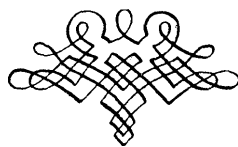

HADTÖRTÉNELMI SZEMELVÉNYEK A VILÁGHÁBORÚBÓL

BUDAPEST
A M. KIR. HADTÖRTÉNELMI LEVÉLTÁR
KIADVÁNYA.

TARTALOM.

Az 1914 évi osztrák-magyar-orsz nyári és őszi hadjárat. Írta: <i>Vitéz Tersztyanszky Ödön</i>	3
A 41. honvéd-gyaloghadosztály harcai a Kárpátokban 1915. telén. Írta: <i>Schay Gusztáv</i> nyűg. gyalogsági tábornok, a hadosztály akkori parancsnoka.....	75
A doberdói harceszport ténykedése. Írta: <i>báró Somorjai Lukachich Géza</i> ny. altábornagy.....	293
Az 1914. évi szerb-montenegrói hadjárat az osztrák-magyar monarchia ellen. A szerb nagyvezérkar munkája után írta: <i>Minnich Oszkár</i> ny. vk. Ezredes	346

AZ 1914 ÉVI OSZTRÁK-MAGYAR-OROSZ NYÁRI ÉS ŐSZI HADJÁRAT.

Írta: *Vitéz Tersztigánszkg Ödön.*

Politikai helyzet, Haditervek:

Az 1870/71. háborúval megalakult német birodalom az akkori európai egyensúlyt erősen megváltoztatta. A terület és lélek számára nagy, ipari és gazdasági tekintetben erősen fejlődő birodalom nem volt kellemes szomszéd sem az oroszoknak, még kevésbé a revanchera szomjazó Franciaországnak. Hiába hozta létre Bismarck 1872-ben a három császár szövetségét (német-orosz-osztrák-magyar), már 1875-ben az osztrák-magyar-orosz ellentétek miatt Német- és Oroszország között is feszültté vált a helyzet.

1879-ben gr. Andrassy külügyminiszter és Bismarck megalakították az orosz elleni éllel a kettős szövetséget, melyhez 1882-ben Olaszország és 1883-tól Románia is csatlakozott.

A hármasszövetséggel szemben 1893/4-ben határozottabb formát öltött az orosz-francia közeledés (entente cordiale) is. Ez időben azonban a politikai és a katonai túlsúly még a központi hatalmak oldalán volt.

Nagyot változott a helyzet, midőn Anglia a német gazdasági, ipari és tengeri hatalmi fejlődés, valamint a gyarmati politika által szított ellenséges indulattól elragadva, elszigeteltségéből kilépett s a német túlsúly letörése végett az 1900-as évek elején Franciaországgal és csakhamar Oroszországgal is jóbaráti viszonyba került.

Bár Oroszországot az 1904/5-ös japán háború katonai tekintetben nagyon meggyengítette, 1907-ben az angol-francia-orosz szövetség megkötésével és francia pénzzel ez a gyengeség hirtelen eltűnt.

Anglia fellépése a politikai túlsúlyt teljesen, de a katonai erőviszonyokat is az entente javára billentette, mert a hármasszövetség szilárdságát megbontotta. Ugyanis Olaszország Angliával szemben védtelen lévén, rá a központi hatalmak ezután nem számíthattak. Ez a fordulat ismét az eddig nyugvó osztrák-olasz ellentéteket ébresztette fel.

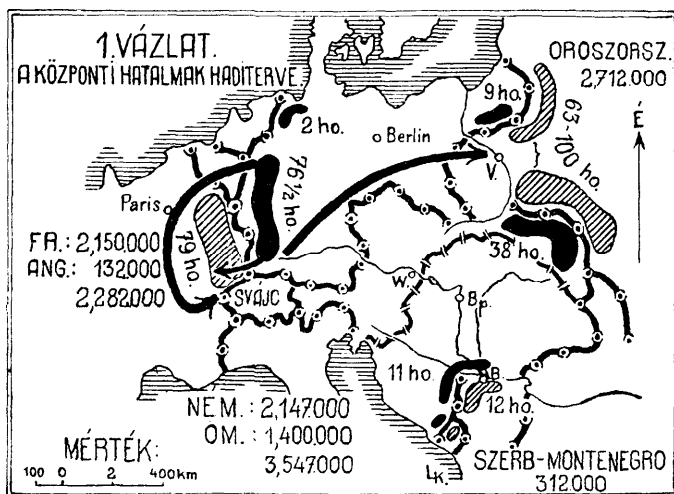
Oroszország balkáni célja (Konstantinápoly) érdekében Szerbiát támogatta, mely amúgy is ellenséges érzelmű az Osztrák-magyar monarchiával szemben.

1908-ban az új török forradalom, majd 1911-ben az orosz-perzsa

(angol) ellentétek és olasz-tripoliszi háború jó alkalmat nyújtottak a monarchiának a Szerbiával és Olaszországgal való leszámolásra, melyet azonban elszalasztott.

1912—13-ban entente megrendelésre indult meg a balkáni háború, mely után világossá lett, hogy a központi hatalmak szövetségében csak az o.-m.-német szövetség szilárd, míg az olaszok és románok magatartása bizonytalan — hogy Oroszország a Boszporusra pályázik, előharcosa Szerbia, mely egy o.-m.-orosz konfliktus esetén kétségtelenül harcbalép.

A balkáni bonyodalmak után az entente hatalmak óriási arányú katonai készülődései fekete viharfellegként jelezték a központi hatalmaknak, hogy a kölcsönös erőpróba ideje közeledik.

A központi hatalmak (főként az o.-m.-monarchia) hadereje a többi nagyhatalmakhoz képest létszámban visszamaradt, mert fegyverképes lakosságukat katonai szolgálatra nem vonták be oly mértékben, mint az entente hatalmak. Az Om.-monarchia haderejét a háborút megelőző 1 1/2 év alatt növelni és korszerűvé átszervezni igyekezett,

Ám a monarchia mostoha belpolitikai viszonyainak közepette (a magyar parlament a hds-nek megszavazandó áldozatokért magyar vezényszót stb. követelt, melyekkel azonban az udvarnál süket fülekre talált), igen kevés javulást hozott a hadvezetőség ebbeli kísérlete és erőfeszítése; a monarchia fegyverképes férfi lakosságának nagy részét kiképezetlenül hagyva, ellenfeléhez mérten gyalogság és tüzérségben alárendelten volt kénytelen megkezdeni az élet-halál harcot.

A német és o.-m. hadvezetőség a várható háborúra kölcsönös eszmecseré alapján a következő haditervet állapította meg (1. vázlat):

Alapelv: Míg nyugaton a francia ellen a döntés megtörténik, addig Keleten és Délkeleten az orosz és szerb hadseregeket fel kell tartóztatni.

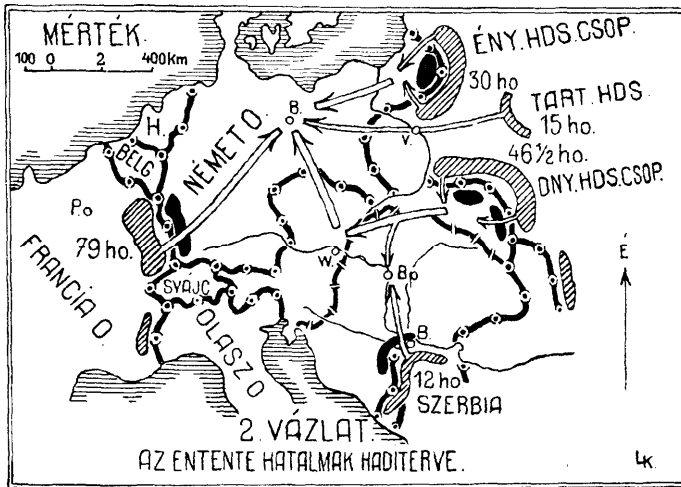
A francia hds. leverése után keleten fogják keresni a döntést.

Egészen természetes, hogy a háborút kezdeményező *entente hatalmak* még kevésbé voltak tétlenek s különösen a francia- és orosz vezérkar között folytatott konkrét eszmecserek alapján a *következő haditervben* állapodtak meg (lásd 2. vázlat):

Alapelv: Egyidejű támadás mindkét hadszíntéren.

Francia: teljes erővel megveri a német zömöt, irány: Berlin.

Orosz: Északnyugati hds. csoporttal megveri a Kelet-Poroszországban felvonuló német erőket, irány: Berlin, délnyugati hds. csoport (zöm)

megveri az om. hds.-et s az itt felszabaduló erőkkel, valamint egy később megalakuló tartalék hds.-csoporttal Posenen át Berlin felé nyomul elő.

A központi hatalmak haditervének megalkotását és végrehajtását igen megnehezítették a keleten levő kedvezőtlen *határalakulat* és a mostoha *földrajzi viszonyok*. (Lásd 3. vázlat.)

Kelet-Poroszország és Kelet-Galícia határai az ott felvonuló ellenséges erőknek kettős átkarolásra nyújtottak kiváló alkalmat (az orosz igyekezett is ezt kihasználni, de csupán a monarchia ellen sikerült.) Viszont a Kelet-Poroszország és Galícia közé beékelt Oroszlengyelországon át, csak a keletporoszországi és a keletgalíciai erők megverése, avagy lekötése után nyomulhatott volna elő az orosz az oldalbatámadtatás veszélye nélkül.

A központi hatalmak területein a határ közelében a védelmet elősegítő erős természetes akadály sehol sem volt. Kelet-Poroszország mögött a Visztula, Galícia belsejében pedig a San—Dnyeszter vonal

mentén való védekezés nagy saját területek és erőforrások feladását jelentették s megkönnyítették volna az oroszoknak a Lengyelországon át való betörést.

Részint a természet mostoha-sága, részint a kedvezőtlen pénzügyi viszonyok között a monarchia a keletgalíciai határ megerősítésére rend-

szabályokat nem tett, csupán a San és Dnyeszter vonalat erősítette meg hiányosan, mert a rendelkezésre álló pénz a szövetséges Olaszország elleni erősítésre kellett.

Oroszország támadó haditervére való tekintettel az Om.-monarchiával szemben csupán a Visztula (Varsó-Ivangorod) és a hadművelési vasútvonalak (Brest, Rovno, Dubno és Luck) megerősítésére szorított. Meg kell jegyezni, hogy ezen erődök Brest kivételével a háború kitörésekor elavultak voltak, mivel modernné építésükről az orosz hadvezetőség az utóbbi években lemondott. A háború alatt kiváltképpen Ivangorodot és Varsót építették ki modern erődökké.

Felvonulás, előzmények, hadműveleti tervek:

Conrad a többféle háborús lehetőségekre való tekintettel a monarchia haderejét már békében három lépcsőre osztotta:

Minimai Gr. Balkán: 3hdt.+ 2 honv. ho. + kb. 3 ho.-nyi egyéb erő, összesen 11 ho., az a legkisebb erő, mely a szerb-montenegrói erőkkal, szemben *védőleges* hdm. szándék mellett visszahagyható. (Kérdés, hogy tisztán védő szándék mellett 12 szerb ho.-al szemben nem lett volna talán kevesebb is elég?)

A.-lépcső: 9 hdt. + 10 lov. ho. s több honvéd és népfelkelő alakulat az orosz elleni háború esetére;

B.-lépcső: 4 hdt. + 4 honv. és Lw. ho. -j- 1 lov. ho., mely orosz háború esetén az «A» lépcsővel együtt Oroszország ellen működik, míg *kizárólag* Balkán háború esetén (melyben hadvezetőségünk békében nem hitt) a Min. Gr. Balkánnal képezett volna egy támadó túlerőt Szerbia ellen.

Végeredményben tehát kettős arcvonalnál (R + B) Conrad olyként számított, hogy a 49 gy. + 11 lov. ho.-ból 38 gy. + 11 lov. ho. az oroszok ellen, s 11 gy. ho. a szerbek ellen vonul fel.

A felvonulás befejezte R + B háború esetén a 14. mozgósítási napra volt várható.

Az *oroszok* a már vázolt haditervnek megfelelően vonultak fel.

Eredetileg az oroszok is két lehetőséggel számoltak. «A» (Ausztria) háborúval az esetre, ha Németország erőinek zömét a franciák ellen veti be. Ez az eset volt végrehajtandó, ha a mozgósítást elrendelték. Az orosz hds. zöme ebben az esetben A.-M. ellen vonul fel. (Lásd haditerv.)

«G» (Germán) háború az esetre, ha Németország erőinek zömét az orosz ellen veti be. Ebben az esetben a főellenség Németország és az erők 70%-át ellene vonultatja fel. Hogy pedig az «A» háborúra való felvonulásból a «B» esetre zavar nélkül átmehessenek — ellentétben az o.-m.-monarchiával — minden előkészületet megtettek arra, hogy a szállítmányokat az új helyzetnek megfelelően átirányíthassák a másik arcvonalra.

Jelentékeny erőt hagytak vissza eleinte a Kaukázusban és Turkesztánban a törökök, Finnországban a svédek, Szibériában a japánok és Besarábiában (a 7. hds.-et) a románok ellen.

A nagy kiterjedésből bekövetkező hátrányt kiküszöbölendő Oroszország csapatainak zömét már békében is nyugati felében csoportosította, azonkívül egy előkészítő időszakot vezetett be, mely politikai bonyodalmak esetén a mozgósítást helyettesíteni volt titokban hivatva.

Tényleg Oroszország már VI/28-án kezdte előkészületeit VII/26-án már az előkészítő időszakot s 29-én a Vilna, Varsó, Kiev, Odessa, Moszkva és Kazáni katonai kerületek mozgósítását (52 ho.) és készenlétbe helyezését rendelte el, míg VII/30-án elrendelte az általános mozgósítást.

1914 VI/28-án Princip pisztolya Ferencz Ferdinánd trónörökös és nejét halálra sebezte.

Ezt a politikai gyilkosságot követő vizsgálat eredménye volt, hogy az o.-m.-monarchia VII/23-án a szerb kormánynak ultimátumot adott át. A szerb kormány az ultimátum határidejének utolsó órájában nyújtotta át *ki nem elégitő* válaszát, *3 órával előbb azonban a szerb hadseregei mozgósította*. Ugyancsak augusztus 25-én, a válasz átvétele után, az o.-m. hds. is mozgósított a Balkán ellen (M. Gr. Balkán + B.-lépcső, összesen $22\frac{3}{4}$ gy. és 3 l.-ho.) azt remélve, hogy a háború a Balkánra elszigetelhető lesz. E reményben a monarchia VII/28-án Szerbiának hadat üzent.

Időközben az Oroszországból jövő riasztó hírek már VII/26-án bizonytalanságot keltenek. VII/29-én orosz részletes mozgósítás hírei érkeznek, 30-án pedig már egész bizonyossá válik, hogy Oroszország Kiev, Moszkva, Odessa és Kazán katonai körleteket ellenünk mozgósította. De, mert egy lokalizált szerb háborúban ezután is hittek, a «B» lépcsőt e hírek ellenére is leirányították s az általános mozgósítás kihirdetését, terv szerint, aug. 1-ig, tényleg júl. 31-ig elodázták. (Következmény 1 nap késedelem a várakozásban, 4 nap a «B» lépcső miatt az 1. mozg. nap meghatározásában: az oroszok javított felvonulása mellett végzetes erőeltolódás.)

A némettel kölcsönösen megállapított haditerv értelmében az o.-m. haderők feladata, értelemszerűen halogatóharc vívása volt, döntő vereség kockázatása nélkül mindaddig, míg nyugatról német erők szabadulhattak fel. Ezt az alapjában védő feladatot azonban olyként kellett megoldani, hogy az orosz főerők lekötessenek, nehogy az orosz a minimális német erőkkel szemben a Berlin felé való előnyomulás céljából, sokszoros túlerővel léphessen fel.

Ehhez mérten Conrad a gyorsabb felvonulást kihasználó a *következő hadműveleti tervet dolgozta ki*. (Lásd 4. vázlat.)

Szándék: Az ellenségnek a Bug és a Visztula közt sejtett főerejét az 1. és 4. hadsereggel még felvonulás alatt megverni, ugyanezen idő alatt a német zöm Siedlecre támad. A 2. és 3. hds.-ek a Visztula és a Bug közötti hadműveleteket biztosítják támadó előnyomulással.

Hds. főparancsnok: Frigyes fhg.

Vkf: br. Hötzendorff Conrad gy. tbk.

Oroszország: már VII/26-án a háború előkészítési időszakát rendezte el, 29-én a részleges, 30-án pedig az általános mozgósítást hirdette ki. Biztosította Franciaországgal az együttműködést, főcélul tűzve ki az összes erőknek a német haderők mielőbbi leverését.

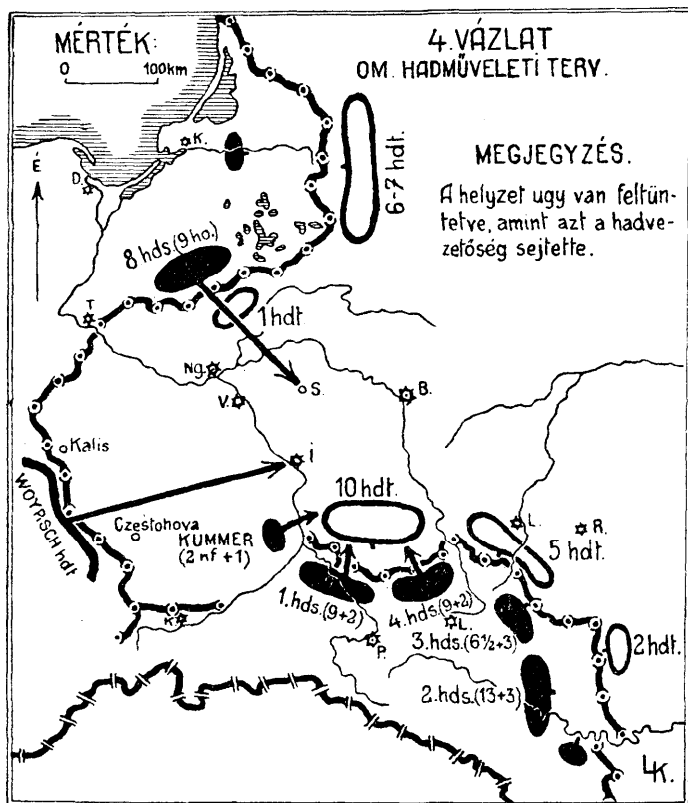
Míg azonban Franciaország az orosz főerőknek azonnal a németek elleni alkalmazását kívánja, addig Oroszország azon a nézeten van, hogy fő-

erőivel előbb a monarchia ellen fordul és csak miután ennek hadseregét megverte s a német ellen szabad kezet nyert, támad erői zömével Berlin felé, így is cselekedett.

Az o.-m. és német haderőkkel szemben megállapított hadműveleti terv:

(Lásd 5. vázlat.)

Felvonulás befejezte: 3., 8. hds. 19. mozg. nap, 4., 5. hds. 24. mozg.

nap, a tart. ho.-k és hadtápalakulatok ez időpontig nem vonulhattak fel. A teljes felvonulás befejezte a 29. mozg. napra várható (VIII/28).

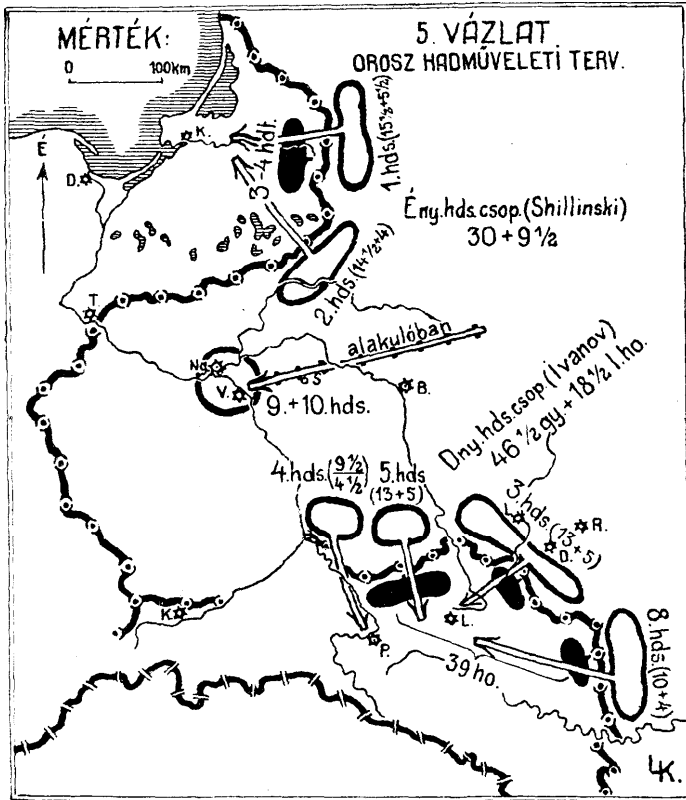
Az o.-m. hds. felvonulását a 15. mozg. napra sejtették.

Az oroszok a felvonuló o.-m. hds. erejét 12—13 hdt-re (36—39 ho.), a felvonuló németekét 3—4 hdt-re sejtették.

Visszatartották: a 6. hds.-et Péterváron, a 7. hds.-et Romániával szemben. Összesen: 14½ gyho. + 3 lovho. Ezen kívül még 9 hdt. volt Szibériában, Turkesztánban és Transkaukázusban, mely erők beérkezéssel csak a 2-ik hónapban számolhattak.

Hds. főparancsnok: Nikolaj Nikolajevics nagyherceg. Úgy teremtét, mint jellemét és tudását tekintve, egyaránt kimagasló egyéniség volt. A legmagasabb katonai képzettséggel rendelkezett, tetteiben határozott és egyenes volt. Ha heves vérmérséklete néha elragadta, azt őszinte lovagias felfogással igyekezett jóvátenni. Nevét az 1915-ben bekövetkezett balsikerek ellenére, Oroszország legendás alakjai közé írta be.

Vezérkari főnök: Januskievics tábornok.

Az oroszok 1907- és 1912-ből az o.-m. felvonulást pontosan ismerték. Ezért Ivanov négy hds.-el a Visztulától K.-re, Kelet-Galiciával szemben átkarolólag vonul fel.

Feladata: az ellenséget megverni, hogy nagyobb erők Ny. felé Krakkón át, avagy D. felé a Dnyeszteren át vissza ne mehessenek.

Ehhez: 4. (Salza) és 5. (Plehwe) hds. *északon:* irány a 4. hds. Przemysl; 3. (Ruskij) és 8. (Bruszilov) hds. *keleten:* irány a 3. hds. Lemberg.

A felvonulás nagybani befejezte VIII/18. és 24. között várható.

A hadrendeket lásd «Hadrendek» táblázatban.

Az osztrák-magyar haderő
augusztus 24-én

1. hds. D a n k l	I., V., X. hdt.		Össz. menet- és népfelkelő (nf.) alakulatokkal: 184—78—468
	össz.	(3 hdt.), 9 ho. + 2 l. ho. 126—48—430	
4. hds. Auffenberg	II., VI., IX., XVII. hdt.		147—71 ¹ / ₂ —438
	össz.	(4 hdt.), 9 ho. + 2 l. ho. *126—48—430	
József Ferdinánd főherceg (eredetileg a 3. hds. é.)	XIV. hdt. + 1 ho.		56—33—150
	össz.	(1 hdt.), 3 ho. + 1 l. ho. *42—24—147	
3. hds. Brudermann (IX. 5. Boroevič)	XI. hdt. + 2 ho. + 1 löv. ddr., továbbá a 2. hds.-ből a III., XII. hdt. + 1 ho.		193—108—494
	össz.	(3 hdt.), 9 ¹ / ₂ ho. + 3 l. ho. *133—72—468	
K ö v e s s (a 2. hds. 1. része)	3 ho. + 2 l. ho.		40—50—160
	össz.	*42—48—159	
K u m m e r	nf. + 1 l. ho.		45—28—150
	össz.	*0—24—12	
Összerő VIII. 24.	(11 hdt.), 33 ¹ / ₂ ho. + 11 l. ho.		665—368—1860
	*469—264—1646		
2. hds. (2. rész) Böhm-Ermolli (VIII. 25. és IX. 8. között érkezett be)	IV., VII. hdt.		105—18—208
	össz.	(2 hdt.), 4 ho. 57—0—182	
W o y r s c h (német) hdt.	2 nf. ho.		34—12—72
Összerő IX. 8.	(13 hdt.), 37 ¹ / ₂ ho. + 11 l. ho.		804 ¹ / ₂ —398—2140
	526 zlj. — 264 l. szd. — 1828 löv.		
*Egy gy. ho. átlag = 14 zlj. = 15.000 fő + 28 gp. 42 könnyű löveg 2²/₃ nehéz » hdt. tzg. össz. 45 löveg és 2 lov. szd.			mf. és menetalakulások bár harcbavettettek, nem váltak egyenértékűek, 1—1 ddr. kb. 1—1 üteggel volt ellátva.
Egy l. ho. átlag = 4 ezr. = 24 szd. = 4000 lovas + 8 gp. + 12 könnyű löveg.			

Összehasonlítás végett felemlítve: az OM. Balkán-haderő 222¹/₂ zlj. — 27 l. szd. — 105 ütég (630 löv.) volt a 2. hg. felszállítása után.

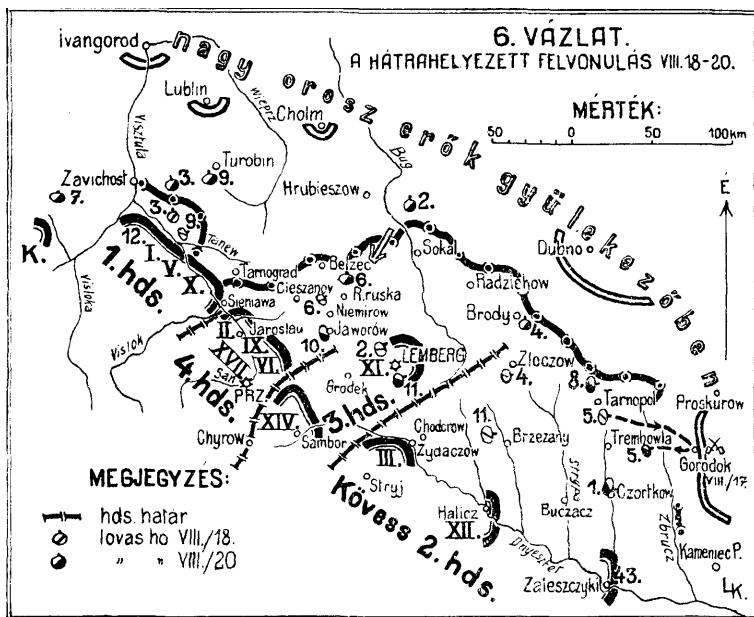
Az orosz haderő

	augusztus 24-én	zeptember elején
9. hds. Lesitzky	Varsónál gyülekezik	XIV., XVIII. hdt. + 3 ho.
		össz. (2 hdt.), 7 ho. + 4 ^{1/2} l. ho. 112 zlj. — 124 l. szd. — 414 lőv.
4. hds. S a l z a (IX 4-től Ewert)	XIV., XVI. Gr. hdt. + 1 lőv. ddr.	G. XVI., Gr. III. K. hdt. + 2 ho.
	össz. (3 hdt.), 6 ^{1/2} ho. + 5 ^{1/2} l. ho.	össz. (4 hdt.), 10 ho. + 2 ^{1/2} l. ho. 163 ^{1/2} —108—606
5. hds. P l e h w e	V., XVII., XIX., XXV. hdt	V., XVII., XIX., XXV. hdt. + 3 ho.
	össz. (4 hdt.), 8 ho. + 5 l. ho.	össz. (4 hdt.), 11 ho. + 5 l. ho. 180—174—684
3. hds. R u s z k i j	IX., X., XI., XXI. III. K. hdt.	IX., X., XI., XXI. hdt. + 3 ho.
	össz. (5 hdt.) 10 ho. + 4 l. ho.	össz. (4 hdt.), 11 ho. + 4 l. ho. 176—129—672
8. hds. B r u s z i l o v	VII., VIII., XII., XXIV. hdt. + 2 lőv. ddr.	VII., VIII., XII., XXIV. hdt. + 3 ho. + 3 lőv. ddr.
	össz. (4 hdt.), 9 ho. + 5 l. ho.	össz. (4 hdt.), 12 ho. + 5 l. ho. 192—155—684
összesen	(16 hdt.), 33 ^{1/2} ho. + 19 ^{1/2} l. ho.	(18 hdt.), 51 ho. + 21 l. ho.
	536 zlj. — 468 l. szd. — 2220 lőv.	823 ^{1/2} zlj. — 690 l. szd. — 3060 lőv.
Egy gy. ho. átlag = 16 zlj. = 17.000 fő + 32 gp. } a tart. ho. is. 42 könnyű löveg 6 " " " hdt. tzig.-ből 1^{1/2} " " " hds. " 3 nehéz " " " " 58^{1/2} löveg és 3 l. szd. Egy l. ho. átlag = 4 ezer. = 24 szd. = 4000 lovas + 8 gp. + 12 könnyű löveg.		

Események VIII/24-ig.

Az eddig szenvedett késedelmek ellenére az o.-m. hadvezetőség az orosz elleni támadólagos hadműveleti terv mellett kitartott s csupán azon eredeti tervét, hogy a támadólagos szándékanak megfelelően a határ közelében vonul fel, módosította úgy, hogy a felvonulást a San-Dnyeszter mögé helyezte hátra (Újabb 4 napi késedelem a támadó hadműveletek megkezdésénél, mely inkább az oroszoknak kedvez. (Lásd a 6. vázlatot.)

(A felvonulás hátrahelyezésének okai Conrad szerint:

Olaszország és Románia visszalépése és a B.- lépcső D-re való irányításából származó késedelem. A 2. hds.-nek délre való irányítása folytán a 3. hds. déli szárnya a Zbrucz felől támadó orosz erőkkel szemben védtelenül állott vojnő, mely veszélyt még Romániának az entente melletti közbelépése is fokozhatta. Számítani kellett továbbá arra, hogy a késedelem szenvedett felvonulást az oroszok, különösen hatalmas lovasságukkal meg fogják zavarni, holott a hadvezetőség az erők rendezett gyülekeztetése után szándékozott támadni.)

Augusztus 18-án az o.-m. haderő felvonulását a San és a Dnyeszter mögött zömével zavartalanul befejezhette s csupán a hátsó terület egyes ho-i, a seregvonatok, intézetek és a szerb harcterről a 2. hds. zöme volt

még felvonandó. Hírek szerint az orosz felvonulás csak augusztus végén fejeződik be.

Fordulópont, midőn határozni kellett, hogy az o-m. haderők itt várják-e be az orosz, vagy támadóan lépjenek fel?

A hadvezetőség ismét kitart a támadó szándék mellett s VIII/21-re elrendeli az 1. és 4.hds.-nek a San-torkolat, Tanév (Tarnogródig) Ciesanov, Nimierov vonalában a felzárkózást. A 3. hds. Lemberg védelmére előre gyülekezik. A Kövess-csoport a 2. hds. beérkező részeivel a Dnyeszter mentén áll támadás és védelemre kész. A Kummer-csoport 13-án indult Krakkóból a Visztulától északra az 1. hds. biztosítása végett.

Ezen elhatározás szükségességét Conrad következőképp indokolja: *A szükségességgel*, hogy a Visztula és Bug közt gyülekező ellenséges tömeget megtámadván, megakadályozza annak nyugatra elvonulását s így segítsen a német keleti seregen; *a reménnyel*, hogy az ellenséges seregen részletsikereket arathat, mielőtt túlerőt vonultathat fel; *a kívánsággal*, hogy a saját balszárnnyal térbeli előnyt nyerjen egyrészt, hogy a némettel később érintkezésbe léphessen (Siedlec!), másrészt, hogy az ellenség által a Kárpátoknak ne szoríttassék; végül az 1. és 4. hds. előtti *terepviszonnal*, vagyis, hogy a «Tanév Regio» előtt (észak) fekvő s a Tanév homokos és mocsaras mélységét uraló terepfüggőnyt még az orosz erők beérkezése előtt birtokba vegye. Nagy szerepet játszott ezenkívül a hds. *kiképzése* is, mely úgyszólván kizárólagosan támadásra nevelve, a vezér felfogása szerint, harcászati ügyességével fölényben lesz, nehézkes (de haditapasztalatban bővelkedő!) ellenfele felett. A 3. hds.-nek északi irányú támadását csak azutánra tervezték, ha kelet felé a 3. és 2. hds. túlerősnek bizonyult.

VIII/22-ére a hds.-ek a kívánt vonalat elérték s a hds.-főparság elrendelte a készenlétebe helyezkedést a támadáshoz:

1. hds. 23-án a Visztulától-Frampolig terjedő magaslatokat vegye birtokába és kész támadáshoz É. felé;

4. hds. Tereszpol és Potylicz vonalig előregyülekezik és kész É. vagy ÉK. felé támadni;

3. hds. gyülekezik Lemberg-től K.-re, visszavet Sokai, Radziechov és Bródy felőli támadásokat. Kövess-csoport a VIII/21-én Tarnopol és attól D.-re betörő ellenség előnyomulását késleltesse és legyen kész arra, hogy egy Krasne—Dunajow vonalban gyülekező ellenségre csapat mérjen.

Ahds.-ekezen intézkedés szellemében előre gyülekeznek s VIII/24-re az 1. hds. Annapol—Frampol, a 4. hds. Tereszpol —Potynitz vonalat érik el, a 3. hds. (mely 23-án parancsot kap, hogy a Bródy—Tarnopol felől előnyomuló ellenséggel szemben, ha az előre nyomul, a döntő harcot vegye fel) Lemberg-től K.-re gyülekezik. A Kövess-csoport részeivel Gnila-

Lipa—Dnyeszter mentét éri el. A Kummer-csoport Zavichostnak vesz irányt. (A hds.-főparság intézkedéseiben nemcsak a hdsekkel, hanem az egyes hadtestek, ho-k, sőt ezredekkel is rendelkezik, helyeiket, mozgásait eleve meghatározza. Az 1. és 4., valamint a 3. és 2. hdseknél hiányzik az egységes vezérlés: egy célra működnek!)

Az o.-m. hds.-főparságnak az ellenségről *eddig nyert képe szerint*, két hds. — legalább 14 orosz ho. — nyomult elő a Visztula és Bug között, Kelet-Galiciában pedig Bródy—Tarnopol, Trembovlán át erős gyalogság, Radziechov és Bucac irányában pedig erős lovasság nyomul előre. A saját 1. hds. az oroszral már kemény harcban áll.

A hds.-főparság elérkeztnek látta az időt, hogy a támadást megkezdje, annál is inkább, mert már a szibériai hadtestek megjelenéséről is hírei érkeztek s attól tartott, hogy az orosz mindenütt túlerőben lesz. (Lásd a 7. vázlatot.)

Ennek értelmében a hds.-főparság a támadásra vonatkozó intézkedést ezen a napon kiadta, és pedig:

Szándéka: az ellenségnek Cholm és Visztula között lévő csoportját az 1. és 4. hds.-el döntően megverni.

1. *hds.:* Főiránya Lublin, jsz. irány Biskupiec. Átkarolja az ellenség jobbszárnyát, biztosít Ivangorod felé.

4. *hds.:* jobbszárnyával a Hucva-mentén tör elő. Jobbszárnyát biztosítja egy 3 ho.-nyi csoport a 3. hds.-ből József Ferdinánd fhg. parsága alatt.

3. *hds.:* csapást mér a Bródy—Tarnopol felől betört ellenségre, ehhez a Kövess-csoport lhd.-ét rendezésre kapja.

Kövess-csoport: (2. hds.) beérkező részei az oldalt biztosítják.

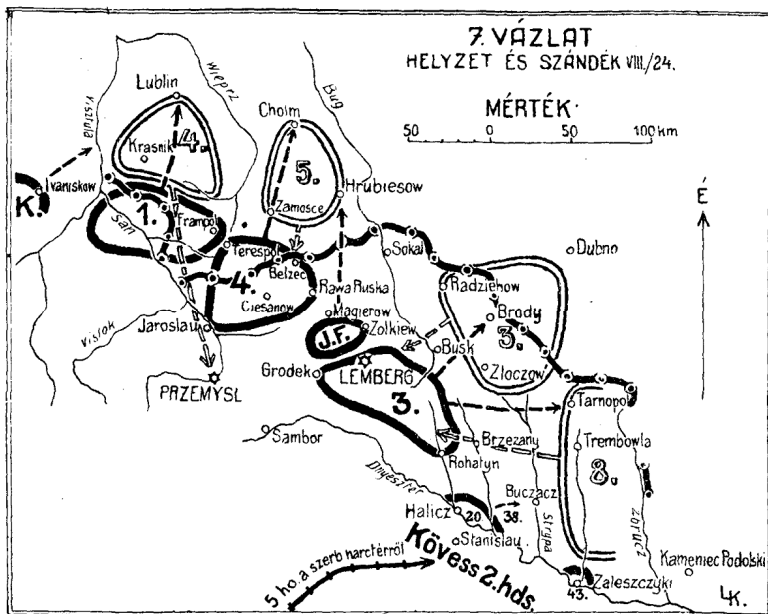
Kummer-csoport: Zavichostnál átkel a Visztulán, az 1. hds.-parsága alá lép.

A *Woyrsch íbk parsága* alatt álló német hadtest VIII/15-én indult Censtochau-Kalischból s Ivangorodra vett irányt (majd IX/3., 4-én Josefovánál lépett át a Visztulán.)

Az oroszok: A francia szövetség erkölcsi kötelező erejének nyomása alatt a mozgósítást és felvonulást olyként gyorsították, hogy a 3. hds. VIII/18-án, a 8. hds. VIII/19-én megindulhatott s 21-22-én a határt átléphette. Az 5. és 4. hds.-ek előnyomulása azonban csak 23-án volt remélhető. A4, hds.-nek Vilkolás, Vladimir—Volinsk vonalába egy elővédet kellett előretolnia a felvonulás biztosítása végett. Mivel pedig az osztrák nyugati szárny, nem úgy, mint a béke jelentések mutatták, a Visztulától keletre, hanem közvetlenül a Visztula mentén vonult fel, nehogy az orosz jobbszárny veszélyeztetve legyen, Ivangorodba a 4. hds.-nek egy hdt.-ét irányították, melyet a helyzet tisztázódása után a 4. hds.-nél vetettek be.

Helyzet és szándék VIII/24-én. (7. vázlat.)

O.-m.: A támadási irány tehát excentrikus, egy északi és egy keleti, amelyre az erők a 2. hds. beérkezéssel ketté osztottak. Az 1. és

Az o.-m. hds. főparnoka az ellenségről következőkép volt tájékozva:

Keleten: Cholojovka, Zlocov, Zborov, Strypa vonalában egész Bucacig'nagy ellenséges erők törtek be lovasságunk előtte hátrál.

Északon: eddig 5 ½ gy. +21. ho-al voltak harcok (itteni orosz erő kb. 15jho.)
A Visztulától nyugatra nagyobb ellenséges erők nincsenek.

Erőviszonyok :

O.-m. :	1. hds. :	9 gy. + 2 l. ho. =	126 — 48 — 430,
	4. " :	9 " + 2 " " =	126 — 48 — 430,
	J. F. :	3 " + 1 " " =	42 — 24 — 147,
	3. hds. :	9 ½ " + 3 " " =	133 — 72 — 468,
	2. " :	3 " + 2 " " =	42 — 48 — 159,
	Kümmer :	— 1 " " =	24 — 12,
összesen :			469 — 264 — 1646.

(népf. és menetalakulat nincs beszámítva.)

Orosz :	4. hds. :	6 ½ gy. + 5 ½ l. ho. =	104 — 132 — 473,
	5. " :	8 " + 5 " " =	128 — 120 — 528,
	3. " :	10 " + 4 " " =	160 — 96 — 633,
	8. " :	9 " + 5 " " =	144 — 120 — 586,
összesen :			33 ½ gy. + 19 ½ l. ho. 536 — 468 — 2220.

4. hds. képvisel-e olyan túlerőt, hogy a vele szemben álló 4., 5. orosz hds.-et gyorsan és biztosan leverhesse, az 1. hds. balszárnya elég erősre tartható-e, hogy kettős feladatát megoldhassa? míg a 3. és 2. hds.-nek

a rendelkezésre álló erők mellett elegendő tér és idő áll-e rendelkezésére, hogy az 1. és 4. hds.-nél bekövetkezendő döntésig, illetve a 2. hds. beérkeztéig (aug. vége, szept. eleje) az orosz 3. és 8. hds.-ek gyors előretörését támadással feltartóztassa? Kell-e okvetlen támadni? Ha igen, úgy a jelzett támadási irány — kimondott arctámadás — az erőviszonyok mellett, biztosíthat sikert? Nem volna lehetséges a Dnyeszter — Lembergig terjedő vonalat az erődökre támaszkodó 2. hds.-nek átadva, a 3. hds. zömét Lembergtől északra összevonva az orosz 3. hds. északi szárnyára csapást mérni?

Orosz: A támadási irány koncentrikus. Kétoldali átkarolás, mely ha sikerül, megsemmisítő eredményre nyújt kilátást. A szövetségi kötelezettség következtében, aug. 18—23. között megkezdett előnyomulás folytán az oroszok lemondottak azon nagy túlerőről, mellyel egy későbbi időpontban rendelkezhetek volna. Amennyiben azonban e körülmény győzelmi esélyeiket csökkentette (lásd a 4. és 5. hds. harcai) épen annyira kedvezően jött keleti szárnyuknak (3., 8. hds.) gyors előnyomulása és kihatása az eseményekre (az 1. leMBERGI csata).

Események VIII/24.-IX/1-ig.

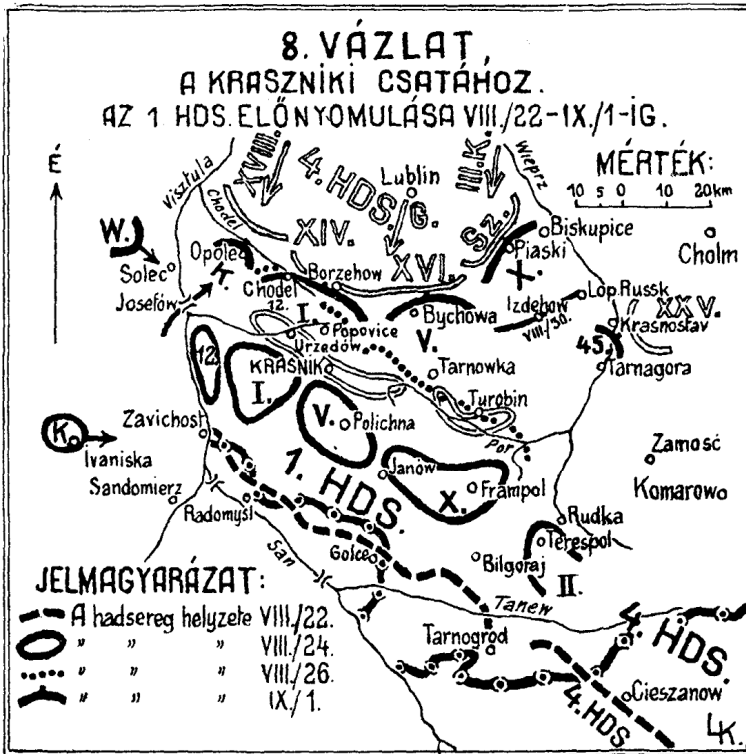
A mindkét oldali támadólagos fellépésből keletkezett a saját 1.-és orosz 4. hds. között a kraszniki, a saját 4. és orosz 5. hds. között a komarovi, a saját 3. (2. részei) és az orosz 3. és 8. hds. között az első leMBERGI csata.

A kraszniki csata. (8. vázlat.)

Az 1 hds. a Visztula és a Vjeprz közötti arcvonalon az orosz 4. hds.-et, kiváltkép balszánya erélyes támadásával meglepi, VIII/24-én megveri és elfoglalja Krasznikot (5000 fogoly, 60 löveg zsákmány), a Chodel-pataknál azonban a balszárnny támadása VIII/25-én megakad. A hds. kitartó és változatos támadások közepette az oroszokat Opole—Biskupice vonaláig szorítja vissza, hol azonban a csaknem állandó tüzérségi előkészítés nélküli támadásban leolvadtan a folytonosan erősítésekkel táplált és szívósan védekező orosz hds.-el szemben nem képes további tért nyerni. A helyzet az orosz 4. hds.-re nézve, különösen VIII/28-án, felette kritikus. A hds. o.-m. túlerők heves támadása elől már a Vjeprz mögé szándékozik vissza menni, midőn erősítések (9. hds.) érkeznek be, melyekkel a Chodel-patakon át, fenyegető átkarolási kísérletet meghiúsítják. Hiába vont a balszárnnyára az 1. hds. a Kummer-csoportot (VIII/30-án támadott) s használta fel a tartalékokat, az orosz ellenállást a Chodel-pataknál megtörni nem tudta s hogy támadó lendületet nyerhessen, a Woyrsch hadtestet is át kell vonnia Solecnél a Visztulán.

A komarovi csata. (9., 10. vázlat.)

A 4. hds. támadó előnyomulása közben közepével már 26-án Tarnavatkánál erős ellenállásra bukkan, míg két szárnya tért nyer. Az orosz 5. hds. ugyanis azon feladatot kapja, hogy úgy az orosz 4. hds.-et támadó

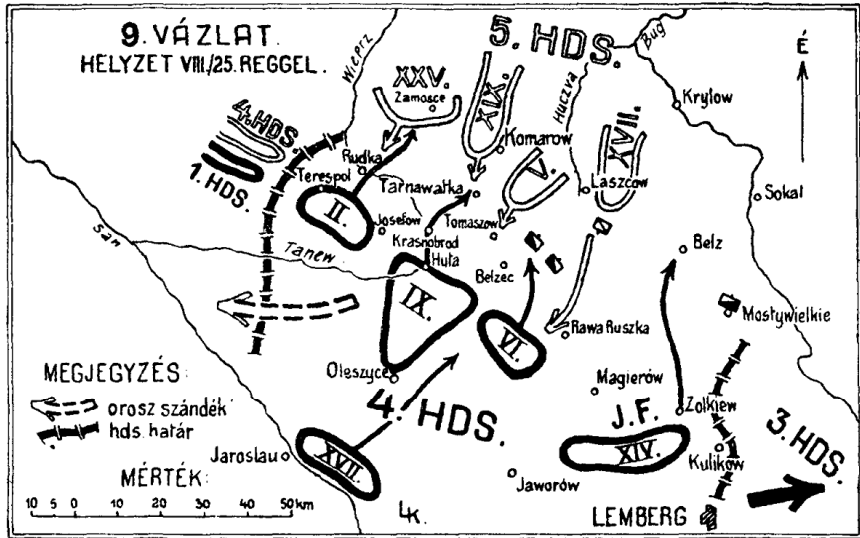
Erdőviszony VIII/24-én :

Orosz : $6\frac{1}{2}$ gy. + $5\frac{1}{2}$ l. ho. (104—132—473).
 O.-m. : 9 " + 2 " " (126—48—43, a népf. és
 menetalakulásokkal együtt 184—78—468).
 Kiterjedés : 1 o.-m. ho.-ra kb. 9—10 km,
 1 orosz ho.-ra " 15—16 "

ellenséget, mint Tomaszov —Zamosce közt megjelent ellenséges hadtesteket támadja oldalba és hátba. Az orosz 5. hds. ezért Tarnavatkától nyugatra csak kisebb erőket vet be, Tarnavatkától keletre azonban állandóan újabb és újabb erősítésekkel lép fel. Amíg tehát az orosz arcban a Vieprz és Hucva közt lekötni és keletről átkarolni igyekeznek, addig a 4. hds. támadó szárnyának közepén lekötni és mindkét oldalból átkarolni. (Lásd 9. vázlat.)

A 4. hds. balszárny hdt.-ének (II.) a szemben álló (XXV.) ellenség

viSSzavetése sikerül s zömével (Péter Ferdinánd fhg csoportja) VIII/29-én bekanyarodik Zamosce felől Komarov felé. Mivel azonban Péter Ferdinánd fhg az orosz XXV. hdt. felől oldalát és hátát féltette, az átkaroló mozdulatot igen elővigyázatosan hajtotta végre. Ennek dacára sikerül neki Dub, Sniatickán át az oroszok hátába bekanyarodni, *közben* azonban az orosz XXV. hdt. előnyomulásáról hírt kap s VIII/31-én, tehát az oroszra nézve ép a legkritikusabb pillanatban, csapatait Sniaticka —

Erőviszony :

O.-m. : 4. hds. : 9 gy. + 2 l. ho. = (126 — 48 — 429),

J. F. : 3 " + 1 " " = (42 — 24 — 147),

összesen : 12 gy. + 3 l. ho. = (168 — 72 — 576).

Orosz : 5. hds. : 8 gy. + 5 l. ho. = (128 — 120 — 528).

Kiterjedés :

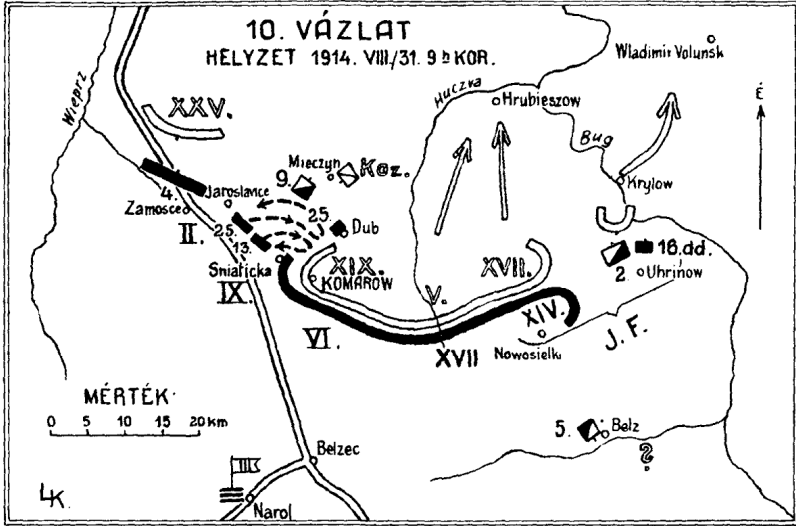
O.-m. hds. arcvonala ca 100 km = 1 ho. ca 8 km.

Orosz " " " 80 " = 1 " " 10 "

Jaroslavice vonalába visszarendelte. így a IX/1-én már-már hátba fenyegetett ellenségnek visszavonulással sikerül magát kimentenie. A balszárny hadtest ezen kedvező harcai alatt a VI. hdt -et az ellenség túlerejével arcban és átkarolóan támadta s csupán a XVII. hdt. majd a 4. és 3. hds. közt mozgó József Ferdinánd fhg csoportjának beérkezése fordította kedvezőre a harcot, olyannyira, hogy az oroszot szept. 1-én innen is, tehát mindkét oldali átkarolással fenyegette, mely elől gyors visszavonulással sikerült csak menekülnie, több ezer foglyot, 160 löveget zsákmányul hagyva vissza. Saját veszteség kb. 40.000 fő, a hds. 20%-a.

Az 1. leMBERGI csata. (11. vázlat.) A 3. hds. feladatát lásd a VIII/24. hds.-főpar. intézkedésben.

A Visztula és a Bug közt eredménnyel előretörő hds.-ek sikerei azonban nem voltak döntő hatásúak a 3. és 2. hds.-nél időközben lefolyt események miatt. A 3. hds. (megerősödvé a 2. részeivel) egy Pomorzany felé előreugró ékelekban Kamionka — Strumilova, Brzezany közt VIII/26-án megtámadta az előrenyomuló 3. és 8. orosz hds-et, mely utóbbiak azonban széles arcvonalukkal a 3. hds.-et két oldalról átkarolták s VIII/27-én veszteségteljes visszavonulásra kényszerítették. (Zlocovi csata.)

Erőviszony :

O.-m. : 1. hds. : 12 gy. + 3 l. ho. = (168 — 72 — 576).
 Orosz : 5. " 11 " + 5 " " = (180 — 174 — 684).

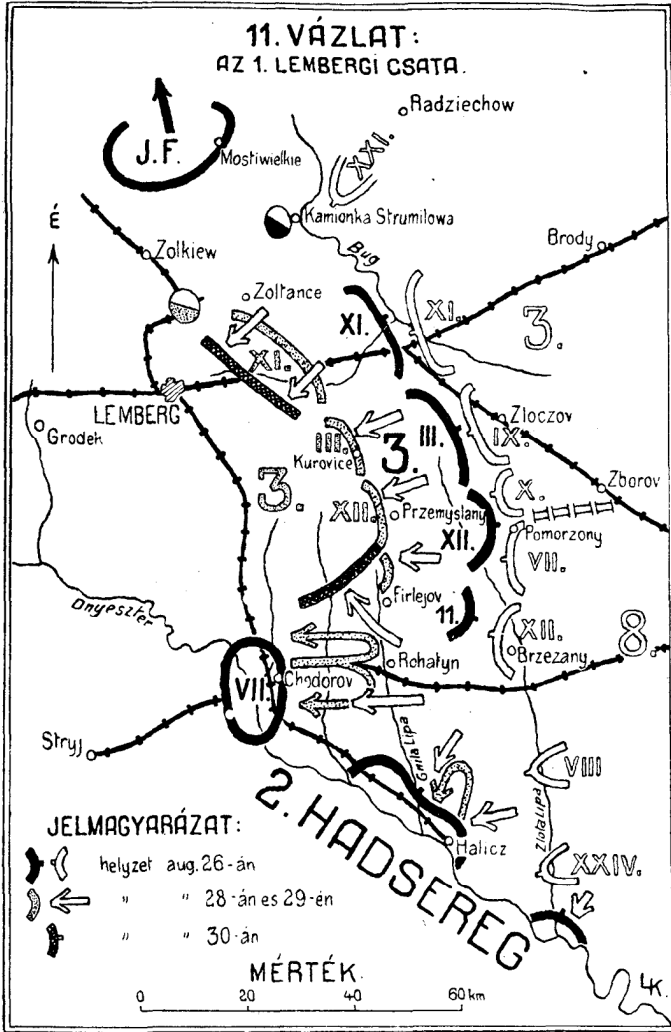
Kiterjedés :

Kb. 80 km = 1 o.-m. ho. kb. 6 ½ km,
 1 orosz ho. kb. 7 km.

Hiába kísérel meg a 3. hds. újabb ellenállást Gnliá-Lipa, Zolkiev vonalában, hiába veti be a hds.-főparság a 2. hds. beérkező ho.-it, egyenként beérkező ezredeit, 29. és 30-án az oroszok a déli, majd északi szárnyat visszavetik és szeptember 1-re az egész hds.-et újabb, igen súlyos veszteségek mellett, nyugat felé, Lembergen át, visszavonulásra kényszerítik. (Przemyslany csata.)

Helyzet szeptember 1-én a 12. vázlat szerint. (Lásd a 18. vázlatot is.)

A helyzet rövid összefoglalása. Az 1. hds. tartalékerők híján, nagyobb sikereket kivívni aligha képes. A 4. hds.-nél a döntés megtörtént, az orosz visszavonul. Az egész keleti csoport (2., 3. hds.) súlyos veszteségekkel vonul vissza Lembergbe és a Vereszycza vonalra.

Erőviszonyok : VIII/24-én.

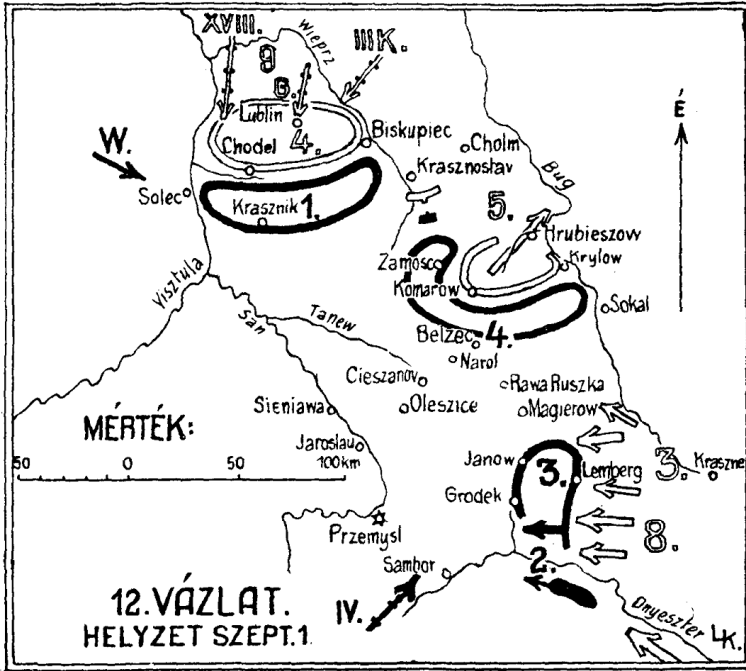
<i>O.-m. :</i>	3. hds. : 9½ gy. + 3 l. ho. = 133 — 72 — 468,	
	2. " 3 " + 2 " " = 42 — 48 — 159,	
	összesen : 12½ gy. + 5 l. ho. = 175 — 120 — 627	
	(népf. és menetalakulat is = 233 — 158 — 654).	
	<i>Orosz :</i> 3. hds. : 10 gy. + 4 l. ho. = 160 — 96 — 633,	
	8. " 9 " + 5 " " = 144 — 120 — 586,	
	összesen : 19 gy. + 9 l. ho. = 304 — 216 — 1219.	

Kiterjedés VIII/26-án :

3. hds. kb. 100 km = 1 ho. kb. 10 km.	<i>Orosz</i> 3. hds. : kb. 80 km = 1 ho. kb. 8 km.	
2. " " 60 " = 1 " " 20 "	8. " " 80 " = 1 " " 9 "	

A hds.-főparság tehát egy új, alapvető elhatározás előtt állott:

1. Hú maradjon-e eredeti elhatározásához, üldözze-e a Visztula és a Bug között megvert ellenséget — segítvén az 1. hds -et is? — A 4. hds. által elért győzelem csak ez esetben volna teljes s volna remény arra, hogy az orosz 4. hds. is súlyosan megverhető lesz. Ha azonban ezen

Erőviszony :

<i>Orosz :</i>	4. hds. :	10 ½ gy. + 5 ½ l. ho. =	168 — 132 — 680,
	5. " "	11 " + 5 " " =	176 — 120 — 704,
	3. " "	11 " + 4 " " =	176 — 96 — 692,
	8. " "	12 " + 5 " " =	192 — 120 — 762,

összesen : 44 ½ gy. + 19 ½ l. ho. = 712 — 468 — 2838,

beérkezőben a 4. hds-hez : 6 ½ gy. + 1 ½ l. ho. a 9. hds-hez : 104 — 36 — 398.

<i>O.-m. :</i>	1. hds. :	9 gy. + 3 l. ho. =	126 — 72 — 442,
	4. " "	12 " + 3 " " =	168 — 72 — 576,
	3. " "	9 ½ " + 3 " " =	133 — 72 — 468,
	2. " "	5 " + 2 " " =	70 — 48 — 249,

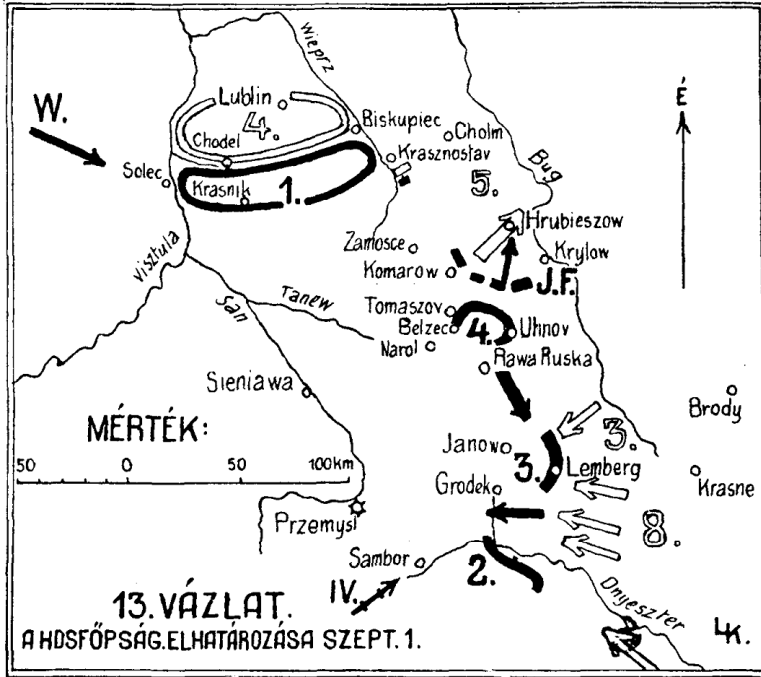
összesen : 35 ½ gy. + 11 l. ho. = 497 — 264 — 1735

(népf. és menetalakulat is = 776 — 393 — 2044).

üldözés alatt a saját 3. hds. az orosz 3. és 8. hds.-eket feltartóztatni nem tudja (amihez kevés remény van), az egész északi csoportot egyenesen hátbatámadással fenyegeti.

2. A második eset volna tehát, hogy a megvert 5. orosz hds.-et csak gyenge erővel üldöznék a 4. hds., míg zömével déli irányba fordulva, a 3. hds.-ünket üldöző orosz erők oldalára csapna le. Végrehajtáshoz szük-

séges, hogy gyorsan, meglepően történjék, hogy az 5. orosz hds. magát kis erővel üldözni engedje és hogy a 3. hds. a vele szemben álló orosz 3. hds.-et olyként tudja lekötni, hogy az eröket északi szárnya megerősítéséhez ne tudjon eltolni és így a 4. hds. támadása öt érzékeny, de főként gyenge oldalon is találja.

Erőviszony :

<i>Északon :</i>	<i>O.-m.</i>	1. hds. :	9 gy. + 3 l. ho. = 126 — 72 — 442,
		3 " + 1 " " = 42 — 24 — 147,	
		összesen : 12 gy. + 4 l. ho. = 168 — 96 — 589.	
<i>Orosz :</i>		4. hds. :	10 ½ gy. + 5 ½ l. ho. = 168 — 132 — 680,
		5. " + 5 " " = 176 — 120 — 704,	
		összesen : 21 ½ gy. + 10 ½ l. ho. = 344 — 252 — 1384.	
<i>Keleten :</i>	<i>O.-m. :</i>	4. hds. :	9 gy. + 2 l. ho. = 126 — 48 — 429,
		3. " + 3 " " = 133 — 72 — 468,	
		2. " + 2 " " = 70 — 48 — 249,	
		összesen : 23 ½ gy. + 7 l. ho. = 329 — 168 — 1146.	
<i>Orosz :</i>		3. hds. :	11 gy. + 4 l. ho. = 176 — 96 — 692,
		8. " + 5 " " = 192 — 120 — 762,	
		összesen : 23 gy. + 9 l. ho. = 368 — 216 — 1454	

3. Ha erre az eshetőségre sincsen kilátás, egy harmadik választás marad, belátván az eredeti haditerv tarthatatlanságát, a haderöket visszavonni a San, Dnyeszter vonala mögé, vagy esetleg még hátrább fekvő vonalba és nagy tartalékok képzése által biztosítani a kezdeményezést, mely a 3. hds.-nél történt események után, az ellenség kezébe siklott át.

Események IX/1 —7-ig.

A helyzet válságos voltát növelte az általános hadipolitikai helyzet is. Szerbia ellen a támadás sikertelen volt, nagyobb erők elvonására a várható szerb támadás miatt, gondolni *nem mertek*. A románban bízni nem lehetett.

A hds.-főparság a 4. hds. győzelmi jelentésének hatása alatt a fentebb említett 2. esetet választotta (13. vázlat) s IX/1-én eszerinti intézkedésének rövid összefoglalása: az 1. hds. igyekezzék tért nyerni, a 4. hds. legszükségesebb részekkel (J. F. fhg es.) üldözzön, míg zöm»¹. Uhnov—Belzec közt készen álljon arra, hogy Lemberg felé előre törhesen, vagy ha a 3. hds. nem tarthatja magát, Jaroslaura meneteljen. Vonatokat a jaroslai útra terelje. (Kettős feladat a támadási irány hatásosságának és az oldaltámadás erőteljességének rovására!)

A hdsfőparság el volt tökéelve, hogy a harcot a győzelmes kimenetelig — melyben nem kételkedett — szívósan folytatja. Nézete szerint követezte ezt az aktív hadvezetést a szövetségi kötelezettség, vagyis az orosz erőknek aktív lekötése is. A4, hds.-nek Lemberg irányában való bevetésénél remélte, hogy az 1. hds. tartani fogja magát, hogy a megvert 5. hds.-től egyelőre nem kell tartania s hogy a saját 3. hds. Lembergnél képes lesz tartani magát. Számított azonkívül arra is, hogy a tannenbergi csatát győztesen befejező német 8. hds. folytatja előretörését Siedlec felé, melynek bekövetkezését az orosz hadvezetőség is (Danilof tbk), a rá nézve legkellemetlenebb eshetőségnek vélte, mert számítania kellett azzal is, hogy a csapást Rennekampf hds.-ével kivédenie nem sikerül.

A 3. hds.-nek tartania kellett volna magát Lembergnél, déli szárnya visszavonulhatott a Weresica mögé, a 2. hds. délről Mikolajov felől átkarolólag közbelépni volt hivatott.

Az orosz legfelsőbb hadvezetőség a 4. és 5. hds.-nél vívott súlyos harcok és a tannenbergi csata hatása alatt (Lásd a 18. vázlatot.), már augusztus végső napjaiban lemondott a tartalék hds.-csoporttal Németországba szándékolt betöréséről s eleinte egy Radomon át dél felé vezetett támadással akart az o.-m. hds.-el végezni. Az o.-m. 1. és 4. hds.-ek erőteljes támadásai azonban ezen kétségtelenül igen hatásos irányról is lemondatták s szorongatott hds.-einek közvetlen segítő a Varsónál alakulóban lévő 9. hds.-et a Visztula és a 4. hds. közé ékelte be, így akarván az o.-m. hds.-re Lublinnál egy hatalmas csapást mérni.

(Kétségtelen tehát, hogy az eddigi támadás úgy a keletporoszországi, mint a nyugati arcvonal helyzetén könnyített, viszont újabb orosz erők magárvonásával az o.-m. hds. amúgy is kritikus helyzetét súlyosbította. E válságos helyzet közepette az o.-m. hdsfőparság tudomást szerezvén arról, hogy a német legfelsőbb hadvezetőség nyugatról

erőket dobott át, innen erősítést kért, melyet nem kapott meg. Lehetőséges, hogy a Kelet-Porosországba dobott 2 hdtnek azonnali leirányítása Galíciába, avagy egy sikeres támadás Siedlec irányában, az o.-m. hds.-et, ha győzelemhez talán nem is segíthette, de a későbbi veszteségteljes visszavonulástól megmentette volna. A tannenbergi diadal után Kelet-Porosország helyzete az o.-m. hds. megmentéséhez képest, másodrangú kérdés lett (lásd a 18. vázlatot).

Az o.-m. 1. hds. északon IX/4-ig keleti szárnyán elért helyi sikerekkel támadott, IX/4-ike után pedig jobbszárnyát a Porpatakig visszavonván, ellenséges támadásokat visszavetett. Amíg azonban a 4. hds. X/3-án Uhnov, Belzec körletben zömével gyülekezett, József Ferdinánd főherceg csoportja pedig az ellenséges 5. hds. üldözését átvette, addig a 3. hds. magát Lemberg-nél tartani nem tudta s IX/2-án Lemberget kiürítvén, 3-án a Weresica mögé vonult vissza, ahol újból védőállást foglalt s erős északi szárnnyal való támadáshoz előkészületeket tett.

Az orosz 3. és 8. hds. eleinte erejét Lemberg felé összpontosította, majd Lemberg feladását az itteni o.-m. hds. teljes vereségének tulajdonította s ezért — főként hadvezetősége beavatkozására — nagyobb erőket tolt el északi szárnyára, hogy Zolkiev—Ravaruskán át az 5. orosz hds. helyzetén, mely közben IX/4-én újból támadott, könnyíthessen.

Ivanov hadvezetősége ugyanis a Kelet-Galiciában megvert o.-m. hds.-et alárendelt erőnek vélte, míg a főerőt a Visztula és Bug közt tétélezte fel, melynek oldala ellen így hathatott legjobban.

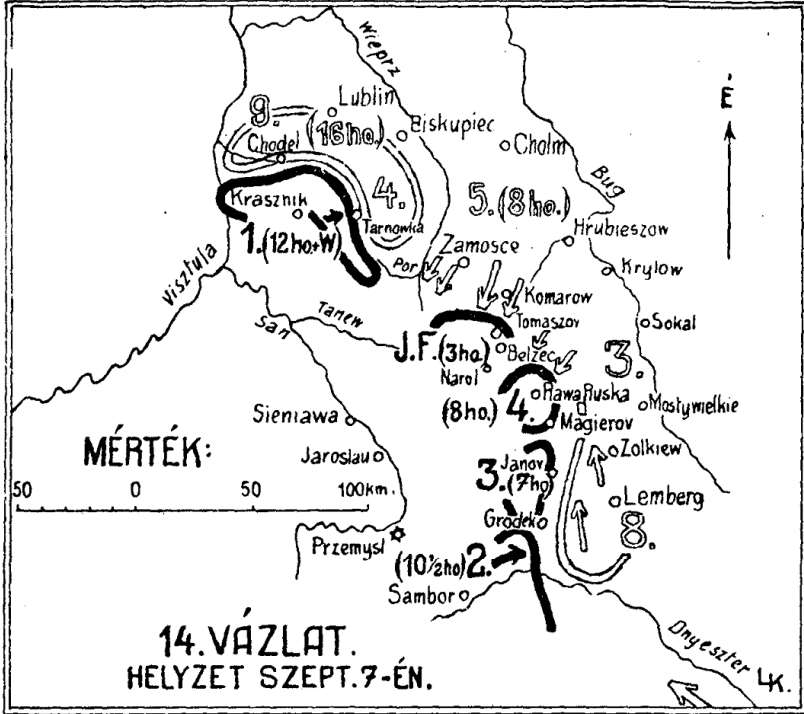
Ekként a 4. hds.-nek Ravaruska —Niemierov körletéből IX/6-án megindult támadása (Ravaruska-i csata) első sikerek után már nagyobb orosz erőkkel találkozik és hiába alkot északi szárnyán egy erős csoportot és támad vele együtt erélyesen a már Boroevics parsága alatt álló 3. hds., az orosz ellenállás ezen támadással szemben percről-percre nő, sőt Ravaruskánál és attól északra ő támad. A déli szárnyon a saját 2. hds. erősítései beérkezése miatt csak IX/8-án lesz előreláthatólag támadáshoz kész.

A szeptember 7-iki helyzetet lásd a 14. vázlaton.

Az 1. hds. Lublintól délre a beérkezett orosz 9. (3 hdt) és 4. hds. ellen súlyos harcban, jobbszárnya a szemben támadó orosz túlerő, valamint a közé és József Ferdinánd fhg. csoportja közé beékelődött orosz erők fenyegető átkarolása miatt, válságos helyzetben van. A Woysch hdt.-et az 1. hds.parság a fenyegetett jobbszárny támogatására, kelet felé tolja el, azonban már Tarnavkánál kénytelen IX/7-én harcba vetni.

József Ferdinánd fhg. csoportja kettős feladatát, hogy az orosz 5. hds.-et, mely időközben erősítésekkel támadásba ment át, tartsa fel^{es} így a 4. hds. hátát biztosítsa, továbbá a szorongatott 1. hds. Szárnyára

segítséget küldjön, megoldani nem volt képes, jó, ha az orosz 5. hds.-nek (mely IX/4-vel az előnyomulást megkezdte) újabb támadásával szemben Lackow és Tarnatvánál (Tomasovtól északra) továbbra is védekezni tud. A 4. és 3. hds. Lemberg irányában IX/6. óta támadnak, az ellenség ellenállása folyton szívósabb s különösen a 4. hds. közepe és (északi) bal-

Ervőviszonyok :

O.-m. :	1. hds. :	9 gy. +	3 l. ho. =	126 —	72 —	442,
	J. F. :	3 " +	2 " " =	42 —	48 —	159,
	4. hds. :	9 " +	4 " " =	126 —	96 —	454,
	3. " :	6 ½ " +	0 " " =	91 —	0 —	292,
	2. " :	10 " +	2 " " =	140 —	48 —	474,

összesen : 37 ½ gy. + 11 l. ho. = 525 — 264 — 1821,
(népf. és menetalakulat is = 804 — 398 — 2140).

Orosz :	9. hds. :	7 gy. +	4 ½ l. ho. =	112 —	124 —	414,
	4. " :	10 " +	2 ½ " " =	163 ½ —	108 —	606,
	5. " :	11 " +	5 " " =	180 —	174 —	684,
	3. " :	11 " +	4 " " =	176 —	129 —	672,
	8. " :	12 " +	5 " " =	192 —	155 —	684,

összesen : 51 gy. + 21 l. ho. = 823 ½ — 690 — 3060.

szárnya Zolkiew és Mosty-Wielky felől támadó nagyobb orosz erőkkel szemben súlyos harcban védekezésre szorult. A 2. hds. támadása a délről beérkezett erősítésekkel Grodektől délre IX/8-án kezdődhetik.

Az o.-m. haderők vezére súlyos kérdés előtt állott. Látván, hogy a 4. hds. támadása a kívánt eredményt nem hozta meg s hogy nagyobb tartalékok híján a támadás további folytatása és az északi szárny egyre

fenyegetőbb helyzete miatt összeröi felette válságos helyzetbe kerülhetnek: az egész haderővel hátrább fekvő állásba (esetleg a San mögé) vonuljon-e? és tartalékok kivonásával ellentámadással a már elvesztett kezdeményezést ismét magához ragadja?

A hdsfőparság a helyzetet akként ítéli meg, hogy az 1. és 4. hds. közötti űrben az ellenség fenyegető előnyomulása legjobban az által előzhető meg, ha a 4., 3., 2. hds.-ek a támadást tovább viszik, a Lembergől délre meggyöngült orosz déli szárnyat a 2. hds.-el Lemberg felé felsodrítja s itt mielőbb döntő eredményt ér el: e szerint is intézkedik.

Események IX/8—11-ig.

Az 1. hds. főként tüzérségben nagy fölényben lévő orosz erőknek IX/5. óta úgyszólván szakadatlan támadásait csak nagy veszteségek árán tudja visszautasítani. De súlyos veszteséget szenvedett az orosz is, úgy, hogy emiatt, valamint a többi hds.-eknél szenvedett veszteségei következtében a további támadást az egész délnyugati arcvonalon beakarja IX/9-én szüntetni, amikor ugyan-e napon az 1. hds. az arcvonalán beállott helyzetből kifolyólag — balszárnyát vissza kellett vonnia, közepét benyomták, jobbszárnyát átkarolás fenyegette — megkezdte a tervszerű visszavonulást dél felé és újabb feladata szerint 10-én Tanevrégiótól északra kell az ellenség előnyomulását feltartani, anélkül, hogy döntő vereséget szenvedjen.

Az oroszoknak ez a nem sejtett visszavonulás váratlan győzelmet jelentett s a szenvedett veszteségek és szívós harcokban való kimerülés miatt az üldözést lassú ütemben kezdik meg, alkalmat adván az ellenségnek válságos helyzetéből való menekülésre.

Az 1. és 4. hds. közötti űrben József Ferdinánd fhg az 5. orosz hds. előnyomulását feltartani nem képes s szívós védekezés után IX/11-ig egész Ravaruska—Cieszanov vonaltól délre visszamegy, mialatt súlyos veszteséget szenved. Narol—Cieszanov felé nagy orosz erők nyomulnak előre. A 4. hds.-et orosz túlerők védelemre kényszerítik, ugyancsak lassan halad előre a 3 hds. támadása is, továbbá a 2. hds. sem tud az egyre fokozódó ellenállással szemben (Mikolajov—Grodek vonalban) jelentős térbeli előnyt szerezni.

Szeptember 11-én reggel a hdsfőparság a következőképen látja a helyzetet: (lásd a 15. vázlat.)

Az 1. hds. visszavonulóban az alsó San mögé. A 4. hds. támadása megállott, József Ferdinánd fhg csoportja az ellenséges nyomás elől a Ravaruska —Lubacovi vasútvonal mögé, a 4. hds. északi szárnyára vonult vissza. A 4. hds. északi szárnyát és hátát a Narolon át Cieszanov felé előnyomuló orosz 8. hds. fenyegeti. A 3. és 2. hds. támadása sikere-

ket mutatott fel, de dacára 10.000 fogoly és 50 ágyú zsákmánynak, döntést és kiadós térelőnyt kivinni nem tudott.

Erőviszonyok :

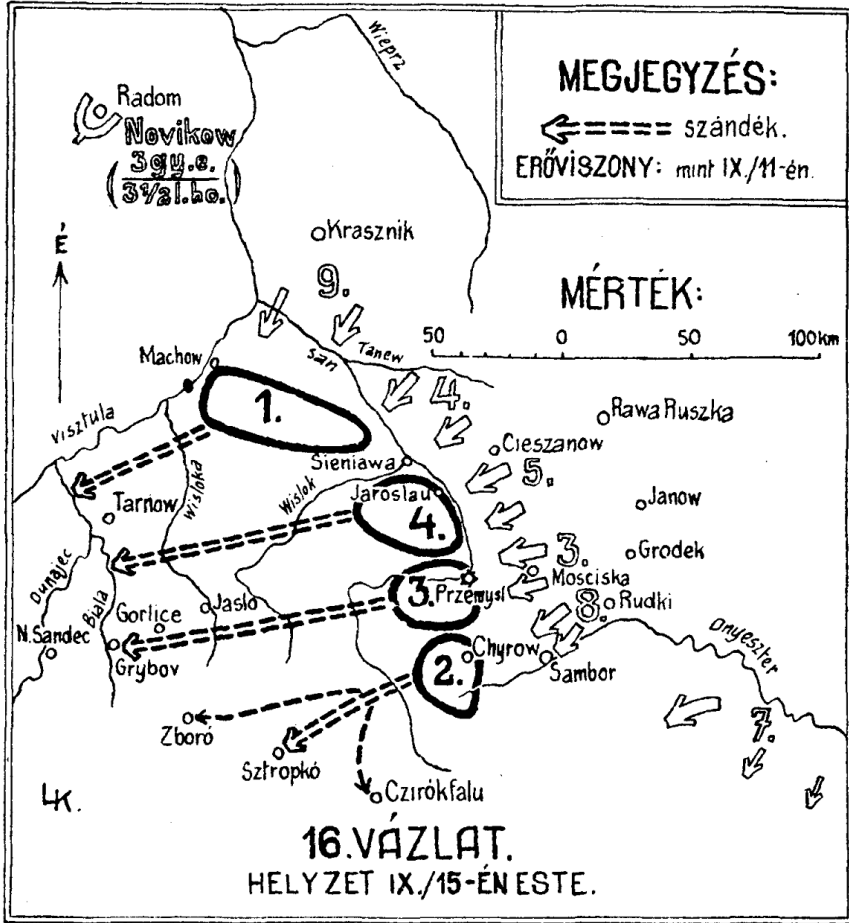
<i>O.-m.</i>	1. hds.	9 gy.	+ 3 l. ho.	= 126 — 72 — 442,
	4. "	12 "	+ 6 " "	= 168 — 144 — 613,
	3. "	6½ "	+ 0 " "	= 91 — 0 — 292,
	2. "	10 "	+ 2 " "	= 140 — 48 — 474,
összesen :				37½ gy. + 11 l. ho. = 525 — 264 — 1821,
(népf. és menetalkulat is =				804 — 398 — 2140).

<i>Orosz</i>	9. hds.	7 gy.	+ 4½ l. ho.	= 112 — 124 — 414,	} L. had- rend.
	4. "	10 "	+ 2½ " "	= 163½ — 108 — 606,	
	5. "	11 "	+ 5 " "	= 180 — 174 — 684,	
	3. "	11 "	+ 4 " "	= 176 — 129 — 672,	
	8. "	12 "	+ 5 " "	= 192 — 155 — 684,	
összesen :				51 gy. + 21 l. ho. = 823½ — 690 — 3060.	

A hdsfőparáság elhatározása és intézkedése:

Általános visszavonulás a San mögé és ott további ellenállás. 1. hds. a San vonalára a torkolattól Jaroslauig bezárólag, 4. hds. innen Przemyslig, a San mögött erőket von ki, 3. hds. Przemysl, 2. hds. innen Stary-Sam-

borig. Aszept. 6—11-ig tartó «Lemberg — Ravaruska-i» (2. lemergi) csata tehát visszavonulással végződött. Véres áldozatok árán ugyan, de mégis sikerült az orosz főerőt lekötni mindaddig, míg nyugaton a harcok döntésre megértek — sajnos, nem a mi javunkra!

Események szeptember 12—16-ig.

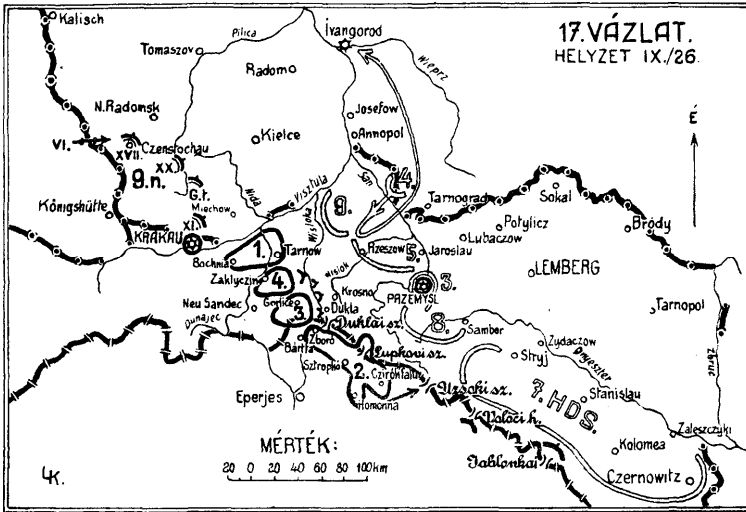
Szeptember 11—12-re virradó éjjel megkezdték a hadseregek a visszavonulást. Az ellenség a kimerültség miatt nem üldözött erélyesen s így a visszavonulás általában nagyobb zavar nélkül folyt le. Tekintettel a folytonos elvágatás és a délre való elszorítás veszélyére, a 4. hds. visszavonulása rendkívüli teljesítménynek tekinthető. Az 1. és 4. hds. már 13-án a San partján volt, míg a 3. és 2. hds. e nap Mosciska vonala mögé ért, honnan a 2. hds. csak 14-én tudott az esőtől felázott rossz utakon tovább menni.

A hds.-ek a kiutalt körletben a San mögött 16-áig gyülekeztek, olyként, hogy a 3. hds. a Przemysl — Jaroslau-i vonalat közvetlen védhette,

míg az 1. és 4. hds. a Sanon átkelő oroszot ellentámadással szándékozott visszavetni. A 2. hds. feladata volt az ellenségnek Przemysltől délre való előnyomulását feltartóztatni. (Lásd a 16. vázlat.)

A San védelmére azonban már nem került sor, mert szept. 16-án a hdsfőpárság azon elhatározásra jutott, hogy a San védelmét feladva s minden döntő harcot kerülve, az 1., 4., 3. hds-et Dunajec, Biala, Gribov, a 2. hds.-et pedig Zboró, Sztropkó, Czirákfalu vonalba vonja vissza, ahol a német erősítéseket bevárja.

A keletporoszországi német 8. hds. ugyanis a Samsonov (2.) hds.-et VIII/29-ig megvervén, szükségesnek találta, hogy a még mindig Kelet-

Poroszországban álló Rennenkampff hds.-et (1.) megverje és így a délkeleti irányban vezetendő támadáshoz szabad kezet nyerjen. Mikorra azonban Rennenkampff hds.-ét a mazuri csatában döntően megverte, a Siedlec felé vezetendő támadás az o.-m. haderők visszavonulása következtében tárgytalanná lett és így a német 8. hds.párság IX/14-én értesítette Conrádot, hogy erőinek zömét az o.-m. hds. közvetlen támogatása végett Galíciába le fogja szállítani. Mivel pedig Conrad számítása szerint ezen segítség hatásos beavatkozása Galíciában szeptember vége előtt nem volt várható, szükségesnek találta a német erőkkel az együttműködést azáltal biztosítani, hogy a haderőt egy hátrábbi állásba vonja vissza. Augusztus 18-án Conrad és Ludendorff megbeszélnek a jövőre vonatkozó terveket, mely szerint a 9. német hds. IX/30-ig Krakó — Miechov vonalában felvonul s az o.-m. hds.-ekkel szemben álló orosz haderő oldalába és hátába tör előre, ezzel egyidejűleg az o.-m. erők is előre nyomulnak. (Lásd a 17. vázlatot.)

Az oroszok veszteségei igen nagyok, csapataik kimerültek ahhoz, hogy üldözhessenek. Novikov tbk Radomnál levő csoportja tétlenül áll s nem használja ki kedvező helyzetét. Ivanov szükségét látja, hogy a csapatok hiányos ellátása miatt is megálljon, mivel különösen kenyér és sóhiány következtében a csapatok éhséget szenvedtek. E körülményekhez hozzájárult az is, hogy okt. 1. napjaiban a San váratlanul megdagadt s a rajta vert hidakat az ár elvitte.

A hds. csop. parnok felfogása szerint a további hadműveletek első célja Przemysl elfoglalása volt, melyet egész haderejével megakart várni s a nagyherceg beavatkozására is csak a 9. hds.-el és a 4.hds. egy hdt.-ével üldözött a Vislokáig, melyet ezek az erők IX/20-án értek el.

Másrészt azonban a nagyherceg is. az o.-m. hds. visszavonulásából annak teljes vereségére következtet s ezért, valamint a franciák nyomtérképesebb sürgetésére szeptember 2. felében átcsoportosításokba kezd, melyeknek célja a Németországba való betörés, volt, Oroszlengyel országon át, ahol a 9. német hds. felvonulásáról már szeptember közepén részben, míg szeptember 30-án teljesen tájékozva voltak.

A átcsoportosításokból származó hadműveletek azonban már az őszi hadjárat keretébe tartoznak és ott is tárgy altatnak.

Élelmezési állományok az O.-m. haderőnél.

a háború kezdetén :		szeptember végén :	
1. hds-nél :	340.000 fő 10.000 ló	1. hds-nél :	250.000 fő 80.000 ló
2. " " :	240.000 " 85.000 "	2. " " :	207.000 " 70.000 "
3. " " :	245.000 " 90.000 "	3. " " :	136.000 " 45.000 "
4. " " :	300.000 " 100.000 "	4. " " :	210.000 " 80.000 "
összesen :	1,125.000 fő 385.000 ló	összesen :	803.000 fő 275.000 ló.

A 322.000 fő veszteség arányszámban az élelmezési létszám 29%-a, vagyis a haderőnek csaknem $\frac{1}{3}$ része. Ebből kb. 100.000 fő 400 löveggel fogságba jutott. A halottak és sebesülteknek csaknem 100%-a az ütközet-állományra esik, miért is a veszteség e tekintetben még az említett arányszámnál is jóval súlyosabb. Az oroszoknak vesztesége (lásd Reichsarchiv, Der Weltkrieg 2. Band, 336. lábjegyzet) 900.000 főből 230.000 vagyis 26%. Ebből kb. 40.000 fogoly több mint 300 löveggel együtt.

Összefoglalás.

A központi és entente hatalmak közötti gazdasági és politikai ellentétet Princip pisztolya lángra lobbantotta ép abban az időben, amikor háborús felkészültségben a központi hatalmak — de elsősorban az o.-m.-monarchia — határozott hátrányban voltak. Ehhez a hátrányhoz járult még a több arcvonalas háború nehézsége. E tekintetben a központi hatalmak egyikek voltak abban, hogy a főellenség Franciaország, melynek le-

küzdése Németország feladata, míg az orosz kolosszus foglalkoztatása a francia hadszíntéren bekövetkezendő döntésig az o.-m.-monarchia vállára nehezedett. E felette súlyos feladat megoldására a monarchiának csakis akkor lehetett kilátása, ha a maga részéről viszont, minden politikumtól eltekintve, a szerb hadszínhelyet mellékhadszínhelynek tekinti s minden erejét az orosz ellen veti harcba, mely ellenséggel szemben gyorsabban lévén képes felvonulni, a háború kezdetén nagyobb horderejű sikerek kivívására volt kilátása. Az o.-m.-monarchia előkészületeit ez értelemben tette meg, tervezett azonban, egy Szerbia ellen elszigetelten viselendő hadjáratot is.

1914 július havában az o.-m. hadvezetőség a politikával egyetértve, a szerb ellen mozgósít és vonul fel, azt hívén, hogy majd sikerül megakadályozni a világegést. Amikor pedig tudatára ébredt, hogy ez, lehetetlen, a szerb felvonulás miatt az orosz ellen csak késedelmesen vonulhatott fel s erőinek tekintélyes részét a monarchiára sorsdöntő bevezető harcokban nélkülöznie kellett.

Az így beállott késedelmet tetézte a felvonulás hátrahelyezése is. Románia kétséges magatartása miatt és egy orosz lovas invázió veszélyének érzetében. (Mely nem következett be.)

Másként állott a helyzet az oroszoknál. A japán háború tapasztalatai alapján kiképzett hadseregét az orosz hatalmasság fejlesztette s az o.-m.-monarchia felvonulását ismervén, főként arra törekedett, hogy ha meg nem előzheti, legalább azzal egyidőben lehessen kész.

Hatalmas ereje tudatában és szövetségi kötelezettsége miatt azonban egyidejűleg hármast követ: az o.-m. haderő letörését, Kelet-Poroszország elfoglalását (a német haderő megsemmisítése mellett) és egy tartalék csoporttal betörést a német birodalomba Berlin felé — miért is egy helyen sem ért el döntő eredményt.

Az osztrák-magyar—orosz hadszínhelyen mindkét fél összes erejének teljes felvonulása előtt kezdte meg a támadást.

Az osztrák-magyar erők a Visztula és a Bug közt korai döntést keresvén, egy északi és egy keleti csoporttal excentrikusan támadtak azért, hogy az oroszoknak ne adjanak időt és alkalmat túlerejének egyidejű kifejtésére.

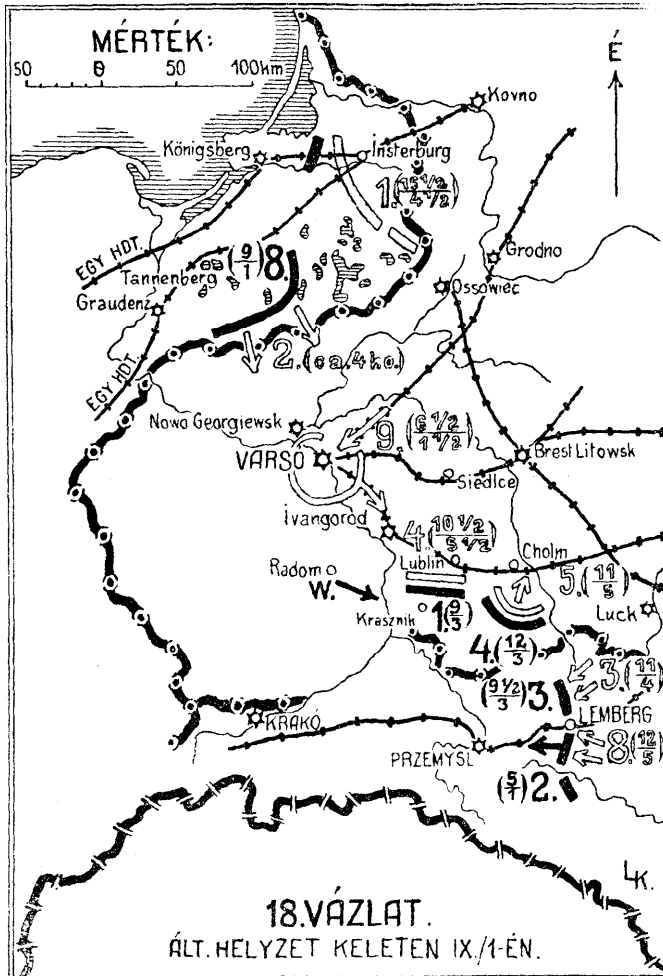
Az orosz erők a galíciai határt félköralakban körülvevé kétoldali átkarolásra törekedtek, korábban támadtak, mert a nyugati hadszínhely eseményei gyors cselekvést követeltek.

Ennek folyamányaként e hadszínhelyen augusztus második felében döntő horderejű hadműveletek játszódtak le.

A Visztula és a Bug között támadó o.-m. hds-ek (1. és 4.) a velük szemben álló orosz 4. és 5. hds-eket megverték ugyan, de a győzelem nem volt teljes. Az 1. o.-m. hds. a folytonos tüzérségi támogatás nélküli

támadásban szenvedett veszteségek és tartalékok hiánya miatt, lökö-
erejét veszítette. Az orosz 5. hds-nek pedig az oldalát és már-már hátát
fenyegető 4. o.-m. hds. elől sikerült visszavonulnia.

Ezalatt a kelet felé előnyomuló o.-m. 3. hds-et a túlerejű orosz

3. és 8. hds-ek az első leMBERGI csatában súlyos veszteségekkel vissza-
vonulásra kényszerítik s a Visztula és Bug között sikeresen támadó
o.-m. haderők oldalát és hátát veszélyeztetik.

Augusztus végső és szeptember első napjaiban mindkét ellenséges
haderő vezére újabb elhatározás előtt áll. (Lásd 18. vázlat.)

Folytassa-e az o.-m. hds. a Visztula és Bug közt sikeres támadását

akkor, mikor a leMBERGI csata folytán az oldalát biztosító erők túlerő elől visszavonulni kénytelenek? Visszavonuljon-e, alkalmat adván az ellenségnek erők kivonására és a német elleni alkalmazásra? Az AOK. sem az egyik, sem a másik kockázatot nem vállalta, hanem egy harmadik megoldást választott, áttévén támadásainak súlypontját kelet felé az orosz 3. és 8. hds. ellen.

Ámde az orosz helyzete sem volt kedvező. A tannenBERGI csata megsemmisítő veresége (VI11/29.), valamint a Visztula és a Bug között szenvedett vereség erős próbára tették az orosz nagyherceg idegeit. A helyzet kedvezőtlen képén alig változtatott, hogy a 3. és 8. hds-ek győzelmes előnyomulásban voltak s LemBERGNél rövidesen erőket adhattak rendelkezésre másutt való alkalmazás céljából.

A nagyherceg által követett hármastól szó sem lehetett. Annál sürgősebb volt azonban, hogy a Visztula és Bug között sikeresen támadó o.-m. erőket letörje. Ezért tehát a Németországba való betörésre szánt és alakulóban lévő 9. hds-et közvetlen a Visztulától keletre veti be.

Mindkét vezér az így módosított hadműveletektől várja a szerencse jobbrafordulását. Ám szeptember első hete szakadatlan heves harcok között elmúlik anélkül, hogy valamelyik fél részére döntő eredményt hozna. Az o.-m. 3. és 4. hds-ek 6-án megkezdett támadása 7-én holt pontra jut az orosz 3. és 8. hds-ek ellenállásán; a Visztula és a Bug között működő orosz hds-ek (9., 4., 5.) támadásai pedig o.-m. 1. hds. és József Ferdinánd fhg. hősiesség ellenállásába ütköznek.

Szeptember 7—9. között mindkét vezérben az ádáz harcokban szenvedett veszteségek és sikertelenség azt a belátást érelik meg, hogy az általuk működésbe hozott erők a tervezett eredmény kivívására nem elegendők. Ahsgfőparság a szerb harctérről megerősödött 2. hds-gel akarja előidézni a kedvező döntést, Ivanov pedig 9-én már egész délnyugat arcvonalán be akarja a támadást szüntetni, amikor ezen a napon az o.-m. 1. hds. a szenvedett nagy veszteségek hatása és keleti szárnyának bizonytalansága következtében visszavonul a San mögé.

Ezzel a visszavonulással és az orosz 5. hds. fenyegető előnyomulásával a nyári hadjárat sorsa megpecsételtetett.

Az o.-m. 2. hds. támadása a kívánt gyors döntést nem hozza meg: az orosz 3. és 8. hds. még szívósan védekezik, mikor az északi arcvonalon fáradtan üldöző oroszok már az o.-m. 4. hds. hátát veszélyeztetik s így szept. 11-én az utolsó órában a hds. főparancsnokság a San—Dnyeszter mögé a visszavonulást elrendeli.

Az orosz veszteség igen nagy, a hds. túl fáradt és lassú, ellátása pedig túl hiányos ahhoz, hogy erélyesen üldözzön s így az o.-m. erőknek súlyos helyzetét nem használja ki. De egyébként is az orosz főhadiszállás

eddigyi pesszimiztikus hangulatát túlzott optimizmus váltja fel: az ellenség vereségét oly súlyosnak vélik, hogy közeli támadásuktól nem keli tartaniok s így a nagyherceg alkalmoszerűnek találja a haderők fokozatos átcsoportosítását egy Oroszlengyelországon át Németországba való betöréshez annál is inkább, mert német csapatoknak itten való alkalmazásáról korán tudomást szerez.

Az O.-M. hds. főparancsnokság viszont a német támogatás beérkeztéig hds-eit ellenséges behatástól menten egy újabb támadáshoz kívánja csoportosítani és rendezni, hátrább fekvő állásba vonul vissza, hogy az őszi hadjárat folyamán ismét előre törjön.

E hadjárat és a világháború későbbi folyamán is az o.-m. hds. még hősi elszántságának sok szép emlékezetes tanújelét adta, ámde a Szerbia elleni felvonulásból keletkező erőhiányt és késedelmet az első csoportosításban, majd a nyári hadjárat folyamán szenvedett veszteségeket többé jóvátenni és pótolni nem lehetett.

Az 1914. évi őszi hadjárat.

Szeptember közepéig az általános hadihelyzet a 19. sz. vázlat szerint alakult:

Fegyveres létszám: (Falkenhayn). v

Nyugaton:

1,700.000 ném. } X. közepén
2,300.000 fr. }

Keleten:

190.000 ném.

367.000 osz.

563.000 közp. hat.

950.000 orosz

} IX. közepén.

Összefoglalás: *Nyugaton*: A marnéi csata után szeptember közepétől az Aisne-menti állásharcok és az argonnei harcok mellett megkezdődött a versenyfutás az é.-i szárnyért. — IX/28-tól —X/9-ig folyt Antwerpen ostroma. — A haderők zöme (kb. 80 ho.) itt marad továbbra is.

Szerb harcter: IX/14-én veszik kezdetüket a Drina-menti harcok, melyek XI/10-ig tartanak. (Mellék hadszínhely, támadólagos fellépéssel.)

Orosz harcter: *Kelet-Poroszországban* a német 8. hds. a masuri csatában a 14 ho.-ra megerősített orosz 1. (Rennenkampf) hds.-et megverte, a határig üldözte, majd erőket vont ki, melyek (8 ho.) az o.-m. haderő északi szárnyára szállítottak mint 9. hds. Az orosz 1. hds. súlyos vereség után a Njemen mögé vonul vissza, a német 8. hds.-nél történt erő kivonást és átszállítást nem ismervén fel. Ezalatt a tannenbergi csatában csaknem megsemmisítőleg megvert orosz 2. hds. részei harc képtelen állapotban a határ közelében várják be a kiegészítést. Az 1. hds.-től d.-re az orosz 10. hds. élei kezdenek beérkezni.

Galiciában az o.-m. haderők az orosz haderők zöme elől a Sanon át a Dunajec—Biala vonalába visszavonulnak, hogy ott rendezkedve és kiegészítve a n. 9. hds.-el együtt új hadműveletet kezdjenek.

Tervek Keleten.

Falkenhayn, ki már IX/14-én Moltke vezérezredes helyébe lépett, a nagy hadihelyzetet akként ítéli meg: hogy döntést a marnei csata dacára is nyugaton kell keresnie, hogy innen erőket ki nem vonhat s ekként a keleten lévő erőknél saját erejükből kell az orosz' erőket egy Németországba való betöréstől távoltartani.

E feladat végrehajtásában szeptember első felében az o.-m. haderők az orosz haderővel szemben vitézül harcoltak ugyan, de a hadsereg laza összefüggése (lockeres Gefüge) a teherpróbát nem bírta ki. Az ellenség egy várható erőteljes üldözését az o.-m. haderők saját erejükből megállítani nem képesek, ez esetben pedig a Monarchiának teljes Összeroppanásával és Sziléziába való orosz betöréssel kellett számolni. Ezt elkerülendő, elrendeli a 8. hds. zömének kivonását és leszállítását az o.-m. haderők é.-i. szárnyára, hogy közös erővel mehessenek át támadásba.

A támadás célja: «Az ellenséges főerőt távoltartani a német határtól, a többi arcvonalrészekről még további erőt magára vonni, hogy így a keleti harcter üres szakaszait tehermentesítse s a nyugati szándék végrehajtására időt nyerjen». A végrehajtás módja Hindenburg és Conrad feladata.

Amíg tehát Kelet-Poroszországban az orosz erők lekötése volt a szándék, addig az o.-m. haderőkés a német 9. hds. további hadműveleteinek mikénti vezetésére Conrad és Ludendorff Neu-Sandecben IX/18-án közös megegyezésre jutottak. E szerint:

A német 9. hds. Lublinietz — Krakau körletben kirak, Krakau — Miechow körletben gyülekezik, honnan előnyomulását haladék nélkül megkezdi és az orosz erők oldalába és hátába tör előre.

A német 9. hds.-nek a Visztulától é.-ra végrehajtandó ezen előnyomulása orosz erőket von magára. Az így tehermentesített o.-m. haderő szintén támadásba megy át.

1. Hadműveleti cél: német 9. hds. a Visztula, o.-m. haderők San—(Przemysl felmentése) Chyrow-vonalának elérése, innen az oroszok beszorítása a Visztula és a Bug közé.

A terv — lásd a 20. számú vázlat — alapjában véve kettős átkarolásra törekvés a gyengébb erővel. (Közös parnok hiány.)

Mint két szélső lehetőség felemlíthető:

1. A német 9. hds.-nek a 2. hds.-ünktől k.-re az orosz déli (gyenge) szárny elleni alkalmazása (rossz vasút, sok idő, terep stb.); 2. az o.-m. haderők zöme és a német 9. hds. a Visztulától é.-ra nyomul elő egy Wien vagy Budapest felé irányított ellenséges támadást oldai és hátban fenyegetvén (már a visszavonulás alatt előkészíthető volt).

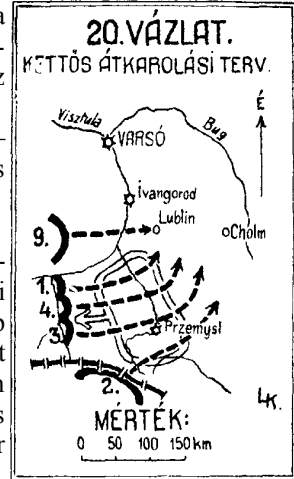
Az oroszok, kik azon hitben, hogy haderőinket a két lemergi csatában megsemmisítően megverték, a San elérésekor a kimerülés, vérvesztés, utánszállítás rendezése miatt megállásra kényszerítették, azon kérdés előtt állottak, hogy:

1. Üldözzék a Visztula és a Kárpát közt haderőnket, alkalmat adván a sok helyen 40—50 km-re szűkülő arcvonalon várható szívós védelemnek s összezsúfolt tömegüket kitévén egy észak- vagy délfelőli oldaltámadás veszélyének?

2. A Visztula és a Kárpátok közt kisebb erőkkel üldözzenek, erők zömét pedig a Kárpátokon át vezessék Budapest vagy Wien irányába? (Főelenség Berlinben, ez tehát nagy kitérés, német oldaltámadás a Visztulán át.)

3. Vagy pedig a Visztulán átkelt erős északi szárnyal kísérik a Visztula és Kárpát közti üldözést, készen egy Sziléziába való betörésre, vagy szükség esetén délre való bekanyarodásra? (A központi hatalmakra nézve ez volt a kellemetlenebb; amint látni fogjuk, nemsokára ezzel kellett számolniuk.) Kelet-Poroszországgal szemben: az 1. és 10. hds. kiegészítés, illetve beérkezés után támadásba fognak átmenni, hogy a zöm által Orosz-Lengyelországon át vezetett támadó hadművelet oldalában biztosítsák.

A *dél nyugati* arcvonal parancsnoka Przemyslnek igen nagy jelentőséget tulajdonított, azért az amúgyis fáradt hadseregeivel a Sanon túl az

Az osztrák-magyar haderő
október elején

1. hds. Dankl	1, V., X. hdt.
	összesen (3 hdt.) 8 ho. + 3 l. ho. 181—106—111 üteg
4. hds. József Ferdinánd fhg	II., VI., XIV., XVII. hdt.
	összesen (4 hdt.) 10 ho. + 4 l. ho. 140—115—108 üteg
2. hds. Böhm-Ermolli	IV., VII., XI. hdt.
	összesen (3 hdt.) 8 ho. + 3 l. ho. 141—89—76½ üteg
3. hds. Boroevič	III., IX., XI. hdt. + 1 löv. ddr.
	összesen (3 hdt.) 8½ ho. + 1 l. ho. 126½—41—80 üteg
Pflanzer	össz. 42—5—4 üteg
Przemysl óvvarban	össz. 54—8—7 üteg
Krakó óvvarban	össz. 16—1—1 üteg
Összesen a 2 vár nélkül	(13 hdt.) 34½ ho. + 11 l. ho.
	630½ + 356 + 379½ üteg
vagyis 477.101 puska, 26795 lovas, cca 2100 lőv.	

A német 9. hadsereg
október elején

Hindenburg	XVII., XX. G. t. XI. Lw. Komb. (Frommel) hdt.
	összesen (6 hdt.) 10 ho. + 1 l. ho. 159—70—820 lőv.

Az orosz haderő
október közepén

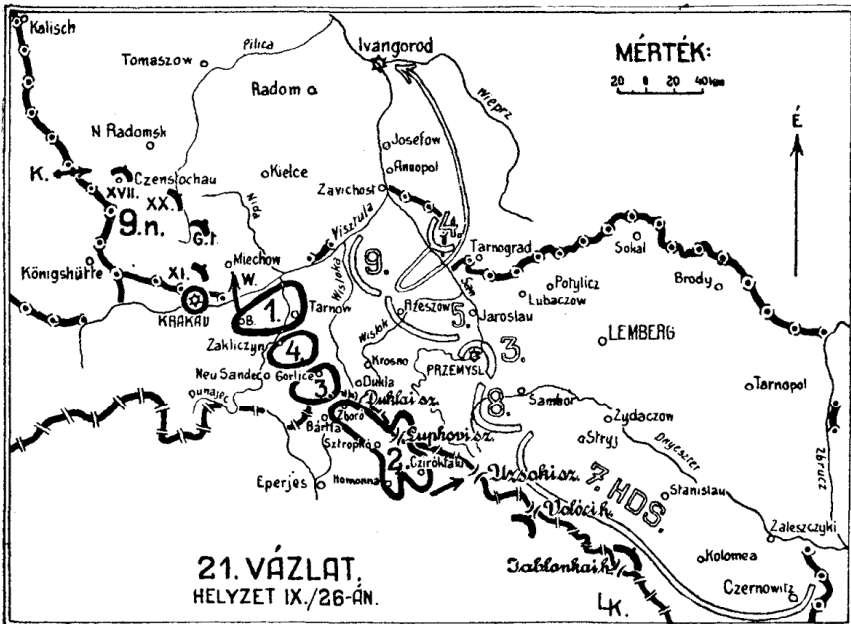
2. hds. Scheidemann	I., II., II. S., XXIII., XXVII., IV. hdt.
	össz. (6 hdt.) 12 ho. + 4 l. ho.
5. hds. Plehwe	I. S., V., XIX. hdt. + 3 ho.
	össz. (3 hdt.) 9 ho. + 5 l. ho.
9. hds. Lesitzky	G. XIV., XXV., XVIII. hdt. + 2 ho.
	össz. (4 hdt.) 10 ho. + 2½ l. ho.
3. hds. Radko Dimitriev	IX., X., XI., XIII., XXI. hdt.
	össz. (5 hdt.) 9 ho. + 4 l. ho.
11. hds. Seserbacsev	XXVIII., XXIX. hdt. + 3 ho.
	össz. (2 hdt.) 7 ho. + ? l. ho.
8. hds. Bruszilov	VII., VIII., XII., XXIV. hdt. + 2 ho.
	össz. (4 hdt.) 10 ho. + 5 l. ho.
4. hds. Ehvert	Gr. XVI., XVII., III. K.
	össz. (4 hdt.) 8 ho. + 2½ l. ho.
Összesen	(28 hdt.) 65 ho. + 23 ho.
1. hds. Rennenkampf okt. végével	IT., VI., VS., VIS. hdt.
	össz. (4 hdt.) 8 ho. + ? l. ho.
Összerő okt. végén	(32 hdt.) 73 ho. + 23 l. ho.
Az átlagszámítást véve alapul az orosz haderő 1168 zlj. — 771 l. szd. — 4270 löveg.	

üldözést nem szándékszik azonnal folytatni, hanem a 3. hds.-nek elrendelte a vár körülzárását és ostromlását, melyet a 4., 5., 8. hds.-ek voltak hivatottak biztosítani, miért is csak a 9. hds. üldözött a Viszlokáig, melyet IX/20-án ért el. A franciák már szeptember közepén erősen sürgették a hadműveleteknek áttételét a Visztulától nyugatra; egyébként az arcvonal megrövidülése is átcsoportosítást kívánt.

A nagyherceg IX/22-én Cholmban az arcvonalparságokkal tanácskozást tartott a hadműveletek további vezetése felett.

A délnyugati arcvonalparságnak már hírei voltak német erők segítségével, amelyek — véleménye szerint — a Visztula balpartján fognak fellépni. (Az e ök származását, nagyságát s fellépésének célját nem ismerték.) A nagyherceg az arcvonalparság azon javaslatát, hogy 12—16 hadtestet vonjanak át a Visztula balpartjára, ahol azok a Nidará előre gyülekezzenek Petrikow és Miechow közé, tekintettel a sziléziai határ közelségére és az átcsoportosítás hosszadalmasságára (ellenség még átcsoportosítás közben támadhatja), elvetette s helyette elrendelte, hogy a 4. hds. az északi szárny támpontjaként október elejéig a Visztula mögött Ivangorodhoz tolassék el.

A IX/26-iki helyzet a 21. számú vázlat szerint alakult:

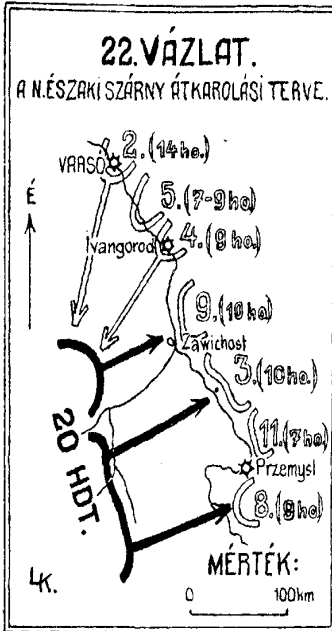
Erőviszonyok: O-m.

1. hds. kb.	14	gy.	3	lov. ho.
4. "	10	"	4	"
3. "	8 ½	"	1	"
2. "	8	"	3	"
n 9. "	10	"	1	"
Össz. :	50 ½	gy.	11	lov. ho.

Orosz

9. hds.	7—4 ½
4. "	10—2 ½
5. "	11—5
3. "	11—4
8. "	12—5
Össz. :	51—21

Hogy a 9. német hds. átkaroló mozdulata hatásosabb legyen (Mukden —Tannenberg), az AOK elhatározza, hogy az 1. hds. nemcsak a kötelékében levő német Landwehr (Woysch) hadtestet, hanem saját erőinek egy részét is a Visztulától északra tolja át. Viszont a német 9. hds. így északabbra tolódhatott el s balszárnyát hátrafelé lépcsőzve, szeptember 8-án az 1. hds.-hez felcsatlakozott.

A német erők előnyomulását Ivanov azonnal megtudta s javasolta, hogy az összeröket Ivangorod — Javorov vonalába vonják vissza, honnan az átkelő ellenséget ellentámadással verjék meg. A nagyherceg a javaslatot nem fogadta el, hanem elrendelte a 9. hds.-nek feltolását is a Visztula középehez, a San vonalát pedig okvetlen tartani kell. Majd X/30-án egy elesett német tiszt napló ából megtudta, hogy Kelet-Poroszországból a XI. Gt. XX. és XVII. hdt.-ét leszállították és azonkívül még 2 hdt. érkezett be Sziléziába, mellyel együtt az o.-m. és német erőket 20 hdt.-re becsülte.

Ekként az ellenségről biztos és világos képet alkotván magának, új elhatározás: *A német északi szárnyat átkarolni, ehhez átcsoportosítás a Visztula mögött* és pedig: a 4., 9.

és 5. hds.-ek a Visztula közép folyásához, Varsó és Zavichost közé. Ezalatt Varsónál X/2-től a délnyugati arcvonaltársága alá lépő 2. hds. 4., majd 7. hdt.-tel gyülekezik. Ez és az 5. hds. összesen 10 hadtesttel voltak elsősorban hivatottak a német északi szárnyat átkarolni.

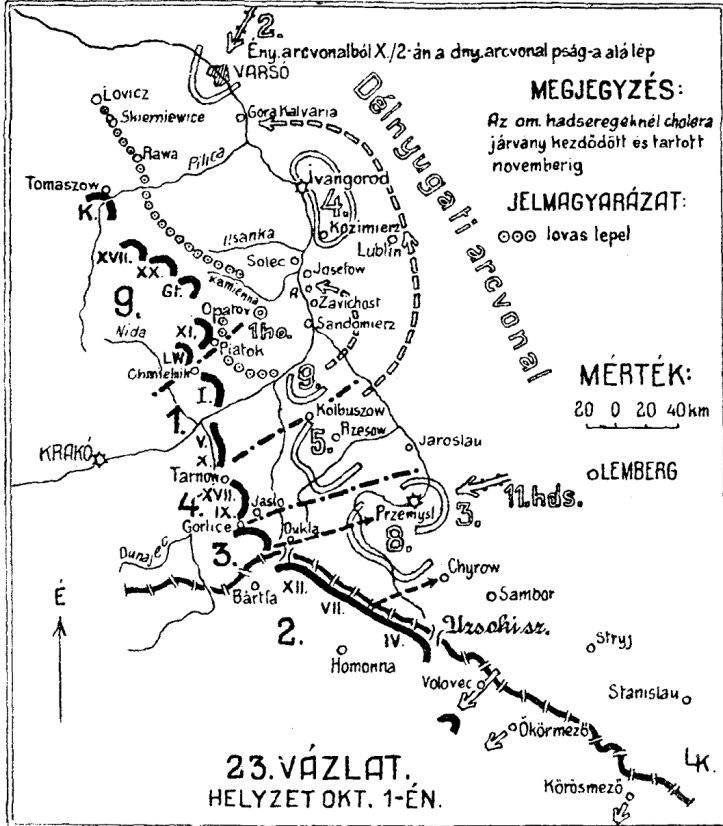
A 4., 9., 5. hds.-ek arcvonaltársát a 3. hds. veszi át, miért is Przemysl ostromára egy tart. ho.-ból álló hds. (11. alakul.

A központi hatalmak (K. H.): A német 9. hds. Tomaszov — Pótok vonalát érte el. Az o.-m. haderők Chmielnik—Tarnov—Gorlice—Uzsok vonalában támadáshoz előkészültek. Az ellenség helyzetét a Visztulától d.-re a helyzetnek nagyban megfelelően ismerik, rádiótávíratból tudják, hogy a San—Visztula-szögéből erőket vonnak ki s hogy a 9. hds. Ivangorod—Zavichost közt gyülekezik. Számítanak arra, hogy az oroszok a Visztulát átlépve, előnyomulásukat haladék nélkül felveszik. (Conrad még egy a Kárpátokon át irányuló betörést lehetőnek vél.)

Szándéka: A német 9. és $\frac{1}{2}$ 1. hds. az oroszokat a Visztulán át-

kelés közben támadja meg. Az o.-m. $\frac{1}{2}$ 1., 4. és 3. hds.-ek e támadás fedezete alatt átkelnek a Sanon, a 2. hds. a déli szárnyat fedezi. Előnyomulás kezdete a Visztulától nyugatra X/1., a Visztulától délre $\frac{1}{2}$ K hds. X/3., a 4. és 3. hds. X/4., a 2. hds. X/5.-én.

Október 1-ig a helyzet a következőképen alakult (23. vázlat):

Erőviszonyok:

		Om. és német			
n	9. hds.	12 gy. ho.	1. lov. ho.		
1.	"	12	"	3	"
4.	"	10	"	4	"
3.	"	8 $\frac{1}{2}$	"	1	"
2.	"	8	"	3	"
Össz.:		50 $\frac{1}{2}$	gy. ho.	12	lov. ho.

Orosz

		gyülekezőben	
2. hds.		4	lov. ho.
5.	"	9 gy.	5 "
9.	"	10 "	2 $\frac{1}{2}$ "
3.	"	11 "	4 "
11. "		gyülekezőben	
8.	"	12 gy.	5 lov. ho.
4.	"	10 "	2 $\frac{1}{2}$ "
Össz.:		52 gy.	23 lov. ho.

Az oroszoknál a szándék szerinti csoportosítás kezdetét vette! Ám az orosz nagyherceg által számításba vett nehézségek fokozott mérvben jelentkeztek. A hirtelen megdagadt San a hidak javarészét elsodorta. Az utak — még a műutak is — a térdig erő sárral alig voltak járhatók,

a vasutak pedig még csak Lublintól jöttek számításba. A tüzérség és vonat eltolása csak mérhetetlen nehézségek árán ment. Mivel pedig a már Visztulától nyugatra álló lovasságnak zömét (Nowikow) Varsóhoz tolják fel, a délnyugati arcvonal Opatovhoz 2 lövész és 1 lov. dd.-t. tolt előre az ellenséges előnyomulás lassítása végett. Ez a csoport aztán X/3—4-én súlyos vereséget szenvedett.

Események X/1—5-ig.

A K. H.-nál előnyomulási irányok X/5-ig:

Fr. (K) N. Miestó, *XVII.* Radom, *XX.* Solec, *G. L.* Jozefovtól délre, *XI.* Opatov—Annopol. *Lw.* (W) Zavichost, *1 hds.* fele Zavichost, déli fele Tarnov, Kolbuszova és a Visztula közt, *4. hds.* déli szárnya Jaroslautól délre, *3. hds.* közép Przemysl, *2. hds.* Chyrov.

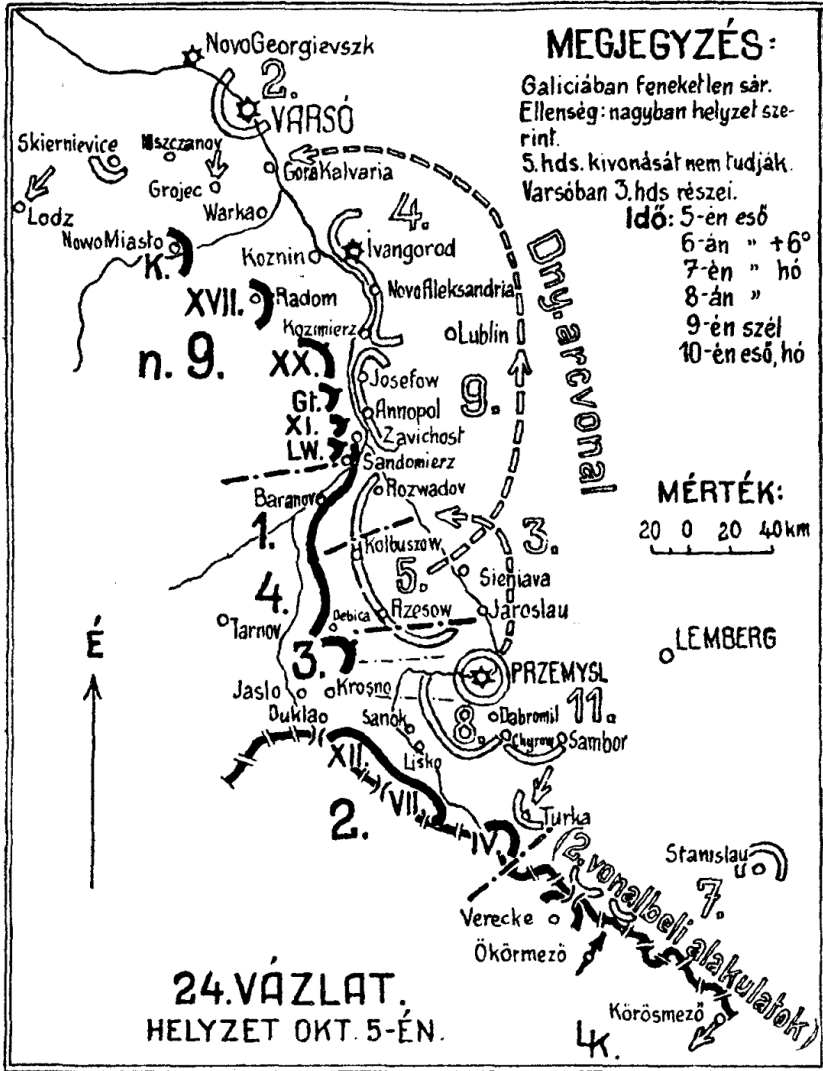
Az orosz 4. hds. október első napjaiban Ivangorodtól északra és délre, hozzácsatlakozásban pedig a 9. hds. zömével be ejezték az eltolódást, míg az 5. hds. visszavonásával mindaddig várni kellett, míg a 3. hds.-et az újonnan alakuló 11. hds. felválthatta, de késleltette visszavonulását a rossz út és azon körülmény is, hogy a megdagadt San a hidakat javarészt elsodorta. A központi hatalmak előnyomulását, az Opatovnál lévő két lövészdandárt kivéve, nem akadályozták.

Ilyként október 1-én és 2-án a Visztulától északra lévő erőink az előnyomulást ellenséges leplező csapatok (lovasság) elűzése után tervszerűen folytathatták. Rádiótávirat szerint az orosz 9. hds.-nek gyülekezését október 1-ig Jozefov és Annopol között be kell fejeznie. Ezen hír az eddigieket megerősíti és így október 3-án a Visztulától északra lévő erőkkel egyidejűleg az 1. hds. déli fele is megkezdte előnyomulását. Mivel pedig Przemysl, mely az orosz 3. hds. parság megadásra való felszólítását X/2-án visszautasítja, jelenti, hogy az ellenség erőket tolt el észak felé; az AOK az orosz haderőket még átcsoportosítás közben megakarja támadni s ezért a 2. hds.-nek is parancsot ad, hogy 4-én induljon.

A német XI. hdt.-nek Opatovnál vívott heves és eredményes harca és a beérkező hírek a német 9. hds. parságban azon feltevést ébresztik, hogy 2—3 ellenséges hds. Jozefov—Opatov—Zavichost közt már a Visztula nyugati partján áll, további erők pedig követik. Az itt várt harcok magyarázzák tehát azt, hogy az erők zöme Jozefovtól délre összehörmörülten érte el X/5-én a Visztulát.

A német 9. hds. zömével elérte a Visztulát, az 1. hds. elfoglalta Sandomierzet. A Visztulától délre hadseregeink Baranov—Debica—Krosno—Liskó vonalát ellenállás nélkül elérték. A Kárpátok szorosai-ban mindkét fél alárendelt erőket, főként 2. vonalbeli csapatokat vonultat fel. Az orosz Máramarosszigetet elfoglalta.

A helyzet október 5-én este (24. sz. vázlat) :

Erőviszonyok:

	O.-m.-német
n. 9. hds.	12 + 1 ho.
1. "	12 + 3 "
4. "	10 + 4 "
3. "	8 ½ + 1 "
2. "	8 + 3 "
Össz. :	50 ½ + 12 "

	Orosz
2. hds.	8 + 4 (még 4 ho. jön)
5. "	9 + 5 (még útban !)
4. "	8 + 2 ½
9. "	10 + 2 ½
3. "	9 + 4
11. "	7 + ?
8. "	10 + 5

Össz. : 51 + 23

A Visztulától északra: A terv az oroszokat a folyón való átkelés közben megtámadni, nem sikerült, mert az ellenség eltolásait a Visztula mögött hajtotta végre. A Visztulát elért csapatok a folyó túlsó oldalán mindenütt erős ellenséget észleltek.

A K. H. vezérei, főként a német 9. hds. parancsnoka *új elhatározás előtt állottak*:

1. Átkeljenek jelen helyzetükből Kazimierz — Zavichost közt nagy ellenséges erőkkel szemben, szárnyukat Varsó és Ivangorod felől nagyobb erők támadásának téve ki?

2. Ivangorod és Chyrov között gyengébb erőkkel tüntessenek, az erők zömével pedig az Ivangorod s Varsó közt lévő 90 km-es hézagon át a még látszólag Ivangorodtól délre lévő orosz erőket karolják át?

3. A Visztulától nyugatra védőleges szándék, délre a meggyengített orosz szárny ellen erőteljes támadás? (Átcsoportosítás, idő.)

A német 9. hds. parnok elhatározása: Két hdt. (Lw. XI.) Ivangorodtól délre leköt, 1 hdt. (G.) Ivangorodot ostromolja, 3 hdt.-et pedig (XX., XVII. Fr.) Ivangorod—Varsó között való átkeléshez az ellenség oldalába és hátába való előretörés végett észak felé eltol.

Az o.-m. haderőknél a szándék változatlan: legelőbb is az 1., 4. és 3. hds.-ékkal a Sant elérni, 2. hds. a Przemyslnél lévő oroszot karolja át.

Események X/6—10-ig.

Az o.-m. haderők: Erdélyből felvont npf. alakulatokkal a betolakodó oroszokat a keleti Kárpátok szorosaiból kiszorítják, M.-Szigetet, vereckei szorost 6-án elfoglalják s a támadásokat folytatják. X/8-án az uzsoki szorostól keletre álló erők felett Pflanzler-Baltin tbk veszi át a parancsnokságot.

Hadseregeink (2., 3., 4., ½1.) nagyobb ellenállás nélkül — főként az esőtől felázott rossz utakkal küzdve — zömükkel X/II-én elérik a San—Chyrov-vonalat és pedig:

A 2. hds. azon feladattal, hogy a Santól keletre előnyomulva Przemysl-t karolja át, 6-án a Sanok—Liskó, 10-én pedig Chyrov—Dobromil vonalát érte el. Tekintettel a rossz útviszonyokra, a hds. pság 2 hadtestet (VII. után a XII.) egy útvonalon irányít előre, ami különösen kezdetben kedvezőtlen harcviszonyokat teremt. Jobbszárnya (IV.) a szemben lévő ellenséget nehéz harcok árán leküzdi s 10-én Turkától északra üldözi.

A 3. hds.: 6. és 7-én jelentéktelen harcok, de sok vonatmaradás mellett tervszerűen haladt előre. A Jasiolka-híd (Jaslónál) elrombolása miatt az anyagi ellátás a Santól délre veszélyeztetett volt s így a Santól délre csak egy hadosztállal, míg a többi részével a folyótól északra nyomul előre. Egy ellenséges ho. visszavetése után 9-én kb. 20 km-re áll Przemysltől, súlypontja é. szárnyán (IX., mögötte XI.), majd 10-én ellenséges utóvédek ellenállását harc árán megtörvén, 11-én Przemysltől északra Jaroslauig a Sant érte el, délre pedig a chyrovi vasútvonalat lépi át.

A 4. hds. tüzérség- és vonatutánvonás nehézségeivel küzdve, 7-én Rzevov magasságát éri el, miután említett helységből egy orosz hadosztályt menekülésre készítet. Majd 8-án 10 — 15 km-es menet után 2—3 ellenséges hadtest ellenállására bukkan, 9-én reggelre az ellenség visszavonul s az öt üldöző 4. hds. előtt a Santól nyugatra ismét megáll, miért is harcok után a 4. hds.-nek csak 11-én sikerül a Sant elérnie, hol parancs szerint Jaroslau és Lezajsk közt kell zömét átkelés végett összevonnia.

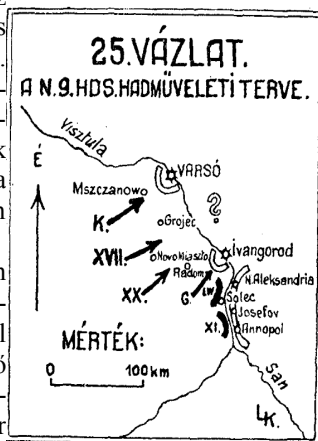
Az 1. hds. a San és Visztula szögben sejtett ellenséges erőket szándékszik utóiélni és megverni. Az ellenség azonban a döntő harcot nem várja be, hanem csak szívós utóvédharcot folytat s így az 1. hds. csak kisebb eredményeket érhet el. Az utak itt is oly rosszak, hogy országos járművek által is alig használhatók. Ezért a hds. csak a legnagyobb nehézségek árán képes 8-án elfoglalni Rozvadovot, míg 9-én estig összeröi elérik a Sant, a hds. észak felé pedig a Visztulán át erős ellenséggel szemben tüzérségi harcot folytat.

A Visztulától északra: Azon tényből, hogy az oroszok az o.-m. haderők elől nagyobb ellenállás nélkül visszamennek s a naponta beérkező jelentésekből és lehallgatott rádióhírekből a német 9. hds. pság előtt már 6-án kialakul azon nézet, hogy az oroszok a Visztula mögött az Ivangorodtól északra lévő területre is nagyszabású eltolásokat hajtanak végre. Varsóban, hírek szerint, több hadtestből álló ellenséges erő gyülekezik, előcsapataik Grojecnél ássák be magukat.

A német 9. hds. parancsnoka a tervezett hadműveletet tehát olyként szándékszik végrehajtani, hogy a Varsóból és Ivangorodból kibontakozó erőket visszaveti. Evégből X/9-ig a XI. hdt. Annopol—Josefov közt maradt, a Lw. Solec— N. Alexandriánál foglalt állást; a G. Ivangorodra ment, a XX. Radom, Grojec, a XVII. N.-Miestó—Grojecre, a K. (Fr.) N.-Miestó—Mszczanovra vett irányt. (25. sz. vázlat.)

Az orosz hds.-eknek a tervezett átcsoportosításokat 10-ikére kellett volna befejezni s így a német 9. hds. modulatait sehol sem zavarták. Az orosz 5. hds. azonban a rossz utak és vasúthiány miatt, csak 8. és 9-én kezdett éleivel beérkezni Lublinba s így e hds. beérkeztéig, kiutalt arcvonalszakaszát, a 2. hds. két hdt.-ének kellett átvennie.

A Visztula mögötti átcsoportosítás közben a 3. hds.-nek kellett

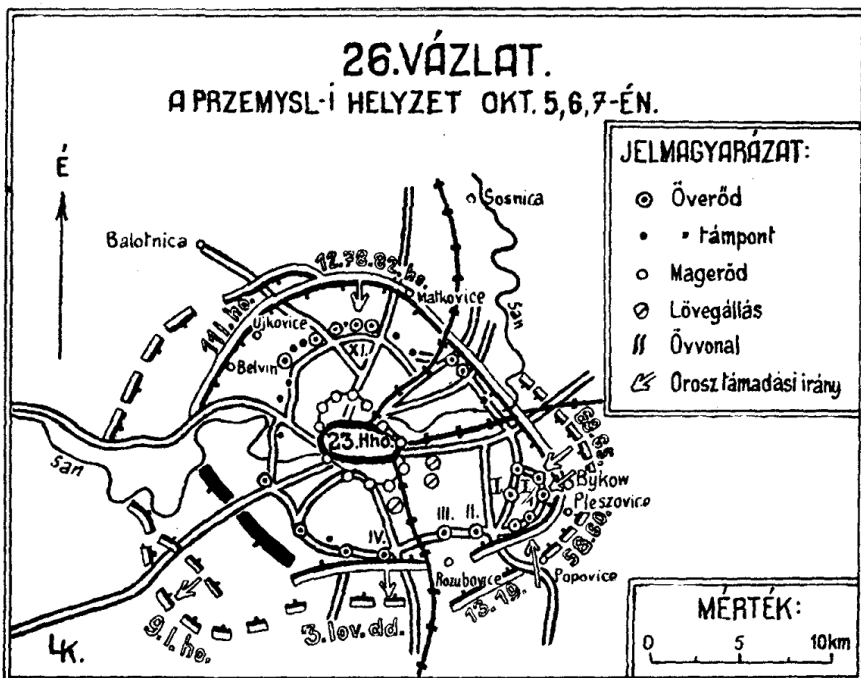

átvenni a Sannak Przemysltől északra lévő szakaszát, míg a várat a tartalékalakulatokból felállítandó 11. hds.-nek kellett körülzárnia. Mivel pedig az o.-m. hds.-ek gyors előnyomulása a vár felmentésével fenyegetett, erőszakos támadással igyekeztek azt bevenni.

A X/5., 6., 7-én végrehajtott rendkívül heves és erőszakos támadás a magyar védők hervadhatatlan dicsőségére, véres kudarcba fült.

Schweitzer vk. alezredes «Przemysl védelmének ismertetése» c. munkájából:

«Október 5-én az oroszok erejüknek zömével (6. ho.) keletről, 3 ho.-val északról és 1 ho.-val délről megtámadták a várat. A magyar 23. h. ho. gyalogságának zöme és tüzérsége a keleti védelmi szakaszba lett bevetve és e védelmi szakasz parnokának, Weber Alfréd tbk.-nak, a 97. npf.

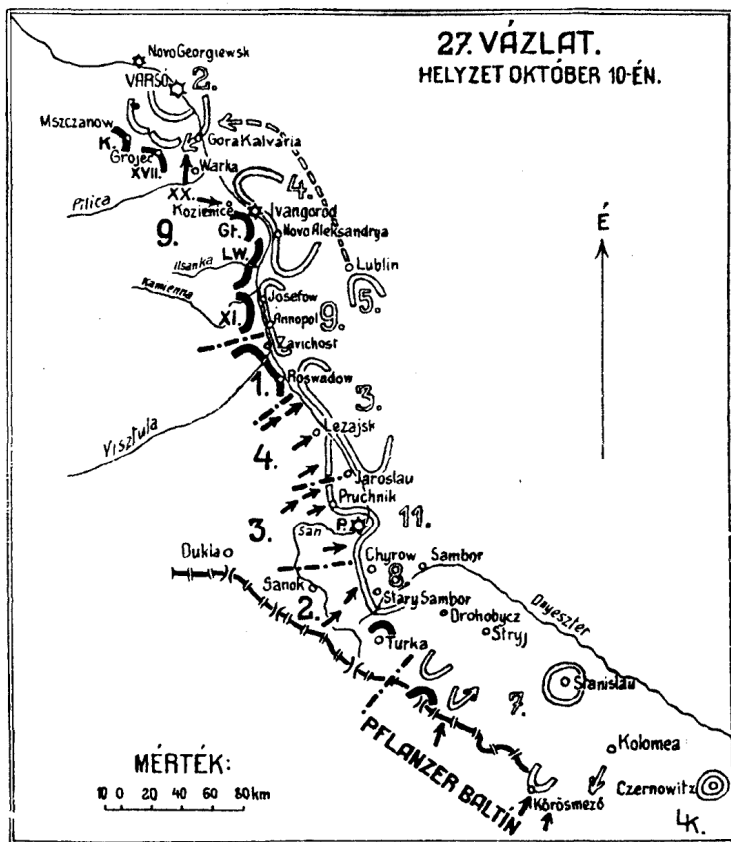

dandár parnokának rendeltetett alá. A magyar népfelkelők és honvédek Weber tbk kiváló vezetése alatt csodákat műveltek. Az orosz tömegek 3 napon át tartó minden támadását, az oroszoknak véres veszteségeket okozva, verték vissza. X/7-én reggel a krízis tetőfokára hágott. Az oroszoknak sikerült az 1/1. jelzésű erőd tetejére feljutniok. A derék honvédek és népfelkelők gyors ellentámadása azonban véres fejjel veri vissza a betolakodót. Az ellenség e hatalmas kudarc után feladta az erőszakos támadást, s a vár keleti arcvonalától eltekintve, mindenütt előkészületet tett a visszavonulásra, nehogy felmentő seregeink és a vár közt két tűz közé szoruljon. (Lásd 26. sz. vázlatot.)

Przemysl vára hivatását a háború ezen szakaszában fényesen betöl-

tötte. Szeptember második felében hozzájárult az üldözés megállításához, október első felében az oroszok átcsoportosítását késleltette, nagy orosz erőket kötött le, miáltal az o.-m. hds.-ek előnyomulását segítette s az oroszoknak véres vereséget okozott.

Október 10-iki helyzetet a 27. számú vázlat szerint.

Erőviszonyok:

n. 9. hds.	12 + 1
1. "	12 + 3
4. "	10 + 4
3. "	8 ½ + 1
2. "	8 + 3
Össz. :	50 ½ + 12

2. hds.	12 + 4
5. "	9 + 5 még útban
4. "	8 + 2 ½
9. "	10 + 2 ½
3. "	9 + 4
11. "	7 + ?
8. "	10 + 5
Össz. :	65 + 23 (az 5. hds. még útban).

Pflanzer-Baltin alakuló csoportja az ellenséget közel a határig visszavetette. A Visztulától délre hds.-eink Turka—Pruchnik—Roszadow vonalát érték el, holnap előreláthatólag az egész haderő a San mentén áll. A Visztulától északra: 1. hds., XI. Lw., a Visztula mentén a G. t.,

Ivangorod előtt a XX., XVII. K.-Gora—Kalvárija—Grojec—Mszczanovonalban ideiglenesen megerősített orosz állások elé értek.

Az oroszok: 5. hds.-üket kivéven, átcsoportosításukat befejezték, a dny. arcvonalpság a 2. és 4. hds.-éknek elrendeli az átkelést és az előnyomulást az 5. hds. beérkeztéig korlátolt céllal, hogy a haderők a nyugati parton lábukat megvessék és az 5. hds. beérkezte után teljes erővel vethessék magukat rá a német 9. hds. északi szárnyára. Parancs szerint X/10-én a 4. hds.-nek Ivangorodnál az Ilsanka-torkolat és Kozieniec közti vonalig, a 2. hds.-nek Varsó és G.-Kalvárijánál Warka — Grojec—Mszczanov vonalig kellett előnyomulnia.

Ezen intézkedés végrehajtásával, valamint a németek előnyomulásával kezdetüket veszik azon harcok, melyek a Varsó és St. Sambor közti arcvonalon az ősi hadjárat sorsát eldönteni hivatottak.

A *K. H.* lehallgatott rádiótávírat útján e nap tekinthették át először igazán az orosz átcsoportosítás nagy arányait. A kezdeményezés az északi szárnyon az oroszok kezébe siklott át. Arra, hogy a Varsónál álló ellenség északi szárnyát átkarolják, vagy az orosz arcvonalat egy átkelés-sel áttörjék, 16 ho.-val kb. 40 ellen gondolni sem lehetett. Ily erőviszonyok és helyzet mellett a szemben álló ellenséges haderők megsemmisítése nem lehetett cél, sőt az ellenséges támadás feltartóztatását is mérhetetlen dicsőségnek tekinthették. A védelemnek előnyére szolgált a Visztula, melyet az oroszoknak haderőink ellentállása közben kellett átlépniök, hátrányai voltak csekély erőknél 200 km-es arcvonalon szétszórt helyzete gyors vasúti eltolás lehetősége nélkül, Varsó és Ivangorodnak a nyugati parton fekvő erődjei, melyek az orosz kibontakozását itt lehetővé tették. *E két erődnél a A Visztula nyugati partján álló erőknél visszavetése és újabb átkelési kísérleteknek megakadályozása volt a hds. további szándéka.*

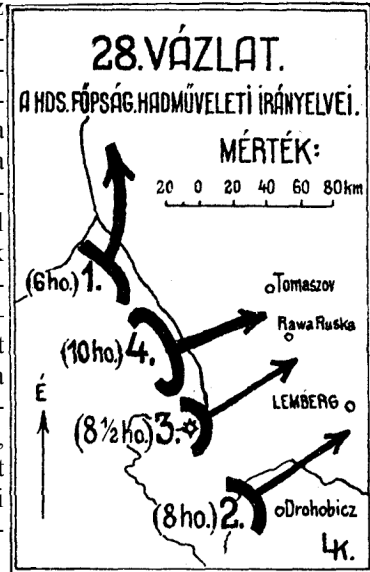
A Visztula középfolyásánál folyó hadműveletek alatt az *o.-m. haderők* azon *feladata*, hogy a San mentén és tovább délre meggyengített orosz hds.-eket északi irányban a Visztula és Bug közé felszorítsák, változatlanul fennállott továbbra is. Amíg azonban a Visztula a központi hatalmaknak szövetségese, addig az erősen megdagadt San a tűzérséggel gyengén ellátott csapatainknak, az orosz találékony és szívós védelemmel szemben felette súlyos hátrányt jelentett. A hds. főpság azon reménye, hogy az orosz erőket a Santól nyugatra harcra bírja, megveri és velük együtt átkel a Sanon, az orosz kitérés folytán nem sikerült. A Visztulától délre álló hds.-eink (32½ ho.) a 25 orosz ho.-lyal szemben nagy túlerőt nem képviseltek s így a Sanon való átkelést a délről átkaroló erők gyors előnyomulása könnyíthette volna meg. Ám az orosz déli szárny Przemysl-nél összezsúfolt erők miatt erős, az *o.-m.* 2. hds. pedig gyenge volt e feladatra. Pedig egy a Visztula és Bug közé irányuló sikeres támadás a Visztulán át fenyegető veszedelmet talán tartósan elháríthatna.

A hds. főpásznak X/10-én a további hadműveletekre vonatkozó irányelvei.

1. hds. erős jobbszárnnyal átkel a Sanon és északnak kanyarodik, 4. hds. Ravaruszka—Tornaszov körletbe, 3. hds. Ravaruszka—Lemberg körletbe, 2. hds. balszárnnyal Lemberg, jobbszárnnyal Drohobycz irányában törjön előre. (28. sz. vázlat.)

Események X/10—13-ig.

A német 9. hds. X/10-én a G. t.-nak Ivangorodra, a XX. hdt.-nek G.-Kalvárijára (egy ddr. Kozienicére), a XVII.-nek és K.-nak Varsóra történt előretörésével egyidejűleg az oroszok is megkezdték 2. és 4. hds.-ükkel az átkelést. Az orosz XVI. Kazimiercznál, a Gránátos N.-Alexandriánál a Lw. thdt.-el szemben, a III. K.-Kosiniece és Ivangorodnál a G. t.-al szemben, az orosz XXIII. pedig a német XX-al szemben, miből kifolyólag súlyosabb jellegű harcok keletkeztek. A német csapatok rendkívüli vitézségére vall, hogy X/10—12-ig az orosz átkelési kísérleteket megghiúsították, a G. Kalvárijánál a Pilica-torkolatnál vert hivat elrombolták, a Kazimiercznál vert hivat, valamint a túlsóparti vasútvonalat tüzérségi tűz alá vették, mely utóbbi által az orosz 5. hds. eltolását veszélyeztették.

A Varsónál gyülekező 2. hds. előcsapatait a német XVII. és K. hdt. Grojec—Mszczanov-vonalból visszavetette s 12-ig Piaseceno—Blonievonalig nyomult elő, hol az oroszok ismét szívósan ellentállottak.

13-án — mely napon a harcok általában szüneteltek — az orosz átkelési kísérletek kudarcba fűltek ugyan, de egy 6-ról kelt s 11-én fel-fogott orosz parancsból nyilvánvaló volt, hogy egy a német hds. északi szárnyát átkarolni célzó nagyszabású támadás még küszöbön áll, s hogy a veszély különösen Varsó—N.-Georgievszk felől távolról sincs elhárítva. Az o.-m. haderők: 11-ig St. Sambor—Chyrov—Przemysl—San-vonalat érték el. A további hadműveletekre az irányelvek akként módosultak, hogy az 1. hds. északra történt eltolódása és a San megdagadása miatt csak akkor kel át, ha a 4. hds. már átkelt, a 3. és 2. pedig a Jaroslau—Javorov-

tói délre lévő ellenséget vesse vissza és segítse elő a Sanon való átkelést. Ezen intézkedések végrehajtásából keletkeznek az egész nov. elejéig tartó «sanmenli» és «chyrovi» harcok. *Részleteiben: Az 1. hds 9-re* a Sant elérvén, átkelésre előkészületet tett, de a rossz út miatt vonata lemaradt, majd a San erősen megdagadt, 10—12. közt pedig a német Lw. hdt.-nél beállott kritikus helyzet miatt 4 ho.-t Jozefovtól északra tolt el. 13-án a németekkel történt megegyezés szerint arcvonalt N.-Alexandriáig kiterjesztette (ném. XI. hdt. is övé), a Santól délre csak 4 gy. és 1 lov. ho.-t hagyott vissza. A 3. és 7. lov. ho.-ból alakult Korda hdt. a német hds. pság rendelkezésére Radom Loviczra irányított.

A 4. hds.: 11-én üldözőharcok után (5000 fogoly, 6 löveg zsákmány) elérte a Sant. Előkészületeket tett az átkelésre, melyekkel 13-án lett készen. 14-én reggelre tüzésége állásban volt, a XVII. hdt. Jaroslunál, a II. Sieniava fölött, a XIV. hdt. pedig ettől északra volt hivatott a Sanon átkelni. A VI. hdt.-nek az 1. hds.-nél kellett közreműködnie. Az átkelés nehéz lesz, mert az ellenség erősen kiépített állásokban van.

3. hds.: 11-én az ellenség ellenállását Przemysltól ény. és dny.-ra leküzdötte, 12-én úgy az északi, mint déli körülzáró gyűrűt visszadobta s a San nyugati partját az ellenségtől teljesen megtisztította. 13-án a IX. és XI. hadt.-ével Przemysltól északra a Sanon való átkelésre tett előkészületet, délre pedig a III. hdt. a 2. hds.-gel kapcsolatban igyekezett a folyton növekvő ellenállást megtörni, melyen azután Przemysltól 10 km.-re k.-re lévő vonalban megakadtak.

A 2. hds.: VII. és XI. hdt.-ével Chyrownál és attól északra nyomult elő; 11-én már Chyrowtól k.-re kb. 10 km.-re erős állásban lévő ellenségre bukkant, melynek ellenállását 13-ig megtörni nem volt képes. E harcok miatt a Turkától Drohobicra előnyomuló IV. hadt.-et egyenest északra irányítják, azonban a St. Sambortól előretörő erős ellenség 13-án ezt a hdt.-et is megállítja.

Pflanczer: a Vereckei-szorosban és tovább keletre a határ közelében vív kedvező harcokat. Máramarosszigetnél összevont erőkkkel újabb támadásra tesz előkészületeket.

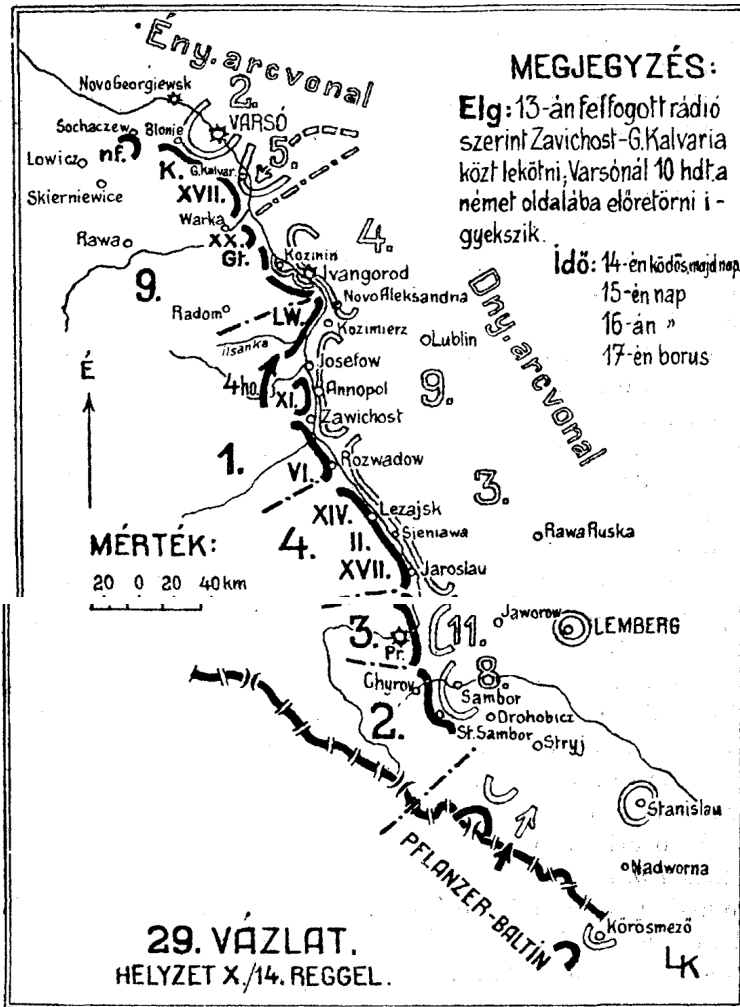
X/14-én reggel a helyzet (29. számú vázlat).

A német 9. hds. az orosz átkelési kísérletek meghiúsítása után Blonie — Piasecno — G. Kalvarija — Ivangorod vonalában (120 km. 8 ho.)

O.-m. haderők: Stari Sambor— San-könyök közt kemény harcban (chyrovi csata). A San mentén átkelésre kész, az ellenség előttük jól megerősített állásokban, az 1. hds. a Visztula mentén N.-Alexandriáig. (180+80=260 km.-en kb. 35 ho.)

Az oroszok: azon tervük, hogy 10-én a Visztulán átkelvén a további

támadó hadműveleteknek alapját megvessék, teljes sikertelenségbe fűlt

Erőviszonyok:

n. 9. hds.	12	+ 3
1. "	12	+ 3
4. "	10	+ 2
3. "	8 ½	+ 1
2. "	8	+ 3
Össz. :	50 ½	+ 12

2. hds.	12	+ 4
5. "	9	+ 5 (útban)
4. "	8	+ 2 ½
9. "	10	+ 2 ½
3. "	9	+ 4
11. "	7	+ ?
8. "	10	+ 5
Össz. :	65	+ 23

s emellett számítaniuk kellett azzal is, hogy az időelőtti támadás folytán szándékukat az ellenség felismerte.

A nagyherceg elhatározása: a támadást az 5. hds. beérkezte után

X/18-án fogja megkezdeni. Tekintettel a 10 — 12. közt szenvedett kudarcra és Ivanov levertségére, változás a csoportosításban: a Pilica torkolatától északra levő erőket (5. 2. hds. X/14-én reggeltől az *északnyugati arcvonalparság* vezesse. *Feladata* Varsó felől az ellenség északi szárnyát átkarolni és azt megsemmisíteni; a Pilica torkolatától délre levő erőket a *délnyugati arcvonalparság* vezeti, *feladata* az északnyugati arcvonal hadműveleteivel összhangban minél több ellenséges erőt magára vonni s annak feladatát megkönnyíteni.

E szándék értelmében a Visztula középfolyásánál kb. 200 km.-es arcvonalon 40 ho.-nak (2., 5. 4., 9. hds.) kellett 18-án támadásra készen állnia, hogy a szemben álló 18 ellenséges ho.-t megsemmisítse. A Visztulától délre lévő 25 ho. a már egyszer megsemmisítőén (orosz felfogás!) megvert, de ismét előretörő o.-m. haderők (30. ho.) ellen a déli szárny védelmének biztosítására elegendő lesz.

Az ény. arcvonalparság a 2. hds.-et utasította, hogy az ellenség által elfoglalt állásait ismét vegye birtokába, amiből a következő napokban kemény, de az oroszokra egyelőre ismét eredménytelen harcok keletkeztek.

A *Közp. H.* egy újabb, 13-án felfogott rádiótávíratból világosan áttekinthették a fenyegető veszedelmet. Az o.-m. haderőknek északi irányú gyors előnyomulásával (az 1. hds. erőinek eltolása folytán) *Conrad* többé nem számított. Nézete szerint most már a német 9. hds. hadműveleteinek közvetlen támogatása lépett előtérbe. A támogatást a nyugati arcvonalról átdobott erőkkel képzelte (melybe azonban a német O. H. L. nem ment bele. A meggyengített 1. hds. arcvonalán a Sanon át orosz átkelési kísérletre számított, másrészt a 4., 3., 2. hds.-ekkel a támadás folytatásáról nem mondott le s így újabb erőket a Visztulától északra nem szándékozott átdobni.

A *német 9. hds. szándéka* az ellenséget a Visztulán való átkelésben és az erődökből, valamint Koziniecénél és N.-Alexandriánál való kibontakozásban megakadályozni. Evégből a Lw. ho.-t, melyet az 1. hds. felvált, mint hds.-tartalékot Radomhoz vonja.

Események 14—18-ig.

A *Visztulától északra*: 14-én nagyobb harcok nem voltak, így a XX. hdt. zömét a hds.-parság Warkára összevonta. A Koziniecénél és Ivangorodnál beállt kritikus helyzet miatt a Lw. hdt. helyett 2 o.-m. ho.-t kért Ludendorff Radom- és az Ilzanka-vonalba. Ekkor a XX. G. Lw. N.-Miestó és Radom vonalától keletre gyülekeznek, a varsói csoportot pedig Lovic—Skiernevice, —Rava-vonalba vonja vissza, a XI. hdt. Radomhoz hds.-tartalék. Mindez azon szándékkal, hogy az

utánanyomuló ellenségre egy erős csapást mérhessenek s így nagyobb sikereket vívhassanak ki. Az o.-m. hds.-főparság ezen szándékkal egyetért, az I. hds. X. hdt.-ének felváltását és a Visztulától északra való felvonulását 17-én elrendeli, azonban a Varsó alatti kitarást szükségesnek véli.

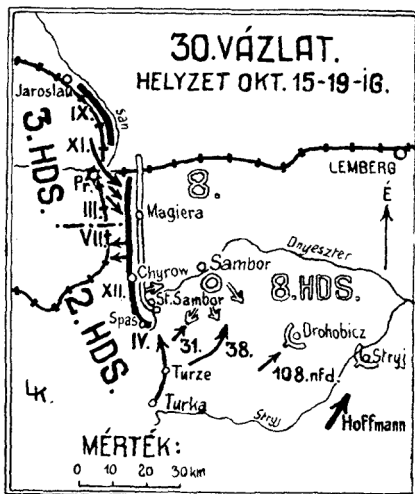
A varsói csoport ugyanis 16-án az oroszok által előző napon elragadott állásokat visszavette, balszárnyán a Korda lovas-hdt. ellenséges lovasságot visszautasított, G.-Kalváriánál pedig a XX. hdt. átkelési kísérletet hiúsított meg. Am a csoport helyzete igen kritikus, kb. 6 orosz hdt. áll $2\frac{1}{2}$ német hdt.-tel szemben, 18-án a német hds. Varsó — Ivangorodból megkísérelt orosz támadást visszavet, a Lw és. XI. hdt. pedig felváltás után Radomra menetel.

A Visztulától délre: A4. hds. 14-én négy helyen megkísérelt átkelése sikertelen volt; legészakibb átkelő csoportja átszállított ugyan 4 zászlóalj, de az átkelési helyet kiszélesíteni nem sikerült. 15-én este Jaroslaunál átkel s reggelig 12 zlj.-at átszállít, de ezen erő sem képes az oroszok szívós ellenállását a keleti parton sem 16-án, sem 17-én megtröni.

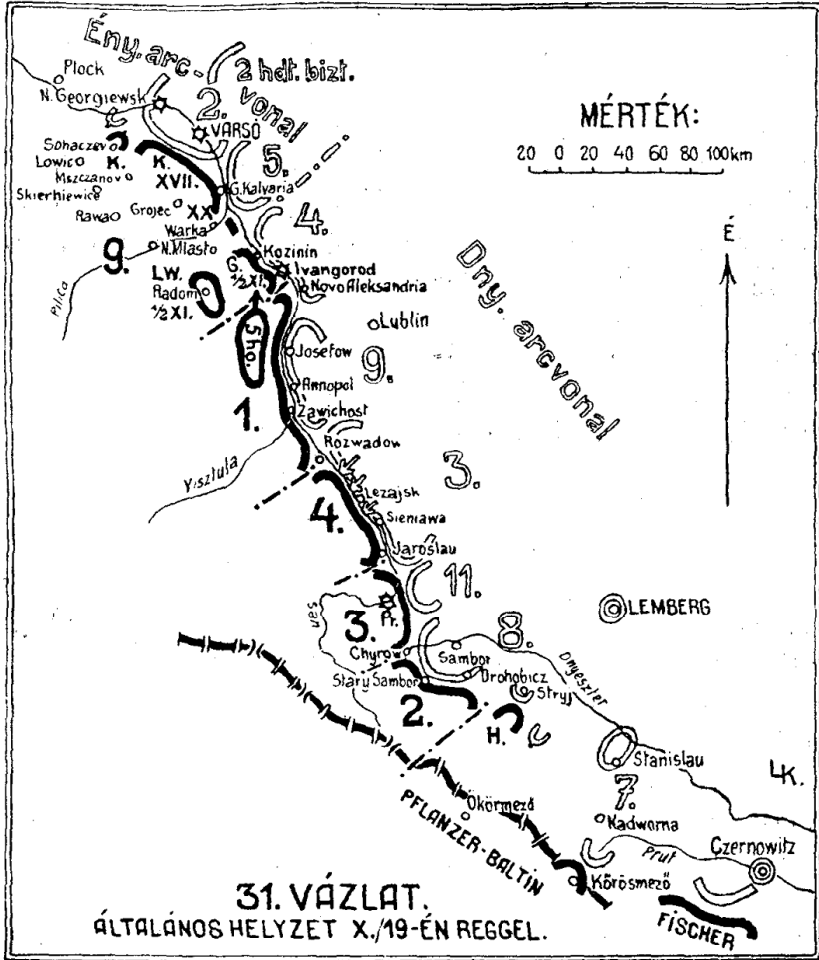
Amíg a hds.-parság egy újabb átkeléshez készülődik, az orosz Rozvadov és Jaroslau között élénk tevékenység kifejtése közben a Sanon átkel.

2. és 3. hds. (lásd 30. számú vázlatot): a 2. hds. egész arcvonalát 14—15-ikén az orosz hevesen támadja s balszárnyát hátrább szorítja. Aközben erős állásban lévő ellenség megtámadására készülő 3. hds. az áttörés veszélye miatt III. hdt.-ével kénytelen a 2. hds.-et támogatni, majd a XL hdt.-et a San mögül a Przemyslától keletre vívott harcokba bevonni. A 16—18. köztli harcok a 3. hds. arcvonalán kisebb eredményeket jelentenek, a 2. hds. pedig csaknem állandó heves ellenséges támadásokat kénytelen visszavetni. Csupán egy, a jobbszárnyán alkalmazott csoport nyert tért Drohobic felé.

Pflanzer: Hoffmann csoportjával (17—2—3.) sikeresen támad Stryj felé, Körösmezőnél a határt érte el, Fischer ezredes (6 zlj.-jal) Cserriovitz előtt áll.

X/19-én általános helyzet. (Lásd a 31. sz. vázlatot.)

Erőviszony:

	Közp. hat.
n. 9. hds.	12 + 3
1. "	12 + 3
4. "	10 + 2
3. "	8 ½ + 1
2. "	8 + 3
Össz. :	50 ½ + 12

Orosz

2. hds.	12 + 4
5. "	9 + 5
4. "	8 + 2 ½
9. "	10 + 2 ½
3. "	9 + 4
11. "	7 + ?
8. "	10 + 5
Össz. :	65 + 23 + 2 hdt.

A német 9. hds. Sohacev—ivangorod között 160 km.-es köríven kb. 30 orosz ho.-lyal szemben az átkelőhelyre felosztva, 3 ho. Radomnál mint hds.-tart. gyülekeznek.

Az o.-m. haderő: 1. hds. N.-Alexandriától Rozvadovig (100 km.) a Visztula és a San mentén gyengébb erővel, 5 ho.-ja északi szárnyára menetben, hogy Ivangorodnál harcba léphessen. A 4. hds.-gel szemben orosz átkelési kísérletek, a 3., 2. hds.-ek súlyos harcban, a jobbszárnyon

némi eredménnyel. Hoffmann tbk. csoportja ellenséges lovasságot Strj felé üldöz, tovább keletre kisebb különítmények harcai.

Az orosz lids.-éknek a támadást ma kellett volna megkezdeniük, azonban az arcvonalparságok kérelmére a támadás kezdete 21-re halasztott. Az orosz 2. hds.-nek 20-án Mszcanow—Grojec-vonalat kellett birtokba vennie.

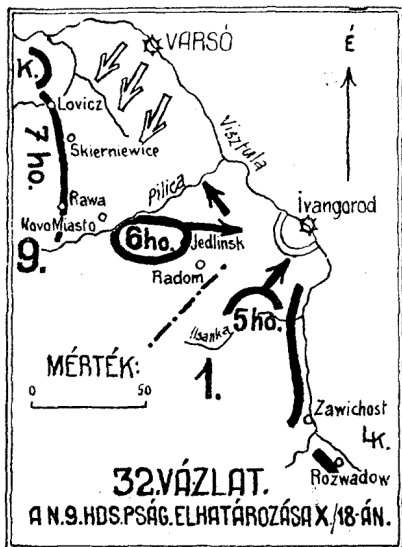
A német 9. hds.-parság 18-ú elhatározta, hogy hadseregét balszárnyánál fogva fokozatosan visszavonja s az 1. hds. zömének beérkezése után az őt követő ellenség ellentámadásba megy át. Evégből a varsói csoport 20-ra virradó éjjel Skierniewice—Rawa—N.-Miastóra, a 9. hdt. 21-re virradó éjjel déli szárnyal Radomra megy vissza. A varsói csoport és az 1. hds. közt a G. XX., XI. gyülekezik.

A visszavonás célja az utánnyomuló orosz erők felett összevont erőkkel ellentámadásban nagyobb sikereket kivívni. (Lásd 32. sz. vázlatot.)

Conrad ezen hadműveletek sikerét előmozdítandó, az 1. hds.-nek a Visztulától délre lévő részeit is leváltatja, emellett az o.-m. haderőkkel szemben álló orosz erők lekötése esetleg a Visztula közepéről újabb ellenséges erők idevonása végett a hadseregeknek adott támadó feladatokat továbbra is fenntarja.

Események X/19—23-ig.

A Visztulától nyugatra a szándékolt visszavonulások zavartalanul folytak le. A varsói csoport (K. lovas, K. és XVII. hdt.) 20-ra virradó éjjel Grojec—Mszcanow—Lovic-vonalban, 22-re pedig Lovic Skierniewice—N. Miastó-vonalba ellenséges behatás nélkül visszamehetett. Az orosz 2. hds., melynek parancsa volt a Grojec—Mszcanow-vonalba 20-án előnyomulni, a német állásokat még 9^h-kor tűz alatt tartotta s elvonulását csak később ismerte fel; lassan követte őket, 22-én még a Mszcanow—Grojeci-vonalban voltak, bevárva az 5. hds. csatlakozását, mely G. Kalvárijánál átkelt Warka irányában. A német XX. hdt. N. Miastó és Bialobrzegi közt, Warkánál 1 lov. ho. hivatott az ellenségnek a Pilicán való átkelését megakadályozni.

X/21-re virradó éjjel az *ivangorodi* csoport is zavartalanul mehetett vissza. Az 1. hds., melynek arccsoportja Josefovnál ellenséges átkelést hiúsított meg, zömével 22-én az óvatosan utánnomuló s folyton erősödő ellenséget délnyugati irányból megtámadta s 23-án a szintén előretörő G. t. hdt.-tel együtt igen véres harcot vívott a szívósan védekező s folytonosan erősítésekkel ellentámadó ellenséggel szemben.

A Viztulától délre: 4. hds. Az o.-m. haderőket lekötendő és visszavetendő, az orosz 3. hds. már 18-án három helyen nagy erővel átkelt a Sanon s a 4. hds.-nek 19—23-ig vezetett folytonos ellentámadásai sem képesek a keleti partra visszavetni. Emiatt az 1. hds. a Viztulától délre lévő részeinek felváltása is késedelmet szenvedett.

3. és 2. hds. 19-én úgy a 2., mint a 3. hds. még mindig folytatja a harcot, melyben csupán a 3. hds.-nek sikerül némi tért nyernie.

A 2. hds. 20-ára, majd 21-ére általános támadást rendel el, hogy a szemben lévő ellenséget lekösse. A Hoffmann-hdt. ugyanis a vele szemben álló lovasságot Stryjen át visszavetve, e napokon a 2. hds. előtt álló ellenség oldalába és hátába szándékozott beavatkozni. Időközben azonban Stryjnél megjelent erős ellenség visszavonulásra kényszeríti s az ellenség Drohobicnál is nagyobb erőket von össze, melyekkel a 2. hds. jobbszárnyát visszaszorította.

A 2. hds. tehermentesítésére a 3. hds.-nek, Jaroslaunál pedig a 4. hds.-nek kellett volna támadnia. A támadás azonban *lőszerhiány* miatt és mert a Sanon átkelt ellenséget visszavetni nem tudták, abbamaradt.

Pflanzer: Folytonos harcok közepette elfoglalta Czernovicot, Nadvornát, Stryjtől azonban Hoff mannák 22-én túlerejű ellenség elől dél felé kellett kitérnie.

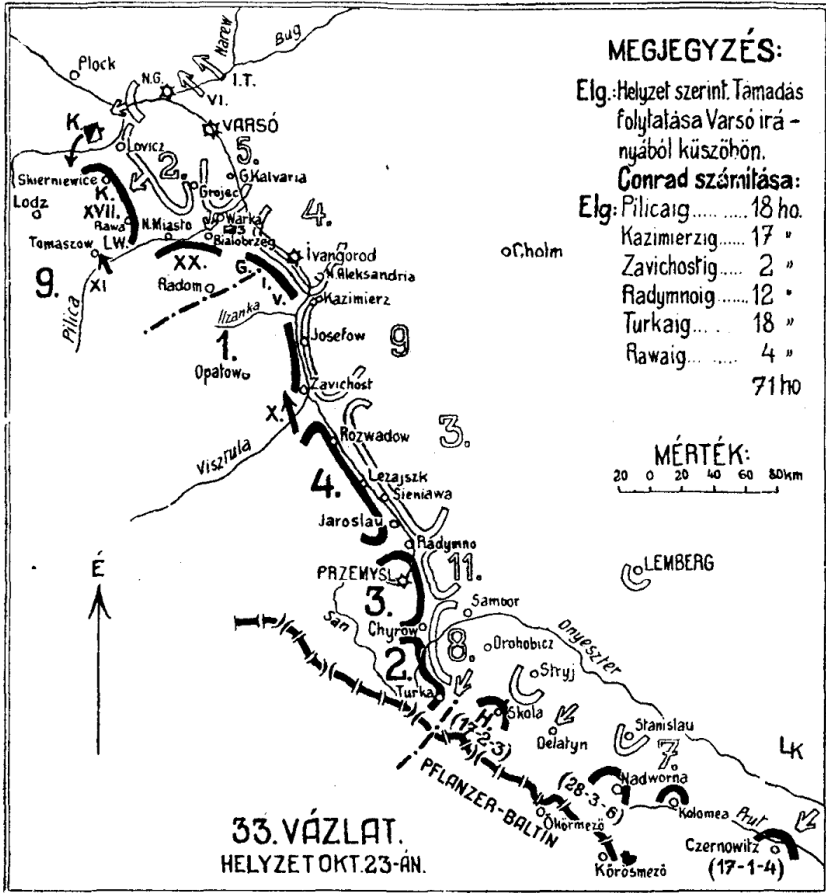
Október 23-án a helyzet. (Lásd 33. sz. vázlatot.)

A német 9. hds. Lovic—N. Miastó—Bialóbrzezi-vonalban (100 km.) beásva, Ivangorod előtt (60 km.) az 1. hds. zömével együtt támad, veszteségteljes harcok; tovább délre Przemyslig a folyók mentén, főként a Sannál, orosz átkelési kísérletek kivédése; Przemysl—Chyrovától keletre állásharcok, a 2. hds. jobbszárnyát orosz erők Drohobictól délre átkarolással fenyegetik; tovább keletre, Stryjtől délre, valamint Nadvorna, Czernovic körül erősebb csoportok alakulnak.

A Közp. H. nehéz helyzet előtt állottak. Az Ivangorodnál átkelt oroszok ellen tervezett támadás első lendületében egy hatalmasan megalkotott falba ütközött. Az orosz a visszavonuló németet nem üldözte azonnal, hanem az átengedett teret átvont nagy erői kibontakozására használta fel.

A varsói csoportnál talán már a következő nap 3 ellenséges hds. támadása várható, melynek huzamosabb időn át való feltartásával nem lehetett számolni.

A remény, melyet a Visztulától északra és délre vezetett támadásba helyeztek, tűnni kezdett (Conrad V.). Egy újabb átcsoportosítás kérdése

Erőviszony:

	Közp. hat.
n. 9. hds.	12 + 3
1. "	12 + 3
4. "	10 + 2
3. "	8 ½ + 1
2. "	8 + 3
Össz. :	50 ½ + 12

	Orosz
2. hds.	12 + 4
5. "	9 + 5
4. "	8 + 2 ½
9. "	10 + 2 ½
3. "	9 + 4
11. "	7 + ?
8. "	10 + 5
Össz. :	65 + 23 + 2 hdt.

állott küszöbön. Míg azonban a Visztulától északra az átcsoportosítás ideje korlátozva nincs, addig délen Przemysl ellátása miatt a hds.-eknek továbbra is ki kell tartani. A jaroslai vasút tűz alatt állott, a zagorzei hid még nem készült el. A vasútközlekedés hiánya pedig a 3. hds. ellátását teszi kétségessé, mely hds. viszont emiatt Przemysl élelmi készleteit

használja fel. Lőszerben azonban hiányt szenved s így hadműveletei korlátozva voltak.

A harcot vezéreink nem adták még fel.

Délen Przemysl kitarást követel, északon pedig van egy reménysugár, hátha az ivangorodi ellenséges csoport ellenállása összeroppan?

Események X/24—26-ig.

A Visztulától északra: 24-én a varsói csoportot az ellenség reggel állásaiban sikertelenül támadta. Az ivangorodi csoport támadását folytatja. Az ellenség nagy erőket (12 ho.) vet harcba, miért is a támadás kisebb erőinkkel csak lassan és igen nagy veszteséggel nyer tért. Az 1. hds.-parság azon híre, hogy jobbszárnyában Josefovától északra ellenség nagy erővel átkelt, visszavonulást rendelt el, majd midőn kiderült, hogy csupán 1—2 zlj-ról van szó, a visszavonulási parancsot visszavonta.

25-én Lovictól északra és délre túlerejű ellenség támadja a varsói csoportot. A támadást visszavetik, de mert a balszárny átkarolással van fenyegetve, a XI. hdt.-et Lodzon át ide irányítják.

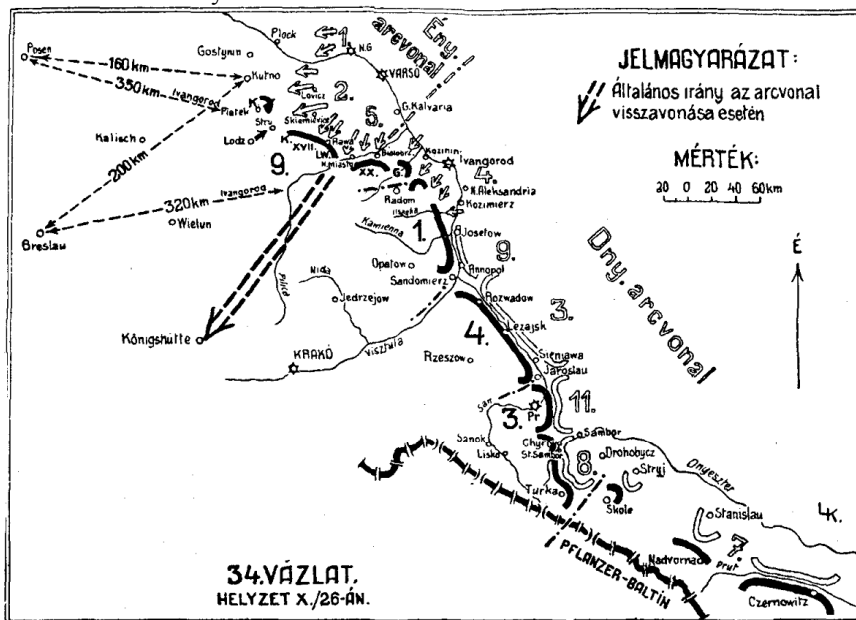
Ivangorodtól nyugatra a támadást a G. t. sikeresen folytatja, míg az 1. hds. csapatai a sok veszteség s a harcokat megelőző nagy menetek folytán fáradtak voltak, velük szemben, különösen a jobbszárnyon, az ellenség túlereje mindinkább kidomborodott.

26-án: A varsói csoport balszárnyát átkarolás veszélye miatt Skiernevice és Lodz közé kell hátra vonni, közepe Ravánál, jobbszárnya a Pilica mentén tartja állásait. A csoport északi szárnyán a K. lovas hdt. ellenséges lovas hdt. előnyomulásának vet gátat Piatektől délre.

Az ivangorodi csoportnál a G. t. sikeresen támad, míg a közép- és jobbszárny elkeseredett harcokat vív túl erős ellenséggel. (A harcok elkeseredett voltára jellemző, hogy az 1. hds.-nek 2 hdt.-e kb. 40.000 embert veszített el.) Az 1. hds.-parság az általános helyzetre, valamint a támadó csoport jobbszárnyának fenyegetett helyzetére való tekintettel 27-ére a hds.-nek hátrább vonását határozta el, midőn a nap folyamán a hds. balszárnyát az ellenség visszanyomta, miért is az egész támadó csoportot már 26-án hátrább kellett vonni.

A Visztulától délre: A San — Turka-vonalban és tovább Czernoviczig a helyzet lényegesen nem változott. A Sanon átkelt ellenséget a legnagyobb erőfeszítéssel sem sikerült visszavetni, ami Przemysl ellátását s a 3. hds.-nél a lőszerellátást kritikussá tette. A 2. hds. Turkától nyugatra és északra lévő magaslatokon lábát megvetette, de a közepe ellen irányított ellenséges támadások oly hevesek voltak, hogy esetleges áttörés megakadályozására a 3. hds. ad le oda erőket.

Helyzet X/26-án a 3i. számú vázlat szerint.

Erőviszony:

	Közp. hat.
n. 9. hds.	12 + 3
1. "	12 + 3
4. "	10 + 2
3. "	8 ½ + 1
2. "	8 + 3
Össz. :	50 ½ + 12

Orosz

1. hds.	6 + ?
2. "	12 + 4
5. "	9 + 5
4. "	8 + 2 ½
9. "	10 + 2 ½
3. "	9 + 4
11. "	7 + ?
8. "	10 + 5
Össz. :	71 + 23

A varsói csoport (9 ho.) balszárnya fenyegetése folytán Kutnó — Rava—N.—Miastó—Pilica-vonalban (120 km) visszavontán foglal állást. Az ivangorodi csoport még a Vizsztulát 8—10 km-re megközelítette, ellenséges túlerő miatt visszavonatot. Josefóvtól Czernoviczig csak helyi jelentőségű harcok voltak. Przemysl ellátása még mindig kétséges.

Az összhelyzetben feltűnő a német hds. helyzete, mely csaknem északra fordít arcot anélkül, hogy a balszárny a további átkarolás veszélye előtt védve volna. Sőt egy erélyesen támadó és üldöző ellenséggel szemben a Vizsztulától északra lévő erők nyugat felé való visszavonulása már nem volt lehető. (Posen—Kutno 160, Posen —Ivangorod 350 km, Breslau—Kutnó 200, Breslau —Ivangorod 320 km.) Az arcvonal egyidejű visszavonása esetén az általános irány már csaknem délre mutat. Minél tovább tartanak ki hadseregeink Ivangorod előtt, minél jobban közeledik az orosz 1. hds. Kalisch felé, annál közelebb a Vizsztulának való neki-szorítás veszélye.

Ám a lassan és metodikusan előnyomuló oroszokkal szemben hadseregeink mozgékonyága mellett ez a veszély lényegesen csökkent, de nem szűnt meg.

A nagyherceg további szándéka ugyanis Lodzra át és attól délre gyorsan és erélyesen előnyomulni. A 2., 5., 4., 9. hds.-ek 40 ho.-t északi szárnyán az 1. hds.-gel biztosítván, szemben kb. 25 szövetséges ho.-lyal, a nagyherceg jogosan számíthatott egy Németországba való betörésre. Csakhogy a galíciai harctérről felhozott hadseregek nagyon kimerültek és megtépázottak voltak, az arcvonalparancsnokok pedig túlaggodalmasak (különösen Ivanov) ahhoz, hogy ez a hatalmas tömeg a tökéletesen elrombolt közlekedési hálózat mellett gyorsan és fennakadás nélkül nyomulhasson előre. Ivanovot az o.-m. haderők folytonos makacs támadásai igen aggasztották és erősen hajlott arra, hogy északi szárnyáról a 4. vagy a 9. hds.-ből vonjon le odaerőket.

A nagyherceg, mint említettem, a támadó haderők északi szárnyának biztosítása céljából az 1. hds.-et is ide vonja le. Kelet-Poroszországban ugyanis az orosz 1. és 10. hds.-ek az erőinek javát délre leadott német 8. hds. ellen október hóban vezetett támadásai X/20-án német ellentámadásokkal végleg kivédetnek, mire a nagyherceg Kelet-Poroszországban csupán a 10. hds.-et (6 hdt.) hagyja vissza, míg az 1. hds.-et a Visztulától nyugatra folyó hadműveletek északi szárnyának biztosításába vonja bele. Az 1. hds. feladata a haderő jobbszárnyát a Visztula mindkét oldalán biztosítani úgy Kelet-Poroszország, mint Posen—Thorn felől. Egyszermind a 10. hds. hadműveleteinek támogatása és feladata (miért aztán a hds. egészen széttagoltott).

A Központi Hatalmaknehéz elhatározás előtt állottak: 1. kitartsanak? kitévén a haderőt túlerős ellenség általi felmorzsolásnak és délre szorításnak? 2. Visszavonuljanak? a) Lépésről-lépésre megállva, halogatóharcot víva legalább 6 héten át (akkor várható erősítés nyugatról?) a fent említett veszéllyel, vagy b) gyorsan és teljesen a határ közeléig az eltolási vonalakra, honnan erőik új csoportosításával az ellenség gyengének mutakozó részére csapást mérhetnek?

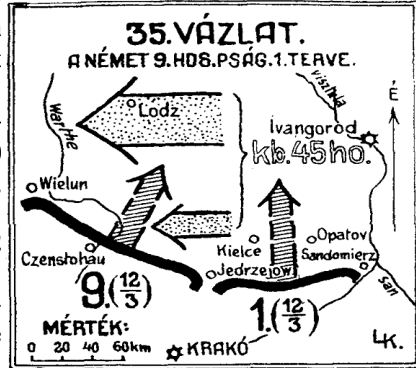
A további hadműveletekre a 9. hds. és A. O. K. nem voltak egy nézetben. (Közös arcvonalhiány.) A 9. hds. ugyanis egy messzemenő visszavonulást határozott, hogy cselekvési szabadságát visszanyerve új hadműveleteket kezdhesen, míg az A. O. K. különösen a Visztulától délre nagy véráldozattal szerzett területet feladni nem akarta s ezért a 9. hds.-től szárnyának közvetlen megtámasztását kívánta. A 9. hds.-psag ragaszkodott azon elhatározásához, hogy hds.-ét Vielun—Jedrzejov-vonalba vonja vissza (lásd 35. számú vázlatot), jobbszárnyához Sandomierzig csatlakozott volna az 1. hds., hogy a nyugat felé elvonuló orosz erőket oldalba tárnadliassák meg. Conrad szintén ragaszkodott elhatározásához s így az 1. hds.-

nek elrendelte, hogy szükség esetén Kielce—Opatov—Sandomierz vonalúba vonulhat vissza, hol ismét szívos védelmet kell tanúsítania. Balszárnya védelmére a német 9. hds. a G. t. hdt.-et Checinytól nyugatra hagyja.

A további hadműveletekre vonatkozólag Conrad alapgondolatát a német OHL.-hoz X/28-án intézett távirata tartalmazza. Kivonatban:

«Galíciában 26½ orosz ho. (424 zlj.) áll 28 o.-m. ho.-val (364 zlj) szemben. Előbbi támadásra nem elég védelemre erő kivonás nélkül (?) igen 1

A Visztulától nyugatra 40—42 orosz ho. (640-672 zlj) áll 24½ szöv. ho.-lyal (300 zlj) szemben. Az ellenséges túlerő előbb-utóbb érvényre fog jutni.

Amint a Visztulától nyugatra lévő erők a San torkolatánál nem képesek tartani magukat, a Visztulától délre is vissza kell vonulni Przemysl is magára hagyva, úgyhogy a 4. és 3. hds. nyugatra a Visztula és a Kárpátok közé, a Nida és Dunajecig, később Krakkau magasságáig, a 2. hds. a Kárpátokba, arccal északnak vonul vissza.

Ezért döntőjelentőségű, hogy a német 9. hds.-től nyugatra legalább 30 német ho. olyként vettessék harcba, hogy az orosz előnyomulást jobboldalába találja, vagyis Konin —Kalisz —Kreuzberg, esetleg a 8. hds. részeivel Thornon át. Az első 6 hétben a döntés nyugaton volt keresendő, ma Lengyelországban, mert innen a betörésveszélye nagyobb. Az orosz-szal leszámolván, a súlypont nyugodtabban tehető át nyugatra.

Különben az o.-m. haderőknek Wien—Budapestre való visszavonulását is számításba kell venni».

Falkenhayn nyugaton az október közepén kezdődő flandriai (Ysermenti) harcokból 6 héten belül döntő eredményt várt (?), ezért a nyugati arcvonalról ily nagy erő elvonásába nem ment bele, hanem csak néhány — főként csak lovas — ho.-t helyezett kilátásba. Az orosz gözhenger megállítására tehát ismét az o.-m. haderők és a német 9. hds. feladata lett. (Meggemmisítésére az erőviszonyok mellett gondolni sem lehetett.)

További hadműveletek a fenti elhatározások értelmében voltak végrehajthatók.

Események X/27 -XI/2-ig.

A Visztulától északra: 27-én estig a német 9. hds. Jedlinsk— (Radomtól 10 km é.-ra) — N.-Míastó —Rava —Strykov vonalban foglalt állást.

Az ellenség Ravánál hevesen, de eredménytelenül támadott. A balszárnyat a Korda lov. hdt. npf. alakulatokkal Piatek—Kutno—Gostynin vonalában biztosította. Az 1. hds.-nek visszavonását az ellenség csupán a jobbszárnyon zavarta, míg zöme tervszerűen vonulhatott vissza Josef—Jedlinsk vonalába. Az 1. hds. az ellenségtől nagyobb térelőnyt szerezve, igyekezett a kielce—sandomierzi állást elfoglalni, hogy azt minél jobban megerősíthesse.

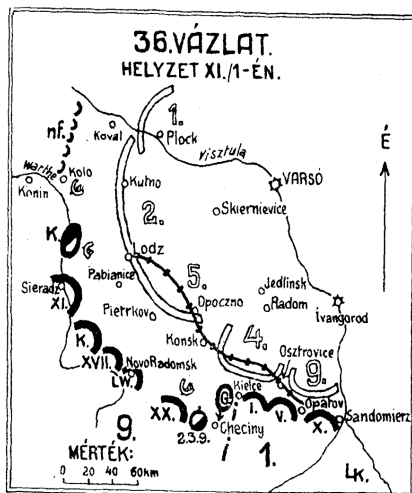
Ekként 29-én a szövetségesek Pabianicze—Opoczno—Osztrovicze—Annapol, 30-án Zdunska Wola—Kielce—Opatov—Sandomierz-vonalat érték el, melyben az 1. hds. beásta magát, a 9. hds. pedig 31-én Skierne-

vicze—Novó-Radomsk—Wlaszczova vonalára ment vissza, honnan 1-én csekély eltolódással a már előkészített oldalállást vette fel. (Lásd 36. sz. vázlatot.)

Az ellenség, melynek útjába hds.-eink minden mütárgyat, vasutat stb. a legalaposabban elromboltak, 31-én 1., 2., 5. hds.-gel Kovai—Lodz—Pietrokov—Konsk-vonalba, 4. és 9. hds.-gel pedig az o.-m. 1. hds. állásai elé ért, melyet 31-én előcsapataival, 1-én nagy erővel megtámadott (opatovkai csata).

A harc 1-én egész nap folyt. Az ellenség a X. hdt.-nél kisebb eredményeket ért el, míg az V. hdt.-et balszárnyán benyomta.

Nov. 2-án az ellenség támadását teljes erővel folytatta. A támadásnak az ivangorodi harcokban erősen megfogyott hds. ellentálni nem

tudott (80 km arcvonalon ca 12 lététszámú ho.), az ellenség a hds. jobbszárnyát és közepét benyomta, miért is d. ü. a hdspság a visszavonulást Checiny—Czarna-patak vonalára elrendelte. (Ezzel kapcsolatban a 4. hds. északi szárnya is hátra vonatott.)

A Visztulától délre: a 4. hds. arcvonalán az oroszok állandó átkelési kísérleteket tesznek. A 4. hds. ezen átkelési kísérleteket részben visszautasítja, részint pedig a nyugati parton megállítja. Nov. 2-án a hds. északi szárnyát az 1. hds. visszavonulása folytán Tarnobrzegi—Sieniava-vonalba vonja hátra.

3. hds.: helyi jellegű harcokat vív. Minden ellenséges támadást visszautasít, de maga sem képes nagyobb térnyerésre. 28-án elkészül a zagorzei híd s ezzel megkezdődik Przemysl ellátása s a 3. hds. is kedvezőbb helyzetbe jut.

2. hds.: jobbszárnyán Tersztyánszky összefogott erőkkel támadásba megy át Turka felett az orosz 8. hds. déli szárnya ellen. A támadás változatos harcok közepette tért nyer, míglén 31-én az ellenségre súlyosabb csapást mérve, azt élénkebb visszavonulásra kényszeríti, úgyhogy csapataink 2-án este Sary Sambornál és Drohobicz alatt állanak.

A 2. hds. pság az AOK.-nak nagyobb szabású általános támadást javasol az orosz déli szárny felsodritása céljából, mely azonban a Visztulától északra történt események folytán már elkésett.

Pflanzer: ki 28-án a támadás beszüntetésére kap utasítást, Tersztyánszky térnyerésére való tekintettel újabb parancsot kap orosz erők magára vonására, miért is a Hoffmann-csoport Stryj ellen, a seregcsoport zöme pedig Delatyn ellen készül támadásra.

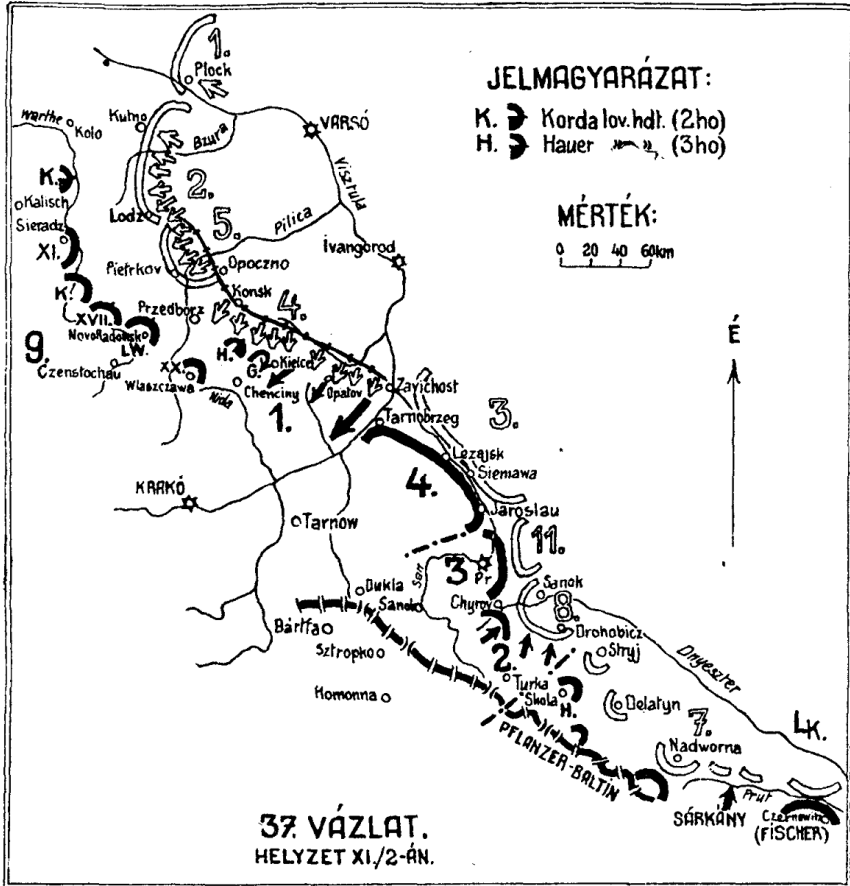
Mint lényegeset fel kell említeni, hogy az AOK. X/29-én a hds.-éknek egy esetleges visszavonulására az irányelveket kiadta.

November 2-án helyzet a 37. számú vázlat szerint.

A német 9. hds. 1-én elfoglalta oldalállását Sieradz —Wlaszczawa vonalában, az ellenség zöme tőle 3 napi menetre visszamaradva. Az 1. hds. az orosz 4. és 9. hds. által az opatovkai csatában visszavonulásra kényszerítve. *A Visztulától délre:* a haderők zöme a San—St. Sambor vonalában beásva, a 4. hds. balszárnyát visszavonja, a 2. hds. jobbszárnya előnyomulóban.

Az oroszok: A tökéletesen elrombolt közlekedési vonalak folytán amúgy is lomhán mozgó tömegeikkel Lodz — Zavichost-vonal elérése után XI/1-én a 4. 9. hds.-et kivéven megállottak, hogy utánszállítási vonalaikat rendezzék. Ivanov a Visztulától délre lévő hadműveletek folytán déli szárnyát biztosítva nem látja s erőket tol el észak felé, miért is az ény. arcvonalnak 40 km-rel délebbre tolása folytán a támadás folytatása újabb késedelmet szenvedett.

Közp. H.: 2-án Hindenburg átvette az egész német keleti arcvonal pságát (DOKO), Mackensen a német 9. hds.-ét.

A német 9. hds. pság 1. terve.

Erőviszonyok:

Közp. hat.

n. 9. hds.	12 + 2
1. „	12 + 3
4. „	10 + 3
3. „	8½ + 1
2. „	8 + 3
Össz. :	50½ + 12

Orosz

1. hds.	8 + ?
2. „	12 + 4
5. „	9 + 5
4. „	8 + 2½
9. „	10 + 2½
3. „	9 + 4
11. „	7 + ?
8. „	10 + 5
Össz. :	73 + 23

A DOKO. eleinte az előretolt orosz 5. hds. déli szárnyára akart egy gyors előnyomulással rajtaütetni, majd 3-án elhatározta (valószínűleg az orosz arcvonal délnyugati iránya és előnyomulása következtében), hogy csapatait Posen—Thorn-körletbe tolja el és az ellenség északi szárnyára fog meglepetésszerűen rácsapni. (Lásd a 38. számú vázlatot.)

Az erre vonatkozó átcsoportosítást és eltolást 4-én kezdték meg s 11-ére már végre is hajtották.

Conrad az opatovkai csata után a Visztulától délre álló haderők további kitartását túlkockázatosnak tartván (délre elsorítás a Kárpátokra), XI/2-án kiadja a visszavonulásra a parancsokat. Eszerint az 1. hds. 3-ára virradó éjjel csapatait a Nidára vonja vissza, ott szívos ellenállásra berendezkedik. 4.hds. 3-ára éjjel kezdi visszavonulását a balszárnyról kezdve s zavarja az ellenséges üldözést, úgyhogy a 3. hds. 5-én reggelre kezdhesse meg s folytathassa a visszavonulást anélkül, hogy őt az ellenség oldalba támadná. Przemysl egy repülő szd.-dal és a vármegyszálló csapatokkal visszamarad. 2. hds.: beszünteti a Samborra való előnyomulást és a 3. hds.-gel összhangban Homonna —Sztopkóra megy vissza. A visszavonulás mérvére lásd Falkenhaynhoz intézett táviratot.

A fenti elhatározások végrehajtásaként: a német 9. hds. 4-én a XI., XVII., XX. hdt.-eket elszállítja. Kalischnál a lov. hdt., Czenstochaunál a Lw. hdt. visszamarad, a kettő között npf. kötelékek megalakulóban, a G. t. hdt. egyelőre az 1. hds. északi szárnya és a Lw. között visszamaradt.

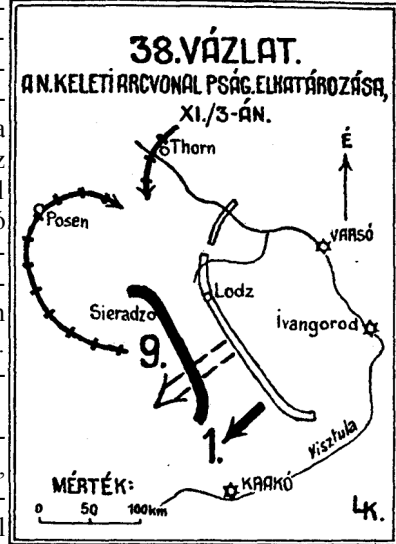
5-én az AOK. elhatározza, hogy az 1. hds.-et a Ni da mögül is tovább visszavonja egész Krakautól északnyugatra. A hadseregek XI/2-i visszavonulási parancs szerint (4. hds. 3-án, a 3. és 2. hds. 5-én) elváltak az ellenségtől. Zavartalanul vonultak vissza. Az AOK. mindjobban hajlik azon elhatározás felé, hogy a Visztulától délre csak a legszükségesebb erőket hagyja vissza, s amíg a német 9. hds. a Visztulától nyugatra előnyomuló orosz erők északi szárnyára mér csapást, addig az o.-m. haderők zömével Czenstochau és Krakó között az ellenség déli szárnyát fogja megtámadni.

Az 1. hds. északi szárnyának megerősítésére már 2 ho.-t tol el s elhatározza, hogy a 2. hds.-et is idetolja el, sőt a 4. hds.-et is a Visztulától északra fogja alkalmazni. Ekként az orosz déli szárny ellen 26 o.-m. ho. egyesíttetnék.

Az AOK. erre vonatkozó XI/7-i parancsának kivonata:

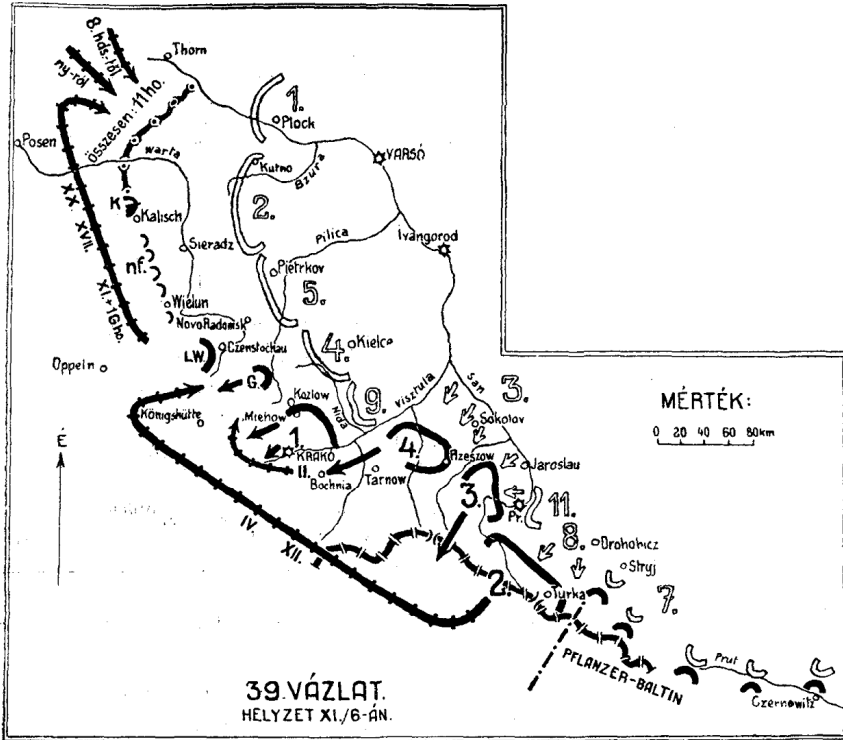
1. hds. Krakótól északnyugatra, a

4. hds. II. hdt.-e az 1. hds.-hez, zömével pedig gyorsan visszavonul a Dunajec mögé, honnan kész az 1. hds.-et követő ellenség oldalába és hátába támadni a Visztulán át.

2. hds. IV. és XIII. hdt.-e eltolatik a Visztulától északra, többi része a 3. hds. parancsnoksága alá lép, melynek feladata a Przemysl felől előnyomuló ellenséget feltartani, esetleges áthatolásait a Kárpátokon megakadályozni.

Uzsoktól k.-re Pflanzler a kárpáti szorosokat védi. (40. vázlat.)

Erőviszony:

Közp. hat.

n. 9. hds.	11	+ 2
Woyrsch :	5	+ 3
2. hds.	6	+ 0
1. «	12	+ 3
4. «	9	+ 3
3. «	11 ½	+ 4
Össz. :	54 ½	+ 15

Orosz

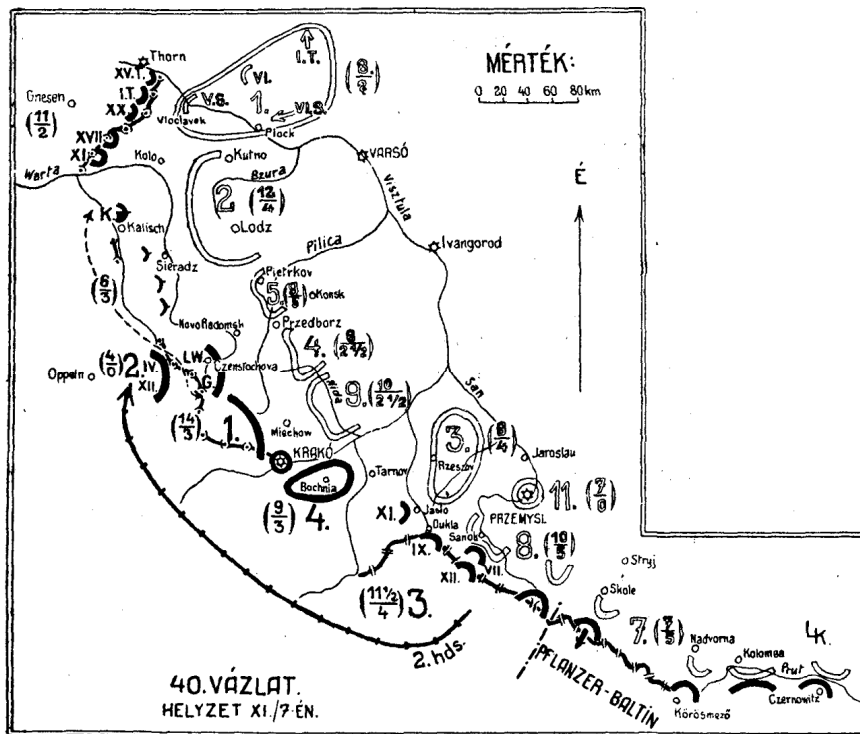
1. hds.	8 +
2. «	12 + 4
5. «	9 + 5
4. «	8 + 2 ½
9. «	10 + 2 ½
3. «	9 + 4
11. «	7 + ?
8. «	10 + 5
Össz. :	73 + 23 + 7 hds. ca 6 ho.

Nov. 11-én a K. H. haderői az átcsoportosítást nagyban befejezték s ezzel kezdetét vette a világháború új fejezete, a krakó—lodzi hadjárat.

1914. őszi hadjárat összefoglalása.

Szeptember közepén az általános hadihelyzet a központi hatalmakra nem volt igen kedvező.

Nyugaton a marnei csata a geniálisan megalkotott, de kanyarodó jobbszárnyán meggyengített (Dehlbrück szerint felhígított) schlieffeni tervnek szárnyát szegte. A kezdeményezés a francia vezér kezébe csúszott át, ki jobb eltolási lehetőségével az Aisne-vonalba visszavonult németeknek diktálta is a tempót a szárnyakért folyt harcokban.

Az új német vezérkari főnök, Falkenhayn, még mindig itt keresi a döntést, melyet egyrészt a belországból alakulóban lévő, másrészt a nyugati arcvonal több helyéről kivont erőkkel fog kierőszakolni, amint Antwerpen ostrommal bevétel.

Ebbeli szilárd elhatározásában nem tudja megrendítem a keleti harctér kevésbé biztató képe sem. Itt ugyanis az orosz haderők zöme elől az o.-m. hds. súlyos veszteséggel a San mögé ment vissza.

Ha az itt működésbe hozott több mint 50 orosz ho. a kivított sikert erőteljesen ki fogja használni, a következmények az egész hadjárat sorsára beláthatatlanok lehetnek. Csupán csökkenti, de nem szünteti meg a veszélyt, hogy a tamiembergi diadal után a német 8. hds. az orosz 1. hds.-et is a mazuri csatában súlyosan; megverte.

A keleti arcvonalnak saját erejéből kell egyensúlyba jönnie (tehát egységes arcvonalra volna szükség!). Ezt elérni Falkenhayn úgy véli,

hogy a győztes német 8. hds. zömét mint 9. hds.-et az o.-m. haderők é. szárnyára tolja el, mely haderők időközben egy hátrább fekvő vonalban megfogyott harcosszámukat újból kiegészítve, a német 9. hds.-gel együtt fogják az orosz erőket hátrább vetni s újabb erőket magukra vonni.

A csapás, mely a Visztulától délre üldöző orosz zömnek északi szárnyára a tannenbergi és mazuri győzők részéről szánva volt, nem volt megvetendő.

Am a nagyherceg, kinek az o.-m. haderők felett pirrhuzsi győzelmet aratott hadseregei, a San mentén és attól nyugatra pihenték ki fáradalmaikat s ki a német vasutakat gondosan figyelteti, a veszélvt hamar felismeri.

A német erők ideszállításának első hírére, veszélyeztetett északi szárnya védelmére 4. hds.-ét szeptember végén Ivangorodhoz tolja el, majd midőn IX/30-án egy elesett német tiszt naplójából a német erők és szándék felől bizonyosságot szerez, habozás nélkül egész haderejét átcsoportosítja akként, hogy az átkaroló ő lehessen. A Varsótól Zavichostig gyülekező 40 ho. impozáns túlerejével össze kell hogy roppantsa a diadalittas német hds. 12 ho.-át.

Az orosz nagyherceg e terve keresztülvitelében nem kockáztatta azt sem, hogy erőit a San-torkolat közelében szállítva át a Visztulán, a német hadsereggel teljes ereje kifejtése előtt legyen kénytelen a harcot felvenni, hanem a sokkal biztosabb Visztula mögötti átcsoportosítást választotta; az o.-m. haderő feltartására hivatott 25ho. pedig a San mögött ássa be magát. Az o.-m. 1. hds. felével megerősített s gyorsan előretörő német 9. hds. ilyként 2 orosz lövészdandár ellenállásán kívül zavaratlanul érte el a Visztulát XI/5-én.

A terv, hogy a San torkolata közelében átkelő orosz erőket kifejlődés közben verjék meg, az orosz nagyherceg előrelátó átcsoportosítása folytán nem sikerülhetett. Kétségtelen, hogy az orosz haderő átcsoportosítását a Visztula mögött hajtja végre, csupán annak mérve kétséges.

A központi hatalmak tehát új elhatározás előtt állottak. A Visztulától délre előnyomuló o.-m. haderők csak XI/3. és 4-én indulhattak (felszereléskiegészítés miatt), így a meggyengített orosz déli szárny ellen tevékenységük csak néhány nap múlva kezd kifejezésre jutni s csak a San átlépése után fog hatásossá válni. Ezt a Visztulától északra tétlenül bevárni nem szabad.

A német 9. hd.-pság egy Ivangorodtól délre való átkelés kierőszaT kolását, tekintettel északi szárnya bizonytalan helyzetére, nem tartja célszerűnek, hanem erőinek zömét Ivangorodtól é.-ra tolja el, hogy innen a Varsó —Ivangorod közti nagy hézagból az orosz északi szárny ellen

léphessen fel. Ezt az átkaroló szándékot is fel kellett adni már X/6-án, amikor kémhírek, jelentésekből, de különösen lehallgatott rádióparancsokból bizonyossá válik az ellenséges helyzet, vagyis hogy az oroszok északi szárnya, igen nagyszabású átcsoportosítás után, egész Varsóig terjed, hol több hdt.-ből álló sereg van gyülekezőben.

Az 1870—71-i német-francia háborúban a st. privati csata napján azon körülmény, hogy a németek a francia jobbszárnyat, melyet átkarolni akartak, a valósághoz képest lényegesen délebbre sejtették s hadtesteiket az átkarolásra ily értelemben irányították az erős és szívósan védett francia állásokra, csaknem kudarcbafuló arctámadást hozott létre. Csupán a két szárnyhadtest öntevékeny eltolódása hozta létre az ellenséges szárny átkarolását s ezzel együtt a döntést is.

Amíg azonban 1870-ben a németeknek túlerejük által meg volt adva a mód mozdulataikat az ellenség tényleges helyzetének megfelelően módosítani, addig itt a 9. német hds. áll túlerővel szemben, melynek nagyszabású és nagykiterjedésű átcsoportosítása egészen Varsóig a németeket oldalba- és hátbatámadással fenyegeti. Szerencsére az orosz az átcsoportosítással még nincsen készen. Przemysl várának kitörései és az ostrom az eltolódó hadseregek felváltását késlelteti. Az esőzésektől megdagadt s hídjait elsodort Sanon keresztül, a galíciai sártenger kátyúin át a hadseregek tömegei csak nagy fáradtsággal és késsedelemmel képesek a vasútvonalakig átvergődni. Az átcsoportosítás tehát csak lassan halad s hogy alkalmat ne adjon az ellenségnek egy korai támadással azt megzavarni, a nagyherceg előrelátása a Visztula hőmpölygő vízfalát Ivangorodtól Sanig 2 erős hds.-gel október első napjaiban lezárta.

A Visztula ilyként keleti partjain megerősítve és megszállva, mint természetes akadály kedvezett az orosz átcsoportosításnak. Épily hatalmas akadályt képezett azonban abban a pillanatban, mint a gyülekezett tömegeknek a nyugati parton befészkelte erőinkkel szemben kellett átkelnie. Varsó és Ivangorodnak a nyugati parton fekvő erődéi hivatva voltak tehát az erők kibontakozását megkönnyíteni a támadó oroszok részére.

A Visztula átkelő pontjain befészkelődni — a Varsó —Ivangorodból kibontakozni akaró erőket visszavetni a keleti partra — volt legközelebbi feladata a központi hatalmaknak (9. és 1. hds.) mindaddig, amíg a meggyengített orosz déli szárnyat a kiegészített s újólág rendezett o.-m. hds.-ek erőteljes támadással megverhették és az orosz déli szárnynak felsodrítása által a Visztula védelmét is megkönnyíthették.

Sajnos, hadseregeink a kiegészítés és rendezkedés miatt csak később (3—4-én) indultak s a galíciai (az orosz által is elhasznált) rossz utakon késedelmesen nyomulhattak előre ahhoz, hogy az oroszokat a San mögötti befészkelődés előtt lehetőleg átcsoportosítás közben megtámadhatták

volna s a haderők zöme csak 11-ére érte el a Sant. (100—120 km közepes távolságot 7—8 nap alatt téve meg.)

Közben október 10-én az orosz nagyherceg az időt elérkezettnek látja, hogy a tervezett támadó hadműveletekre a Visztula nyugati partján a kifejlődést biztosítsa olyként, hogy a támadásra kész 2. hds. Varsó—G. Kálváriájából, a 4. hds. pedig Ivangorodból előretörjön. A további támadó hadműveleteknek kezdetét az 5. hds. beérkezése utánra tervezték.

Október 10-re azonban a központi hatalmak is befejezték eltolódásaikat s Ivangorodtól délre a Visztula mentén befészkelődtek; Ivangorod ellen a Gárda, Varsó ellen pedig 3 hdt. megkezdhetette a támadását.

A november 10—12-ig lefolyt harcok német fegyvereknek szereztek újabb dicsőséget, amennyiben az oroszok kibontakozási kísérleteit energikus, elszánt támadásukkal megghiúsították. Erőik azonban csekélyek voltak ahhoz, hogy a Varsó, Ivangorod, N. Alexandria és Kozinin felől kibontakozó orosz erőket teljesen a keleti partra vethették volna s így ezen helyek állandó veszélyt jelentettek továbbra is.

A Visztulától délre hadseregeink XI/10—11-ig ellenséges utóvédek ellenállása közben elérték a Sant s Chyrov vonalát, Przemysl felmentették s előkészületeket tettek arra, hogy a San mögött, majd Przemysl-és Chyrovtól keletre befészkelődött ellenséget visszavethessék.

Kb. 25, jórészt folyó mögötti megerősített állásban lévő, védelemhez mesterien értő ellenséges ho.-t, 32 ½ zászlóaljban, lovasokban, főként tüzérségben lényegesen gyengébb ho.-lyal visszavetni egyike volt azon súlyos feladatoknak, mely elé haderőinket a hadihelyzet oly gyakran állította. Megnehezítette ezen feladatot a Sannak az esőzések folytani nagyarányú megdagadása, a déli szárnynak az oroszhoz viszonyított gyengesége, továbbá azon körülmény is, hogy az 1. hds.-nek a Visztulától délre álló erőit a folyótól északra lefolyó események miatt át kellett vonni a Visztulán, miáltal az erőviszony még előnytelenebbül alakult haderőink és a szembenálló oroszoké közt. A San mentén álló erőknek gyöngítése folytán itt a döntés a déli szárny harcaitól függött, ahol az orosz különösen makacsul állott ellen s ahol a chyrovi harcokban a felrobbantott vasúti hidak miatti kedvezőtlen anyagi ellátás (lőszerhiány) az oroszok állandó ellentámadásai közepette nem egyszer teremtett a 2. és 3. hds.-ünkre nézve a csatlakozó vonal közelében áttörésre mutató kritikus helyzetet. E hds.-eknek tehát meg kellett elégedniök a San-könyök — St. Sambor—Drohobiczról délre levő vonalig való előretöréssel és kintartással.

Ezalatt a sanmenti csatában a 4. hds.-nek 4 hely közül csak Jaroslaunál sikerült átkelnie kb. egy ho.-lyal, de az átkelési helyet kiszélesíteni nem volt képes.

Az orosz nagyherceg kibontakozási terveit X/12-én meghiúsítva látván, tisztában volt azzal, hogy az ellenség átkarolási terveit felfedezte, most tehát összerőinek beérkezete után nagy erőbeli fölényével akarta a Visztulán való átkelését és átkarolási tervét kierőszakolni. Az erőcsoportosításban mindössze annyit változtatott, hogy a Pilica torkolatától északra lévő hds.-ek felett (tehát az 5. hds. felett is) az ény.-i, a délre lévőekkel a dny.-i arcvonalpság rendelkezik. A Pilicától délre, lévő erők hajtják végre az arctámadást, északra lévőök pedig az átkarolást. A támadás kezdete X/21-én.

A német 9. hds. 10 ho.-a (2 az 1. hds.-nél volt) kordonszerű felállításában nem lehetett alkalmas arra, hogy a Varsótól Ilzankaig terjedő szélességben több mint 30 orosz ho. minden pillanatban bekövetkezhető újabb támadásának tartósan ellentállhasson. Hosszabb időn át való kitartásra csak akkor volna remény, ha az Ivangorodnál és Varsónál a Visztula nyugati partján álló ellenséget megerősített állásaiból kiszalva, nyílt csatában külön-külön sikerülne megsemmisítőén megverni, de legalább is súlyos veszteség mellett a keleti partra visszavetni. A központi hatalmak tehát előbb az ivangorodi orosz erőkre szándékoznak egy megsemmisítő csapást mérni, mely ellen az 1. hds. északi szárnyára már 7 ho.-t vont össze. A német 9. hdspság tehát az Ivangorodnál álló erőket 21-ére Radom felé visszavonja, azt vélvén, hogy az oroszok azonnal üldözni fognak. Nehogy pedig időközben a Varsónál álló csoport balszárnyán ezalatt túlerőkkel átkaroltassék, ezt a csoportot is egy hátrább fekvő vonalba vonja vissza. Az október 22-én kezdődő ellentámadás azonban, dacára az ellentámadók elszántságának, nem érte el a kívánt eredményeket, mert az oroszok nem üldöztek azonnal, hanem a részükre átengedett területet előbb nagy erők kibontakozására használták fel a szívós védekezés és ellentámadás közepette csak lépésről-lépésre engedtek teret. X/25-én az 1. hds. támadása túlerővel szemben már holtpontra jutott, támadó- és arccsoportja között a gyengén biztosított hézagban kisebb orosz erők átkelnek, 26-án pedig szenvedett veszteségei és támadó csoportjának közepe és jobbszárnya ellen intézett sikeres ellentámadások miatt hátrább fekvő vonalba kénytelen visszamenni. Sürgeti ezt a visszavonást az általános helyzet is. Az orosz 2. és 5. hds. (melyhez már az 1. hds. részei is felcsatlakoztak) a varsói német csoport északi szárnyát átkarolással fenyegette, ami az összerőkre egy dél felé való elszorítást jelentett volna, annál inkább, mennél tovább kitart az ivangorodi csoport.

Ilyen helyzetben a központi hatalmak nem láttak maguk számára más választást, mint az önkéntes visszavonulást. A visszavonulás mérvére azonban a vélemények nem voltak egyek. Míg Hindenburg a 9. hds.-gel gyors elválást határozott a határ közelében Wielun—Jedrzejov-vonal-

ban, addig Conrad a Visztulától délre visszahódított saját területeket feladni nem akarván, kisebbségtékű visszavonulást és újabb ellentállást tervezett. Mivel pedig a 9. német hdspság elhatározása mellett kitartott s azt végre is hajtotta, az 1. hds. is gyors elválás után Sandomierz — Kielce-vonalba ment vissza, hol ellenállásra rendezkedett be, nehogy egy további visszavonulás által a Visztulától délre álló o.-m. haderők helyzete is tarthatatlan legyen.

Itt ugyanis a San mentén az orosz'3. hds. a Visztulától északra lefolyó hadműveleteket biztosítandó és az o.-m. erőket lekötendő támadásba ment át, X/19-én 3 helyen átkelt a Sanon s a 4. hds.-nek összes erői latbavetésére volt szüksége, hogy az átkelt orosz erők kifejlődését megakadályozza. A túlsó partra visszavetni őket nem sikerült. A 2. és 3. hds.-nél a harc folytatódott. A 2. hds. helyzetén segítettő, a X/8-án javarészt 2. vonalbeli csapatokból megalakult és a kárpáti szorosokban előnyomuló Pflanzler-seregescsoport balszárnya (Hoffmann), X/19-én Stryjt elfoglalván, a Drohobicznál álló ellenség oldalbatámadását határozta el. A támadás nem sikerülhetett, mert az orosz Stryjhez erősítéseket küldött, Hoffmann visszavonulásra kényszerítette, úgyszintén Drohobiczra is erősítéseket vont s ezzel a 2. hds. jobbszárnyát Turkáig visszanyomta. (Chyrovi-csata II. fázisa.) A 3. hds.-nek 23. körül támadásait lőszerhiány miatt -be kellett szüntetnie. E hds. Przemysl készleteinek javarésztét elhasználta, úgyhogy hirtelen visszavonulás esetén a várat élelemhiány miatt fel kellett volna adni. Ezért a hdsfőpság nem csekély aggodalommal nézett a Visztulától északra folyó eseményeknek elébe.

Az aggodalmak nem voltak alaptalanok. Az orosz 4., 9. hds. R Kielce—Sandomierz-vonalban álló 1. hds.-et az opatovkai csatában XI/2-án visszavonulásra kényszerítette a Czarna-patak mögé. Ekként nem maradt más hátra, mint a Visztulától délre álló erőket is az északi szárnytól fokozatosan visszavonni, alkalmat adván Przemysl várának, hogy a közben X/28-án elkészült vasútvonalon (zagorzi hídon) elfogyasztott készleteit pótolja.

Hiába támadott erélyesen X/29—XI/2-ig a 2. hds. jobbszárnya Turkától St. Sambor— Drohobiczra, az általános helyzeten változtatni már nem lett volna képes, ezért sikerrel kecsgetető támadását XI/2-án be kellett szüntetnie s végeredményben csupán saját visszavonulását könnyítette meg.

A Visztulától északra X/27-én, délre pedig XI/3-án megkezdett általános visszavonulásunknak célja az volt, hogy kedvező helyzetben újra csoportosulva, az oroszok kezéből a kezdeményezést egy gyors és kedvező irányú ellentámadással magunkhoz ragadhassuk. Conrad ezen ellenlökést a német nyugati arcvonalról ideszállított 30 ho.-lyal vélte célszerűen az orosz haderő északi szárnya ellen Thorn—Kreuzburg között

végrehajtani. Falkenhayn azonban a döntést még mindig nyugaton kereste s így néhány új, főleg lovashadosztályon kívül, továbbra is az o.-m. haderők és a német 9. hds.-nek feladata volt az orosz gőzhengert a további előnyomulásban, főként Sziléziába való betörésben megakadályozni mindaddig, míg nyugaton — Falkenhayn számítása szerint 6 héten belül — kedvező döntés esik.

Hindenburg ezt a megállítást eleinte egy Wielun—Jedrzejovonalból észak felé végrehajtott ellentámadással akarta megoldani, az opatovkai csata folytán azonban ez a terv kivitelre nem került.

Hogy keleten a fenyegető veszéllyel szemben az összerők célirányos összműködése biztosítható legyen, német részről az egységes vezérlés végrehajtása végett javaslat tétetett oly értelemben, hogy Frigyes fhg legyen a főparancsnok, Ludendorff a vezérkari főnök. E javaslatot Ófelsége, Conrad ellenzése folytán, visszautasította. Ekkor német részről keleten az összes német erők parságával Hindenburg bízott meg, mivel az AOK kölcsönös megegyezés alapján volt hivatott megállapítani a jövőre vonatkozó hadműveleteket.

Az orosz gőzhenger a sziléziai határhoz már túlközel állt, semhogy hosszas tanácskozás helyénlehetett volna. Kb. 24 leharcolt ho.-lyal 40 ho.-t a november elején elfoglalt helyzetben passzív védelemben bevárni súlyos következményű vereség csiráját rejtette magában. Arcban támadni biztos vereséget jelentett, visszavonulni pedig a sziléziai határ közelsége miatt nem volt szabad.

A 250 km-es arcvonalon kedvező eltolási viszonyok nélkül dny. felé előnyomuló ellenséges erőknek szétszórta biztosított északi szárnya volt azon gyenge pont, melyre váratlanul rácsapni a jó vasútvonalak szinte csábítottak, annál is inkább, mert itt elért sikerek esetén a szárnyára rendkívül érzékeny kolosszus megállásával, avagy visszavonásával legbiztosabban lehetett számítani.

A XI/2-án megalakult német keleti arcvonalparság 3-án azt határozza, hogy a német 9. hds. zömét Mackensen tbc psága alatt Thorn és Posen közé vasúttal eltolja s innen fog a dny.-i irányban előnyomuló orosz haderők északi szárnyára meglepetésszerűen rácsapni. Ezen elhatározással karöltve Conrad az o.-m. haderőket Krakó magasságáig és a Kárpát-gerincre vonja vissza azon szándékkal, hogy a Visztulától északra erőinek tekintélyes részét (26 ho.), az orosz haderő déli szárnya ellen alkalmazza. E célból a 2. hds.-et vasúton az 1. hds.-től északra tolja el, míg a 4. hds. Krakónál fog az 1. hds. déli szárnyához csatlakozni s a támadásban résztvenni.

Az elhatározásokat azonnal tett követte, úgyannyira, hogy XI/11-én, mikor az orosz haderő utánszállítási vonalait rendezvén az előnyomulásban a Vártát elérte, már a német 9. hds. is megkezdhetette

támadását Kutnó irányába, megnyitván ezzel a világháború egy újabb tetteiben oly dicső és fényes fejezetét: a krakó—lodzi hadjáratot.

Összegezésben: az őszi hadjárat az orosz nagyherceg hadművészetének fénypontja. Egy a saját és ellenséges helyzetet, valamint képességeket helyesen mérlegelő egész elhatározással, gyengébb, de mozgékonyabb ellenfele felett sikerült oly hadműveleti fölényt kivívnia, mellyel az őszi hadjárat sorsát a maga javára döntötte el. Hogy ezen hadműveleti fölényt nagyobb megsemmisítő sikerek nem koronázták, annak okai egyrészt arcvonal- és hds. parancsnokai vonakodó vezetésének, vigyázatlan rádió használatának, tömegei fajti tulajdonságából is eredő lassúságának, másrészt annak tudható be, hogy az ellenfelei olyan vezetők voltak, mint Hindenburg és Conrad, kik az orosz kolosszus össze-roppantó ölelése elől egy fürge mozdulattal kitértek azért, hogy úgyszólván napok leforgása múltán egy másik helyen, érzékeny oldalára, súlyos, csaknem halálos csapást mérhessenek.

A 41. HONVÉD-GYALOGHADOSZTÁLY HARCAI A KÁRPÁTOKBAN 1915 TELÉN.

Írta: *Schay Gusztáv* nyűg. gyalogsági tábornok, a hadosztály akkori parancsnoka.

Bevezetés.

1915 telén és az azontúl egész április 20-ig terjedő időszakban a Kárpátok területe nehéz, véres küzdelmek színhelye volt. Kisebbség harcolt sokszoros túlerő ellen s a téli időjárás rendkívüli zordsága, hó, jég és vihar csak fokozta a harcok borzalmasságát.

Az oroszok nagy offenzívája Németország ellen 1914 november és december havában a lodzi, lovici és limanovai több napos ütközetekben meghiúsult s most, új irányban keresve a sikert, teljes, még megtörtlen erejükkel a Kárpátokon át Magyarország ellen fordultak. Ha tervük sikerül, ha Magyarországra betörve egyesülhetnek a szerbekkel, akkor a magyar-osztrák monarchiát megfosztották éltető alapjától, a termékeny magyar alföldtől, a központi hatalmakat elvágták balkáni szövetségeseiktől s végcéljukat, a központi hatalmak letörését, hatalmas lépéssel megközelítették.

Súlyos feladat háramlott így, az orosz túlerő áradatával szemben, a számban annyival kisebb magyar-osztrák hadseregre. A hadsereg főparancsnokság e feladatát támadással akarta megoldani, annál is inkább, mert az oroszok által körülzárt Przemysl kétségbeesett helyzete sürgős fölmentést követelt.

Már 1915 január második felében indultak meg a magyar-osztrák hadseregek (3-ik, német déli, Pflanzler-hadseregcsoport) a Kárpátoknak a Dukla-szorostól Máramarosig terjedő vonalából; céljuk a Przemysltől délre és délkeletre fekvő terület volt. A hosszú vonalon elszórt, gyenge támadó csapatok ereje azonban az orosz tömegek zárt falán szétporladt; a Pflanzler-hadseregcsoport némi sikere után az egész vonal visszavonulásra kényszerült.

Február második felében, a Lupkow- és Uzsoki-szoros közt csoportosuló 2. hadsereg kísérelt meg újabb támadást. Főereje Lisna körül összpontosítva, Baligrodon át Lisko irányában iparkodik az oroszok vonalát áttörni. Hiába. A támadás hősies, de csak helyi sikereket elérő

harcok után az oroszok mindig megújuló fala előtt, de különösen a rendkívüli kemény utótél fagyában és havában összeomlott.

Mikor azután március 22-én Przemysl is elesett, már csak a körömszakadásig folytatott szívós védelem menthette meg a helyzetet. Sikerült is. Hat héten át folyt a végkimerülésig fokozódott, idegbontó küzdelem. De végre az oroszok ereje megtört, offenzívájuk elhalt, Magyarország és vele a monarchia ezúttal meg volt mentve.

A lezajlott elkeseredett, de dicsőséges harcok sorában a 41. honvéd gyalog hadosztálynak — a 2. hadsereg keretében — jelentékeny szerep jutott, úgy a támadásban, mint a védelemben. A támadásban sikerült az oroszok dróttakadályokkal vértezett vonalán rést ütni; a védelemben a hadosztály rendületlenül megállta helyét az általános arcvonalunk oly szakaszában, melyen az ellenséges erők, a terepviszonyok rájuk nézve kedvező alakulata folytán, különös szívóssággal, folyton ismétlődő rohamokkal áttörni iparkodtak.

Hősiesen, szívós kitartással, halálraszántan küzdöttek a derék csapatok. Az ő érdemük elsősorban, hogy az oroszok rohama megakadt. A magasabb vezetőség — a lövészárokharc sajátos, az erők szabad mozgását és irányítását korlátozó jellege folytán — kevés alkalmat találhatott az érvényesülésre; tevékenysége főképen csak a harcoló csapat anyagi helyzetének javítására s jó szellemének fenntartására szorítkozhatott.

A következő sorokban a 41. ho.¹ harcait a Kárpátokban naplójegyzeteim és a ho. hadműveleti iratai alapján ecsetelem. Nem jönnek tehát tekintetbe mindazon adatok — akár a saját, akár az ellenség viszonyaira vonatkozólag — melyek később az események után, egyes személyek, iratok vagy tanulmányok útján tudomásomra jutottak. A mindenkori helyzeteket, az azokra vonatkozó adatokat, tehát csak olyan mérvben mutatom be, amilyen terjedelemben azok a cselekvés idejében a ho. parancsnokság előtt ismeretesek voltak; épúgy az események és intézkedésekhez fűzött megjegyzések csak az akkor, a helyszínen szült gondolatokat tükröztetik vissza.

A 41. ho. — úgy mint általában minden ho. — a világháború óriás méretű hadseregeiben csak egy elenyésző szám volt, tettei a lefolyt küzdelmek mérhetetlenségében eltűnnek; de megírtam azokat, mert azt gondolom, hogy a ho. volt hozzátartozói, kik résztvettek harcaiban, ha borzongó szívvel is, de szeretettel mélyednek el a nagy emlékek olvasásába. A katonák pedig általában eredményes tanulmánynak tekinthetik, ha egy nagyobb hadseregtest működésének részleteibe bepillantást nyerhetnek; azért is az adott parancsokat lehetőleg szószerint hoztam.

¹ Most és mindenkor «41. honvéd-gyaloghadosztály» helyett.

Az anyag tagozását következőképen fogom keresztülvinni:

I. szakasz:

a) A 41. ho. vasúton való szállítása az alsó Dunajectől Homonnára; előmenetele a Kárpátokon át Wola Michowa környékére; február 14—18-ig;

b) A kiutalt védelmi vonal megszállása; *támadás* annak kulminatiójáig; február 19—március 11-ig.

II. szakasz:

a) *Védelem* a Kárpátok északi lejtőin; (Galíciában); március 12—április 1-ig.

b) *Visszavonulás* a Kárpátok gerincén át azok déli lejtőire (Magyarországon); április 2—4-ig.

III. szakasz:

Védelem a Kárpátok déli lejtőin Telepóc vonalában; április 5-22-ig.

Visszatekintés.

I. SZAKASZ.

a) A honvéd-gyaloghadosztály szállítása Homonnára, előmenetele a Kárpátokon át Wola Michowa környékére.

A 41. ho. 1915 febr. elején (a XIV. hdt., 4. hds. kötelékében) a Dunajec menti lövészárkokban, Tarnowtól lefelé állt; vele szemben, a folyó másik partján az oroszok. A ho. már végigküzdötte a hadjárat bevezető nagy harcait: résztvett a komarowi és rawaruskai ütközetekben, vérzett a második offenzíva alkalmával a San partján Pelkinicnél s harcolt a reakövetkező visszavonulásnál Krakkó környékén, Smilowice mellett, mindenütt elismerést és hírnevet szerezve. De súlyos veszteségek árán: kétezerre süllyedt fegyverlétszáma, a ho. mint ilyen megszűnt s 82. dandárrá alakulva, vonult 1914 december 21-én a Dunajec melletti állásokba. Itt azután, aránylagos nyugalomban (csak gyöngye csatározások folytak, melyekben a ho. naponta kb. 8—10 embert vesztett halottakban és sebesültekben; nagyrészt azonban csak a legénység gondtalansága folytán, mely fitymálta a lövészárkok védelmét s többszöri parancs ellenére is szabadon járkált az árkok mögött) a dandár pótolhatta veszteségeit: menetszázadok beosztásával elérte megint a hadilétszámot, hiányos hadianyagát kiegészítette. A tisztek sorában mutatkozott tetemes hézagok betöltettek, de nagy maradt a hiány hivatásos tisztekben. A zászlóaljparancsnokok nagyrészt századosokból, a századparancsnokok negyedrésze (a 12. ezrednél fele) tartalékos vagy népfelkelő tisztekből került ki. Egy dandár- és három ezredparancsnok bevonult (Foglár tb., Sypniewski ezredes, Reichard és Dobák alezredesek) a hadosztály mint ilyen, 1915 január 10-én ismét megalakult. Rövidesen rendeződtek a ho. kötelékei, tiszt és legénység egységes testté összeolvadt, a kissé nyomott hangulat is engedett s így örömtelt hangulattal fogadtuk február 8-án a parancsot, mely a hadosztályt kivonta az első védelmi vonalból s kilátásba helyezte legközelebbi elszállítását vasúton, valószínűleg a Kárpátokba.

Keringő hírek szerint a Kárpátokban a 3. hadsereg, valamint a német déli hadsereg és a Pflanzler-hadseregcsoport támadó előnyomulásban vannak; sejtettük és reméltük, hogy e hadműveletben résztveszünk.

Február 10-én kaptuk a vasúti szállításra vonatkozó intézkedéseket. Ezek szerint a ho. február 11-től 16-ig terjedő időszakban a Slotwina — Bochnia—Biadoliny állomásokról 55 száztengelyes vonattal («Schnellfahrer») indul Krakkó—Oderberg—Kassán át Homonna —Szinna —Taksány körletbe; *minden* vonat 48 óra alatt teszi *meg az* utat, úgy hogy — a tervezet szerint — a ho. utolsó lépcsője február 18-án éri el rendeltetése helyét. (Tényleg február 22-én.)

A ho. *hadrendjét* a vasúti szállítás alkalmával az 1. melléklet mutatja.

41. honv. ho. hadrendje

1915. febr. 12.-én

Schay Gusztáv altb.

vkt. Márkus Lajos vkt. őrn.

Foglár József tbk.

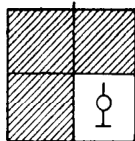
ddvkt.: Aschenbreier J. vkt. szds.

Schamschula Rezső tbk.

ddvkt.: Hautzinger G. vkt. szds.

2j

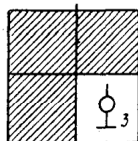

H.12.

Mayer Pál

alezr.

3162-196-59
(2830)

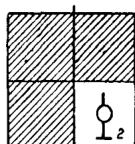

H.20.

lov. Sypniewszky

ezds.

3047-312-83
(2891)

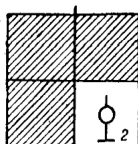

H.32.

Reichard J.

alezr.

3159-297-107
(2807)

H.31.

Dobák Géza

alezr.

3420-306-83
(3090)

4. h. h/III.

336-316-24

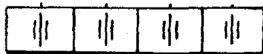
Strelec Gy.

alezr.

3j

Capp Gusztáv ezds.

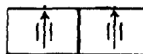

7. h. á. e.

Schwartz J.

örn.

690-525-62

8. II. t. t.

Steffan M.

örn.

489-373-58

4j

A1.

260-49-16

Hid 27.

280-65-16

4j

41.

10H-1308-393

41.

197-194-47

41.

83-60-30

41.

340-509-240

41.

352-211-85

5j

Tart 6/4

84-56-24

T6 6/5

110-86-27

Tart 3/3

3jg

Tart 3/3

6/8

6/8

3jg

Megjegyzés. 1. A .ho. gyalogsapatainak hadrendje nem felelt meg a békebeli hadrendnek, amennyiben a ho. 81. dandára (az 1. és 17. h. gy. e.) és a 20 ho. 40. dandára kölcsönösen köteléket cseréltek.

2. A csapatjelek alatti számok a febr. 9-ki élelmezési állományt jelentik, a következő sorrendben: ember-ló-jármű. Alatta zárjelben a lőfegyverállomány.

3. A 7. honv. ágyúszrednél 20 ágyú (5/8 m.) volt; 4 ágyú a megelőző magas igénybevétel folytán használhatatlanná vált és a bécsi arsenálba küldetett.

4. A közöshadseregtől beosztva. A II/8. tarackosztály és az I/11. árkszászad csak a ho. vasútraszállása alkalmával léptek annak kötelékébe.

5. A ho. ezeket a vonalalakulatokat csak a vasúti szállítás alkalmával hozta magával. Homonnán a XIX. hadtestnek — melyhez a ho. beosztott — adattak át.

A csapatok élelemmel, lőszerrel teljesen el voltak látva; a tarackoknál 91 lövés lövegenként. Téli meleg ruha megvolt. Gyalogezredeként 30 skifelszerelés. Minden jármű szántalpakokkal felszerelve; hókarikák, jégtörők és kötelek hiányoztak.

Aknavetők, világító pisztolyok, kézigránátok nem voltak a ho.-nál; azokat a Dunajecnél a felváltó csapatoknak kellett átadni.

Február 11-én a hadsereg-prk (József Nándor fh., gy. tb.) minekutána a hadosztályprknek, annak jelentkezése alkalmával személyesen fejezte ki megelégedését, a ho. magatartása felett a következő elismerősorokkal búcsúzott a hadosztálytól:

«A 41. honvéd ho., mely a hadjárat kezdete óta majdnem szakadatlanul parancsnokságom alatt állott, most kiválik a 4. hds. kötelékéből.

A ho. Uhnounál (Rawa Ruskától északra, 1914 VIII. 27—29) szememláltára ment át a tűzkeresztségen s kiváló vitézségével már ezen első harcban teljes bizalmamat vívta ki. Meleg elismeréssel gondolok a sok csatára és ütközetre, melyekben a ho. ismételten a legjobban megfelelt; gondolok továbbá a néha válságos helyzetekre, melyekben a ho. állhatatosan ki tudott tartani.

Biztos vagyok benne, hogy a 41. ho. az új hadseregkötelékben is époly kiválóan megállja helyét. Legjobb kívánságaim fogják kísélni a jövőben is».

A ho. pság február 12-én, este 7 óra 40 perckor indult a slotwinai állomásra. Szomorú látványt nyújtott a pályaudvaron kb. 2000 kilakoltatott galíciai lakosnak elszállítása a harcvonalból hátrább eső körletekbe. Szegény, rongyos népség; sok gyerek, agg. Cipelik ágyneműjüket és egyéb szegényes holmijukat. Miután a tömeget csak részletekben bocsátják a vasúti kocsikhoz, az egymáshoz tartozók, gyerekek szülőktől gyakran elszakadnak; az asszonyok sírnak, a gyerekek jajveszékelnak. Megrendítő képe a háború elkerülhetetlen borzalmainak.

Február 14-én este 7 órakor érkeztünk Homonnára s onnan autóval késő éjjel szállásunkra, Cirókahosszúmezőre.

Homonnán, megérkezésünk alkalmával, megtudtuk a 2. hadsereg szálláscsináló tisztjétől, hogy a ho.-ból a 20. és 31. h. gy. e., a ho. lovasság és a tarackütegek már megérkeztek s a takcsány — homonnai vonal mentén elhelyeztettek; hogy — előttünk, a Kárpátokon túl, galíciai földön, az oroszokkal szemben a 3. hadsereghez tartozó VIII. és X. hadtestek harcolnak, nagyon nehezen tartják magukat, sőt Mezőlaborcnál az oroszok

vissza is nyomták arcvonalukat. (Később kiderült, hogy nem a VIII., hanem a XIX. hdt. harcol előttünk. Az előbbi — egyelőre csapatok nélkül, Szinnán tartózkodik —, az utóbbi pedig január 27. óta a X. hdt. jobbszárnyán harcvonalba került.) Megtudtuk továbbá, hogy a gyülekezésben lévő 2. hds. parancsnoksága (mely alá mi is tartozunk), Ungváron van s hogy a napokban, minket közvetlenül követve, a IV. hdt. parancsnoksága (Tersztyánszky lov. tb., ki alatt azután a «Tersztyánszky-hadsereg-csoport» a 2. hadsereg kötelékén belül alakult) a 32. ho.-al is megérkeznek.

Még február 14-én adtam ki a csapatok buzdítására és a hangulat emelésére a következő ho.-parancsot:

«A ho. újonnan alakulva, friss erővel megy a régi ellenség ellen, hogy azt a Kárpátokból kiűzze és megmentse édes hazánkat attól a pusztulástól, melynek Galíciában szemtanúi voltunk.

Elvárom, hogy a ho.-nak minden egyes tagja, tisztok és legénység egyaránt, megteszi ez alkalommal is kötelességét és méltónak mutatkozik a ho.-nak az elmúlt időkben véres küzdelmek árán szerzett kiváló hírnevéhez. Mutassuk meg, mit tud a honvéd, ha hazáját kell védenie! Bátran előre!»

Február 15-én a ho. folytatta gyülekezését kirakodó részeivel.

Én magam a vezérkari főnökkel autón Ungvárra mentem, a hadseregprkságnál jelentkezni.

Az út Homonnán túl (műút, chaussée), Barkó előtt igen rossz állapotban volt; egy helyen, óriási kátyú közepén két elakadt autó nagyon feltartóztatta a számos vonat közlekedését. Különbösen visszamenet magunk voltunk kénytelenek autónkat Homonna és Cirokahosszúmező közt épen arra haladó orosz foglyok által a feneketlen sárból kihúzatni.

Ungváron a gyengélkedő hadseregprk, Böhm Ermoili lov. tb., rövidesen személyes körülményeiről s általános dolgok iránt érdeklődött, de hadosztályom állapotáról, az arcvonal helyzetéről, a közel jövőben szándékolt hadműveletekről különös mód nem esett szó.

Átmentem ezek után a hadsereg vezérkari főnökéhez, dr. Bardolff vk. ezredeshez. Tőle megtudtam, hogy épen ma délben vették át a 3. hadsereg előttünk lévő jobb szárnya (XIX., XVIII., V. hadtestek és Szurmaj-csoport) fölött a parancsnokságot, s hogy még útban lévő más hadosztályok (13., 27., IV. hdt., a 31. és 32.-vel.) beérkezését várják meg, mielőtt a támadási hadműveletek megkezdődnének. A védelmi vonal a Kárpátokon túl, galíciai területen vonul végig, é. p. nagyjában a Beszkid hegyháttól (Lupkowitztól délre) Wola Michowán, Jablonkin, Tyskowan át, a San melletti Dwerniktől délre, Dydiowa és Tarnawatól nyugatra az Uzsoki szorosig. Wola Michowanál és Dwerniknél az oroszok benyomták arcvonalunkat. A német déli hadsereg (Munkácstól északra) Stryj irá-

nyában nem igen jut előre; Pflanzler hadseregcsoportja jól halad. A hadosztály valószínűleg a XIX. hdt. (Cisnán) támogatására, egyelőre Zemplénoroszi—Telepóc vonalába kerül.

Igy legalább a viszonyokról — melyek közt a ho. a közel jövőben működni lesz hivatva — némiképp tájékozva, visszatérhettem a ho. törzsszállására.

A ho. 15-e folyamán összes csapataival és a löszertelep felével kirakodott s következőképen helyezkedett el:

Cirókaófalun 20. h.¹ gy. e. (egy-egy ½ zlj. Daran és Kistapolyán.)

Szirmán a 31. h. gy. e. és 7. h. á. e.

Cirókabélán a 12. h. gy. e. és Vu. árkászszázad.

Cirókahosszúmezőn a ho. pság, az összes dandárpságok, a 32. h. gy. e., egy taracküteg és a ²li hidászszázad.

Modrán két huszárszázad és egy taracküteg.

N agy kemence—*Homonna* körletében gyülekezett a ho. vonata.

Február 16.-án a ho. egy menettel közelebb jutott az arcvonalhoz.

Már d. e. 3 órakor érkezett a hadseregség távirati utasítása (szokatlan módon francia nyelven szövegezve), mely szerint a 20. h. gy. e. minél előbb Cisnára meneteljen az ottani XIX. hdt. rendelkezésére. A hdt. az oroszok támadásaival szemben nehezen állja a helyét és támogatást kér.

D. e. 4 órakor vettük azután a már ungvári jelentkezésem alkalmával jelzett intézkedést az egész ho. előmenetelére a XIX. hdt. mögé, A parancs rendelkezése szerint:

«a XIX. hdt. Wola Michowánál, Lubnetől délre és Radziejowáii: 1 harcban áll.

A 41. ho. Zemplénoroszi—Telepóc—Szinna körletben akként összpontosítandó, hogy a ho. zöme Zemplénoroszi—Nagypolány—Cirok: -ófalú—Zellőre, egy gyalogezred Telepóc—Méhesfalvára kerüljön. Ho -vonat Takcsány S-innái. A ho.-lőszeroszlopok, egy egy oszlopot minden löszernemből kivéve —, a ho.-vonatban.

Gyenge biztosítócsapatok általában a ganciai határ mentére előretolandók; biztosítóvonal műszakilag megerősítendő.

A Zellőről Solinkára és a Telepócról Wola-Michowára vezető utak, okvetlen azonban a Nagypolány—Cisnai országút, egyetértésben az ott már dolgozó munkásosztagokkal rendbehozandók; az előbbieket ágyúk használatára alkalmassá teendő.

Ilyen értelemben utasítottak rövidesen a csapatok a még ma teljesítendő meneteket tekintetében.

A hadseregpáncs után most már bizonyossá lett, hogy a ho. A

¹ A «h» *honvédet* jelent. Szükséges ezen jelzése a honvédezeknek, hogy később a szövegben összetévesztés hasonló számú közös ezredekkel elkerülhető legyen.

XIX. hdt.-nél találja beosztását, é. p. annak balszárnyán, Wola Michowa táján; arra vallott a telepóc—wola michovai útvonal különös hangsúlyozása.

Homályos volt az értelme a parancs azon pontjának, mely biztosító-csapatok előretolását követelte a galíciái határhátvonalra — tehát fel az erdős, úttalan magaslatra —, azonfelül még azok állásainak megerősítését is kívánta. Az előttünk harcoló XIX. hdt. ha csak lazán is összefüggő arcvonala — légvonalban — 7—4 Km.-re volt a határtól, galíciái területen; nem igen lehetett feltételezni, hogy akárcsak orosz járőrök is ezen a vonalon átjuthassanak; ha pedig egész arcvonalunk kényszerült volna oly tetemes mértékben — t. i. a határig —, hátrálni, akkor «gyenge» biztosító csapataink, akár műszakilag megerősített állásukban is, keveset lendíthettek volna a helyzetben. Azért a ho. pság, már a csapatok erejének kímélése szempontjából is, és tekintettel arra a körülményre, hogy a XIX. hdt. válságos helyzeténél fogva (hiszen a 20. h. gy. e.-et még hajnalban sürgősen Csnára indították) az egész ho. minden valószínűség szerint legközelebb előre fog indulni, akként rendelkezett, hogy mindegyik csoport az előtte lévő határvonal csak azon pontjait biztosítsa men e/előőrökkel, ahol azt utak átlépik; tehát az országúton Zemplénorosi és Rostokigm., a taligautakon Zellő és Solinka, illetve Telepóc és Balnica közt.

Az utak rendbehozására vonatkozó intézkedése a hadseregpkéságnak kevés értékkel birt. Az utak állapota a közelmúlt időben hóolvadás, eső és a szakadatlan vonatközlekedés által annyira leromlott, hogy kocsiközlekedésre alig voltak használhatók. Rendbehozásuk pedig különösen a Nagypolány—Csnai országúté, melyen 3 hadtest (XIX., XVIII. és V.) összes vonatforgalma bonyolódott le, égető szükségét képezett. Az utak karbantartásáról elsősorban a 2. hadsereg hadtápparancsnokságának kellett volna gondoskodni. De miután az visszamaradt Lengyelországban, az újonnan szervezett hadtápparancsnokság csak 18-ára alakult meg Ungváron, szükséges lett volna addig is egy szakavatott más közeget az utak rendbentartásával megbízni és neki megfelelő munkaerőt és anyagot rendelkezésre bocsájtani. Az nem történt. Az átvonuló csapatok, így a ho. is, nem érték rá újtjavítási munkálatokkal alaposan foglalkozni; a vonalra beosztott népfelkelő-munkásosztagoknál pedig hiányzott a szakavatott vezetés.- így azután az országút állapota és vele a vonatok közlekedése szüntelen panaszra adott okot és a hadműveletek megkezdése idejében, amint később látni fogjuk, súlyos zavarokat idézett elő.

A ho.-nak most már kétségtelen alkalmazása a hegyekben, szükségessé tette, hogy a ho. pság a pótlás nehézségeivel számoljon és az után szállítás lehető könnyítésére az intézkedéseket megtegye, annál is inkább, mert még az országút zavartalan használata is kétségesnek látszott. Elrendeltem tehát, hogy az összes csapatok lőszer és élelmiszer szállítá-

sára alkalmas hegyi felszereléseket rögtönözzenek, tekintet nélkül a költségekre. Szükség esetén a pótlást így a vonatok, esetleg a huszárok lovainak felmálházásával lehet majd eszközölni.

A csapatok az út mély sárában nehezen jutottak előre. A sűrű, rendetlen vonatközlekedés minduntalan feltartóztatta őket utukban. A vonatközlekedés szabályozásával megbízott VIII. hdt. pság nem igen tudott rendet teremteni. Fáradtan, elcsigázva értek az ezredek a parancs által kijelölt időben — d. u. 4^h-kor — új szálláshelyeikre; a 32. h. gy. e. különösen rossz úton csak d. u. 7^h-kor, biztosító csapata a Solinka fölötti magaslatra d. u. 11^h-kor.

A ho. pság maga délután autóval ment át Czirókaófalura. Az úton még mindig nagy vonatforgalom; az út állapota irgalmatlan rossz; az autó alig tud rajta átvergődni.

A ho. helyzetét 16-án este a 2. vázlat mutatja.

Február 17-én a csapatok elhelyezésében nem történt változás, pihentek; egy részük, különösen a műszaki osztagok — az utakat javította, más rész hegyi felszereléseket rögtönzött. A ho. vonatának kirakása Homonnán még folyamatban.

Magam, a vezérkari főnökkel — a hadseregparancsnokság utasítása folytán — Csnára mentem, az ottani hadtestparancsnokságnál, Trollmann altábornagnál jelentkezni, miután a ho. a XIX. hdt.-hez osztatott be.

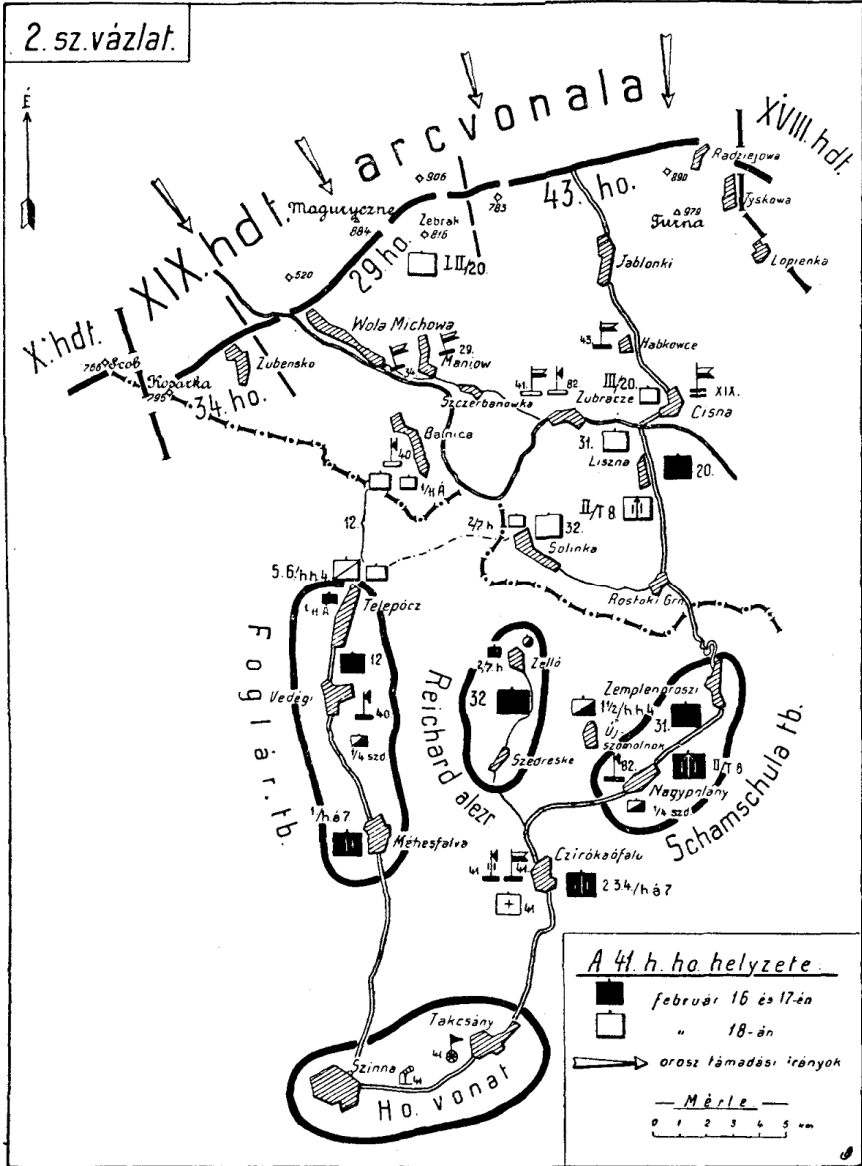
Az út Nagypolányig autóval még valahogyan járható volt, de azontúl úgy az út rossz állapota, mint az azon haladó, folyton megakadó sok jármű az előrejutást teljesen megakasztotta. A könnyű országos járművek a mély sárban a lovak erejének véksőkig való megfeszítése mellett is csak nagyon lassan, lépésről-lépésre, tudtak előre vergődni; a méternyi mély kátyúkban megrekedtek; tengely, kerék körött. Sokhelyütt előnyösebbnek mutatkozott, az országutat elhagyva, a földeken végighajtani. Az utat a megerőltetéstől elhullott lovak szegélyezték.

Lovon folytattuk tehát utunkat Zemplénorosziig s onnan — az út állapota megint tűrhetőbb lévén — kocsival Csnára értünk be.

Csnán a hdt. prk. a hdt. helyzetéről s a legközelebbi időben szándékolt hadműveletekről tájékoztatott. Ezek szerint az orosz túlerő fokozatosan visszanyomta az egész hdt. arcvonalát a 2. vázlatban feltüntetett vonalba — az engem különösen érdeklő balszárnyat (34. és 29. ho.) Wola Michowa magaslatáig — a Maguryczne, a 906 és 704 φ- magasságok épen a mai napon vesztek el. A hdt. alig tarthatja helyét; utolsó tartaléka elfogyott. Sürgős volt azért a ho. 20. ezredének elővonása; főereje az ezrednek a 29. ho.-nak a Zebrakon álló részeit fogja felváltani, egy zászlóalja hdt. tartalék.

A hdt. kötelékébe tartoznak a 34. (temesvári magyar), 29. (Theresien-

stadti cseh) és 43. (cernowitzi ruthén, lengyel) hadosztályok; mindhárom puskalétszáma csak 13.000.

A hdt.prk. szándéka a 41.ho.-tal február 20-án a Maguryczne magaslaton át támadást intézni s a Smolniktól keletre fekvő magaslatokat visszafoglalni.

Egyelőre a ho. holnap, azaz február 18-án következőképpen csoportosuljon:

ho. pság és 82. dd. pság Zubrace,
 40. dd. pság, 12 h. gy. e. és $\frac{1}{11}$ árkászszázad Balnica, lehetőleg Wola Michowa,
 32 h. gy. e. és $\frac{2}{7}$ hidászszázad Solinka,
 31 h. gy. e. Gisna-Liszna,
 20 h. gy. e. 2 zászlóalj Maniów, a 29. ho. rendelkezésére; 1 zlj. Cisna hdt. tartalék,
 tüzer dd. pság és II/8 tarackoszt. Liszna,
 7. honv. ágyús ezred és h. huszárosztag maradnak Cirókaófalun. illetve Uj-Szomolnokon.

Ho. vonat marad Takcsány-Szinna körletben. Ezen rendelkezések értelmében adta ki azután a ho. pság a 18-ra szóló parancsokat.

Cirókaófalura visszatérve vettem a csoportparancsnokok jelentéseit az utak állapotáról. Ezek szerint a Telepóc—B:ilnicai taligaút lövegek számára járhatatlan, a zellő—sólinkai út csak gyalogság számára alkalmas. A Zellőről fel a Cereninre vezető utak közül a legnyugatibb málhás állatok által járható. Utóbbin, valamint a telepóc—balnicai úton a műszaki századok dolgoznak, hogy azokat lövegek számára is járhatóvá tegyék.

Február 18-án a csapatok derűs, hűvös időben új szálláshelyeikre iparkodtak; a ho. pság Zubraczera ment.

Az utak valamivel jobb állapotban voltak, mert egyrészt az útjavítási munkálatok mégis csak némi eredménnyel jártak, másrészt az éjjeli fagy az úttest átázott talaját némiképp kiszáritotta, megkeményítette. Mindazonáltal a csapatok csak nagy nehezen jutottak előre: a cisnai országúton a nagy vonatközlekedés által akadályoztatva, a sólinkai, illetve balnicai úton pedig azok minősége folytán (taligautak) feltartóztatva. Amellett mindhárom útvonalon kb. 500 m magas hegynyergeken kellett átjutni. Különösen a 12. h. gy. e. küzdött nagy nehézségekkel; ütközetvonala minduntalan megakadt; a legénység kénytelen volt a kocsikat saját erejével elősegíteni. Az ezred így csak d. u. 3 óraker ért — fáradtan — Balnicára; egy zlj. a kocsik mellett az úton és Telepócon visszamaradt s csak 19-én reggel vonulhatott be az ezredhez az ütközetvonattal.

Kora reggel a hdt. pság egy intézkedése — a tegnapi parancs megváltoztatásával — a 31. h. gy. e. Cisnára indított részeit Zubraczera —, a ho. lovasságot Telepócra irányította. Utóbbi a parancs értelmében 19-én — vonat nélkül — Balnicán Strelec alezr. psága alatt a 29. és 34. ho. lovasságával egyesülve, a 34. ho. kötelékében tűzharcban talál alkal-

mazást. Telepőcra visszaküldött lovaik pedig — szükség esetén — mint máhás állatok, a pótlást eszközlik. Ez az intézkedés a lovasságot — mely mint ilyen, a hegyes terepben és a lövészárokharcban nem található működési területet — szintén előrevitte a harcvonalba s vele gyarapította a lövészrok tűzerejét.

Délután vettük a hdt. parancsát, mely a csnai jelentkezésem alkal-mával csak általánosságban nyilvánított támadási szándékot most konkrét alakba foglalta s a támadást 20-ra rendelte el:

«A 41. ho. holnap, 19-én, váltsa fel a 29. ho.-nak Wola Michowá-tól északra, a Zebrák-nyereg és a 750-Ó- (mindkét pont bezárólag) közti szakaszban álló csapatait s csoportosuljon 20-án a Maguryczne Z\ 883 és 704 (Smolnik ad Baligrodtól keletre) magaslatok elleni támadásra.

A Dzial hegyhát és Za Balanda (bezárólag) közt álló csapatok Schay altb. alá rendeltetnek.

A támadás északi oldalának biztosítására szükséges lesz a Zebrák nyeregtől északra fekvő 906 magaslatot is birtokba venni és a Dzial hegyhát—Za Balandai vonal feltétlen tartásáról gondoskodni.

A 86. Ldw. dd. pság (Jesser tb. a Zebrák nyergen (szakaszának átadása után a 43. ho.-hoz Habkowcere vonul be.

A III/20. h. zlj. a hdt. pság rendelkezésére Csnán marad.

A 29. ho. készenlébbe helyezkedik, hogy jobbszárnyával a 41. ho. támadásához csatlakozzék.

A 43. ho. kipróbált szívósságával tartja a jelenleg elfoglalt állásokat.

A Beszkid és Dzial hegyhátak közti tüzérség tüzét a 7. tüzér dd. prnoka, Soppe tb. (a hdt. egyik szerve) vezeti egységesen Schay altb. utasítása alapján.»

A hdt. parancs nehéz feladat elé állította a hadosztályt: 5 km széles szakaszban, erősen tagolt, erdős, teljesen ismeretlen hegyvidéken az oroszok három jól megerősített pontját (906-φ-, — Maguriczne, — 704-φ-) kellett egyszerre támadni, további 3 km szélességű vonalat (906-Ó—Za Balanda) «feltétlenül») biztosítani. Tájékozódásra, szemre-vételezésre nem állott kellő idő rendelkezésre. Amellett a szám szerint aránylag nagyon gyenge tüzérség (összesen 3³/₄ ágyús üteg és 3 tarack-üteg, köztük a ho-hoz tartozó 2 taracküteg, melyek csak 19-én d. u. me-hettek állásba s a támadás előkészítésében nem igen jöhettek tekintetbe) nem készíthette elő és nem támogathatta a támadást kívánt mértékben, annál kevésbbé, mert az elmúlt hosszú háborús időszakban történt rendkívüli igénybevétel folytán a lövegek teljesítőképessége tetemesen csökkent, találó biztosságuk érezhetően alábbszállt. Ennek a kevés tüzérségnek különben még a 29. és 34. ho. harcát is kellett támogatni.

Mindazonáltal biztunk a sikerben: a csapatok szelleme jó, fegyver-

állományuk nagy; az oroszok se tudják tűzértségüket — a terepviszonyok folytán — teljesen kihasználni, kézitusában pedig a mi embereink szilaj rajta-rajta természetükkel fölényesek az oroszokkal szemben. A ho. pság a hdt. intézkedéseinek értelmében 19-re elrendelte:

1. *A 29. ho. részeinek felváltását* a kijelölt harc vonalban. E célra a 12. h. gye. 2 zlja a 860 (kizárólag) és 750 (bezárólag) magaslatok közti szakaszba irányítottatott azzal az utasítással, hogy a felváltást d. u. 2 óráig eszközölje. $\frac{1}{2}$ 11/31 h. zlj. Istvánffy alezredessel a za. balandai szakaszba ment; a 43. ho. ottani századai parancsa alá lépnek.

A zebraki szakaszba a 29. ho. már 18. folyamán a neki rendelkezésre bocsátott 20. h. gye.-nek 2 zlját irányította Sypniewski ezr. alatt.

Így 19.-e folyamán a ho. nak $4\frac{1}{2}$ zlja szállta meg a kiutalt védőszakaszt.

2. *A ho. főerejének* (32. h. gye., a 31. h. gye. $2\frac{3}{4}$ zlja, 2 műszaki század) *összpontosítását* 10^h d. e.-re *Maniówon*. Az összes dandár- és ezredparancsnokok (kivéve Sypniewski ezr. a Zebrakon), valamint a tűzernokok is oda rendeltettek. A 12 h. gye. Telepócon visszamaradt zlja Balnicán étkezik s csak azután d. u. 5^h-ra érhetett Maniówra.

Maniówon a csapatok pihennek, étkeznek s azután kijelölt helyeikre vonulnak, honnan a támadás 20-án megindul.

A ho.-nak többi — Maniówon nem összpontosított — csapatai közül a III/20. h. zlj Cisanán maradt mint hdt. tartalék; a 2 taracküteg 19-én a 7. tűz. ddr. parság utasítására a Dilecen (Maniówtól ény.) állásba ment; a 7. há. ezr. a csnai országút hasznavehetetlensége folytán Ciróka-ófalun maradt vissza; a ho. lovasság a 34. ho. kötelékébe lépett.

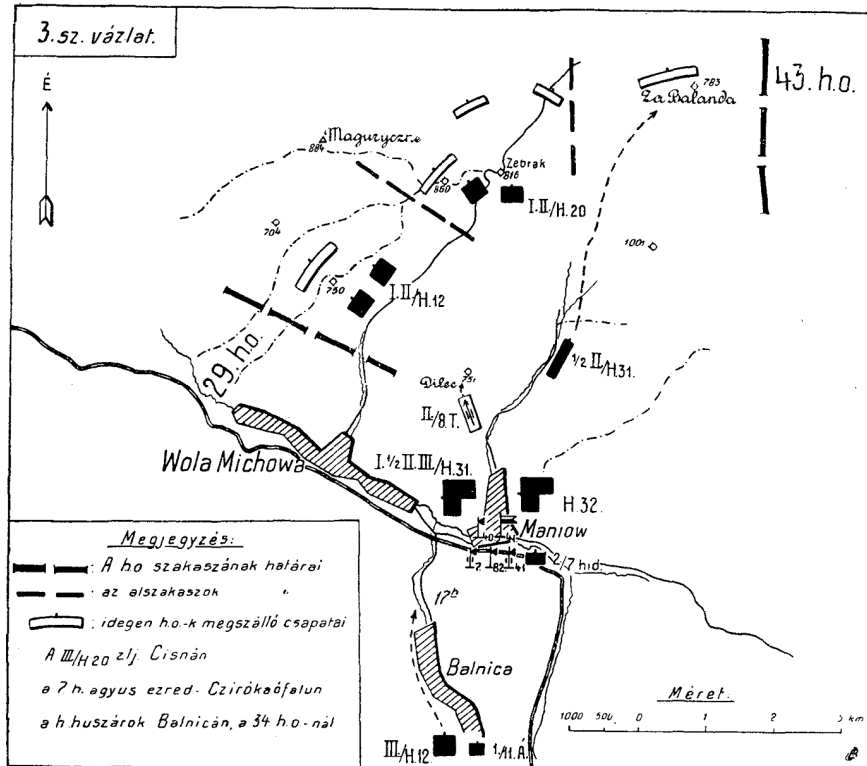
Az összpontosítást Maniówon a ho. parság szükségesnek találta, hogy így a ho. csapataival — melyeket a Dunajec óta együtt nem látott, — megint érintkezésbe lépjen, a parancsnokokat a közeli komoly akcióról személyesen tájékoztassa s nekik a 20.-Í támadásra a parancsokat átadja. Az összpontosítás annál inkább megtörténhetett, mert a helység az összes csapatok útjába esett, azokat tehát nem terhelte felesleges menetelésekkel. Parancskiadás után a parancsnokoknak még némi idő maradt volna a tájékozódásra és szemrevételezésre.

A hdt. intézkedése csak késő d. u. érkezett, azért a ho. parancs is csak d. u. 8^h-kor mehetett a csapatokhoz. Tekintettel a késő esti időszakra, a csapatok szétszórt elhelyezésére a közlekedési viszonyok nehézségére, az egyes csoportokkal telefon útján a parancsnak csak az őket érdeklő része közöltetett.

A ho.-nak február 19. d. e. 10^h-ra elrendelt helyzetét a 3. számú vázlat mutatja.

A délután folyamán a 29. ho. megkeresésére a 12. h. gye. egy zászlóalja bocsátatott rendelkezésre arra az eshetőségre, hogy — amitől a

ho. parság tartott — az oroszok az éjjel újabb erős támadást intéznének a ho. nak csak gyengén megszállt szakasza ellen. Ebben az esetben a segítségül kért zlj. a Chliwny p.-tól keletre már előkészített védelmi vonal támpontjait szállna meg mindaddig, míg a 29. ho. visszamenő csapatai az így megszállt védelmi vonalat elérnék; akkor a zlj. megint bevonulna ezredéhez.

A hdt. pság elrendelte a csapatoknál nem okvetlenül szükséges vonatoknak — különösen eleség- és málhakocsiknak — összpontosítását. Takcsányon, hogy elejét vegye a vonattorlódásnak a harc vonal közvetlen háta mögött. Takcsányon a vonatok a 3/19. hdt. vonatsoportparancsnokság alá helyezték. Miután a ho. egészségügyi oszlopa egyelőre még Zemplénorszin visszamaradt, a ho. betegeit és sebesülteit a 29. ho. egészségügyi oszlopának adta át, a Ciszán lévő csapatok pedig egyenesen a beteggyűjtőállomásnak a cisnai vasútállomáson.

A ho. helyzetét febr. 18-án este a 2. vázlat mutatja.

b) A védelmi vonal megszállása; támadás, annak kulminációjáig, február 19-től március 11-ig.

Február 19-én kora reggel a hdt. pság a 20-ra tervezett támadást telefonon lemondta s 19-re pihenőt rendelt. A délelőtt folyamán azután beérkezett a hdt. erre vonatkozó írásbeli rendelkezése is, mely szerint:

20-én a hdt. rendelkezésére még újabb dandárok (27. ho.) Rostoki grn.-ra érkeznek. A tervezett támadást a hdt. pság csak ezen újabb erők beérkezése után fogja keresztülvinni, miért is a mai napra rendelt előkészületek a támadáshoz elmaradnak.

A 41. ho. intézkedjen az iránt, hogy a védelmi vonal a Zebrák nyeregtől a 860 magaslaton át egész a 750 magaslatig biztosan kezünkben maradjon. Schay altb. átveszi a prkságot a Za Balandától a Zebrákon át egész a 750 magaslatig terjedő szakaszban, tehát a még a Zebrakon levő Jesser tb. csoportja (a 29. ho. ott álló csapatai) felett is. A 29.ho.-nak a Zebrák 750¹ közt lévő csapatai felváltásuk után ho.-ukhoz bevonulnak.

A 31. h. gy. e. egyelőre hdt.-tartalék Zubraczen.

Szemrevételezni, tüzérséget állásba hozni, minden előkészületet megtenni, megerősített állásokat tovább kiépíteni.

Miután a 43. ho.-nál a Tyskowi szakasz visszaszorított, a III/20. h. zlj. az ottani 58. dd. pság rendelkezésére bocsátott».

A csapatok már útban voltak, azok visszatartása, illetve visszairányítása nem mutatkozott célszerűnek. A 29. ho. csapatainak felváltása a védőszakaszokban a 20. h. gy. e., illetve a 12. h. gy. e. két zászlóalja által tovább folyt; a 12. h. gy. e. Telepócon visszamaradt zászlóalja az árkászszázaddal Wola Michowára irányított, hová a 40. dd. pság is került; a 32. h. gy. e. , a 11/31. h. zlj. és a hidászszázad Maniowon, a 31. h. gy. e. két zászlóalja Zubraczen maradtak, a II/8. tarackosztály a Maniówtól északra fekvő Dilecen ment állásba.

A ho. a védelmi szakaszokba való bevonulásával balról a 29. cseh (Theresienstadti), jobbról a 43. galíciai (Czernowitz) ho.-kal került szomszédságba. Előbbinek csapatai nagyjából németcsehek, a rövid idő óta alárendelt 11. (Pisek) és 28. (Prága) ezredek legénysége tisztán csehek; az érintkezés velők többszöri súrlódásokra adott alkalmat. A 43. ho.-al jó szomszédság állt fenn.

A délelőtt folyamán a vezérkari főnökkel átkocsiztam Maniówra, a 29. ho. psággal érintkezésbe lépni. Az út Solinka—Balnicán át nagyon rossz, a hidak megrongálva, az arra menetelő járművek folyton megakadnak, a fagyos talajon a patak felé lecsúsznak. Az alig 13 km távolságot

¹ Miután a számok mindig magaslatra vonatkoznak, a megjelölést (magaslat) a jövőben elhagyjuk.

így csak 3 óra alatt győztük le. Az egyenes út Szczerbanówkán át még rosszabb, járművekkel jelenleg nem járható. És ez az út — az erdei vasúton kívül, mely az élelmet és a betegeket szállítja — az egyetlen közlekedési vonalunk nyugatra, a cisnai országúthoz. Azonnal is ment a két műszaki századnak az utasítás, hozzák rendbe a két utat és mindjárt holnap fogjanak a munkába.

A 29. ho. pságnál tájékozást nyertünk a ho. állásairól, a csapatoknak elosztásáról; az ellenség igen tevékeny, különösen a Zebrák-nyereg és 750 ellen tör. Fel a Zebrákra csak a Chliwny-völgyön át vezető út jó; azonban hosszú darabon át közel az arcvonala mögött vezet s így némelykor az oroszok tüze alatt áll; ilyenkor a kevésbé jól járható Kraglicán át kell a Zebrákra jutni. A za balandai szakaszba Maniówból a Steciwlas és 1001-en át csak egy gyalogút vezet, 6 óra alatt; a szakasz tehát teljesen a levegőben lóg; most is élelmezését kelet felől, Jablonkin át kapja. A 34. ho. pság — mely szintén a XIX. hdt.-hez tartozik — Maniówtól 1 km-re nyugatra, a J. H.-ban van elhelyezve.

Maniówon jelentették, hogy a 12. h. gy. e. egy zlja, mely a 750-es szakaszba volt szánva, a parancs ellenére — tévedésből — felment a Zebrákra; az ezredprk., Mayer alezr., csak egy zljjal áll a neki kiutalt védelmi szakaszban. A Zebrákra ment zászlóaljzat nem lehetett visszairányítani, túlsók időbe került volna visszamenetelése. Utasítottam tehát a Maniówon levő 32. h. gy. e.-t, Mayer alezredes rendelkezésére egy zljat a 750 szakaszba előreküldeni. A közelfekvő gondolatot — Mayer alezredesnek saját ezredének Telepócon visszamaradt s most Wola Michowára irányított zászlóaljját alárendelni — nem lehetett megvalósítani, mert a zászlóalj még d. u. 5 órakor sem érte el új szálláshelyét s azonfelül nagyon fáradt volt.

A 29. ho.-nak maniowi tartózkodásunk alatt újból hangsúlyozott aggályára, hogy az oroszok a múlt éjjel abbamaradt támadásukat a 750 ellen (a kért zászlóaljzat tehát nem is igényelte) minden jel szerint ma éjjel hajtják végre, megbíztam Foglár tábornokot, a parancsa alá lépő Mayer-szakaszt szükség esetében a 12. h. gy. e.-nek Wola Michowára beérkező zászlóaljával támogatni.

Visszajövet, Zubraczen felhívtam telefonon a hdt. vezérkari főnökét, vennék el tőlem a za balandai szakaszt, mellyel összeköttetést fenntartani jóformán lehetetlen; csatolják inkább a 43. ho. védelmi vonalához, mellyel a terepviszonyok szerint természetesebb összefüggésben áll. Fél óra múlva megjött az igenlő válasz, Za Balanda a 43. ho.-hoz került.

Mindeddig a védelmi szakaszok megszállása iránt csak részletekben történt intézkedés, úgy a saját, mint a 29. ho. pság részéről — (utóbbi a 20. h. gy. e.-t irányította a Zebrákra) — és csak oly arányban, amely arányban azt a 29. ho. csapatainak felváltása okvetlen megkívánta.

Most az egész védelmi szakasz megszállásával s annak parancsom alá helyezésével a megszállás egységes szabályozása vált szükségessé. Ezt célozza a következő parancs:

Intézkedés febr. 20-ra. Zubracze, 1915 febr. 19-én d. u. 7 óra.

«Febr. 20. folyamán a ho.-nak kiutalt védelmi szakasz következőképen szállandó meg:

1. a) I. szakasz: Schamschula tb. a 603 -φ—tói (a Rabe felé vezető úton) kb. 800^x délkeletre fekvő magaslattól egész a 860 -φ-ig (mindkét pont bezárólag) a jelenleg már ott lévő csapatokkal (Synniewski ezredes alatt I., Ili/h. 20, II/h. 12) és a 32.h. gy. e. egy zászlóaljával (vele egy géppuskásosztag). Ez utóbbi zlj. most 630-nál (Chliwny völgy) Mayer alezr. szakasztartaléka; a Ili/h. 12. zlj. által történt felváltása után mint szakasztartalék a Zebrákra vonandó.

Miután a közel jövőben történő támadásunk alkalmával a szakasz jobbszárnya valószínűleg védelemben marad, a zebrak-rabei? úttól keletre fekvő része műszakilag különösen megerősítendő; drótakadályokat kiadós mértékben alkalmazni!

A 94. ezrednek még a Zebrakon levő százada s a vele ott tartózkodó géppuskásosztag a za balandi szakaszba küldendő; utóbbi szakasszal az összeköttetést folytatólagosan fenntartani, egy esetleges hézagot megfigyelni.

b) II. szakasz: Mayer alezredes, balra csatlakozva a 750 -φ- bezárólag a 12. h. gy. e. I. és III. zljával; utóbbi a 32. h. gy. e.-nek a 630-nál álló zlj-át váltsa fel.

Balra közvetlen csatlakozás a 29. ho.-hoz. (A 11. ezr. II. zlj-a.)

c) Hadosztálytartalék a 32. h. gy. e. két zlj-a, é. p. egy Wola Michowa keleti részében, egy az ezredpsággal Maniowon.

d) Hadtesttartalék: 31. h. gy.e. Szczerbanówkán és Zubraczen.

2, A mostani védelmi vonal mögött a Chliwny-völgy keleti lejtőin lévő második, már előkészített védelmi állás a szakaszprkok által tovább kiépítendő. Az állásokhoz vezető utak lehetőleg javítandók és olyformán jelölendők, hogy éjjel is könnyen megtalálhatók legyenek.

3 A műszaki századok kilépnek mostani csoportkötelékükből s külön parancsot kapnak; (Útjavítási munkákra.)

4. Foglár tb. rendelkezésemre Wola Michowán marad.

4. A szakaszprkok az állások megszállása után védelmi vonaluk részleges vázlatát, azontúl naponta d. e. 7 óra, 1 óra és d. u. 7 órakor helyzetjelentéseket küldjenek be. Különös események azonnal bejelentendők a 29. ho.-nak is.

5. Ho.-pság Zubraczen marad.

7. Felvételezési állomások: a 12. és 20. h. gy. e. számára Wola Michowa; 31. h. gy. e. Majdan; 32. h. gy. e. és II/8. tarackoszt. számára Maniów.

Az összes csapatok hegyi felszerelések rögtönzését folytassák. Az igényelt málhanyergék legközelebb kiadatnak.

8. Beteg és sebesült leadás: 12., 20. és 32. h. gy. e. számára a ho. egészségügyi oszlopa 20-án Wola Michowa keleti részében kötözőhelyet rendez be; a 31.h. gy. e. betegeit a majdani betegnyugvó állomásnak adja le.

9. Összeköttetések: telefonállomások felállítva, illetve felállítandók Zubraczen, Maniowon, Wola Michowan, 750. magaslaton, Zebracon és 1001. magaslaton.

10. A parancs kiadatott a 3 dd. és 4 ezrszágnak, a 29. ho.-altudomásvételre közöltetett.»

Február 19. folyamán a ho. állásait a Zebrakon és a 750 -φ- nyugodtan, ellenségtől nem zavarva, elfoglalhatta. Balra, a 29. ho.-nál szintén nyugodt maradt a harcvonat. Ellenben jobbra, a 43. ho.-nál, heves harcok folytak a cisna-baligradi országút mindkét oldalán; különösen Tyskowa körül, a Korbania magaslaton, mely futólag az oroszok kezébe került, de ellentámadással az itt harcoló 58. dd. pság által megint visszavétetett. Ebben az ellentámadásban résztvett a 11/20. h. zlj. is, mely mint hdt. tartalék Cisnáról Lopienkára előretolatott, majd az 58. dd. pság rendelkezésére bocsátott. A zlj. azonban csak mint dd. tartalék szerepelt, tűzbe nem került.

A ho. élelmezése hiányos. A vonatok a nagypolány-majdani országúton csak részletekben jutnak előre; az élelem, különösen kenyér nem érkezik idejében.

A ho. egészségügyi oszlopa 20-án délre Zubraczere rendeltetett; ugyanoda, kétnapi meneteléssel a ho. sánctszeroszlopa is, miután a védelmi vonalak kiépítésénél rá szükség volt.

A ho. gyalogezredeinél még mindig hiányzott négy géppuskás-osztag; mielőbbi pótlásukat a hdt. pságnál sűrgöttük.

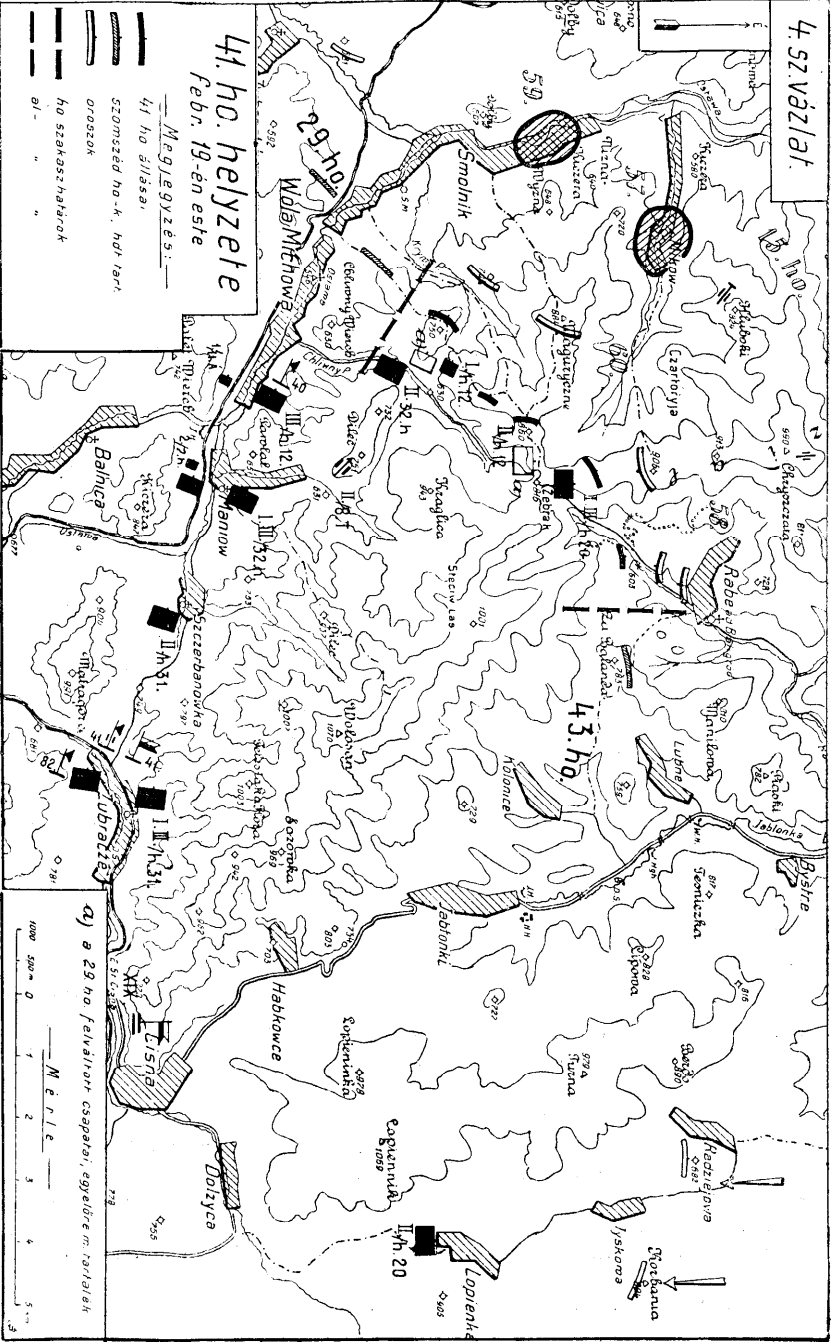
A ho. helyzete febr. 19-én este a 4. vázlaton van feltűntetve.

Megjegyzés: A Zebrák nyergen lévő szakasz prka, Jesser tb., ki a parancsot a szakasz fölött csak 20-án délbén adta át Schamschula tb.-nak s azután a 29. ho. felváltott csapataival, melyek addig mint szakasz tartalék a Zebrakon maradtak, bevonult a hadosztályához.

A ho. e. ü. int. Zemplénoroszin, a 7. honv. á. ezred Czirókaófalun, a ho.-vonat Takcsány-Szinna körzetben.

A ho.-lovasság a 34. ho. lövészárkaiban.

4. sz. vész/dt.

4. ho. helyzete
febr. 19-én este

- Megjegyzés:
- 4. ho. állása.
 - szomszéd ho.-k. hadi terei.
 - országok
 - ho. szakszabványok
 - aj-

4) a 29. no. felkialk. csoportj. egyelőre m. területék

Méret: 1:50,000

Február 20. Február 20-án reggel kellemetlen meglepetés érte a ho. pságot. Vezérkari főnökömmel vasúton Maniówra szándékoztunk menni, hogy onnan — lóra szállva — a lövegállásokat a Dilecen és a védelmi szakaszokat a Zebrakon és a 750 magaslaton meglátogassuk, egyszerűs mind a támadási területet szemrevételezzük. Mialatt a késedelmező vonatot vártuk, beérkezett a Zebrák szakaszból a Jesser tábornok jelentése (a tábornok a 29. ho. felváltott csapataival még fenn volt a Zebrakon és a saját ho. három ott lévő zlj-a felett is rendelkezett; Schamschula tb. csak délben vette át a parancsot a Zebrákon), mely szerint az oroszok hajnalban 860 és 750 közt arcvonalunkba betörték s a védelmi szakasz balszárnyát visszanyomták; ellentámadásra a szakaszból egy század, az eseményről értesített Mayer-szakaszból (a 750-ön) pedig három század megy előre.

Az eset nem látszott súlyosnak s az ellentámadásra tett intézkedéseket a harcvonal helyreállítására elegendőknek véltem. Részemről tehát egyelőre nem történt intézkedés s a beérkező vonattal, d. e. 11 órakor, átmentünk Maniówra. Ki a terepre azonban nem lovagoltunk, mert a közben beállt sűrű, ködös esőtől alig lehetett száz lépésnyire is látni: céltalan lett volna a szakaszokba kimenni.

Maniówi tartózkodásunk alatt Foglár tb. Wola Michowából telefonon jelentette, hogy az oroszok reggeli rajtaütése a 12/6. századunkat érte, kb. 1000 lépésre délnyugatra a 860 -φ--tól. A század nagy veszteséget szenvedett, egy egész szakasza fogságba esett, sok ember kézitusában megsebesült, a századprk (Jeszenszky fh.) maga eltűnt. Az orosz támadás (12. lövészezred) sikeréhez valószínűleg az is hozzájárult, hogy a két védelmi szakasz közt nagyobb hézag volt, melyet a század nem tudott kitölteni s így a támadó ellenség oldalba foghatta. A vonalunkba beékelt oroszok ereje most kb. 200 emberre becsülhető.

Ezek után úgy véltem, hogy a Mayer-szakaszban lévő erők nem elegendők arra, hogy a betört ellenség visszaverésében nyomatékkal résztvehessenek, mert azonkívül a saját és a szomszéd szakasz közt létező hézagot is meg kellett szállniok és egy esetleges, egyenesen a 750 -<ra irányuló orosz támadásra elkészülve kellett lenni. Elrendeltem tehát d. u. 4 órakor, hogy:

«Foglár tb. továbbra is megtartja parságát a Mayer-szakasz fölött; feladata, Schamschula tb.-kal egyetértésben, az állásunkba betört oroszokat okvetlen visszavetni és az összeköttetést a szomszéd szakasszal megbízhatóan helyreállítani. Erre a célra szükség esetén a 32. h.gye. Wola Michowán lévő zlja áll rendelkezésére; ennek igénybevétele azonban azonnal bejelentendő».

Schamschula tb.-nak is parancs adatott, a támadást a maga részéről hathatósan támogatni.

Foglár tb.-nak a parancs nem volt közvetlenül közölhető, a telefon-összeköttetés hiányos működése folytán. Márkus őrnagy tehát maga ment át Wola Michowára a parancsot átadni s a tábornokot a helyzetről és szándékairól behatóan tájékoztatni.

Még Maniówon értesültem, hogy az ellentámadás mindkét szakaszból d. u. 2^h-kor öt századdal megindult és d. u. 5^h-ig a most kb. 3—4 századra becsült oroszok vonalát 100^x-ra megközelítette.

Este 7^h-kor Zubraczera visszamentünk.

Itt beérkezett jelentésekből kivehettem, hogy Foglár tb. szakasza, valamint a 29. ho. arcvonala ellen is, az oroszok erős támadást intéznek. Utasítottam tehát a Maniówon elhelyezett ho. tartalékot (32. h.gye. parsága és egy zlja), menjen azonnal Wola Michowára s foglaljon állást az ottani malom környékén; az ottani telefonállomáshoz állandóan vezényeljen egy tisztet. A zljat Foglár tb. szükség esetén igénybeveheti.

A d. u. 9^h-ig kialakult helyzetet a következő, a hdt. parsághoz intézett jelentés foglalja össze:

«Foglár tb. parancsa alá helyeztem a Mayer-szakaszt és a 1/32. h. zljat a ho. tartalékból; feladata kapcsolatosan a Schamschula-szakasz balszárnyán folyamatban lévő támadással, a 860 és 750 közt beférkőzött oroszokat visszavetni. Az akció előreláthatólag csak az éj folyamán fog érvényesülni.

A Schamschula- csoport támadása, mely egyenlő erős ellenségre talált, d. u. 6^h ig helyenként 100^x-re az ellenségtől megakadt; egyelőre bevárja a Foglár-csoport beavatkozását az ellenség oldalába és hátába.

Miután a 29. ho. ellen erősebb támadás indul, a ho.-nak valószínűleg támogatásra lesz szüksége — saját, Wola Michowára előretolt ho. tartaléknak azonban el kell készülnie lennie a 'most 750 ellsn irányuló orosz támadás visszaverésében résztvenni — kérek felhatalmazást, hogy a 31. h. gyének Szczerbanówkáa lévő zlját (hdt. tartalék) Maniówra előrevonhassam s szükség esetén alkalmazhassam».

Egy negyedórával később Foglár tb. jelentette, hogy a 750-φ- irányított orosz támadás visszaveretett; d. u. 11^h-kor pedig, hogy «az ellentámadás 750—860 közt sikerült, az arcvonal ott megint helyre van állítva». Az incidens tehát elintézettnek látszott.

20-án a ho. vonatai következőképen voltak elhelyezve:

a Kárpátok gerincétől északra az ütközetvonal Maniów—Solinka — Zubracze-körletben, a ho. egészségügyi oszlopa Szczerbanówkán, a sáncszer-oszlop Solinkán,

a Kárpátok gerincétől délre a 19/2. hdt. vonatcsoportban Zellő — Vendégi—Tüskés—Méhesfalva—Ujszomolnok körletében: a ho. egyesített élelmezési vonata, 2 gy. és 2á. lőszer-oszlop; a tábori sütőde Szinnán működésben; ugyanott felvételezési állomás.

4 lőszeroszlop és 6 élelmezési oszlop körforgalomban Takcsány — Majdan közt (Majdánról az erdei vasút szállítja az élelmet Maniów — Wola Michowára).

A 2/7. hidászszázad a hedseregparáság által a XVIII. hdthez, Dolzycára rendeltetett.

Február 21. Sajnos, a tegnapi jelentés az oroszok visszavetéséről a 860—750 közt tévesnek bizonyult; az ellenség még mindig ott volt arcvonalunkban és folyton erősbödött. Fogolyvallomások szerint az eredetileg beférkőzött orosz 60. ezred a tegnap délutáni órákban támadásunk hatásától már inogni kezdett, mikor a 12. lövészed még idejében a magaslatra ért és a helyzetet az oroszok számára megmentette. Tekintettel a megerősödött ellenségre — (kb 1000 emberre becslve) s hogy annak kiverése állásainkból, még mielőtt újabb segítséget nyer, sürgősen szükséges —, elhatároztam mindkét szakasz megerősítését s a támadás komoly folytatásának elrendelését. Ebben az értelemben következő parancs ment a két szakasznak:

«A 750 és 860 -φ- közt benyomult ellenség még a mai nap folyamán Foglár- és Schamschula-csoport együttes támadásával okvetlenül visszavetendő.

E célra rendelkezésre bocsátatik: Foglár tbnak a Wola Michowára rendelt 11/31. h.zlj, Schamschula tbnak a Zebrákra rendelt III/32. h.zlj Reichard alezredessel.

A támadás idejét Foglár tb. határozza meg s idejében közölje Schamschula tb.-al.

A tüzérség támogatása idejekorán közvetlenül igénylendő».

Ezen parancs értelmében a 11/31. és III/32. h.zlj. is utasított, azonnal Wola Michowára, illetve a Zebrákra előremenni, — míg a 31. h.gye.kézlja mintho. tartalék (a h dt. az ezredet megint a ho.-nak rendelkezésére bocsátotta) Maniówra vonatott előre.

Nem lett volna jogos, a támadás lassú menetét és eddigi eredménytelenségét a parancsnokok erélytelenségére vagy a csapatok hiányzó bátorságára visszavezetni. Mindketten teljesen megfeleltek s legjobb tudásukat és akaratukat latba vetették. De úgy a parancsnokoknak, mint a csapatoknak szokatlan volt még a harc hegységben, különösen ilyen erősen tagolt erdővel borított terepen, mint a milyenben arcvonalunk végighúzódott. Nem is volt elég idejük tájékozódni, amit azonfelül az időjárás is, a sűrű, ködös eső, rendkívül megnehezített. Súlylódásokat okozott a részletes térkép hiánya is, melyből minden ezrednél egyelőre csak egy példány állott rendelkezésre.

Este jelentette Foglár tb., hogy a ma délutánra elrendelt támadást nem hajthatta végre, mert Schamschula a támadás elhalasztására fel-

kérte, nem lévén neki elegendő tartalékereje erre a célra. A támadás időpontja holnap d. e. 6^h-ra állapított meg.

Kitűnt azután, hogy a Zebrákra rendelt III/32. h. zlj. ahelyett, hogy a Chliwny-völgyön vezető kocsúton iparkodott volna fel a nyeregbe, a Kraglicza-magaslaton keresztül vette sokkal hosszabb és fárasztóbb útját. A parancsnok úgy vélte, hogy a Chliwny-völgyben csapata esetleg az oroszok tüzebe kerül. Így azután a zlj. csak d. u. 7^p-kor kimerülten érhetett fel a magaslatra, s bevetése a harcba még az este kizárt volt.

Keresztelte mindezen intézkedéseket a déltájt váratlanul érkezett hdt. parancs, mely az általános támadást holnapra, 22-re elrendelte:

«A XIX. hdt. 22-én kora reggel támadni fog, é. p.: 41. ho., — északi oldala feltétlen biztosítása mellett, — Zebrák — 750 (Wola Michowától északra) vonalból általános irányban Korosno 648 és Dolhy 615-re. (Oslawicától délkeletre). E támadás keresztülvitelénél először is a Smolniktól keletre egészen a Jastrib patakig fekvő magaslatok (720, Niána- és Wyz4ia Kiczera) veendő birtokba.

A Maguryczne — 704 hegyhát, valamint a Smolniktól keletre fekvő magaslatok elérésénél, azok műszakilag megerősítendő; a Maguryczne a további előremenetelnél is megfelelő erővel megszállva tartandó. A Dziál hegyhát, — za balandai szakasz megbízhatóan kezünkben maradjon.

29. ho. jobb szárnya a 41. ho. támadásához csatlakozik általános iránnyal Terpiák 744-re; először is a Smolniktól keletre, a Jastrib paktól délre eső magaslatok érendők el. A ho. balszárnya mostani állásait tartsa.

A 29. és 41. h-o. tűzérsege Soppe ezredes (a 7. tüz. dd. parnoka, s mint ilyen a hdt. parság tűzérügyekben szerve) parancsa alatt a támadást Schay altb. utasítása szerint támogatja.

A 43. ho. megbízhatóan tartja állásait.

A 27. ho. (újonnan a hdt. kötelékébe lépett) hdt. tartalék: egy ezreddel (25-ik) Maniówon, egy ezreddsi (34-ik) Ciszán.

Toldalék a 41. ho. számára: a 860—720 hegyháton emelendő oldalsvéd-erődítmények arcvonalukkal nyugatra és északra is forduljanak..

A hdt. parancsa a támadási célokat igen messzire tűzi — az oroszok által alaposan megerősített Maguryczne — 704 Φ vonalat teljesen szó nélkül hagyja, mintha az csak egy könnyű szerrel vehető jelentéktelen akadály volna. Ha a támadás tényleg eléri az első célnak kitűzött 720 — Wyzna Kiczera vonalat, a ho., illetve a támadó arcvonal jobb oldala 5 km hos^zDan teljesen nyitva egy orosz támadásnak a Mików-

völgyből. Ezt a hátrányt részben ellensúlyozni iparkodik azon intézkedés, mely szerint a harc közben a Maguryczne — 720 hegyháton emelendő erődítvények arcvonalukkal észak felé is forduljanak. Alaposan ez az intézkedés azonban nem segíthetett a hátrányos helyzeten, annál kevésbbé, mert az erők a harcra is alig voltak elegendők, — erődítési munkálatokra nem igen maradt.

A ho. úgy szándékozott enyhíteni a bajon, hogy a Maguryczne bevétele után a tartalékot lehetőleg a támadó csoport jobbszárnya mögé, a magaslatra vonja.

A támadás támogatására a két ho. tüzérsége egységes vezetés alatt egyesítettett. Mindamellettt a támogatás a tüzérség részéről csak hiányos lehetett és az is maradt. Nem kitűnő tüzérségünkön múlt. Az egységes vezetés alá összpontosított tüzér «tömeg» csak 6½ ütegből állt (2 taracküteg a 41. ho.-tól, — 1 tarack és 3½ ágyúüteg a 29. ho.-tól): a többi üteg a hátsó országban javítás alatt állt vagy másfelé elvezényeltetett; a 41. ho.-nak egész ágyúszerede még Czirókaófalun volt, mert a Nagypolány— majdani országúton nem lehetett előrehozni. A lövegek száma csak két tarackütegen volt 6—6, a többi ütegen 4—4, a félütegen 3 (ezek közt egy szétszedhető).

A tüzérségnek számszerinti inferioritásához anyagának minőség szerinti gyenge értéke is hozzájárult. A lövegek a megelőző tartós és megerőltetett igénybevétel folytán majdnem használhatatlanná váltak, csövük kiégett, irányító eszközük s általában egész szerkezetük meglazult, úgy hogy pontos céllovésről szó sem lehetett; a szórás oly nagy volt, hogy a tüzet be kellett szüntetni jóval előbb, mintsem támadó csapataink az ellenséges vonalat elérték volna, nehogy saját embereink általa veszélyeztetve legyenek.

Nagyon nélkülöztük a nehéz tüzérséget. Növelte a surlódásokat a hdt. pságnak intézkedése, mellyel a tüzérség közvetlen vezetését tüzérelőadójára, a 7. tüzér. dd. prkára bízta. Ezzel egy idegen, a ho. által nem ismert parancsnoklási közeg kapcsolódott be, dacára annak, hogy a ho.-nak magának is volt nagyobb ütegcsoport vezetésére hivatott közege a 41. tüzér dd. prkának személyében.

A hdt. intézkedése alapján a ho. részéről következő parancs ment a csapatokhoz (könyomattal, a parancskiadás alkalmával):

1. A XIX. hdt. 22-én kora reggel támadni fog.

2. Hadosztályunk támadásának általános iránya Korosno 648 és Dolhy 615, mindkét pont Smolnik ad Baligrodtól ényra; balról a 29. ho. támadásunkhoz csatlakozik.

3. Ehhez elrendelem:

a) Sypniewski ezredes a 20.h.gy.e. két zl jval tart ja állásait a Zebrák-tól északra fekvő magaslattól a 603-tól körülbelül 800-ra délkeletre fekvő

magaslatig (Bauer-zlj. jobb szárnya); itt csatlakozás a 43. ho .-hoz, mélyszintén jelenlegi állásaiban marad.

b) Schamschula tb. a 32. h. gy. e. két zljval és a 12. h. gy. e. egy zljval jelenlegi állásaiból, középpel a Maguryczne 720 hegygerincen végig először az előbbi magaslatot, azután 720—640 Niána—Kiczera vonalat támadja; a Mikóvi völgy megfelelően biztosítandó.

A Maguryczne, valamint a 720—640 Nizua Kiczera elérésével, ezen pontok műszakilag megerősítendőek és hátrahagyott osztagokkal megszállandók.

c) Foglár tb. a 12. h. gy. e. két zljval, a 31. és 32. h. gy. e. egy-egy zljval, — csatlakozva Schamschula tb. csoportjához — balszárnnyal 586-on (Krywy P. völgyben) át először a 704 magaslatot, azután a Wyzna Kiczera a Jastrib patakig támadja.

A 704 és a Wyzna Kiczera elérésével ezen pontok műszakilag megerősítendőek és hátrahagyott osztagokkal megszállandók.

d) Dobák alezds a 32. h. gy. e. két zljval ho. tart. egyelőre a Chliwny p. völgyében, Wola Michowától északra körülbelül 2000^x-re. A támadás előremenése arányában — parancsra — egy-egy zljval, a két támadó csoport mögött.

4. Soppe ezr. támogatja támadásunkat az összes tüzérséggel a neki már adott utasítások szerint.

δ. A támadás a mostani állásokból d. e. 5^h kezdődik.

6. Ho. pság 21-én d. u. 4^h-tól kezdve Maniówban, 22-én d. e. 7^h-tól kezdve a Chliwny-völgyben 630-nál; mindkét helyen telefonállomás.

7. A támadás előrehaladásánál a ho. távbeszélő osztag a Zebrák — Mahuryczne és 750—704 vonalakat kiépíti; a csoportprkok intézkednek az összeköttetés további fenntartása iránt.

8. A ho. egészségügyi oszlopa a Maniówtól délre fekvő házcsoportban egy szakaszt állít fel».

A ho. pság szükségesnek tartotta már 21-én a támadó csapatokkal közelebbi érintkezésbe lépni s azért már ezen a napon ment előre Maniówra. Harcállást áttekintő pont hiányában a Chliwny-völgyben választott.

Tekintettel a harcvonalunkba beékelt oroszokra, a ho. tart. is egyelőre még a Chliwny-völgyben maradt. Más intézkedés ellenük nem látszott szükségesnek: arcvonalunk általános, támadó előremenése bizonyára őket is visszavetette volna.

A tüzérség az ellenséges állásokra már be volt löve. Parancsnokuk utasítására az ütegek nagyobb részének tüze a Magurycznére és a 704-ie összpontosított, úgy hogy a két legfontosabb támadási pont oldalozó tűzbe is került. Tüzérségi megfigyelők az ütegek részéről a rajvonulban.

A parancsot Foglár tbkhoz egy vezérkari tiszt vitte, ki egyúttal

az ottani szakasz helyzetéről, különösen a beékelt oroszok elleni támadásnak állásáról tájékozódott.

D. u. 3^h-kor azután — ma is sűrű, ködös esőben — lóháton az alig járható, a hegygerincen és Szczerbánowkán át vezető úton átmentünk Maniówra; ott két parasztházban berendezkedtünk; telefon összeköttetést létesítettünk. Közben a Maniówon levő 29. ho. prkal megbeszéltem együtműködésünk részleteit a holnapi napra.

Este, 8^h-kor, a hdtpság azonban a másnapi támadást telefonon lemondta. Azonnal közölttem a szakaszparancsnokokkal, egyúttal újból meghagyva nekik, hogy azért holnap reggel az oroszokat 860—750 közt okvetlen visszavessék.

Éjfélkor a ho. pság azután visszatért szállására, Zubraczere.

A támadás lemondása a hdt. pság részéről minden indokolás nélkül történt. Amennyire meglepéssel fogadtuk — (tekintettel arra, hogy a csapatok a rövid idő, főképen azonban az áttekintést gátló ködös időjárás folytán az ellenségről, annak erődítési műveiről és a terepről nem voltak kellőképen tájékozva, egy részük azonkívül fáradt a rossz utakon, szakadó esőben történt menetelésektől) — annyira bizalmatlanná tett a felsőbb vezetés céltudatos működése iránt. Úgylátszott, a hadsereg és a hadtestpság működésében nincs meg a kívánatos összhang; egyik nem tud a másiknak szándékáról, intézkedéseik ennélfogva keresztezik egymást, a csapatok érezhető hátrányára. Rövid két nap alatt most már másodszer maradt el a nagy felkészüléssel elrendelt támadás minden komolyabb megokolás nélkül, azt a benyomást keltve, hogy a támadási parancsok alaposabb meggondolás nélkül, a pillanatnyi hangulat behatása alatt keletkeznek. Ettől eltekintve az amúgy is nagyon igénybe vett csapatok cél nélkül izgalomba hozattak, nyugalmukból ok nélkül felzavartattak.

Még reggel a hdt. pság külön intézkedéssel a határvonalat a 41. és 43. ho. közt a Rabetől a Za Balanda írás «Z» betűjéhez és onnan tovább délfelé húzódó mélységvonalban állapította meg. Mindkét ho. itt hézag nélküli összeköttetést tartozik biztosítani.

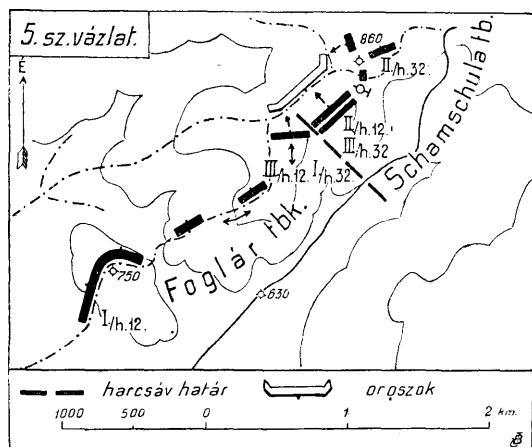
A javítási munkálatok a Zubracze —Solinka —Balinca —Maniówi kocsiúton serényen folytak az 1/11. árkászszázad prkának vezetése alatt. A század — melynek egy szakasza a Zebrakon talált beosztást — 134 munkást állított munkába; azonkívül még két, a 29. ho.-tól elkért katonai munkásosztagot.

A vonatközlekedés a nagypolány—rosztokigrn. országúton napról napra nagyobbodó súrlódások mellett bonyolódott le; ma azután a hdt. pság értesítése szerint a közlekedést egynéhány napra teljesen beszüntették. Egy majdnem katasztrofális esemény! A pótlás amúgy is fogyatékos működésénél ez az újabb akadály a csapatok ellátásában komoly zava-

rokat helyezett kilátásba. Az élelempótlás a ho. számára — kombináltan országos járművekkel és mállás állatokkal — a szinna —telepőcz — balnicai útvonalra tétetett át. A betegek és sebesültek egyelőre a ho. körletben maradnak.

Február 22.-e meghozta végre a 860—750↔ közt beékelt oroszok elleni hosszas támadási harcoknak a sikert; az oroszokat arcvonalunkból kivetették.

A két szakaszból a koncentrikus támadás — jobbról a 11/32 h.zlj részei, az arcvonalban a 11/12 és III/32 h.zljak, balról a III/12 és 1/32 h.zljak részei vegyest — d. e. 6 órakor az 5. sz. vázlat szerint megindult:

Megjegyzés: Az arcvonalai támadásnál a 11/12 h. zlj már eredetileg *első sorban* volt; a III/32. h. zlj csak a támadáskor vettetett a harcvonalba.

A támadás kb. d. e. 9ⁿ 30'-kor 20— 80^z-re megközelítette az ellenes állásokat, mire az oroszok sorai megrendülnek; a mieink rohamra indulnak s kézi tusában visszavetik az ellenfélt, mely majdnem megsemmisülve, az egész vonalon hátrál. 422 fogoly (a 60. és 12. lövészredtől) — köztük 5 tiszt — esett kezünkbe, 3 géppuska 100.000 hozzátartozó tölténnyel és kb. 700 fegyver került birtokunkba. A géppuskák közül egy még használható állapotban volt, azt a 12. h.gye.-nél azonnal szolgálatba is helyeztük.

A harcban személyes bátorságukkal különösen kitűntek Reichard alezr. a 32. h. ezr. Pap Ovidius szdos a III/12. h. zlj., Trajtler szdos a 11/12. h. zlj, és Jurenák szdos az 1/32. h. zlj. parancsnoka. A nagyobbára fiatal, csak nemrég megérkezett menetszázadokkal besorozott legénység, dacára

annak, hogy ez volt első ütközetük, bátran és vitézül harcolt. Veszteségünk a kétnapos harcok alatt 60 halott és 250 sebesült.

A kifáradt legénység megjutalmazására egy tartalék adag elfogyasztását engedélyeztem s a csapatokhoz a következő ho. parancsot intéztem:

«Benső örömtől áthatva a legteljesebb elismerésemet fejezem ki a ho. mindazon csapatainak (32. h. gye. és a 12. h. gye. II. és III. zlja), melyek a többnapos, nehéz viszonyok közt felmutatott teljesítmények után ma egy kiválóan bátran és vitézül végrehajtott támadással az ellenség felett eredményeiben fényes győzelmet arattak, mely alkalommal 7 tiszt és 400 főnyi legénységet foglyul ejtettek, 3 géppuskát és nagyszámú fegyvert és lőszert zsákmányoltak.

Elismerésem és köszönetem illeti meg a támadást végrehajtott csapatok összes tisztjeit és legénységét, kiknek további működéséhez a legszebb reményeket fűzöm. Különösen ki kell emelnem Reichard alezrt., a 32. h. ezr. prkát és az ezrednek II. és III. zlját, valamint a 12. h. ezredtől Trajtler századost és zászlóalját, kiknek működéséhez a siker nagy része fűződik, (p. d. Pap és Jurenák szdsok utólag egy későbbi parancsban említettek).

A sikerült támadással a ho. arcvonala megint helyreállt.

Délben beérkezett a hdt. pság következő intézkedése «a kötelékek rendezésére»:

«A kötelékek rendezésére, és hogy a már hosszú időn át az ellenséggel szemben álló csapatoknak pihenés jusson, végre a következő hadműveletek előkészítésére — legkésőbb február 26-ig a következő műveletek viendők keresztül:

A *ál. ho.* mostani védőszakaszát a 783 Za Balanda-magaslaton túl még 1500^z-re terjeszti ki. Az ott álló csapatok mentől előbb felváltandók; annak megtörténével Wola Michowara vonuljanak be a 29. ho. rendelkezésére. A 41. ho. intézkedjen egy, a za balandai szakaszba vezető közlekedési út berendezése, valamint egy oda létesítendő telefon összeköttetés iránt. Hogy a Zebrák-nyereg környékén tüzéség biztosítottan állásba mehessen, foglalja el a ho. a 906 magaslatot és a Magurycznét; a minél előbb a Zebrákra felvonuló tüzéség állását azután úgy válassza, hogy a Chryszczatára is tudjon hatni.

A 27. *ho.* Schmidt altb.-al egyetértésben (a 43. ho. prka) felváltja a Za Balandatól 1500^x-re keletre eső ponttól egész Berdo 890 magaslatig (bezárólag) álló csapatokat; e szakasz fölött azután Kosak altb. (a 27. ho. prka) veszi át a parancsot.

A felváltott csapatok közül a 29. ho.-hoz tartozó részek rendelkezésemre Zubracze—Cisna körletébe irányítandók; a 86. dd. és a VIII. hdt.-hez tartozó részek pedig a Lopienkai szakaszban a 9. ho. Csapatait

és a II/20, honvéd zljat váltsák fel, az utóbbit akként, hogy az 25-én estére Szczerbanówkára, a 41. ho. rendelkezésére, biztosan beérjen.

Schmidt altb. (43. ho.) azután átveszi a parancsot a Berdo és Korbania (mindkét pont kizárólag) közti szakasz fölött.

Minden szakasz jelentse be a még szükséges ágyúütegek számát; az ütegek azután — a nagypolányi országút helyreállítása mérvében — átutaltatnak. Tarack- és hegyi ütegek nem állnak rendelkezésre.

Szándékom a 29. ho.-hoz tartozó csapatok bevonulása után a szakaszhatárt a 29. és 41. ho. közt a viszonyokhoz mérten újból szabályozni».

Ezzel a paranccsal a 41. ho.-ra pihenés helyett újabb súlyos harcok háramlottak: a Maguryczne és 906 bevétele. A hdt. pság e magaslatok bevétele már kétízben — 20-ra és 22-re szóló támadási parancsaiban —, mint az *egész* hdt. támadási műveletét állította be; most ugyanezt az akciót — mint egy a legközelebbi időben teljesítendő feladatot — a ho.-tól követeli, csak úgy mellesleg, mintha az valami könnyűszerrel keresztülvihető művelet volna. De mi most már tudtuk, hogy e feladat teljesítésében nehéz küzdelmek várnak ránk. Tudtuk, hogy az oroszok akadályokkal jól ellátott, megerősített állásait, gyenge tüzérségi támogatás mellett (mert kevésszámú tüzérségünk támadásunkat nem igen készíthette elő, nehéz lövegek hiányában az ellenséges akadályokat nem rombolhatta le) csak súlyos veszteségek árán foglalhatjuk el. A tüzérségi támogatás északra, 906 felé egyáltalában hiányzott, mert az ütegek Wola Michowa körüli állásukból oda nem működhettek, őket a Zebrákra felvinni pedig az ellenséges vonalak közelsége folytán egyelőre nem lehetett.

A ho. védelmi szakasza azonfelül még a 8 km-re (légvonalban) kiszélesedett, keletre a za balandai magaslaton túl még 1500^x-re. Eltekintve a szakaszhatár gyakori változása által a védelemben előidézett nyugtalanságtól, ezzel a rendelkezéssel a ho. erejének egy része a főfeladattól — mely amúgy is a ho. egész erejét igényelte — elvonatott oly irányban, mely semmi összefüggésben nem állt nem a ho. feladatával, sem annak elhelyezésével a terepen. De miután 19.-én már rámutattam erre a körülményre s a hdtpróság akkor tőlem el is vette a za balandai szakaszt és a szomszéd 43. ho.-hoz csatolta, most újólág nem térhettem rá vissza. Megkértem azonban a hdt. pságot, tartaná a 43. ho.-nál levő és Lopienkán felváltandó, Szczerbanówkára irányított U/20. h. zljat. Csnán vissza, mert ezt a zljat szántam a za balandai szakaszba s az Csnáról rövidebb úton és kevesebb fáradsággal juthat új védelmi szakaszába. (A hdt. azután rövidesen értesített, hogy a zljat utasította, hogy 24-én Kolonicere meneteljen és 25-én a za balandai csoportot felváltsa.)

A hdt.-nek a kötelékek rendezésére tett intézkedése főleg a csapatoknak nagyfokú összekeveredését a Za Balanda —Berdo védelmi szakaszban szándékozott megszüntetni. Ebben a szakaszban a megelőző heves harcok sürgős támogatást követelő helyzetei folytán 3 ho.-nak — (29., 43. és 9., utóbbi a XIX.-el jobbról határos Xλ[†]III. hdt-nél beosztva) — részei tarka összevisszaságban álltak; most a 27. ho. által felváltva, illetékes ho.-okhoz bevonultak, a rend helyreállt. így a ho.-unk jobbról a 43. ho. helyett a 27. magyar (kassai) ho.-al jutott szomszédságba, mely ho. 2 nap előtt lépett a hdt. kötelékébe. A XIX. hdtnek most 5 ho.-ja volt, éspedig balról, a Beszkid hegyháttól (Kosárka) a Zebrákon át a .Korbania magaslatig (kizárólag) a 34., 29., 41., 27. és 43. ho.

Feltűnő és jellegzetes volt a hdt. pság kérdése ágyús ütegek szükségességéről. E szerint nem igen számíhattunk arra, hogy Czirókaófalun visszamaradt ágyúszredünket egészen visszakapjuk, túl nagy volt a hiány a többi ho.-nál is. De azért az egész ezredet igényeltük. Sajnos, hogy tarackok és hegyi lövegek nem álltak rendelkezésre; pedig épen azokra lett volna — tekintve a terepviszonyokat — égető szükség; épúgy nehezen nélkülöztünk nehéz lövegeket.

A ho. pság részéről a kötelékek rendezésére következő parancs ment a csapatokhoz:

«1. A ho. a ma reggel végrehajtott támadás által a 860—750 közötti magaslat birtokába jutván, azt, valamint az attól jobbra megszállott vonalat a támadás folytatásáig tartani fogja.

2. Az egész állás műszaki megerősítése folytatandó.

3. Az ezredkötelékek helyreállítása végett holnapi nap folyamán a jelenlegi csoportosításban a következő változásokat rendelem el:

a) Schamschula-csoportból a 11/12. — Foglár-csoportból az 1/32. h.zlj. mint csoporttartalék kivonandó és kölcsönösen felcserélendő.

Foglár-csoport tartaléka a 750-↔ mögött a Chliwny p. völgyében földkunyhókban helyezendő el; ugyanott a csoportpság.

b) A 11/31. h. zlj. mint ho. tartalék Szczerbanóvkára meneteljen; a 31. h.gye. többi részei Maniówon maradnak, szintén mint ho. tartalék.

4. Élelmi cikkek felvételezése további intézkedésig Maniówon. Az állásokban lévő sebesültektől vagy foglyoktól származó fegyverek és felszerelési tárgyak minden további rendelkezés bevarása nélkül az

λ élelmezést oda szállító járműveken Maniówra küldendőek.

5. Betegek és sebesültek Schamschula-csoporttól a Zebrakon, — Foglár-csoporttól a Chliwny p. völgyében 630-φ—nál gyűjtendőek. A csoportok e helyeken egy-egy segélyhelyet állítsanak fel. A továbbszállítás onnan a ho. egészségügyi oszlopától, Maniówból, közvetlenül igénylendő országos járműveken fog történni».

A parancs foganatosítása után az ezredek — melyeknek zászlóaljai

az elmúlt napok harcai folyamán összegyűltek — kötelékükben megint rendbe jöttek. A két szakaszban még kintlevő egy-egy h. huszárszakasz is bevonult osztályához Telepócra, s csak 4—4 huszár maradt vissza jelentőszolgálatra.

A lőszer pótlására a hdt. pság a nap folyamán következőket rendelte el:

«Hogy a hadosztályok a nagypolány—rostoki grn. országút elzárása dacára, kellő mennyiségű lőszerrel legyenek ellátva, minden ho. részére egy lőszertelep állíttatik fel, egyelőre 1 gy. 1 ágy. és 1 tar.-oszlopnak megfelelő lőszerrel ellátva.

A telepek állomása: a 41. ho. számára Solinka.

A személyzetet a hadosztályok adják. Előhozatal a lőszer-oszlopok felmálházott lovaival a czirókaófalu — szedreske— zellő— solinkai útvonalon. A telepek pótlás iránti igénylésüket a hdt.-hez intézik. A pótlás ezidőszerinti nehézségét tekintve, a lőszerrel, különösen a tarackoknál, gazdaságosan kell bánni; «szórás» feltétlenül mellőzendő).

Az utóbbi intézkedés eléggé jellemzi a tüzérség harci működésében fennálló nehézségeket. A ho.-nál lévő tarackoknál különben a mai napon csak 85 lövés volt lövegenként.

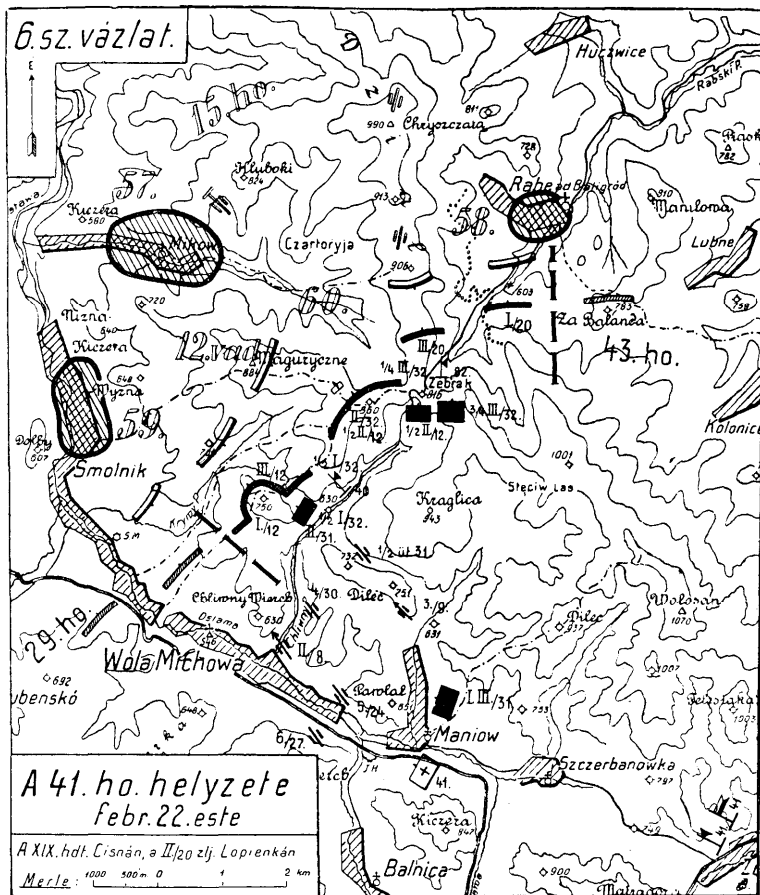
A foglyokat a XIX. hdt. intézkedésére Csnára, az ottani «hadtáp-állomás psághoz» kellett beszállítani; ott újból kihallgatták őket.

A 20. h.gye. eleségvonata — miután az ezred fenn a hegyekben azt nem vonhatta magához — Solinkára irányított a ho. által s ott a Zellőn állomásozó ho. egyesített eleségvonatról prkának rendeltetett alá.

A ho. helyzete 20-án este a 6. sz. vázlaton van feltüntetve.

Február 23.-a úgy a ho.-nál, mint a szomszéd szakaszokban — kisebb-nagyobb ellenséges tüzérségi és gyalogsági tűz mellett — csendesen múlt el. Az este erős havazás állt be, újabb megpróbáltatásoknak kitéve a folyton szabad ég alatt tanyázó, amúgy is meggyötört csapatokat.

Dél előtt folyamán vezérkari főnökömmel felmentem a Zebrákra, hogy az állásokat megnézzem s a harcban résztvett csapatokat személyesen is megdicsérjem. Utunk — lóháton — előbb Szczerbanóvkán keresztül a Dilec 751. magaslaton lévő ütegállásba vezetett. Az ütegpáncsnok jelentette, hogy az út a Kraglicán át a Zebrákra lóháton most nem járható; gyalog folytattuk tehát utunkat. Tapasztaltuk azonban, hogy egész jól lovon is maradhattunk volna. A Kraglicáról jó áttekintés nyílt a 704 — Maguryczne vonalban és a 906 magaslaton fekvő ellenséges hadállásokra, miért is ezt a pontot szemeltem ki a ho. pság harcállásának a legközelebbi támadásnál.

Megjegyzés: A 7. h. á. e. Czirókaófaluban, a huszárak a 34. ho.-nál, az árkász szd. útjavítási munkában Solinka-Balnica-Maniow közt, a sánctereszlop Solinkán, az ütközetvonalak Maniow-Solinka-Zubracze körletében, az egyesített élelmezési vonat Zellőn, az élelmezési- és lőszertereszlopok részint a taksány-majdáni országvonalon az út elzárása folytán megrekedve, részint Szinnán és Méhesfalván; a tb. sütőde működésben Szinnán.

A II/8. tarack oszt. kivételével a többi üteg (3 ½ á. és 1 tarack üt.) a 29. ho.-hoz tartozott, a 41. ho. csak a támadás idejére rendelkezett velük.

Az oroszok, fogolyvallomások szerint, az utóbbi napokban a velünk szembenálló 15. ho.-nál kiegészítéseket soroltak be — nagyobbára újoncokat, az ezredek azért most magas létszámon vannak — századonként kb. 200 fő. Az újoncok közt feltűnően sok a lengyel. Élelmezésük minősége és mennyisége az utolsó időben alább szállt; a nehéz közlekedési viszonyok folytán ők is szenvednek.

A Zebrákon Schamschula tb-t. — a 20. és a 32. h. gye. parancsnokával — egy fakunyhóban találtam, erdő övezte katlan közepén, körös-

körül tábori tüzek és mozgókonyhák; itt táboroztak a tegnapi harcból kivont tartalékok. Megnéztük először is a 906 elleni támadási irányban a terepviszonyokat; az oroszok ágyúkat is vontak fel a 906 mögé s onnan érezhetően oldalazták a 860 magaslatot. Megállapítottuk, hogy nekünk is lehetséges ágyúkat felhozni a Zebrákra, a Chliwny-völgyön keresztül, s azonnal is intézkedtem, hogy a Dilecen levő üteg (abban egy szét-szedhető ágyú is volt) a Zebrákon állásba menjen.

A tábornokkal és az ezredparancsnokkal azután ismertettem szándékomat: a 906 és a Maguryczne elleni támadást 25-én végrehajtani s kifejtettem támadási tervem részleteit; a helyi viszonyokat alaposan ismerő parancsnokok hozzájárultak tervemhez. Kimentem a legénységhez is, megdicsértem őket s kérdezősködtem harcuk részleteiről. Bizakodó, kitűnő hangulatot találtam mindenütt.

A Zebrákon értesültem a «Tersztyánszky-hadseregcsoport» megalakulásáról, következő hadtestparanccsal:

«A 2. hadseregpság értesítése szerint Tersztyánszky lov. tb. 24-én Cisnára érkezik s átveszi 25-én a parancsnokságot a 2. hadseregnek a Solinka B.-től nyugatra álló részei felett.

A 24-én Cisna—Zubracze—Rostoki gm. körletbe érkező 32. ho. (Budapesti, magyar) számára ezen helységek szabaddá tétessenek.

A XIX. hdt.-pság 24-én Zubraczere kerül, honnan a 41. ho. pság egyidejűleg Szczerbanowkára vonuljon.

A harcvonal mögött álló csapatok elhelyezésére kiutaltatnak: Wola Michowa a 29. és 41. ho. — Maniów *csak* a 41. ho. számára».

A parancsnoklási viszonyok ilyen módon történt rendezése s az újból beérkezett erősítések (32. ho.) arra mutattak, hogy a 2. hadsereg-nél, különösen azonban a mi körletünkben legközelebb nagyobb hadműveletek várhatók.

Délután, mélyen sáros úton, a Chliwny-völgyön keresztül — hol a 750-φ-ηη parancsnokló Foglár tábornokkal találkoztam s vele szemben is a tegnapi siker fölötti megelégedésemnek adtam kifejezést — visszamentünk Zubraczere. Útközben a vezérkari főnök jelentette, hogy úgy Schamschula tb., mint az ezredparancsnokok a támadás időpontjának áthelyezését 25-éről 26-ára kívánák, azért, hogy idejük legyen a 20. és 31. h. gy. e. számára ma Vendégiről Balnicára érkezett 2—2 menet-századot (VII. menetzlj.) beosztani, a kötelékeket rendezni s általában a támadásra alaposan elkészülni. Miután a tüzérségnek is idő kellett a Zebrákra feljönni, tájékozódni és magát belőni, a támadás elhalasztásába 26-ára beleegyeztem, de úgy találtam, hogy a parancsnokok a megbeszélés alkalmával egyenesen nekem adhatták volna elő kíván-ságaikat.

Sötétben, átázott lábakkal, sűrű havazás közt, Zubraczere érve, kiadtam az utasításokat a támadási parancs megfogalmazására.

Távollétem alatt a hdt. pság a za balandai szakasz megszállása iránt újabban intézkedett. E szerint a ho. ne várja be a 11/20. h.-zlj bevonulását, hanem rendelje el azonnal az a balandai szakasz csapatainak felváltását, miután azok fejenként már csak egy tartalékadaggal rendelkeznek. Erre parancsban utasítottam a 31. h. gy. e.-t, indítsa Istvánffy alezredest zászlóaljával (Szczerbanóvkáról) és egy géppuskás-osztaggal már 24-én Cisnán át Kolonicere; ott a 27. ho.-al való megállapodás szerint, váltsa fel a za balandai szakaszban lévő 29. ho.-beli csapatokat. A 27. ho.-t pedig, erről értesítve, megkértem, gondoskodna a zászlóalj lőszer- és élelemszükségéről, valamint betegeinek ellátásáról. Hogy a za balandai szakasz mennyire távol esett a 41. ho. körletétől, és harcászatiilag is inkább a szomszéd 27. ho. érdekköréhez tartozott, mutatja az utóbbinak a felhívásomra adott igenlő felelete, melyben a többi közt az áll:

«A szakasz harcászatiilag ugyan a 41. ho. parancsa alatt áll, de a 27. ho. állásainak megtartására is különösen fontos szereppel bír. Azért, dacára aláhelyezésének, a 41. ho. alá, s mert Jablonki felől könnyebben támogatható, mint a Zebrákról, Urbarz tb. (a 27. ho. részéről szomszéd szakasz prka) tartson fel összeköttetést Za Balandával s adott esetben annak támogatására tegye meg a szükséges intézkedéseket.»

A II/8. tarack-osztály jelenti, hogy sürgős szüksége van telefonberendezésre (2 állomás stb.). A jelentés továbbítattott a XIX. hdt. prknak, azonkívül utasítás ment az ágyús-ezredhez Cirókaófalura, küldje előre Szczerbanowkára, minnél előbb, 4 lovasított telefon-járórét.

Február 24. Egész éjjel erős szél fúj, sűrű havazás mellett; a hőmérsék fagypontra alá szállt; nappal a hó elolvadt. A mostoha időjárás folytán betegségek, különösen fagyási esetek és vérhas, mindsűrűbben léptek fel. Utóbbi terjedése ellen a ho. orvosfőnökének javaslatára szigorúan betartandó óvintézkedések léptettek életbe; Zebrakon a sötét, vizes földkunyhóban elhelyezett kötözőhely számára fabódé felállítását terveztetett.

Kora reggel kiment a 26-ára tervezett támadásra szóló parancs:

«1. Hadosztályunk a kapott parancs értelmében 26-án a 906 magaslatot a Zebráktól északra és a Magurycznél támadni fogja.

2. Sypniewski ezredes a 20. h. gy. e.-nek a Zebrák—rabéi úttól nyugatra levő részeivel és a 31. h. gy. e. egy zljval, mely 25. estéig a Zebrák-nyeregére érkezik — a Zebrák-nyeregtől megtámadja, a rabéi úttól keletre fekvő állások tartásával — a 906 magaslatot és a kb. 1200

tőle keletre fekvő magaslatot. Utóbbi ellen, szükség szerint, a rabéi út-tól keletre álló csapatok részei különösen géppuskatűzzel működjenek.

Reichard alezredes a 32. h. gy. e.-el 860^x-ról a Magurycznét támadja.

Foglár tb. csoportjával — kivéve egy zljat, mely 25-éig este, mint ho. tartalék a Zebrákon legyen — egyelőre tartja állásait — csatlakozik jobbszárnyával Reichard alezredes támadásához és — az utóbbi előrehaladásának mértékében — a maga részéről, lehetőleg átmegy a 704 ⇨-elleni támadásra.

Istvánffy alezredes tartja a za balandai szakaszt.

Dobák alezredes a 31. h. gy. e. egy zljval — mely 25. estéig a Zebrákon legyen — és a 12. h. gy. e. $\frac{1}{2}$ zlj. ho. tartalék.

A 20. h. gy. e. II. zlja 25-én Szczerbanówkára érkezik; 26-án d.e. 5^h-kor Wola Michowán keresztül a Chliwny-völgyben a 630hoz ⇨vonuljon; ott ho. tartalék.

Schamschula tb. törzsével rendelkezésemre a Zebrák-nyergen.

3. Támadás kezdete a mostan elfoglalt állásokból d. e. 5^h-kor.

4. A támadó csoportok közt folytonos összeköttetés tartandó.

3. Az összes tüzérség támogatja a támadást Soppe tb.-nak adott utasítás szerint. Lövegek még ma a Zebrákra mennek, hogy onnan a 906 ⇨ és a tőle keletre fekvő magaslatra működjenek.

4. Ho. pság ma Szczerbanówkán; 25-én déltől kezdve a hídnál, 1800^x a Maniówi templomtól északra, egy fabarakban (a ho. pság által deszkából építve); 26-án a támadás alatt, a Kraglica 943 magaslaton (telefon-állomás).

5. Lőszerpótlás a vasúti megállónál, Maniówtól délre.

6. Beteg- és sebesült elszállítás a ho. e. ü. intézetbe Maniówon.

5. Élelmezés felvétel a Balnicai templomtól 2000^x délre fekvő útkeresztezésnél.»

A Zebrákon álló ho. tartalék a Mików-völgyet, vagyis a két támadó csoport közötti hézagot is figyelte.

A tüzérség akként csoportosított, hogy 1 $\frac{1}{2}$ ágyús- és 3 taracküteg (közte a $\frac{1}{2}$ ágyúsüteg 2, az egész 3 löveggel, a tarackütegek egyike 4, a többi kettő 6—6 löveggel, összesen tehát 21 löveg) a 41. tüzér dd. prka alatt a 906 és a Maguryczne elleni támadást támogatja; előbbi pont ellen az eziránt felkért 27. ho. is működik Kolonice felől. Három ágyúsüteg (kettő 4—4, a harmadik 6 löveggel, összesen 14 löveg) a 29. és 34. ho.-t támogatja abban az esetben, ha azok megtámadatnának; más-különben együttműködik a 41. ho. balszárnyával, különösen azon orosz erők ellen, melyek esetleg a Smolnik — Mikówi vonalból előretörnének. Tüzérségi megfigyelők a rajvonalba; a tüzérség a csoportparancsnokkal telefoni összeköttetésben.

Sajnos, a lőszerhiány folytán, a tüzérségi tüzet meg kellett szorítani s különösen betiltani oly ellenséges lövészárkok lövetését, melyeknek megszállása nincsen határozottan megállapítva.

A támadásról értesített 29. ho. jobbszárnyával Foglár tb. támadásához 704 ellen csatlakozni szándékozott.

Délelőtt még átmentünk Cisnára, a hdt. prkságnál a ho. egynéhány aktuális ügyét megbeszélni. Itt értesültem a hdt. prk részéről, Tersztyánszky lov. tb.-nak a legközelebbi időszak hadműveleteire vonatkozó szándékairól. Ezek szerint Tersztyánszky hadsereg-csoportja, mely két hadtestté tagozódik (XIX. hdt., a 34, 29. és 41. ho.-al, azután«Schmidt hdt.» a 27., 43. és a most beérkezett 32. ho.) támadni fog, és pedig a csoport jobbszárnya (Schmidt hdt.) 27-én kétoldalt a Cisna—Jablonkii országúttól Baligród felé, a csoport balszárnya (XIX. hdt.) 26-án Lupkóv felé; utóbbi támadás célja az oroszokat egyelőre az Oslawán túl visszaszorítani és így az összeköttetések szempontjából érzékeny és fontos térséget Cisna körül jobban biztosítani.

Előrelátható volt, hogy a hadműveletek így szándékolt keresztülvitele a 41. ho.-t igen nehéz helyzetbe sodorja és súlyos igényeket támaszt harci teljesítményeihez. A ho. a hadseregcsoport közepén, épen azon a helyen áll, hol annak arcvonala majdnem 90° alatt megtörik, jobbszárnyát északra, balszárnyát nyugatra fordítva. Akármelyik irányban is történik a támadás, a ho. minden esetben érdekelve van, az akcióban részt vesz, tartalékai majd ide, majd oda irányítatnak, nyugalomra nem kerülnek, kimerülnek, a kötelékek összevegyülnek. A támadási irányok szétágazása folytán a ho. arcvonala az előremenés mértékében mindjobban kiszélesedik, a harcban fogyó erőknek mindinkább szélesedő szakaszt kell biztosítani; szakadás, úr a Mikóv-völgy táján majdnem elkerülhetetlen. Hogy a ho. a XIX. hdt. szárnyán állt s így a Schmidt hdt.-el, tehát idegen parancsnoklási területtel szomszédságba került, csak növelte a súrlódások lehetőségét.

Délután átlavagoltunk új szállásunkra, Szczerbanówkára, útközben számos vonattal és az olvadó hóban gázoló, menetelő csapatokkal találkozva.

Harcvonalunkon egész napon át, aránylagos csend uralkodott; tüzérségünk a Maguryczne déli oldalán álló orosz géppuskát szétlőtt.

A már hatnapos táborozás szabad ég alatt, igen kedvezőtlen időjárás mellett, a legénységet észrevehetően kimerítette. Hozzájárult még a hiányos táplálkozás is: a Nagypolányi országút ideiglenes elzárása és annak következtében az élelempótlásnak áthelyezése a Telepóc —Balnicai útvonalra, oly hirtelenséggel történt, hogy a csapatokhoz az egy-napi kenyéradag helyett a napi kétszersült adagnak csak fele jutott; az amúgy is elcsigázott szervezetnek érezhető hiány.

Február 25. is nagyjában nyugodtan múlt el. Hűvös, szeles idő mellett, csendesen havazott.

Az előkészületek a holnapi támadáshoz folytak. A tüzérség a támadási pontokra belötte magát, a kevéssé átlátszó levegőviszonyoknál fogva megnehezített megfigyelés mellett. A Zebrákon egy háromágyús üteg (abban egy szétszedhető ágyú) ment állásba.

Fogolyvallomásokból megtudtuk, hogy az oroszok az 59. ezrednek egy zlj.-át előretolták Smolnikból a Maguryczne szakaszba.

Dél előtt folyamán Foglár tb. jelentette, hogy a legénység a szabadban való éjjelezés és egyáltalában nagy igénybevétele folytán, kifáradt, felváltása sürgős volna; a $\frac{1}{2}$ zlj. szakasztartalékot, mely csak 170 fegyvert számít (a támadási parancsal a Zebrákra irányítva, mint ho. tartalék), pedig tekintettel szakasza védőinek megfogyott számára, csak nehezen nélkülöznél.

A ho.-nak a felváltásra erők nem álltak rendelkezésre; felváltás közvetlenül az elrendelt támadás előtt, nem is lett volna ajánlatos; ilyen megokolással különben a szomszéd szakasz (860) védőit is fel kellett volna váltani, miután ugyanolyan megpróbáltatásoknak voltak kitéve. Ily értelemben értesített Foglár tb.; a kérdéses 34 zlj. szakaszában meghagyatott. Utóbbi némi pótlására a 11/20. h. zlj. utasítást kapott, hogy 26-án d. e. 5ⁿ-kor már a Chliwny-völgyben, 630- ϕ -nál legyen, ahelyett, hogy ebben az időpontban csak Szczerbanowkáról elindulna.

A hdt. pság a szomszéd ho.-k 26-ra szóló rendelkezéseiből azt a benyomást nyerte, hogy a ho.-nak 26-ra tervezett támadása nagyobb méreteket ölt s a hdt. pság szándéka ellenére az egész hadtestet magával sodorhatná. Ez irányban nyilvánított aggályaira a ho. azzal felelt, hogy a ho. is úgy, mint a hdt. pság a támadást csak «helyi akciónak» tekinti. A támadási parancsot a szomszéd ho.-nak csak tudtul adta, a 27. ho.-t ugyan tüzértámogatásra felkérve, míg a 29. ho. saját kezdeményezéséből elhatározta, hogy jobbszárnyával támadásunkhoz csatlakozik.

Nem igen volt érthető a hdt. pság szubtilis megkülönböztetése «helyi akció» és az «egész hadtest akciója» közt, mert tényleg a 26 ra tervezett támadás méreteiben és a szomszéd ho.-okra kiterjedő hatásában semmi-lyen sem különbözött a hdt. által 22-re elrendelt támadástól, mely mint a «hadtest» akciója szerepelt; akkor is a 41. ho. támadt s a 29. ho. csak jobbszárnyával csatlakozott volna, míg az arcvonal többi részei állásukat tartják. Azzal, hogy a hdt. a 26-ki támadást finom megkülönböztetéssel «helyi akciónak» keresztelte, a Maguryczne 704 elleni hadműveletet — a maga megtévesztésére — csak valami könnyű, mellel megoldható feladatnak tekintette: tekintve az oroszok erős állásait, a mi részünkről pedig a tüzérségi támogatás majdnem teljes hiányát, teljesen téves fel-

fogás, mely a következő napokban a Maguryczne 704 ⇨ elleni erőszakolt támadásokra vezetett és a ho.-nak sok drága vérebe került.

A támadási parancs kiegészítésére különben még következő intézkedés ment a szakaszprkokhoz:

«1. Ha a támadási csoportok a 906, Maguryczne és 704 magaslatokat elérik vagy egyébként előbb megállapodásra kényszerülnek, ott magukat azonnal beássák s elért állásukat okvetlen megtartsák.

2. A támadás csoportprkai az előrehaladás mérvéhez képest a zebráki, illetve 750 magaslaton levő telefonállomással táviróösszeköttetést létesítsenek.

3. A tüzérség csoportprkai a támadó csoportokkal közvetlen telefon-összeköttetésben vannak; a támadó csoportok prkai tehát a támadás előrehaladásához képest a tüzér csoportokat közvetlen és azonnal értesítsék a tűz távolabb vitelét illetőleg, hogy a saját gyalogság veszélyeztetése elkerültessek.

4. Dobák alezr. a 906 és Maguryczne magaslatokra támadó csoportokkal folytonos összeköttetésben legyen, hogy közbelépés esetén a helyes irányt könnyen megtalálja.»

A háború folyamán többször felmerült a gyanú, hogy az ellenség deformált fegyvergolyókkal, ú. n. dum-dum töltényekkel lő. így most is kérdés intéztetett a hdtpság részéről, hogy sebesülések dum-dum töltényekkel történtek-e? A ho. válaszában megállapította, hogy a kárpáti harcokban eddigelé 234 lövés általi sebesülésnél csak egy lövés seb volt, mely dum-dum jelleggel bírt; ilyen töltény pedig nem találtatott.

Az egész dum-dum izgalom, mely többször és más helyeken is ismétlődött, szerintem nagyrészt a túlfeszített idegek rémlátásainak eredménye volt. Egyes, ritka eseteket kivéve — mikor tényleg rosszakarat foroghatott fenn — a legtöbb esetben kimutatható volt, hogy a fegyvergolyók, mielőtt a testbe behatoltak, valami kemény tárgyhoz ütődve (faág, fatörzs, kő stb.) deformálódtak s így okozták a súlyosan roncsolt sebeket; véletlenül is kerülhetett meg nem felelő töltény az emberekhez, mint ahogyan nálunk is előfordult egyik-másik esetben a belövő töltényekkel. Retorzió (agyonlövés stb.) legtöbb esetben nem volt helyén.

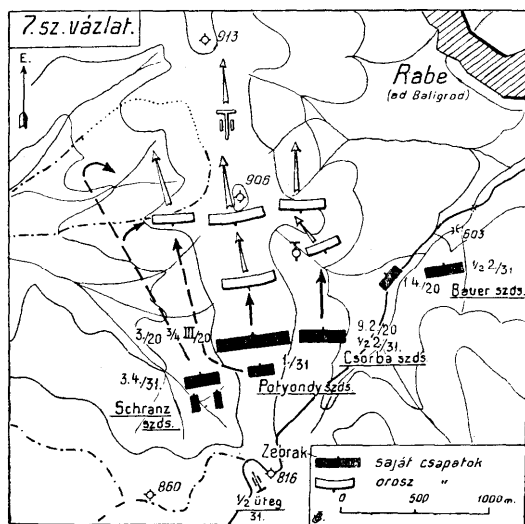
Az útjavítási munkák a ho.-nál serényen haladtak: a Zubrace — Solinka közti megrongált híd az 1/11. árkász század által helyreállítatott; dorong út készítése megkezdődött. Elrendeltük továbbá a Maniówból a Kraglicán át a Zebrákra vezető út rendbehozását.

Miután a lövészárók-harcban szükségelt hadianyagból csak két világítópisztoly 150 drb tölténnyel, továbbá 3 láda «Universal» kézi gránát volt a ho.-nál, ezek kiegészítését, valamint a hiányzó világító röppentyűk, aknavetők, fényszórók, továbbá szeges és sima drót pótlását szorgalmaztuk a hdt. pságnál.

A ho. sáncszer-ozslop Solinkáról Maniówra vonatott előre. Délután a ho.pság átköltözött a Maniówtól északra, a Dilec 751 alján épített barakkba.

Február 26. a ho. számára súlyos harcok napja volt; a 906-φ- kezünkbe került, a Magurycznél nem tudtuk legyúrni.

A ho. pság már d. e. 3 óraker lámpavilág mellett gyalog elindult a mély hóval borított úton harcállásába a Kraglicán. Ott egy kis földkunyhóban telefonállomás volt berendezve — egyébként semmi; a szabadban tartózkodtunk a sötétség beálltaíg. Erős szél hordta a havat, a felhőket és sűrű fátyollal borította az egész tájat. így a harcvonalat, mint ahogyan azt feltételeztük, nem tekinthettük át s tájékozódást a harcmenetéről csak telefonértesítés útján nyerhettünk.

D. e. 5 óraker, a támadás kezdetére kitűzött órában, elmosódottan gyenge fegyvertűz hallatszott; szél és terepviszonyok (erdő, meredek hegyoldalak) elnyomtak minden hangot.

A telefonjelentések alapján azután megtudtuk, hogy a támadás az egész vonalon d. e. 5 óraker megindult. A Sypniewski csoport (a 20. h. gy. e III. és % I. zlj. és az 1/31. h. zlj.) — 1/2 1/31. h. zlj. mint csoport tartalék lépcsőben a balszárny mögött a 7. vázlat szerint — nagy lendülettel előretört 906 felé, d. e. 6 óraker rövid tüzelés után rohammal kiverte az oroszokat a 906-tól délre eső előállításukból s d. e. 7 óraker már a 906 magaslaton levő orosz fővédelmi vonal előtt állt. Itt hosszabb tűz-elő-

készítés folyt, melyet a csoporttartalék az ellenség jobbszárnyát átkaroló műveletével diadalmasan befejezett. Az oroszok a d. e. 8 órakor ellenük intézett általános rohamunknak nem tudtak ellentállni, megfutottak vagy megadták magukat. 10 tiszt, 700 legény kezünkben maradt, azonkívül 4 géppuskát és sok fegyvert és lőszert zsákmányoltunk. A mi veszteségeink is súlyosak voltak: elesett és megsebesült 390 (köztük 9 tiszt) eltűnt 26 ember. Sajnos, az átkaroló művelet alkalmával a nehezen áttekinthető terep és főképp az erős hófűvás következtében a csapatok a támadás hevében egymásra is lőttek s növelték ezáltal veszteségünket. Az elért magaslatot a Sypniewski-csoport megszállta és megerősítette; mögé $\frac{1}{2}$ III/31. hzlj. tartalékul előretolatott.

A hasonló hévvel támadó Reichard-csoport (32. hgye.) célját nem tudta elérni. Támadása d. e. 8^h-ig az ellenséges vonalakat — melyeket kb. 3 zlj. 7. géppuskával tartott megszállva, — 800^x-re megközelítette; de innen kezdve a 32-esek a nehéz terepviszonyok és az erős ellenséges tűz folytán csak lassan, súlyos veszteségek mellett küzdhették előre magukat; délre 200^x-re álltak az oroszokkal szemben. Tovább egyelőre nem bírták, pihenőre volt szükségük. Én egy tartalék adag elfogyasztását engedélyeztem és Reichard alezredesnek a ho. tartalékból $\frac{1}{2}$ 11/20. hzlj.-at, rövid időre azután $\frac{1}{2}$ III/31. hzlj.-át rendelkezésre bocsátottam. Ezt a két fél zlj. -at a jobb szárnyon harcba dobva, sikerült újra felvett támadással d. u. 6^h-ig a Magurycznét helyenként 30— 50^x megközelíteni; de a magaslatot bevenni lehetetlennek bizonyult: túlterhesek voltak az oroszok által épített védművek, jóformán sértetlenek akadályaik, melyeket tüzéségünk lerombolni nem tudott.

A sötétség beálltával a céltalan támadás folytatását beszünttettem; a 32-esek az elért vonalban beásták magukat.

A Reichard-csoporttal kapcsolatosan a Foglár-csoport is támadást intézett 704 ellen; hozzácsatlakozott a 29. ho. jobbszárnya. Támadásuk az oroszok erős állásaival szemben azonban szintén eredménytelen maradt.

Még a Kraglicán, — d. u. 6^h-kor, kiadtam a következő parancsot: «Az ellenség erősítéseket nyert; a támadás ma nem folytatandó. Minden csoport az elért állásban maradjon, azt műszakilag megerősítse és minden körülmények közt tartsa. A csoportok egymás közt legszorosabb csatlakozásban legyenek.

Schamschula tb. átveszi a parságot a Sypniewski és Reichard-csoport felett.

Az I. és $\frac{1}{2}$ III/31. hzlj. a Sypniewski-csoportból kivonandó és a $\frac{1}{2}$ 11/20. hzlj.-jal együtt a Zebrákon ho. tartalék.

A mai harc eredményéről örömmel megállapítom, hogy a 20. hgye., valamint a 31. hgye. egy részének sikerült a feladatául kitűzött

906 magaslatot elfoglalni és ez alkalommal 10 tisztet, kb. 700 főnyi legénységet elfogni és 4 géppuskát, valamint tömeges számú fegyvert zsákmányul ejteni».

Este 9^h-ra visszatérve Maniówi barakkunkba, ott várt a hdtparságnak 27-re kiadott támadási parancsa; nagyjában véve ugyanazon tartalommal, mint a 27-re szóló parancsa. Attól elütő csak azon intézkedése, hogy a támadásban most a 34. ho., valamint a 29. ho.-nak balszárnya is résztvesz, — továbbá, hogy a hdt. összes tüzérsége egységesen a 7. tüzér ddr.-parancsnok alá helyeztetik. Megemlítést érdemel, hogy a hdt., dacára a mai tapasztalatoknak, — melyek azt mutatták, hogy az oroszok igen erős állásait a Magurycznén és a 704 magaslaton nem lehet egykönnyen legyőzni és az ellenük intézendő támadás alapos előkészületeket igényel, — mégsem tudott lemondani a messzire tűzött támadási célokról, s az említett magaslatokat csak úgy melleleg elvehető pontoknak tekintette.

A parancs végén a hdt. közölte a hadsereg csoportparságnak «teljes elismerését a 41. ho.-nak mai szép sikere fölött» s hozzáfűzte a XIX. hdt.-parság dicséretét is.

A 27-re elrendelt támadásra, — mely tulaj donképen csak folytatása volt a mainak, — a ho.-parság következőképen intézkedett:

1. A XIX. hdt. holnap kora reggel támad, é. p. saját ho.-unk a jelenleg elfoglalt állásból 648 Wyzna-Kiczera és 615 Dolhy magaslatokra; a 29. ho. jobb szárnyával 744 Terpiákra.

Ezen támadásra rendelem:

a) Istvánffy alezds. tartja jelenlegi szakaszát.
b) Sypniewski ezds. a 20. hgye. I. és III. zlj.-val feltétlenül tartsa 960—603 közt ma elfoglalt állásait.

c) Schamschula tb. Reichard alezds. mai csoportjával (32. hgye., $\frac{1}{2}$ 11/20. és $\frac{1}{2}$ III/31. hgye.) támad közepével a Magurycznén át 648 Wyzna-Kiczera, — azután 648 Korosnóra. Csoporttartalékja, — legalább annak egy része, — a jobbszárnyon.

d) Foglár tb. jelenlegi csoportjával, Schamschula tb. csoportjához csatlakozva, támad é. p. balszárnnyával 607 Dolhyn át 615 Dolhyra;) (Oslawicától dk.-re); a 29. ho.-al szoros csatlakozásban maradjon.

A Schamschula- és Foglár-csoportok a Maguryczne 704, tovább a Wyzna-Kiczera — Dolhy 607 magaslatok elérése után azokat műszakilag megerősítsék és visszahagyott osztagokkal szállják meg.

e) Dobák alezds. a $\frac{1}{2}$ 11/20. és I. $\frac{1}{2}$ III/31.hzlj.-akkalho. tartalék a Zebrák-nyergen.

3. A támadás a jelenlegi állásokból d. e. 6^h-kor kezdendő.

4. A hdt. egész tüzérsége egységes vezetés alatt támogatja a támadást.

5. Ho. parság d. e. 6^h-tól kezdve a Zebrák-nyergen; ott telefon-állomás.

6. A támadó csoportok parnokai az előnyomulás mérvéhez képest táviróvonalat építsenek előre».

A ho. parság a tartalékot egészében a jobbszárny mögé, — egyelőre a Zebrákra, — rendelte, tekintettel a támadás előrehaladásával a Mików[^] völgy felől várható ellenséges behatásra.

A tüzérségi támogatást illetőleg később a hdtparság úgy intézkedett, hogy a tüzérség két csoportja (Glischke őrnagy alatt 1 ágyúsüteg 2 löveggel és egy szétszedhető ágyúval a Zebrákon, 1 taracküteg 4 löveggel a Dilecen; Steffan őrnagy a II/8. tarackosztály 12 löveggel és ½ ágyúsüteg 2 löveggel, — előbbi Wola Michowa két oldalán a Chliwny-völgy torkolatánál, utóbbi a Dilecen) a 44. tüzér ddr. parsága alatt közvetlenül a 41.ho.-t, — a többi tüzérség (3 ágyúsüteg 14 löveggel) a hdt. másik két ho.-át támogatja.

A 41. tüzér ddr. parság azután a ho. utasítása alapján elrendelte, hogy a Steffan-csoport főkép a támadást a Maguryczne — 704 vonalra támogassa, míg a Glischke-csoportból a Zebrákon levő három ágyú a Mików-völgybe hat és esetleg a 913 felől jövő orosz támadások ellen működik, — a tarack-üteg pedig a Maguryczne mindkét oldalára tüzel. A gyalogsággal való folytonos összeköttetés szükségessége különösen hangsúlyoztatott.

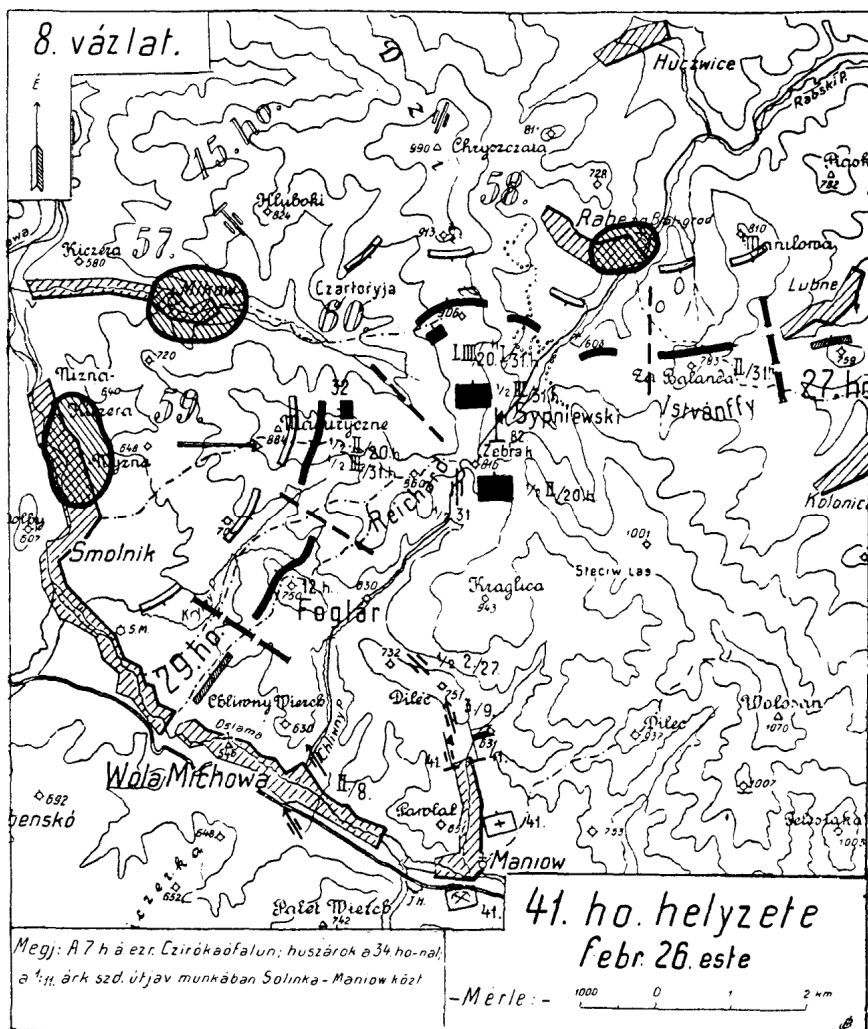
A pótlás keresztülvitelét a hdt. parság, —tekintettel a Nagypolányi országút ideiglenes elzárására, — újonnan szabályozta. A ho.-nak Szinna jelöltetett ki, mint felvételező állomás. Pótlási vonal: Szinna —Telepócz járművekkel, onnan Balincára málhás állatokkal, (felmáházott huszárlovak). A hdt. parság naponta egy élelemoszlopot indít Telepóczra, a ho. számára. A vonatok közlekedését a Szinna —Telepóczi vonalon a 2/19. hdt. vonatcsoport, parság (annak alárendelve a 41. ho. vonalparsága), — a Telepócz —Balnicai vonalon a 2/1. hdt. vonatcsoportparság szabályozza.

A lőszerpótlást az említett útvonalon a ho. maga eszközli, s e célra neki a 17. hdt. lőszeroszlop parsága alárendeltetik. Solinkán, — tekintettel a Nagypolányi országút elzárásnak előrelátható hosszú tartamára, — úgy gyalogsági, mint ágyú- és tarack-lőszerből egyenként legalább 1 ½ oszlop tartalmának megfelelő mennyiség gyűjtendő. Tényleg Solinkán a mai napon 330 rakasz gyalogsági, 510 ágyú- és 55 tarack-lőszer volt (a II/8. osztálynál az állásban lövegenként 48 lövés).

A nap folyamán a hdt. parság még értesített, hogy az igényelt szeges drót, — megfelelő szállítási eszközök híján, — csak 3—4 nap múlva szállítható. Raj kályhák és szegek nincsenek.

A ho. helyzetét este az 8. vázlat mutatja.

Február 27. A mai nap a tegnapi elkeseredett harcoknak folytatását hozta, — kevés sikerrel: a 704 csak múltán került birtokunkba, — a Magurycznét nem tudtuk elfoglalni.

D. e. 4^h-kor szeles, hűvös időben indultunk lóháton Zebráki harcállásunkba, Wola Michován és a Chliwny-völgyön keresztül, a 29. ho. jobbszárnya és a 750 magaslaton levő harcállásunk mögött elhaladva. D. e. 6^h-kor fölértünk a nyeregbe. Azonnal előretoltam a ho. tartalékból a 20. hgye. 5. századát a Mików-völgybe, töltsse ott ki a Schamschula- és Sypniewski-szakasz közti űrt és biztosítsa a két csoport belső szárnyát

Mików felül jövő esetleges támadások ellen. Ugyanakkor egy $\frac{1}{2}$ zljat (6/20. és az 1/31. hzljnak egy századát). Ágoston alezds. parsága alatt a 860 magaslatra indítottam, hogy közelebb legyen Schamschula esetleges támogatására.

A támadás az egész vonalon d. e. 6^h-kor megindult.

A Magurycznével szemben a támadók a mély hóban és az oroszok erős tüzeiben csak igen lassan jutottak előre. Támogatásuk mihamarább szükségesnek látszott. Azonban új erők számára a keskeny hegyháton nem igen volt hely; őket viszont a jobbszárnyon, az ellenség balszárnyának átkarolására alkalmazni nem látszott tanácsosnak, mert átkarolásukat az oroszok Mików felül oldalba és hátba fenyegethették. Elhatároztam tehát az új erőket balról, délről, Foglár szakaszából a Maguryczne átkarolására előrevinni. Erre a célra d. e. 9^h 15'-kor az Ágoston $\frac{1}{2}$ zljat Foglár tábornoknak rendeltem alá a következő paranccsal: (Ágoston $\frac{1}{2}$ zlj. alárendeltetik, — most indul 860-ról a Krywy-völgy felé vezető taliga-úton a Pap-csoport (Foglár-szakasz jobbszárnya) irányában. Tábornok úr ezzel a $\frac{1}{2}$ zljal elsősorban a Pap-csoportot (tehát a jobbszárnyat) vigye előre, hogy a Magurycznél, azt délről átkarolva, megtámadhassa, miután a Schamschula-csoport támadása az erős orosz állás előtt megakadt. Délről való átkarolás fontos. Ezt a műveletet támogassa azután úgy a Mayer-csoport (Foglár-szakasz balszárnya), mint a Wokonn-csoport (a 29. ho. jobbszárnya), erőteljes támadásával a 704 magaslat ellen. Wokonn-csoportot felszólítani b

Ezt a parancsot a vezérkari főnök személyesen telefonálta a 40. és 82. dd. parságnak, egyúttal útba indítva Ágostont 860-ról a 704 magaslat felé. A 29. ho. parság is felszólítottatott, támogatná saját erőteljes előmenetelével a Foglár-csoport előrejutását, miután utóbbinak térfoglalása előre sürgősen szükséges a Maguryczne délről szándékolt átkarolásának keresztülvitelére. Foglár délben 12^h-kor támad.

Nemsokára jött a 29. ho. felelete, mellyel közli a jobbszárny-szakaszhoz (Wokonn ezds) intézett parancsot: «Foglár tb.-nak a 704 magaslat bevétele a Wokonn-csoport hathatós támogatására van szüksége. Ezredes úr tehát a Krywy p.-tól délre fekvő állásai megtartása mellett, erősen tartandó jobbszárnyával vesse le a szemközt álló ellenséget a Krywy p.-tól északra fekvő magaslatról és támadja azután minden rendelkezésre álló erejével a 704 magaslatot délről».

Ezalatt a Schamschula-csoport óriási veszteségek mellett elszántan, halálmegvetéssel háromszor is támadta a Magurycznét, — hiába! Az oroszok a Magurycznén és kétoldali lejtőin igen erős támpontokat emeltek drótakadályokkal, fatorlaszokkal, majdnem gránátmentes fedezékekkel; harcvonalukba sok géppuskát, bombavetőt beállítva; kézi-gránátokat sűrűn alkalmaztak, s a Mików felül megszállt Czartoryjáról

érezhetően oldaloztak. A támadó csapatok kénytelenek voltak, 200^x-re visszamenni; ott beásták magukat.

A támadás a 704-φ- ellen délben kezdődött. A támadók 50— 80^x-re megközelítették az ellenséges állásokat, elkeseredett küzdelemben azokba behatolni iparkodtak; az ellenség erősítést nyer és visszaveri őket; tüzéségünk tüzét a 704 magaslatra összpontosítja. Végre d. u. 3^h-kor Foglár csoportja visszaveti az oroszot és felér a 704 magaslatra; 100 fogoly és 2 gépfegyver kerül kezébe. De már d. u. 6^h-kor ellenséges túlerő leveti a 12-eseket a magaslatról; messzire vissza azonban nem mennek; a magaslat innenső lejtőjén megállapodnak s ott szívósan tartják magukat.

A Maguryczne ellen sem az arcvonal támadása, sem Ágoston ½ zljának átkarolása nem tudott előrejutni A harcvonal esetleg szükséges támogatására a még fennmaradt ho.-tartalékot, — III/31. h. zlj. (az 1/31. h. zljnak még magmaradt egy századát már a d. u. folyamán Sypniewski szakaszába toltam, hogy kéznél legyen egy a 913 ⇄ vagy Rabe felül esetleg előtörő orosz támadást visszaverni. Dobák alezds alatt a 860 magaslatra vontam előre. Támadást intézni ezzel a zljal azonban kilátástalan kísérletnek tetszett s csak célnélküli véráldozatot jelentett volna. A Maguryczne ellen nehéz tüzéség kellett, mely utat tör a támadásnak; ez pedig hiányzott.

Estére, a sötétség beálltával a helyzet azután akként alakult, hogy a Za Balandai és Sypniewski szakasz változatlanul tartotta állásait, — Schamschula a megghiúsult támadások után kb. 200^x-re állt a Maguryczne előtt; az oroszok ott és a Czartoryján új erőket vontak harcvonalukba; Foglár pedig az elért és megint elveszett 704 magaslat keleti lejtőjén beásta vonalait. Ez utóbbi magaslat visszanyerésére a 29. ho. felajánlotta a 94. ezr. egy zlját (cseh- német-, Turnau), mely még az este a 750 magaslaton Foglár parancsa alá lépett. Ezzel a zljal egyetemben Foglár holnap d. e. 5^h-kor — támogatva a szomszéd Wokonn-csoport által, — megkísérli a 704 ⇄ visszaszerzését rajtaütéssel.

A mai nap támadásai igen nagy veszteséggel jártak, különösen a 12. és 32. h. gy. e. vérzett súlyosan; azonkívül hideg, vízhiány, éjjélézés hóban a szabad ég alatt, hiányos étkezés a csapatokat nagy mértékben elővette, úgy, hogy teljesítőképességük tetemesen hanyatlott.

A harcok mai befejezésével, még a Zebrákon, kiadtam a rendeleteket éjjelre:

«1. A ho. mai támadása alatt ismét kiválóan viselkedett. Schamschula tb. csoportja háromszor is hajtott végre rohamot, mely ugyan az ellenség erős állásán megtört, de a csoport a magaslati vonal alatt megállott és ezen állását szívósan megtartotta.

Foglár tb. csoportjának sikerült a 704 magaslatot birtokba ejteni,

mely azonban egy túlerős orosz ellentámadás folytán megint elveszett. Ezen csoport kb. 100 foglyot ejtett és 2 géppuskát zsákmányolt. Sypniewski- és Istvánffy-csoportnál semmi különös esemény.

2. Ma éjjel minden csoport jelenlegi állásait tartsa.

3. A Schamschula- és Sypniewski-csoportok közötti hézagban összeköttetésre és a két csoport belső szárnyának biztosítására az 5/20. század tolatott be, mely jelenleg a Mików-völgyben a taligaút elágazásánál foglal állást.

Ezen század Schamschula tb.-nak rendeltetik alá. Sypniewski ezr. csoportjából egy erősebb őrs tolandó a 906-ról a Mików-völgybe vezető taligaúton előre, mely az 5/20. (Brunner fh.) századdal az összeköttetést fenntartsa.

4. Dobák alezr. egy századot ho. tartalékul a Zebrák-nyeregbe küldjön vissza, a többivel a 860 magaslaton marad, szintén mint h.o. tártaiék.

5. Foglár tb. csoportja holnapra külön parancsot kapott (az előbb említett rajtaütés 704-re). Amennyiben az Agoston- és Pap-csoportok között a parancsnoklási viszonyok szabályozása az együttműködés céljából szükségeltetik, az iránt Foglár tb. intézkedjék.

4. Ho. pság d. u. 9 órától Maniówon (Barakban).»

Este a Chliwny völgyön keresztül visszatérve, d. u. 9 órakor Maniówra érkeztünk. Ott röviddel megérkezésünk után Schamschula tb. telefonon jelentette, hogy az oroszok mindjárt a Zebrákról való távozásunk után és most ismét, d. u. 9 órakor, a Chryszczata felől megtámadták a 906 magaslatot; mind a kétszer visszaverettek.

D. u. 11 órakor érkezett a hdt. pság intézkedése 28-ra:

«1. A Schmidt hdt. (jobbra a XIX. hdt.-től és jobb szomszédja a ho.-nak) holnap a Baligrodi országút mindkét oldalán támadó előnyomulását megkezdi.

2. Saját hadtestünk ma (!) kezdeményezett támadása a már megjelölt irányban a Maguryczne-Dolhy 607 — E. St. Neu Lupków — 671 magaslat (Lupkówtól ény.-ra) vonalig minden erővel előreviendő.

Ezen vonal elérésével az műszakilag alaposan (!) megerősítendő és okvetlen tartandó.

A 41. ho. — melynek egy hegyi üteg és a 7. honv. ágyús ezr. két ütege alárendeltetik — azonkívül holnap reggel, lehetőleg nagy erővel támadjon a Za Balanda 783 magaslattól Huczvice felé húzódó mélyvonaltól nyugatra eső területen és ejtse birtokába a Chryszczatát, valamint a 811 és 728 magaslatokat Rabetől északra. Ezen a területen irányítsa főerejét — a Schmidt hdt. bal oldalának biztosítására — a Dzial hegyhátra. Támogassa továbbá lehetőleg a 27. ho. támadását a Maniówára oldalazó behatás által.

2 A hdt. tartalék 2 zljá minél előbb a Zebrák-nyergén legyen.

3. A ho. pságok minél előbb jelentsék szükségletüket tüzéségben, hogy lehetőleg erőteljes tüzértámogatást érhessenek el.»

Ez a parancs a ho.-t lehetetlen feladat elé állította. A 24-én kelt aggodalmak — mikor Cisnán a hdt. prk. részéről a Tersztyánszky hds.-csoport megalakulásáról s annak szándékairól értesültem — nagyon hamar beigazolódtak.

Az amúgy is már két nap óta súlyos harcban álló ho., az eddigi támadások folytatása mellett egy új, a mostanitol teljesen elütő irányban támadjon, minden előkészület nélkül; a ho. támadó arcvonalának szélessége megkétszereződik. Az eddigi támadások a ho. erejének kétharmadával (8 zlj), a harcoló csapatok legodaadóbb működése, azoknak nehéz veszteségei mellett, nem tudták legyűrni az oroszok jól megerősített állásait; most az újabban kívánt támadási irányban 4 zlj (mikor azután a Maguryczne és 704 felé nem marad ho. tartalék) foglaljon el ugyanilyen széles támadási szakaszban, minden tüzértüzelőkészítés nélkül, 2—3 egymás mögött lévő nem kevésbé jól megerősített ellenséges állást. (Az oroszoknak úgy a 913 magaslaton és a Chryszczatán, mint a Rabetől délre és északra eső magaslatokon voltak berendezett állásaik.)

Súlyosbította a helyzetet az a tény, hogy a Chryszczatara támadó csoport, minél inkább nyert tért észak felé, annál inkább távolodott a Magurycznei csoporttól, annál inkább nagyobbodott a két csoport közti űr és vele egy orosz oldalozás lehetősége Mików és a Cartoryja felől; pedig erő a Mików-völgy fedezésére nem állt rendelkezésre, miután a Schamschula és Foglár csoportokból nem lehetett kivonni semmit sem.

Igaz, hogy a hdt. igénylése a ho. teljesítményei iránt az előbbi támadási rendeletek követelményeivel szemben valamivel alábbszállt, amennyiben most megelégedett azzal, hogy a ho. balszárnyától csak (!) a Maguryczne és 704 magaslat bevétele követeli. De ez csak látszólagos engedmény volt, mert a messzire tűzött támadási célok (Korosno stb.) az oroszok erős állásait a Maguryczne 704 vonalban tekintve — egyelőre csak fikciók lehettek.

A hdt. kívánsága, hogy «a ho. a 27. hadosztály támadását a Manilowára oldalozó behatás által támogassa», szintén csak jámbor óhaj maradhatott. Hogyan?! A ho., mely a Maguryczne és a 704 magaslaton kívül most a Chryszczatát és a Rabetől északra fekvő magaslatokat is támadja, még a Manilowa felé is hasson?! Honnan vegye egy ilyen művelethez az erőket?! A Dzial-hegyháton előremenő «főerők», mint ahogyan azt a hdt. pság ajánlja, onnan a 27. ho.-t a Manilowán (3—4 km távolság levegővonalban, közte egy 3—400 m. mély völgy) nem igen «biztosíthatja oldalban», még kevésbé segítheti.

Különben is a ho. jobbszárnyán a hdt. parancsa nagyon bizony-

talán helyzetet teremtett. A ho. za balandai szakaszának jobbszárnya a 783 magaslati ponton túl, attól 1500^x-re keletre fekszik. Ha az ottani szakaszban lévő egész 11/31. h. zljat a kijelölt, — Huczvice felé húzódó mélyvonaltól nyugatra eső támadási területre vonom, akkor több mint

1 km széles úr támad a 27. ho. felé, melynek elzárására tudtommal semmi intézkedés sem történt. Ha pedig a zljnak egy részét ott hagyom, akkor az elsősorban a Rabéi magaslatok ellen intézendő támadásnál érezhetően hiányzik, — (amúgy is, az egész 11/31. h. zlj bevonásával, a körülbelül

2 km széles rabéi támadási arcvonalra csak 1 ½ zlj állt rendelkezésre) — a 27. ho.-nak a Manilowa ellen irányított támadása pedig okvetlen magával sodorná. Talán ez utóbbit célozta a hdt. parancs pontja, mely «a Manilowai támadásnak lehetőleg oldalozó támogatását» ajánlotta? I Megfejtethetlen talány!

A parancs bekezdő beállítása, hogy csak «a mai harcokkal kezdődött volna a hdt. harci működése» a már előbb említett helytelen felfogásból eredhetett, mely szerint a ho. működése 26-án csak «helyi akciónak» tekintendő. A ho. 11.500 löfegyverállományával az egész hdt. erejének több mint a felét képviselte, amennyiben a 29. ho. csak 5700, a 34. ho. csak 2600 löfegyverállománnyal birt. Tehát a hdt. zöme már 26. óta harcban áll! Az ilyen müleges beállítás csak azt eredményezte, hogy a ho. harci teljesítményeit könnyű vállról elbírálva s ezzel magukat ámtva, — hiszen láttuk, hogy a 41. ho. volt a hdtnek tulajdonképeni ereje, — a hadosztályt erejét felülmúló követelményekkel terhelték, mint a későbbi események azt mutatták.

Nagyon örvendetes volt egy hegyi ütegnek és a 2 ágyús ütegnek beosztása; sajnos, hogy a 7. honv. ágyúsezrednek másik két ütege nem bocsátott szintén a ho. rendelkezésére (az ezred, mint már említettett, a nagypolányi országút elzárása folytán Czirókaófalun visszamaradt). A felszólítás tüzérség igénylésére, «hogy a hadosztályok erőteljes tüzer-támogatásban részesülhessenek», csak üres szó maradhatott. A parancs éjjel, 11 órakor érkezett. Hogyan lett volna lehetséges, az «igényelt tüzér-séget» az éjszaka folyamán állásba előrehozni; honnan vette volna az időt, magát az állásban berendezni és magát belöni (a belövést csak a lövészárkokból lehetett vezetni, oda pedig a parancsnoknak vagy a megfigyelő tisztnek messze útja volt sötétben, gyalog, hegyen, völgyön, erdön keresztül), hogy azután a már kora reggel meginduló támadást támogat-hassa?!

Mindezen kérdéseket tisztázni nem volt idő. Alig is kaptam volna a hdt. pságtól kielégítő utasítást, hiszen ő is érezte kötöttségét a hds. csop. psággal szemben. A holnapra elrendelt támadás kérdését tehát akként véltem megoldani, hogy: 1. a támadást, vagyis rajtaütést a 704 magaslatra — amint azt már elrendeltem — keresztülvitetem. 2. A Maguryczne

előtt — mely nehéz tüzérségi előkészítés nélkül a 860 magaslat felül bevehetetlennek bizonyult — megállunk; az átkaroló támadást a Foglár-szakaszból, tehát délről, azonban megkísérlem. 3. Észak felé a Sypniewsky- és Istvánffy-csoportok egyelőre csak készenlébe helyezkedjenek; holnap majd a helyzet szerint intézkedem. 4. Az újonnan alámrendelt ütegek a Chliwny-völgyben, illetve a Zebrákon menjenek állásba. 5. A hdt.-től a Zebrákra rendelt 2 zlj. hdt. tartaléknak okvetlen alámrendelését kérem.

Ez utóbbi kérelem éjfélkor ment a hdt. prksághoz: «A ho.-nak holnap négy irányban kell támadni: Rabe, Chryszczata, Maguryczne és 704 ellen. Miután az utóbbi két irányban támadó csoportokból nem vehetek el semmit — azok állománya a 22., 26. és 27-ki harcokban szenvedett súlyos veszteségek, valamint a kedvezőtlen időjárás folytán egyharmadára süllyedt — az északi irányban rendelt támadásokhoz csak a Sypniewski csop. (2 zlj), Istvánffy csop. (1 zlj) és a ho. tartalék (1 zlj) összesen 4 zlj áll rendelkezésemre.

Okvetlen szükséges tehát a Zebrákon levő hdt. tartalék 2 zlját mielőbb rendelkezésemre bocsátani. »

A támadás kezdetének pontos időmeghatározását is kértem, tekintettel arra, hogy a támadást északra kapcsolatosan a szomszéd hadtesttel kell keresztülvinni. Erre a bizonytalan választ kaptam: «hajnalban». A holnapra táviratilag kiadott parancs pedig a következő: 1. «A ho. holnap a támadást folytatja, azonfelül támogatja a baligrodi országút mentén támadó szomszéd Schmidt hadtestet.

2. Foglár tb. végrehajtja a már kapott megbízást (rajtaütés a 704-re d. e. 5 órakor) és tartja a 704 magaslatot annak birtokbavétele után. Ágoston alez. az alájarendelt csapatokkal folytatja támadását a Maguryczne ellen.

3. Schamschula tb. tartsa jelenlegi állását; támogassa lehetőség szerint balról Ágoston alezr. támadását, jobbfelé pedig oldalozzon egy esetleges orosz támadást Mików felől a Sypniewski-csoport balszárnyára. Szóbeli rendelkezések még holnap a helyszínen adatnak.

4. Sypniewski ezds. és Istvánffy alezds d. e. 6 órára csoportjaikat akként helyezték készenlébe, hogy azok adandó parancsra a Chryszczata, illetve Rabe irányában támadásra előre mehessenek. Istvánffy-csoportnak akkor majd szoros kapcsolatot kell tartani a 27. ho.-al.

5. Ho. tartalék (III/31) d. e. 6 órakor a Zebrák-nyergen.

6. A 7. h. á. e. 2 ütege a Chliwny-völgyben, egy hegyi üteg a Zebrákon állásba mennek és támogatják a ho. támadását.

7. Ho. pság d. e. 6 órakor a Zebrákon.»

A nap folyamán a négy gyalogezrednek elrendeltetett, hogy készítsenek az ezredutaszozsztagokkal kézi szánkókat sebesültek és anyag

szállítására; a hadbiztonság pedig utasított, ilyen szánkókat Szinnáról sürgősen az ezredekhez szállítani.

Sebesültek szállítására különben tegnap óta az összes rendelkezésre álló kocsik szakadatlan forgalomban vannak a segély-és kötőzöhelyek közt.

A sáncszeroszlop 8 üres kocsija a Zebrákra küldetett, hogy onnan az összegyűjtött zsákmányolt fegyvert és hadianyagot Manilowra szállítsa, honnan vasúton Ciszára vitettek.

Jellegző a 26-án a 906 magaslaton elfogott orosz tisztak szellemére azoknak vallomása, illetve kijelentéseik, melyek szerint ugyan nagy nélkülözéseknek vannak kitéve, meleg ételt nem igen kapnak, de végleges győzelmükről meg vannak győződve: Przemysl nem szabadítható fel; Galícia az övék marad; Csehország és Magyarország felszabadíthatnak és önállósíthatnak. Béke csak «Poroszország» teljes leverése után lesz!

Február 28. A nap kevesebb mozgalommal járt, mintsem azt a hdt.-nek éjjeli, sokatölelő parancsa feltételezni engedte. A 704 körül ugyan elkeseredett harcok folytak, a magaslat végre kezünkbe került, de a többi szakaszokban az arcvonal aránylag nyugodt maradt.

Tiszta, szeles időben a ho. pság d. e. 6 órakor megint fent volt a Zebrákon. Itt arról értesült, hogy éjfélkor egy kb. 2 századból álló ellenséges csoport a Mików-völgyben, a Sypniewski és Schamschula szakaszok közt fennálló űrben előnyomult, de feltartóztatott és d. e. 3 órakor a Sypniewski szakasz tartálékának latbavetésével elfogott; 140 fogoly és ugyanannyi puská kezünkben maradt. A foglyok túlnyomó része a 60. ezredhez, 6 a 138. ezredhez tartozott; vallomásuk szerint a Mików-völgyi előretörésben a 60. ezr. 2 százada és a 138. ezr. III. zlja vett részt; a 138. ezr. csak tegnap érkezett a Kárpátokba és III. zlja a 60. ezr. támogatására azonnal előre tolatott a Mików-völgybe; az ezr., valamint a 60. ezr. századainak állománya kb. 200 ember.

D. e. 6 órakor érkezett a 27. ho. értesítése, hogy a ho. balszárnyával a Za Balanda 783-tól Huczvice felé vezető mélyvonal mentén támadásra előre fog menni; kéri Istvánffy alez. csatlakozását Rabe irányában», így a 27. ho.-al való csatlakozás kérdése némiképp tisztázódott. Istvánffy alezredesnek parancs ment: «Urbarz tb. a 27. ho. balszárny csoport jávai vírradatkor Manilowára támad, balszárnya Za Balandától a Rabétól 1000 lépésre északra fekvő hídhöz levezető mélyvonal mentén. Alezredes úr csoportjával ezen támadó csoport balszárnyához csatlakozva, a rabéi templom és az attól északra fekvő 728 magaslat irányában nyomuljon elő. Feladata elsősorban a Lypniewski- és Urbarz-csoportok közti hézagot kitölteni. Támadásba csak külön parancsra vagy könnyen visszavethető ellenséges állás ellen menjen át. Sűrű helyzetjelentés telefonon., az Urbarz-csoport helyzetéről is.»

Istvánffy alezredest, kinek csak 1 zlj állt rendelkezésre a 2 km széles szakasza számára, vissza kellett tartani, hogy ne menjen fejjel a falnak. Az oroszok a Rabetől délre eső magaslatokat erősen megszállva tartották — erősítést Istvánffynak nem küldhettem, mert a Chryszczata felé sem volt elegendő ereje a ho.-nak — tüzér előkészítés és támogatás pedig alig említésre méltó mértékben történhetett.

A Foglár-csoport d. e. 5 órakor kezdődő rajtaütéssel már d. e. 6 óra 30 perckor elfoglalta a 704 magaslatot s ott újból 100 foglyot ejtett. De nem maradt soká a magaslat háborítatlan birtokában. Az oroszok újból és újból támadást intéztek az elveszett magaslat visszaszerzésére. A magaslat ötször is birtokost cserélt. A 12-sek (Mayer alezr.) szívósan kitartva nem engedtek. A 29. ho.-nak a legváltásosabb harcok közepett tett kérését a IV/94. zlj (a Mayer-szakaszban harcolt) visszaadására, nem lehetett teljesíteni. Végre a magaslat a mi kezünkben maradt. A Mayer csoport (Foglár balszárnya) berendezkedett az oroszoktól elvett állásokban, míg azok a magaslat nyugoti lejtőjén, helyenként csak 50—80 lépésnyi távolságban beásták magukat.

A Maguryczne felé délről bekanyarodott Ágoston csoport (Foglár jobbszárnya) hiába folytatta az este abbahagyott támadását, nem tudott előrejutni s napnyugtáig álló tűzharcban maradt a szembenálló oroszokkal

Egyáltalában mindjobban kialakult a meggyőződés az erősen kiépített Maguryczne állások bevehetetlenségéről, ha nehéz tüzérségi tűz utat nem nyit a támadásnak. A hdt. pság is végre belátta a támadások folytatásának lehetetlenségét. Egy d. e. 9 óra 15 perckor kiadott parancsában azt mondja: «A 41. ho. jelentése szerint ellenséges állások a Magurycznén igen erősen kiépítve és megszállva; további támadások itt kilátástalanok, Annál nagyobb jelentőséggel bír az imént elfoglalt 704 birtoklása, mert az által —megfelelően a 41.ho. szándékának —a lehetőség adatik a Magurycznét megelőző tüzérségi tűz előkészítés után, délről és délnyugatról megtámadni.

Chryszczata ellen a támadás okvetlen előviendő. A hdt.-tartalék Egy zlja erre a célra alárendeltetik.»

Erre a ho. következőképen felelt:

«913 magaslaton erős orosz támpont, mögötte 2 hegyi-löveg; hegyhát kétoldalt erősen megszállva; 728 Rabetől északra és magaslatok a helységtől délre nagy mértékben megerősítve.

A Sypniewski csoport-baloldala a Czartoryja felől még mindig erősen fenyegetett, miután csapatmozgás ezen a területen ma reggel is megfigyeltetett.

A Schmidt hdt. előremenéséről még nem tudok semmit. Tüzérhatás 913-(J>-ra most folyamatban; a hegyi üteg épen most beérkezett. A viszonyok további felderítése és a tüzértűz hatásának érezhetővé válása mértékében elsősorban azon lesznek, a 913 ⇄ magaslatra támadni.»

A Sypniewski csoport támadása tehát elhalasztott, annál inkább, mert tűzérési előkészület még alig történhetett: A Zebrákon egyelőre csak 4 ágyú volt — a hegyi üteg 11 óra felé érkezett be s csak d. u. lőhetette be magát, a 7. h. á. e. 2 ütege csak d. u. ment állásba — a 27. ho. részéről az ígért tűzértámogatás elmaradt.

Az egész nap folyamán a Schmidt hdt. előremenetéről nem lehetett tudomást szerezni; a telefonösszeköttetés oda megszakadt és az eziránt felkért XIX. hdt. pság sem tudott értesítést szerezni. Csakkéső estetudtuk meg, hogy a szomszéd 27. ho. a Manilowa magaslatra ért, balszárnya Za Balandatól 1500 lépésre északra áll tűzharcban, vele összeköttetésben Istvánffy csoportja.

A támadás a 913 magaslatra mára azután végleg elmaradt. A helyzet este a sötétség beálltával, a hdt. pságnak ment jelentés akkép eseteli:

«Helyzet változatlan. Hegyi üteg tüzelését csak késő d. u. kezdhette. Holnap kora reggelre egy taracküteget hozatok a Zebrák nyeregére, hogy az itt lévő ütegekkel és a 7. h. ágyús ezrednek a Chliwny völgyben csak d. u. állásba menő ütegével a 913-on levő orosz támpontot lövessem s így a támadást előkészítem. Ho. prkság d. u. 6 óraker visszatér Maniówba. (Barak.)»

A csapatok állapota napról-napra hanyatlott. Már tíz napja, hogy szabadban, esőben, majd hóban, viharban tanyáztak, hiányos élelmezés mellett; a tizenkettesek különösen, már negyedik napja súlyos harcok közepette. Az élelmezés szállítása a harcvonalba a mély hóban csak nehezen működött; a nagyon nélkülözött rum, szalonna, nem volt kapható,

Este leérve Maniówra, vettük a hdt. pság intézkedéseit március 1-re:

a) «A 704 magaslat ma súlyos harcok közt ötször is birtokost cserélt.

c) Mindaddig, míg a fél 2/19. sz. nehéz tarack üteg — mely a 29. ho. psága alá lép — Wola Michowara nem érkezik (előreláthatólag március 1-én d. e. 9 óraker) és a 704 magaslatra alapos tűzérhatás el nem éretett, az elért vonalak feltétlen tartandók.

Tűzértűz előkészítés után a 41. ho. — támogatva a 29. ho. jobbszárnya által — támadja a 704 magaslatot és folytatólagosan a Magurycznét.

d) A 41. ho.-nak a Zebrákon álló tűzérsege holnap a támadást a 913 magaslatra alaposan előkészíti. A 27. ho. tűzérsege a Kamién magaslaton (Za Balandatól délre) a Schmidt hdt. pság részéről utasított d. e. 7^h-ra 8 percker időben szintén a 913 magaslatra tüzelni.

Ezen tűzérsegi keresztűz hatásától támogatva, a támadás, lehetőleg keletről átkarolva, megindítandó.

A 92. ezr. (cseh-német; Komotau) egy zászlóalja erre a célra a 41. ho.-nak alárendeltetik; az ezr. másik zlja hdt. tartalék a Zebrákon . . .»

A hdt. pság ezen intézkedésekkel végre arra a helyes álláspontra helyezkedett, hogy támadást az oroszok jól megerősített vonalai ellen nem lehet rögtönözni, azt alaposan elő kell készíteni, különösen tüzérségi tűzzel. Ennélfogva a 704 magaslat — mely ugyan gerincvonalában birtokunkban volt, de az oroszok csak 50—80 lépés távolságra még ugyanazon magaslat nyugati lejtőjén velünk szemben álltak — a Maguryczne és 913 ellen (már nem Chryszczata és 728— 811 Rabetől *északra!*) a támadás, csak «megfelelő tüzérségi előkészület *után*» kezdendő.

Nagy meglepéssel fogadtuk a nehéz tarack főlüteg bejelentését; nélküle — különösen a Maguryczne ellen — alig támadhattunk volna sikerrel. Nem volt szerencsés rendelkezés, ezt a nehéz üteget a 29. ho. parancsa alá helyezni: a támadás a 704 magaslaton levő oroszok ellen főleg a 41. ho. feladata volt, a 29. ho. csak közvetve segített. De a nehéz üteg már azért is a 41. ho. parancsa alá tartozott volna, mert a 704 magaslat és a Maguryczne elleni támadás egymással szoros összefüggésben állt; az utóbbinak közvetlenül követni kellett az előbbit. A Maguryczre pedig a 41. ho. egymaga támadt. Képtelenség, hogy az egyik ho. támad s a másik rendelkezik a tüzérséggel. Az, hogy a nehéz üteg Wola Michowanál, a 29. ho. arcvonala mögött ment állásba, nem változtat semmit az előbbi érvelés helyességén. A terepviszonyok folytán a 41. ho. tüzérségének jórésze a 29. ho. arcvonala mögött állt.

Még mielőtt a ho. holnapra szóló parancsa kibocsáttatott volna, a hdt. pság arról értesített, hogy a nehéz tarackok csak a 2-ra eső éjjelen építtetnek be, miután az ellenség a tarackok számára kiszemelt állásra nagyon jól be van löve; 1-én tehát a támadás a 704 magaslaton elmarad, hacsak arra előnyös alkalom nem nyílnék.

Ezen értesítés tekintetbevételével ment ki a március 1-re szóló ho. parancs:

1. «A tőlünk jobbra harcoló 27. ho.-nak sikerült ma a Manilowára feljutni.

A 704 magaslat birtoka nehéz harcok közt ötször változott; ez alkalommal, valamint a Sypniewski csoport balszárnyán az ellenség kisebbszerű vállalatánál ma mintegy 250 fogoly ejtetett.

2. Az általános támadást holnap folytatjuk; az korán reggel kezdődő 704, Maguryczne és 913 elleni tüzérségi harc által készítették elő. Ennek hatása jól megfigyelendő; befejezése külön is közöltetik.

3. A támadás kezdetéig a jelenleg elfoglalt állás tartandó.

4. A tüzérségi harc érvényesülése után:

a) Foglár csoport balszárnyával (Mayer alezr.) a 704 magaslaton lévő állásait tartja; támadásba esetleg akkor megy át, ha erre kedvező alkalom kínálkozik. Ezen támadást akkor a 29. ho. is jobbszárnyával támogatja. Az érintkező szárnyak szoros csatlakozásban legyenek.

A csoport jobbszárnya (Ágoston alezr.) a Maguryczne elleni állását tartja.

b) Schamschula tb. jelenlegi csoportját átveszi Reichr.rd alez. és a Foglár-csoporthoz csatlakozva, a Maguryczne állásait tartja.

c) Schamschula tb. Sypniewski ezds. és Istvánffy alez. csoportjával, továbbá a ho. tartalékkal (Dobák alez. 1 zlj), — mely holnap a helyszínen még külön paranccsal fog rendelkezésére bocsáttatni — d. e. 8 órától kezdve készen álljon, hogy a Chryszczata irányában, lehetőleg kelet felől átkarolva, támadjon s mindenekelőtt a 913 magaslatot birtokába vegye. Támadási terület jobbszárnyal a rabéi templom, balszárnyal a Dzial hátvonal mentén. A baloldal biztosítandó; a Mików irányba való biztosításról a ho. pság is gondoskodik. A 913 elleni tüzérségi harcban a 27. ho. tüzérsége d. e. 7—8 óra 30 perc közt a Za Balandától délre eső állásából szintén közreműködik.

5. A tüzérségi harc vezetését a 41. dd. pság külön utasításaim szerint eszközöli.

6. Ho. tartalék 1 zlj/92. a Zebrákon.

7. Ho. pság d. e. 8 órától kezdve a Zebrákon.»

A parancsban elrendelt átcsoportosítás az adott helyzet következménye: a 704 és a Maguryczne elleni műveletek összefüggése szükségessé tette a volt Schamschula-csoportot (most Reichard-csoport) a Foglár-csoporttal kapcsolatba hozni; ugyanabból az okból helyezettett Sypniewski és Istvánffy szakasza Schamschula egységes parancsa alá.

A tüzérség 3 csoportba foglaltatott össze: a) Plischke őrnagy csoportja a Zebrákon (2 ágyú, 2 tarack magán a nyergen, 2 ágyú és a hegyi üteg előre tolva 906 mögê), b) Steffan őrnagy csoportja a Chliwny-völgyben (8 tarack, azonkívül 2 ágyú a Dilecen) és c) Schwartz őrnagy csoportja (a 7. h. ágyús ezr. 2 ütege) szintén a Chliwny-völgyben, közel Wola Michowához. Március 1-én, Plischke és Schwartz a 913 magaslatra, Steffan a 704 Maguryczne vonal ellen működnek.

Március 1. Sűrű ködben, erős havazás közt a ho. pság felért a Zebrákra. Az átláthatatlan levegőviszonyok a belövést és a tüzértűz előkészítést lehetetlenné tették. A támadást el kellett halasztani és az a mai napra — miután az időviszonyok nem változtak — el is maradt. Délelőtt folyamán két tarackot felvontattunk a Zebrákra.

A Schamschula-csoportban Dobák alez. átvette a pságot az Istvánffy-szakasz és a Sypniewski-szakasznak a Rabe-^ölgyben, a Rabéi út két oldalán elhelyezett részei fölött; úgy hogy most Schamschula-csoport bal szakaszát ($\frac{1}{2}$ I. III/20., % 1/31. ^{zlj} Dzial-háton) Sypniewski ezds., — jobb szakaszát (11/31., $\frac{1}{2}$ 1/20. zlj a Rabe felé vezető völgyben és Za Balandán) Dobák alez. parancsnokolta.

D. u. 3^h körül Mików felől a Czartoryján át, sűrű ködben, ellensé-

ges csapatok közeledtek Sypniewski balszárnya felé. Fegyvertűz által fogadotva, körülbelül 200^x-re saját rajvonalunktól megállapodtak és kb. 1500^x szélességű vonalban beásták magukat. Támadást ellenük intézni a besötétedő időben nem lett volna tanácsos; készenlétben maradtunk tehát. Sypniewski ezredesnek a 31. h. gy. e. lázját bocsátottam rendelkezésre, ½ századot pedig a Zebrák-nyereg közvetlen biztosítására a Mików-völgy felé toltam előre.

Maniówra visszatérve, vettük a hdt. intézkedését 2-ra:

1. «Fogolyvallomások szerint az ellenség számára a tetemes erősítések érkeztek Lupkow környékére.

2. Holnap a 41. ho. a már II/29-re elrendelt támadást vigye keresztül. Az állások a Magurycznével szemben és a 704magaslaton tartandók; a 29. hotámadja a Smolnik déli végétől kétoldalt fekvő magaslatokat, hogy azután 704 ellen délről és délnyugatról bekanyarodhasson.

3. A hdt. tartalékból 1 zlj/92. a Zebrákon, 1 zlj/94. a 750 magaslaton.

4.A hdt. pság holnap a «J.H.))-ba,Maniówtól nyugatra helyezkedik el.» A ho. parancsa 2-ra így szól:

1.«A mára elrendelt tüzérségi előkészítés az időjárás által kedvezőtlenül befolyásolt megfigyelés folytán, kellő mérvben nem volt keresztülvihető; holnap, III/2-án újból kezdődik.

2. A 29. ho. Smolnik déli kijáratánál kétoldalt fekvő magaslatokra támad, hogy azután bekanyarodva, a 704 magaslatra délről és délnyugatról előnyomuljon.

3. Hadosztályunk a 704 magaslaton és a Maguryczne előtt elfoglalt állásait egyelőre tartani fogja; a támadást 913 magaslatra végrehajtja.

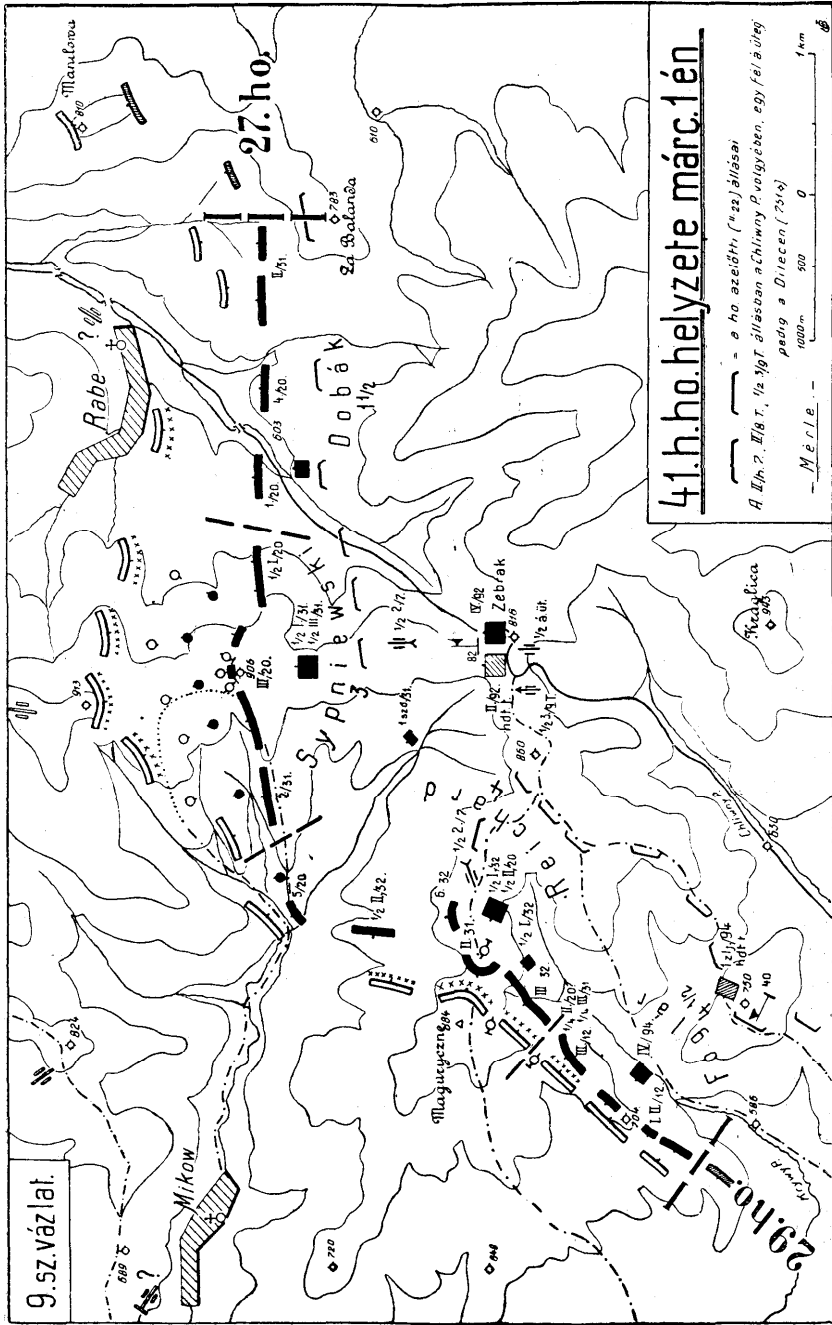
Az egyes csoportok számára a már elsejére kiadott parancsok holnapra is érvényben maradnak. Schamschula tb. csoportja a támadás keresztülviteléhez d. e. 7 óra 30 perctől kezdve készen legyen.

4. Ho. pság d. e. 7 óra 30 perctől a Zebrákon.»

A holnapi napra a ho.-nak a 913⇄ elleni támadás támogatására tüzérségből rendelkezésre állt: a 7. h. á. e. II. osztálya — egy tarack és egy hegyi üteg, valamint egy ágyú a Zebrákon. A többi ütegeket, illetve egyes ágyúkat (a Zebrákról) kivonták a ho. hatásköréből. Az ütegek állásai: 2 h. ágyús üteg a Chliwny völgyben, a tarackok, ½ hegyi üteg és az egyes ágyú (szétszedhető) a Zebrákon, illetve 906 mögött — ½ hegyi üteg 860 magaslat és a Maguryczne közt. A tüzelés 2-án kezdendő, mihelyt a megfigyelés lehetséges.

A nagypolányi országúton a kocsiközlekedés megint megindult. Remélni lehetett tehát az élelmezésnek javulását, a hadianyag kiadósabb pótlását és a betegek és sebesültek — kikkel az egészségi intézetek már túlságosan megteltek — sima elszállítását.

A ho helyzetét március 1-én este a 9. vázlat mutatja.

9. sz. vázlat.

41. h. h. helyzete márc. 1-én

— o ha azedőti (" 22) állásai
 A II. h. 7. II/8 T. 1/2. 3/9 T. állásban a Chirny P. völgyében, egy fél átlag
 padig a Dniecen (25/8)
 — M e r t e l e —
 0 500 1000m 1 km

Megjegyzés: A Sypniewski és Dobák alszakaszok Schamschula tb. egységes parancsnoksága alatt állottak.

A 31. h. gy. e. 3/4 I. és 1/2 III. zlja a Sypniewski-szakaszban csak külön parancsra áll a szakasz rendelkezésére; egyelőre no. tart., mely a fenyegető orosz támadás folytán a szakaszba előretoltott.

Az eredetileg Za Balandától 1500x k-re eső ho. szakaszhatár egyenes parancs nélkül Za Balandára tolódott el azáltal, hogy a 27. ho. balszárnyával a magaslatról északra vonuló mélyvonal mentén támadott.

A Reichard-szakaszban a 6/32. szd. állása és az A-nál előkészített állás egy esetleges orosz áttörést a Mikow völgyben oldalozna (utóbbi állás szükség esetén a tartalék egy része által megszállva).

Március 2. Az oroszok tegnap esti előnyomulásukat a Mikow-völgyben az éjjel nem folytatták; a 906 magaslaton csatározás; 704 magaslaton és a Maguryczne előtt csend.

A tüzelőelőkészítés d. e. 10 Mg annyira haladt, hogy indokoltnak találtam, a 913 magaslat támadására parancsot adni:

«1. Schamschula tb. csoportja a ho. tartalék 5 századával (% III. és % 1/31.) délben 12^h-kor kezdje a támadást a 913 magaslatra és az előnyomulást Rabere.

2. A tüzéség elsősorban ezt a támadást támogatja, azután le-tartja az ellenséges tüzéséget Mikównál és Rabe felé is hat.

3. Ho. tartalék a 92. ezr. egy zlja feleúton 906 és Zebrák közt, honnan a ho. psághoz telefonösszeköttetés létesítendő.

4. A 92. ezrednek két géppuskásosztaga azonnal Schamschula tbhoz előreküldendő, kinek parancsa alá lépnek».

A 704 magaslaton tűzszünet állt be; az oroszok tüzéségükkel a 750 magaslatot lövik; az ottani hdt. tartalék nagy veszteségeket szenved.

Reichard szakaszában szintén csend. A saját összefüggő fedezékek, shrapnel védőkkel kb. 200^x-re az ellenségtől, elkészültek. Az oroszok, úgy látszik, itt egyelőre nem szándékoznak támadni; állásuk előtt hatalmas akadályok. A Mikow-völgybe előretolt szakaszoknál csatározás.

D. e. 11^h-kor az ellenség a 906 magaslatra ÉK., É. és ÉNy. irányból támadott, támogatva Rabe és Huboki felül jövő oldalozó tüzer-tűztől; Mikow felől 12 cm lövegek a Zebrakot lötték. Az oroszok támadása erős tüzünkkel megállíttatott ugyan de, tekintve az oroszoknak a 906 ellen kifejtett nagy erőfeszítését nem látszott tanácsosnak részünkről a 913 magaslatra támadni mindaddig, míg az ellenség Rabe-től délre és a Mikow-vÖlgyben (a Czartoryján) még áll — mert onnan támadásunkat tüzéségével oldalba, sőt hátba foghatja. Mikor azután nemsokára Schamschula telefonon jelentette, hogy most Rabe felől is egy orosz zlj a 906 magaslatra támad, Dobák a rabéi erős állások előtt

képtelen előrenyomulni, az ő (Schamschula) nézete szerint a 913 magaslat megtartása, ha sikerülne is annak birtokbavétele, az ellenséges oldalozó tűz folytán lehetetlen — elhatároztam a támadás elhalasztását. Schamschulának parancs ment, hogy «a támadás 913 ellen egyelőre abba maradjon; a támadó csoport és a ho. tartalék azonban készenlétben maradjanak a támadást esetleg egy későbbi időpontban keresztülvinni; az oroszok támadását Schamschula várja be, vagy rövid lökessel vesse vissza».

A nap folyamán azután magam is megállapíthattam, hogy az oroszok három egymás mögött fekvő, jól megerősített vonalban állnak a 913 magaslaton, hogy számuk folyton gyarapodik, tüzértűzük növekszik; ennél fogva előnyösebb támadásukat bevárni, nem pedig csekélyebb erőmmel — jól kiépített állásainkat elhagyva — elibök menni. Ily mérlegelés alapján következő javaslatot terjesztettem a hdt. pság elé:

«Az ellenség tetemes erő kifejtéssel tartósan iparkodik a 906 magaslatot visszanyerni. Tegnap óta erősítéseket vont abba a a szakaszba és ma élénken lövi Mików és Hubaki felől a 906 és Zebrák közti térséget (12 cm tarackokkal is) és oldalozza Rabe felől állásainkat.

Ma délben a 906 ⇄ állásunkat támadta, de súlyos veszteségek mellett visszamenni kényszerült s magát 500^x távolságban vonalainktól beásta. Több század Rabe felől is megközelítette a 906 magaslatot, de 200^x-re megálltak és szintén beásták magukat.

Lehetséges, hogy ilyen súlyos viszonyok közt is birtokunkba ejtjük a 913 magaslatot; de tekintve az ellenség látható erőlködéseit s újabb csapatokkal növekvő erejét — mit személyesen megfigyelhettem, de ami fogolyvallomásokból is kitűnik — a magaslat megtartására addig, míg a Maguryczne és 728 Rabetől északra birtokunkban nincs, alig van kilátás. Visszamenés pedig, előző látszólagos siker után, a legrosszabb hatással lenne a csapatok hangulatára.

Azonfelül vonalaink előretolása a 913 magaslatig mindjobban szélesítené a Dziál-hegyhát és a Maguryczne közti hézagot; annak elzárására pedig nem rendelkezem megfelelő erővel.

Indokoltnak vélem ezek után az elért állást egyelőre tartani már azért is, hogy a XIX. és a Schmidt-hadtestek arcvonalaik összefüggése ne legyen veszélyeztetve».

Estefelé a 906 magaslaton voltak még kisebb csatározások a szemközti lövészárkokkal, de nagyobb akció már nem látszott valószínűnek; visszavontam tehát a ho. tartalékot (1 zlj 92) a Zebrákra.

Visszamenet Maniówra betértem a helységtől Ny.-ra fekvő vadászházban — J. H. — elhelyezett hdtpsághoz és szóval is támogattam a 906 elleni támadásnak elhalasztására vonatkozó indítványomat. A hdt. pnok elfogadta érveimet s holnap ennél fogva a ho. védelmi állásban marad.

Szükség is volt egy kis pihenőre. A ho. eddig úgy a harcban, mint a zord időjárás és a nélkülözések elleni küzdelmekben súlyos megpróbáltatásokon ment keresztül és érezhető veszteségeket szenvedett. Kitűnik ez a következő állomány összehasonlításából:

		Puskaállomány :	
		II/15-én	III/1-én
12. h. gy. ezred		2764	891
20.	»	2763	2277
31.	»	2942	2863
32.	»	2747	1110
		<u>11.216</u>	<u>7.141</u>

Ezen adatok szerint a február 22., 26., 27. és 28. súlyos harcok után a március 1-i állomány a február 15-vel szemben (mikor a ho. Homonnán kirakodott) 4075 puskahiányt, vagyis veszteséget mutat; ha tekintetbe vesszük, hogy ez idő alatt a ho. 335 főnyi pótlást kapott, akkor a tizenöt nap összes vesztesége tényleg 4410 puska, vagyis ember (tisztokban a veszteség ugyanazon idő alatt 56); ez a február 15-i állománynak kb. 38%-a. Mégmagasabb számokat nyerünk, ha az egyes ezredek veszteségeit tekintjük, miután azok — legalább a harcok által — nem voltak egyformán igénybevéve. Legtöbb veszteséget szenvedett a 12. h. gy. e. (1869 = kb. 67%) és a 32. h. gy. e. (1726 = kb. 63%), jóval kevesebbet a 20. (650) és 31. h. gy. e. (187.)

Az egész ho. 4410 ember veszteségéből 2674 a halott és sebesült (28 tiszt), 410 a beteg (26 tiszt) és 1326 az eltűnt (2 tiszt); feltehető, hogy utóbbiaknak (nagyobb része, 1227, a 12. és 32. h. gy. e.-re esik) talán fele, mint a hó- és harcviszonyok folytán nem gyűjthető sebesült és halott a harctéren maradt, másik fele pedig fogságba esett.

Március 3-ra a hdtpság következőket rendelte el:

«1. A 29. ho. jobbszárnya közelférközött az ellenségnek Smolnik déli kijáratánál fekvő vonalaihoz. A 41. ho. támadásokat a 906 magaslat ellen az ellenség számára súlyos veszteségekkel visszavert.

2. Holnap a támadás folytatása:

a) A 41. ho. — Foglár tb. csoportja kivételével — a Schmidt-hdttel fenntartandó összeköttetés szempontjából tartja jelenlegi állásait.

b) A 29. ho. — melynek Foglár tb. csoportja és a 94. ezred 2 zlja (hdt. tartalék) alárendeltetnek — a 704 magaslatot teljesen birtokába veszi, biztosítva magát a Maguryczne ellen. Állásának többi vonala tartandó.

3. A 92. ezr. 1 zlja hdt. tartalék a Zebrákon».

A hónap így a holnapi napon ugyan aránylagos nyugalom ígérke-

zett; csak az amúgy is már legtöbbet szenvedett 12. h. gy. e. került újból akcióba.

A hónap március 3-ra szóló parancsa szerint:

«1. A 29. ho. jobbszárnya ma a 704 magaslaton levő ellenséges álláshoz közelebb jutott s holnap ezt megtámadja.

2. Ezen támadás végrehajtására Foglár tb. csoportja a 29. hónap alárendeltetik.

3. Hadosztályunk többi csoportjai jelenlegi állásukat tartják; az állások műszaki megerősítése folytatandó. Szeges drót d. e. II^b Zebrakon felvehető.

A tüzérség a 29. ho. támadása alatt a Magurycznél erős tűz alá veszi.

4. A ho. tartalék (IV/92. zlj) a Zebrák-nyergen.

5. Ho. pság egyelőre a mraniówi barakban.»

A tüzér ddprk külön utasítást kapott, a Foglár-csoport harcát a 704 magaslaton támogatni, s különösen oldalozó hatást és ellentámadást a Maguryczne felől megátolni.

Az 1/11. árkászszázad a wolamichowa —zebraki kociút javításába fogott, miután a zubracze—solinka— balnica— maniówi utat már rendbehozta.

A Zebrakon a ho. egészségügyi oszlopa sebesültgyűjtőh elvet rendezett be.

A 29. ho.-nak március 3-ra szóló parancsa, amennyiben az Foglár tb. csoportjára vonatkozik, következő tartalommal bírt:

«A támadás a 704 és a tőle északra fekvő magaslatra este, a sötétség beálltával, rajtaütésszerűen történjék. A támadást Haas alezds öt zljjal viszi végre, hozzácsatlakozik Foglár tb. csoportja, melynek feladata azonkívül a támadás biztosítása a Maguryczne ellen.

A támadás részleteit és kezdetének időpontját Foglár tb. és Haas alezds kölcsönös egyetértésben állapítsák meg.

A támadás alatt a 750 magaslat egy zlj által megszállva marad.

Ha a 704 teljesen birtokunkban van, a csapatok az elért vonalban azonnal ássák be magukat.

A támadás területe kétoldalt a 704 magaslati ponttól a tüzérség által egész napon át a támadás kezdetéig lövetik.»

Március 3. Az éjjel március 3-ra általában csendesesen telt el; az oroszok kisebb előtörései 906 és 704-φ- ellen visszaverettek.

A nap köddel, hóval, 4° faggyal köszöntött be. A tüzérség, parancs szerint, a belövést eszközölte a Magurycznere és a 704 magaslatra. Az egész arcvonalon aránylagos csendesség.

Délután az oroszok széles vonalban a Mików-völgyben, Czartoryján és 906 ellen ismételtén támadtak. Támadásaik visszeverettek; csak a

Mikóv-völgyben sikerült nekik vonalainkat visszaszorítani és a Schamschula- és Reiehard-szakaszok közzé magukat beékelni. Visszavetésükre előre küldtem — már a sötétség beálltával — a ho. tartalékot (ÍV/92), mely azonban a sötétség és magas hó folytán nehezen fejlődhetett harcra és csak igen lassan jutott előre; d. u. 11^h-or még nem érintkezett az oroszokkal. De legalább a fenyegetett, érzékeny irányban mégis valahogyan biztosítva voltunk.

A 29. ho. pság — mint később hallottuk — a nap folyamán jelentést tett a hdt. pságnak, hogy «a Maguryczne —704 összefüggő orosz vonal akadályokkal, oldalozó berendezésekkel, három egymásmögötti állásban erősen ki van építve; a csapatok erőállapota hanyatlott, pihenésre sürögős szükségük van. A ho. pság ennél fogva már le is mondta a ho. balszárnyának (Wola Michowától délre) tervezett támadását s javasolja a 704-φ elleni támadás abbahagyását is». A hdt. pság ezzel szemben úgy találta, hogy «mostani számbeli túlsúlyunkat (!) ki kell használni; a csapatoknak, úgy mint eddig — parancsnokaik behatására — meg kell feszíteni minden erejüket, mi tőlük csak telik. A hdt. elvárja, hogy a támadás a 704 magaslaton a legnagyobb eréllyel történik, hogy így a Maguryczne elleni támadás előkészítve legyen».

A 29. ho. támadása a sötétség beálltával meg is indult; d. u. 8^h 45'-kor sikerült az oroszok állásait a 704 magaslaton elfoglalni, de egy erős orosz ellentámadás visszavetette a támadókat, kik azután az oroszokkal szemben beásták magukat. A Foglár-csoportban a 12. h. gy. e. újból nagy veszteségeket szenvedett.

A hdt.-nek erélyes fellépése a 704 elleni támadás ügyében minden valószínűség szerint a ma velünk közölt hadsereg csoportpság rendeletével függ össze, mely szerint «a pság úgy tudja, hogy a hadseregcsoportban összefoglalt hadosztályok száma kétszerese a szemben álló orosz hadosztályok számának. Ebből a tényből folyólag kötelességünk az eddig ily kedvező mértékben még fenn nem állt számarányt felhasználva, erélyes, döntő csapást mérni az ellenségre».

A szándék, csapatot és parancsnokot buzdítani, mindenesetre helyeslendő. De a valósággal nem teljesen egyező adatok közlésével ezt a célt nem lehet elérni. Mindenki tudta, hogy túlerővel áll szemben és ha a hadosztályok számának összehasonlításánál részünkre talán bizonyos túlsúly mutatkozott is, ezt a túlsúlyt az orosz hadosztályok zászlóalj béli nagyobb erejük (nálunk 12—15, az oroszoknál 16 zlj) és csapataiknak majdnem mindenkor teljes létszáma az oroszok javára nagy mértékben nemcsak leszállította, hanem az ő előnyükre változtatta. Hozzá jött még, mint hatalmas tényező, tűzérési inferioritásunk úgy számban, mint az anyag elhasználtsága szempontjából; nehéz tűzérésünk alig volt. (A XIX. hdt.-hez pl. csak ma érkezett 2 drb 15 cm tarack.)

A mai napon a hadseregcsoporthoz még közölte, hogy díjakat tűz ki bizonyos számú, március 3. óta foglyul ejtett orosz vagy zsákmányolt fegyver után és pedig minden ezred 1000 orosz fogoly után 500 K-t kap legénysége számára; azonkívül 6000 K — a hds. csoporthoz parancsör-tisztjei által erre a célra gyűjtve — akként osztandó el, hogy minden orosz géppuska vagy elfogott orosz tiszt után 50 K, minden zsákmányolt ágyú után 200 K jut az elfogatásban vagy zsákmányolásban közvetlen résztvett legénységnek.

Ez az intézkedés nem volt valami szerencsés gondolat. A komoly, nemes honvédelmet sportvállalkozás színvonalára süllyesztette.

A 12. h. gy. e. a február 22. harcokban orosz géppuskákat zsákmányolt s — emlékeztetőül a fényes haditettre és első harcára a Kárpátokban — egyet közülök megtartani óhajtott. (A zsákmányolt fegyvereket előírás szerint be kellett szolgáltatni!) Ez iránt ma beérkezett kérését következő indítvánnyal a hdt. psághoz tettem át:

«Febr. 22-én a Wola Michowától északra fekvő 860—750 magaslatok közt vonalainkba beékelte oroszok elleni támadás alkalmával a 12. h. gy. e. 11. százada saját kezdeményezéséből rohamra indult.

A roham úgy a tiszték, mint a legénység részéről oly bátran és merészen hajtattott végre, hogy a 7 század erős orosz csapat megadta magát. Ezen alkalommal 5 orosz tiszt és 407 legény elfogott és számos hadianyagon kívül 3 géppuska is zsákmányoltatott. A zsákmányolt géppuskakegyike az ezred által az oroszok menekülő maradványai ellen fordítottatott.

Hogy az ezrednek fényes fegyvertényéről maradandó emléke legyen, kérem legfelsőbb helyen kieszközölni, hogy ezen géppuska az ezrednek örök időkre átengedtessek. Egyúttal az egész századot hadseregpsági dicséretre ajánlom».

Március 4-re a hdt. pság következőképen intézkedett:

«1. A már tegnap adott parancs értelmében a 29. ho. ma este a 704 magaslatot támadja.

2. A 704 magaslat bevétele után a 41. ho. — melynek azután a Foglár-csoport megint alárendeltetik — a Magurycznet támadja. Erre a célra a Zebrakon álló hdt. tartalék (1 zlj/92) a ho. parancsa alá helyeztetik.

A 29. ho. a 41. ho.-nak támadását baloldalban biztosítsa.

3. A 13. Ldw. ho. (alsó-ausztriai és morva, a napokban érkezett és most a 27. ho. jobbszárnyán a harcvonalba rendeltetett) és a 27. ho. holnap d. e. 6^h 30'-kor a Tesniczka — Manilowa-vonalból támadnak; balhatár-vonal a 783 Za Balandatól északi irányban vonuló mélyvonal.

A 41. ho.-nak a Dzial-háton és attól keletre álló csapatai a 704-φ- és Magurycznel szemben elért eredményekhez képest és a Schmidt-hdt.

(27. ho.) előnyomulása mérvében, ehhez a támadáshoz csatlakoznak, fenntartva a szoros összeköttetést a 27. ho.-lyal.

5. A 67. ezrednek (újabbán a XIX. hdt. parancsa alá helyezve) egy zljja d. e. 8^h-tól hdt. tartalék a Zebrákon».

Egy pótló intézkedés még elrendelte:

«A Maguryczne elleni támadásnak keresztülvitelére a 41. hónapnak — a 704 magaslat bevétele után — az összes tüzérség Soppe tb. parancsa alatt alárendeltetik. Magától értetődik, hogy a tüzérség azért kész legyen, a hdt. más arcvonalrészeit is egy esetleges orosz támadás visszaverésében támogatni». Végül értesítést kaptunk, hogy a ho.-hoz tartozó 7. h. á. e. egy még hátul levő útege (a ho.-nál az ágyúezrednek csak 2 útege volt; a másik kettő visszamaradt Czirókaófalun) a 34. hóhoz osztatott be.

A 41. ho. támadása a holnapi napon a szomszédok magatartásától tétetett függővé. Miután a 29. ho.-nak a 704 ellen intézendő támadásáról és annak eredményéről egyelőre még nem érkezett értesítés, a saját hadosztályt a holnapi napra csak készenlétké lehetett helyezni.

Erre vonatkozó parancs d. u. 7^h 30'-kor ment ki:

«1. A 29. ho. a Foglár-csoporttal együtt ma este a 704 magaslaton támad.

2. Ha ezen támadás sikerül, a saját ho. a Magurycznét támadni fogja; erre vonatkozólag külön intézkedés következik.

3. A 27. ho. holnap d. e. 6^h 30'-kor támadását folytatja; ennek előrehaladásához képest Scharnschula tb. csoportjának jobbszánya a 27. ho.-lyal való állandó összefüggés fentartása végett, csatlakozik.

4. A Zebrakon levő hdt. tartalék (1 zlj./92) a ho.-nak van alárendelve; mint új hdt. tartalékholnap d. e. 8^h-kor 1 zlj./67. (magyar, Eperjes) lesz a Zebrakon.

2. Ho.-pság d. e. 7^h-kor a Zebrakon.»

Március 4. Borús, szeles időben, 5° fagy mellett gyöngén havazott.

A 29. ho. nem jutott a 704 magaslaton levő orosz állások birtokába, a 27. ho. nem ment előre: hiányoztak tehát a feltételek úgy a Maguryczne, mint a 913-^o elleni támadáshoz; a ho. védelmi állásában maradt.

Még az éjjel értesültünk, hogy egyrészt a 27. ho. a megfelelő tüzérségi előkészületet bevárja s előnyomulását csak d. e. 9^h 30'-kor kezdi; másrészt a 29. ho.-nak négyszeri támadása a 704 magaslaton eredmény nélkül maradt, a ho. volt állásaiba visszament. Előbbi értesítéséhez a XIX. hdt. pság még hozzáfűzte, hogy szükséges, hogy saját hadosztályunk a 27. ho.-lyal egyidejűleg a Rabetől délre eső magaslatokat támadja, addig pedig a mikóvi völgyben előrenyomult ellenség okvetlen visszavetendő. Ez a szó «okvetlen» túlgyakran fordul elő a parancsokban, de alig járul

hozzá, hogy azok inkább teljesítenek, ha nincs meg az illető parancsvetőben a határozott akarat, kötelességét minden körülmények közt híven teljesíteni; akkor pedig az okvetlen szó úgy sem szükséges, csak bosszant. Különben alig volt erőm a mikóvölgyi oroszokat feltartóztatni; a rabéi magaslatok támadására nem tellett volna.

A Mikóv-völgyben tegnap este előnyomult IV./92. zlj visszaszorította eleinte az oroszokat, de az ellenség ellentámadásai újból visszavetették. Támogatására d. e. 7^h-kor utolsó tartalékomat, a II./92. zljat küldtem előre, felszólítva egyidejűleg Reichard alezredest, irányítson szakaszából 1—2 századot az oroszok oldalába. A Sypniewski-szakasz a 906 magaslaton reggelig már több orosz támadást visszavert; erő a Mikóv-völgy felé nem állt rendelkezésére.

A Mikóv-völgyben előnyomuló 92. ezr. (mindkét zljnak összevéve csak 600 ember létszáma volt) egyetemben a már ott harcoló %II./20. tu zljjal, amely hóban az ellenséges túlerő (fogolyvallomások szerint a 138. és a 12. lövészezr.) hatalmas tűzében nehezen küzdött egész nap, míg estére sikerült jobbszárnyával a Schamschula-szakasszal egy magasságra jutni és ott szoros összeköttetést helyreállítani; a balszárny azonban még kb. 500^x-re a Reichard-szakasz jobbszárnya mögött maradt.

Tekintve a 92. ezr. csekély számbeli erejét és az oroszok erős törekvését a nekünk oly érzékeny irányban — a Zebrákra — előrejutni, megkértem a hdt. pságot, bocsátaná rendelkezésemre a hdt. tartalék egy századát (67. ezr., hadilétszámon), hogy azt szükség esetén a kilencvenkettesek támogatására alkalmazhassam. A hdt. pság igenlő válaszára a századot a 92-ek mögé a Mikóv-völgybe előretoltam.

A nap folyamán is a Schamsehula-szakasz több orosz támadást visszavert. A 704 magaslaton és a Maguryczenen gyengébb csatározások folytak. Előbbi szakasz vonalaiba az oroszok «Proklamatiókat» hajítottak át, megadásra szólítva fel a legénységet: 300.000 fogoly él már Oroszországban nyugodt békeségben, — mindenki, ki saját állásait elárulja, kitüntetésen kívül 150 rubelt kap és orosz állampolgár lesz — halállal fenyegették végül azokat, kiknél dum-dumtöltényeket találnak. Tehát itt is a dum-dum mese!

A szomszéd ho.-k értesítéseiből megtudtuk, hogy a 29. ho.-nál a helyzet egész napon át változatlan maradt, csak gyenge csatározások folytak; a 27. és 13. ho.-k támadása fagyban és hóban igen lassan jutott előre s estére csak megközelítette az orosz állásokat.

Miután a hdt. a holnapi napra nem intézkedett, a ho. részéről következőket rendeltem el:

«1. Az ellenség ma a Mikóv-völgyben jelentékeny erővel többszörös támadást intézett, melyek egy részét — különösen Schranz szds. csoportja — (a Sypniewski-szakasz balszárnyán) sikeresen visszavert;

az arcvonalon egyik pontján azonban az oroszok arcvonalkba beéke-
lődtek.

2. A ho. további működéséhez mindenekelőtt ezen benyomult orosz
erők visszavetése szükséges.

3. Ezen célra a 92. ezr. két zlja és a 14II/20. h. zlj Schubert őrgy
{a 92. ezr. pka) psága alatt folytatja ma megkezdett támadását s mint
alcsoport Schamschula tb.-nak alárendeltetik.

4. A Reichard- és Sypniewski-csoportok belső — a Mików-völgy
felé eső — szárnyainak biztosítására kellő gond fordítandó.

δ. A hdt. tartalékból (1 zlj/67) egy század a Mików-völgy biztos
elzárására Schamschula tb. parancsa alá lép; azonban csak sürgős szük-
ség esetén veendő tényleg igénybe.

6. Schamschula*csop. jobbszárnyának a 27. ho.-lyal való közvetlen
összeköttetésre vonatkozólag a mai intézkedés érvényben marad.

7. A tüzérség elsősorban a Maguryczne elleni működésre legyen
készzen».

A hdt. pság értesítése szerint a takcsány—zemplénoroszii or-
szágút — egy tábori vasút beépítése okából — egynéhány napon át kocsik
által felváltva csak egy irányban használható. Tehát újabb hiányok a
pótlásban!

Március 5. — 6° R mellett tovább havazott; helyenként a hó
már 1 m magas.

Az éjszaka és az egész nap — kisebb csatározásoktól eltekintve —
csendesesen múlt el; a 906 magaslat ellen az oroszok többször támadást
kísértek, de megint abbahagyták. Tüzérségünk a kijelölt célokra pon-
tosan belőtte magát s több hatásos telitalálatot ért el. Nagyon jól mű-
ködtek a hegyi üteg és a nehéz tarackok a Maguryczne ellen; utóbbi
pontra a belövést shrapnelllel kellett eszközölni, miután a magas hóban
a gránátok nem robbantak.

Schamschula tb.-ot utasítottam, vonjon ki szakaszából (Schubert-,
Sypniewski-, Dobák-alszakaszok) ½ zlj. honvédet s állítsa ho. tartalék-
nak a Zebrákra: a Zebrakon levő tüzérség iparkodjon a Mików-völgybe
hatni.

A szakaszok szeges drótot kaptak.

A csoportprkok jelentéseiből mindjobban kidomborodott a legény-
ség erőállapotának hanyatlása. A ho. védelmi szakaszának 1 nagy ki-
terjedése és ahhoz mérten a rendelkezésre álló erők elégtelensége nem
engedte a csapatok felváltását; szakadatlanul kint voltak a szabadban,
nappal harcoltak, éjjel állásaik kiépítésén dolgoztak; magas hó és erős
fagy növelte szenvedéseiket. Fagyások esetei szaporodtak. (Ezredenként

naponta kb. 40.) Ott, ahol vonalaink az ellenség állásait nagyon közel — 50—80 lépés — érték, mint p. o. a 704 magaslaton, a legénység a szűk-séges, folytonos éber figyelés miatt nem jutott nyugalomhoz; az ételmet is csak veszteségek árán oszthatták ki annál inkább, mert ilyen helyen az állásokat sem lehetett kellő mértékben kiépíteni. Az étel különben is hidegen és nem elegendő mennyiségben és minőségben jutott a csapatokhoz. Hiába kért a ho. pság szalonnát, teát, rumot, cukrot az étellemezés javítására, nem állott rendelkezésre. A bakancstalpak minősége silány volt; teljesen átmedvedtek.

E tekintetben jellemző a 12 h. gy. e. jelentése:

«A legénység erkölcsi állapota teljesen leszállt, tekintettel, hogy február 19. óta e magaslaton 21. és 22-én rohamokat hajtott végre, febr. 26-tól márc. 5-ig közvetlen érintkezésben állott az ellenséggel (30—200 lépésnyire); amellet eső, hó, hideg ellen is küzdött. Eredmény, hogy febr. 19-vel szemben, midőn az ezr. e magaslatokat elfoglalta és 44 havidíjas, 3130 legény étellemezési létszámot mutatott, a mai, márc. 5-ki étellemezési létszám, dacára hogy márc. 1-én 14 havidíjas és 441 legény bevonult, csak 44 havidíjas és 1550 legény. Veszteség tehát itt létünk alatt 14 havidíjas és 2016 legény; az utóbbiból megfagyott 9 fő. Katasztrófa elkerülése végett, tekintettel a legénység kimerülésére, kérem az ezr. sürgős felváltását.»

Nehéz szívvel vette a ho. pság. ezt a jelentést; ismerte a helyzetet, tudta hogy a jelentés csak gyenge képét mutatta a valóságnak — de nem tudott segíteni. Tudta azonban azt is, hogy ily helyzeteken vas-akarattal, önmegtadással túl lehet kerülni s ahhoz legalkalmasabb eszköz a tiszték példaadó magatartása s buzdító és vigasztaló szava azonfelül a csapatok szellemének ébrentartása.

Ily értelemben következő felelet ment az ezrednek:

«Bár teljes mértékben méltánylom azon teljesítményeket, melyeket az ezr. febr. 19. óta eredményteljesen felmutatott, a ho. jelenlegi helyzete még sem engedi meg, hogy az ezred az első vonalból kivonassék, miután a ho. többi ezredei is hasonló helyzetben és alkalmazásban levén, a felváltásra más csapatok rendelkezésre nem állnak.

A ho. oly feladat előtt áll, mely minden egyes erkölcsi és testi erejének a legvégsőkig való megfeszítését követeli. Csak ha e feladatot sikeresen megoldottuk, lehet kilátás arra, hogy az egyes csapattestek felváltva az első vonalból kivonassanak. Addig mindenkinek ott kell kitaratania, hova királya és hazája iránti kötelessége állította.

Elvárom az ezredparancsnoktól, valamint az ezr. összes tisztjeitől, hogy minden befolyásukat latba vetik a legénységnél, a megkívánt szellemi csorbítatlan fenntartására».

A magasabb pságok ezekről az állapotokról a mindennapi helyzet-

jelentésekből értesültek; azonkívül egyes esetekben külön jelentés is ment. Intézkedés részükről nem történt; valószínűleg nem is történhetett.

Az állások kiépítése tovább folyt; fatorlaszok és drótkadályok nagyrészen elkészültek. Ahol az ellenséges vonal közelsége megengedte, az élelem- és lőszerpótlás veszélytelen eszközlése céljából fedett vagy legalább álcázott utak készítették; közlekedő árkok a legelső vonalig berendezettek.

Az 1/11. árkászszázad utasítottatott, hozassa rendbe a neki alárendelt 7. és 9/101. sz. munkásosztagokkal a maniów—wola michowa —zebraki utat, a század maga d. e. 6^h-kor a Zebrákra meneteljen s 1 szakasszal Reichard alez., 3 szakasszal Schamschula tb. parancsa alá lépjen. Éjjelezésre a szakaszok esténként a Zebrákra bevonuljanak. A század (4 tiszt, 159 árkász), mióta febr. 20-án Balnicára érkezett, a zubracze—solinka—balnica—maniówi-, azután a zubracze—szcerbanówka—maniówi utakat rendbehozta; febr. 21. óta egy szakasz Schamschula tb.-nak volt alárendelve s annak szakaszában lövés- és közlekedő árkokat készített — drótkadályokat és lovak számára védőtetőket emelt — ellenséges megközelítő akadályokat szemrevételezett.

A ho. — Foglár tb. szakaszát kivéve — most már egynéhány napon át aránylagos nyugalomban volt; elérkezettnek találtam tehát az időt komolyan a Maguryczne támadásával foglalkozni. Nehéz tarackok rendelkezésre álltak, csapatok és parancsnokok a helyi viszonyokat alaposan megismerhették: a Maguryczne előtti szakasznak csapatai aránylag a legpihentebbek. Ha a Zebrakon lévő hdt. tartalék (67. ezs. 2 zlja) alárendeltetik, a támadás 7-én megindulhatna; keresztülvitelével Reichard alezredest bíznom meg.

Vezérkari főnököm átment a hdt. psághoz, hogy az ily értelemben tett javaslatomat bejelentse és a közelebbi részleteket megbeszélje, hogy a ho. működése beilleszkedjék a XIX. hdt. működésének keretébe. Javaslatomat a hdt. pság. kész volt elfogadni, csak a támadás időpontjául 7-e helyett inkább 6-át szerette volna s azért felszólított, indokolnám álláspontomat írásbelileg, hogy azt a hadseregcsop.-pság előtt képviselhesse.

Én erre következőképen feleltem:

«A Mików-völgyben az oroszok legalább 4 zljat vontak előre azon 3—4 zljon kívül, mely az előbbiekkal csatlakozásban egész a Dziát-hegyhátig vonalainkkal szemben áll.

Eltékintve attól, hogy ezen erők a miénket tetemesen felülmúlják, azok már fellépésüktől kezdve ismételtén támadtak s habár támadásaik

nagyban vissza is verettek, mégis egy helyen arcvonalunkat benyomták. Minden látszat szerint ezen támadások ismétlése várható.

Az ellentámadásaink által valahogyan helyreállt arcvonalunkat — mely alkalommal az utolsó ho. tartalékomat is harcba vettem s ez ideig onnan ki nem vonhattam — csak tegnap értük el. Ezen állásnak műszaki megerősítése csak a közeli időben történhet oly mértékben, hogy ismételt ellenséges támadásnak túlerővel biztosan ellentállhasson.

Miután a Maguryczne elleni támadásnak első feltétele, hogy a Mików-völgy a Zebrák felé megbízhatóan legyen elzárva és az ottani ellenséges erők lekötessenek, szükségesnek tartom, hogy csapataink viszonyai a Mików-völgyben teljesen rendbe jöjjenek s így a Maguryczne elleni támadás a Mików-völgy felé megbízhatóan biztosítva legyen.

Ehhez a rendezéshez (állás kiépítése, akadályok emelése stb.) a holnap napot még okvetlen szükségesnek tartom már azért is, mert a legénység fáradt s támadás előtt pihenésre van szüksége».

Elvárhattam ezek szerint, hogy a ho. legközelebbi hadművelete a Maguryczne támadása lesz s hogy azt valószínűleg 7-én viszem keresztül. Meglepetésszerűen ért tehát a hdt. pságnak késő este érkezett parancsa, mely szerint hadosztályommal holnap már kora reggel a 913 magaslat és Rabe irányában támadjak:

«1. A IV. hdt. (újonnan megérkezett és most a baligródi országút két oldalán a 31. és 32. ho.-lyal —mindkettő budapesti, magyar —harcba vetve) holnap napkelte előtt egy ho.-lyal (32) a Jablonka-völgyben lökemszerűen támad, hogy az ellenséges arcvonalat áttörje.

A Schmidt-hdt. kora reggel támad, az ellenséget a Piaski és Manilowa magaslatokról teljesen visszaveti és a Rabski B. vonaláig nyomul előre.

2. A 41. ho. (a Foglár-csop. megint kötelékébe lép) a Dzial-hegyháton és attól keletre álló erejével, továbbá a 67. ezr. psága alatt annak 2 zljával csatlakozik a Schmidt-hdt. támadásához annak baloldalát fedve; jobbszárny iránya Rabe, balszárnyé a Chryszczata.

A 67. ezr. psága közvetlenül utasítandó.

A 41.. ho. többi része, valamint a 29. és 34. ho.-k tartsák mostani állásukat.

3. Tüzérség: a Zebrák-nyergen elhelyezett ütegek a 41. ho.-nak rendeltetnek alá. Mind a többi üteg a 7. tüzérrdd. pság alá kerül, melyhez a ho. pságok tüzértámogatás iránti igénylésüket intézzék. Legfőbb feladata a 7. tüzérrdd. pságnak a 41. ho. támadásának előkészítése és támogatása, azután visszavetése a 29. és 34. ho. elleni esetleges támadásoknak.

A tüzérségi állások csekély száma — melyek a Wola Michowa körüli területen ez időben lehetségesek — lehetetlenné teszi az egyes hadosztályokat az őket szervezetileg megillető számú üteggel ellátni,

szükséges tehát az összes tüzérséget — a tőle várt sokoldalú feladat megoldására — egy parancsnok kezében összefoglalni, ki az egyes ütegeket esetről-esetre utasítja ezt vagy azt a feladatot az egésznek keretében megoldani.

Elvárom a ho. parancsnokságoktól, hogy a 7. tüzérrd. psággal a legjobb megértésben fognak működni.

4. Hdt. tartalék 1 zlj/67. d. e. 8^h-kor a Zebrakon, ½ zlj/67. ugyanakkor a 750-ön».

A hdt. pság ezen rögtönzött rendelete a hadosztályt újból válságos helyzetbe sodorta. Eredménye volt ez a magasabb parancsnokságok teljes elzárkózottságának és visszavonultságának. A kárpáti harcok egész ideje alatt egy felsőbb parancsnokot — a hadtest parancsnoktól felfelé — sem láttam a ho.-nál! Nem csoda tehát, hogy tájékozottságuk a harcvonal viszonyairól gyakran nem fedte a valóságot, mi természetesen természetesen visszas intézkedéseket szült. Bizonyára nem a hdt. pság kezdeményezéséből indult ki ez a rendelkezés, hiszen homlokegyenest ellenkezett a d. u. folytatott eszmecsérének tartalmával. Kétségenkívül megint a hds. csop. pság beavatkozása okozta a visszas és kétséges helyzetet. Újból egy bizonyítéka a magasabb pságok közti harmonikus együttműködés teljes hiányának és beigazolása a már a hds. csop. pság működésének kezdetén kialakult véleményemnek, hogy t. i. a hds. csop. excentrikus, két irány felé törő támadási szándékának a 41. ho. — mely az általános arcvonal törési pontján áll — issza meg a levét: majd jobbfelé, majd megint balfelé kell támadnia, sokszor mind a két irányban.

A parancs késő este érkezett s így az éj folyamán kellett a hadosztályt — melynek figyelme az utóbbi időben inkább a Magurycznére volt irányítva — a már vasárnap kora reggel meginduló támadásra új irányba 913↔ Rabe felé — átállítani. Az igaz, hogy ezen támadási irányról volt már szó — a prkok a terepet és a támadási viszonyokat tanulmányozhatták — de a tüzérségnek csak kisebb része volt a 913 magaslatra és Rabéra belőve, az is az utolsó napokban inkább a Maguryczne ellen működött; most a tüzérség ezen részének a belövési elemeket kellett volna felülvizsgálni, a többi tüzérségnek magát a 913↔-Rabevonalra belőni, hogy azután a támadást magát előkészíthesse és további folyamán támogathassa; erre pedig nem volt se alkalom, se idő. Ezenkívül a támadó csapatoknak tetemes része (2 zlj/67. hadilétszámon!) még nem ismerte a terepet; az egyik zlj csak ma került fel a Zebrákra tartalékviszonyban, a másik csak holnap d. e. 4^h-kor érkezik oda.

Az a körülmény is súlyosan nehezedett a ho. elhatározására, hogy a viszonyok, melyek márc. 2-án arra készítettek, a hdt.-nek a 913 magaslat elleni támadás elhalasztását, javasolni, nemcsak hogy még fennálltak,

de azóta határozottan jobban kiélesedtek: az oroszok tetemes túlerővel a Mików-völgyben álltak és fenyegették baloldalát a 913 ⇨ elleni támadásnak, Rabetől délre pedig mindjobban megerősítették állásaikat s onnan a 913 ⇨ felé tüzértűzzel hathatósan oldalaztak.

Mindezekben a hátrányos viszonyokon akként gondoltam — legalább is némiképp — túlkerülni, ha a támadás időpontját egy későbbi órára — d. e. 7^h — helyezem át. Ezzel időt nyerek, másnap reggel a szomszéd ho.-nál a parancs szerint már hajnalban kezdődő támadásnak eredményét vagy legalább kilátásait áttekinteni s aszerint saját csoportom támadását befolyásolni; a tüzérség legalább némi időt nyer a belövésre és a támadás előkészítésére; a támadás későbbi kezdetével azonkívül lépcső viszonylatba kerülök a szomszéd ho. balszárnya mögé, mi által feladatommak — a szomszéd hdt. balszárnyát biztosítani — teljesen megfelelek, támadó csoportom viszont Rabe felül akkor már nincsen annyira fenyegetve s nagyobb figyelmet is fordíthat a Mików-völgy felé.

Szokatlan és különös volt a hdt. rendelkezése a tüzérséggel. A 41. ho.-nak, mely a XIX. hdt. kötelékében holnap egyedül támad, csak a Zebrakon elhelyezett ütegek (½ tarack- és 1 hegyi üteg, az ott volt 3 tábori ágyút már márc. 3-án vették el s másfelé irányították!) rendeltettek alá, tehát teljesen elégtelen lövegszám; a többi ütegek egy tüzértábornok rendelkezésére bocsáttattak, kinél majd «a szükséges tüzértámogatást igényelni kell!» A hdt. pság maga, mintegy belátva rendelkezésének fonákságát azt parancsban jóformán mentegeti — nagyon gyengén és megtámadható érvekkel — s felszólítja a ho. pkokat, működjenek a tüzértábornokkal a «legjobb egyetértésben». Szerencsére a tüzértábornok, maga is érezve a helyzet tarthatatlanságát, «kölcsonös egyetértésben» átengedte a ho.-nak a közvetlen parancsnoklást — a Zebrakon elhelyezett ütegeken kívül — a II./7. h. ágyús osztály és három nehéz 15 cm tarack (mind a Chliwny-völgyben) fölött.

Ezek alapján adattak ki márc. 6-ra a ho. pság intézkedései, és pedig tekintettel az idő előrehaladottságára (II^b 30' éjjel), nem egy egységes parancsban, hanem külön-külön, elsősorban a leginkább érdekelt Schamschula-szakasznak, telefonon:

«A Schmidt-hdt. holnap, márc. 6-án, d. e. 5^h-kor jelenlegi állásaiból támad Piaski- és Manilowa-magaslatokra s a Rabski B. vonaláig nyomul előre. Saját ho.-nak a Dziál-háton és attól keletre levő részeivel a támadáshoz csatlakozik, hogy ezen hdt. baloldalát fedezze.

«Schamschula tb., kinek a 67. ezr. parancsnoka és 5 százada alárendeltetik (ebből 3 jelenleg a Zebakon, 2 márc. 6-án d. e. 4^b-kor odaérkezik), csoportjának a jelzett területen lévő részeivel d. e. 7^h-kor támad, balszárnyával a 913 magaslatra. Feladata ezen magaslatot és az attól keletre Rabe déli szegélyéhez vezető, hátvonalat birtokba venni. Jobbra

szoros csatlakozást tartson a Schmidt hdt. balszárnyával, balra biztosítva magát Mików felé a Czartoryja írás «y» betűjén át vezető határvonal elfoglalása által. Tartalékának egy része a balszárny mögött kész esetleges hézagokat az előrenyomulásnál kitölteni.

Schubert őrgy csoportja a 67. ezr. ottlévő századával Schamschula tb.-nak alárendelve marad; helyét szívósan tartva, az utóbbi támadását baloldaldalban biztosítja.

Foglár- és Reichard-csoportok jelenlegi állásaikat tartásák.

Ho. tartalék a 67. ezr. $\frac{1}{2}$ zlja d. e. 7^h-kor a Zebrák és 906 közt felelőn lévő nyergen, telefonösszeköttetést létesítsen a zebraki állomással.

A tüzérség virradattól kezdve a tüz. dd. prkság utasítása szerint előkészíti és támogatja a Schamschula-csoport támadását.

Ho. pság d. e. 7^h-tól a Zebrakon. "

Schamschula tb. közölje e parancsot a 67. ezr. parancsnokával, ki márc. 6-án d. e. 4^h-kor Zebrákra érzékik».

Foglár tb. és Reichard alez., valamint a 67. ezr. parancsnoka rövidesen értesítették, épúgy a Schmidt-hdt. és a szomszéd ho.-k.

A ho. puskaállománya a mai napon 12 h. gy. e. 1140, 20. h. gy. e. 1763, 31. h. gy. e. 2250, 32. h. gy. e. 933; az egész h. o. tehát 6086 puskával és ezredenként 4—4, összesen 16 géppuskával rendelkezett.

Ehhez hozzászámítandók az idegen csapattestek (IV./94. és 23. vadászlj a Foglár-csoportban, II. IV/92. a Mików-völgyben és 2 zlj/67. a Zebrakon) összesen kb. 3000 puskával. A 23. vadászlj márc. 3-án került a Foglár-csoporthoz, mikor az a 29. ho. keretében a 704 magaslaton támadt.

Nehéz gonddal néztünk a következő nap elé!

Március 6. A nagy hideggel — 9° R — beköszöntött márc. 6-a nem igazolta be a hozzáfűzött aggodalmakat. A viszonyok hatalma nagyobb volt a parancsok erejénél.

A szomszéd 27. ho. balszárnyával nem ment előre (a nap folyamán megtudtuk, hogy az egész akció a baligrodi országút mentén nem járt kellő eredménnyel az orosz arcvonal nem törtetett át, a Piaski- és Manilowa-magaslatok nem kerültek birtokunkba) s így a 41. ho.-nak sem volt oka támadásra átmenni, tekintve a támadás fenyegetett voltát úgy jobbról, mint balról s azonkívül a tüzérelőkészítés majdnem teljes hiányát. A 15 cm-es tarackok a 913 magaslatra és a Rabetől délre fekvő magaslatokra nem is tudtak löni, a távolság túl nagy volt. Indítványoztam tehát a hdt. pkságnál, hogy a nehéz tüzérség egy szakaszát engedné át; azt a Zebrakon állásba hozzuk, honnan majd úgy a Chriszczatara, mint Rabe felé, de a Magurycznere is tud működni.

A várakozásban az egész nap elmúlt; az általános nyugalmat csak apró csatározások zavarták; délfelé orosz tüzérség 3—4 órán keresztül lőtte a Zebrakot.

Estefelé visszavontam a ho. tartalékot a Zebrákra, a hdt. tartalékot visszaküldtem Wola Michowára s — miután a hdt. részéről intézkedés nem jött — kiadtam a következő, márc. 7-re szóló parancsot:

«1. A Schamschula-csoport mára rendelt, de elmaradt támadása holnap a tüzérség, különösen a Zebrakon állásba menő nehéz tarackok által előkészítetik.

2. Schamschula tb. csoportja készen legyen a támadást rövid értesítés után felvenni, ha az a tüzelőkészítés alapján lehetségesnek látszik, vagy a jobb szomszéd ho. (27.) maga támadásra átmegy; azért azzal állandó összeköttetésben maradni.

3. Ho. és hdt. tartalék d. e. 8^h-kor ott, hol ma voltak.

4. A ho.-nak alárendelt tüzérség a 913-φ- rabéi területet és a Magurycznét lövi a tü. dd. pk. utasítása szerint. A Zebrák nyeregnek a nehéz tarackok által netán veszélyeztetett részei a tüzer pk. felszólítására csapatok és vonatok által kiürítendő.

5. Ho. pság. egyelőre Maniówon a barakban».

Március 7. és 8. a ho. nagy napjai! Mindkét napon erős hideg (—8° R) heves északi szél mellett.

Az éjszaka márc. 7-re csendesen múlt el, csak a 740 körül volt átmenetileg erősebb lövöldözés.

A Zebrakon a tüzérség felvette a tüzet; két nehéz tarack a Chliwny-völgyben nehezen küzdött a Zebrákra feljutni.

A vezérkari főnök délelőtt átment a hdt. psághoz, hogy szóba hozza indítványomat, mely szerint még mindig szükségesnek tartanám elsősorban a Magurycznét — megfelelő tüzelőkészítés mellett — birtokunkba ejteni s csak azután, mikor az oroszok ezt a fontos támpontot és vele a Mików-völgyben lévő erejüknek lényeges támaszát elvesztették, a Chyszczatára támadni. A hdt. pság el is fogadta volna előterjesztésemet, ha nem érkezik a hadsereg-csop.-pság felhívása «gyors és erélyes intézkedésre» és «ne legyen szükséges lagymatagság miatt parancsnokokat felelősségre vonni». Ez döntött!

A hdt. pság elhatározta a támadást *még ma*, és pedig úgy a 913. magaslatra és Rabéra, mint a Magurycznere és 740 -φ-re; tehát mindjárt négy irányban!

Előzőleg azonban következő felhívást intézett a ho. pságokhoz, jelentsék a támadásra szerintök alkalmas időpontot:

«A Tersztyánszky hds. csop. általános helyzete erélyes támadást igényel a XIX. hdt. részéről is, a parancs szerint annak a Dzial-háttól

ÉK.-re levő erejével. Ezzel kapcsolatosan felette indokolt a Maguryczne és 704 elleni támadás is. A 29. és 41. ho.-k azonnal jelentsék a legközelebbi időpontot, melyben támadásra készek és annak keresztülvitele tehát elrendelhető lesz. Kívánatos még a mai est valamely órája. Felelet sürgős».

Erre délben elküldetett a ho. felelete:

«Két 15 cm tarack a Zebrákra rendeltetett, hogy onnan 913 -φ- és Rabe felé.hasson; ez a két tarack most útban van. Én azokat azonnal visszarendelem (vissza gyorsabban kerültek, mint fel a hegyre; azután a visszamaradt két másik tarack mellett újból állásba menve előbb lehetnek be magukat) s a Chliwny-völgyben a Maguryczne ellen állásba hozatom. Ha ezen visszarendelés és a Maguryczne elleni belövés d. u. 4^h-ig befejeződik, akkor a támadás erre a magaslatra — kétórai hatáslövés után — d. u. 6^h-kor kezdhető. Pontos jelentés eziránt csak valamivel később lehetséges.

A 704 -φ- ellen a döntő támadást a 29. ho. intézhetné, melyhez Foglár tb. szakaszának balszárnya csatlakozna, míg jobbszárnya a Magurycznétől délre fekvő védművét az oroszoknak támadná.

Kívánatos lenne, hogy három 15 cm tarack a ho.-nak alárendelve a Maguryczne és az említett, tőle délre fekvő védmű ellen működne, míg egy 15 cm tarack a 704 magaslatot lőhetne«. (913 ⇄ vagy Rabe felé a tarackok a nagy távolság miatt nem működhettek.)

A hdt. ezen indítványomat a következő parancsban elfogadta: (A nehéz tarackokból azonban csak kettőt rendelt a ho. alá.)

«A XIX. hdt. ma, 7-én, d. u. 6^h-kor a 704 ⇄ és a Maguryczne ellen, egyidejűleg a Dzial-háton és tőle keletre is támadni fog.

Ehhez a 41. ho. — melynek a 67. ezs. 3. zlja alárendeltetik — a Magurycznet birtokába veszi, egyszersmind erélyesen támad a Dzial-háton és attól keletre.

Foglár tb. csoportja balszárnnyával a 704., jobbszárnnyával a Maguryczne és a két említett magaslat közti hegyhát ellen támad.

A ½ nehéz taracküteg a Chliwny-völgyben a 41. ho.-nak rendeltetik alá.

A 29. ho. az ellenséget a 704-ről visszaveti; a ho. többi részei és a 34. ho. tartják állásaikat.

A 7. tüzérd d prkság azonnal előkészíti a támadásokat és támogatja azokat a ho. pságok igénylése alapján.

Hdt. tartalék ½ zlj./67. a 750 magaslaton».

Amilyen hirtelenül és váratlanul is jött ez a parancs, most mégis egészen más helyzetben találta a ho.-t, mint a hdt. pságnak előző rögtönzött intézkedései. úgy a Maguryczne, mint a 913 magaslat elleni támadásra a prkok már napokon át készültek, csapataikkal együtt tájékozva voltak; a tüzérség már tegnap és ma is lőtte a 913 magaslatot, valamint a Magú-

rycznet és a 704 -et, épügy a nehéz tarackok már be voltak löve a Magurycznére és most közvetlen a ho. alá rendeltettek. A 67. ezrednek 3 zlja pedig — már 5. óta a Zebrakon — tetemes erőfölletet jelentett, miután a zljak hadilétszámon voltak.

Azonnal is ment telefonon a parancs:

«1. Egész hadtestünk csatlakozva jobb szomszéd hadtestünkhöz, ma támad.

2. D. u. 6^h-kor: a) Schamschula tb. csoportjával és a 67. ezr. egy zljval (tehát összesen 6 század/67.) csatlakozva a jobb szomszéd ho.-hoz, támad 913-^{ra} és megakadályozza az ellenség előretörését a Mikóvölgyben a Zebrák felé.

Reichard alezr. csoportjával és a 67. ezr.-nek már alárendelt két századával (még délben a Zebrákról Reichard szakaszába irányítva), valamint egy hegyi ágyús szakasszal, továbbá Ágoston alez. csoportjával (Foglár-szakasz jobbszárnya) — mely alárendeltetik — elfoglalja a Magurycznet. Iparkodik, tekintettel az ellenséges tüzérség hatására, a magaslati ponton túl előre és jobbra teret nyerni.

Foglár tb. csoportjával (Ágoston-cs. kizárólag) támogatja a bal szomszéd ho. támadását a 704 magaslaton egyetértésben az 57. dd.-psággal.

Ho. tartalék $\frac{1}{2}$ zlj/67. a 860 magaslaton, $\frac{1}{2}$ zlj a Zebrákyergeren.

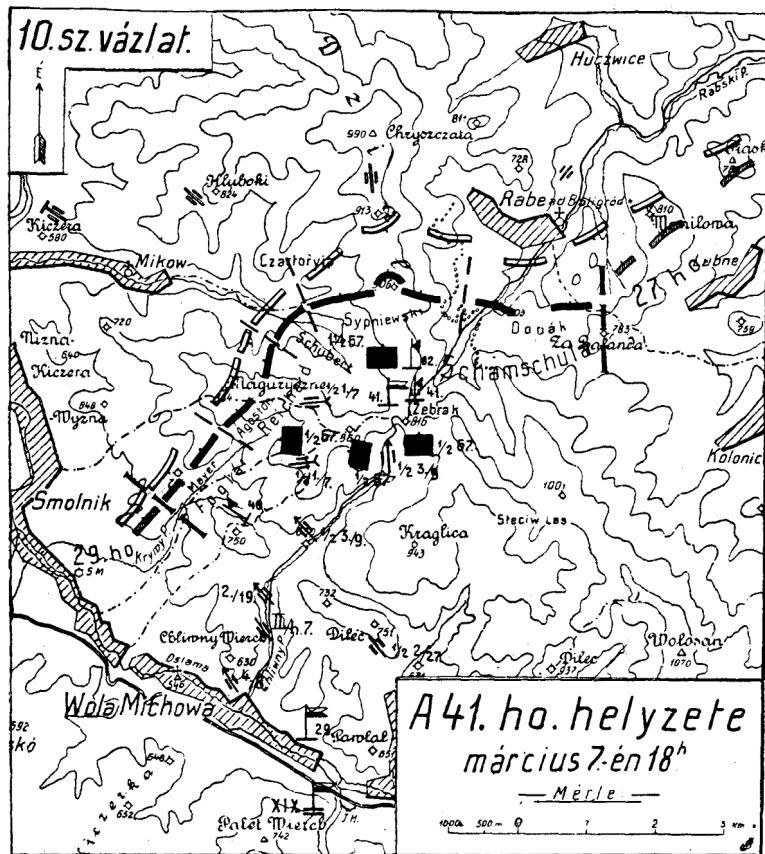
3. A tüzérség szóbeli utasítások szerint támogatja a támadást. A hegyi ágyús szakasz Reichard alezr. intézkedése szerint támogassa oldalozással a támadást a 704. magaslaton is.

3. Ho. pság d. u. 5^h-tól a Zebrákon.»

A Dzialháltól keletre, vagyis a Rabetől délre fekvő magaslatokra a ho. pság támadást — amit a hdt. pság szintén elrendelt — nem intézett, mert ahhoz — úgyis már három irányban támadva (913, Maguryczne és 704) — nem volt elegendő ereje. Különbén feltehettem, hogy a 913 magaslatra valamint a szomszéd ho.-nak a Manilowára intézett támadások sikerei a közbeékelrt orosz állást Rabénál is alaposan megingatja. Bizalommal néztünk tehát az esti támadás eredményei elé.

A ho. pság d. u. 5^h-kor fenn volt a Zebrakon. A tüzeélőkészítés folyt; a nehéz tarackok gránátjai pontosan becsaptak az orosz támpontba a Magurycznen.

A kitüzött órában megindult a támadás. (A ho. helyzetét ebben az időben a 10. vázlat mutatja.)

Megjegyzés:

Schamschula tb. 8 ½ zlj.	{ Dobák alezds : II/h. 31., ½ I/h. 20 = 1 ½ zlj. Sypniewski ezds : ¼ I. ¼ III/h. 31., ½ I. III/20. 1 ¼ zlj/67. = 3 ½ zlj. Schubert örngy : 1 szd/67., II. IV/92., ¾ I/h. 31., ¾ II/h. 20. = 3 ¾ zlj.
Reichard alezds 6 ½ zlj.	{ Reichard alezds : 32. h. ½ III/h. 31., ½ zlj/67 = 4 zlj. Ágoston alezds : ¼ II/h. 20., ¼ III/h. 31., III/h. 12., 1 zlj/94. = 2 ½ zlj.
Foglár tb. 3 zlj.	Mayer alezds : I., II/h. 12., 23 vdzlj = 3 zlj.
	Ho. tartalék 1 zlj/67. Összesen 19 zlj

Rövid idő múlva a Schamschula-csoport (Sypniewski ezr.) jelentette, hogy elfoglalta az oroszok előállítását 913 \rightarrow tól délre: 70 fogoly, D. u. 8^h 30'-kor már maga a főállás a magaslaton is birtokunkba került. 1 százados és 400 legény elfogva. A 20. és 31. h. gy. e., valamint a 67. ezr.

csapatái merész és bátor nekilendüléssel fényes sikert arattak. Mialatt a támadók a nyert állásban berendezkedtek, Schamschulát felszólítottam, iparkodjon a Mików-völgy felé az ottani orosz erőket oldalazva nyomást gyakorolni; egyszersmind utasítottam — miután fogolyvallomások szerint a Chryszczatot az ellenség nem szállta volna meg, tartalékai csak a magaslat mögött állnának — irányítana 1 —2 szakaszt a Chryszczatara, az ottani helyzet felderítésére. A támadó csoporttal magával azonnal a Chryszczataig előrenyomulni nem volt tanácsos, mert a megelőző támadás folytán összekavarodott kötelékek még nem jöttek rendbe, főképen pedig, mert ilyen messzemenő előretörésre a csoport még sem volt elég erős, tekintve az orosz erőket úgy a Mików-völgyben mint Rabenél, melyek a Chryszczataig előretörő csapatainkat még hátban is fenyegették; viszont 1 —2 szakasz balsiker esetében könnyebben átvághatta magát.

A Magurycznere a támadás nem igen akart megindulni. A nehéz tarackok már d. u. 4^h óta nagy sikerrel lötték a magaslaton lévő orosz támpontot, Reichard a ho. pság részéről történt többszöri felszólítás dacára nem mozdult. A ho. pság a több alkalommal kiválóan bevált parancsnokot — ki maga a helyszínen lévén, a helyzetet bizonyára legjobb tudása szerint ítélte meg s komoly köteleességtudásánál fogva csak fontos okok alapján halaszthatta el a támadás kezdetét — nem akarta parancsolólag befolyásolni és egyelőre türelemmel várta a dolgok fejlődését a Reichard-szakaszban.

A küzdelmek így — kb. d. u. 10^h-kor — fejlődésük legválságosabb pillanatát érték el: a Chryszczata birtokbavételének lehetősége mutatkozott — a Schamschula-(Sypniewski)-csoportnak behatása a Mików-völgy felé küszöbön állt — és a támadás a Magurycznere minden percben kezdetét vehette. A ho. pság tehát éjjelre is harcállásában, a Zebrakon maradt, hogy a harc menetét közelről befolyásolhassa.

A szomszéd ho.-k márc. 7-re kitűzött céljaikat — ahogyan az közléseikből kitűnt — nem érték el. A 29. ho. támadása a 704 magaslaton már első kezdeteiben megakadt; a támadók késő este közel az ellenséges vonalokhoz megállapodtak. A Schmidt-hdt. egész napon keresztül tartó súlyos küzdelemben se a Piaski- se a Manilowa-magaslatot nem tudta elfoglalni.

Az éj folyamán a Reichard-csoporttal váltott többszöri telefonbeszélgetés után végre kitűnt, hogy Reichard alez. szükségesnek találja a támadás kezdete előtt még a neki alárendelt hegyi üteget is a raj vonalba előre vinni. Ez ellen az ütegpáncsnok egész helyesen azzal érvelt, hogy a lövegnek helyzete a rajvonalba túl exponált (500^x-re az ellenségtől szabadon felállítva!), azoknak a legelőnytelenebb módon a mélységből fel a magaslatra kellene löni és — mint főérv — a helyváltozás után az üteg a sötétben nem löheti be magát. Növelte a nehézségeket még az a körül-

meny, hogy az üteg egyes részei nem voltak együtt egy helyen: a parancsnok elöl a rajvonalhoz közel, az üteg hátul a 860 magaslaton, a lovak pedig a Zebrakon; így sehogy sem tudtak összekerülni, tekintve a sötétséget és a rossz, elhavazott, részben jéggel borított utat.

A helyzet ilyen kialakulásánál a ho. pság d. e. 2^h-kor kénytelen volt a hadművelet menetébe a következő paranccsal belenyúlni:

«Reichard alez. d. e. 5^h-kor csoportjával a támadást a Magurycznere a tegnapi rendelkezés szerint *okvetlen* megindítsa. Ezen támadást támogatja:

a) Az 1/7 hegyi üteg jelenlegi állásából a 860 magaslaton. Az üteg különösen az ellenséges vonal azon részei ellen hasson, melyek a saját támadást oldalazzák. Az üteg megfigyelője Reichard alez.-nél tartózkodjon; a figyelőtől az üteghöz telefonösszeköttetés létesítendő. A tűz mindenkor azon területre irányítandó, melyet Reichard alez. a figyelő révén kijelölni fog.

b) A nehéz tarack félüteg a Chliwny-völgyből főképp az orosz támpontra a Magurycznen és a tőle nyugatra fekvő állások ellen működik. Reichard alez. a tűz áthelyezése iránti kívánságait a Zebrák-nyergen tartózkodó 41. tü. dd. psághoz intézze».

A nehéz tarackok különben a Magurycznet egész éjjelen át lassú tűz alatt tartották.

A Schamschula tb. által kiküldött szakasz éjfél után csakugyan a Chryszczatara jutott, melyet az ellenség akkor még nem tartott megszállva. Az adott körülmények közt azonban lehetetlen volt az előnyös helyzetet kihasználni. Az ellenség folyton nyugtalanította Schamschula tb. csoportját úgy balról, a Mików-völgy felől, mint jobbról, Rabe felől; teljesen le volt kötve elért állásai megtartásával. A szerencsés véletlenre kellett tehát egyelőre bízni, hogy kezünkben marad-e a Chryszczata vagy az oroszok előtörő tartalékai azt megint birtokukba veszik? Ho. tartalék nem állt rendelkezésre, az már a lefolyt harcokban elfogyott. A ho. pság így d. e. 3^h-kor a következő jelentéssel, illetve kéréssel fordult a hdt. psághoz:

«Sikerült a Chryszczatara gyenge erővel felérni. Fogolyvallomások szerint a magaslat északi lejtőjén 3 ellenséges zlj mint tartalék csoportosulna. Miután megfelelő erő hiányában a Chryszczata tartós birtoklása kétséges, további erők, lehetőleg a 750 magaslaton álló ½ zlj/67 (azért hozatott javaslatba, mert legközelebbi része a hdt. tartaléknak, különösen pedig mert hadilétszámon állt) sürgős alámrendelése kívánatos. Kérem ezen ½ zljat a Zebrákra irányítani. Egyelőre 3 tiszt és 516 fogoly küldetett be.

A támadás a Magurycznerre különböző súrlódások folytán csak d. e.

5^h-kor kezdődik. A ho. pság minden eszközzel azon lesz, hogy még a reggeli órákban egy nehéz tarackot a Zebrákra hozzon, hogy Rabe elleni hatásával a 27. ho. támadását is támogathassa».

A hdt. pság erre ugyan két századot a hdt. tartalékból a ho. alá rendelt, de ezek (a 42. cseh-német, theresienstadti ezr.) létszáma csak 200 löfegyver volt s csak d. e. 5^h 30'-kor indultak el Wola Michowaról.

A támadás a Magurycznere d. e. 5^h-kor megindult. Tüzértüz — különösen a nehéz tarackok — által jól előkészítve, a csapatok által teljes odaadással és elszántsággal keresztülvive, csakhamar elérte célját: a Maguryczne d. e. 7^h-kor a kezünkben volt. Az orosz támpont védői megadták magukat; újból 13 tisztet, 550 legényt foglyul ejtettünk, 4 géppuskát zsákmányoltunk. A Maguryczne bevétele és a kötelékek rendezése után a Reichard-csop. balszárnya a 704 -φ- felé bekanyarodott.

A hdt. pság a vett jelentés után a ho.-nak azonnal elismerését fejezte ki «a ma éjjel elért sikerekhez».

E közben megindult az oroszok ellentámadása széles vonalban — 3—4 zljjal — a Chryszczata északi lejtőjéről a 913 magaslat felé. A Chryszczatara előretolt szakaszunk a hegygerinc mentén még keresztül vághatta magát, 18 foglyot magával hozva. A 913 magaslaton Sypniewski csoportja az ellenségtől elfoglalt állásokban már berendezkedett, ott erősen megvetette lábát s várta az oroszok rohamát. Azok — támogatva még Rabe felől előretörő csapatoktól is — háromszor támadtak a d. e. folytán; mindannyiszor súlyos veszteségük mellett visszaverettek. (A harcban a hdt. tartaléknak Zebrákra küldött két 42. ezr.-beli szda is részt vett.) Így utólag beigazolást nyert a ho. intézkedése, mely Sypniewski csoportját az elfoglalt 913 magaslaton visszatartotta és nem engedett befolyást a csalogató helyzetnek.

Sajnos, Sypniewski csoportját az ecsetelt harcok annyira lekötötték, hogy a Mików-völgy felé az elrendelt nyomást nem gyakorolhatta, az elmaradt.

Mindezen eseményekről a ho. — d. e. 11^h 30'-kor — a hdt. pságnak következőkben számolt be:

«Saját, a Chryszczatara előretolt gyenge erőnk három oldalról megtámadva még veszteség nélkül átvághatta magát, 18 foglyot magával hozva.

Csoportunk a 913 magaslaton 3—4 zljtől Rabe irányából is megtámadtatott; ellenséges támadás vissza veretett. A za-balandai állást tartjuk.

Az eddigelé beszállított foglyok összege 16 tiszt, 1425 legény; nagymennyiségű, egyelőre át nem tekinthető hadianyag zsákmányoltatott.

Pap h. zlj (III/12 beosztva az Ágoston-csoportban) a Magurycznetől

704 felé bekanyarodott, támadásban van nevezett magaslatra; hozzá csatlakozva Foglár csoportja. Jelentések szerint oroszok onnan lassacskán visszamennek.

Egy 15 cm tarack valószínűleg d. u. I^h körül tüzelését a Zebrakon megkezdi.

E pillanatban jelentik a 704 magaslat bevételeit; az oroszok a 29. ho. előtt is teljes visszavonulásban.

Szándékom mindkétoldali csatlakozásban a 720—648 ⇨ Kiczera Wyzna-vonalat elérni».

A ho.-nak ezen jelentését keresztezte a hdt.-nek intézkedése az üldözésre. A hdt. pság benne már honorálja a 704 magaslat elfoglalását, mielőtt az még elfoglaltatott volna, valószínűleg a 29. ho. (a 41. ho.-lyal is közölt) jelentése alapján, mely szerint az «a 704 ellen támadásra szándékozik átmenni, mihelyt a 41. ho. érezhetővé válik s azután Smolnik irányában az üldözést felvenni»

A hdt. rendelkezése következőképen hangzik:

«A 704 magaslat bevétele után: 29. ho. az üldözést Wyzna Kiczera és a Smolniktól keletre fekvő magaslatok irányában felveszi.

A 41. ho. fedi ezt az üldözést jobboldalban, amennyiben a Magurycznától 720 ⇨ felé vonulól hegyháton előrenyomul.

Furcsa átcserelése a szerepeknek! A parancs az oroszok legerősebb támpontjának, a Magurycznenek elfoglalását — miáltal az orosz arcvonala alapján megingott — nem is említi, ellenben kiemelve a 704 magaslat bevételeit, a helyzetet úgy tünteti fel, mintha a 29. ho. ejtette volna azt birtokába, a Foglár-, illetve Reichard-csoport tehát a 29. ho. eredményes támadását és az azt követő üldözését csak fedezze.

Tényleg a Maguryczne felől bekanyarodott Reichard-csoportnak bal-szárnya (Pap századosa III/12 h.zljjal) a Foglár-(Mayer-)csoporttal együtt vetették le az oroszokat a magaslatról, úgy, hogy utóbbiak még a 29. ho. előtt is — attól háborítlanul — visszamentek. Hogy a 29. ho.-nak Haas-csoportja, mely a 704 magaslaton már tegnap, 7-én este eredménytelenül támadott, ma, 8-án nem volt abban a helyzetben, hogy ismét támadjon, kiviláglik a 29. ho.-nak következő jelentéséből, melyet ma d. e. 2^h-kor a hdt. psághoz intézett és a 41. ho.-lyal is közölt:

«Saját (vagyis a 29. ho.-é) vonalunk az ellenséges akadályokat a 704 magaslaton helyenként 20^x-re megközelítette. Azokon keresztülhatolni a nagy veszteségek és erejében nem csökkenő hatalmas ellenséges tűz következtében *kizárt*. Az elért vonal csak helyenként tartható nappal is, miért elrendeltem a visszavonulást még hajnalhasadás előtt abba a vonalba, melyet feltétlenül tarthatunk! Miután a hdt. tartalék századainak bevetésével sem sikerült volna a 704 magaslat bevétele, azokat nem is vontam előre. A *támadás ismétlését a jelenlegi erővel nemcsak*

hogy kizártnak, de még a 750 magaslat birtokát is veszélyeztető vállalatnak tartom».

Ha még kétség volna, az utolsó kijelentés azt teljesen kizárja!

A ho. pság következőképpen intézkedett az előnyomulásra:

«1. A 704 magaslat is birtokunkba került! (a támadás többi eredményei minden alkalommal azonnal közöltettek a szakaszokkal.) Ellenség a 29. ho. és Foglár tb. arcvonala előtt általános visszavonulásban.

2. A 29. ho. Wyzna Kiczera és Smolniktól keletre fekvő magaslatok irányában nyomul előre.

3. Foglár tb. a IV/94. zlját kivonja (bevonul Wola Michowára a 29. ho.-hoz) és átveszi a pságot a Reichard-csop. fölött is. Ebből a két csoportból még kivonandók és ezredeikhez küldendők:

a 20. h. gy. e. 1 százada Ágoston alezredessel és

a 31. h. gy. e. 3 százada.

A 2 csop. megmaradó részével (12. és 32. h. gy. e., a 67. ezr. 3 százada és a hegyi üteg) Foglár tb. fedi a 29. ho. előnyomulását a jobboldalban s e célra birtokába veszi a 720 magaslatot (Mikowtól délre) a tőle délre fekvő mély vonalig, valamint megszállja északnak irányított arcvonallal a Maguryczne hátát egészen a Mikow-völgyig (kizárólag), kétoldalt csatlakozásban a szomszéd csoportokkal.

Állásokat műszakilag megerősíteni. A hegyi üteget a Magurycznere előrevonni és a visszamenő ellenséget, valamint a Czartoryja körüli területet tűz alá fogni.

Schamschula tb. csoportja (Dobák alez. kizárólag) jelenlegi állásait tartsa; ho. tartaléknak kivonja a 42. ezr. V_2 zlját, a 92. ezr. két zlját és lehetőleg részeit a 67. ezrednek.

Dobák alez. tartja szakaszát szoros kapcsolatban a 27. ho.-lyal és Schamschula tb.-kal.

Parancsnokok tartózkodási helye: Foglár tb. a Magurycznen, a többiek jelenlegi álláspontjaikon.

7. Ho. pság d. u. 6^h-tól Maniówon.

8. Tüzérség közreműködik az üldözésnél és lövi a czartoryja — chryszczata—rabéi területet a tűz. dd. pk. utasítása szerint. (A hegyi üteg Foglár tb.-nak közvetlenül alárendelve.)

Egy 15 cm tarack a Zebrakon állásba megy és még ma belövi magát a Rabetől délre eső magaslatokra és a Chryszczata —728 (Rabetől északra) vonalra».

A ho. pság szükségesnek tartotta a Reichard és az azelőtti Foglár-csoport összefoglalását az utóbbi parancsa alatt, miután a két csoport most egy cél felé működött. Támadást a Mikow-völgyben lévő oroszok ellen nem intézett, mert ahhoz nem volt elegendő erő; az előnyomulás

720 ⇨ irányában különben az ellenségnek ezt a részét közvetve úgyis hátba fenyegette.

Egyes osztagok kivonása az első vonalból a kötelékek rendezését, illetve az idegen csapatok visszaadásának előkészítését célozta.

Az üldözésre vonatkozó parancs alig ment ki, amikor megérkezett a hdt. pságnak intézkedése a támadási szakaszok újabb beosztására:

«A hds. csop. pság elrendelte következő, a támadási szakaszoknak újabb beosztását:

a 13. ho., csatlakozva a 31. ho.-hoz, átveszi a szakaszt a mélyvonalig, mely 783 Za Balandától északra vonul;

a 27. ho. balra csatlakozva azon vonalig, mely a 603 magaslati ponttól 800re-re nyugatra levő erdőszéltől Rabe nyugati kijáratához vezet.

Az ellenség előtt álló csapatok felváltása ma, a sötétség beálltával eszközrendő és a tartalékok mentől előbbi eltolása által előkészítendő.

A 41. ho.-nak felváltandó arcvonalrészében álló csapatai mint hdt. tartalék a Zebrakon gyűjtendő.

A IV. hdt.-től (a hds. csop. pk. hadteste, melyet most az idősebb ho. pk. vezényelt) 1 zlj/44. ma Za Balandara irányítatik; a sötétség beálltával 603-on át a Zebrákra menetel, hol egyelőre mint hds. csop. tartalék marad.

Ellenséges támadásoknak visszaverése északról és nyugatról a Chryszczatara és Magurycznere a 41. ho. feladata; a Dzial-háttól keletre pedig a Schmidt-hdt. tartozik az ellenséget Rabe területén lekötni s oda tüzéséggel mentől előbb erőteljesen hatni».

A 41. ho. ezzel az intézkedéssel megszabadult a mindig csak kellemtelen függelék képezett za-balandai szakasztól, védelmi szakaszának szélessége 6 km-re szállt le. Ezzel szemben a szomszéd ho.-k (27. és 13) támadási szakasza csak 2—2 km széles; világos jele annak, hogy a hds. csop. pság itt intézi határozó támadását.

A ho. erre az imént kiadott üldözési parancsát következőképen módosította:

«1. Schamschula tb. csoportjának keleti határa a 603-tól 800-φ-Γβ nyugatra Rabe nyugati végéhez vezető erdőszél; itt csatlakozás a 27. ho. szakaszához.

2. Dobák alez. csoportjából a 31. h.gy. e. századai hdt. tartalék a Zebrák-nyergen; a 20. h. gy. e. századai Schamschula tb. csoportjánál ezredükhöz bevonulnak. A 67. ezrednek a Schamschula-csoportnái ez által feleslegessé váló részei a Zebrakon ho. tartalék.

3. Mmdkét csoportnak ezen eltolódás által felszabaduló részeit a 27. ho. csapatai váltják fel; a felváltás az ellenséggel érintkezésben

álló részeknél csak a sötétség beálltával történik; előzetes érintkezés és megállapodás keresendő a 27. ho.-lyal.

4. A felváltás megtörténte telefonon jelentendő».

Délben a hds. pk. «a Maguryczne és Chryszczata viharos téli éjszakán történt hősies támadásához és bevételéhez» legteljesebb elismerését fejezte ki a ho.-nak; a hds. csop. pk. hozzáfűzte «meleg köszönetét legteljesebb mértékben». A csapatokkal azonnal közöltetett.

Estére Foglár tb. a 720 magaslatot 1200 ^x-re megközelítette. Az oroszok itt, valamint a Wyzna Kiczera még gyenge erővel álltak, úgy látszott, csak hátvédállásokban. Megfigyelések szerint a Korosno és Dolhy 615 magaslatokat (Oslawicatól keletre) megszállták és megerősítik.

A Schamschula-szakaszban csend; a kötelékek rendeződtek, a 27. ho. általi felváltás folyt.

A szomszéd 27. és 13. ho.-knál a támadások márc. 8-án sem érték el céljukat, a Manilowa és Piaski birtokbavételét.

A 41. ho. márc. 7-én és 8-án vívott harcaiban nagy és jelentős eredményeket ért el; nemcsak a Magurycznet, a 913 és a 704 magaslatokat foglalta el, de kényszerítette azonfelül az oroszokat vonalaikat tetemesen hátrább venni (Maguryczne 720 = 2 km) és még a 29. ho. előtt is visszavonulni. Az eredmény márc. 8-én estéig 16 tiszt és 1613 legény fogoly és 4 zsákmányolt géppuska.

Késő este jött a hdt. pságnak márc. 9-re szóló intézkedése:

1. «A hdt. ma a 913, Maguryczne és 704 magaslatokat bevette s az üldözést Wyzna Kiczera 720 irányában megindította.

2. Az ellenség Dolhy 607 magaslaton és attól délre beássa magát, úgy látszik a Korosno és Dolhy 615 magaslatokon is.

3. A hdt. a támadást holnap 9-én, a Chryszczata— Czartoryja — Wyzna Kiczera—Dolhy—607 E. St.. Neu Lupkow— 671 vonaláig folytatni fogja, és pedig:

41. ho. a 603 (Zebráktól ÉK.-re) Rabe nyugati vége és 704—Wyzna Kiczera (kizárólag) vonalak közti területen; fősúly a Czartoryja és Chryszczata elfoglalására helyezendő a 29. ho. északi oldalának biztosítása mellett.

29. ho. csatlakozva a 41. ho.-hoz az 581-től (Zubenskotól É.-ra) ÉNy-ra húzódó mélyvonalig; fősúly a Dolhy 607 magaslat elnyerésére fektendő. Az Oslawatól É.-ra fekvő részei a 29. ho.-nak, valamint a 24. ho. egyelőre tartják állásaikat, de minden alkalmat erélyesen felhasználnak előre tért nyerni. Ellenséges erők kivonását az arcvonalból azonnali támadással viszonzni. A márc. 9-re eső éjjelen tűzrajtaütések eszközlendők.

4. A tüzérség következőkép osztatik fel:

41. ho.: a hegyi üteg, a II/7 h. ágyús osztály, 2 közös ágyú ($\% > 2/27$), 3 taracküteg (3/9 és 3. 4/8), és $\frac{1}{2}$ nehéz taracküteg ...

5. A 29. ho.-nak a 41. ho.-nál lévő csapatai minél előbb ahhoz visszaküldendők.

6. Hdt. tartalék: a jelenleg 603-tól keletre álló részei a 41. ho.-nak a Zebrakon gyülekeznek;

94. ezr. a Maguryczen, hová a telefonösszeköttetést a Zebráknyeregről a 29. ho. rendezte be ...

A hdt. pság fenti rendelkezését röviddel később azzal a közléssel toldotta meg, hogy a hds. csop. pság holnapra, 9-re, a Schmidt-hdt. támadását a Rabe körüli területre elrendelte.

A 41. ho. tüzérségével ezen támadást lehetőleg erélyesen támogassa. A Chryszczata támadását a 27. ho.-lyal összhangban keresztülvinni».

Különösnek tetszhet, hogy a hdt. pság az 1. pontban a mai nap sikereit úgy állítja oda, mintha azok az *egész* hdt. működésének eredményei volnának, pedig az *összes eredmény kizárólag* csak a 41. ho. támadásának volt köszönhető. Csapat- vagy seregtettek ilyen kiemelkedő tettet szokásban volt a parancsban külön feltüntetni.

A honvédség «barátai» a magasabb pságnál ezt most «elfelejtették!»

Örvendetes rendelkezése a parancsnak a tüzérség beosztása közvetlenül a ho. parancsa alá, és pedig aránylag kielégítő számban: 4 hegyi, 10 tábori ágyú, 16 tábori és 2 nehéz (15 cm) tarack. Csökkentette némileg ezen előnyös rendelkezés hatását a hdt. pság pótló intézkedése, mely szerint a ho. tüzérsége a 27. ho. támadását is Rabe körül támogassa. Tehát 3 irányban forgácsolódott el a tüzértűz: Rabe, Chryszczata, Czartoryje és a Maguryczen túl 720—Mików irányában.

A ho. március 9-re következőképen intézkedett:

«Az ellenségről és a hdt. holnapi támadási szándékáról a hdt. parancs értelmében, továbbá a) Foglár tb. csoportja jelenlegi állását tartja; a hegyi üteggel a Czartoryja hátvonalon levő ellenséges állást veszi oldalozó tűz alá. Balra szoros összeköttetést tart a 29. ho.-nak 704—Kiczera Wyzna irányában támadó jobbszárnyával, jobbra Schamschula tb. csoportjával.

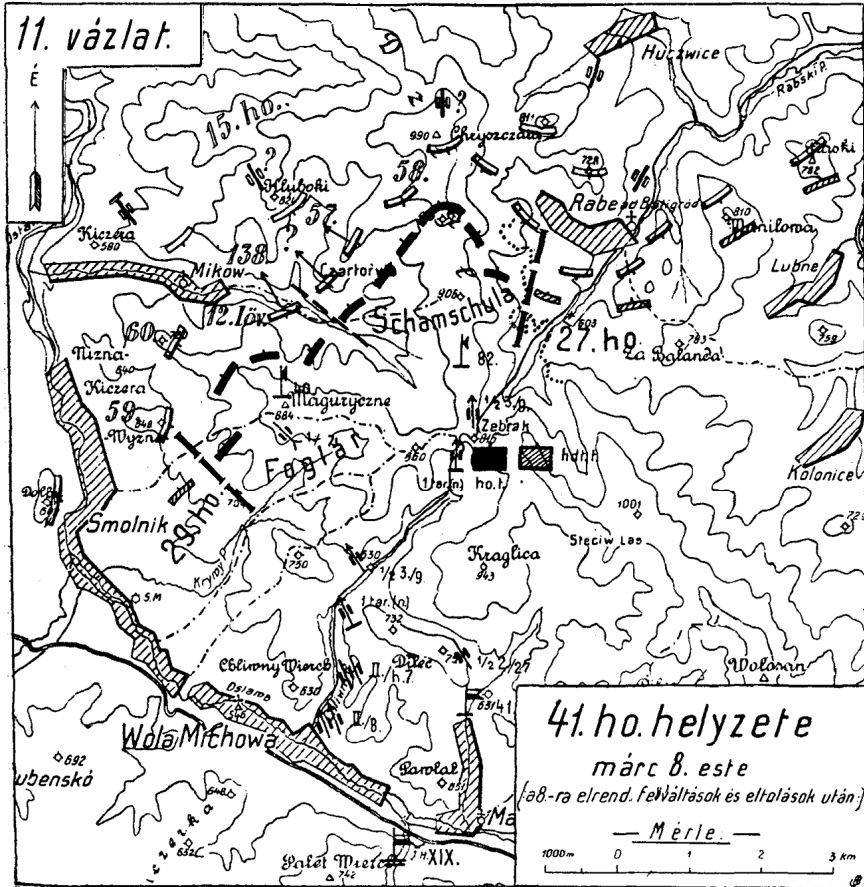
b) Schamschula tb. csoportja, kinek a ho.-tartalékból a % III/31. és % zlj/67. alárendelteknek, készen áll, hogy a 27. ho. balszárnyához csatlakozva Chryszczata—Czartoryja-vonalra támadjon; előzőleg jobbszárnyát a 27. ho. előrehaladása mérvében közelebb hozza Rabehez.

c) Baumann alez. a 67. ezr. 7 szdával ho. tartalék a Zebrákon; ugyanott a III/31. h. zlj hdt. tartalék.

d) a 92. ezr. (2 zlj) és a 42. ezr. $\frac{1}{2}$ zlja d. e. 8^h-kor a Maguryczen legyenek, hol a parancsnokok a telefonállomáson a 29. ho. további rendelkezéseit átveszik. (Schamschula tb. utasítja őket a Magurycznerre.)

e) A tüzérség — elsősorban a Zebrakon levő 15 cm tarack (az árkászszázad 70 orosz fogoly segítségével a tarackot — a fák körül csavart kötelekkel előre- és felvonszolva — 3 óra alatt felhozta a Zebrákra) — támogatja a 27. ho. támadásait; e célból virradattól erős tűz alatt tartja a Rabétól délre fekvő hátvonalat és az attól DK.-re levő hegyes kúpot. Később a Chryszczata—728-vonalat tűz alá veszi s előkészíti és támogatja a Schamschula-csop. támadását.

f) Ho. pság d. e. 10^h-től a Zebrakon».

Csapatelosztás : Schamschula tb.¹: 20. h. I., $\frac{1}{4}$ III/h. 31.
Foglár tb.²: 12., 32. h. $\frac{1}{2}$ zlj. 67.
Ho. tart: $\frac{3}{4}$ III/h. 31., $2\frac{1}{2}$ zlj/67. 92. $\frac{1}{2}$ zlj. 42.
Hdt. tart: II/h. 31

¹ Schamschula tb. utasítottot, csoportjából a 67. e. századait kivonni és ho. tartalékul Zebrakra küldeni; hogy az összes századok ott vannak vagy egynéhány még a szakaszban visszamaradt, este nem volt áttekinthető.

² A IV/94. és a 23. vadászlj már bevonult a 29. ho-hoz.

A nagypolányi országút helyreállítása és a Zemplénorosziig épült tábori vasút elkészülése után — a hdt. pság értesítése szerint — mátol fogva a pótlás következőkép történik:

Lőszer felvételezés 41. ho. számára Majdan; közbeeső telep J. H. Mainówtól nyugatra; a solinkai telep feloszlik.

Élelempótlás a 41. ho. számára a szinna—telepóc—balnicai vonalon. A lépcsők Szinnán felvételeznek, Vendégin átmálháznak s onnan az élelmet Balnicára hegyi vonatszázadok szállítják málhásállatokkal. A csapatok Balnicán felvételeznek. A lovasság és az oszlopok lovai bevonulnak csapatjaikhoz.

Sebesültszállítás. Menetképesek Balnicán át Szinnára; Vendégin tábori kórház; Szinnán tartalékkórház.

Menetképtelenek az oszlopok üres kocsijain, valamint az erdei vasúton Majdánra szállítatnak, hol betegnyugvó állomás.

A helyzetet késő este a 11. vázlat mutatja.

Március 9. Március 9-én a Schamschula-csoport támadása abba maradt, miután a 27. ho. nem ment előre, támadását a következő éjjelre halasztotta. A 27. ho. szükségesnek találta, támadását a tüzéség által alaposan előkészíteni, azonkívül a Za Balanda szakasz csapatainak felváltása is nehézségeket okozott s még nem történt meg. A Schamschula-csoport ilyen körülmények közt nem kockáztathatott egy izolált előtörést: állása a 913 magaslapon úgyis már ékalakban ugrott ki észak felé; további előmenésnél gyenge erői, melyek amúgy sem igen érvényesülhettek a méter magas hóval borított hegyoldalokon, a még mindég a Rabetől délre fekvő magaslapon álló oroszok oldalzó tüzébe kerültek volna; a Mikóvi-völgy felül pedig, az ottani, még teljesen nem tisztázott helyzet folytán — még mindég fenyegetettnek látszottak. A felderítő szolgálat csak nehezen működött: a magas hóban a felderítő járőrök az úttalan hegyoldalokon csak nagy küzködéssel, lassan jutottak előre, — voltak esetek, hogy járőrök egyes emberei a mély helyek szél által összehordott havában elsülyedtek és belefúltak — kilátás a távolba az erdővel borított vidéken pedig nem nyílt.

A Foglár-csoport sem ment előre. Az egész vonalon a kötelékek rendeződtek, a harcvonalból kivont részek gyülekeztek; a magas hóban az is csak lassan történhetett. A 92. ezs. 2. zászlóaljának felváltása pl. délig húzódt.

A délelött folyamán azután a felderítő járőrök jelentései és a szomszéd ho.-ok közlései alapján lassacskán áttekinthetővé vált a helyzet, a 41. ho. március 7-én és 8-án aratott sikereinek hordereje teljes mértékben kitűnt. Az oroszok vonalát a 913 magaslapon, de különösen a Magyarvezne elvesztése annyira megingatta, hogy nemcsak a 41., de még balról

a 29., 34. és a 24. ho. jobbszárnya (utóbbi a szomszéd 3. hds. X. hadtestéhez tartozott), jobbról a 27. ho. előtt is, támadásunkat be nem várva, visszamentek a Magura (Lupkówtól Ny.-ra) — 671 — Obszar — Dolhy 615 — Korosno — Kiczera 580 (Mikówtól É.-ra) — Hluboki — Chryszczata — 728 (Rabetől É.-ra) vonaláig s ott állásaik megerősítésén dolgoztak. A szomszéd ho.-ok harc nélkül követhették a hátráló oroszokat.

Az oroszok csak a 720 magaslaton (Mikówtól D.-re) hagytak vissza: vissza kisebb erőt, mintegy utóvédállásban. Ezt felismerve, Foglár délfelé a 720 magaslatra támadt és az oroszokat onnan d. u. 3^h 30'-kor leszorította

A szomszéd 27. ho.-nál is elég volt egy gyenge nyomás, hogy az oroszok a Rabetől délre eső magaslatokról visszamenjenek a helységtől északra fekvő 811—728 vonalba. Schamschula, követve a 27. ho. itteni előmenését, jobbszárnyát délután szintén előrevette Rabevei egy vonalba.

A Schamschula szakasz jobbszárnyának előretolása és a 720 magaslat megszállása következtében, szükségesnek mutatkozott az arcvonal kiegyenlítése iránt intézkedni. Ez d. u. a következő paranccsal történt
«A ho. ma estig a következő vonalat foglalja el:

Foglár tb. csoportja 720 — Maguryczne határvonal északi szegélye — Czartoryja írás «Cz» betűjéig (bezárólag) Csatlakozás balra a 29. ho.-hoz (Haas csop. a 648 magaslaton) — jobbra Schamschula tb.-hoz.

Schamschula tb. csoportja balszárnyával a 913 magaslaton jelenlegi állásában marad, azonban a Czartoryja írás «Cz» betűjéhez levezető oldalhátra erős tábori őrsöket küld előre és helyreállítja az összeköttetést Foglár-csop. jobbszárnyával; a Dzial-háttól keletre levő részek, csatlakozva a 27. ho. előrehaladásához, elfoglalják a 913-tól Rabe nyugati végéhez levezető oldalhátvonalat.

Mindkét csoport sűrű járőrökkel felderít az ellenség állása felé.; eredmény mielőbb telefonon jelentendő. Ma d. u. 7^h-kor részletes helyzet vázlat küldendő a zebraki telefonállomáshoz.»

A Czartoryja-oldalhátra csak tábori őrsök küldettek, előre, tekintettel a magas hóval borított, itt különösen erdős, szakadékos területre, melyen az; amúgy is már kifárasztott csapatok alig küzdhették volna át magukat; kímélésük szempontjából állásaikban, a 913 magaslaton maradtak.

A febr. 22. óta vívott harcok is a ho. létszámát ijesztő mértékben megapasztották; azonkívül hó, fagy, vihar a csapatok teljesítőképességét mély fokra süllyesztette; magasra emelkedett a betegeknek — különösen fogyásoknak — száma. A ho. átlagban kb. 60% veszteséget szenvedett, létszáma már csak 3936 puskát mutatott fel (12. h. gy. e. 620, 20. h. gy. e. 1200, 31. h. gy. e. 1468, 32. h. gy. e. 648 puskát) dacára kb. 1300 ember beosztásának a menetszázadokkal. A hdt. pságnak ezen állapotokról Jelentés is tétetett, hozzáfűzve a kérelmet, hogy «ezen állapotok a ho.

jövendő alkalmazásánál, illetve a harcterületek kiosztásánál tekintetbe véssenek».

A nap folyamán Mayer alezr.; a 12. h. gy. e. derék parancsnoka, ki ezredét a 704 magaslat elleni súlyos harcokban példásan vezette, megbetegedett s elhagyta a harcteret. Az ezredpságot ideiglenesen Szentgyörgyi alezds., márc. 11-től kezdve végleg Ágoston alezds. vette át.

Arcvonalunk kiegyenlítésével a Chryszczata elleni támadásunknak esetleges fenyegetése Rabe vagy a mikóvi völgy felől megszűnt. A támadást a Zebrakon állásba ment nehéz tarack hathatósan előkészíthette — már d. u. kezdve tüzelését — elhatároztam tehát annak keresztülvitelét 10-re, habár az oroszok chryszczata—hluboki vonalukat fogolyva Homások szerint az újabban előrevont 22. ezreddel megerősítették. Támadási szándékomat be is jelentettem a hdt. pságnak.

Délután úgy hírlett, hogy Cisan egy új ho. (a 14., pozsonyi, magyar) vonult be; rendeltetése a XIX. hdt. támadását nyugati irányban, Radoszyce felé támogatni. Igen megörültünk a híreknek, mert a 41. ho. erejének végén járt, a támadás eredményes továbbvitelére már nem volt képes. A hdt. másik két hadosztálya — számbeli erejénél fogva — nem jött tekintetbe.

Sajnos, az este érkezett 10-re szóló hdt. parancs ezt a hír^t nem igazolta be. Szövege a következő:

«1. Az ellenség nagy mértékben megerősített állásokban 671 magaslat (Lupkowitzól Ny.-ra)—Obszar—Dolhy 615—Korosno—Kiczera 580 (Mikóvkatól É.-ra)—Hlubok—Chryszczata-vonalban.

2. Saját csapatok Kinska-magaslat (Lupkowitzól K.-re) Dolhy 607 — Wyzna Kiczera—Czartoryja 913 vonal birtokában.

3. Szándékom a Reskid és Korosno közti erős ellenséges állást — általános irányban Radoszyce felé — északról átkarolva megtámadni

4. Ehhez a 41. ho. holnap, 10-én vegye birtokába a Chryszczata — Hluboki—Kiczera 580 hegyhátat.

A 29. ho. fedezze a 41. ho. baloldalát, amennyiben megszállja a Nizna Kiczera és a Mikówka felé vonuló hegyhátat, erősítse meg alaposan jelenlegi állásait bezárólag a mélyvonalig, mely 1500^x-re Lupkowitzól keletre vonul s vonja előre tüzérségét.

A 34. ho. okvetlen tartsa jelenlegi állásait s azokat lehetőleg erősítse meg.

Hdt. tartalék 11/31 h. zlj. a Zebrákon». . .

A hdt. parancsa az ellenséges állásnak csak a Beskid—Korosno közti részét tartja olyan erősnek, hogy egyenes támadása nem látszik előnyösnek, azt csak szárnyának átkarolásával lehetne legyőzni. A parancs első pontjában a hdt. ugyan az egész orosz vonalat a Chryszczataig «nagy

mértékben megerősítettnek» mondja, de arról a 3-ik pontban már megfeledkezik s a Kiczera 580—Chriszczata-hegyhát elfoglalását egyszerű feladatnak tekinti, melyet a már veszedelmesen legyöngített 41. ho. könnyűszerrel megoldhatna. Pedig a helyzet nem felelt meg ilyen feltevésnek. Az oroszok vonala egész terjedelmében meg volt erősítve s amivel a beskid—korosnoi vonalszakasz erősebbnek tetszhetett: az előtérnek jobb áttekintése s azzal kapcsolatosan a jobb kilövés, azt a Kiczera 580—chryszczatai vonalrészben helyettesítették az előtér akadályai, melyek megközelítését — különösen az adott hóviszonyok folytán — módfelelt megnehezítettek. Itt tehát nem lehetett «átkarolásról» szó (e kifejezést a hdt. parancs helytelenül használja, mely helytelen kifejezés azután megisméltendő lehetetlen követelményeknek szolgált alapul), legalább nem a hadművelet első szakaszában. Az első hadművelet tisztán «áttörés») volt s a 41. ho.-nak itt a faltörő kos szerepe jutott, mely a szomszédoknak — melyek addig «állásaikat tartották» — utat nyitott volna: a ho.-nak a már előbb kimutatott félelmetesen megcsappant erejénél fogva már eleve kevés kilátással bíró vállalkozás! De ha az áttörés sikerül is, a ho. ereje abban végkép elfogy s akkor mivel történjék az «átkarolás»? Nem volt ahhoz sem a ho.-nak, sem a hdt.-nek de még a hds. csop.-nak sem elég ereje; a tartalékok épen csak, hogy támadó hézagok némi betöltésére szolgálhattak. Kevés bizalom lehetett már a közvetlen támadás, az áttörés sikerében, de még kevesebb a végcél, az «átkarolás» lehetőségében!

A ho. márc. 10-re következőképen intézkedett: Ellenség, saját vonal és szándék hasonlóan, mint a hdt. parancsban. Azután

«1. A ho.-ból támadnak:

a) Schamschula tb. csoportjával és még 3 szd/67-el a ho. tartalékból d. e. 8^h 30'-kor 913— Czartoryja-vonalból a Chryszczatara, azt birtokába veszi.

b) Foglár tb. csoportjával d. e. 8^b 30'-kor czartoryja—mikóvi templom vonalából Hlubokira, balszárnyát Mikóvka felé biztosítva; a hegyi üteg a Maguryczneről Hlubokira és a tőle ÉK.-re húzódó hegyhátra működjön.

2. Ho. tartalék a 67. ezr. 4 százada d. e. 8^h 30'-kor 906 magaslattól délre eső nyergen.

Hdt. tartalék 11/31. h. zlj a Zebrakon.

3. A nehéz tarack a Zebrakon a Chryszczatat lövi; a támadás megközelítésénél a tőle északra eső térséget.

A többi üteg (*U/h.* á. 7 osztály, $\frac{1}{2}$ 2/27 A., 3/9 és 3. 4/8 tar.) a tüzér dd. prk. intézkedése szerint lövi a 680 (Mikówtól északra)— Chryszczata-hegyhátat.

A tüzet hajnalban kezdjék s a lőszer használatát akként szabá-

lyozzák, hogy fokozott hatás mellett is a támadás után megmaradjon még egy része.

4. Ho. pság és tüzer dd. prk. d. e. 8^h-tól a Zebrakon».

A 7. h. á. e. II. osztálya még éjjel Smolniktól keletre, a Jastrib völgyében ment állásba, a ½ 2/27 á. üteg a Zebráktól északra.

A ho. támadásához a 27. ho. is csatlakozni szándékozott, a maga részéről Raben át a 811—728 magaslatokra támadva.

Március 10. borús, viharos, hóföregetes nap; a magaslatokon alig egynéhány lépésre látni; —10° R

A Schamschula-csop. a rendkívüli nehéz viszonyok közt csak nagyon lassan jutott előre; a — légvonalban — kb. 1500^x hosszú utat a Chryszczatara — ellenséges behatás nélkül — csak 2½ óra alatt tette meg, azt is csak a hegygerincen előnyomuló csapatok; a balszárny, a mély von álon keresztül nehezen küzdve messze visszamaradt. A csapatok d. e. II^h-kor a Chryszczatara értek s azt csekély ellenállás leküzdése után birtokukba vették; az oroszok főereje már előbb a háromszögelési ponttól mintegy 800^x ÉK.-re, a Chryszczata északi lejtőjén berendezett támpontjukra visszavonult. A Sypniewsky-csoport (Schamschula jobbszárnya) a Chryszczatan beásta magát; rendeletemre úgy a Hluboki, mint a 811 magaslat irányában előrejutni iparkodott, hogy oldalozó behatásával az ezen pontokra előrenyomuló saját erőket támogassa. A felderítés járőrökkel a Dzial-háton északra, azután Kamionki és Huczvice irányában megkíséreltetett. Miután a Schamschula-csoport balszárnya (Dobák alez.) lemaradt, a fent nevezett feladatok teljesítésére a Sypniewski-alcsoportot megerősítettem a ho. tartalékokból a hegyháton előreküldött ½ zlj/67-el.

Foglár tb. csoportja is nehezen küzdött fel a Hluboki-magaslatra. A jobbszárny — Reichard alez. alcsoportja — az oroszok vonalát rövid távolságra érve nagy lendülettel rajtuk csapott s a Hlubokit elfoglalta; kb. 400 fogoly esett a rohamozók kezébe. De nem soká maradhattak a hegytető birtokában: az oroszok ellentámadása csakhamar levetette őket onnan; azonban 300^x-re a hegyhát oldalán újból megvetették lábukat. A balszárny — Szentgyörgyi alez. alcsoportja — visszamaradt, a hófúvatókban megakadt. Foglár segítséget kért. Erre a ho. tartaléknak (már csak ½ zlj/67) egy századát előre küldtem a Magurycznere Foglár rendelkezésére, Schamschulát pedig újból utasítottam a Chryszczataról Hluboki felé a hegyháton előrenyomulni; azonkívül megkértem a hdt. pságot, bocsátaná Foglár rendelkezésére a Magurycznén lévő ½ zlj/45-öt (hdt. tartalék). Ez meg is történt, sőt a hdt. pság a Zebrakon lévő 11/31. h. zlj hdt. tartalékot is visszahelyezte a ho. parancsa alá.

A jobb szomszéd ho. (27.) támadásáta 41. ho.-lyalegyidőben kezdte,

de a nehéz terep és hóviszonyok folytán nem igen tudott előre jutni sem egyenes irányban Raben keresztül, sem a helységtől nyugatra elvonuló oldalhátakon át. Délben ugyan egy zlj a 728 és 811 közti nyeregre felvergődött, egy $\frac{1}{2}$ zlj a 811 és Chryszczata közti hegyhátat elérte, de a főerő ($2\frac{1}{2}$ zlj) kénytelen volt a kitűzött irányról letérni és csak késő d. u. ért fel a 913 magaslatra (tehát a 41. ho. jobbszárnya mögé), hogy onnan — a hegyháton mégis valamivel könnyebb utat találva — a Chryszczatan át a 811 magaslat felé bekanyarodjon.

Balról a 29. ho. a 720 magaslatot egy századdal megszállta; tovább északra — közlése szerint — nem terjeszthette vonalát, mert ahhoz nem volt elég ereje.

A vihar egész nap tombolt, hordta a havat; a hideg nem engedett. A csapatok a Hluboki-hegyháton lévő ellenséges állások megközelítését hiába kísérelték meg: a mély hóban nem jutottak előre. Az iszonyatos időben az összeköttetések is megszakadtak; így a csoportok pontos helyzetéről — az ellenségről — nem volt tudomásom. Ilyen viszonyok közt a csapatokat nem hagyhattam éjszakán át az ellenséges vonalak előtt; visszarendeltem őket tehát egy hátrább eső vonalba — kivéve Sypniewski ezr. alcsoportját a Chryszczatan — d. u. 6^h-kor a következő paranccsal:

«A 20. h. gy. e. a Chryszczata magaslatot elfoglalta. Hluboki és 689 magaslat még az ellenség birtokában van. A 29. ho. jobbszárnya a 720 és a mikóvi templom között.

A támadás ma tovább nem folytatandó.

Foglár-csoport állást foglal a mikóvi templomtól északra, a Hluboki déli lejtőjén. Csatlakozás balra a 29. ho.-lyal a mikóvi templomnál, jobbra a Hluboki írás «o» betűjétől DK.-re levezető mélyvonalnál a Schamschulacsoporttal (Dobák alez.).

Schamschula-csoport birtokban tartja a Chryszczatát; balszárnyával (Dobák alezr.) a Hluboki írás «i» betűjéhez levezető széles oldalhátan foglal állást. Összeköttetést tart balra a Foglár-csoporttal, jobbra a 27. ho.-lyal.

Az egész arcvonala általában ÉNy.-ra, a Chryszczatan É.-ra irányítva.

A ho. tartalékból (11/31. h. zlj) 1—1 század a 906 magaslatra és a mikóvi völgyben levő taligaút elzárásához előretolatott, honnan a csoportparancsnokok által szükség esetén igénybe vehetők; alkalmazásuk telefonon azonnal jelentendő; 2 százada a ho. tartaléknak a Zebrakon marad.

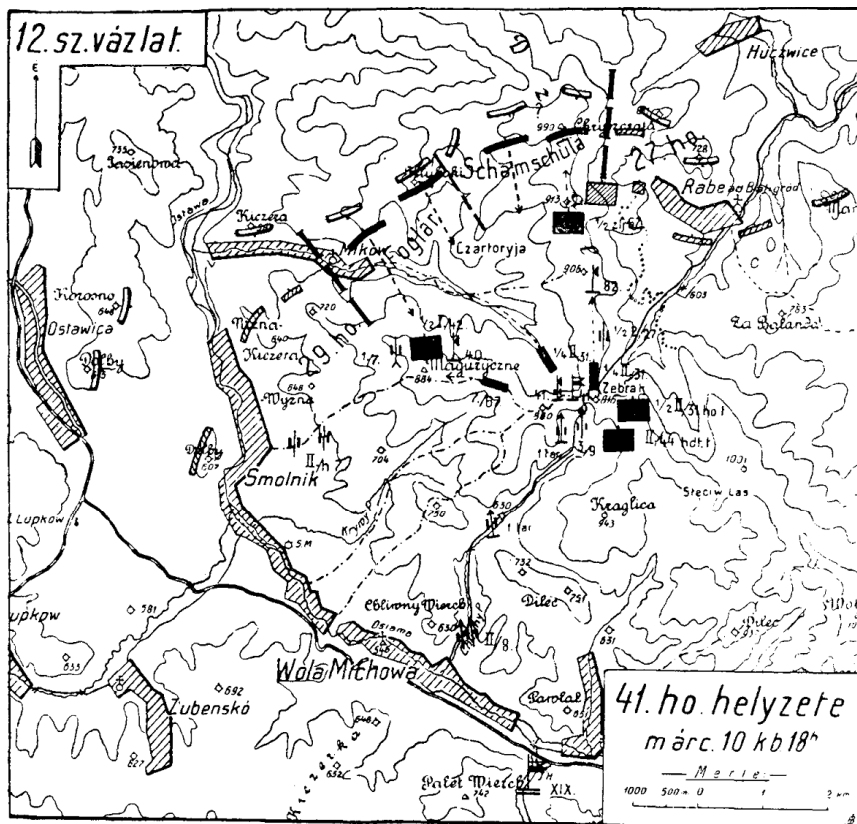
Ellenséges túlerő támadása esetén a Chryszczata— Czartoryja — Maguryczne-vonal okvetlen tartandó.

Ma egy tartalék élelemadag elfogyasztható».

Az árkászszázad eddigi beosztása a csoportokhoz a mai nappal

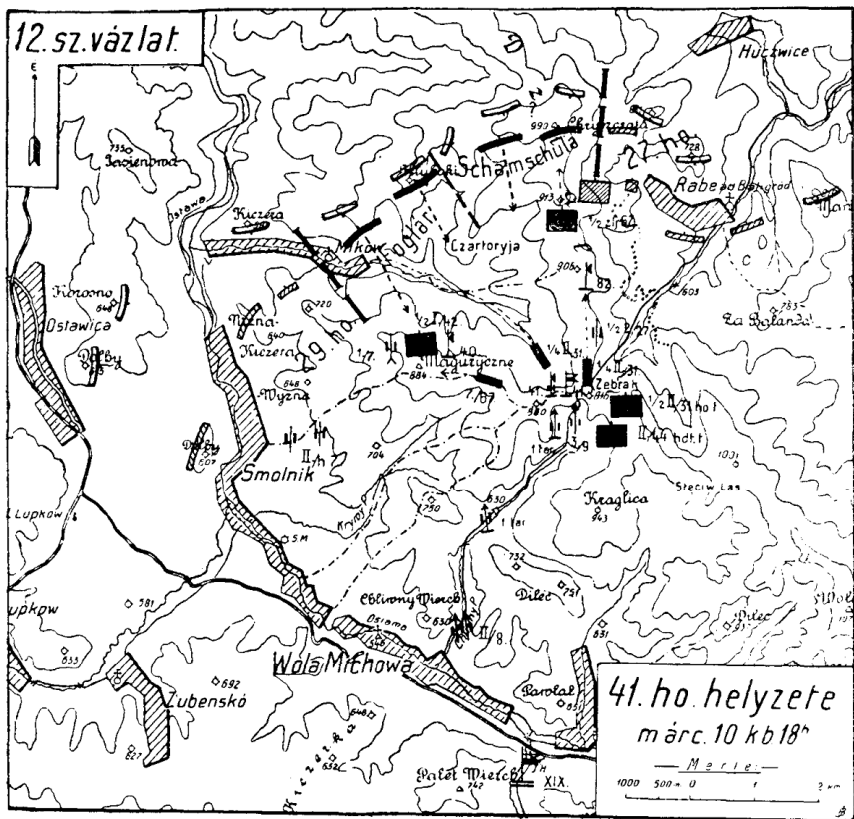
megszűnt; a század a tüzérség számára utat készített a Zebrákról a Chryszczatara.

A ho. helyzetét d. u. 6^h tájban a 12. vázlat mutatja.

Csapatelosztás :

- Schamschula tbk : 20. h. I. III/h. 31. 2¼ zlj/67
- Foglár tbnk : 12. 32. h. ¼ zlj/67. ½ I/42.
- Ho. tart : II/h. 31.
- Hdt. tart : II/44.

Csapatelosztás :

- Schamschula tbk : 20. h. I. III/h. 31. 2 ¼ zlj/67
- Foglár tbnk : 12. 32. h. ¼ zlj/67. ½ I/42.
- Ho. tart : II/h. 31.
- Hdt. tart. : IIIA

A ho. pság a hdt.-hez intézett helyzetjelentésében ezt a csapatok állapotáról is tájékoztatta, hogy azok nagymérvben kifáradtak; sok ember keze-lába a nagy hidegben, hóviharban, elfagyott; a géppuskák a hideg folytán hiányosan működtek.

Az ezredek, tekintettel a megfogyott létszámra, a századok számát is apasztották: a 12. és 32. h. gy. e. csak 8, a 31. h. gy. e. 9 században alakult; csak a 20. h. gy. e.-nek maradt meg mind a 12 százada.

Késő este a hdt. március 11-re a támadás folytatását rendelte el:

«1. A 41. ho. a Chryszczata-magaslatot elfoglalta és onnan részekkel

Hluboki és 811 felé bekanyarodik, felderítést Huczvice és Kami önki felé elrendelt; a Hluboki magaslatért még küzd.

2. A 41. ho. a Hluboki elfoglalása után az elért állás tartása mellett a 811 ellen, a 27. ho. támogatására megindított előnyomulását folytassa; egyidejűleg a Chryszczata északi és ÉNy. irányban fekvő előterületének elfoglalásával a további előnyomulás alapját vesse meg.

3. A 29. és 34. ho. elfoglalt állásaikban mielőbb támpontokat emeljenek és erős tartalékokat vonjanak ki az első vonalból.

A 29. ho. támpontot emeljen különösen a 720 magaslaton, Mików-tól félre.

Élénk felderítés minden irányban ajánlatos.

4. Hdt. tartalék: 11/44 zlj holnap kora reggel a Zebrákra indul; utakat lapátoljon a Chryszczata-ra és a Mików-völgybe.

Egyáltalában ajánlom, a tartalékok által utakat lapátoltatni ».

Egy pótintézkedésben a hdt. még elrendelte, hogy a 67. ezr. — a harci helyzet szerint minél előbb — a Chryszczatan összpontosítandó. Időpontot jelenteni.

A hdt. pság fenti rendelkezésében ugyan már — legalább némi-képen — tekintetbe veszi a ho. lefogyott létszámát és annak az utolsó napok rendkívüli teljesítményei által meggyengült fizikai erejét, amennyiben nem tűz ki messzefekvő támadási célokat, hanem csak közelpontok elérését rendeli, de az adott viszonyok közt ez a feladat is már túlhaladta a ho. erejét.

Miután a csapatok a mai napon túlságosan elfáradtak, végleges helyzetükről és az ellenségről tudomásom nem volt, március 11-re csak a következőket rendeltem el:

«1. A ho. holnap a Hlubokit birtokába vegye, azonkívül a Chryszczata É. és ÉNy. irányban fekvő előterületének elfoglalásával a további előnyomulás alapját vesse meg.

2. Ehhez a részletintézkedések majd csak a ma késő este elért helyzet pontos megállapítása után és az ellenségről még beérkező jelentések alapján holnap d. e. adatnak ki. Úgy a saját, mint az ellenséges helyzetéről a csop. prkok. legkésőbb holnap, 11-én d. e. 8^h-ig a Zebrákra telefonon jelentsenek. Addig is a jelenlegi állások tartandók.

3. Schamschula tb. a csoportjánál beosztott 67. ezredbeli századoknak (volt ho. tartalék) lehető nagy részét vonja ki a harcvonalból és összpontosítsa azokat mint csop. tartalékot a Chryszczatan.

4. 14 11/31. h. zlj ho. tartalék — a zljnak mostan a 906 magaslaton álló századával együtt — d. e. 8^h-kor a 913 magaslaton.

5. Tüzérség — a 15 cm tarack is — a Hlubokit lövi, mihelyt a látási viszonyok azt megengedik.

6. Hp. pság d. e. 8^h-tól a Zebrákon».

Március 11. Március 11-ike sem volt barátságosabb az előtte való napnál: borús ég, havazás, hideg (— 10° R); csak a vihar enyhült némikép. Kora reggel — d. e. 4^h 30' — érkezett a hdt. parancsnokságnak újabb rendelkezése a mai napra a hds. csop. pság utasításain alapulva: «A hds. csop. pság rendelkezése alapján a mára kiadott parancs következőkben változik:

A Schmidt-hdt. a mai nap folyamán átveszi a szakaszt a Dzialhállal bezárólag; balszárnyával pedig a 728—811 —Chryszczata-vonalat birtokába ejti. A Chryszczatan gyűjtendő 67. ezr. megint a 27. ho. kötelékébe lép.

A 41. ho. először is a Hlubokit elfoglalja és azt megfelelő erőkkel megszállja; azok ott erős támpontot emeljenek s azt okvetlen tartásák.

A 41. ho. azután — jobbszárnyát a Chryszczata—781 hátvonal birtokbavételével biztosítva — csoportosítsa erejét két oldalt Mikówtól támadásra a 735 Jasienowára; balszárny a mélyvonalhoz támaszkodva, mely a Nizna Kiczera és a 720-tól ÉNy.-ra lejtő hegyhát közt elvonul. A csoportosítás befejezése jelentendő.

A Zebrakon és a Dzialon lévő tüzérség egyelőre még a 41. ho. parancsa alatt marad, de — egyetértésben a 27. ho.-lyal — annak harcát is támogatja.

A 29. ho. egyelőre fedi a 41. ho. csoportosulását a támadáshoz, azután —lehetőleg erős jobbszárnyal — csatlakozik a 41. ho. támadásához 625 (Jasienowától délre) irányában.

A 29. ho. tüzérsége a két ho. ezen támadását a viszonyok szerint először a Smolniktól keletre, azután a helységtől nyugatra eső területről (607 Dolhy) támogatni fogja.

A 29. ho. balszárnya és a 34. ho. egyelőre tartásák állásukat, de minden alkalmat az előrejutásra erélyesen használjanak ki.

A hdt. tartalék (11/44. zlj) a Zebrák-nyergen marad. Telefonösszeköttetést a Zebrákról Mikówba a 41. ho. telefonosztaga létesítsen».

Ez a parancs annyira homlokegyenes ellentétben állt a valósággal és a lehetőségekkel, hogy még a hdt. pság is szükségesnek találta intézkedése elején kimondottan a hds. csop. pságra hivatkozni, amit máskor ilyen határozott formában nem tett. A parancs minden tekintet nélkül a csapatokra — az idő-, terep- és erőviszonyokra — az íróasztal mellett íródott. A feladat akkor is, ha a ho. teljes létszámon és friss erőben lett volna, nehéz; így a kb. 3000 emberre apasztott létszám, az utolsó súlyos napok által megtört testi erő mellett épenséggel kivihetetlen. A ho.-tól ugyan elvették a Chryszczatát és a szomszéd 27. ho.-hoz csatolták, de ugyanakkor elvették a 67. ezredet is, mely magasabb létszámával (száza-donkint kb. 100 ember) jelentős részét tette a ho. erejének.

A tüzérségről szóló rendelkezés nagyon hiányos, de egyelőre nem jött tekintetbe. A Zebrakon és a Dzial-háton levő tüzérség ugyan meghagyatott a ho.-nak, de vele a szomszéd ho.-t is támogatni kellett. A ho. tüzérségének nagyobb része (a 7. h. á. e. 2 útege, két taracküteg és egy 15 cm tarack) azonban lent volt a Chliwny-, illetve Oslawa-völgyben; kinek parancsa alá tartoznak azok? A Jasienowára tervezett támadást a 29. ho. tüzérségének kell támogatni, pedig a támadás főszereplője megint csak a 41. ho. lenne; a 29. ho. jobbszárnyával csak csatlakozik ezen támadáshoz?

A ho. pság teljes meggyőződéssel lehetetlennek tartotta a keresztülvitelét; legfeljebb a Hluboki elfoglalása jöhetett tekintetbe, az is csak a helyzetről való behatóbb tájékozódás után, mit a Zebrakon akartunk nyerni. Így egyelőre nem történt semmi intézkedés; felnyargaltunk a Zebrákra.

Utunk Wola Michowán keresztül, a 29. ho. arcvonala mögött vezetett; a helységben egy tüzérhadnagy vágatott elénk, jelentve, hogy az oroszok áttörték a 29. ho. vonalát Dolhy 607-nél s Wola Michowára nyomulnak előre; két ágyú kezükbe került. Különös volt, hogy semmi harci zajt, lövést, nem lehetett hallani. De miután a további intézkedés a már értesített 29. ho. pság hatáskörébe tartozott, tovább folytattuk utunkat a Zebrákra.

Itt tájékoztam a helyzetről a parancsnokok telefoni és személyes jelentései, valamint saját tapasztalásom alapján. Amint előre sejthettem, szomorúak voltak a nyert benyomások. A csapatok létszáma az utolsó két nap megpróbáltatásaiban szörnyen lefogyott: fizikai erejük — különösen a rendkívül súlyos időviszonyok folytán — a végkimerülés határán: a zászlóalj- és századparancsnokok nagy része megbetegedett. A támadás folytatása a ho. teljes megsemmisülését vonta volna maga után.

Így a Hluboki támadásától is elálltam; a hdt. pságnak pedig a következő jelentést tettem:

«A ho. az adott körülmények közt támadó erejének végére ért. Az emberek teljesen kimerültek. Az utolsó napok ismétlődő támadásainál, hóviharban és helyenként embermagasságú hóban, az ezredek létszáma teljesen lefogyott. A 12. h. gy. e. 230, a 20. 500, a 31. 1050, a 32. 330 löfegyvert; az egész ho. összesen 2110 löfegyvert számít. Sok ember keze-lába elfagyott; a sebesültek nagyrészét nem lehetett a harctérről elszállítani — megfagytak. A géppuskák befagytak. Tüzérség nem tud löni, mert a köd miatt megfigyelés lehetetlen. Élelmezés a Zebrák-nyeregtől való nagy távolságok és az adott út- és időviszonyok folytán fölötte hiányos. Aho. csak az elért Maguryczne —Czartoryja—Chryszczata-vonal tartására szorítkozhatik».

Ezzel a támadások végüket érték. A hds. csop. pság is végre tudára ébredt annak, hogy a csapatok teljesítőképességének határai vannak.

Közben értesültünk a 29. ho. arcvonalában lefolyt eseményekről. Az oroszok Dolby 607 és E. St. Neu Lupkóv közt meglepetésszerűen áttörték a 29. ho. vonalát, úgy látszott, az ott álló 11. (piseki, cseh) ezr. figyelmetlensége, de valószínűbb áruló közreműködése folytán. A ho. arcvonalának jobbszárnya azután a Nizna és Wyzna Kiczéről leszorult visszavonulási vonaláról s a Magurycznere, onnan le a 704 magaslatra került; a balszárny egyenes vonalban visszament előbbi állásaiba a Niedzwiedza gora egészen le az Oslawaig. A közben előrevont ho. és hdt. tartalék, valamint a balról szomszédos 34. ho. tartalékának oldalozó ellentámadása a harcvonalat megmerevítette és az oroszokat a Niedzwiedza gora— 704 vonal előtt megállította. De 2 ágyú elveszett, 2 nehéz tarack a két harcvonal közt megrekedt és 1000 ember (majdnem az egész 11. ezr.) fogságba esett. Sajnos, a 41. ho.-nak 2 mozgókonyhája (a Magurycznen levő 12 h. gy. e. elővonta őket Smolnikra) is odaveszett; a ho.-nak Smoiníktől keletre, a Jastrib-völgyben állásba ment II/7 h. á. osztálya azonban még idejében visszajöhetett.

A 29. ho. visszamenése következtében Foglár tb. csoportjának balszárnyát visszavette a Magurycznere. Mikor pedig az hírlett, hogy az oroszok már a 704 magaslatot is elfoglalták volna és a Chliwny-völgyet fenyegetik (mi azután később nem igazolódott be) a Zebrákra vont ho. tartalékból egy századot a 860 magaslatra, $\frac{1}{2}$ századot a Chliwny-völgybe, kb. $i\frac{1}{2}$ km-re a Zebráktól, előretoltam; a völgyben levő II/8. tarackosztályt és a 15 cm tarackot pedig visszarendeltem Wola Michowára.

A hdt. pság előbb említett jelentésemre csak annyiban reagált, hogy következő intézkedést adott ki:

«Saját állás ez idő szerint Chryszczata —Czartoryja —Maguryczne — 704—Niedzwiedza Ga.—581 Zubenskotól É.-ra, Kinska vonalában. Visszamenés ezen vonalon túl nem létezik(!) Kötelékeket rendezni. Mindent elkövetni, hogy minél előbb ellentámadásra lehessen átmenni».

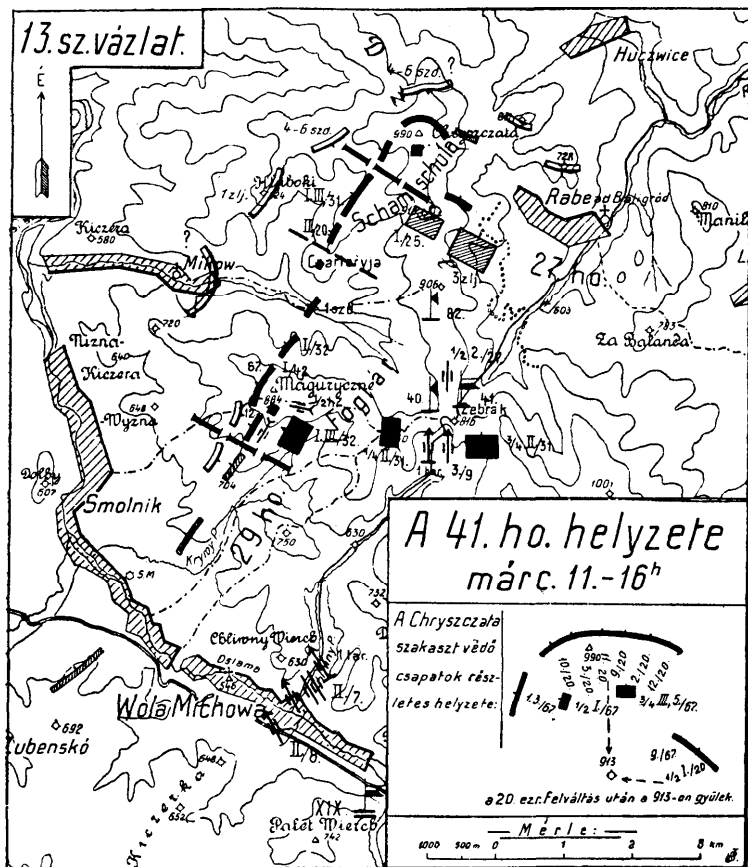
A ho. pság azt az intézkedést közölte a csoportparancsnokokkal, hozzáfűzve még: «a ho. mára tervezett támadása egyelőre elmarad. A 67. ezr. a Schamschula-csop.-nál gyülekezzen; előreláthatólag felváltja a 20. h. gy. ezredet».

Ezen parancs utolsó intézkedését kiegészítve, d. u. még elrendeltetett:

«A Schamschula-csop.-ban lévő 67. ezred 9 százada és 1 gp. osztaga továbbá ezen ezrednek a Zebrakon levő parancsnoksága és 1 gp. osztaga ma délután a 20. h. gy. ezrednek a Chryszczata-szakaszban álló részeit felváltja s a felváltás után a 27. ho. kötelékébe visszalép.

A felváltás lehetőleg még nappal történjék — ha nem, a sötétség beálltával.

A 20. h. gy. e. felváltott részei mint csop. tartalék a 906 magaslaton egyesítendők.

Megjegyzés: A tüzérség egyrészt a Jastrib-völgyből, másrészt a Chliwny-völgyből, mikor az oroszoktól fenyegetve látszott, Wola Michówara visszament.

Az új határvonal a Schamschula-csop. és a Chryszczata-szakasz közt a mélyvonal, mely a Dzial írás «i» betűjétől DNy-ra vezet. Ott kölcsönös szoros kapcsolat és állandó összeköttetés. A 67. ezrednek egy ma éj jel esetleg szükséges támogatása Schamschula tb. által eszközölhető.»

Erről jelentés ment a hdt. psághoz, hozzátéve: «a 67. ezr. 3 százada (az ezrednek egészben 12 százada volt a ho.-nál beosztva) a Magurycznen van. A magaslat biztos megtartása e századok kivonását a harcponalból

mindaddig meg nem engedi, míg az ott lévő 12. h. gy. e. (230 puska) más csapatokkal meg nem erősítettik».

A 29. ho. a 704 magaslaton megmaradt; a 27. ho. a Rabetől északra eső 811 és 728 magaslatokat nem támadta; bevárta a Chryszczata-szakasz átvételét a 67. ezr. által, hogy azután onnan, végig a hátvonalon, könnyebben férhessen az ellenséges állás oldalába.

Holnapra, márc. 12-re a hdt. pság csak az állások tartását rendelte el, egyszersmind arra utalt, hogy erős tartalék alakításával a 29. ho.-nak esetleg szükséges támogatása lehetővé tétessék. A ho. pság ez értelemben rendelkezett; ho. tartalék, a 11/31. h. zlj egy százada a 860 magaslatra tolvá.

A ho. helyzete d. u. 4^h-kor a 13. vázlaton van feltüntetve.

A mai nap a ho., vele együtt a hdt. támadó hadműveletének végét hozta; az erők elfogytak, új erő nem állt rendelkezésre. A visszahatás is mutatkozott már: a 29. ho. rövid órák alatt eredeti állásába visszavetett s azzal kezdődött az orosz túlerő ellenállhatatlan előnyomulása, melyet már csak magyar földön tudtunk véglegesen feltartóztatni.

II. SZAKASZ.

a) Védelem a Kárpátok északi lejtőin (Galíciában) márc. 12-től ápr. 1-ig.

Március 12. Egyformán zord, borús idő; fagy (-7° R) és havazás. Az éj folyamán a 67. ezr. felváltotta a 20. h. gy. e. századait a Chryszczatan. Az éj maga különben csendesen telt el, az oroszok nem nyugtalanították vonalainkat.

Kora reggel a 29. ho. jelentette, hogy erős orosz támadás készül a 704 és a Krywy-pataktól délre eső magaslatok ellen; odébb a 34. ho. leszorult a Kinska-magaslatról. A hdt. pság erre egyetlen ho. tartalékot (11/31. h. zlj.) - d. e. 7^h 40'-kor - a 750 magaslatra rendelte a 29. ho. esetleges támogatására. Alig indult el azonban a zlj, mikor a Magurycznéről Reichard alezr. jelentése érkezett, hogy az ellenségnek erősebb támadó csoportja 720-ról a Maguryczne fejé törve, hegyi ütegünk által ugyan szétugrasztatott, de most ugyanabból az irányból ismét kb. 2 zlj, azonfelül 1 zlj a hegyhát északi lejtőjén, nagyobb erők a Jastrib-völgyből nyomulnak előre ugyancsak a Maguryczének tartva; fogolyvallomások szerint Mikówban és környékén négy ezr. van; azok már tegnap délre általános támadásra készültek, mely csak az uralkodó hóvihár miatt maradt el. Reichard nem bízik abban, hogy megfogyott csapataival ily erős támadással szemben állását tarthatná. Erre a hdt. pság által a 750 magaslatra irányított és már útban lévő ho. tartalékomból egy századot

visszarendeltem és Reichard parancsa alá helyeztem; a hdt. pságtól pedig — intézkedésemet és a helyzetet bejelentve — megfelelő erők alárendelését kértem. A hdt. pság — szintén nem rendelkezvén szabad erők fölött — a 27. ho.-hoz utasított, kérjek attól támogatást. Ettől végre d. u. 3^h-kor azt az ígéretet nyertem, hogy a 34. ezr.-nek I. és ½ III. zlját (összesen 400 puska) a Zebrák-nyeregére irányítja.

Szerencsére erre a támogatásra egyelőre nem volt szükség. Az oroszok úgy a 29., mint a saját ho. előtt is kb. 1000—1500*-re megálltak és beásták magukat. A hdt. pság a 11/31. h. ztfat megint rendelkezésemre bocsátotta, melyet én azután Reichardhoz¹ a Magurycznére irányítottam.

A ho. védelmi szakaszának megrövidítése folytán (a Chryszczatát elvették, épúgy a 704 magaslatot is) feleslegessé vált az alszakaszok eddigi száma s így elmaradhatott a szakaszok összefoglalása csoportokba a dandárparancsnokok alatt is. Ily értelemben ment ki — d. e. 9^h 30'-kor — a következő parancs:

«Az eddigi szakaszbeosztás továbbra is érvényben marad azon módosítással, hogy a Czartoryj a-szakasz pságát átveszi Dobák alezr., a Maguryczne-szakaszét (Mików-völgy bezárólag) Reichard alezr.; álláspontjuk Schamschula és Foglár tbkok eddigi álláspontjai.

Dobák alezr. telefonösszeköttetést létesítsen a Chryszczata-szakasz pkával (a 27. ho.-hoz tartozó) és különös figyelmet fordítson a Mików-völgy felé; saját erői és tartalékai a balszárnyon legyenek.

A 40. és 82. dd. pságok álláspontja a Zebrakon; előbbi gondoskodik az ottani táborhely közvetlen elzárásáról a Mików-völgy felé.

A 20. h. gy. e. I. és III. zlja mint ho. tartalék a Zebrákra vonul; 1 szd. kitolandó a 860 magaslatra; ott bekapcsol a ho. telefonvonalába.

A 20. és 31. h. gy. e.-nek 1—1 menetszázada ma este a Zebrákra érkezik; a 82. dd. pság intézkedjék azok beosztása iránt».

A nap folyamán az egész vonalon könnyű csatározás; orosz tüzérség Hluboki és az Oslawa-völgy felől úgy a Czartoryját, mint a Magurycznét élénk tűz alatt tartotta. Saját tüzérségünk eredményesen lőtt a -Hlubokira, Mikówra, a Maguryczne előterére 720 felé és a Jastrib-völgyön át a magaslatra vezető utakra; a Hlubokin az oroszok kénytelenek voltak erődítési munkáikat abbahagyni.

A 27. ho. két tábori ágyú átengedését kérte, hogy azokkal a 913 magaslatról a 811—728 vonal (Rabetól északra) ellen tervezett támadását támogathassa. Miután a saját ho. vonalai egyelőre nem voltak fenyegetve, a két ágyút átengedtem; azok a sötétség beálltával a 906 magaslaton (a 913 túlexponált s a tűzhatás szempontjából nem előnyösebb) állásba mentek.

Az árkászszázad útjavítási munkáit befejezte — épen kellő időben — mert most sürgősen szükségeltetett a védelmi szakaszokban erő-

dítési munkálatok keresztülvitelére; erre a célra 2 szakaszt a Reichard-csop., 1 szakaszt a Dobák-csop. rendelkezésére bocsátottam; egy szakasz a Zebrakon maradt.

A szomszéd Schmidt-hdt.-nél a 13. ho. légbe röpítette az oroszok egy támpontját a Manilován és a magaslatot elfoglalta; a közvetlen szomszéd 27. ho. változatlanul tartotta állásait.

A bal szomszéd 29. ho. előtt az oroszok raj vonalban 4— 500^x-re közeledtek, mögötte erős tartalékokkal. A ho. pság a vele szemben álló orosz erőket 10—12 zljra becsülte és azok támadását éjjelre várta. Ennek folytán a hdt. pság — d. u. 6^h 50'-kor — elrendelte, hogy a 41. ho. tartaléka (20. h. gy. e. 2 zlja) a Zebrákról azonnal Wola Michowára meneteljen, hol a 20. és 31. h. gy. e.-nek legközelebb odaérkező menetszáza-daival együtt a 29. ho. parancsa alá lép; a 27. ho.-tól átengedett 1½ zlj-ból (34. ezr.) pedig ½ zlj mint hdt. tartalék a 750-^ra induljon, míg 1 zlj mint ho. tartalék a Zebrakon maradhat. így a ho. tartalékom megint lefogyott egy zljra (200 puska), mellyel a Maguryczne —704 magaslati vonal ((biztos» megtartása — mint ahogyan azt a hdt. pság kívánta — nehezen volt keresztülvihető, ha az oroszok komolyan támadnának.

Az erdei vasút Cisnára már három napja nem közlekedett: nagy csapás a sebesültek és betegek ellátása szempontjából is, miután azok elszállítására kellő mennyiségű országos jármű nem állt rendelkezésre. Orvosokban is — úgy a csapatoknál, mint az e. ü. oszlopnál — nagy hiány mutatkozott. Jelentés erről a hdt. pságnak ment; vártuk intézkedéseinek eredményét.

Március 13-án. —4° R; borús, gyenge havazás.

Az éjszaka csendesesen miü-t a 29. ho.-nál is; nappal gyenge csatározás. Ellenséges tüzérség a Dolhy 607 magaslat mögötti állásából élénken tüzelt Maguryczne és 704 magaslatok közti állásunkra; tüzelése estefelé különösen a Magurycznére erősödött. Megfigyeltük egy orosz ezr.-nek mozdulatait a Maguryczne— 704— Wyzna Kiczera közti erdős területen, hová azután tüzérségünk eredményesen lőtt. Ezek szerint ellenséges támadás a 704—Maguryczne-vonalra valószínűnek látszott, miért is ho. tartalékomat (34. ezr. egy zlja) a Zebrákról a Magurycznezakaszba előretoltam, hogy megszállja a 704 és Maguryczne közti hegyhátnak, az utóbbi magaslattól kb. 1000^x délre fekvő, lépcsőszerű, sík részét, mely tapasztalatunk szerint a hegyhát megtartásában fontos szerepet játszott.

Miután így tartalékomból újból kifogytam, visszakértem a hdt. pságtól a tegnapi Wola Michowára, a 29. ho. támogatására elvezényelt

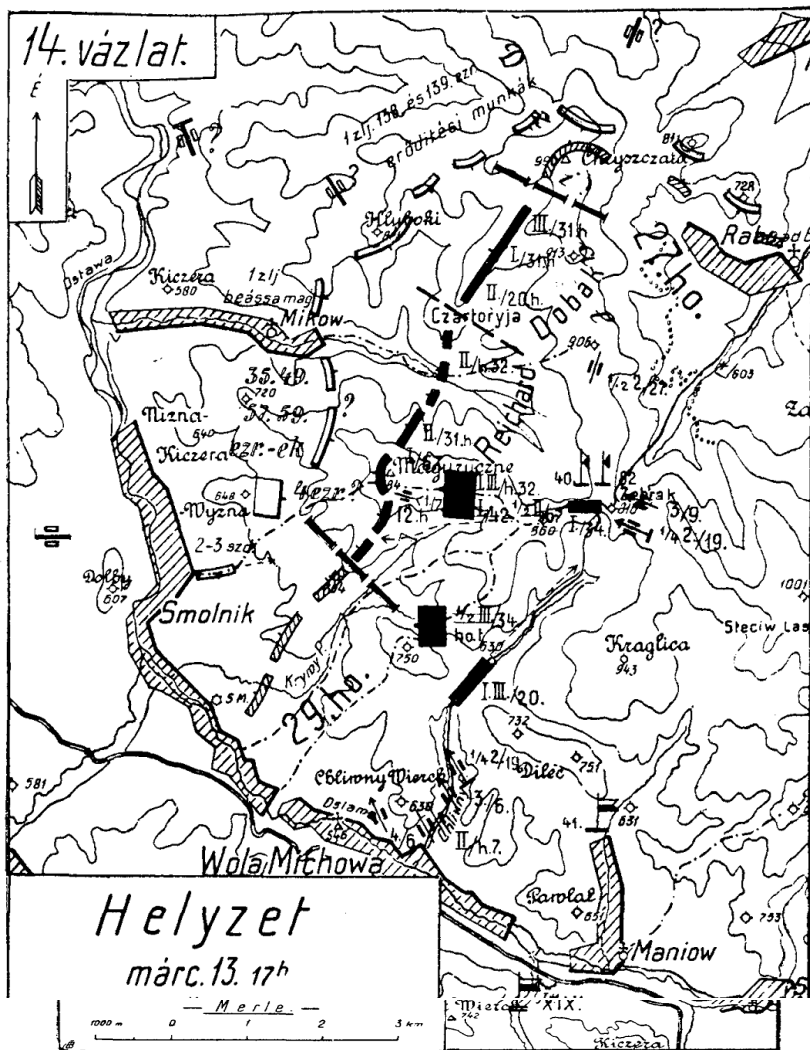
20. h. gy. ezredemet annál inkább, mert a 29. ho.-nál az oroszoknak a múlt éjjelre várt támadása elmaradt és ennél fogva a 20. h. gy. e. nem is került alkalmazásba. A hdt. pság teljesítette kérésemet (azonfelül még a 750 magaslaton mostanáig mint hdt. tart. lévő % III/34. zlját is rendelkezésemre bocsátotta) már azért is, mert számára a hds. csop. pság részéről új segítő erők érkeztek, melyekből a 23. ezr.-nek 2 zlját holnap reggelre mint hdt. tartalékot Zebrákra irányította. így a 20. h. gy. e. a mai napon késő este — d. u. 8ⁿ-kor — ismét visszakerült a Zebrákra; pihenés helyett mind a két napon menetelt. A 20. és 31. h. gy. e. menetszázadai is feljutottak a Zebrákra és beolvasztattak ezredeikbe (a 32. h. gy. e. 2 menetszázada holnap érkezik).

Estefelé az arcvonal egész kiterjedésében elcsendesedett.. Miután azonban fogolyvallomások szerint a Maguryczne—704 vonal előtt kb. 4 ellenséges ezr. (századonként 200—200 puskával) éjjeli támadásra készülne, éber figyelemben maradtunk egész éjjel; tűzértségünk — éjjeli lövésre megfelelően berendezve — készen állt a Maguryczne előtti területet tűz alá fogni, megfigyelői pedig éjen át a csoportprkok mellett maradtak.

Este érkezett a hdt. pság általános intézkedése a jelenlegi állások tartására és azok berendezésére; újabb rendelkezéseket nem igen hozott. Kilátásba helyezte azonban a Czartoryja szakasz átutalását a 27. ho.-hoz (a rövid idő múlva ráncszakadt események folytán nem került kivételre), mikor majd a 34. ezr.-nek támogatásra átengedett $i\frac{1}{2}$ zlját is vissza kell adni és elrendelte egy második védelmi vonal berendezését a 860—750 magaslati pontok közt (nagyjában a régi védelmi vonalunk) a műszaki századok és tartalékok segítségével.

Az élelmezés hiányos voltát a lovak is nagymértékben érezték. Ma a zabot pótló anyagok napi adagjának csak harmadrészét kapták, a pótlást lebonyolító málhás állatok pedig már négy napja csak rossz szénán éltek. Éhségükben a fák kérgét, az alacsony házak szalmafedelét rágták. Sok közülök el is hullott; a fennmaradtak ereje megfogyott. A közeli területen szénát már alig lehetett szerezni; az állapotokról értesített hds. hadtáp pság pedig csak nagynehezen és későn tudott azokon némiképp segíteni.

A ho. helyzetét márc. 13-án kb. 5^h d. u. a 14. vázlat mutatja.

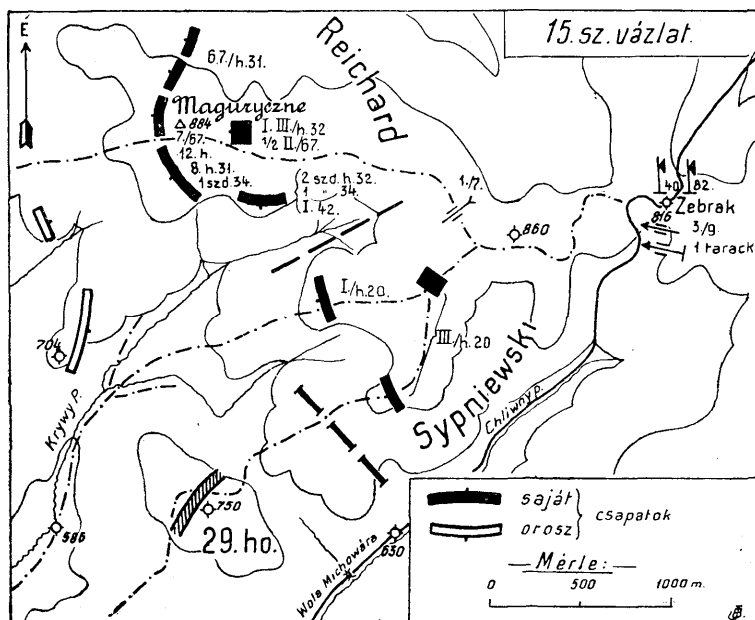
Megjegyzés : Csapatelosztás és puskáállomány.

Reichard- csoport	{	32. h. gy. e.	275 p. (+500 menetszd) és	4 gp.
		12.	236 p.	3 gp.
		II/h. 31. zlj	750 p.	—
		½ zlj 42.	48 p.	2 gp.
		¾ zlj 67.	229 p.	—
			1538 p.	9 gp.
Dobák- csoport	{	I. III/h. 31.	571 p. (+250 menetszd) és	3 gp.
		II/h. 20.	265 p.	2 gp.
				836 p.
Ho. tart.	{	I/34. zlj	155 p.	4 gp.
		I. III/h. 20.	432 p. (+250 menetszd) és	4 gp.
				587 p.

Az I/34. zlj menetben a Magurycznera, Reichard alezds. rendelkezésére.
Az I. III/h. 20. a Zebrakra menetel, mint ho. tartalék.
Fogolyvallomások szerint az orosz ezredeknél kétszerannyi ember volna, mint
úgyhogy az elsővonalbeli hiányt azonnal pótolhatják puskátlanokkal.

Március 14. Marc. 14-ike szomorú napja volt a ho.-nak: nála is beállt a visszahatás, a túlfeszített húr elvesztette ellentállóképességét; a húr elpattant. Amint szívós küzdelemben óriási fáradtság és áldozatok árán az utolsó napokban megszereztünk, azt most rövid órák alatt, egy csapásra nagyobbrészt elvesztettük: visszamentünk a 906—860 vonalba.

Már éjjélkor közölte a 29. ho., hogy állásait a Krywy-pataktól délre az oroszok túlereje támadja, helyenként azokat át is törte; az oroszok támadása szélességben mindinkább terjed; d. e. 2^h-kor a 29. ho. leszorult a 704 magaslatról is; visszavonult 750- Niedzwiedzia Ga vonalába.

A 29. ho. visszavonulásával tátongó rés támadt a Maguryczne és a 750 magaslát közt; az előbbinek baloldala nyitva állt az oroszok átkaroló támadásainak. A veszélyeztetett helyzet megmentésére ho. tartalékomat, a 20. h. gy. e. I. és III. zlját Sypniewski ezredes alatt a 860 magaslattól mintegy 1000^x DNy.-ra fekvő taligaútelágazáshoz irányítottam (d. e. 2^h 15'), hogy ott «megfelelő erők előretolásával biztosítsa az összeköttetést a Maguryczne és 750 közt és akadályozza meg az ellenség befészkelődését a két csoport között».

Reichard alezr. utasított balszárnyát a Maguryczne déli és délkeleti lejtőire visszahajlítani; a Chliwny-völgyben álló 15 cm tarackot visszarendeltem Wola Michowára; a többi otlévő üteg fogatait maga mellé vette, hogy szükség esetén azonnal elvonulhassanak.

D. e. 8^h-kor az oroszok előnyomulása az Oslawa völgyében megsúnt, a 704 magaslaton elfoglalt állásokban berendezkedtek. A 29. ho., megerősítve a 23. ezr.-nek előzőleg a Zebrákra szánt, most neki alárendelt 2 zljával, a 750 magaslaton megállt és kötelekeit rendezte. Ügy látszott, az oroszok tevékenysége a mai napra befejeződött.

A Reichard-csop.balszárnyának és a Sypniewski-csop.helyzete máre. 14-én kb. d. e. 3^h-kor a 15. vázlaton van feltüntetve:

A 41. ho. is elhelyezkedett új vonalában és annak megerősítésén dolgozott. A Reichard- és Sypniewski-szakaszok közt szakaszhatárnak a 704 magaslat alatt ÉK. irányban felhúzódó metsződést jelöltem ki; mindkét szakasz fölött Schamschula tb. vette át a parancsot.

A leírt események folytán veszélyeztetve láttam a Zebrák összekötő vonalát a Chliwny-völgyön keresztül az Oslawa-völgygel Wola Michowánál; utasítottam tehát az árkászszázad parancsnokát, szemrevételezzen azonnal egy útvonalat, mely a Zebrákról a Kraglica ÉK. lejtőjén le a völgybe és azon tovább Maniówra vezet. Ez az útvonal az összes rendelkezésre álló munkaerővel — % árkászszázad (a másik félszázad a Magurycznén marad) és az összes orosz foglyok — leggyorsabban kiépítendő először mint öszvérút, azután a lehetőség szerint kibővítve, mint kociút.

A délelőtt folyamán az oroszok mozgolódása különösen a Maguryczne előtt mind élénkebbé vált. Ügy Smolnik felől a Jastrib-völgyön keresztül, mint Mików felől újabb és újabb csapatok mutatkoztak és tűntek el a távoli előtér erdeiben; az oroszok szemlátomást támadásra csoportosultak. Lövegeink hiába működtek észrevehető jó eredménnyel tömegekben, a támadást fel nem tartóztathatták. A honvédek elszántan várták ellenségüket; maroknyi erejük meddig állhat majd ellen a rázúduló tömegnek? A ho. puskalétszáma — 14. vázlat — kb. 3000 (a menet-századok még nem voltak beosztva), egy orosz ezredé ugyanannyi (4 zlj à 800 puska). De legalább 4 ezred támad — tehát négyszeres túlerő — friss, újonnan érkezett erővel, míg az elcsigázott védők utolsó erejüket kiadták már a megelőzőtt márciusi harcokban.

Széles vonalban, mélyen tagolva indult meg az oroszok átkaroló támadása úgy a Maguryczne ellen, mint a Mików-völgyben, a Czartoryjára. A honvédek gyorstüze, a géppuskák egész utcákat nyitottak tömött soraikban, a tömeg tovább hömpölygött s ellenállhatatlan erővel rövid időn belül lesöpörte a védőket a Maguryczne magaslatáról, úgy, hogy csak egynéhány száz lépésnyire a háromszögelési ponton túl tudtak újból megállapodni d. e. 11^h-kor. A 32. h. gy. e.-nek egy, a 42. ezr.-nek két géppuskája a Magurycznén visszamaradt.

Ugyanabban az időben az oroszok támadása a Miktiw-völgyben a védők hatalmas tüzeiben megakadt; rövid ideig úgy látszott, hogy azzal

támadási akciójuk ma megszűnt. Nem soká tartott azonban az aránylagos nyugalom: egy újabb ezred tört elő a Mików—Hluboki-vonalból s heves rohamban visszaszorította a Reichard-és Dobák-csoportok belső szárnyát. Arcvonalunk áttörése fenyegetett s akkor az orosz áradat a széttört részeket elnyeli. Tartalékom nem volt. Nehéz szívvel elrendeltem a visszavonulást a 860—906 vonalba. Nagy ugrás! Talán előbb is meg lehetett volna állni esetleg balszárnyal a Maguryezne és 860 közt, jobbszárnyal a 913 magaslaton. De ez a vonal még túlszéles volt gyenge erőim számára, előugró jobbszárnya nagymértékben kitéve az ellenség átkaroló műveleteinek. A 860—906 vonal kisebb területre tömörítette csapataimat s nagyobb távolságba hozta őket az ellenségtől, megadva azzal a lehetőséget, hogy az annyira szükségelt nyugalomhoz jussanak, hacsak rövid időre is. Az oroszok ugyanis, tapasztalat szerint, a támadási célul kitűzött vonal elérése után nem igen szoktak azon túl előrenyomulni.

Ilyen értelemben ment ki d. u. 1^h-kor a parancs a visszavonulásra a még mindig elkeseredetten harcoló csapatokhoz:

«1. Az egész vonal visszaveendő 906—860 -φ- vonalába, mely okvetlen tartandó, és pedig:

Dobák alezr. 906 ⇄ tól (bezárólag) a Zebráktól a Mików-völgybe vezető metsződésig; innen (bezárólag) 860 ⇄ on át a 750 ⇄ felé vezető taligaúton Schamschula tb. csoportja; itt összeköttetés a 29. ho.-lyal. A Mików-völgy bizton elzárandó.

Dobák alezr. szólítsa fel a Chryszczatán lévő csoportot (27. ho.), hogy 906 -φ- felé csatlakozzon.

2. A 48. ezr. egy zlja Wola Michowáról útban a Zebrákra; Schamschula tb. rendelkezésére áll esetleges hézagok kitöltésére szakaszában.

3. Az egész, a Zebrakon levő tüzérség — a hegyi üteg kivételével — azonnal Wola Michowára induljon».

A 48. ezr. (nagykanizsai) zlját a hdt. pság bocsátotta rendelkezésre a ho.-nak — utóbbinak a visszavonulást közlő jelentésére — hogy azzal az Összeköttetést, a 29. ho.-lyal biztosítsa és az oroszok esetleges áttörését itt megakadályozza.

A tüzérség (1 nehéz tarack, 1 taracküteg és egy ½ ágyúsüteg) visszarendelése a Zebrákról szükséges volt, mert később visszajutása a Chliwny-völgyön keresztül a bizonytalan helyzet és az ellenség közelsége folytán kétségessé válhatott volna.

A hds. csop. pság a ho. jelentését a megtörtént visszavonulásról tudomásul vette d. u. 2^h-kor s utasította a Schmidt-hadtestet, vegye vissza a 27. ho.-t 906—Manilowa vonalába s támogassa a 41. ho. harcát minél előbb minden rendelkezésre álló erejével. A 27. ho. erre a 25. ezr.-flek (Iosonci) egy zlját — 200 puska — küldte a Zebrákra, hol az mint ho. tartalék állást foglalt.

A ho. visszavonulása a 860—906 vonalba egészbenvéve rendben történt; csak Dobák alezr.-nek a Czartoryján levő balszárny csoportja, mely Reichard jobbszárnyának visszavonulását a Mików-völgyben fedező, állásában tovább kitartott, az oroszok által erősen szorított és tetemes veszteséget szenvedett. A 31. h. gy. e.-nek 2 géppuskája akkor odaveszett.

A 27. ho.-nak a Chryszczatan álló csoportja (a 67. ezr. 9 százada és a 25. ezr. 4 százada) már d. u. 3^h-kor visszavonult a 906 magaslatra s azt megszállta, úgy, hogy Dobák alezr. az ezáltal megrövidült szakaszát erőteljesebben védhette. A hdt. pság által rendelkezésre bocsátott III/48. zlj Schamschula szakaszának balszárnyán a 29. ho. felé fennálló hézagot töltötte ki.

Az esti órákban így a ho. megrövidült védelmi vonalát egész kiterjedésében összefüggően megszállta s a szoros összeköttetést a szomszédokkal helyreállította. Az oroszok a Maguryczne—Czartoryja-vonalon túl nem követtek. Csend állt be.

Este a hdt. pság közölte még a hads. csop. pság rendelkezését, mely szerint a XIX. hdt. mostani állását szíyósan tartsa; a 27. ho.-nak a 906 magaslaton lévő csapatai pedig alámrendelteknek.

Sypniewski ezr., a 20. h. gy. e. pka beteget jelentett — már a 2-ik ezr. pk., ki a sorból kidőlt — s elhagyta a harcteret. Vele a ho. egy mindenkor megbízható, körültekintéssel működő ezr. pkot vesztett, ki ezredét erősen kezében tartotta. Alatta foglalta el csoportja a 906, 913 és Chryszczata-magaslatokat. Utódja a parancsnokságban Ágoston alezr. lett, ki az előbb neki szánt 12. h. gy. e.-det még nem vette át; utóbbinak parancsnoka továbbra is Szentgyörgyi alezr. maradt.

A ho. helyzete d. u. 4^b-kor a 16. mellékleten van feltüntetve.

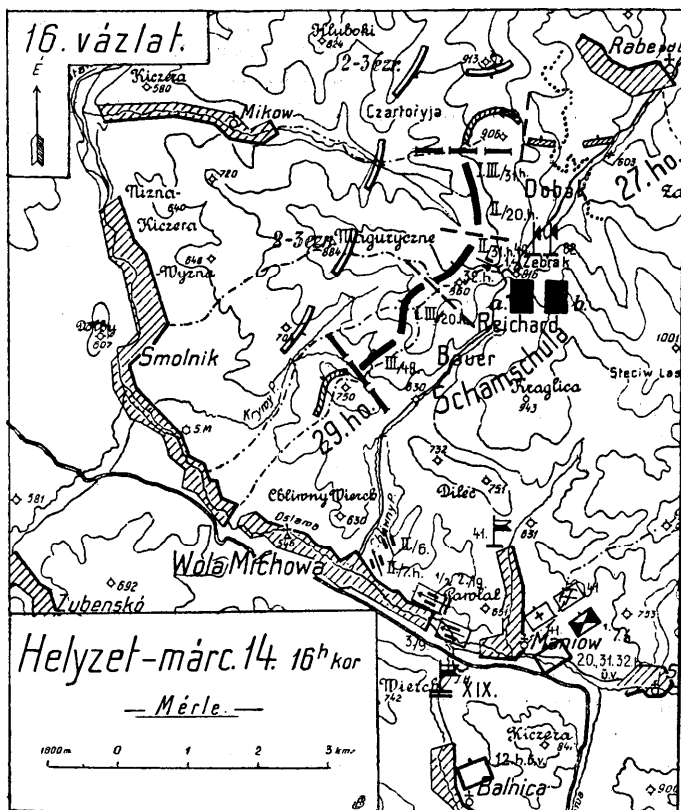
Március 15. Március 15-ike úgy nálunk, mint a szomszéd ho.-nál csendesen múlt; az oroszok elfoglalt állásaikban maradtak; a szemközi harcponalok csak helyenként váltottak egyes lövéseket.

Járőrök az előtér felderítésére nagyszámban küldettek előre; megállapították, hogy az oroszok a Czartoryja—Maguryczne 704 vonal megerősítésén dolgoznak; a 913 magaslaton csak ellenséges járőrök láthatók; a Mików-völgyben az oroszoknak tisztek által vezetett járőrei szétugrasztattak; fákön jelzéseket alkalmaztak, valószínűleg irányítás céljából legközelebbi előnyomulásuk számára. Járőreink, hasonló jelzéseket, egész -szabálytalanul alkalmazva, meghíúsították az ellenség szándékát. Fogolyvallomások szerint a Czartoryja tájékán az egész, Kielcéből érkezett 44. ho, állana,

A hol tüzésége Maniowtól.északra a völgyben, állásba ment; a Chliwny-völgy jelenleg nem látszott még elég biztosnak; erre a célra

már azért sem, mert az ottani állások a szomszéd 29. ho. arcvonala mögött feküdtek.

A Dobák-szakaszt és a tegnap-este a h. o.-nak alárendelt Schmidbacher-szakaszt a 906 magaslaton Foglár tb. egységes parancsa alá csoportosítottam, így most az ő csoportja nagyjában véve a h. o.-nak északra irányított jobbszárnyát Schamschula tb. csoportja (Ágoston- és Reichard-alszakaszok) a Magurycznén a ho.-nak ÉNy.-ra irányított balszárnyát képezte.

Megjegyzés: Bauer szds átmenetileg vette át Sypniewski ezdstől a parancsnokságot, amíg Ágoston alezds a Dobák szakaszból bevonul.

A 906 magaslaton a 27. ho. csapatai (Schmidbacher alezds 9 szd 67. és 4 szd 25 ezd.-ből); este ez a szakasz is a 41. ho.-nak rendeltetett alá.

a = Schamschula-csoport tartaléka (12. h. gy. e. = 150 p. és 1/34. = 150 p.)

b = ho. tartalék (2 szd. 67., III/25. (167 p.) és a 32. h. gy. e. egy menetzsda.)

Az 1/42. zlj a Magurycznéről való visszavonulás után a 29. ho.-hoz bevonult.

A tüzéség a Chwiny-völgy wola michalowai torkolatánál részint állásban» részint készenlétben.

A hdt. parságtól rendelkezésre bocsátott III/34. zlj mint ho. tartalék a Zebrákra ment.

Az utolsó félhónapban — márc. 1-től 15-ig — a ho. újból nagy veszteséget szenvedett; a márc. 3., 7., 8. és 10-én vívott súlyos harcok, a mostoha időjárás és nélkülözések megtizedelték sorait.

Az alábbi összeállítás kimutatja a márc. 1. és 15. puskaállomány közti különbséget (zárjelben a tisztekre vonatkozó adatok).

A puskaállomány volt

márc. 1-én

márc. 15-én

(aznap besorolt
menetszázadokkal)

12. h. gy. e.....	1334	(46)	208 (26)
20. « « «	2588	(54)	819 (34)
31. « « «... ..	2992	(46)	1750 (39)
32. « « « _	<u>1021(31)</u>	<u>479</u>	<u>(24)</u>
Összesen	7935 (177)		3256 (123)

Ezek szerint a ho. vesztesége 4697 (54) fő volna; ha tekintetbe vesszük azonban, hogy ebben az időszakban a 20. 31. és 32. h. gy. ezredhez menetszázadokkal, összesen 662 (22) fő vonult be a akkor a tényleges veszteség 5341 (76) fő, mi a márc. 1. állománynak kb. 67%-a.

Legtöbbet veszített — abszolúte véve a 29. h. gy. e.: 1997 (26) főt, azután a 31.: 1464 (16) és 12.: 1126 (21); - legkevesebbet a 32.: 754 (14). Meg kell jegyezni, hogy a 20. h. gy. ezr.-nek feltűnően sok volt a betege: 1150(21).

Az egész ho. 5341 (76) főnyi veszteségből 2186 (24) a halott és sebesült, 1943 (47) a beteg és 1212 (6) a fogságba esett és eltűnt.

Az ezredek a vésszesen megapadt állomány folytán századaik számát is leszállítani kényszerültek. A 12. és 32. h. gy. e. 3—3 századdal alakult 1 —1 zljban, a 20. h. gy. e. 6 századdal 3 zljban, a 31. h. gy. e. 9 századdal 3 zljban.

Lövegben is nagy hiány állt be. A 11/8. tarackosztálynak 7, a 3/9. tarackütegnek 3 tarackja vált hasznavehetetlenné. Ezek a tarackalakulatok azért ki is váltak a harcvonalból és a II/6. tarackosztállyal pótolattak.

Márc. 1. óta a négy gyal. ezr.-nél elhült 86 ló, a tüzérségnél és lőszer-ozzlopnál 40.

Március 16—20. Március 16-tól 20-ig — tehát 5 napon keresztül — aránylagos csend és nyugalom uralkodott az egész arcvonalon, a szomszéd hok-nál is. A csapatok a pihenés által megint egy kis erőre juthattak,

létszámuk is szaporodott bevonuló menetalakulatokkal. Sajnos, az időjárás nagymértékben megakasztotta az erők teljes helyreállítását; újból rosszabbra fordult, borús, ködös idő után 19-én vihar mellett erősen esett; a lövészárkok víz alá kerültek; 20-án d. u. pedig kitisztult égnél a hőmérsék 3° R-ral szállt a fagypontra alá; az átázott honvédeken a ruha csonttá fagyott.

Márc. 16-án a kötelékek rendezésére a következő parancs ment a csapatoknak:

«1. A 34. ezr. I. zlja a harcvonalból kivonandó; a sötétség beálltával Za Balandára vonuljon, hol mint hdt. tartalék a Schmidt-hdt. számára megint saját ho.-ja kötelékébe lép. (A 11/25. zlj. már előbb vonult be ho.-hoz.)

2. A 11/20. és 11/31. h. zljak kölcsönösen szakaszt cserélnek; előbbi ezredével egyesül, utóbbinak egy részét Foglár tb. tartsa vissza csoport-tartalékának. A felváltás a szakaszprkok kölcsönös megállapodásával történjék.

3. A 67. ezr.-nek a 27. ho. által felajánlott 2 százada tartalék marad Schmidbacher alezr. szakasza (a 906 magaslaton) számára; állást foglal a Zebrakon.

4. Ho. tartalék a 12. h. gy. e. (1 zljban alakulva) és a IY/48 zlj; mindkettő a 48. ezr.-nek parancsnoka alatt.

5. A 12. és 32. h. gy. e.-nek ma d. u. a Zerbakra érkező menetszázadjai mielőbb besorozandók ezredeikhez.

6. Az állások műszaki megerősítése szakadatlanul folyjon; a szakaszparkok azok alapos kialakítását erélyesen szorgalmazzák. A ho. tartalék megfelelő fedezékeket teremtsen».

A ho. kényszerült visszavonulása a Magurycznéról és a Czartoryjáról minden valószínűség szerint végét jelentette támadási hadműveleteinek; ezzel harci tevékenységének egy dicső szakasza befejeződött, melyről szükségesnek találtam a csapatoknak a következő parancs-csal mintegy beszámolni:

«A ho. által a Kárpátokban febr. közepén megkezdett hadműveletek első időszaka majd egy hónapig tartott nehéz, de dicsőséges harcok egész sorozata után most bezárult.

Büszkeséggel tekinthet vissza a háború ez időszakára a ho. minden egyes tisztje és legénye. Hosszú időn át védelmi állásban szívósan kitartott, majd támadásával tért nyert ellenséget tartóztatott fel a ho.; majd maga is támadásba átmelve, elsőnek nyitott utat a hds. csop. széles arcvonalan; egyik fontos magaslatot a másik után vettek birtokukba véres áldozatok árán a ho. példátlan vitézséggel küzdő csapatai s vetették vissza az állásait szívósan védelmező ellenséget.

Majd 4000 fogoly 12 gp, és temérdek fegyver fényes bizonyága az elért eredményeknek; ezenkívül pedig előjáróink elismerése és dicsérete jutott osztályrészül a ho.-nak kiváló magatartásáért.

A számbeli nagy túlsúly, amit az ellenség a hadszíntér e részén erősbítések összevonásával elért, most feltartóztatták egész arcvonalunk további előrenyomulását.

Ezenkívül pedig még egy hatalmasabb ellenséggel kellett szembe szállnunk; a hideg tél teljes zordságával lépett fel s annyi áldozatot követelt, hogy erőnkől jelentékeny veszteséget szenvedtünk.

Az így beállott helyzet a legközelebbi időkre egy bizonyos mérvű megállapodást hoz létre, de emellett megköveteli, hogy állásainkban minden ellenséges támadással szemben kitartsunk. S amíg egyrészt ezzel készen szemben állunk az ellenséggel, másrészt el kell követnünk mindent, hogy az időjárás viszontagságai elől a csapatot lehetőleg megkímélve állásainkat nemcsak megtartsuk, de növeljük is.

A tiszték tevékenysége és a legénység buzdítása mellett lehetséges lesz a fedezékeket mihamarább annyira tökéletesíteni, hogy a csapatok az időjárás ellen szükségszerűség megóvassanak.

A meglévő főzőedények helyes kihasználása pedig lehetővé fogja tenni oly osztagoknak meleg étellel való ellátását is, melyekhez a mozgó-konyhák el nem juthatnak vagy amelyeknél az étkezés felmelegítése ki van zárva.

Amint a magasabb prkások részéről azok legjobb tudása szerint gondoskodás történik, hogy lehető kedvező anyagi helyzetet teremtsenek a csapatok számára, épúgy kell minden alprknak igyekeznie a nagy fáradalmak által előidézett kimerültséget leküzdeni és a helyzetet részleteiben javítani.

Remélem és elvárom, hogy a csapatok eddigi kiváló szelleme továbbra is csorbítatlanul fennmarad s képessé teszi azokat, az eddigi-dicsőségeket újabbakkal gyarapítani.

Ennek elérésében teljes biztossággal számítok a csapat-, osztály- és alosztályparancsnokok, valamint az összes tiszték odaadó támogatására».

Már említettem, hogy a honvédeknek kevés barátja volt a magasabb parancsnokságoknál. Hogy miért, azt talán — ismerve volt közjogi viszonyainkat — nem volna nehéz megmagyarázni. Ezt a többé-kevésbé burkolt ellenszenvet érezni lehetett — kevés kivétellel — mindenütt és mindenkor. A legtöbb esetben bajos volt, a tény — az érzéklésen túl — konkrét adatokkal támogatni s azért nem igen lehetett ellene tenni. A most említendő eset is egyike volt az ilyen, további tárgyalásra nem alkalmas mellőzéseknek.

A hds. csop. pság egy március 16-án közzétett parancsában általánosan közölte, hogy a 13. osztrák Landwehr ho. március 12-én az oroszok egy támpontját a Manilowan «kiváló bátorsággal keresztülvitt rohammal» elfoglalta s ezen alkalommal — ellentámadások visszavetésével — 3 tisztet, 1263 legényt elfogott, 6 gp-t zsákmányolt. Ezért a «fényes fegyvertettért» a hds. csop. pság «szívből jövő szerencsekívánatait tolmácsolja a vitéz csapatoknak, a parancsnokoknak, tiszteknek és az összes legénységnek pedig leghálásabb köszönetét és teljes elismerését fejezi ki a legfelsőbb szolgálat nevében». Ez eddig rendben van; a 13. ho. ezt a dicséretet teljesen megérdemelte. De négy nappal előbb — március 8-án — a 41. h. ho. az oroszoknak nemcsak egy, hanem *három* erős pontját foglalta el rohammal: a Magurycznét két támpontjával, a 913 és a 704 magaslatokat; két nappal később — március 10-én — még egy negyediket, a Chryszczatát is, összesen 16 tisztet, 1613 legényt elfogott és 4 gp-t zsákmányolt. Az orosz arcvonal megrázkódtatása olyan nagy volt, hogy az ellenség kényszerítve érezte magát nemcsak erről a négy magaslatról, hanem öt ho. (24., 34., 29., 42., 27.) arcvonala előtt - a Beskidtól a Dzialon át egészen Rabéig bezárólag — visszamenni.

A ho.-nak e ténykedéséről — egy rövid, a ho. prksághoz intézett telefonelismerésen túl — a parancsokban szó nem esett, sőt a hadsereg főparancsnokság kezdeményezésére a ho. prkságnak még körülményesen és alaposan meg kellett okolni, mért nem foglalta el és tartotta meg — a már elfoglalt 3 ponton kívül — a Chryszczatát már márc. 8-án?

Nem esetleges egyéni hiúság kielégítéséről van itten szó, hiszen a prkok azután részesültek a szokásos rendjelkitüntetésben. De a csapatok érezték nehéz harcuk értékét, tudták, hogy legjobbjukat adták oda, küzdöttek teljes odaadással: az ilyen megkülönböző értékelés joggal csak elkeseredést támaszthatott bennük s szellemüket csak kártékonyán befolyásolhatta.

A csapatok állásaik erősítésén serényen dolgoztak. Szeges drót azonban kevés állt rendelkezésre, úgyhogy az akadályok nagyrészt csak ágtorlaszok képezték, melyek kb. 1 m magasságig dróttal voltak körülfonva. A lövészárkok egy része hóba volt vágva álló lövészek számára.

Az időjárás hirtelen megváltozása folytán — sűrűn esett — a fedezékek kiépítése égető szükségét képezett; a ho. egész arcvonalán és körletén nem volt egyetlen fedett hely, úgyhogy még a tartalékok sem kerültek tető alá; a szakadó esőben a lövészárkok és fedezékek a legrövidebb idő alatt vízzel teltek meg. Sürgősen kértünk tehát a hdt. prságtól deszkákat, tetőfedőlapokat stb., hogy legalább az első vonalból pihenésre visszavonult részek számára tetőket emelhessünk.

A hds.csop.pszágintézkedésére egy második védelmi állás rendezendő be Za Balanda—Kraglica—Dilec 751—wola-michowai vasútállomás stb. vonalában. Szakaszhatórok a 41. ho. számára jobbra a Zebráktól az 1004 magaslat felé vezető hegyhát (kizárólag), balra a Dilec 751 (bezárólag). A ho. egy vezérkari és egy tüzértörzsbeli tisztje, valamint az árkászszázad pka szemrevételezték a védelmi vonal menetét; az árkászszázad egy munkásosztag (100 munkás) és orosz foglyok segítségével végezte a munkálatokat márc. 16-tól 20-ig terjedő időszakban.

A 19. vázlat mutatja a 2. védelmi állás részleteit.

A hdt. pság egy általános parancsában úgy találta, hogy az ütegállások nagyrésze előnytelen távol esik az ellenségtől s ennél fogva különösen annak tüzéréjét nem foghatja kellőleg tűz alá. A ho.-k tegyenek jelentést tüzéréjüknek szándékolt előnyösebb elhelyezéséről.

Erre a hopság a már elfoglalt ütegállásokat következő jelentésében védelmébe vette:

A ho. feladata egyelőre a 906— 860 ↔ és tovább 750↔ felé húzódó vonalat tartani.

Tüzérégből e célra rendelkezésre áll a II/7 h. ágyús osztály, a II/6. tarackoszt, egy % 15 cm taracküteg és az ½ hegyi ágyús üteg.

Tüzérégi állásokra alkalmas területek a Chliwny völgy, a Maniowtól északra emelkedő völgy a két említett völgy közt fekvő hegyhát és a Zebrák.

A 41. ho. tüzérégének elhelyezését lásd a 17. vázlaton.

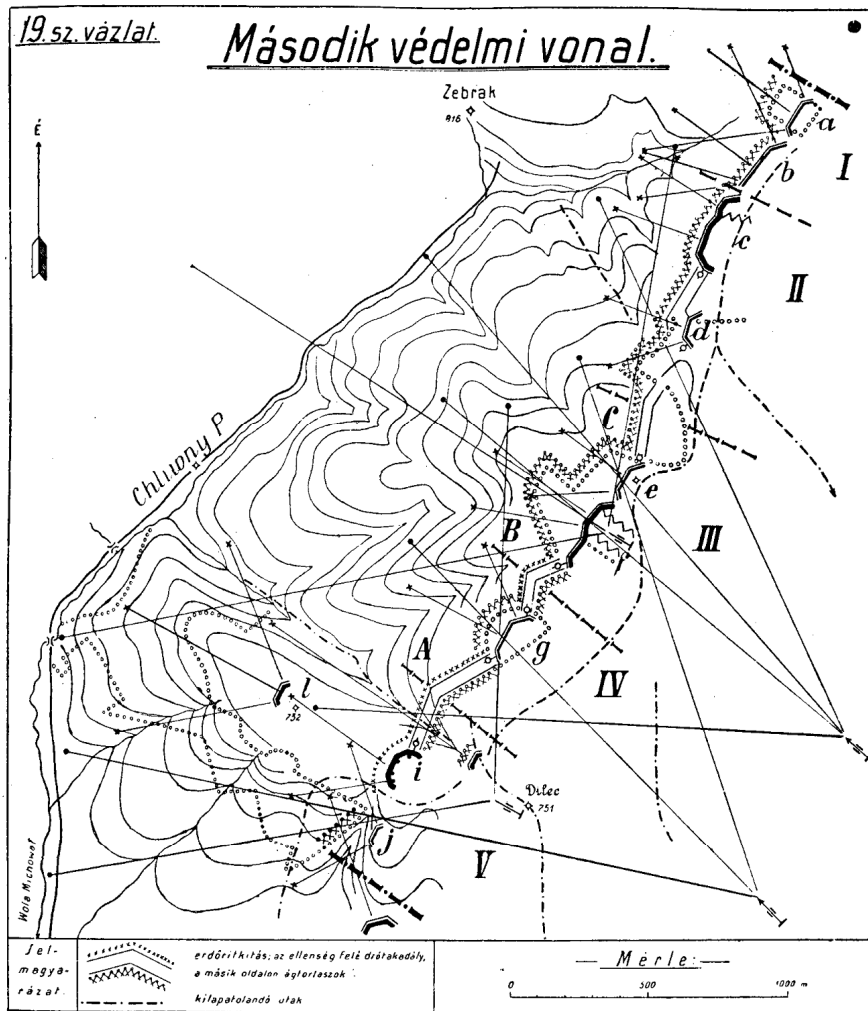
A II/7. h. ágyús osztály a Maniow-völgyben áll, mert a Chliwny völgyből a nehezen átlóhető nyugati magaslatok folytán a nyugatra fekvő előteret csak 3800 m távolságtól kezdve uralhatná; észak felé onnan csak a Maguryczne—860 magaslati vonal vehető tűz alá. Mostani állásából az osztály — lőtávolságon belül — a védelmi vonaltól nyugatra fekvő egész területet uralja.

A II/6. tarackosztály — a Chliwny-völgyben elhelyezve — nagyjában ugyanazt a területet uralja, mint a II/7. h. ágyús osztály; csak lőtávolsága nyugat felé 1500 m-rel kitolva. Sötétség beálltával a tarackosztály — könnyen fenyegető visszavonulása folytán — Wola Michowa keleti végére megy vissza.

A % nehéz taracküteg a Maniow-völgyben ugyanazt a területet uralja, mint a II/7. h. ágyús osztály.

A hegyi üteg 860 magaslaton Maguryczne és Czartoryja, valamint 913↔ ellen működik.

Ezen elfoglalt állásokon kívül olyanok még a Maniow- és Cliwny-völgy közti hegyháton és a Zebrakon lehetségesek.

Megjegyzés a 19. vázlatához:

- I. szakasz 2 szd. kilövés 800—1000. a— és b-ben 1—1 szd
 II. " 1 zlj. " 700—800x. c—2, d-ben 1 szd
 III. " 1 zlj. " 100—200x. e—1, f-ben 2 szd
 IV. " 1 zlj. " 100—200x. g—2 szd
 V. " 1 zlj. " 600—700x. i—1½, j—¼, l—¼ szd

A = igen sűrű erdő sok bokorral. B = magastörzsű erdő. C = igen ritka erdő

Tartalékok: az I. és II. szakasz számára a C támponttól keletre,
 a III. és IV. " " a Kraglicán,
 az V. " " a Dilecen.

Tüzérség: Hegyi tüz. a Kraglicán és a Dilecen, tb. tarackok a maniowi völgyben, nehéz tarackok a maniowi templomtól közvetlen délre, ágyúk Maniow—Sczerbanowka közt, esetleg Balnicától északra.

Kilátásba vett megszállás: a) Foglár tbk csapataival (67. ezr. kivéve) az I. és II. szkszt, b) Schamschula tbk szkszának jobbszárnyával és a ho. tart. egy részével a III. és IV. szkszt, c) 48. ezr. az V. szkszt, d) Ho. tart. annakidején lesz kijelölve.

Az előbb említett hegyháton lehetséges állások a Pawlal 615 ⇨ és Dilec 751 ⇨ magaslatokon csak hegyi szállításra berendezett lövegekkel és alapos útjavítási munkálatok után érhetőek el. Pawlal nem nyújtana lényeges előnyöket sem nyugati, sem északi irányban; Dilec csak északi irányban kb. 1500 m lőtávolságtöbbletet.

A zebraki állás tarackok elhelyezésére mindenesetre nagyon előnyös lenne, mert lötérulete Magurycznétől a Mików-völgyön át egész Rabéig terjedne de az állás túl exponált; egyetlen lehetséges visszavonulási útja a védelmi vonallal párhuzamosan, attól csak 800—1000 m távolságra vezet.

Az összes állásban lévő ütegek Ny. és DNy. irányban a 29. szomszéd ho. előterületére is hathatnak. A 27. ho. támogatása, míg a Zebrakon lövegek nem állanak, kizárt.

Újabban fellépő, védelmi vonalunkra tüzelő ellenséges ütegek — amennyiben egyáltalában fölfedeztetnek — csak a Chliwny-völgyből volnának tűz alá foghatók. Ott már állnak tábori tarackjaink; ágyúinkat is már most oda áthelyezni, pazarlás lenne, mert azok — mint előbb kimutattam — onnan a tulajdonképeni védelmi harcban — a közvetlen előteret nem uralván — nem vehetnének részt. A nehéz tarackok előre vonása, talán Wola Michowára, nagyobbítaná ugyan a lőtávolságot nyugatra kb. 2 km-rel, de nem vélem tanácsosnak ezen nehezen mozgatható, válságos helyzetben súlyos közlekedési zavarokat okozó lövegek felállítását oly helyen, hol utak minden irányból összefutnak; nyugati irányban különben hiányzanak is megfelelő célok a nehéz tarackok számára.

Ha a védelmi vonal a Zebráktól — attól É. és Ny. irányban — megint távolodik, akkor a nyergen, úgy mint az annakkelőtte is történt, lövegek okvetlen állásba fognak menni».

A ho. ütegállásaiban ezek után változás nem történt.

Marc. 19-én az arcvonalon uralkodó aránylagos csendet a hdt. pságnak egy intézkedése szakította meg, mely szerint a ho.-k az ellenségnek egy készülődő általános támadás benyomását keltsék s azzal meghiúsítsák az oroszok esetleges szándékát, az utóbbi napokban magunkra vont tetemes erejükből részeket más harcterületre eltolni. E célból «19-én d. u. 1^h-tól kezdve az összes ütegek lassú céltűzet adjanak le, és pedig a 41 ho.-nál a Magurycznétől 704 ⇨-ig bezárólag a 29. ho.-nál az erdei vasútig bezárólag és a 34. ho.-nál Lupkowig. D. u. 3^h-tól kezdve a tűz összpontosítandó, a 41. ho.-nál különösen a Magurycznére. Ez a tüzelés is lassan és pontosan célozva történjék és a gyalogsági tűz lankadásán túl még félórán keresztül folytatandó.

D. u. 4^h-kor azután — a Magurycznétől Wola Michowáig és az

584 ⇨ től az 570 hídig terjedő szakaszokban — gyalogság kezdje jól célt, lassú tüzelését s azt a sötétség beálltáig folytassa.

Ha az ellenség valahol állásait otthagyná (!) akkor azokat el kell foglalni és az így elért eredményt kiépíteni!»

Ilyen értelemben utasítottak ezután a szakaszparancsnokok.

Az ilyen «tűzrajtaütések» rendszerint nem érik el céljukat, különösen, ha «lőszermegtakarításhoz» vannak kötve. Valamirevaló ellenfélre nem hatnak és kár az elhasznált lőszerért. Az oroszok is próbálkoztak velünk szemben egynéhány esetben ilyen «tűzrajtaütéssel», meglehetősen közömbösen vettük. Tényleg most sem értünk el eredményt. A szakaszok ott, hol az ellenséges vonalak távolsága azt megkövetelte, a gyalogsági tűz leadására osztagokat küldtek előre; a tűzéréség lőtt, az oroszok csak nagyon gyengén feleltek. Minden a régiben maradt.

Marc. 20-ig az ellenség meglehetősen nyugalomban maradt, csak a Zebrák 860 ⇨ vonalunkat lőtte időnként nehéz tűzérésszel is; a Magurycznén előállást épített. Fogoly vallomások szerint kiegészítették állományukat, úgyhogy a századok 250 emberből állottak; azonkívül 16-án egy új ho. érkezett volna a Niddáról, abban a 120. ezred; a Czar-toryján pedig a 133. ezr.-nek egy emberét fogtuk el, ki ezredével — állítása szerint — 15-én érkezett Tarnow vidékéről.

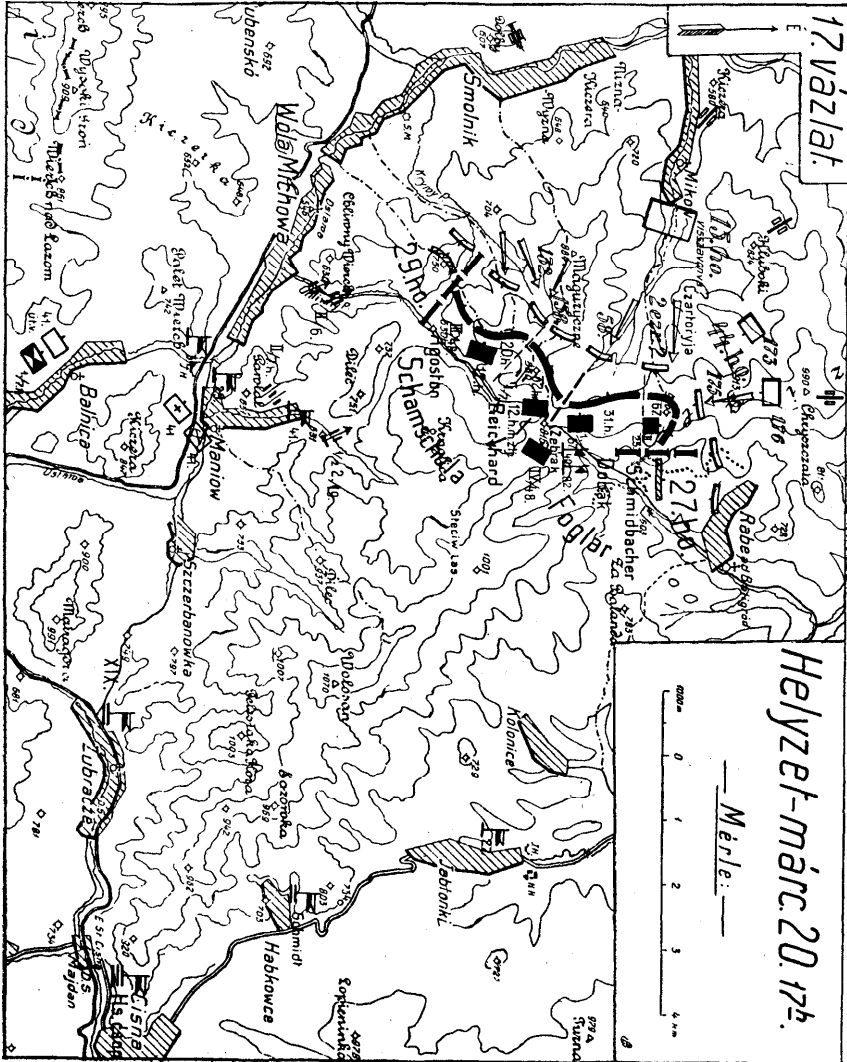
Marc. 20-án az oroszok arcvonala megélenkült; tűzéréségük már kora reggel hevesen tüzelt úgy a mi, mint a 29. ho. vonalára (a 27. ho. előtt csend maradt); d. e. 5^h-kor azután megindult támadásuk az Oslawa völgyében, a 750 magaslattól délre a 29. ho. arcvonala ellen; délre támadásuk a ho. és a hdt. tartalék egy részének bevetésével visszavetett, épúgy egy d. u. következő második támadásuk.

D. e. 9^h-kor megállapíthattuk, hogy az oroszok a Krywy-völgy felső részében, a 860. 750 ⇨ közti állásunkkal szemben gyülekeznek; járőreik sűrűn lepték el az előteret; a Maguryczne felől, a Mików-völgyben és a 913 magaslat felől is közeledtek gyenge vonalakban vagy kisebb csoportokban. Minden jel arra vallott, hogy estére a mi ho.-unk ellen is készül támadás. Éles figyelem és készség egész vonalunkon! A szakaszok tartalékjaikat közelebb vonták a rajvonalhoz; a 12. h. gy. e. (csak 1 zljba alakulva) az Ágoston-csop. mögé, menetzlja (melyet az adott körülmények folytán most nem lehetett besorozni) a 860 magaslat mögé tolatott előre. Foglár tb. az 1/67. századot Dobák, — a 67. ezr.-nek 2 századját a Zebrákról Schmidbacher mögé rendelte.

Az Oroszok estére a 906 és 860 magaslatokat 2—600 x-re megközelítették — Dobák és Ágoston előtt 1200 x-re is elmaradtak; támadásra nem mentek át. Erejük 860-φ- előtt kb. 4 zljra, 960-φ- előtt 2—3 zljra becsültetési. Foglyok bmondása szerint a Mikow-völgyben 2 ezr. volna;

általános támadás a 860—zebraki vonalunkra ma éjjelre rendeltetett el. Elkészülve vártuk.

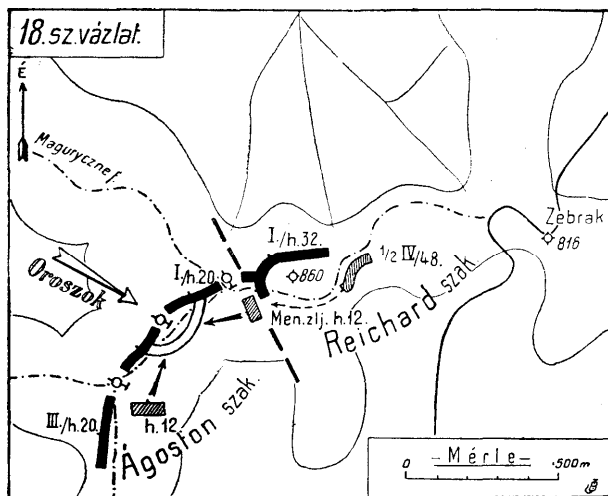
A márc. 20. helyzetet d. u. 5^h-kor a 17. Vázlat mutatja.

Megjegyzés: A II/7. h. ágyús oszt.-nak 8, a II/6. tarackos oszt.-nak 12, a ½ nehéz tarackos ütegnek 2, a hegyi ágyús ütegnek 3 használható lövege van. összesen 25 löveg. A ho. egyesített élelmezési vonala Méhesfalván.

Március 21. A foglyok által bementett éjjeli támadás egész arcvonalunkra tényleg megtörtént s folytatódott egész napon át.

D. e. 3^h-kor az Ágoston-szakaszban, a 860 magaslattól DNy-ra — ugyanazon a helyen, mint febr. 20-án — az oroszok kúszva megközelítették védelmi vonalunknak egy előnyös pontját s ott, a kimerültségtől talán már nem eléggé figyelmes fülelő örökét leszúrták. Ezek vészkiáltása hallható volt ugyan, az ottani géppuska és a körülötte lévő néhány ember tüzelt is, de eredménytelenül; az erdős völgyből rajtaütésszerűig előtörő ellenség lemészárolta őket, az orosz bent volt állásunkban.

Részünkről azonnal megtétettek az intézkedések az ellentámadásra. Közvetlenül rendelkezésre állt e célra a 12. h. gy. e. és annak menetzlja (lásd a 17. vázlatot), odairányított azonkívül a Zebracon levő ho. tartalékból a 141V/48, zlj. Ezek a csapatok Szentgyörgyi alezr. parancsa alatt az állásunkba betört ellenséget a 18. vázlat szerint kétoldalt fogták s rövid, de heves tusa után onnan d. e. 5^h 30'-re ismét kiverték; a 48-asok már csak a befejezett harc után érkeztek; 170 fogoly kezünkben maradt, jóval több orosz halott és sebesült borította a harcteret.

Az Ágoston-szakasszal egyidejűleg a Reichard-szakaszban a 860 magaslattól d. e. 4^h-kor, de a támadás erős tűzünkben összeomlott, az oroszok rendkívül nagy veszteséget szenvedve visszahúzódtak. A Dobák-szakasz csapatai is az éj folyamán az oroszoknak két támadását verték vissza d. e. 7^h-kor egy harmadikat.

Kevésbé sikeres volt a Schmidbacher-szakasz védekezése a 906 magaslattól. Miután az oroszoknak egy d., e. 7^h-kor indított nehéz támadása itt megghiúsult, egy második vállalkozásuk d. e. 8^h kor eredménytelenül járt: sűrű tömegben rohamozó vonaluk a kétségbeesetten harcoló védőt leszorította a magaslattól s az csak a következő, 906 → és

Zebrák közt fele úton fekvő kúpon tudott újból megállapodni. Az elveszett állás visszanyerésére a még fennmaradt $\frac{1}{2}$ IV/48. zlj ho. tartalékomat rendeltem Schmidbacher alezr. parancsa alá; egyszersmind felkértem a 27. hopságot, irányítaná ttízértüzét a 906 magaslatra, miután saját tüzérségünk oda nem igen működhet (csak a hegyi üteg lötte azután parancsra a magaslatot). A 27. ho. a tüzértámogatást megígérte és még a 25. ezr.-nek egy századát is elküldte a Schmidbacher-szakaszba. Az ellentámadás azonban itt sehogysem akart megindulni: az odarendelt támogató csapatok csak lassan gyülekeztek s végre Foglár tb. jelentette — kb. d. e. 11^h-kor, — hogy Schmidbacher alez. aggályait fejezte ki az ellentámadással szemben: vélekedése szerint ugyanis az sok véráldozatot követelne s siker esetében is nagyon nehéz lenne a túl exponált 906 magaslatot tartani. Én ezt a nézetet sehogy sem osztottam. Az ellentámadásra új, friss erőket bocsátottam rendelkezésre, melyek az éppen elfoglalt állásban még be nem rendezkedett ellenséget mindenesetre annál kevesebb áldozattal vetik vissza, minél előbb történik az ellentámadás; az elvesztett állást pedig vissza kellett foglalni, már csak erkölcsi szempontból is, nehogy az újbóli kudarc a csapatok szellemét károsan befolyásolja. Ami pedig a 906 magaslatnak esetleges visszafoglalása utáni megtartását illeti, arról voltak tapasztalataink, hiszen nem először állunk ezen a magaslaton.

Magam szólítottam tehát Foglár tb.-ot a telefonhoz, kifejtettem előbbi nézetemet s felszólítottam, győződjék meg személyesen a helyszínen a helyzetről s tegyen azután jelentést; hozzátettem még végül, hogy «bizonyosra veszem, hogy személyes tájékozódása után ő is osztani fogja nézetemet».

Tényleg Foglár tb. nemsokára jelentette, hogy az ellentámadást ő is lehetségesnek tartja s azt el is fogja rendelni; a 27. ho. tüzérsége már eredményesen lövi a 906 magaslatot.

Erre — hogy a támadási rendeletnek nagyobb nyomatékot adjak, — azt d. u. 3^h-kor még a következő parancsba foglaltam:

«Foglár tb. foglalja el a 67. ezr.-del, a 25. ezr. egy századával és a 48. ezr. $\frac{1}{2}$ zljával (ho. tartalék) még a sötétség beállta előtt a 906 magaslatot. A 27. ho. tüzérsége, a hegyi ütegünk és egy tarackütegünk í a Chliwny-völgyből már lövik ezt a magaslatot. Foglár tb. a támadás időpontját jelentse a 27. ho.-nak is».

Ezek után a támadás nemsokára megindult s rövid tüzelés után $\frac{1}{2}$ óra alatt levetette az oroszokat a magaslatról; 480 fogoly, köztük 4 tiszt, kezünkben maradt.

Ezzel a mai harcok befejeződtek; arcvonalunk csorbitatlan maradt; két helyen, hol az oroszok betörték, megint visszaverettek. A szomszéd 29. ho. ellen a délelőtti órákban az Oslawa-völgyben

támadás látszott készülni, de elmaradt. A Schmidt-hdt. vonalain egész nap csend uralkodott; az esti órákban azonban az oroszok hevesen támadták a Manilowát s ott, a 27. és 13. ho. érintkezési vonalán két helyen be is törtek.

Még az elmúlt éjjel a hdt. pság elrendelte a IV/48. zlj (ho. tartalékomban a Zebrakon) felváltását a 69. ezr.-nek (székesfehérvári) egy zljával. Ez utóbbi zlj azonban csak d. e. II^h-kor érkezett a Zebrákra (készt, mert a Chliwny-völgy az oroszok tűzértüze alatt állt), addig a IV/48. zlj bevonatott a harcba: $\frac{1}{2}$ zlj az Ágoston-szakaszbari, V² zlj a Schmidbacher-szakaszban; a felváltás most, nappal, lehetlen volt. Estére azután a 69. ezr. zljnak felét Foglárnak bocsátottam rendelkezésre azzal az utasítással, hogy váltsa fel az éj folyamán a Schmidbacher-szakaszban levő $\frac{1}{2}$ IV/48. zljat, a 27. ho.-tól rendelkezésre bocsátott 25. ezr.-beli szdot pedig irányítsa mielőbb vissza ho.-jához; holnap reggel majd még a második fél zlját a 69. ezr.-nek is parancsa alá helyezem tartaléknak a 906 magaslat számára. (Azt az éjjelen át mint ho. tartalékot a Zebrakon visszatartottam.)

A IV/48. zlj holnap reggelre a Zebrakon összpontosított, hogy onnan, az ezr. psággal együtt, a hdt. parancs értelmében Zubraczére vonuljon; helyébe a 12. h. gy. e. vonatott vissza a Zebrákra, mint ho. tartalék.

Az itt példának kissé részletesebben megbeszélte csapatfelváltások és eltolások alapján rá akarok mutatni azokra a hátrányokra, melyek a ho. csekély puskalétszáma és a neki kitűzött támadási célok, valamint védelmi szakaszának kiterjedése közti aránytalanságból eredtek. Ez az aránytalanság szükségessé tette a ho. folytonos támogatását más csapatokkal s miután a támogatásra rendelt csapatok csak rövid időre maradtak, folyton is változtak. Ez nagy bizonytalanságot hozott az összes intézkedésekbe és nehéz súrlódásokat vont maga után. A ho. pság nem ismerte a parancsnokokat és a csapatokat; azoknak pedig — a helyi viszonyokat nem ismerve — nem igen állt érdekükben vendégszereplésük alatt teljes odaadással működni. A csapatok folytonos változása a harc-vonalban annak biztos megtartását is veszélyeztette, azonfelül a ho. pság éber figyelmét igényelte: hogyan és mikor lehetne ezeket a felváltásokat legcsekélyebb hátránnyal eszközölni.

A máii napon a 31., valamint a 10. h. gy. ezr.-ének VIII. menetzljai érkeztek/Holnap ezredeikbe soroztatnak, é. p. a miskolci 10. h. gy. ezr.-e kivételesen a létszámában nagyon lefogyott 41. ho. rendelkezésére bocsátva — egy-egy századdal a 12., 20. és 32. h. gy. e.-hez. Beolvasztásuk

után a hdt. parancsa szerint a 67. ezr.-nek legalább 2 zlját (a 906- ϕ -on) kellett felváltani.

A ho. puskalétszáma különben —az idegen csapatokat is tekintetbe véve — a mai napon:

	<i>puska</i>	<i>géppuska</i>	
12. h. gy. e.	962	2	VIII. menetzlj bennfoglalva.
20. "	1327	6	
31. "	884	2	
32. "	594	2	
48. " (III., IV. zlj)	1850	4	
I/69. zlj	720	4	
67. ezr.	1907	8	
Osszesen	8244	28	

Az utak Maniówból északra a völgyön keresztül a Zebrákra és nyugatnak a Dilecen át a Chliwny-völgybe elkészültek; csapatok, valamint málhás állatok jól használhatták.

Tekintettel a gyakori éjjeli harcokra, világítópisztolyok, töltények és röppenytűk kiszállítását a hdt.-nél újból sürgettük.

A hdt. pság ma közölte velünk a rendeletet, mely szerint az «Ü» (gyakorló) töltények használata tilos; azok azonnal beszállíttassanak Takcsányra. Világos az összefüggés a már említett dum-dum-kérdéssel!

Március 22—27-ig. A márc. 21-i mozgalmas napot 6 napos, márc. 27-ig tartó, aránylag nyugodt időszak követte. Az oroszok, úgy látszott, támadásaikat most inkább a szomszédok vonalai ellen intézték, hátha ott nagyobb eredményeket érhetnek el, mint amilyenekkel velünk szemben dicsekedhettek: nálunk pedig a kötelékek rendezése, a védelmi szakaszok határainak helyesbítése s a nagyszámban beérkező menet-alakulatoknak besorozása foglalkoztatta és tartotta mozgásban a csapatokat.

Az oroszok 22-én ugyan még kétszer támadták a 906 magaslatot, de visszaverettek, mire az egész arcvonalon visszavonultak a 704 — Maguryczne — Czartoryja— 913 vonalba, a megjelölt főpontokat erősen megszállva és alaposan megerősítve. Azontúl csak arra szorítottak, hogy időnként tüzértűz alá fogták állásainkat, különösen a 906 magaslatot és a Zebrákot; egyszer-máskor pedig sűrűbb őrzjáratokkal szemrevételezték vonalainkat. Utóbbi mi is cselekedtük az ellenséges állásokkal szemben, különösen abból a szempontból, hogy esetleges nagyobb csapatkivonásokat az oroszok vonalából idejében észrevegyünk és támadással — legalább annak fenyegetésével — meghiúsítsuk.

A hdt. pság nézete szerint az ilyen szemrevételezés, illetve felderítés célja az is legyen: «az ellenség vonalainak gyenge pontjait kipuhatolni, hogy azok elfoglalásával ismét tért nyerjünk». Magában véve mindenestre elismerést érdemlő törekvés az előrejutásra. De az adott körülmények közt az elcsigázott csapatoknak elsősorban nyugalomra volt szükségük, azután ajánlatos volt legalább a létszám emelkedését bevárni, mi a menetlajak beérkezésével csak 29-e körül történhetett.

A 41. ho.-lyal szemben különben — a hdt. pságnak megfigyelések, járőr- és kémjelentések alapján összeállított s 24-én velünk közölt vázlata szerint — az oroszok 15. a ho.-lyal (57., y_e 58., 59. és 60. ezr.) és a 132., 133. és ½174 ezr.-del állnának; összesen 23 zljban kb. 18.500 puskával!

A ho. arcvonalan uralkodó nyugalommal ellentétben, a szomszédoknál — jobbra a Schmidt-hdt.-nél, balra a XIX. hdt. balszárnyán a 34. ho.-nál — élénk harcok folytak.

A Schmidt-hdt. 27. ho.-lya (közvetlen szomszédunk) már 22-én egész napon át tartó súlyos harcban visszavetett Za Balanda—603-φ (a Rabe, felé vezető úton) vonalba és a rákövetkező napokon csak nehezen tartotta új állását az oroszok ismételt támadásaival szemben; a 13. és 32. ho.-kpedig25-énés26-ánelkeseredett harcokat vívtak a Piski- és Tesnicka-magaslatok körül, azokat elvesztésük után ellentámadással megint visszanyerve. A Manilowa magaslatát is ostromolták az oroszok. Hogy a hds. csop. jobbszárnyán, a baligrodí úttól keletre a Solinkáig, mily események játszódtak le, nem tudtuk; azokról bennünket nem értesítettek.

A 34. ho. — a XIX. hdt. balszárnyán — szintén már 22-én leszorult a Lupkowitzi délre eső magaslatokról s visszavonult — különösen tekintettel bal szomszédjánál, a 3. hds.-nek X. hdt.-nél történő eseményekre — egészen Zubensko —Tousty Dil-vonalba. A X. hdt. ugyanis az oroszok által, Mezőlaborctól délre és a Lab orca-völgytől keletre, többnapos heves harcokban visszavetett és jobbszárnyával — 24. ho. — a Virava-völgyben Világ környékéig visszament. A 34. ho. kényszerülten csatlakozott ehhez a visszavonuláshoz azonfelül kiterjesztette védelmi vonalat a Tousty Dilen túl egészen az Ostry hrún-magaslatig — Világtól ÉK.-re — hogy így a 24. ho.-t tehermentesítse.

Míndezek a harcok — úgy jobbról, mint balról — és további fejleményük összefüggnek a 41. ho.-nál történetekkel annyiban, hogy egyrészt velük kapcsolatban a ho.-nál nagymérvű csapatfelváltások és szakaszhatáreltolások foganatosítottak, másrészt — a XIX. hdt.-nél és így a ho.-nál is — a közeljövőben a hadműveletek főleg a szomszédok harcaiktól befolyásolva alakultak ki.

A csapatfelváltások már 21-én kezdődtek, mikor az 1/69. zlj a IV/48. zlj felváltására a Zebrákra érkezett. Ez a felváltás még meg sem

történt, mikor a hdt. pság — 22-én d. u. 2^h-kor — elrendelte, hogy az 1/69. zlj azonnal induljon Zubenskóra a 34. ho.-t válságos helyzetében támogatni, a IV/48. zljat pedig — tekintettel a 10. és 31. h. gy. e.-ek menet-zljainak beérkezésére — a honvédek váltsák fel, felváltása után a Zebrakon maradjon a 27. ho. rendelkezésére.

23-án a IV/48. zlj Za Balandára irányított mint ho. tartalék a 27. ho. számára. Miután azonban a zljnak a 906 szakasz harcvonalaiba beosztott fele a honvédek által (31. h. gy. e.) még nem váltatott fel (a menetszázadok beosztására idő kellett), csak az egyik $\frac{1}{2}$ zlj indított utnak; a másik — felváltása után — később követte. A 860 magaslat mögött mint tartalék álló 12. h. gy. e. is besorolta menetszázadait és 2 zljat alakítva, azokból egyik a 860 ↯ mögött maradt, míg a másik a Zebrákra vonult, mindkettő mint ho. tartalék.

24-én a III/48. zljat az Ágoston-szakaszban kellett felváltani. A szakasz a felváltást a maga erejével még nem eszközölte, mert a 32. h. gy. e. menetszázadai még nem voltak beosztva. Azért a III/48. helyébe ideiglenesen a 860-φ- mögött álló 11/12 h. zlj lépett mindaddig, míg a 32. h. gy. e. menetszázadait be nem olvasztotta. Mikor ez megtörtént, az Ágoston-szakaszban a 20. h. gy. e. felváltotta a 11/12 h. zljat s e célból balra húzódott, a 32. h. gy. e. balra kiterjeszkedett és a 11/12 h. zlj megint a 860 mögé vonult mint ho. tartalék; a III/48. zlj pedig a Chlywny-völgyben hdt. tart. a 630 pontnál.

25-én a hdt. pság d. u. 4^h-kor beérkezett intézkedésére a 29. ho.-tól még ma éjjel a 750 magaslatot kellett átvenni és a 23. ezr.-nek ott lévő 2 zlját felváltani. Felváltásra a 12. h. gy. ezredet rendeltem; helyébe ho. tartaléknak a Zebrakon a 31. h. gy. ezr.-nek két, a 32. h. gy. ezr.-nek egy százada lépett. A 750 szakasz Schamschula tb. csoportjához csatoltatott. A 23. ezr.-nek két zlja a Zebrákra irányított a Schmidt-hdt. számára.

26-án d. u. 4^h-kor a hdt. pság újból egy zljnak kivonását rendelte el a 906 szakaszból; a zlj szintén a Schmidt-hdt.-hez kerülne.

Arcvonalunknak ezt az újabb gyengítését nem találtam megengedhetőnek s a hdt.-hez intézett jelentésemben következőképen szólaltam fel ellene:

«Három nap előtt a III/48. zljat váltottam föl (1000 puska); tegnap a 23. ezr. 2 zlját (800 puska) a 750 magaslaton. A felváltások által összes tartalékaim elfogytak; kénytelen voltam harcvonalom gyengítésével abból 3 századot kivonni, hogy a hopság is rend^ülkezzék némi erő felett.

A kb. 10.000^x széles, 7300 puskával megszállt szakaszommal szemben az oroszok — a hdt. pság saját adatai szerint — 18.000 puskával állnak; ezekhez hozzászámítandó még egy része a 174. êzr.-nek, mely a 750 magaslat előtt áll és — fogolybemondások alapján — a 121. ezr,

Ilyen körülmények közt már most is a védelmi vonal tartása csak azáltal látszik biztosítottnak, hogy a 750 magaslat mögött, a Chliwny-völgyben a 29. h. o.-nak egy tartaléka áll, mely szükség esetén támogatást nyújthat. Ha azonban a ho. gyenge arcvonalából most még egy egész zljat kellene kivonni, megtartása komolyan veszélyeztetve volna.

Ennélfogva felelősségem teljes tudatában sürgősen kérem a hdt. pságot, függesztené fel a parancs keresztülvitelét legalább is addig az időpontig, mikor a 28-án újonnan beérkező menetzljak (a szegedi kerületből) besorozva lesznek».

Késő este megérkezett a hdt. pság válasza, hogy a hdt. csop. pság elhatározása szerint a zlj kivonása a 906 szakaszból március 28-ra elhalasztatik.

27-én azután a hdt. pság d. e. 3^h-kor — tehát éjjel — a hds. csop. pság utasítására újabb csapateltolásokat rendelt el, amelyek *még ma éjjel* «minden ellenmondás nélkül» teljesítendőek. E szerint a 750 magaslatot megint visszaadom a 29. ho.-nak, ellenben fel kell váltani az egész Schmidbacher-szakaszt a 906 magaslaton.

Erre a hopság még reggel elrendelte:

«a) A 12. h. gy. e. a 750 magaslaton ma reggel a 29. ho. csapatai által (42. ezr.) felváltatik és a Zebrákra vonul. A 750 szakasz ismét a 29. ho.-hoz tartozik.

b) Ma d. u. a sötétség beálltával a 67. és 25. gy. ezr.-nek a Dzialháton lévő részei a ho. által felváltandók. E célra a 12. h. gy. e. és a 31. h. gy. e.-nek ho. tartalékban álló két százada Foglár tb.-nak alárendeltek. A 31. h. gy. e. századaival — a Dobák-csop. jobbszárnyához csatlakozó rész — a 12. h. gy. e.-del a 906 magaslaton s az attól keletre levő részek váltandók fel.

c) A felváltott közös hds.-béli csapatok Foglár tb. által utasítandók, hogy a Chliwny-völgyön keresztül akként meneteljenek Zubraczere, hogy oda 28-án estéig beérkezzenek, hol a 27. ho. kötelékébe lépnek.

d) A 32. h. gy. ezr. egy százada továbbra is ho. tartalék a Zebrakon.

e) A 23. ezr. I. és II. zlja ma d. u., a III/32. (közös) zlj holnap reggel a Zebrákra érkeznek és ott a Schmidt-hdt. rendelkezésére állnak».

Nem elég ezekkel a reggel elrendelt csapateltolásokkal és szakasz-felcserélésekkel, este a hdt. újabb parancsa érkezett, mely szerint március 30-ig a 750 magaslatot megint vissza kell venni a 29. ho.-tól. A csapateltolások e részletes tárgyalásából kiviláglik, mennyire nem jutottak a csapatok pihenéshez még a «nyugalom»időszakában sem; látszik, milyen ingadozó, folyton változó volt a védelmi vonal megszállása s ennél fogva mennyire veszélyeztetve annak biztos megtartása. Az ellenkező tartalmú parancsok egymásutánja pedig joggal kételyt

támaszthatott a magasabb vezetőség nyugodt, biztos, céltudatos működése iránt.

A csapatok eltolásán kívül a menetszázadok beosztása is mozgalomban tartotta az arcvonalat: hogy a beolvasztás alaposan történhessék, egyes alosztályokat ki kellett vonni a harcvonalból, hogy azután — teljes nyugalomban egyesülve menetalakulataikkal — felválthassák a harc-vonalban visszamaradt, még ki nem egészített alosztályokat; utóbbiak felváltásuk után ugyanazt az eljárást követték. Az utolsó napokban az egyes h. gy. ezredek normális VIII. menetzászlóaljain kívül még — mint már említettem — a rendkívüli pótlásul beérkezett 10. h. gy. ezr. VIII. menetzlja is besoroztatott. A besorolás után — márc. 25-én — a ho. puskalétszáma a következő volt:

		<i>puska</i>	<i>géppuska</i>
12. h. gy. e.	...	1057	2
20. „	...	1370	6
31. „	...	1489	2
32. „	...	1550	2
	Összesen	5466	12

Az új — még 28-án is bevonuló — menetalakulatok (lásd márc. 28-át) beolvasztására — 27-én d. u. — a következő parancsot adtam ki:

«A folyó hó 28-án az ezredhez bevonuló idegen ezredbeli menetalakulások (szegedi h. kerületből) azonnal beolvasztandók, illetve az újonnan felállítandó alosztályok (osztályok) megalakítandók.

Ezen beolvasztás által elért állományemelkedés folytán a jelenleg kiutalt védőszakaszok megszállása a mostani beosztás fenntartása mellett akként eszközrendő, hogy a 20., 31. és 32. h. gy. ezr.-tői 1—1 zlj mint ho. tartalék a Zebrákra kivonandó.

A 12. h. gy. ezr. Foglár tb. intézkedése szerint egy csop. tartalékot különítsen ki a 906-φ-től délre fekvő nyeregbe; a 31. h. gy. ezr.-del való csatlakozást (a védőszakaszok ottani elhatárolását) Foglár tb. szabályozza.

Ezen intézkedés akként hajtandó végre, hogy 29-én reggelre befejezve legyen.

Tájékoztatásul közöltetik, hogy a ho. tartalékban lévő zljakkal — amennyire a viszonyok azt megengedik — saját ezredük elől levő részeinek időnkénti felváltása terveztetik».

Márc. 23-án a ho. 7. h. ágyús ezredét is újból egyesíthette kötelékében. A hdt. ugyanis azt hirdette, hogy Zubraczen 3 ágyús üteg áll rendelkezésre, a ho.-k azokból szükség szerint igényelhetnek. A 41. ho. felhasználta az alkalmat s 2 üteget igényelt, egyszersmind kérve a hdt. pságot, váltatná fel az igényelt 2 üteggel a 34. ho.-nál állásban levő 1/7. h. ágyús osztályt (2 üteg) és bocsátaná az utóbbit a ho. rendelkezésére.

A hdt. pság eszerint intézkedett; az ütegek 28-án állásba mentek a ho. nál, Maniowtól északra.

A ho. huszárosztálya (2 szd) is kivonatott a 34. ho. lövészárkaibói és — ismét lóra szállva — márc. 27-én Felsőkörtvéyesen (Homonnától ÉK.-re) hadosztályunk kötelékébe visszalépett; egyelőre azonban n^om jelentett erőttöbbletet.

Márc. 25-én hivatalosan értesültünk Przemysl elestéről; mély megrendüléssel fogadtuk a hírt. A várban szorult bajtársaink hosszú, önfeláldozó küzdelme tehát nem menthette meg számunkra a fontos helyet. Ugyan már napokkal, sőt hetekkel előbb biztosak lehettünk a vár sorsáról, felmentése lehetetlen volt. Mégis, mikor az előre látott szomorú esemény bekövetkezett, súlyosan nyomta lelkületünket.

Az oroszok felszabadult ostromló serege most — legalább egy részével — valószínűleg felénk fordul.

Ugyancsak márc. 25-én d. u. a hdt. pság rendelete érkezett egy esetleges visszavonulásra a második védelmi vonalba. A rendelet alapján a ho.pság következőképen intézkedett:

«1. A helyzet a szomszéd 3. hds.-nél esetleg azt követelheti, hogy hds. csoportunk a második védelmi vonalba visszavéessék.

2. A ho. az új védelmi vonalban először is a 20-án közölt vázlatban (lásd 19. melléklet) feltüntetett állást foglalja el, azt balra meghosszabbítva kb. 500^x-re az Oslawától északra (a 19. vázlaton a 29. ho. számára kimutatott szakaszrész). Ott kapcsolat a 29. ho.-lyal.

3. A visszavonulás esetére következőket rendelem:

a) Schamschula tb. a 12. és 20. h.gy. e.-del megszállja a IV. és V., valamint a 29. ho.-nak a vázlatban feltüntetett jobbszárny szakaszát kb. 500^x-ig az Oslowa-völgytől É.-ra.

b) Foglár tb. a 32. h. gy. e.-del megszállja az I., II. és III. szakaszokat; egy zljat, mint tartalékot, kiválasztva a völgyben, kb. 2000^x É.-ra a 631 házcsoporttól.

c) A 31. h. gy. e. egyelőre mint ho. tartalék, visszamegy a Zebrakon át az új, a Maniów-völgybe vezető úton a 631 házcsoporthoz.

d) A Schmidbacher-csop. kilép a ho. kötelékéből és egyenesen a Schmidt-hdt.-től nyer utasítást a Zebrak-nyergén 1001 magaslaton át Maniowra vonulni.

4. A visszavonulás kezdetének időpontját és a sorrendet, meiyben az egyes csoportok a visszavonulást kezdjék, annak idején a ho.pság rendeli el.

5. A szakaszok készítsenek elő mindent, hogy a visszavonulás — ha szükségessé válnék — akadálytalanul és teljes nyugalomban keresztülvihető legyen.

6. Tájékozásul szolgáljon még, hogy a visszavonulási parancsot

követő második éjjelen Foglár szakaszának jobbszárnya egy, a Kraglica 943 és Dilec 937 magaslatok közt már előkészített állásba visszavétték.

7. A 41. tüzér dd. pság azonnal szemrevételezzen tüzérállásokat Szczerbanowkától kétoldalt. Ezen állások elfoglalására még külön intézkedem.

8. Az új védelmi vonal elfoglalása után a magasabb pságok álláspontjai:

41. ho. és 41. tüzér dd. pság Szczerbanowkán,

40. dd. pság a 631 házcsoportnál,

82. dd. pság házcsoport az előbbtől D.-re kb. 700^x-re.

9. Telefonösszeköttetés: a ho. telefonosztaga által a ho. pságtól a 2. dd. psághoz; azoktól tovább a harsonáihoz a csapattelefon által).

A második védelmi vonal kiépítése és az abba való esetleges visszavonulásnak szabályozása már most — tekintettel a 3. hds.-nél Mezőlaborc környékén lejátszódó eseményekre és tekintettel a Schmidt hdt. bizonytalan helyzetére — mindenesetre előrelátásról tanúskodó intézkedések voltak. Sajnos — amint azt a legközelebbi események mutatni fogják — nem foganatosították azokat idejében s azzal a ho.-t súlyos katasztrófába döntötték.

Marc. 27-én a ho. 160 db gyalogsági védpajzsot kapott.

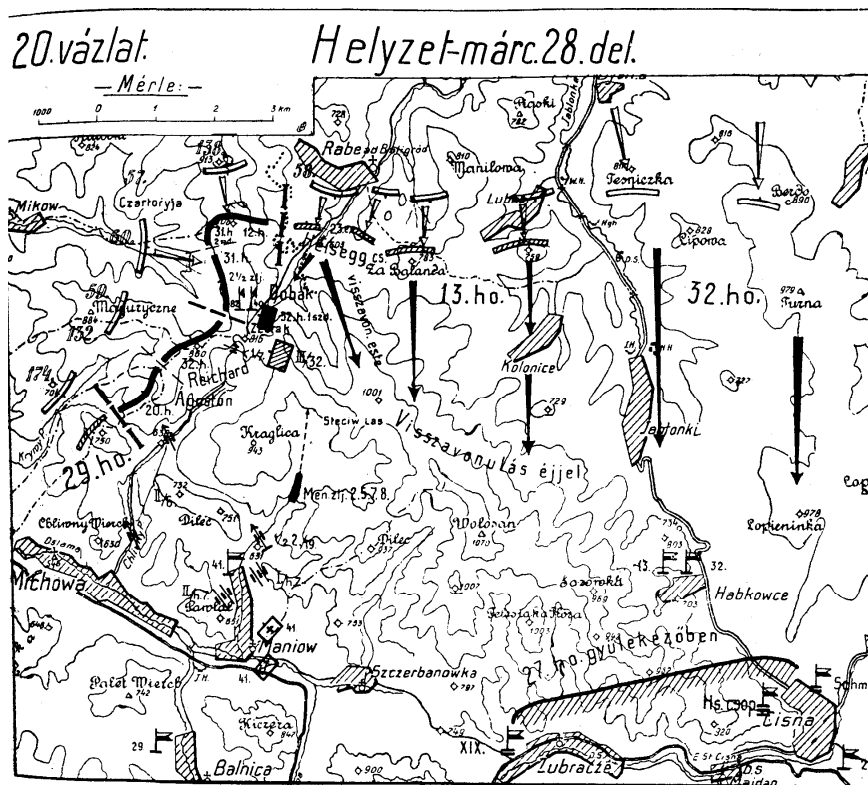
A harcfrontbeli csapatok élelmezésének könnyítésére a gp.-osztatok málhásállatai is szolgálatba állítottak, úgyhogy e célra most a ho. csapatainak 138 felszerelt élelmezési — 78 főzöláda — és 56 gp.-málhás állat állt rendelkezésre. Főzöládákból 110 darab volt.

Március 28. Marc. 28-án az utolsó napok derűjét borulat váltotta fel; 2—3° mellett sűrűn esett. Mély sárban már kora reggel a szegedi h. kerület VIII. menetlajai (a 2., 5., 7. és 8. h.gy. ezr.-hez tartozók) Maniowon keresztül a Zebrákra iparkodtak. Miután ezredeik a przemysli várba voltak zárva, hozzánk küldték őket a ho. rendkívülien lefogyott állományait gyarapítani. Beosztásukkal a ho. hadilétszámának majdnem ³4-részét érte el. (12. h. gy. e. 1630; 20. 1956; 31. 2027; 32. 2152, összesen 7774 puska); az idegen csapatok mind felváltattak; a ho. — legalább rövid időre — megint egyedül állt szakaszában.

(A ho. helyzetét márc. 28-án d. e. a 20. vázlat mutatja.)

Külsőleg, csak a számokat tekintve, a ho. erőteljessége érzetében bizalommal nézhetett volna a jövő harcai elé. De kétségessé vált ez a bizalom a ho. belső szerkezetét nézve. A menetalakulatokkal jött legényesség — most a ho. állományának legnagyobb részét képezve — fiatal volt, hiányos katonai kiképzéssel bírt; nagyrésze a fegyverrel alig tudott

bánni; harcászati kiképzése gyenge; fegyelmezettsége kevésbé megalapozva; azonfelül a legkülönbözőbb vidékekről jöve (Alföld, Bánát, Miskolc) idegenül állt a ho.-hoz eredetileg tartozó legénységgel szemben.

Megjegyzés: Az idegen ho-okhoz tartozó csapatok mind elvonultak.

A huszárosztály F.-Körtvélyesen.

Vonatok: Szinnán tb. sütőde. Vendégin egyesített éleim, vonat.

Szinna és Telepóc közt 6 éleim, oszlop körforgalomban.

Telepócon ho.-vonatprág, hegyi vonatműhely. Innen egy hegyi vonatsz d szállítja az élelmet Balnicára.

(Dunántúliak, továbbá Szatmár, Deés vidékéről valók.) A nemzetiségek sokasága ugyanabban az ezredben keverődött. A menetszázadokkal jött fiatal tisztek nem ismerték legénységüket: elég helytelenül csak a századok indulási napján osztattak be azokhoz, a kiképező tisztek pedig visszamaradtak. A ho. harcértékét azonkívül lényegesen leszállította az a körül-

meny, hogy az idősebb tisztek, különösen a tényleges állománybeliek, a márciusi súlyos harcok és a rendkívüli zord időjárás következtében kidültek a sorból és elhagyták a harcteret. Hosszabban tartó nyugalomra volt szüksége a ho.-nak, hogy egységgé forrjon össze. így egyelőre csak gyengén összeragasztott konglomerátumot képezett, nem pedig homogén, szerves egészet.

«Az ezredek különben megint felállították mind 3 zljukat 4—4 századdal; csak a 12. h. gy. e. alakult 2 zljban 3—3 századdal.

A ho. állományának kiegészítésével kapcsolatosan a tegnapi este érkezett — előbb már említett — hdt. parancs alapján a *750 magaslat újból elrendelt megszállására* következőképen intézkedtem (d. e. 9ⁿ):

A ho. által tartandó vonal ismét a 750 magaslatig bezárólag meghosszabbított.

Ennek folytán a tegnapi kiadott, a menetalakulatok beolvasztására vonatkozó intézkedés módosításával a következőket rendelem el:

1. Ágoston alezr. a 20. h. gy. ezr. 2 zljával balra, D-felé eltolva felváltja a 750 magaslaton levő 29. ho.-beli csapatokat (42. ezr.). Védőszakasznak határa délről a 750 magaslati ponttól kb. 800^x-re DNy.-ra, északról a jelenlegi balszárnyzlj állásának feléig bezárólag. A 750 magaslat mögött egy csop.-tartalékot (legalább ½ zlj) különítsen ki. Álláspontja a csop.-tartaléknál, hova a ho. távbeszélőosztag telefonösszeköttetést létesít.

2. Schamschula tb. a 20. h. gy. ezr. 1 zljával és a 32. h. gy. ezr. 2½ zljával kitölti az Ágoston-csop. eltolásával keletkező hézagot és megszállva tartja inentől kezdve a jelenlegi jobbszárnyig bezárólag terjedő vonalat.

3. Foglár tb. csoportja úgy marad, mint a tegnapi parancsban elrendeltetett; kevesebb 1 századdal.

4. Ho. tartalék ½ zlj a 32. h. gy. ezr.-től a 860 magaslattól DNy-ra és 1¼ 3 a 31. h. gy. ezr.-től a Zebrakon.

5. Az ezen új csoportosításhoz szükséges eltolások folyó hó 29-ről 30-ra menő éjjel hajtandók végre.

Ágoston alezr. a felváltásra nézve a 750 magaslaton levő közös hadseregbeli (42. ezr.) csop.pkkal közvetlenül lépjen érintkezésbe.

6. Az ellenséges állásnak jelenlegi nagyobb távolsága lehetővé teszi, hogy az első vonal — legalább is nappal — aránylag gyengébben legyen megszállva.

A csop. pkok igyekezzenek tehát maguknak minél több tartalékot visszavonni, hogy ez által a csapatoknak a tartalékviszonyban nagyobb nyugalom legyen adható. Az állásnak a sötétség beálltával való erősebb megszállása a szükség szerint még így is eszközölhető, de a csapat egy része legalább nappal nagyobb nyugalmat élvezhet.

7. A felderítés állandóan a legintenzívebben folytatandó. Töre-

kedni kell az ellenség állásában és csoportosításában beálló minden változást lehető gyorsan megállapítani».

Az első délutáni órákban a hdt. pság a *második védelmi vonal megszállása* esetére a következő *változásokat* rendelte el:

«ASchmidt-hdt. csoportosításában bekövetkezett változás (a 27. ho. kivonatott az arcvonalból; a 13. ho. balszárnyával Za Balandára került, míg a Rabe felé nyíló völgyet a 27. ho. helyett Heisegg ezds csoportja zárta el; utóbbi a IT 1/23. és III/32. zljakból alakulva, melyek az imént a 29. ho. arcvonalából felváltva, a Zebrakon át új állásukba mentek; a III/32. zlj még a Zebrakon volt) és a XIX hdt.-nél beérkezett erősítések a második védelmi vonal esetleges megszállására már kiadott utasításban következő változást követelnek:

a) A visszavonulási parancsot követő *első* éjjelen a 41. ho. visszamegy egyetértésben és legszorosabb kapcsolatban Heisegg ezds. csoportjával, mely most az azelőtt a 27. ho. által elfoglalt, a 906 magaslattól keletre fekvő erdőszélig terjedő vonalban áll és a visszamenés alkalmával a főhegyhátra Zebráktól — 1500 ⇄ DK.-re — fog kerülni. Aho. balszárnya egész 732-751 Dilec-magaslatokig bezárólag. (Tehát az azelőtt a 29. ho.-tól átvett, a Dilec és az Oslawa közt fekvő része a védelmi vonalnak megint visszaadandó ennek a ho.-nak!)

Egy esetleges *további visszavonulásnál* Heisegg ezds. csoportja — megfelelő hátvédek kirendelése mellett — az 1001, Wolosan-, Szowka-magaslatokon át Habkowcére vonul a Schmidt-hdt. rendelkezésére; ½ zlja visszamarad a Wolosantól 1500^x ÉNy.-ra fekvő magaslaton mindaddig, míg ott a 13. ho. által fel nem váltatik.

A 41. ho. legszorosabb kapcsolatban Heisegg ezds. csoportjával megszállja a Dilec 937—Kraglica-vonalat.

A visszavonulás alkalmával annak álcázására hátvédek és járőrök lehető hosszú ideig az állásban visszamaradjanak».

Ebben az értelemben azután a ho. pság utasította a szakaszparancsnokokat, különösen még elrendelte:

«Ágoston alezr. a 20. h.gy. ezr.-del a 630 ponton át megy vissza és megszállja az V. és VI. szakaszt. (19. vázlat.)

Reichard alezr. a 32. h.gy.ezr. 2½ zljával megszállja a III. és II. szakaszt.

Dobák alezr. a 31. h.gy.ezr. 2 zljával megszállja az I. szakaszt, valamint a főhegyhátat a Zebráktól 1500^x DK.-re; utóbbit mindaddig, míg a szomszéd Heisegg-csop. ott állást nem foglal, mikor azután a főhegyhátra irányított zlj a 631 házcsoportnál levő ho. tartalékhoz bevonul.

Ho. tartalék a 31. h. gy. ezr.-nek 1 zlja és a 32. h. gy. ezr.-nek

½ zlja a 631 házcsoportnál; a 12. h. gy. ezr. az útelágazásnál 1000^x K.-re a 943 Kraglicától.

A tüzéség a 41. dd. pság által szemrevételezett állásokba vonul, a dd. pság intézkedése szerint.

A két gyal. dd. pság rendelkezésemre marad.

A további visszavonulás annakidején külön rendeltetik el».

Délre az oroszok arcvonala megélenkült; számos járőrük lepte el az előterületet; tüzértüzük erősbödött. Kb. d. u. 2^h-kor támadásba mentek át a Mików-völgyből és a Czartoryjáról a 906 magaslat nyugati arcvonala ellen. Elkeseredett harcban d. u. 6^h-ig háromszor is rohamoztak

— a Dobák-szakaszban szuronyharcra is került — de mindannyiszor véres veszteségük mellett visszavetettek; aznap az eredménytelen kísérletet abba is hagyták. A 913 -φ- felől csak heves gyalogsági tüzzel foglalkoztatták a 906 magaslat védőit. A ho, többi arcvonalan aránylag nyugalom uralkodott.

Eredményesebb volt az oroszok támadása Rabe felől a Zebrák irányában. Itt a 603 magaslati pont körül a Schmidt-hdt. Heisegg-csoportjára találtak. Ennek a csoportnak a helyszínen — 603 -φ- körül — egyelőre csak a III/23. zlja volt állásban; a hozzá tartozó III/32. zlj még a Zebrakon tartózkodott, mert nappal a neki kiutalt állást a 603 és az attól nyugatra levő erdőszél közt — az oroszoktól belátva — nem foglalhatta el. Az oroszok támadása a III/23. zljat (zombori) kb. d. u. 6^h-kor majdnem teljes sötétségben kiverte állásából és szétugrasztotta; nagyobb része fogságba került, egy része a Zebrákra menekült, egy kis csoport Heisegg ezredessel az 1001 magaslatra húzódott.

A Heisegg-cso. kudarca a ho. jobbszárnyát válságos helyzetbe sodorta, mert következményeképen közte és a 13. ho.-nak Za Balandán álló balszárnya közt egy majdnem 3 km széles ür támadt, melyben az oroszok akadálytalanul — még támogatva a sötétségtől is — a Zebrákra és azzal a ho. hátába előrenyomulhattak. Azonnal utasítottam tehát Foglár tb.-ot, vesse vissza — csoportjának jobbszárnyát és a Heisegg-csoportnak még a Zebrakon maradt III/32. zlj át (budapestiek) összefogva

— ellentámadással az oroszokat és zárja el a völgyet Rabe felé; a 23. ezr.-nek a Zebrákra visszament emberei csatlakoztak ehhez a támadáshoz. Az eseményről jelentés ment úgy a XIX., mint a Schmidt-hdt.-hez (mindkettő a III/32. zlj fölötti intézkedést utólag elfogadta), utóbbit megkérve, utasítaná a Za Balandán álló. 13. ho.-t, keressen közvetlen össze köttetést a III/32. zljjal, mely 603-φ- és a Zebrák közt áll: a 41. ho.-nak magának nincsen tartalékja, ezt a zljat támogatni, Heisegg ezredessel pedig megszünt az összeköttetés.

Ezekben az izgalmas órákban érkezett a hds. pság értesítése, hogy

kémjelentések szerint az orosz 15. ho. (az, amelyik Mikóvnál velünk szemben áll) ma éjjel ho.-unk arcvonalt a 860 magaslaton támadni szándékozza. Ilyen körülmények közt egyáltalában nem lehettem hajlandó a 29. ho. sürgetésére a nekünk átutalt védőszakaszt a 750 magaslaton, ahogyan azt kívánta, még ma éjjel elfoglalni; értesíttem tehát a 29. ho.-t, hogy a kérdéses szakaszt — tekintettel a harci helyzetre és a menet-századok még be nem fejezett beolvasztására — legjobb esetben csak holnap, 29-én este kezdek átvenni.

A Schmidt-hdt.-nél lefolyt események hatása alatt a XIX. hdt. pság elrendelte a ho. jobbszárnyának visszavételét a 906 magaslatról a 906 és Zebrák közt félúton lévő kúpra és meghosszabbítását a zebrák — rabéi úttól keletre, az 1001 magaslat felől jövő mélyvonalig. A hdt. tartalék egy zlja (92. ezr.) a Zebrákra kerül.

Erre következőképpen intézkedtem este 10^h 15'-kor:

«A jobbszomszéd hdt. visszavonása következtében ho.-unk jobbszárnya szintén visszamegy.

Foglár tb. csoportja a Zebrák-nyeregtől 1 km.-re É.-ra fekvő kúpra megy vissza; új arcvonala innen a zebrák—rabéi úton át az 1001-től ÉNy.-ra levezető mélyvonalig terjed. Itt szoros csatlakozás a főhátvonalat az 1001 ponttól kb. 1 km É.-ra megszálló Heisegg ezds. csoportjával. Ez utóbbi helyre irányítandók a Zebrakon át a 32. és 23. közötti ezredbeli csapatok (vezetővel).

Foglár tb.-nak ezen állás megszállására rendelkezésre áll a 31. h. gy. ezr. és a 12. h. gy. ezr.-nek 1 zlja, mely utóbbiból a jobbszárnya mögött ½ zljat csoporttartalékkul tartson vissza.

A 12. h. gy. ezr. 1 zlja ho. tart. a Zebrakon.

Az új állás műszakilag megerősítendő.

A jelenlegi állásban a visszavonulás után erősebb tisztí figyelő járőrök hagyandók vissza, melyek csak az ellenség nyomása esetén mennek vissza az új állásba.

A ho. többi része jelenlegi állásait tartja.»

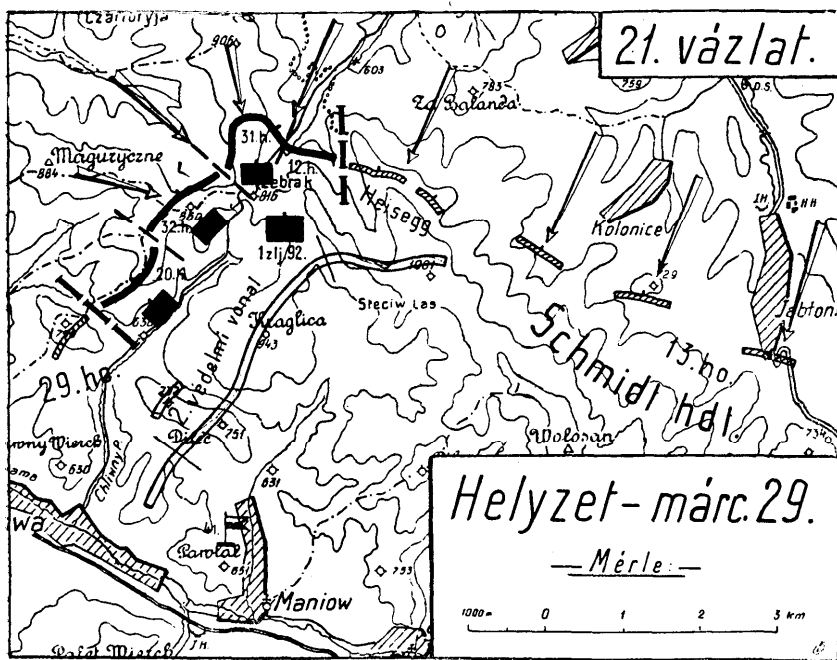
A szomszéd wSchmidt-hdt.-nél a helyzet — ahogyan azt a hdt. pság közléseiből a nap folyamán megtudtuk — végzetesen alakult ki s amint a következő napok mutatni fogják, ho.-unk sorsára is vészesen kihatott.

Már az elmúlt éjjel és a mai nap reggelén elkeseredett harcok folytak a baligrodi országút mindkét oldalán a Piaski- és Tesniczka-, valamint a Berdo-magaslat körül; az itt harcoló 32. ho. (budapesti) visszaszorított Lipmva-magaslatáig. Délre a harc a Manilowára is áterjedt. A 13. ho. (bécsi) visszament Za Balanda—759 vonalába; a 32. ho. a Lipowáról is leszorult és. el veszítette az összeköttetést jobbra a Turna-magaslattal, Az oroszok továbbra sem tágtottak, heves támadásaikat délután egész

éjjelig folytatták. A 13. ho. — ugyanabban az időben, mikor Heiseggcsoportja 603-nál szétugraszthatott — Za Balandán és a 759 magaslaton erős orosz támadásokat ugyan visszavert, de a 32. ho. a baligrodi országúton és attól keletre lábát újból megvetni nem tudta, visszavonulásban maradt. Ilyen körülmények közt a Scimidt-hdt. psága elhatározta egész arcvonala visszavételét még az éjjel az 1001 magaslattól 1 km ÉNy.-ra fekvő kúptól Kolonice nyugoti házcsoportján és Jablonki déli végén át Lopieninka 978 magaslatra húzódó vonalig.

Ezzel a 41. ho. helyzete nagyon kiélesedett; gondterhes napoknak néztünk elébe.

Március 29. Az éjjel csendesen múlt. A Schmidt-hdt. visszament a kijelölt vonalba. A III/32. zlj és a III/23. zljnak töredékei, melyek az éj folyamán Foglár jobbszárnyáról a rabéi völgyben kivonattak, s. e. 6^h-kor az 1001 magaslatra irányították, hogy ott parancsnokukkal s a körülötte csoportosuló csapatmaradványokkal egyesülve, mint «Heiseggcsoport» a 41. és 13. ho. közti űrt kitöltse.

A helyzet a ho. számára válságosra fordult. Egy pillantás a 21. számú vázlatra, mutatja, hogy az oroszoknak a ho. északi irányban kiugró állását átkaroló támadásai, ha csak egy helyen is sikerülnek, a ho.-t hátban fenyegetik s visszavonulását katasztrófálissá alakíthatják.

De ugyanaz a pillantás azt is mutatja, hogy a visszavonulás a már előkészített 2. védelmi állásba a ho.-t legegyszerűbb és úgyszólván magától értetődő módon kivonja veszedelmes helyzetéből. Hogy pedig esetleges visszavonulással számolni kell az egyrészt az orosz túlerőnek a múlt nap kimutatott teljes megfeszítéséből, másrészt a 41. ho. nak úgy számbeéli gyengeségéből, mint belső szerkezetének hiányából, önként következett.

Így gondolva, d. e. 9^h-kor következő előterjesztéssel éltem a hdt. psághoz:

«A Schmidt-hdt.-nek visszamenése, valamint a Heisegg-esop. szétugrasztása folytán a ho. jobbszárnya a levegőben lóg. Parancs szerint jobbszárnyamat tegnap ugyan visszahajlítottam; a csapatok azonban új állásukat — magától értetődően — még nem erősíthették meg a kívánt mértékben, mert ahhoz hiányzott úgy idő, mint — egyelőre legalább — anyag.

De sokkal súlyosabb a helyzet a saját és a 13. ho. közt támadt úr folytán. Ezt az úrt betölteni a Heisegg-csop. volt hivatva; ebből a csoportból azonban a tegnap esti harc után csak 2 zlj létezik (a III/32. és a 23. ezr.-nek menetzlja), míg a másik 2 zlj (23. ezr.) szétugrasztatott úgy, hogy a Zebrákra csak egy százados kb. 100 emberrel jutott vissza. A ho. jobbszárnyának megbízható védelme tehát — tekintve a megmaradt 2 zlj erőviszonyait és a terepet — legalább is kétséges.

Már pedig az oroszok az utóbbi időben élénk tevékenységet fejtenek ki épen Rabe irányából; ez az irány a ho. oldalába és hátába vezet. Ha tehát az oroszoknak a további erőnyomulás déli irányban sikerül — mi a mondottak szerint lehetséges — akkor a ho. visszavonulása legmagasabb fokban veszélyezett, esetleg lehetetlen. A Heisegg-csop. egyenes támogatására a ho.-nak hiányzanak megfelelő erők.

Ha a ho. az oroszok támadásával szemben szívósan kitart — amit bizonyára tenni fog, ahogyan azt a mostani háború számos esetében már bebizonyította — esetleg szükséges visszavonulását veszélyezteti s beállhat a katasztrófa; ha pedig harcolva visszamegy, az sokkal hátrányosabb, mint önkéntes visszavonulás előnytelen arcvonalunk kiigazítására.

Míndezen hátrányokat legalább nagy részben elkerülhetjük, ha ho.-mat a 2. védelmi vonalba idejében visszaveszem: a ho. arcvonala az által megrövidül; azzal megtakarítok erőket az 1001 magaslatra vezető hegyhát számára, a Heisegg-csop. egyenes támogatására — az új állás védelemre már be van rendezve — végül az új vonal oldala és háta Rabe felől nincs fenyegetve.

Mostani exponált állásunk feladása nem is jelentene nagy veszteséget, mert az adott körülmények közt az összeköttetés a Schmidt-hdt.-tel úgy sem megy a Zebrák-nyergen át.

Teljes tudatában vagyok annak, hogy összes felsorolt érveim a hdt. pság előtt is ismeretesek. Miután azonban én az esetelt viszonyokhoz közelebb állok, belőlük sokat saját tapasztalásból ismerek, nevezetesen a Heisegg csop. állapotáról közvetlenebbül vagyok tájékozva; kötelességemnek tartom, a hdt. pságot sürgősen megkérni, fontolná meg indítványomat, a 41. ho.-t *még ma éjjel* a 2. védelmi vonalba visszavonni, hogy az egy lehetséges katasztrófától meneküljön, mely úgy a hdt., mint az egész hds. csop. részére is csak káros következményekkel járna.

Végül kérem a hdt. pságot, függesztené fel parancsát — mellyel a 750 szakasznak felváltását csapataim által elrendelte — addig, míg a helyzet ho.-m jobbszárnyán tisztázva, illetve biztosítva nincsen».

Indítványomat a hdt. parancsnok nem fogadta el. A d. u. folytatott személyes telefoni megbeszélésünkben érthetőnek találta ugyan álláspontomat, de — úgymond — nem vállalhatja a felelőséget az egész hdt.-et visszavonni, amit ho.-m visszavonulásának következményeképp szükségszerűkig el kellene rendelnie; nem vállalhatja azonkívül a felelőséget azért sem, mert épen a napokban jött a hds. pság útján erélyes figyelmeztetés, hogy egyes szakaszoknak kényszerült visszavonulása folytán semmiképp sem szabad visszavenni közvetlenül meg nem támadt arcvonalrészeket is.

Hiába iparkodtam álláspontomnak érvényt szerezni. Feladatomban annál nehezebb volt, mert érvelésem jórészt csak érzékelésemre támaszkodott és bizonyos értelemben egy negatívum körül mozgott: Hátha az oroszok nem is támadnak; és ha támadnak, nem állhatja-e meg a ho. helyét épen úgy, mint ahogyan azt megálta tegnap és számos más esetben annakelőtte? Ez is az ellenérveléshez tartozott! Végül legalább azt értem el, hogy a 750 szakaszt nem kellett átvenni; a 92. ezr.-nek egy zlja is fent maradt a Zebrakon. így legalább több erő állt rendelkezésemre a ki nem szélesített arcvonal védelmére.

Az azonkívül nyert felhatalmazással — szükség esetén a Zebrákiig visszamenni — nem szándékoztam élni, mert elől az állások valahogyan már be voltak rendezve, a Zebrakon pedig még semmiféle erődítési munkálatok nem történtek; azonkívül a zebraki állás nem sokkal kevésbé volt kitéve az oroszok oldal- és háttámadásának.

Ezek után a szakaszokknak — d. u. 3^h-kor — elrendeltem, hogy «a ma foganatosítandó csapateltolások és felváltások (a 750 magaslat megszállására vonatkoztak) elmaradnak; a jelenlegi csoportbeosztás érvényben marad.

Schamschula tb. csoportjából egy zlj a 630 ponttól ÉNy.-ra, egy zlj a 860'Tnaga'slat'mögé mint ho. tartalék kiküldönitendő s sürgős esetben egyidejű bejelentés mellett igénybe vehető».

Ho. tartalékomat három csoportban közvetlenül az arcvonal mögé

elhelyeztem, hogy azt szükség esetén azonnal támogassa; a tartaléknak egységes alkalmazása — az adott terepviszonyok mellett — kizártnak látszott annál inkább, mert arcvonalunk megtörtsége folytán az oroszok átkaroló támadása azt egyszerre egész ellentétes pontokon fenyegethette. A megmaradt — a 92. ezr. zlján kívül $3\frac{1}{2}$ zlj ho. tartalékkal (a két előbb említett zljon kívül még a 12. h. gy. ezr.-nek $\frac{1}{2}$ zlja; utóbbinak 3. százada Dobók alezr.-nek bocsáttatott rendelkezésre, hogy a később említendő délutáni harcok veszteségeit pótolhassa) ha nem is nyugodtan, de valamivel nagyobb bizalommal nézhettem a jövő események elé.

Az oroszok már kora reggel lötték arcvonalunk balszárnyát. Délben erősítéseket vontak fel Rabetől a 906 magaslatra. Ugyanazon időben a Maguryczne felől 860 irányában mentek előre; élénk tűzharc fejlődött; tüzérségük tervszerűen lötte egész arcvonalunkat. A benyomás az volt, hogy az ellenségnek múlt éjjelre várt támadása most fejlődik. De nem került arra a sor; tüzérségünk hatásos tüzelése visszavonulásra készítette az oroszokat. Egy itt elfogott oroszról megtudtuk, hogy az ellenség ma éjjel a 704 magaslatról és az attól északra fekvő területről támadásra készül.

D. u. 4^h-kor az oroszok nagy erővel támadták a Zebráktól északra fekvő állásainkat úgy a Mików-völgy, mint 906 és Rabc felől; támadásuk 100^x-re vonalunktól fűzünkben összeomlott; az oroszok visszamentek. D. u. 9^h-kor újabb támadásuk vonalunk ugyanazon szakaszára nem járt több sikerrel: visszaverettek. Azután csend állt be. Csend a vihar előtt!

Március 30. Borús, zimankós időben már tegnap este az egész tájat sűrű köd borította, mely még a mai nap délelőttjén át is hátrányosan befolyásolta a látást.

Az oroszok tüzérsége állásainkat a 860 magaslaton éjféltől óta lötte; gyalogságuk az éj és köd leple alatt d. e. 2^h-kor már 150^x-re közelítette meg akadályainkat, mikor fülelő őrök őket észrevéve, felvették a tüzelést. Tüzértüzünk azonnal oda irányított; a tűzharc a 32-ek és a 20-sok jobbszárnya előtt megkezdődött s d. e. 5^h-ig mindjobban fokozódott.

Erre az időre az oroszok Foglár szakaszát is megközelítették úgy a Mików-völgy, mint 906 és Rabc felől; a tűzharc az egész arcvonalon általánossá vált.

D. e. 5^h-kor az oroszok a 860 magaslaton támadásra mentek át; sűrű tömegük, több sorban egymás mögött tagolva, elkeseredetten ostromolta a 32-esek állását. Tüzünk mély barázdákat szántott a rohamozók tömött soraiban; a hátul jövők újból kitöltötték a keletkező hézagokat. Végre d. e. 6^h-kor az ellenségnek sikerült a védők vonalát a 32. h. gy. e.

6. és 7. százada közt áttörni; a védők visszaözönlöttek. Hiába vezette őket az ezred vitéz pka, Reichard alezr., valamint Gyurotsik szds négy-szer is vissza az ellenségre, az oroszok tömegével szemben az alig 1 —2 napja az ezrednél levő fiatal legénység nem tudott megállni, az oroszok a magaslat birtokában maradtak.

A véres harcban Reichard alezr., a Maguryczne hőse, súlyosan megsebesült és sebesülten még parancsokat osztogatva a telefonon, fogságba került. Benne a ho. egy kitűnő ezr.-pkát vesztette, akit derekasságáért mindnyájan nagyra becsültünk és sorsát mélyen fájlaltuk. (A háború utáni években megtudtuk, hogy orosz fogságban sebéből Ugyan kigyógyult, a bolsevikok által azonban egy ellenük szított mozgalomban agyonlövetett.)

A 860 magaslat visszavételére Schamschulának a magaslat mögött álló ho. tartalékon kívül a hdt. tartalékot képező 92. ezr.-nek 2½ századát (1 ½ század visszamaradt a Zebrakon, azt a Mików-völgy felé biztosítani) — utóbbinak igénybevételét utólagosan bejelentve — bocsátottam rendelkezésre. Az ellentámadás ezzel az erővel sikerült, a magaslat d. e. 8^h 45'-kor megint kezünkbe került. Csak a 860 magaslattól nyugotra, a Reichard-szakasznak a 20. h. gy. e. felé fekvő arcvonalrészében maradtak még oroszok; ezek ellen az Ágoston-szakasz mögött álló ho. tart. zlj intézett ellentámadást. Mielőtt azonban ezen ellentámadás eredményéről hír érkezett volna, a Foglár-szakaszban lejátszódó események követeltek sürgős intézkedést.

A Foglár-szakasz is — amint előbb láttuk — d. e. 5^h óta harcban állt. Az oroszok hevesen támadtak — eredménytelenül. Végre sikerült nekik a rabéi völgyben jobbszárnyunk és a Heisegg-cso. közti ürbe beékelődve a 31. h. gy. e.-nek egy zlj át — azt meglepetésszerűen átkarolva — megtámadni s visszavonulási útjától elvágni; a zlj nagyrésze fogságba esett. A támogatásra előreküldött 12. h. gy. ezr. V₂ zlj a az arcvonalat nem tudta helyreállítani. így a Zebráktól északra, a Dzialon álló védők hátukban fenyegetve, Dobák alezr. kénytelen volt visszamenni kevéssel azután, hogy balra a 860. magaslatot ismét visszafoglaltuk.

A megintott arcvonalban megint rendet teremteni, kijelöltem a 750-től 860, Zebrák s onnan a hegyháton 1001 felé húzódó vonalat, mint olyat, mely a visszavonuló csoportok által tartandó.

Ekkor — d. e. 9^h 30'-kor — érkezett a hdt. pságnak intézkedése, (a ho.-nak a lefolyt eseményekről tett jelentései alapján), mely szerint a ho.-nak jobbszárnya «csak feltétlen szükség esetében mehet vissza és csak teljes összhangben a Heisegg-csoporttal». A hdt. pság úgylátszik, nem vette tudomásul, hogy a Heisegg-csoportban alig vannak csapatok s hogy ez a csoport a 13. ho. balszárnya felé létező, több mint 2 km. széles ürben — a terepviszonyok folytán is — számításba nem igen jövő labilis erőtenyező

melyhez ho.-om magatartásával nem igazodhatik. Különben a legközelebb beálló tények túltették magukat a hdt. pkság intézkedésén.

Az Ágoston-szakaszból északra irányított ho. tartaléknak (a 20. h. gy. e. egy zlja) előbb említett ellentámadása nem sikerült. Az oroszok újult erővel támadták a 860 magaslatot s onnan a védőket leszorították. Tartalék már nem állt rendelkezésre: Schamschula a harmincketteseket visszavette a Chliwny-völgy felé, Kraglica irányában kb. d. e. 9^h 50'-kor. A völgybe leereszkedve láthatta, mint özönlének le a Zebrák védői (31. h. gy. e.?) a magaslatról, szemlátomást az oroszok támadása által onnan levetve. Ezt a jelentést Schamschula részéről a hopság még megkapta; közvetlen rá azonban megszakadt a telefonösszeköttetés a harcvonallal, a hopság a csapatok helyzetéről joidéig tájékozatlan maradt, a ho. kisiklott kezeiből.

Égető szükség volt a ho. szétszakadt részeinek hollétéről és állapotáról mielőbb tájékozást szerezni és az összefüggést köztük ismét helyreállítani. Parancsba foglaltattam tehát szándékomat: a ho. jobbszárnyát (Foglár tb. csoportja) az előkészített 2. védelmi vonalba — Kraglica és az 1001. magaslattól a Zebrák-felé irányított hegyhátig — visszavonni, míg a Schamschula-csop. balszárnyával (Ágoston-szakasz egy része) állásában maradván és az összeköttetést a 29. ho.-lyal a 750 magaslaton fenntartva, jobbszárnyát 630 ponttól északra hátrafelé hajlítja, elzárja a Chliwny-völgyt és az összeköttetést tart Foglárral a Kraglicán.

Ezt a parancsot Ágostonnal telefonon még közölni lehetett (oda az összeköttetés nem szakadt meg). A jobbszárny számára elvitte azt Stielly vk. szds. — kb. d. e. 10^h-kor — akit egynéhány tiszt kíséretében felküldtem a Kraglicára azzal az utasítással, hogy az ott és a környéken beérkező csapatokat megállítsa, a pkokat a parancs értelmében a védelmi vonal megszállása iránt tájékozza s az így előállt helyzetről, valamint az ellenség magatartásáról ezen a területen nekem mielőbb jelentést gyegen.

Körülbelül d. u. 2^h 30'-ig, azután megtudtam, hogy Schamschula tb. a Dilec-nyergen, Foglár tb. a Kraglicán van; utóbbi magaslaton a 32. h. gy. e. ezr.-nek kb. 3—400 embere, a 92. ezr.-nek 200 embere gyülekezett; ezekből a Kraglicától északra nyúló hegyhátan (mely nem volt megszállva) levő erődítményekbe kisebb csoportokat helyeztek el; a 31. h. gy. e. a Kraglica írás «ca» betűinél gyülekeznek, a 12. h. gy. e. az útélágazásnál 1000^x-re K.-re a Kraglicától; a Zebráktól mintegy 1500^x D. K.-re, a magaslaton oroszok állnak; összeköttetés Heiseggel ennél-fogva nincs.

A ho. roncsaival tehát elérte a kiszemelt védelmi vonalat a szélső jobbszárny kivételével; annak a helyén az oroszok álltak. Azokat visszavetni nem volt erőm; a 67. ezr.-nek d. u. 1^h-kor rendelkezésemre bocsátott zlja erre a célra nem jöhetett tekintetbe, mert csak ebben az órában

ért teljesen kifáradva Maniówra. Azért jobbszárnyamat visszavonni szándékoztam a szintén már előkészített Kraglica — Dilec 937— Wolosan-állásba s abbeli szándékomat be is jelentettem a hdt. pságnak. Az sehogyszem akart ráállni s a Kraglicától a Steciwlason át az 1001 rm-geslatra vezető vonalhoz ragaszkodott. Ezt a vonalat viszont én tartottam előnytelennek és telefonon a hdt. parancsnoknak személyesen fejttem ki — kb. d. u. 4^h 30'-kor — nézetemet:

«A hdt. által kívánt vonal a Steciwlason keresztül védelemre nincs kiépítve; a honvédek pedig annyira kifáradtak, hogy tőlük erődítési munkálatokat az új állásban most követelni nem lehet; ez a vonal ennél fogva lényeges ellenállást nem biztosítana. Az adott körülmények közt csak a már előkészített Kraglica—Dilec 937—kup kb. 1 km — ÉNy.-ra Wolosantól — védelmi vonal jöhet tekintetbe; akkor is a Wolosant a szomszéd ho.-nak kellene megszállnia, nekem pedig a 67. ezr.-nek zlja volna alárendelendő. Ebben az állásban a csapatoknak nem kell azonnal munkába fogni és kipihenhetik magukat, mire nagy szükségük van».

Hozzáfüztem még, hogy a 12. és 32. h. gy. e. csak 1 —1 zljat alakít, a 31. h. gy. e. állományának felét elvesztette.

A hdt. pk. még mindig nem tudta nézetemet osztani és a kérdést a hds. csop. pk. elé vitte. Ez az én álláspontomat fogadta el és mindjárt — kb. d. u. 5^h-kor — elrendelte a Schmidt-hdt. balszárnya számára is a visszavonulást a Wolosan —Jablonki (déli vége) vonalba; a Heiseggcso. a Wolosantól északra vonuló hegyhátra került, hol az a Dilec 937 felé elágazik.

Volt azelőtt a hds. csop. pságnak egy más intézkedése is, mellyel a Heisegg-csoportot a 41. ho.-nak rendelte alá akkor, mikor az utóbbi jobbszárnyával a Zebrákra ment vissza; a hds. csop. pság akkor szükségesnek találta a Zebrák és 1001 magaslat körül álló erőket egységes parancs alatt összefoglalni. Az események azonban ezt az intézkedést már megérkezése idejében túlhaladták, úgyhogy az tárgytalanná vált, miért is csak mellékesen említem meg. Lehet, ha az intézkedés legalább egy nappal előbb érkezik, a helyzet nem alakul ki olyan katasztrofálisan!

Mielőtt a parancs a védelmi vonal megszállására (az nagyjában ügyis már megtörtént, csak a részletintézkedéseknek egységes összefoglalása mutatkozott szükségesnek) kiadatott volna, még vártuk a helyzet további tisztázását. A 67. ezr.-nek zlját feltoltam a Dilec 937 magaslatra, melyet ő lesz hivatva megszállni; a tüzérséget a tüzérd. pk. által visszarendeltem, az ezen esetre már szemrevételezett állásokba Szerbanowkánál és Balnicától északra; a nehéz tarackok a maniowi templomnál bevérték a holnapi estét, hogy vasúton elszállíttassanak, mert további ittmaradásnál visszavonásuk esetleg kétségessé válhatott volna.

Estére a hdt. pság elrendelte a 29. szomszéd ho. visszamenését — a 41. ho.-lyal kapcsolatosan — a 2. védelmi vonalba.

Foglár tb. beteget jelentett. Az utolsó napok izgalmai, különösen pedig a zord időjárás és a nélkülözések aláásták egészségét. Csapatait különösen a 704 magaslat körül és utóbb a Zebráktól északra vívott harcokban nyugodtan, céltudatosan vezette.

Este a vonal megszállására azután a következő parancs ment ki:

«A ho. Dilec 937— Kraglica 943—Dilec 754 vonalában előkészített védelmi állásba ment vissza, azt megszállja és tartja

Védelmi szakaszok: a) A 67 ezr -nek egy zlja; a Dilecen 937, jobbra csatlakozva Wolosan Zx 1070-től 1 km ÉNy.-ra lévő kúpnál a Heisegg-csoporthoz, balra kb. 500^x a dileci magaslati ponttól ÉNy.-ra.

b) Koszmovszky örgy a 12. h. gy. e.-del (csak 1 zljat alakított) előbbi szakaszhoz balra csatlakozva, a maniowi-völgyig bezárólag.

c) Schamschula tb.a20. h. gy. e.-del, a 29. ezr.-béli zljjal és a 31. h. gy. e. egy zljával a Kraglicán át a 751 Dilecig bezárólag. Az ezen szakaszban már bentlevő 32. h. gy. e.-beli osztagok egyelőre olt maradnak.

d) Ho. tartalék Dobák alezr. alatt a 31. gy. e. egy zlja és a 32. h. gy. e.-nek a Kraglicától északfelé jelenleg állásban levő részei (Gazda fh. az összes többi ezredbeli csapataival), a 631 házcsoportnál a Maniow-völgyben, hol a kötelékek rendezendők. Szentgyörgyi alezr. átveszi a 32. h. gy. e. pságát.

e) 82. dd. pság a 631 házcsoportnál a Maniow-völgyben.

f) Hopság d. u. 7j-től Szczerbanowkán».

A szétugrasztottak Maniowban és a Kraglicán gyűjtettek, azután a 631 házcsoportnál rendeztetek; miután többnyire 32-esek volrak, Szentgyörgyi alezr. végezte a rendezést, ki mint volt 32-es, a fogságba került Reichard alezr. helyett átvette az ezr. prságát. A 12. h. gy. e.-et azután Koszmovszky örgy parancsnokolta.

A megszállási parancs kiadása után a hopság átment Szczerbanowkára.

Ezzel befejeződött a mai szomorú nap. Most mögötte álltunk annak a vonalnak, melyet tegnap a visszavonulásra javaslatba hoztam és a ho. fele, odaveszett! Es miért?

Március 31. Folytonosan borús időben ma erősen havazott; csatakas utak járhatatlanná váltak.

Az éjjel csendesesen múlt el; az oroszok elfoglalt állásaikban maradtak. Annak köszönhetjük, hogy a ho. kimerült s még alig rendezett csapataira nem zúdult újabb katasztrófa. A 67. ezr.-nek zlja ugyanis, melyet tegnap késő d. u. a Maniow-völgytől (631) felküldtem a Dilec 937 magaslatra, eltévesztette az utat és sötétben az erdős hegységben ideoda bolyongva éjfél után ismét lejutott a völgybe; de Szczerbanowkán

innen azután egy a terepben ismerős utász felvezette a Dolice, hová csak d. e. 3^h-ra ért fel. A Dilec körüli egész terület a Wolosanig tehát majdnem egész éjjelen át nyitva állt az oroszoknak s ha azok csak kissé mozgékonyabbak, minden akadály nélkül a Dilecra és onnan Szczerbanowkára jutnak, azzal a ho. hátába kerülnek és az összeköttetést a szomszéd hdt.-tel megszakítják! Visszavetésükre a ho. kifáradt és megtizedelt csapatai alig lettek volna képesek!

A ho. tegnapi veszteségeit csak ma lehetett teljes mértékben áttekinteni. Az ezredek összeszámították legénységüket és jelentettek: 12. h. gy. e. 1080; 2. 1397; 31. 720 és 32. 540, összesen 3737 puskalétszámot. (A 92. ezr. zljának 681 embere maradt.) Ha ezzel szembeállítjuk a már. 28-án kimutatott létszámot (7774 az összes menetalakulatok beosztása után), akkor a ho. vesztesége a tegnapi napon 4037 ember, vagyis 52%-a 28-ki állománynak. Ebből a veszteségből legtöbb esett a 32. h. gy. e.-re (1612 = 75%), melyet a 860 magaslaton szétugrasztottak, mikor egy gp. is elveszett és a 31. h. gy. e.-re, melynek egy zlját a a rabéi völgyben visszavonulási útjától elvágtak.

A nagy veszteségek — következményei főképen a kényszerült visszavonulás alkalmával beállt kavarodásnak — amennyire megdöbbentenek, annyira megérthetőek, ha elgondoljuk, hogy a legnagyobbbrészt menetalakulatokkal 1 —2 nap előtt megérkezett legénység a válságos helyzet parancsoló szükségéből azonnal, jóformán megérkezés pillanatában — egyik-másik menetszázad ezredébe még be sem sorozva — tűzbe vettek. Amint már előbb említettem, hiányosan kiképzett honvédek a nekik teljesen idegen, azonfelül igen nehéz, erdős, hegyes terepben vha soruk egyszer megingott — elvesztették az összetartást s kész prédái voltak az ellenségnek.

A tisztok sorában is nagy fogyatkozás mutatkozott; az elesetteken és sebesülteken kívül számos tiszt a zord időjárás folytán legyengülve, a tegnapi nap súlyos megpróbáltatásaiban végleg letört és beteget jelentett, így pl. a 32. h. gy. e.-nél az összes zljpok és 5 századpk. hagyta el az arcvonalat. A csapat harcértékét a rendkívüli tiszthiány érezhetően leszállította.

A csapatok létszáma csökkenésén kívül azok erőállapota is nagymértékben hanyatlott; a menetalakulatokkal besorozott fiatal legénység amúgy sem volt valami harcedzett, az öregeket pedig nagyon megviselte a nyugalom teljes hiánya, főképen azonban a nedves, esős, majd hó- és fagygal váltakozó időjárás; a hideg folytán ismét sok volt a fagyás.

A ho. csapatainak állapotáról részletes jelentés ment a hdt. pságnak, mely — legalább a számbeli hiányok pótlására — a délre Maniówba érkező IV/34. zljat és a 49. ezr.-nek (St. Polten—Alsó-Ausztria) menet

zlját bocsátotta rendelkezésre. Előbbit Schamschula parancsa alá helyeztem, utóbbi (600 puska) holnapra a 92. ezr.-hez osztattott be.

Mindezek az erősítések azonban a ho. védelmi vonalának biztos tartására nem mutatkoztak elegendőknek, azért — kérelmemre — a hdt. pság a Szczerbanowkán mint hdt. tartalék levő 33. ezr.-et (aradi) is rendelkezésemre bocsátotta, hogy annak részeit közelebb vonhassam az arcvonalhoz, mert Szczerbanowkáról szükség esetén nem érkezhettek volna idejében a veszélyeztetett vonalrészek támogatására. Az ezr.-nek $\frac{1}{2}$ századját előretoltam a Szczerbanowkától északra, a Dilec felé nyíló völgybe, hogy ott úgy a helységet, mint az attól közvetlenül északra állásba ment taracküteget abból az irányból várható meglepetések ellen biztosítsa. Mielőtt azután az ezr.-del magával intézkedhettem volna, a hds.-csop. pság azt a maga rendelkezésére — mint tartalékot — a helységben visszatartotta.

A hdt. pság, maga is némi felelősséget érezve a tegnapi kudarcért, azt magyarázni és menteni iparkodott egy általánosan közzétett értesítésben, melyben megállapítja, hogy fogolyvallomások szerint a tegnapi támadásnál az oroszok részéről az egész 15. ho., azonkívül a 137., 138. és 229. ezr. vett részt, összesen 20 zljban kb. 16.000 ember; a 41. ho. tehát kétszeres túlerővel támadtatott meg átkarolva. Az oroszok a sötétség és sűrű köd leple alatt 6 — 10 egymás mögötti sorban, sűrű tömegben mentek előre s szintén súlyos veszteségeket szenvedtek.

Csakhogy az oroszok túlerőjéről s átkaroló elhelyezésükről a terepen már előzőleg is tájékozva voltunk (előbbiről a hdt. pság maga értesített egy március 24-én közzétett vázlatában) és sajnos, csak az idején felismert helyzetből a helyes következtetés levonása maradt el!

Az oroszok különben a mai napon nem fejtettek ki nagy tevékenységet a szomszéd ho.-oknál sem. D. e. 7^h 30'-kor 1—2 ezr.-re becsült csoportjuk a 750 magaslatról lebecsátkozott a Chliwny-völgybe és onnan előrenyomult a 732 magaslatra, mire a 20. h. gy. ezr.-nek ott álló előretolt osztaga visszavonult a főállásba. Délre azonban az oroszok megint visszamentek a 750 magaslatra, a 20-asok újból megszállták a 732<i>--ot.

A reggeli órákban az oroszok a Zebrák felől is megközelítették a Maniow-völgyet; 1—2 századjuk d. e. 9^h 30'-kor kb. 1000 ^x-re a Kosz-movszky-szakasz előtt gyülekezett, de ezzel itteni tevékenységük is megszűnt.

D. e. 8^h 45'-kor egy hevesebb, de csak részlettámadásuk a Wolosan körül, mely a 67. ezr. jobbszárnyát (Khayl alezr. szakasza) is érintette, visszaveretett; 90 foglyot hagytak hátra.

Az oroszoknak ezen mozgolódása mégis arra indított, hogy d. u. 4^h-kor a ho. tartalékból a 11/31. h. zljat közelebb toljam a 12. h. gy. e. arcvonala mögé, este pedig, szintén a ho. tartalékból, a 32. h. gy. e.-nek

egy századát bocsássam rendelkezésre Khayl alezr.-nek, miután kiterjedt védelmi szakasza a Dilecen csak gyéren volt megszállva; azonkívül szakaszában még erősítési munkálatokat is kellett végezni, melyek a többi szakaszokban elestek, mert védelmi vonaluk már ki volt építve

A XIX. hdt. arcvonalának visszavonása folytán a Szerbanowkától délre nyíló völgy, melyen a vasútvonal átvezetett, visszavonulás esete nagyobb jelentőséget nyert, mert egyrészt a Maniowtól Balnicára vezető út mihamarább ellenséges tüzértűz alá kerülhetett, másrészt az út Zubracze —Majdan felé a Schmidt-hdt. által foglaltatott el. Utasítottam tehát az árkászszázad pkát, építsen utat a nevezett völgyön keresztül a 677 magaslati ponthoz s — miután rendelkezésemre álló munkaerő nem: volt elegendő — kértem a hdt. pságtól megfelelő munkaerőt. A hdt. pság erre a célra a Balnicán levő hadtápszázadot utalta át.

A hdt. pság mai nappal beszüntette a lőszerpótlást Majdánról és áthelyezte azt a telepóc—balnicai vonalra; a pótlást a pság maga fogja intézni. Ma érkeztek végre kézigránatok a ho.-hoz — ha csekély számban is (összesen 630 db) — azonkívül 2 aknavető 256 vetőaknával és 300 világítóröppentyű.

A vonatok a ho. részéről mind eltolattak Méhesfalva —Csukaházára; a ho. egyesített ütközetvonata (92 jármű) Balnicára került.

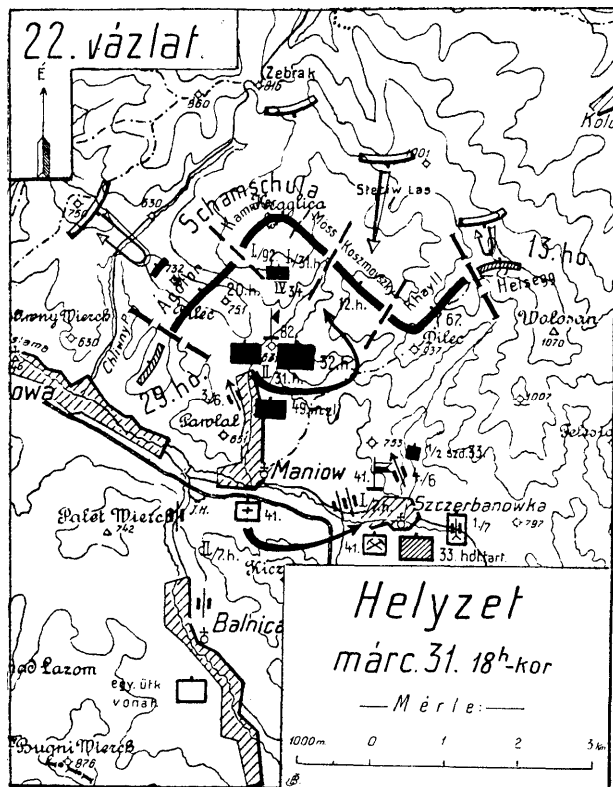
A ho. helyzete március 31-én d. u. 6^h-kor a 22. sz. vázlaton van feltüntetve.

Április 1. A Kraglica, mint kiugrópontja védelmi állásunknak s legközelebb fekvé az oroszok vonalaihoz, mintegy kihívta azok átkaroló támadását. Vártuk is a támadást s ennél fogva a Schamsebula-csoport tartalékai (IV/34. zlj. és a 49. ezr. menetzlja) közvetlen a Kraglica-szakasz mögé tolattak, a szomszéd alszakaszok (Ágoston és Möszi) tartalékai pedig a belső, a Kraglica felé eső szárnyak mögé vétettek. Várakozásunk csakhamar beteljesedett.

Éjfél körül észlelhattük az ellenség csoportosulását a Kraglica felé; d. e. 3^h-kor pedig kb. 1 zlj mintegy 1000^x-re a magaslattal szemben beásta magát és lassú tűzharcot kezdett. Az oroszok ereje mindinkább gyarapodott, tüzüik élénkült s d. e. 6^h-kor átmentek — mintegy kétszeres túlerővel — támadásra. A Kraglica keleti lejtőjén elhelyezett honvédek (31.-esek) élénken tüzeltek, a Koszmovszky-szakasz is odairányította gp.-tüzet, — hiába; a 92.-esek, a Kraglica közvetlen védői, a támadást nem várták be, lövés nélkül ott hagyták — saját parancsnokuk későbbi jelentése szerint — állásaikat. A tartalékoknak idejük sem volt a harc menetébe elegyedni.

Az elvesztett állás visszaszerzésére a tartalékok részéről azonnal

megindult az ellentámadás: balról a 20-asok, közepén a 1V/34. zlj és a 49. ezr. menetzlja, jobbról a 31-esek. A hdt. pság erre a célra még a 33. ezredet is, Szezerbanowkán, alárendelte, — a 29. ho. felajánlotta a 28. vadász zlját. A tartalékok azonban, — hogy az oroszok befészkelését az elfoglalt állásba meghiúsítsák — megindították az ellentámadást, mi-

Megjegyzés: A nehéz tarackok a maniowi templomnál várják berakásukat Majdanra.

A huszárak F.-Körtvélyesen.

A hegyi ütég Szezerbanowkán; összes ágyú használhatatlanok.

előtt még az utóbb említett. 2 csapattest beérkezett volna, d. e. 8^h 30'-kor. Ellentámadásuk nehéz küzdelemben csak lassan jutott előre; végre a 20.-asok elérték a Kraglica délnyugati kúpját és 200 foglyot ejtettek; tovább területet már nem nyerhettek. Az oroszok támadó arcvonala egyoldali a Chliwnyi-völgyig, másoldalt a Maniow-völgyig mindjobban kiszélesedett s túlsúlyával visszszorította az előbb még előnyomulásban levő honvédeket, 12^h-kor délben.

Erre — miután a harcoló csapatok már érzékeny veszteséget szenvedtek, friss erők pedig még nem álltak rendelkezésre — visszarendeltem az előbbieket egy hátrább eső vonalba a következő paranccsal d. u. 12^b 10'-kor:

«Az ellenség tetemes túlereje által kényszerítve, a Dilec 751—631 és Dilec 937 vonal azonnal megszállandó és megerősítendő, és pedig:

a) Schamschula tb. a 20. h. gy. e.-del, a 33. ezr. egy zljával (a maniowi paplakhoz irányítva), a 28. vadászljjal (a 29. ho. által a Dilec 751-re irányítva) és a 32. h. gy. e. egy századával Dilec 751-től a maniowi völgyig bezárólag;

b) Dobák alezrds. a 12. és 31. h.gy. e.-dei jobbra csatlakozva 1000^x-re a Dilec 937-től, innen;

c) Khayl alezrds. a II/67. zljjal és a 32. h. gy. e. egy századával jobbra csatlakozva a Heisegg-csop. (13. ho.) balszárnyáig.

d) Ho. tartalék, 92. ezr. (a 49. ezr. menetzljával) és a IV/34. zlj Maniow északi részében, a 33. ezr. három százada Szczerbanowkán;

e) Parancsnokok álláshelye: Schamschula tb. a maniowi paplakban; Dobák alezrds. szakasza mögött a Maniow—Dilec 937 taligauton. A ho. telefonvonalba bekapcsolni».

A ho.-nak támogatás céljára újonnan alárendelt csapatok közül a 33. ezr. zlja épen idejében ért a 631 házcsoporthoz a mianow-völgyben, hogy ott a visszamenő harcvonal megállapodását elősegítse; a zljjal jött ezr.-pk — Sertie alezrds — ott megsebesült; a 28. vadászlj már csak mint tartalék kerülhetett az elfoglalt új védelmi vonal mögé.

Az oroszok nem követtek sokáig; a Kraglicán beásták magukat.

Az arcvonal többi részein aránylagos nyugalom, itt-ott kisebb csatározások. D. u. 7^b-kor az oroszok egy erős támadása a Chliwny-völgyből az Ágoston-szakasz balszárnya ellen visszaverettet.

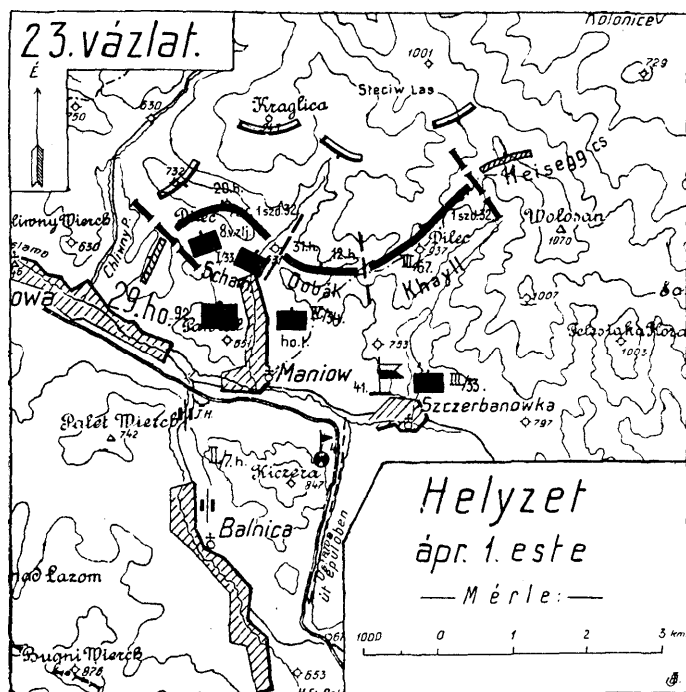
A ho. helyzetét az esti órákban a 23. vázlat mutatja.

A délelőtti órákban hírek érkeztek a Schmidt-hdt. visszavonulásáról; a hdt. állásai az oroszok heves támadásai által Jablonkánái benyomattak, mire a hdt. visszament Habkowcétől északra fekvő hegynyeregig.

Az egész hds. csop. helyzete bizonytalannak látszott s az általános visszavonulás szükségességének gondolata mintegy a levegőben feküdt, mindenki agyában fészkelte. Ennek érzetében a hopság már d. e. 9^h-kor indítványozta a még Balnicán és Szczerbanowkán levő vonatok és anyagok (ütközetvonal, élelmezési raktár, sáncszeroszlop, e. ü. oszlop, árkászszázad járművei) visszairányítását. Délre a hdt. pság erre elrendelte a Szczerbanowkán levő vonatrészek eltolását Balnicára. Onnan azután az esti órákban és az éjjel tovább meneteltek Telepócra; a csapatok fel-

vételező kocsijai előbb még felrakva a balnicai élelmezési raktár készleteit.

Röviddel a ho. fenti indítványának elküldése után a hdt. pásg elrendelte «a védelmi vonal tartásához nem okvetlenül szükséges ütegek» azonnali útbaindítását Majdanon át Méhesfalvára; Majdanban a lőszer pótlandó. A ho. erre a 7. h. á. ezr.-nek I. osztályát indította

Megjegyzés: A II/6 tarackosztály Balnicán; az I/7. h. á. oszt. útban Solinkára; az I/7. á. ü. Solinkán át Telepócra.

Sáncszeroszlop, a ho.-nak még Szczurbanowkán levő többi járműveivel (ho.-törzs vonatszaka, az árkászszázad és az e. ü. oszlop járművei) Maniow, Balnicán át Telepócra; az ütközetvonat éjjel Balnicáról szintén Telepócra menetel.

útnak — Zubraczen át, d. u. azonban a hdt. újbóli értesítésére, hogy a majdani országút az éjjel valószínűleg már nem használható — az I/7. h. á. osztály Zubraczéból Solinkára irányított, míg a II/6. tarackosztály Balnicára ment vissza. A már teljesen használhatatlanná vált hegyi üteg Zubracze—Solinka—Telepócon át Méhesfalvára menetelt. A nehéz tarackok, már d. e. 4ⁿ, illetve 9^h-kor egyenként vonatra rakva Majdánra mentek. így a ho.-nál csak a 7. h. á. e. II. osztálya maradt állásban Balnicánál; az szükség esetén onnan, úgy mint a többi

üteg, Telepócra megy. A gyalogsági lőszerkészletek az Oslawa-völgyben a vasút mentén, a Kiczara 847 magaslattól keletre rögtönzött raktárba helyeztetek; a csapatok lőszerükségletüket onnan fedezhették.

Délután folyamán vettük a hds. csop. pk. által közölt következő általános parancsát a hds. pságnak:

«A hds. pk. Önagyméltósága az arcvonalban utóbb előfordult események fölötti véleményének kifejezést adva, úgy találta, hogy azok legnagyobb mértékben megszegyenítőek és azt a benyomást keltik, mintha nem a csapatok, hanem inkább a parancsnokok tekintetüket hátra irányítják ahelyett, hogy a most fennálló, kétségkívül válságos helyzetben, minden tettejük, szívósságuk és legfokozottabb erélyük kifejtésével azon túlkerülni iparkodnának, tekintet nélkül esetleges következményekre (!).

Most van a pillanat, mikor az elfoglalt állásokat végsőig kell tartani (?). Követelem és elvárom, hogy az alámrendelt pkok és csapatok — velem együtt, — a legvégső és utolsó erőmegfeszítéssel azon lesznek, hogy Önagyméltósága a hds. pk.-tól a megszegyenítés ez érzését elhárítsák. Tudom, hogy sikerülni fog nekünk annál inkább, mert lépéseket tettem aziránt, hogy a hds. csop.-nak új tartalékok bocsáttassanak rendelkezésre; azonkívül más helyen a legrövidebb idő múlva megfelelő nyomás fog érvényesülni». (Értve alatta a német «Beskid»-hdt. megérkezését Mezőlaborc tájékára.)

Ha a hds. pk. parancsával a pkok önérzetének felvillanyozását célozta, hogy őket erélyes intézkedésekre serkentse, akkor célját elérte. A parancsnokokban, kiknek ilyen serkentésre nem volt szükségük, csak mély elkeseredettség kelt a parancs méltatlan tartalma fölött. Ők tudták, hogy úgy ők, mint csapatjaik a siker érdekében minden tudásukat, minden erejüket latba vetették; küzdöttek legádázabb időviszonyok közt 2—3-szoros túlerővel rájuk zúduló ellenség ellen szívósan, hősiesen, halálmegvetéssel. Hogy a siker elmaradt, hogy mindé a feláldozás sem vezetett eredményre, nem rajtuk múlt: a lehetetlent nem lehet lehetővé tenni!

A parancs azt mondja, hogy a hds. arcvonalán történt események «megszegyenítőek!» Kire nézve azok? A hds.-parancsnokra nézve? A hds. nem azért harcol, hogy egyesekben örömet keltsen vagy azokat szegyenérvéstől megóvja; a hds. harcol hazája, az állam érdekében, hogy az összesség ügyét szolgálja. Sem a hazának, sem az «államnak» nem volt oka magát fiaiért «szégyelleni!» Ellenkezőleg: büszkék lehetnek azokra — a nem siker esetében is -- hogy súlyos megpróbáltatások dacára, az ellenség túlereje által visszszorítva megtöretlenül állták

helyüket életük árán is. Ki tartotta végleg vissza az ellenséget Magyarországra tervezett betörésétől? A csapatok és parancsnokaik, nem a nyáhangzású szavak!

Az ilyen mentalitás szolgáltatta ki a ho.-kat adott esetben — mint p. o. minap a 41. ho.-t a Zebrakon — mindenki által előre látott lehetetlen helyzeteknek, melyekben azok tönkrementek. Miért? Mert hiányzott bátorság felelősséget vállalni, mert «szegyeitek» magukat a pkok visszamenni akkor is, mikor a józan ész azt követelte; mert csillogóbb a «hősi szerep», ha mindjárt ezek célnélkülien elpocsékolt életével is vásároltatott meg.

Miért nem vonta vissza maga a hds.-pk. a már tarthatatlanná vált egész arcvonalat; miért tette ki a ho.-kat részletkudaroknak? Ha a ho.-k, megkímélve célnélküli véráldozatoktól — megint csak a 41. ho. esetére kell mutatnom — fenntartott erejükkel jutnak a Kárpátok déli lejtőire, nem állták volna meg helyüket biztosabban?

Miért vonta ki a hds. csop.-pság a baligrodi arcvonalból a 27. és 31. ho.-t — úgy tudom, a 14. ho.-t is — és gyöngítette azzal az arcvonal ellenálló erejét? Ezek után nem látszott helyénvalónak, a Schmidt hdt.-et — mert érzésünk szerint arra célzott a parancs — bünbaknak odaállítani.

Ha a hds.-pk úgy találta, hogy egyik vagy másik pk. nem tette meg kötelességét, ám vonja felelősségre. De így, kijelentéseit általánosítva, azonfelül ilyen alakban, csak méltatlanul bántotta azokat, kik kötelességüket megtették.

D. u. 8^h-kor érkezett a hdt.-pság intézkedése a visszavonulásra. (Előbb, d. u. 5^h-kor «figyelmeztetés» érkezett, mely szerint «a visszavonulás április 2-ra d. e. 4^h kilátásba van véve, és pedig a Zubracze — Maniow-tól délre fekvő magaslatokra; határvonal a 29. és 41. ho. közt maniowi templom—Kiczara 847.)

«A Schmidt-hdt.-nél előfordult események folytán a XIX. hdt. jobbszárnya és közepe a Zubracze— Szczerbanowka—Maniow-vonaltól délre fekvő magaslatokra és a Galet Wierchre visszavétetnek.

Szakaszhatárok: 41. ho. számára jobbra, a Schmidt-hdt. felé, a mélyvonal, mely a Wolosantól délre, a Zubraczétól Ny.-ra fekvő vasúti hídhoz húzódik, tovább a Matragora 991 magaslati ponttól 800^x K.-re a 720 (Solinkától Ny.-ra) és a Drózdiasko 693 át a 857 Skura vrchre; balra a 29. ho. felé, a mélyvonalig, mely a maniowi templomtól a Kiczara 847 magaslat felé húzódik.

A 41. ho. a csatlakozást a Schmidt -h dt.-h ez a Zubraczétól D Ny.-ra fekvő vasútvonal mentén eszközli, különös súlyt fektetve a 749 nyereg

tartására és lehetőleg 2 zljat irányít a 677 magaslati ponthoz (H. M. Balnicától ÉNy.-ra) mint hdt. tartalék.

Ajánlatos erőknél mielőbbi irányítása a Matragora északi lejtőire, hogy ott a 749 nyeregtől délre felvételi állást foglaljanak el és azt megerősítsék.

A visszavonulás megkezdése a jelenlegi állásokból holnap, 2-án d. e. 4^h-kor; a 29. ho. jobbszárnya csatlakozik a 41. ho. balszárnyának visszavonulásához, míg utóbbi az összhangot a Heisegg-csoporttal tartja fenn.

A 41. hopság Solinkára kerül, míg a hdt.-pság onnan holnap Yendégire megy.

A hdtparancs végre — egy kissé későn — meghozta az általánosan várt visszavonulási intézkedéseket, kissé különös módon a visszavonulást «a Schmidt-hdt.-nél előfordult eseményekkel» megokolva. Az oroszok szembeszökő túlerejét mindenki tudta — a hds. csop. kényszerült visszavonulásához a XIX. hdt. is hozzájárult — kár volt a Schmidt-hadtestet, s azzal magatartását, mint az általános visszavonulás egyedüli okozóját odaállítani.

A ho. d. u. 8^h 15'-kor következő parancsot adta:

«A hdt. közepe és jobbszárnya egy hátrább fekvő állásba vétetik vissza.

Hadosztályunknak a Matragora 991 — Kiczara 847 közti szakasz utaltatott ki. Védelmi vonal a magaslatok északi oldalán a kilövési viszonyok szerint; megszállás után azonnal megerősítendő.

Ezen új védelmi vonalban a jelenlegi csop. beosztás érvényben marad. Védelmi szakasznak kiutaltatik:

a) Khayl alez. csoportjának a Matragora-magaslat; kiterjed jobbra kb. 1000^x-re a Zubracze felé húzódó háton; ott csatlakozás a Heisegg-csop.-hoz. Visszavonulás útja Szczerbanówka — 749— Zubracze DNy. végén át, összhangban és összeköttetésben a Heisegg-csop.-tal;

b) Dobák alez. ettől balra a 900-as magaslatig bezárólag;

c) Schamschula tb. az Oslawa-völgy mindkét oldala a Kiczara 847 magaslatig bezárólag; ott csatlakozás a 29. ho.-hoz. A 28. vadászlj a 29. ho. kötelékébe visszaadandó.

d) Ho. tartalék a IV/34. zlj és a 92. ezr. a 677 pontnál, a vasútvonal mellett.

A II1/33. zljből (Szczerbanowkánál) egy század a 749 nyeregnél felvételi állást vesz s csatlakozik a 67. ezr. zljához, midőni az mellette elvonul; a zljnek 3 százada pedig felvételi állást vesz a 900 magaslat északi lejtőjén, ahonnan a Dobák-csop. beérkezésekor H. St. Solinkára visszamegy; ugyanoda jön azután a 4. század is; az egész zlj ho. tartalék.

Április 2-án d. e. 3^h-kor — az első vonalbeli csapatok d. e. 4^h — a védelmi állást, lehetőleg oldalról megkerülve, az ellenség felé fedeztetten, el kell foglalni.

Ho. pság ma d. u. 9^h-tól H. St. Balnicán, holnap d. e. 5^h-től Solinkán.

Telefonösszeköttetés a ho.-táv. osztagától Solinkáról a 677 pont-hoz létesített; csoportok ezen vonalhoz kapcsolandók.

Ho. e. ü. oszlop Balnica déli bejáratánál.

Egyesített útközetvonal ma éjjel Telepócra megy.

Visszatartott tüzérség Balnicától közvetlen keletre vonul állásba .és ott további parancsig megmarad».

Tekintve, hogy a parancs sötétben ment ki és azt sötétben is kellett végrehajtani, a szakaszok csapatainak összeállításában és a parancsnoklási viszonyokban nem létesített semmi változást, nehogy kavargások álljanak be.

A hopság pedig már d. u. 9^h-kor egy közbeeső állomásra — H. St. Balnica — ment, mert nem látszott célszerűnek, hogy épen akkor útban legyen, mikor a csapatok is mozgásban vannak: a megállapodott hopság inkább volt abban a helyzetben a visszavonuló csapatoknál esetleg előforduló zavarokat rendezni, vagy közben szükségessé vált intézkedéseket megtenni.

A visszavonulási parancs kiadása után a hopság átlovagolt H. St. Balnicára. Útközben az Oslawa-völgyben, a vasúttesten végig haladva, a Szczerbanowkára menő kis vonattal találkozott: az utolsó sebesülteket és betegeket vitte onnan Balnicára. (Balnicáról Telepócra a sebesültszállítást a hdt. pságtól berendezett sebesültszállító oszlopok hordagyakon eszközölték.)

Éjfélkor a hdt.-pság közölte, hogy a szomszéd Schmidt-hdt. balszárnya már éjjel 12^h-kor vonul vissza a Wolosanról. Ez a közlés oly későn jött, hogy a szakaszokat nem lehetett idejében értesíteni. Hogy mégis egységet hozzak a visszavonulás mozdulataiba, annak időpontját d. e. 1^h-ra határoztam (abban a feltevésben, hogy a távol álló oroszok a visszavonulást nem veszik észre azonnal s tekintve azt, hogy a 997 dileci állásunk hátrább fekszik, mint a Heisegg-csop. vonala a Wolosantól északra) a következő paranccsal:

«Jobb szomszéd hdt. balszárnya (Heisegg-csop.) a Wolosanról éjjel 12^h-kor kezdi visszavonulását.

Ennek folytán a mai intézkedés oda módosítottatik, hogy mindkét Dileci csoport, tehát a ho. két szárnya d. e. 1^h-kor hagyja el jelenlegi állásait; a közép, ehhez igazodva, megfelelően későbbben.

Ho. és hdt. tartalék, valamint a III/33 zlj. a parancs vétele után azonnal induljon«.

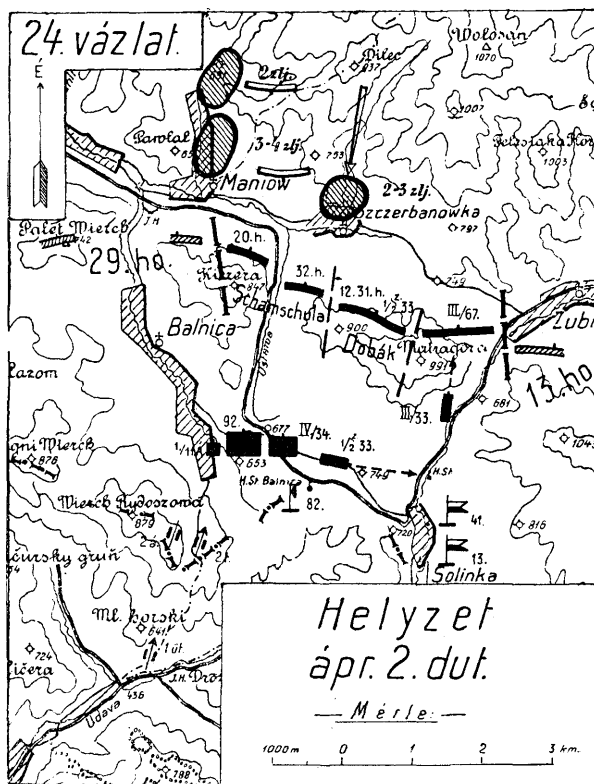
A 29. ho.-hoz megfelelő értesítés ment.

b) Visszavonulás a Kárpátok gerincén át annak déli lejtőire. Április 2.-4.-ig.

Április 2. A csapatok az éjjeli visszavonulás után az oroszoktól háborítlanul, rendben elfoglalták kiutalt védelmi vonalukat.

A hopság d. e. 6^h-kor átment Solinkára; ott találkozott a Vendégire készülő, már indulófélben lévő hdt.pásggal; a szomszéd 13. hopsága is Solinkára érkezett.

A ho. helyzetét d. u. a 24. vázlat mutatja:

Megjegyzés: 7. h. á. e.; hegyi iteg Telepóc—Méhesfálván;
 huszárosztály F.-Körtvélyesen;
 vonatok (ütközetvonal, sáncszer-, e. ü.-oszlop) Telepócson.

A 32. h. gy. e.-nek Khayl alezr. szakaszában beosztott százada (az egész ezr. a nagy tisztihány folytán csak 2 században alakult) az éjjeli visszavonulás alkalmával tévesen az ezr.-nek másik, a Schamschula csop.-ban levő századával egyesült. Az így megzavart erőviszonyok rendezésére következő parancs adatott d. u. 4^h-kor:

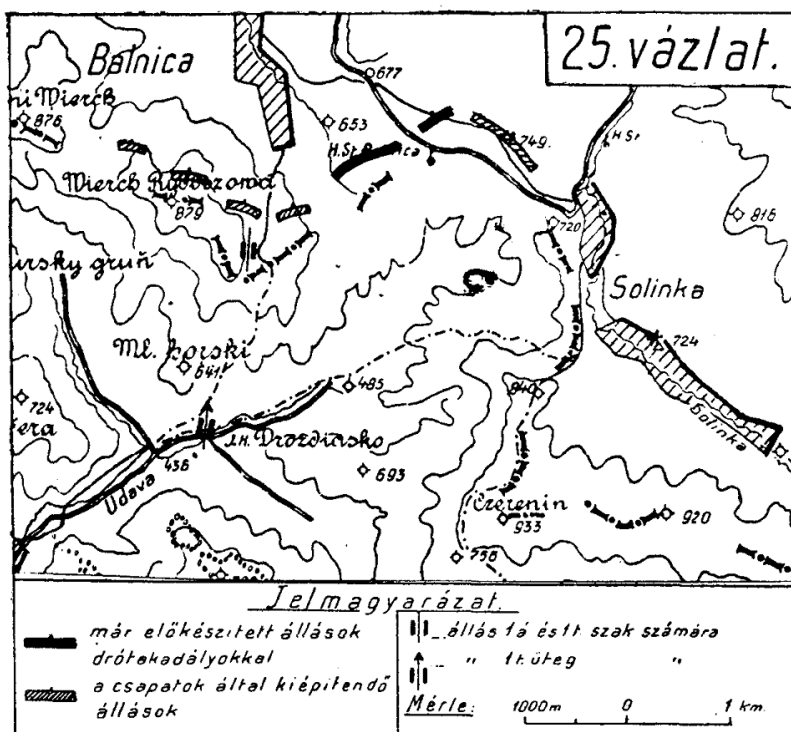
«A 32. h. gy. e.-nek 2 százada Schamschula tb. csoportjánál egyesülvén, ennek maradnak alárendelve.

Ennek folytán a III/33. zlj H. St. Solinkától a Zubracze felé vezető úton levő 681 magaslati ponthoz induljon, hol Khayl alezr.-nek alárendeltetik. Khayl alezr. védőszakasza Zubracze nyugati végén levő vasúti hidig terjesztetik ki; ott csatlakozás a 13. ho. balszárnyához, mely a Solinka-patak völgyét ott zárja el. (Eredetileg a 13. ho. a Zubraczétól délre fekvő magaslatokra ment volna vissza.)

A 33. ezr.-nek eddig Sehamschula tb. csoportjánál volt fél zlj a a H. St. Solinkához küldendő (az elrendelt III/33. zlj helyébe); ott ho. tartalék».

Délben a hdt. közölte, hogy további visszavonulás esetén a határ hegyhát hátvédek által lesz biztosítandó; különösen a 41. ho. a Balnicától délre fekvő átjárókat zárja el; a 13. ho. a Solinkai átjárókat fogja megszállni.

Erre a Balincától délre fekvő utóvédállásnak szemrevételezésére azonnal kiküldetett egy vezérkari tiszt. Szemrevételezése a 25. vázlatból kivethető eredménnyel járt:

Megjegyzés: Kilövés 2—3000x., a jobbszárnyon csak 2—300x.

A határon elhelyezett lövegek úgy a balnicai, mint az Oslawa és a Zubracze felé vonuló solinkai völgybe hathatnak.

Délután a tüzérség elvonult Telepócra, csak a határvonalon, Balincától délre maradt 2 ágyú és 2 tarack állásban; lent az Udava-völgyben pedig egy taracküteg a 436 -tól keletre levő J. H.-nál.

Az oroszok egész napon át élénk mozgásban voltak; összeütkezésre azonban nem került a sor. Dél előtt nagyobb csapatjuk a Kraglicán mutatkozott; ott erődítéseken dolgoztak és gyakorlatoztak; később 3—4 zlj. erős oszlop a magaslatról délfelé menetelt. D. u. az oroszok Maniowban voltak; estére a Dilec 937 felől Szczerbanowkán is gyülekeztek. A maniowi völgyben 631 -φ-nál nagy tábornúzek égtek; járőrök megközelítették állásainkat.

A ho. létszáma a tegnapi harcokban ismét lefogyott, úgyszólván a támogatásul beosztott idegen csapatok létszáma a hadosztályét már elérte. Ez az arány, sajnos, a kárpáti harcok végéig fennmaradt; a ho. nem tudott régi erejével feléledni. A puska létszám különben a következő:

<i>honvéd ezredek :</i>			<i>idegen ezredek :</i>		
	<i>p.</i>	<i>gp.</i>		<i>p.</i>	<i>gp.</i>
12. h. gy. e.	590	2	33. ezr.	970	—
20. "	1370	8	92. " (a 49. m.-zljjal)	700	—
31. "	650	2	IV/34. zlj	670	2
32. "	600	1	III/67. "	750	2
Összesen	3210	13		3090	4

A ho. puska létszáma összesen 6300 puska, 17 gp.

Ezen állomány alapján — a tisztek csekély számától is befolyásolva — a csapattestek következő századszámmal alakultak:

32. h. gy. e. 2; IV/34. zlj. 3; 12. és 31. h. gy. e. és III/67. zlj. 4—4; 92. ezr. (bennfoglalva a 49. menet zlj.) 5; 33. ezr. 8; 20. h. gy. e. 12 században.

Éjjel — 2^h-kor — érkezett a hdt. pság rövid felhívása (Aviso): Az este közölt «direktívákat» *azonnal* végrehajtani! A ho. nem kapott, az este semmi «direktívákat»; sürgősen felhívta tehát telefonon a hdt. pságot, hogy tájékoztatást nyerjen. Ezen az úton azután megtudtuk, hogy az említett «direktívák» — melyeket már tegnap d. u. 6^h-kor kiadtak s tévedésből nem jutván hozzánk, csak most közöltek velünk — irányelveket tartalmaztak további visszavonulás esetére; azok a következőképpen hangzottak:

«Az április 2-án elfoglalt állások lehető hosszú ideig tartandók már azért is, hogy a felesleges tüzéség és a vonatok akadálytalan elvonulása biztosíttassék. Azonkívül a hds. csop. pság különös súlyt helyez arra, hogy a Beskid-hegyhát lehetőleg soká kezünkben maradjon.

Ha azonban a mai állásokból a visszavonulás elrendeltetnék, a következő *irányelvek* lesznek mértékadók:

a) A 41. ho. főereje Kicursky grun—Skura vrch (Telepóctól kétoldalt) vonalában foglal állást; utóbbi ponton a kapcsolat a Schmidt-

hdt.-tel megbízhatóan létesítendő. Ezen vonal berendezése a hds. csop. pság által foganatosítottatik.

Hogy ezen védelmi vonal alapos berendezésére időt nyerjünk, hát* védek tartásuk a határgerincet Búgni Wierchtől keletre. Ezt illetőleg különösen tekintetbe jönnek az utak, melyek Balnicáról a hegygerincen át délre vezetnek. Az Udava-völgy elzárására egyetértésben a 13. ho.-lyal kell eljárni. A megszállandó pontok megerősítéséről, ott létesítendő tüzérállásokról és odavezető utakról a hopság idejében (!) gondoskodjék.

A hopság Vendégire kerül.

b) A 29. ho..... ameddig csak lehet, a Beskid gerincét a Búgni Wierchig tartsa akkor is, ha a. 41. ho. a főállásba visszamegy.....

A vonatokra nézve külön intézkedés megy».

(A «vonatintézkedés» elrendelte, hogy a ho. ütközetvonata Telepócra meneteljen; a telepóci hegyi átrakodó állomás feloszlik és a csapatok a helység déli végén közvetlenül felvételeznek; az élelmezési lépcsők továbbra is Szinnán vételeznek fel; a hegyi vonatszázadok Telepócról Csukaházára kerülnek. Később a ho. nélkülözhető vonatai Tüskésre, este pedig a hdt. vonalhoz irányítottak a Laborca-völgybe, Homonnától délre.)

A parancs nagyon későn érkezett s a készületlen csapatokkal még az éjjel, azonnal kellett intézkedni. Igaz, hogy a parancs csak tévedés folytán került elkésve a hopság kezébe, de a véletlen eset annál világosabban mutat a visszavonulás átgondolt szervezésének és tervszerű kivitelének okvetlen szükségességére s az épen hiányzott! Az ötlet-szerűen adott parancsok a csapatokhoz meglepetésszerűen érkeztek s csak fokozták a nyugtalanságot, a bizonytalanságot.

A hopságnak elsősorban a visszavonulást kellett elrendelnie, hogy az még a sötétség leple alatt történhessék; intézkedések a fővédelmi vonal megszállására későbbre maradhattak.

A visszavonulási parancs — d. e. 2^h 4-5'-kor kiadva — következőképen szólt:

«A ho. hátrább fekvő állásba vonatik vissza:

a) Schamschula tb. csoportja megszállja a határon a balnica — telepóci út mindkét oldalán fekvő állásokat, keletfelé mintegy 1000^x-re, nyugat felé 870 magaslatig;

b) 12. h. gy. e. csatlakozva a Schamschula-csoporthoz, megszállja a határvonalat H. St. Balnicáig;

c) a 33. ezr.-nek H. St. Solinkánál levő zlja a Solinkától ÉNy.-ra fekvő 720 magaslatot szállja meg s d. e. 9^h-ig tartja, akkor azután az Udava-völgyben levő 436 hídhoz vonul be mint ho. tartalék;

d) a 31. h. gy. e. és a ½I/33. zlj. Balnica déli részén át menetelve

mint ho. tartalék a balnica—telepóci út és az országhatár keresztezésénél helyezkedik el;

e) Khayl alezr. csoportja Solinkán és az Udava-völgyön (485-φ-) át a 436-φ--110ζ mint ho. tartalék; a 720 magaslaton az ott lévő 33. ezredben' zljnál visszahagy egy gp. osztagot;

f) a 92. ezr. és a IV/34. zlj. szintén az udavavölgyi 436 hídhoz menetelnek.

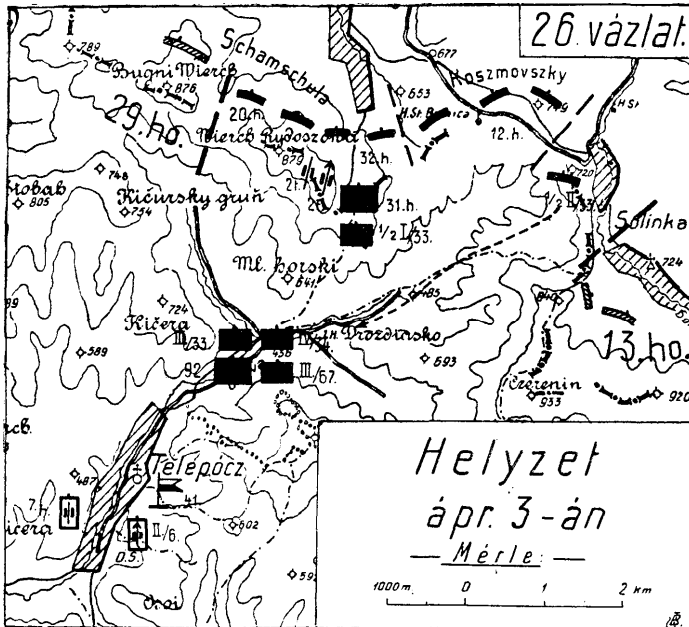
Tüzérség a Beskid-vonaltól délre vonult; az országhatár mentén egy ágyú- és egy tarackszakasz állásban.

A jelenlegi állásból a hátramenet azonnal megkezdendő; gyenge utóvédek egyideig az állásban visszahagyandók.

A telepóc—balnicai úton telefonösszeköttetés — állomások 436-nál és az országhatáron — a ho. távb.-osztág által.

Hopság egyelőre Telepócon».

A visszavonulási parancsral egyelőre elérendő helyzet a 26. vázlaton van feltüntetve.

Megjegyzés: A 7. h. á. e.-nek 2. útege útban Méhesfalvára.

A hegyi úteg Méhesfalván.

A ho.-lovasság F.-körtvélyesen.

Az árkászszázad a Schamsehula-csoporthoz ment elősegíteni a járművek és lövegek sima elvonulását a balnica—telepóci úton.

Stielly vk. százados — a hopság szándékaiba és intézkedéseibe teljesen beavatva — Schamschula tb.-nak rendelkezésre bocsátatott, hogy azt — amit az éj idején hirtelen érkező, szükségzavú parancs nem tehetett — alaposan tájékoztassa a helyzetről és intézkedéseiben támogassa.

D. e. 4^h-kor a hopság azután maga is az Udava-völgyön át Telepócra ment. Ott találkoztam a 14. ho, pkával, kit csapataival minap kivontak a baligrodí arcvonalból (utóbbiaknak egy része a fővédelmi vonal erősítésén dolgozott). Tőle tudtam meg, hogy a német «Beskid»-hdt. Mezőlaborc tájékára megérkezett s ottani beavatkozására a hadműveletek menetébe valószínűleg legközelebb érezhető lesz.

D. e. 8^h-kor érkezett a hdt. pságnak ismét elkésett (d. e. 3^h 25'-kor adatott ki) a visszavonulásra vonatkozó parancsa:

«A d. e. 2^h-i «Aviso»-val (mely az *azonnali* visszavonulást elrendelte) kapcsolatban:

A 29. és 41. ho. zöme április 3-án *legalább* a határgerincet; a 41. ho. *április 4-én* a fővédelmi vonalat érje el. Utóvédek 3-án az ellenségen maradjanak; a 41. ho. utóvédje 4-én a határgerincen».

A parancs nem igen volt érthető. Az éjjeli visszavonulási parancs *azonnali* visszavonulást rendelt el, és pedig a fővédelmi vonalba, a határgerincen csak utóvédeket hátrahagyva; a távolságok oly csekélyek (Kiczara—határ kb. 3 km; határ—fővédelmi állás Telepóc körül kb. 4 km levegőtávolságban), hogy még a fővédelmi vonal elérése is egy nap alatt biztosítva volt, mit jelentett tehát a szó: «legalább» s mit jelentett az a rendelkezés, hogy a 41. ho.-nak *csak 4-én kell* elérni a fővédelmi vonalat? A csapatok határozott céllal útban vannak vagy céljaikat — nagyrészt — már el is érték; ellenparancsok nem látszottak helyénvalóknak s csak zavart idézhettek elő! Intézkedés ennél fogva el is maradt.

D. e. 9^h 10'-kor azután a hdt. pság a fővédelmi vonal megszállásának részleteit közölte anélkül, hogy a megszállást egyenesen elrendelte volna:

«A kilátásba vett hátulsó állás:

Skura vrch 857-803-788-Uda va-völgy 436-Kicera 724-Kicursky grun 754—748—Na Stobah 805... vonalában húzódik.

Szakaszhatárok:

41. ho. a Skura vrch és 803-φ- közti hegynyeregtől a Kicursky grun és 748-φ- közti nyeregig bezárólag

Az Udava-völgy és Skura vrch közti szakaszban még munkában áll a II. erődítési munkáscsoport Rambausek szdos alatt, valamint a

71. ezr.-nek egy $\frac{1}{2}$ zlja, mely utóbbi a 788 és 803 magaslatokon l-l támpontot épít. Akadályok nincsenek még sehol sem.

Szemrevételezett tüzérállások:

602 magaslaton Telepóctól K.-re (több ütegnek);

803 és 788 magaslatokon (hegyi vagy egyes lövegek számára);

Kiczerán (1 ütegnek) ...

A 41. ho.-nak a II. erődítési munkáscsoport (1 hidászszd. 500 polgári munkással) alárendeltetik».

Az előbbiek szerint — amint már említettem — a védelmi vonal megszállása nem rendeltetett el egyenesen, de a dolgok természetes fejlődése arra vezetett és én a parancsot csak így értelmezhettem. Így tehát a megszállás iránt következő parancsban — d. e. 9^h 20'-kor — intézkedtem:

«Az országhatár mentén jelenleg elfoglalt állásban csak utó védek maradnak; a ho. zöme a fővédelmi állásba vonatik vissza.

I. Utóvédállásban maradnak:

a) Ágoston alez. Schamschula tb.-nak mostani szakaszában a 20. h. gy. e.-del és 1 tarackos szakasszal;

b) Koszmovszky örgy. jelenlegi állásában a 12. h. gy. e.-del. Mindkét csop. feladata a balnica — telepóci útvonal elzárása és

a fővédelmi vonal műszaki megerősítésének és megszállásának fedezése. Állásukban további telefonparancsig megmaradnak s ekkor — vagy túlerős ellenséges támadás elől előbb is — Telepóc északi végéhez vonuljanak vissza.

II. A ho. zömének fővédelmi vonala Skura vrch 857 (kizárólag) — 788 — Kicera 724 — Kicursky grun 754 (bezárólag). A védelmi vonalba délfelől (Telepóc felől) kell állásba menni.

a) Tirschek ezds. a 92. ezr.-del és a III/33. zljál a 857-788 -φ. és attól ÉNy.-ra levő erdőtisztás vonalát szállja meg.

b) Schamschula tb. előbbtől balra a Kicera 724-ig bezárólag a 31. és 32. h.gy. e.-del és az I., 11/33. zljakkal; külön erős elzáró csop.-tal az Udava-völgyben.

c) Colerus ezds. az előbbtől balra a 754 magaslatig bezárólag, a IV/34. zljál.

A szárnycsoportok csatlakoznak jobbra a 13., balra a 29. ho.-hoz.

A fővédelmi állás műszakilag részben már elő van készítve; a csapatok által minden eszközzel tökéletesítendő. A műszaki csapatok külön parancs szerint az egyes csoportoknál erődítési munkálatokat fognak végezni.

Ho. tartalék a III/67. zlj Telepóc északi végén.

Tüzérség itt levő része a védelmi vonal mögött állást foglal, a tüzérség dd. prk. utasításai szerint.

Hopság holnap déli 12^h-tól Vendégín.

Ho. távb. osztag vonala egyelőre Vendégi—országhatár; az utóvédek visszavonulása után Vendégi —Telepóc északi vége. Csoportok ebbe bekapcsolni.

Egyesített ütközetvonat Vendégiben.

A tüzérségből a tarackosztály és a 7. h. á. e.-nek 3 ütege állásba ment a Telepóc közepétől Ny.-ra, a 487 hegyhátra vezető taligaút mentén. A hegyi üteg Méhesfalván rendezte állományát s utasítást kapott egy szakaszba alakulva márc. 5-én megint bevonulni a ho.-hoz. A 7. h. á. e. 2. ütege tévedésből szintén Méhesfalvára ment vissza s mikor ismét előre rendeltetett, Vendégit a mai napon már nem tudta elérni: a lovak nem bírták! A nélkülözések a maniowi állásokban megtörték erejüket. Jellemző a lovak erőállapotára, hogy az üteg az országúton 23 km-t csak 23 óra alatt tett meg, dacára annak, hogy egyes lövegek elé 10 — 12 lovat fogtak; így is az ütegnél elhullott 6 ló és 30 megtagadta az abrakot. A lovak száma általában nagyon megfogyott: lőszerkocsik elé csak 3—4 ló jutott, a lövegvezetők hátsólovait lövegek elé fogták. A 7. h. á. e.-nek 446 lóból 129, tehát 29%, teljes kimerülés és izommerevedés folytán menet képtelen.

A II. erődítési munkáscsoportnak az 1/11. árkászszd. és a 10/61. munkáosztag is alárendeltetett. A munka az állásokban serényen folyt, nagy előnyére a bevonuló csapatoknak, melyek ereje így némiképen kimértetett. Különb. a védelmi vonal viszonyai nem voltak nagyon előnyösek, de jobb híján el kellett fogadni: az erdős, meredek hegyoldalak megkönnyítették az ellenségnek megközelítését s megrövidítették a kilövést.

Délfelé a hdt. pság újból figyelmeztetett a Kárpátok gerincén át vezető utak elzárásának szükségességére. Ezért és miután értesültünk, hogy a 13. ho. Solinkától DNy.-ra a 840 pontra visszament, utasítottam Koszmovszky őrnagyot, különítsen ki egy századot az Udava-völgybe vezető taligaút elzárására a solinkai templomtól Ny.-ra fekvő nyeregbe, mely század a maga részéről a 720 magaslatra egy szakaszt irányítson; az összeköttetés sűrű jármenetekkel tartandó fenn.

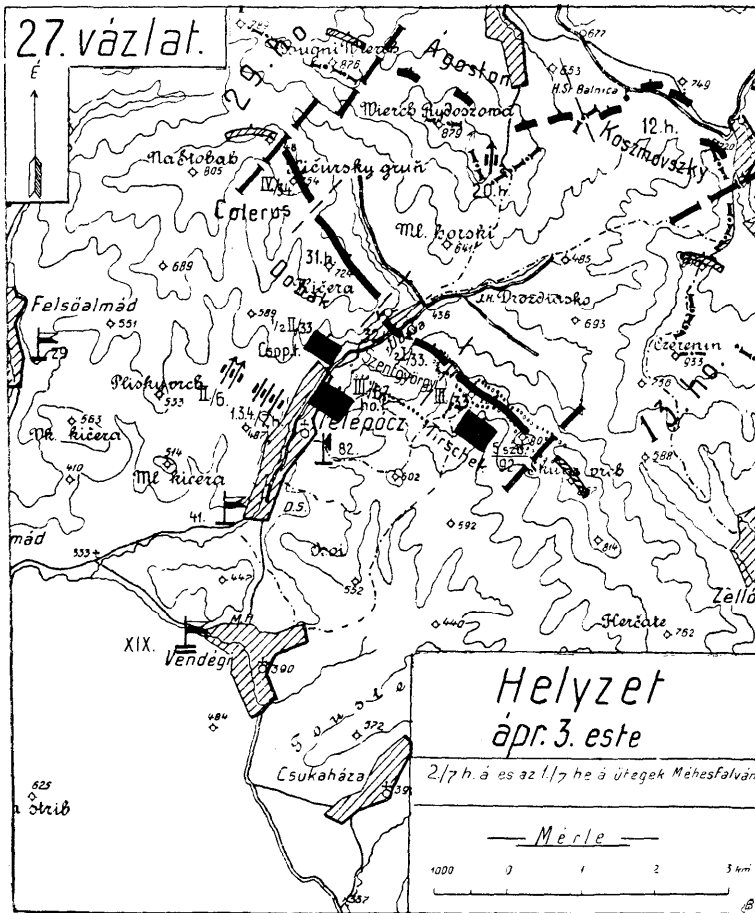
A hasonló tartalmú parancsok egymásutánja tanúskodott a magasabb vezetésben uralkodó idegességről és nyugtalanságról: d. u. 1^h 15'-kor a hdt. pság ismételten figyelmeztetett arra, hogy az utóvédek állásaikban maradjanak «ameddig a körülmények azt csak megengedik»; d. u. 2^h-kor megint arra utalt, hogy a védelmi vonal alapos kiépítése fontos követelmény és ezen munkák fedezésére a határgerinc tartása az utóvédek által sürgős szükség. Ezt mind már ismételten mondták; az ismétlés által jelentősége nem erősödött.

Ezeknél a figyelmeztetéseknél nagyobb jelentőségű volt a rámutatás

arra, hogy a tartalékok számára a védelmi vonal mögött a magaslatokon is rendeztesse be szükségfedezékek; továbbá az intézkedés, hogy a védelmi vonal megerősítésének előrehaladásával lehetőleg erős tartalékok alakíttassanak, melyeknek egy részét azután a hdt. pság a maga számára fogja igényelni.

Reggel az utóvédállások ellenséges behatás nélkül elfoglaltak; az oroszok nem követtek. Estig a Balnica északi vége —Kiczara —Matragora—1043 vonalat csak járőreik lépték át. Foglyok bementése szerint az oroszok nagyon kimerültek, 4 nap óta alig kaptak ételmet. Balnica — Matragora területen 4 ezredük volna; puskaállományuk felére apadt; századonként csak 1 tiszt.

A ho. helyzetét április 3-án este a 27. vázlat mutatja.

Április 4. Április 4-ke — húsvét vasárnapja — a ho.-t a fővellemi vonalban egyesítette.

Az oroszok előnyomulásukat már kora reggel megkezdték. Matragoráról és a Hyrlata nyugati lejtőiről nagyobb erők ereszkedtek le a völgybe Solinka irányában; erős csapatok Balnicán és az Oslawa-völgyén keresztül közeledtek. Utóbbiaknak előcsapata d. e. 9^h-kor megtámadta Ágostont, de vissza vetetett.

Ugyanabban az időben a 13. ho. balszárnya a Solinkára előnyomult orosz erők elől a 840 magaslatról (Solinkától DNy.-ra) — hol ezideig állást foglalt — visszavonult a Czereninre; a 12. h. gy. e.-nek ezáltal teljesen elszigetelten maradt százada (a 720 magaslatot és a solinkai templomtól nyugatra lévő, az Udava-völgybe vezető út elágazását tartotta megszállva) szintén visszament az Udava-völgybe a 485-φ- irányába.

A szomszéd ho. visszamenése következtében a 41. ho. utóvédállásának jobbszárnya H. St. Balnicánál — 12. h. gy. e. — oldalban és hátban fenyegettetett; visszavonulása is kétségessé válhatott. Sürgős intézkedésre volt szükség; a 12. h. gy. e.-et vissza kellett venni egy oly vonalba, mely Ágoston jobbszárnya és a Czerenin közti űrt elzárja; ez a vonal az Udava-völgyben a 485-φ- magasságában feküdt. Oda irányítottam tehát Koszmovszky őrnagyot — s miután zavartalan visszavonulása nem volt biztos, — még részeit a 20. h. gy. e.-nek (Ágoston csop. tartalék) és a 67. ezr.-nek (ho. tartalék Telepócon) következő paranccsal d. e. 9^h 30'-kor:

«A 20. h. gy. e.-től 2 század, a 67. e.-től 1 század azonnal vonuljon a 485 ponthoz s zárja ott el az Udava-völgyet. Koszmovszky őrgy. egy századot visszahagyva jelenlegi állásában, a többivel elindul 485 ponthoz, átveszi ott a prságot s az egész csoporttal (3 szd/H. 12., 2 szd/H. 20. és 1 szd/67.) biztosítja az Udava-völgyet. A ho. távb. osztag a 436 hídnál állomást létesít, oda összeköttetés keresendő».

Koszmovszky őrgy. telefonon még külön utasított, hogy — az ellenség nyomásához képest — visszavonulását a 20. h. gy. e.-del ossz hangban eszközölje. (A Koszmovszky csop. tarka összeállítása — mint később más esetekben is történt — az adott helyzetből folyt: a 12. h. gy. e. egymaga a feladat keresztülvitelére gyenge volt s talán nem is érhetett volna idejében le az Udava-völgybe; ho. tartaléknak, mint később látni fogjuk, már csak 1 szd/67. maradt, úgy, hogy a 20. h. gy. e.-nek tartalékát is igénybe kellett venni, hogy saját ezredének visszavonulását a többiekkel együtt biztosítsa.)

D. e. 10^h-kor az oroszok Ágoston állásához széles arcvonalban közeledtek; élénk tűzharc fejlődött, melyben mindkét oldalon a tüzérség is részt vett. A 20. h. gy. e. tartotta állását. Jobbra azonban, Solinkánál, a helyzet mind aggodalmasabbá vált: a 720 magaslatot egy orosz zlj. szállta meg s részeivel az Udava-völgy peremét is elérte; a 840 magaslaton egy

ellenséges ezr. állt; azonfelül Tirschek ezr., a jobbszárny szakaszpának jelentése szerint a 13. ho. balszárnya ugyan a Czereninen van, de a Skura vrch nincs megszállva, a 41. ho. jobbszárnya (feleúton Skura vrch és 803-φ-közt) és a Czerenin közt tehát egy, az Udava-völgy felé nyíló, majdnem 2 km széles ür nyílik, melynek kitöltésére neki nincs elég ereje, úgyhogy, ezt a vonalat egyelőre csak tábori őrsökkel figyelteti. Mikor azután d. e. 11^h 30'-kor a 13. ho. közölte, hogy csoportja a Czereninen egy orosz «dandár» által már d. e. 10^h-tól kezdve támadva, szükség esetén a Skura vrchre vonul vissza, az Udava-völgy az ellenséges túlerőnek teljesen nyitva állt; Ágoston utóvédállása így hátra fenyegetve tarthatatlanná vált annál inkább, mert azalatt a szembenálló ellenség is mindjobban megerősödve szemmeláthatóan támadásra készül. Ilyen körülmények közt az utóvédállás további tartásának nem volt célja: Ágoston — a tarackokat előbb visszaküldve — d. u. 12^h 20'-kor megkezdte visszavonulását Telepócra.

Tőle jobbra Koszmovszky a vett parancs értelmében már előbb indult meg; állásában elosztva 4 szakaszt visszahagyott s a 485 pont felé törekedett; visszavonulása közben 840-ről és a telepóci útról lövetve kb. d. u. 1ⁿ-kor egyesíthette csoportját a 485-nél. Innen az Ágostoncsoporttal kapcsolatban folytatva a visszavonulást, az egész utóvéd kb. d. u. 3^h-kor bevonult Telepócra a ho.-hoz mint tartalék.

Az ellenség az országhatáron túl csak járőrökkel követett. Ezeknek feltartóztatására és egyáltalában az ellenség megfigyelésére erősebb tiszti tábori őrsök maradtak a telepóc—balnicai úton és az Udava-völgy különböző elágazásaiban; jelentéseiket a fővédelmi vonal legközelebbi telefonállomásától továbbították.

Mialatt az utóvéd visszavonult — d. u. 1^h 40'-kor — érkezett a hdt. pság utasítása, hogy az ellenség előnyomulását megfelelő közbeeső állásokból lehetőség szerint fel kell tartani. Ilyen «megfelelő állások» nem voltak, miért is a visszavonulás ugyan lassan, rendben, de megállás nélkül történt.

Közben a 13. ho. balszárnya — d. u. 1^h 50'-kor — a Czereninről leszorult s a Skura vrchre ment vissza. Ez utóbbinak, mint a fővédelmi vonal egyik fontos pontjának biztosítására a hdt. pság a 71. e.-nek (trencsényi) Telepócon lévő ½ zlját (a zlj. a 14. ho.-hoz tartozott és a fővédelmi vonal erősítésén dolgozott) odairányította s ugyanarra a célra a III/48. zljat egyelőre Telepócon, az L, V/72, zljakat (pozsonyiak) Vendégin összpontosította. Egy órával később érkezett azután a hdt. parancs:

«A 28. dd. pságnak Mihanovic ezr. a 14. ho.-hoz tartozó a III/48., I., V/72, és 141/71. zljakkal - feladata a Schmidt hdt.-tel való összekötés biztosítása, a Skura vrch tartása főképpen a Czerenin felől várható ellenséges támadásokkal szemben és ezáltal a XIX. hdt. jobboldalának a fedezése.

Miután az említett zljak beérkezése csak későbbre várható, a Skura vrchen addig is a 41. ho. teljesítse a 28. dd. előbb említett feladatát).

Erre a ho. d. u. 3^h 45'-kor a következőképpen intézkedett:

«A Skura vrch biztos tartására Czerenin felől várható ellenséges támadások ellen a 28. dd. pság — Mihanovic ezds. — 3½ zljjal odairányítatott.

Beérkezéséig ezt a feladatot Tirschek ezds. teljesítse, hogy ezáltal saját jobbszárnyunkat is biztosítsa.

Erre a célra ½111/67. 2Il Telepócról 602-φ-οη át 803-φ-ra menetel, ott Tirschek ezds. parancsa alá lép, ki a 28. dd. csapatai fölött is rendelkezik mindaddig, míg Mihanovic ezds. oda nem érkezik»).

Feltűnő volt, hogy a Skura vrch, a fővédelmi vonal egyik legfontosabb pontja — ide vezetett az oroszok legegyszerűsebb útja Solinkároi, ahonnan azután uralhatták úgy az Udava- és a zellői völgyet, mint a vendégii medencét — a 13. ho. által nem volt megszállva s csak a 840 magaslatról visszavonuló csapatokra bízott annak biztosítása. Tényleg a 13. ho. balszárnya a 840 magaslatról visszavetve, csak részeivel érte el a Skura vrchet, nagyobb része Zellőre szorítottatott. A 41. ho.-nak pedig a Skura vrch megszállására kellő erő nem állt rendelkezésre s csak egy ½ zljat (67.) irányíthatott oda; a 12. és 20. h. gy. e.-ek utóvédállásukból csak az imént vonultak be Telepócra. Különben a Skura vrch biztosítása és a szomszéd 13. ho.-lyal való kapcsolat fenntartása a jövőben még nagy és majdnem végzetes szerepet játszott.

A balszárnyon is nehézségekbe ütközött az összeköttetés fenntartása a szomszédal. Már röviddel d. e. 9^h után a hdt. pság értesített, hogy a 29. ho. jobbszárnya az országhatáron a Búgni Wierchen áll, ennél fogva közte és a 41. ho. balszárnya közt egy 2 km széles ür van. Ennek az ürnek kitöltésére a 41. ho. szállja meg — védelmi vonalának meghosszabbításával — a 748 magaslattal is egészen az attól északra fekvő nyeregig, hol azután a 29. ho. fog bekapcsolódni.

A hopság erre a célra a ho. tartalékból a 67. e.-nek ½ zlját irányította a Kicursky-gmra, azt Colerus ezds. parancsa alá helyezve, ki már előbb jelentette, hogy zlja a neki kiutalt szakasz megszállására nem elegendő, mert a szakaszban lévő sok vízmosás és szakadék az ellenség észrevétlen közeledését megkönnyíti s ennél fogva az állás sűrűbb megszállása szükséges. Most a hozzá irányított ½ zljjal úgy ahogy mind a két feladatot — sűrűbb megszállás és kiterjedés a 748-φ-οη túl — kellett teljesítenie, miután a ho.-nak több erő nem állt rendelkezésre. Csak az utóvédállásban lekötött 12. és 20. h. gy. e. felszabadulása után lehetett a fővédelmi vonal megszállásának szükséges szabályozására gondolni.

De még a ½ zlj 67. sem ment azonnal a Kicursky grunra, mert az időközben az Ágoston-szakaszban beállt feszült helyzet a ½ zlj. vissza-

tartását szükségessé tette, hogy a hopságnak mindenesetre valami erő álljon rendelkezésre. Mikor azután az utóvédek visszavonulásukban Telepóchoz közeledtek — kb. d. u. 2^h-kor -a^{1/2} zlj Colerus ezds. szakaszába elindult.

A ho. helyzetét este a hdt. psághoz d. u. 7^h 30'-kor intézett jelentés foglalja össze:

« $\frac{1}{2}$ III/67. és $\frac{1}{2}$ I/71. zljak Skura vrchre megérkeztek s az ottani állást megszállták. A Skura vrch-en találták a 24. és 25. Lndw. e.-ek (13. ho.) visszament részeit. Tetemes ellenséges erők beássák magukat a Czereninen, kisebb erőt előretolva 756 -ra. Fogoly vallomások szerint Solinkán az oroszoknak 3 ezrede áll.

A középszakaszban helyzetünk változatlan; az ellenség d. u. 4^h 30'-kor nagyobb erővel elérte a Wierch Rydoszowa-magaslatot a határon és ott beásza magát; erősebb tábori örsei kitolva az Udava-völgy felé.

Balszakasunk $\frac{1}{2}$ zlj 67-essel megerősítve, a 748-tól északra fekvő nyergig terjeszkedik; itt az oroszok kisebb csoportjai — a Wierch Rydoszowától nyugatra — déli irányban mentek előre.

Állásaink műszaki berendezése nagyjában befejeztetett: 5-én az akadályok építése kezdődik.

A volt utóvéd most Telepócon ho. tartalék.

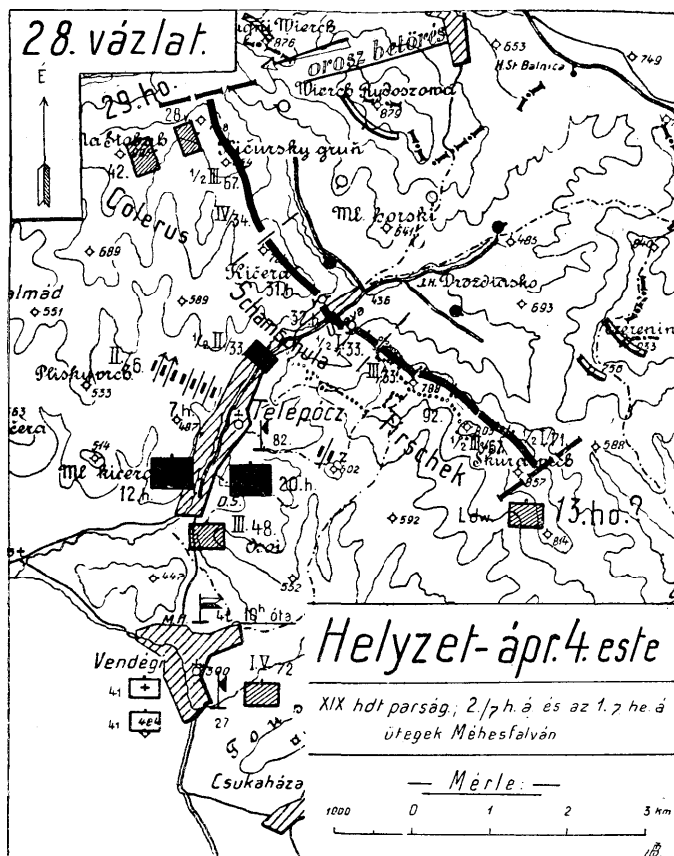
A 28. dd. pság 2 zlj. 72-ssel Vendégire érkezett, a III/48. zlj Telepócra.

A 602 magaslaton (Telepóctól keletre) 2 ágyú emberi erővel felvonszolja, állásba ment».

A 2 ágyú állásba menése a 602 magaslaton a hdt. pság egyenes parancsára történt. A hopság hiába érvelt ellene, hogy a tüzérlovak ereje teljesen elfogyott, azok a lövegeket nem bírják a magaslatra felvonni, az ütegek feladatukat Telepóctól Ny.-ra elfoglalt állásukból teljesen megoldhatják, a hdt. pság nem állt el a már kissé elavult felfogásától, hogy az ütegeknek okvetlen magaslaton kell állást foglalni s megparancsolta 2 ütegnek állásba hozását az említett magaslatra. A kísérlet megtörtént; 4—500^x után 16 ló kidőlt a hámból. Erre elrendeltem 2 ágyú felvonását a 602 magaslatra emberi erővel, a többi löveg lent maradt, így a parancsnak megfelelttem s a hdt. pság megnyugodott.

A ho. helyzetét este a 28. vázlat mutatja.

Késő este értesültünk még arról, hogy az oroszok a 29. ho. állását a Búgni Wierchen megkerülve, azt a magaslattól délre áttörték és beékelődtek a Búgni Wierch—748 -φ- közé. A 29. ho. a 28. vadászljat irányította a 748 magaslatra és holnap esetleg ellentámadást intéz a Búgni Wierch felé.

Megjegyzés: IL erődítési munkáscsop., az 1/4. árkászszd és a 10/61. munkásosztag az állásokban dolgoznak. Az egy. élelmezési vonat és a sáncszerozslop Sztárán, Homonnától délre.

A ho. április 4-én este összes erejét a fővédelmi vonalban egyesítette. Ezt az állást kevés változással a még hátra lévő kárpáti harcoknak egész idejében tartotta, míg az oroszok ereje meg nem tört s azok — gorlicei áttörésünk következményeképp — Magyarországot végleg el nem hagyták.

III. SZAKASZ.

Védelem a Kárpátok déli lejtőjén Telepóc vonalában április 5—22-ig.

Április 5 — 7-ig. A fővédelmi vonalban egyesített hadosztály három napon át aránylagos nyugalomban maradt. A csapatok egy kis pihenéshez jutottak; a legénység tisztogathatta magát, fegyverét, ruházatát rendbehozhatta; az idő zordsága is enyhült. A hangulat emelkedett.

Legtöbb mozgalmat, gondot és némikép izgalmat a szomszédokkal való kapcsolat kérdése okozta. A visszavonulás alkalmával úgy jobbról a 13. ho., mint balról a 29. ho. nem szállták meg azonnal a fővédelmi vonal azon pontjait, melyek a hadosztályok közti kapcsolatot biztosították volna s mikor később — az ellenségtől kényszerítve — állásaikat a fővédelmi vonalban elfoglalták, az annyi súrlódással járt, hogy azok következtében a fontos kapcsolópontok megtartása nagyban veszélyeztetve volt. Az oroszoknak később épen ezeken a helyeken történt betörése védelmi vonalunkba (Skura vrch és 748 ⇨ a Kicursky gruntól ÉNy.-ra) nagyrészt arra vezethető vissza, hogy a Skura vrch és a 748 ⇨ nem voltak kezdettől fogva megfelelő erőkkel megszállva, a később hevenyében odairányított csapatok pedig még nem rendelkezettek be kellőképpen állásaikban.

Már említettem, hogy 4-én a 13. ho. balszárnya az oroszok által a Czereninről visszavetve, csak töredékeivel érte el a Skura vrchet s hogy ennek a fontos pontnak biztosítására hevenyében a XIX. hdt. részéről 34 zlj/71., a 41. ho. részéről $\frac{1}{2}$ III/67. zlj irányított a veszélyeztetett magaslatra mindaddig, míg a 28. dd. pság (Mihanovic ezds.) három, Telo-pócon és Vendégin gyülekező zljával oda nem ér. De Mihanovic ezds. csapataival még el sem indult Vendégiről (kivéve a III/48. zljat Telepócról, mely már útban volt a Skura vrchre s csak 5-én este ért vissza Vendégire), jött 5-re virradó éjjelen I^h 15'-kor a hdt. parancsa, mely szerint a Mihanovic-csoport Vendégin maradjon a hds. csop. pság rendelkezésére (7-én azután az egész Mihanovic-csoport a Schmidt-hdt.-hez menetelt); a már a Skura vrchen levő $\frac{1}{2}$ zlj/71. pedig a 41. ho. parancsa alá lép. (Tirscek-szakasz.)

Április 5-én d. e. 7^h-kor azután jelentette Tirscek ezds., hogy a Skura vrchen Heisegg ezds. vette át a szakaszparancsnokságot; tehát a magaslat visszakerült a 13. ho.-hoz, melynek körletébe már eredetileg tartozott.

D. e. II^h-kor a hds. csop. pság a Skura vrch kérdését következő paranccsal «rendezte»:

«A Skura vrch parancsnoka (Heisegg ezds.) a *mostani hdt. határvonal megmaradása mellett* átveszi a harcvezetést a 41. ho. jobbszárnyán

egészen a 803 és 788 magaslatok közti nyeregig (bezárólag) álló csapatok fölött is; az ott lévő ½zlj/71. szintén parancsa alá lép».

Félszeg és sűrűlódásokra vezető helyzet adódott így, mert a régi hdt. (ho.) határvonal — Skura vrch és 803 közti nyereg — ugyan megmaradt, de a parancsot egy idegen hdt. (ho.)-hez tartozó parancsnok egészen a 803—708 közti nyeregig gyakorolja! Ki felelős most tényleg a 803 magaslaton történekeért? A 41. vagy a 13. ho. pka? Azt lehetne mondani, hogy világos, hogy az utóbbi! De akkor mit jelent az, hogy «a mostani hdt. határvonal megmaradása mellett?»

Ezek alapján kiadtam következő parancsot Tirschek ezdsnek, a jobbszárnyszakasz parancsnokának d. u. 3^h-kor:

«A hds. csop. pság rendelete szerint Heisegg ezds. a harcászati vezetést a Skura vrchen egészen a 803 és 788 -φ- közti nyeregig álló csapatok fölött gyakorolja. Ennélfogva Tirschek ezds. psága alatt maradnak a III/33. zlj. és a 92. ezr.-nek 2 százada; szakaszának kiterjedése a fentnevezett nyeregtől (kizárólag) egész az erdőtisztásig, 788-tól Ny.-ra. (az eddigi szakaszhatár).

A ½III/67. zlj és a 49. ezr.-nek 3 százada (most Heisegnél) anyagi ellátása, úgy mint eddig, a 41. ho. részéről történik».

Április 6-án azután, valószínűleg belátva a helyzet fonákságát, a hds. csop. pság, d. u. 2^h 45'-kor a Heisegg-csoportot a Skura vrchen alárendelte következő parancsral:

«A Skura vrchen a 788 és 803 -φ- közti nyeregtől a 814 magaslatig álló Heisegg-csoport a XIX. hdt. (41. ho.) parancsa alá lép. A két hdt. közti határvonal ennélfogva 814-től közvetlenül keletre húzódik el. A Skura vrchen lévő csoport pságát Halper alez. veszi át, ki mellé a 27. dd. törzse lép. A pság átadása után Heisegg ezds. bevonul aSchmidt-hdt.-hez. A csoportban lévő csapatok ütközetvonata Szinnán át Vendégire irányítandó».

A ho. védelmi szakasza így most 1 ½ km-rel kiszélesedett egészen a 814 magaslatig bezárólag. Halper alez. — a 48. ezr. parancsnoka — a Skura vrch szakasz fölötti parancsot 7-én vette át. Jellemző a helyzetre a szakaszban lévő csapatok tarka összevisszasága: a 32. (budapesti), 34. (kassai), 48. (nagykanizsai), 67. (eperjesi) és 71. (trencsényi) közös ezr.-nek 2—2 százada; a 92. (komotai) ezr.-nek % százada és a 49. (St. pölteni) ezr.-nek 3 százada; tehát 7 ezr.-nek 1 —2 századból álló töredékei (összesen 1964 puskalétszámmal), magyar, német, cseh összekeverve.

Ha tekintetbe vesszük, hogy 4-én a 13. ho. a Czereninről visszavetve a Skura vrchet csak csapattöredékekkel érte el; oda nagy sebtében és csak későn a 67. és 71. ezr.-nek 1—1 félzlját irányították; hogy 5-én Heisegg ezds. a fenti tarka csapatkeverékkel szállta meg a magas-

latot s hogy ezen csapatkeverék élére már 7-én egy új, csapatai előtt teljesen ismeretlen parancsnok lépett, ki mellé egy neki is idegen (27.) dd. törzset rendeltek (Halper a 28. dd.-hoz tartozott); s ha elgondoljuk, hogy mi történhetett volna, ha ilyen körülmények közt a szemközt, a Czereninen álló orosz ezredek nagyobb aktivitással támadásra mennek át, akkor meg is adtuk a kritikáját az egész helyzetnek.

Nem kevesebb bonyodalmat okozott a 29. ho.-hoz való csatlakozás kérdése. Április 4-én — mint említettem — a 29. ho. még a határon maradt, a fővédelmi vonalat nem szállta meg s így közte és hadosztályunk közt a Búgni Wierch felé rés támadt, melyet a 41. ho.-nak félig ki kellett tölteni, balszárnyát a 748 ponton túl északra kitolva. Mikor azután a Búgni Wierch ugyanazon a napon elveszett, a 29. ho. ezt a magaslatot 5-én ellentámadással vissza akarta szerezni. Az ellentámadás azonban elmaradt — az oroszok már túlerősen befészkeltek magukat — s a 29. ho. jobbszárnyát a Wierch nad Lazomtól 789-en át a Rika-völgy felé húzódó vonalba vette vissza; mire a 41. ho. balszárnyát a 748-on túl az onnan ÉNy. irányban a Rika-völgy felé húzódó mellékhát feléig kiterjesztve, ott a kapcsolatot a 29. ho.-lyal helyreállította.

Colerus ezds. csoportja ilyen körülmények közt — erős ellenség szemközt a Búgni Wierchen és a szakasznak kiszélesítése a 748-on túl — nem látszott elég erősnek szakaszának biztos megtartására már azért sem, mert — a parancsnok jelentése szerint — a 748 magaslat egyáltalában még nem volt megerősítve. Colerus rendelkezésére bocsátottam a 12. h. gy. e.-et (csak I zljat alakított); egyszersmind utasítottam a II erődítési munkáscsoport parancsnokát (ki jelenleg az akadályok beépítésével foglalkozott az egész védelmi vonalon), építse ki sürgősen a támpontot a 748 magaslaton.

Április 7-én d. e. 8^h-kor az oroszok újból áttörték a 29. ho. állását most a Wierch nad Lazom magaslaton. (Itt — most már másodszor — all. cseh ezr.-nek egy zlja fogságba került, miután az oroszok majdnem ellentállás nélkül állásába betörték.) A d. e. 11^h-kor megindult ellentámadás nem sikerült s a 29. ho. visszavonult — egy kissé későn — a fővédelmi vonalba s arról következőkben értesítette a 41. ho.-t d. u. 11^h-kor:

«A 29. ho. még az éjjel a 748—Na Stobah—Parilov vrch-állást szállja meg. Haas alezds. a neki már kiutalt szakaszba vonul s mielőbb felváltja a 748 magaslaton álló 12. h. gy. e.-nek részeit, egyetértésben a szakaszparancsnokkal».

Erre Colerus ezdst éjjel 11^h 15'-kor utasítottam, tartsa a «748 magaslatot Kozmovszky őrgy. (12. h. gy. e.) által mindaddig megszállva,, míg a 29. ho. felváltó csapatai oda be nem érkeznek. A felváltás után a 12. h. gy. e. ho. tartalék a Colerus-szakasz mögött).

Most tehát a 29. ho. jobbszárnya ott volt — a 748 magaslaton — ahol eredetileg kellett volna lennie, de megtört erővel, állásában be nem rendezve, ismeretlen területen; ha az oroszok erőteljesen támadnak, itt gyenge ellentállásra fognak találni. Azért is a 12. h. gy. e.-et mint ho. tartalékot a Colerus-szakasz mögött hagytam.

A ho. védelmi vonalának műszaki megerősítésén serényen dolgoztak a műszaki csapatok és a munkásosztagok. Nappal munkájukat ellenséges tüzér- és puskatüz több helyen akadályozta; ott a munkát éjjel folytatták. A lövészárkok legnagyobbbrészt álló lövészek számára szolgáltak; a nemsokára bekövetkező erős időben — sajnos — vízzel teltek s sok helyen bedőltek; kín volt akkor bennük tartózkodni. Drót hiánya folytán csak egyszerű drótkadályt fektethettünk az egész állás elé; helyenként kisebb ágtorlaszokat. Srapnelvédők is voltak, csakhogy az esőben minduntalan bedőltek.

Fedezékeket tartalékok számára nem igen emelhattunk, mert a műszaki csapatokat csakhamar elvezényelték; tartalékok pedig a munka végrehajtására hiányoztak.

Az állásnak nagy hátránya az a körülmény volt, hogy a meredek lejtők, a sűrű erdő s az ellenséges oldalon előforduló sok vízmosás és szakadék az ellenség észrevétlen közeledését nagymértékben elősegítette.

Az állás általában nagyon gyéren volt megszállva. A kb. 12.000^x széles (a talajjegyenetlenségeket tekintetbe véve) védelmi szakaszban a ho. 7060 puskalétszámából csak 1 puska esett kb. 1 $\frac{3}{4}$ lépésre.

A tüzéség 3 $\frac{1}{2}$ ágyús üteg, 2 taracküteg — a telepóci templomtól kb. 500^x Ny.-ra, a 487 hegyhát északi lejtőjén ment állásba, főlőirány Solinka, illetve Balnica; $\frac{1}{2}$ ágyúsüteg a 602 magaslaton, Telepóctól keletre. A hegyi ágyús üteg 2 ágyúval megint bevonult a ho.-hoz s 1—1 löveggel a Kicera 724 és a 788 magaslaton foglalt állást.

A védelmi állás műszaki megerősítése a műszaki csapatok és a munkásosztagok által azonban csakhamar megakadt: a hdt. pság még 6-án este egy második védelmi vonal kiépítését rendelte el s ahhoz elvezényelte az előbb említett osztagokat. A rendelet következőképen hangzott:

«1. A hds. csop. pság rendeletére egy 2-ik védelmi állás rendezendő be Vrch hlubokoho — Vrch Lipovec—Hrabovka—543—Vendégitől és Méhesfalvától Ny.-ra eső magaslatok—427—277 híd—499 vonalában; kiépítését mielőbb megkezdeni.

2. Kiutalt szakaszok és munkaerők: — — —

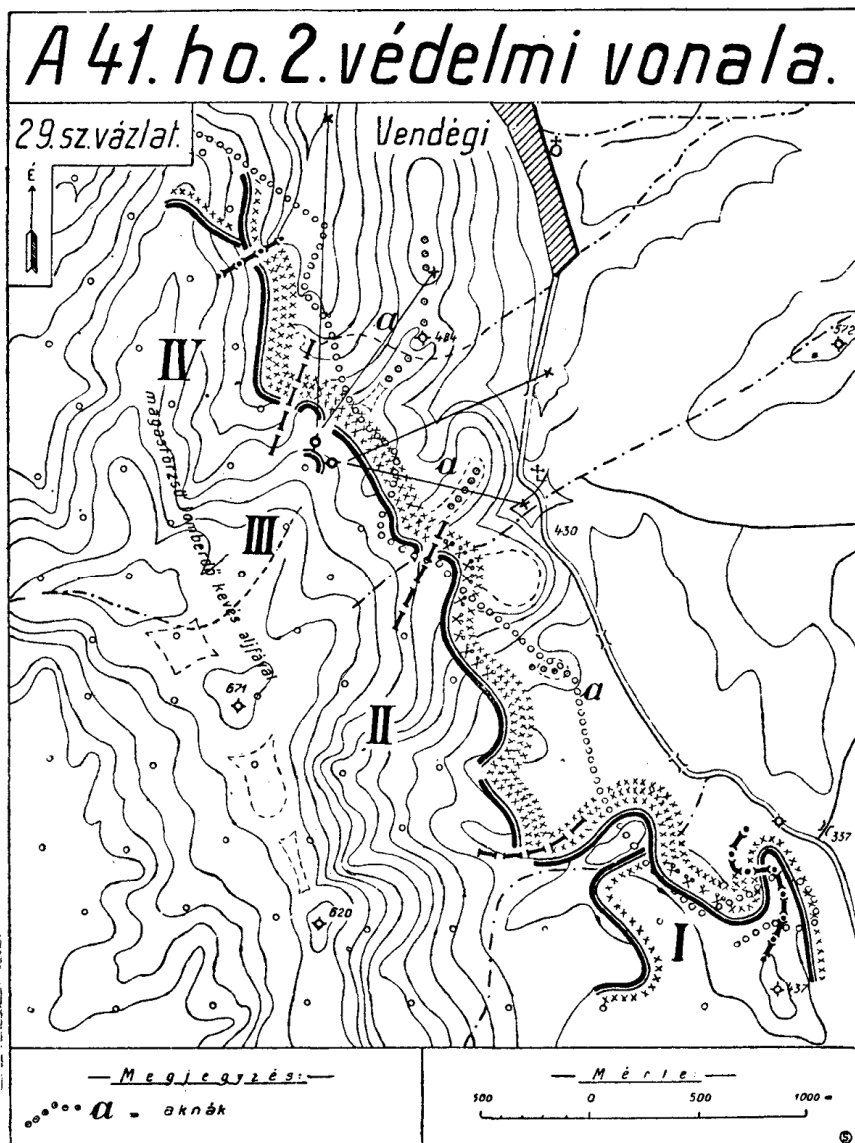
41. ho. a mélyvonattól (bezárólag), mely Vendégi írás «n» betűjén áthúzódik egészen a hegyhátig (kizárólag), mely a Méhesfalvától É.-ra levő 337 hiddal szemben fekszik.

Munkaerő: az 1/11. árkászszd. és a 10/6. katonai munkásosztag.

A munka teljes eréllyel, gyorsan folyjon; a saját területben tartózkodó polgári lakosság teljes mértékben való bevonása mellett; orosz foglyokat is lehet alkalmazni».

Erre 7-én a kiutalt állás szemrevételeztetek s még aznap munkába fogtak; a munkaterv szerint az állás kiépítése és berendezése 15-re volt kilátásba helyezve.

A 2-ik védelmi állás a 29. vázlaton van feltüntetve.

Az oroszok a 3 nap alatt a ho. egész arcvonalát tetemes erőkkel megközelítették s a Czerenin, Drozdiasko, M. horski 641, Wierch Rydo-

szowa- és Bügni Wierch-magaslatokon beásták magukat; a Czerenin előtt a 756 magaslapon előállást szálltak meg. A Drozdiaszko és Wierch Rydoszowa magaslatakról kisebb-nagyobb részeik leereszkedtek a délre fekvő völgyekbe s ott az általunk be nem látott és nem pásztázott helyeken gyülekeztek. Járőreik körülrajzolták állásainkat. Tüzérségük — melynek 3 hegyi lövegét a Wierch Rydoszován megállapíthattuk, 4 lövege pedig fogolyvallomások szerint a solinkai templomnál áll — lőtte a Kicursky grunt, a Kiczerát, azután a Skura vrchet és a 803 magaslapon.

Már április 5-én próbálkoztak gyenge támadással Tirscek szakasza ellen, de sikertelenül. 6-án szintén terveztek volna támadást, de — a foglyok szerint — a csapatparancsnokok jelentése alapján, hogy a csapatok kimerültek, az elhalasztódott. 7-én gyenge éjjeli támadásuk a 603— Skura vrch közti nyereg ellen, valamint erősebb támadásuk d. e. 9^h-kor Schamschula szakasza ellen, visszavetették. Mindeddig 250 foglyot ejtettünk.

7-ike folyamán a ho. jobbszárnyán, a Skura vrchen — a 13. ho.-riál lejátszódo események következtében — erősen feszült helyzet állt be.

Az oroszok kora reggel végrehajtott erős támadásukkal a 13. ho. balszárnyát visszavetették s a Kercate 762 magaslapon elfoglalták. A 13. hóság ugyan ho. tartalékát azonnal ellentámadásra rendelte, de míg az Szedreskéről felér a magaslatra, az oroszoknak az út Juhoson át Vendégire és Csukaházára nyitva áll. Utasítottam tehát a Telepócon levő 20. h. gy. e.-et (ho. tart.), indítson azonnal egy századot a Juhostól Ny.-ra fekvő 607 magaslatra; a század ott «jobboldalunk és Vendégi biztosítására, mint főörs állást foglaljon és derítse, fel 814—735 közti helyzetet». (D. u. azután a hdt. pság is állított egy örsöt a 645 magaslatra, Juhostól D.-re; azzal a ho. főörse fölvette az összeköttetést.)

A nap folyamán a 13. ho. tartalékának és a Schmidt hdt. részéről még odairányított csapatoknak sikerült ugyan nehéz küzdelemben az oroszok további előnyomulását megállítani, a Kercatét is visszafoglalni, de az utóbbi és a 814 közti hegyháton az oroszok mintegy 1 km széles vonalban megmaradtak.

Velük szemben a Halper alezr. a 814 magaslapon lévő jobbszárnyát — a magaslapon tartva — visszahajlította; erősítésére a ho. tartalékból a 20. h. gy. e.-nek egy századát küldtem; azonkívül d. u. 2 tarack állásba ment a 440 pontnál (Juhostól ÉNy.-ra) lőiránnyal Kercatére. A hdt. pság szintén — tekintettel a jobbszárny fenyegetett helyzetére — a 86. menetlajat Világiról (de csak 8-án d. e. 7^h indult el onnan) és a 3/9. taracküteget A.-almádról Vendégire irányította, utóbbi, hogy a Kercatére hasson.

Késő este azután a hdt. pság arról értesített, hogy a 3/9. taracküteg csak holnap jön; azonban a ho.-nál lévő II/6. tarackosztály vonuljon be

a XVIII. hdt.-hez, Ugarra (Nagybereznától Ny.-ra). Miután a tüzérségre nagy szükségem volt, a II/6. tarackosztályt csak a 3/9. taracküteg bevonulása után bocsátottam el.

Halper tekintettel a Kercatén történetekre s mivel saját állását is a Skura vrchen és a 803 magaslaton a Czerenin felől fenyegetve érezte, támogatására még egy századot kért. Sajnos, kevés ho. tartalékomra Telepócon volt szükségem, mert Sehamschula ellen erős támadás készült. Utasítottam tehát Halpert, iparkodjék saját erejével állását tartani» fősúlyt a Skura vrchre fektetve.

A várt támadás Sehamschula jobbszárnya és Tirscek szakasza ellen d. u. 8^h-kor tényleg bekövetkezett; heves harc után d. u. 9^h-kor az ellenség, nagy vesztesége mellett visszaveretett. Azért mégis — a helyzet biztosítására — Schamschulának csop. tartalékul még az 1/20. h. zljat bocsátottam rendelkezésére, miután már előbb a ho. tartalékból 2 gp. osztágot (szintén a 20. h. gy. e.-től) helyeztem parancsa alá.

A ho. helyzetét április 7-én este a 30. vázlat mutatja.

Megjegyzés: A szakaszok megszállása:

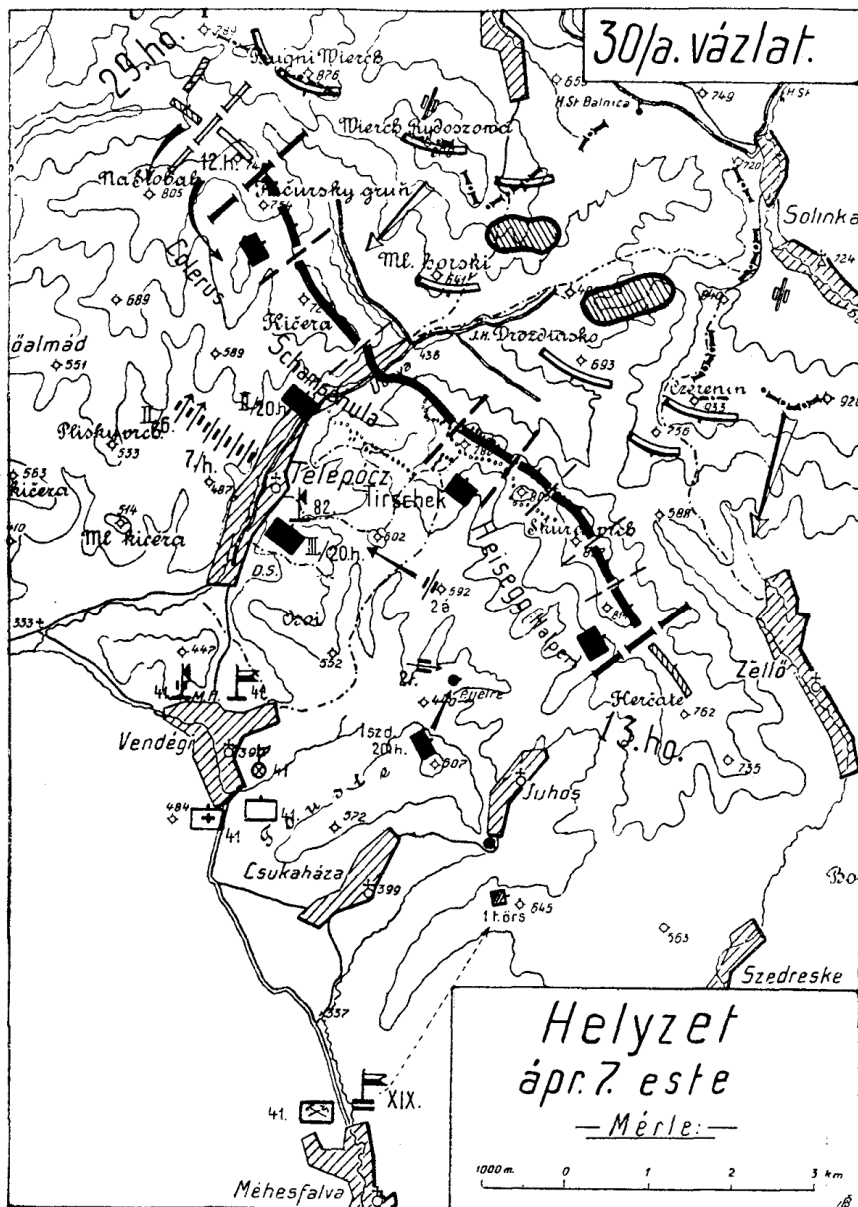
Csoport	Csapatösszetétel	Kiterjedés (légvonalban)	Puskaszám	Fekjenként ... lépés
Heisegg (Halper)	2 szd/32, 2 szd/34, 2 szd/48, 1/2 III./67, 2 szd/71, 3 szd/49, 1/2 szd/92, 1 szd/h. 20 = 14 1/2 század	3000x	2170	1 1/2
Tirscek	III/33, 1 1/2 szd/92 = 4 1/2 szd	1500x	700	2
Schamschula	I. II./h. 31, h. 32, I./h. 20, I. II./33 = 13 szd.	3300x	2120	1 1/2
Colerus	h. 12, IV./34, 1/2 III./67. = 9 szd.	2500x	1450	1 3/4
Tartalék	III./h. 20 + $\frac{1 \text{ szd.}}{\text{h. 20.}} = 3 \text{ szd.}$ (1 század főörs)	—	600	—
Összesen :	44 század	10.300x	7040	1 1/2

A 12. h. gy. e. az éj folyamán a 29. ho. által felváltva a Colerus-szksz mögé vonul mint ho. tartalék.

Lovasság lóról szállva Nagypolánynál a Schmidt-hdt.-nél; lovai Pazdicson.

Vonat: A ho. egyesített málhavonata a hdt.-vonatban. Felvételezés (élelem és lőszer) Sztonán, betegek is oda szállítatnak; tb. sütőde Szinnán. A 6/5. tb. kórház. Vendégiről Tölgyeshegyre megy, az 1/4. hegyi vonatszsd. Csukaházáról Tüskére.

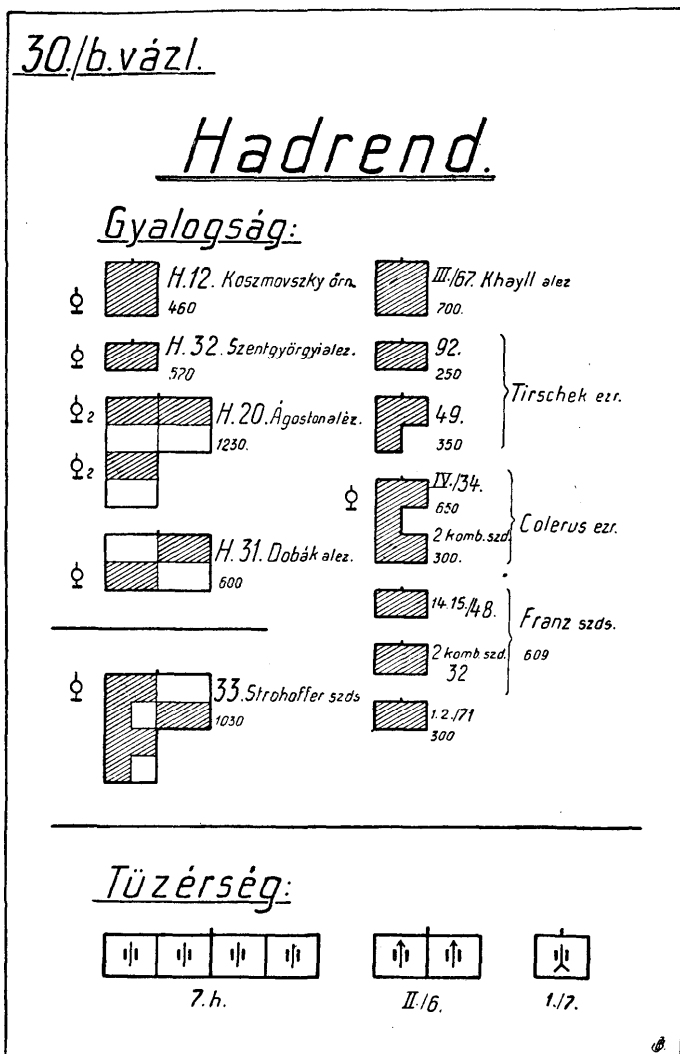
A csapatok buzdítására s hangulatuk emelésére a hds. pság jónak látta az oroszok helyzetéről — 7-én — a következő értesítést közölni:

Tegnap és ma beérkezett jelentések szerint az oroszok támadó ereje észrevehetően fogy. Fegyvereink által okozott veszteségük emberben és anyagban rendkívüli. Egész ezredek teljesen felmorzsolva, amit 8—10 sor mélységben végrehajtott rohamtámadásaiknál nem is lehet csodáim.

A nagy veszteségek folytán az oroszok harcállománya — melyet egy

hét előtt még igen magasra lehetett becsülni — mélyre leszállt. Élelmezésről az oroszoknál egyáltalában már nem is lehet beszélni: a 14. ho. 5 napja

meleg ételt nem kapott; a 81. tart. ho. tömegesen megadná magát (?!), mert élelmet egyáltalában nem kapnak!

A 3. ho.-nál a legénység már 5-én annyira kifáradt és kimerült, hogy az országút sarába feküdt s ott elaludt; az emberek már csak a nagaikával hajthatók előre.

Tüzérségben és géppuskákban az oroszok súlyos veszteségeket fájlnak; egyes hadtestek lőszerkészlete végsőkéig megfogyott.

Nálunk ellenben 9-től kezdve tetemes erősítések érkeznek. Tehát csak napokról van szó, melyeken át ki kell tartani. Tekintve az oroszok hanyatló támadóerejét, ki is fogunk tartani.

Ahol az oroszok tényleg kemény ellentállásra találnak, ott még oly nagy számbeli túlsúlyukkal sem fognak eredményt elérni; ők túltették magukat már minden rendszeres harcvezetésen s csak arra szorítkoznak, hogy számban erősebb tömegeiket orosz kegyetlenséggel állásaink ellen hajtsák. Ez azonnal kihirdetendő az összes csapatoknak).

Április 8. Amitől eleve tartani lehetett, az ma bekövetkezett: az oroszok a 29. ho. által csak hevenyében megszállt 748 magaslaton betörték állásainkba s onnan támadásukat folytatva hadosztályunk balszárnyát oldalba és hátba kapták és lesöpörték a Kicursky grun —Kicera-magaslatról.

Az ellenség már d. e. 3^h-kor támadta a Kicursky-grun — Kicera közti hegnyerget, de visszavetett. Akkor balszárnyunk (12. h. gy. e.) még mindig a 748 magaslaton és attól ÉNy.-ra állt, miután a 29. ho. által csak kb. d. e. 6^h-kor váltattott fel. A visszamenő 29. ho.-t az oroszok nyomon követték, mert már d. e. 8^h 30'-kor heves támadást intéztek úgy a 748, mint a Kicursky-grun-magaslatra ismét eredménytelenül.

Az oroszoknak ez újabb támadása közben — mielőtt még annak kezdetéről értesültem volna — szükségesnek találtam a csapatelosztásban változást elrendelni. Miután t. i. azáltal, hogy a 29. ho. a 748 magaslatot átvette s azzal a Colerus-szakasz megrövidült, abban a szakaszban erők feleslegessé váltak, ezt az alkalmat fel akartam használni arra, hogy legalább egyes csapattesteket, melyek a mindenkori pillanatnyi helyzet követelményei szerint szétdaraboltattak, megint egyesítsek. A vonatkozó parancs — d. e. 8^h 40'-kor — következőképen szólt:

«A csapatok elosztásában következő változások eszközöltetnek:

a) A 12. h. gy. e. továbbra is a Colerus-szakaszban marad; azonban az ottlévő 111/67. zlj felváltása után azonnal a 602 magaslatra (Telepóctól K.-re) irányítandó, hol a 27. dd. pság (Halper alez.) parancsa alá lép.

b) Halper alez. a 14III/67. zlj bevonulásával felváltja a 20. h. gy. e.-nek szakaszában lévő századát s azt visszaküldi a Telepóc északi részében álló ho. tartalékhoz; a 92. ezr.-nek % százada pedig visszaadandó Tirschek ezdsnek».

Így a 67. és 92. ezr.-nek szétdarabolt részei megint együtt voltak, amellet úgy a két szárnyszakasz, mint a ho. tartalék is valamivel erősebb, mint a tegnapi napon.

A parancs végrehajtására azonban nem került a sor; a rövidesen bekövetkező események a Colerus-szakaszból még el nem indult ^{111/67.}zljat ott visszatartották. Ugyanis már d. e. 10^h-kor az oroszok — esőben és ködben — harmadik, igen erős támadásukat kezdték meg, mely nem csak a 748 magaslat, hanem a Kicursky-grun és Kicerán lévő egész balszárnyunk ellen is irányult. He^{ves}es küzdelemben, tüzünkől megtizedelve az ellenség előnyomulása d. e. II¹¹ 20'-kor megállítatott ugyan, de az oroszok drótakadályunkig érték s onnan nem tágtítottak. Hosszú tűzharc fejlődött, melyben végre a védők ereje a 748 magaslaton ellankadt: az oroszok d. u. 12^h 30'-kor betörték a 29. ho. vonalába. Az így támadt résbe özönlő ellenség főerejével balra fordul, a Colerus-szakasz csapatait (34. ezr.) oldalba és hátba fogja s egyidejű arcvonal támadással a Kicursky-grun és Kicerára, azokat a magaslatról lesodorja. A IV/34. zlj. egyes részei szívósan kitartanak ugyan állásaikban, de az oroszokat már nem tudják feltartóztatni; egy része a zljnak fogságba kerül, a többi a ^{111/67.}zljjal (mely utóbbit, mint fent említettem, még nem váltották fel az első vonalban, d. u. 1^h 30'-kor visszaözönlük az 589-φ- irányában. A Colerus ezrds. által már előbb — d. u. 1^h-kor — ellentámadásra vezényelt 12. h. gy. e. (ho. tart.) e közben Kozmovszky őrgy. vezetése alatt az 589-től a Kicursky-grunra húzódó hegyhátan előretör, utóbbi magaslatot — d. u. 3^h 30'-kor — nehéz küzdelemben vissza is foglalja s ott foglyokat ejt, de most maga is oldalt és a 748 magaslat felől arcvonalban erősen támadva visszavonulásra kényszerült.

A Colerus-szakasztól jobbra, a Kicerán megtámadt 31. h. gy. e. (Dobák alez.) a Colerus-csoporttal együtt visszament.

A ho.-nak általános visszamenésben lévő balszárnyát Plisky vrch — 487— telepóci templom—hegyhát «Telepóc» írástól északra—788 vonalában szándékoztam megállítani s utolsó ho. tartalékomat (1/20. h. zlj) — mely a Kicursky grun— Kicera-vonalban dülő harchoz már nem érkezhett idejében, hogy a visszavonulást esetleg feltartóztassa — felvételi állásba rendeltem a Plisky vrchre és a 487 magaslatra. Ott — kb. d. u. 3^h-kor — egyesült a visszamenő Colerus-csoporttal. A hdt. pság ugyanakkor beérkező parancsának, hogy «az elveszett állások visszaszerzésére magától értetődően *minden eszközzel* törekedni kell», nem lehetett eleget tenni, miután ahhoz épen a csapatok — legalább egyelőre — hiányoztak.

Egy újabb, d. u. 4^h 30'-kor érkező parancsa a hdt.-nek — egészen a helyzetnek megfelelően — új védelmi vonalunknak szélső balszárnyát a Plisky vrchről a 689 magaslat felé tolta előre, miután a tovább meg nem támadott 29. ho. jobbszárnya a Na Stobah—689 vonalban meg tudott állapodni; utóbbi magaslat volt a kapcsolópont a két ho. közt. Ugyanaz a hdt. parancs a fáradtan Telepócra érkezett 86. menetzljön kívül az A.-almádról Vendégire irányított 11/28. zljat (prágai) is a ho.

parancsa alá helyezte, a 41. ho. vonatát pedig Vendégiről Papházára rendelte.

Ezek alapján a ho. elrendelte az új védelmi vonal megszállását: 1. Colerus ezrds. csoportjával (12. h. gy. e., IV/34. zlj. és %III/67. zlj) a 689 ponttól kb. 600* DK.-re egészen a 487 ponttól kb. 500^x Ny.-ra fekvő nyergig; 2. Schamschula szakasza (31. és 32. h. gy. e., 11/20. h. zlj, I., 11/33.) a telepőci templomon át a magaslatig Telepócz írás «ez»betűjétől északra; tőle jobbra 3. Tirschek-szakasz (III/33. zlj és a 92. ezr. $i\frac{1}{2}$ százada) a 788 magaslatig bezárólag. 4. Az 1/20. h. zlj és a 607 magaslatról visszavont előőrsszázad (a Kercate felé ez a század — mint látni fogjuk — már szükségtelemmé vált), valamint a 11/28. zlj ho. tartalék Telepócon, a 86. menetlj szintén ho. tart. Vendégin.

A tüzérség is visszavétetett, és pedig: 7. h. á. e. a Vendégitől Ny.-ra elhúzódó völgybe; a hegyi üteg a 447 magaslatra (Vendégitől É.-ra); a II/6. tarackosztály a vendégii templomtól K.-re; a beérkezett 3/8. taracküteg Vendégi nyugati végéhez.

Az új állást d. u. 6^h-kor foglaltuk el, mikor a Kicursky-grunra ellentámadással előretört Kozmovszky-csoport is bevonult. Az oroszok nem követtek; fennmaradtak a Kicursky-grun és Kicera magaslatokon; csak az Udava-völgyben követték nyomon Telepóc felé visszamenő vonalunkat, míg tüzértűzünk őket meg nem állította.

Ezzel a mai nap harcai befejeződtek; folytatásukra, illetve ellentámadásra — melyet a hdt. pság kívánt — nem volt rendelkezésre álló erő. A ho. tartalék — a 20. h. gy. e. 2 százada — ahhoz nem volt elegendő; az újonnan alárendelt 2 zlj (11/28. és a 86. menetlj) pedig reggel még harcvonalban állt a szomszéd ho.-nál s csak késő d. u. érkezett teljesen kimerülve Vendégire, illetve Telepócra. Az ellentámadás ennél fogva holnapra maradt.

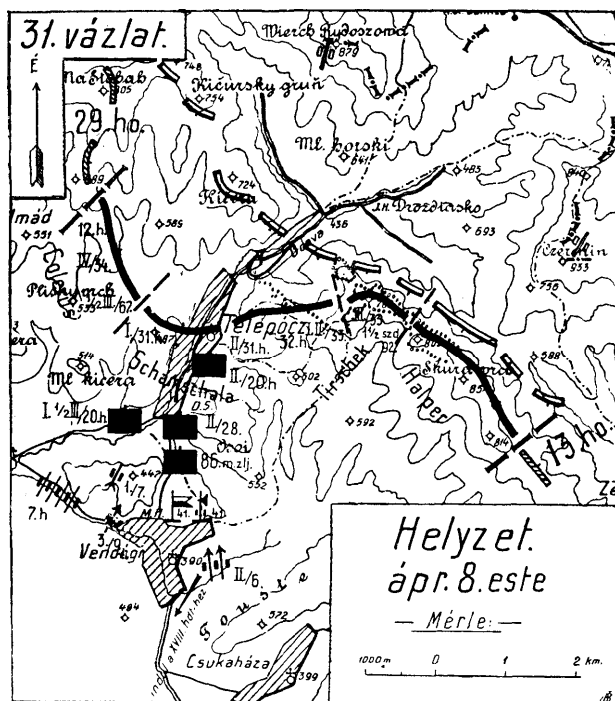
Mialatt a ho. balszárnyán heves és végzetes küzdelem folyt, a jobbszárny aránylagos nyugalomban maradt. Az oroszok a 844—Kercate közti hegyhátról — hol tegnap a 13. ho. vonalában magukat beékelték — d. e. folyamán önként visszamentek, mire a 13. ho. az úrt d. u. igen gyéren megszállta; a 607 magaslaton ezáltal feleslegessé vált előőrsszázadot megint visszavontam Telepócra a ho. tartalékhoz.

A Skura vrchet és a 844 magaslatot orosz tüzérség lőtte, gyalogság helyenként drótkadályainkig közeledett; de támadásra nem került a sor. A ho. helyzetét április 8-án este a 31. vázlat mutatja.

Este a hdt. pság arról értesített, hogy a hds. csop. pság rendelete szerint abban az esetben, ha a második védelmi vonalat (Vendégitől és Méhesfálvától nyugatra) adott parancsra meg kellene szállni, előbb a közbeeső vonalban: Vk. Kicera (A.-almádtól DK.-re)—Plisky vrch —

487—D. S. Telepócon—Osoi—Touste 607 állapotunk meg, ott legszívósbabb ellentállást kifejtve; a 13. ho. a 645 magaslaton kapcsolódna vonalunkhoz.

Április 9. és 10. Április 9-én és 10-én — borús, esős időben — összefüggő súlyos küzdelem folyt a Kicerán elvesztett állások visszaszerzésére — eredménytelenül!

Megjegyzések: 1. Csapaelosztás a Halper-szakaszban: $\frac{1}{2}$ III/20. h. (a 814 magaslaton), a 32., 34., 48., 67. és 71. ezr.-nek 2—2 százada: a 49. ezr.-nek 3 szda és a 92. ezr.-nek $\frac{1}{2}$ szda = $14\frac{1}{2}$ szd.

2. Lovasság lőről szállva a 43. ho.-nál; lovak Pazdicson.

2. 7. h. á. ezr. 13 löveggel, a hegyi üteg 3 löveggel rendelkezik; a 3/9. tarackütegnek csak 1 valamiképp használható lövege van.

4. Útközvetvonót Papházán.

Április 9-én d. e. 8^h 30'-kor kiadtam a parancsot a d. u. 3^h-kor kezdődő ellentámadásra:

«Ma délután támadás a Kicursky-grun, Kicerán és az Udava-völgyben tegnap elvesztett állások visszaszerzésére.

1. Ehhez a támadócsoporthoz következőképpen alakulnak:

a) Colerus ezds. csoportjával és az 1/20. h. zljjal (utóbbi a Telepócon lévő ho. tartalékból);

Schamschula tb. csoportjával (a 11/20. h. zljat beleértve) és a 11/28. zljjal Telepócról;

Tirschek ezds. csoportjával és a % 86. menetzljjal; utóbbi d. u. 1^h-kor a 602 magaslaton lesz.

2. Az összes csoportok volt állásukra mennek előre; Tirschek csoportja emellett 788-ról a 436 híd felé oldalozva hasson.

3. Ho.tartalék ½III/20. h. zlj. és ½ 86. menetzlj. Telepóc déli végén D. S.-nél.

4. A csoportok akként tegyék meg az előkészületeket, hogy a támadást rövid felhívásra d. u. 3^h-kor megkezdhessék.

5. A tüzéség d. u. 2^h-tól kezdve tűz alá veszi a támadás területét.

6. A bal szomszéd ho. a 748 elleni támadáshoz teljes erejével csatlakozni fog».

A támadást délutánra halasztottam, hogy az újonnan, fáradtan érkezett csapatok kipihenhessék magukat.

Az ellentámadást esetleg úgy is lehetett volna szervezni, hogy az egész ho. tartalék (1/20. h., 11/28. és 86. menetzlj) egységes parancs alatt összefoglalva, támadja az ellenséges arcvonal valamelyik fontosabb szakaszát, p. o. a Kicerát, ahonnan azután eredményes kihatás várható az ellenséges arcvonal többi részeire. De ahhoz, hogy ilyen döntő eredményt elérjen, a ho. tart. túl gyenge volt (összesen csak kb. 1350 puska) annál inkább, mert egyrészt a Skura vrchi-szakasz fenyegetett helyzete folytán a ho. tartaléknak egy részét okvetlen vissza kellett tartani Telepócon, másrészt a támadó szakaszok erejükben a tegnapi harcban megfogyva, csak nagyon gyengén vagy sehogy sem támogathatták volna a támadó ho. tartalékot. Tekintetbe kellett venni azt a körülményt is, hogy a ho. tart. csapatai — kevert összeállításuk folytán — önálló támadásra alig voltak alkalmasak: az J/20, h. zljon kívül a megbízhatatlan 11/28. cseh zlj ésa hiányosan kiképzett legénységből összeállított 86. menetzlj, utóbbi egy tart. hadnagy vezetése alatt. Az igaz, hogy a tart. hadnagy nagyon derék tisztnek bizonyult, ki védelemben a zljat igen jól vezette, de azt támadásra — kellő számú megfelelő alantos hiányában — alig vihette.

Így célszerűbbnek találtam a támadó arcvonalat — tegnap beállt veszteségeit egyformán pótolva — arra képesíteni, hogy egész szélességében ismét előre mehessen s kiterjedésben pótolja azt, mi erejében hiányzik; a 11/28. és 86. menetzlj így kellő keretbe is kerültek.

A tervezett ellentámadásról értesített hdt. pkság — a hdt. pkal közvetlenül folytatott telefonbeszélgetés után — d. e. 9^h 45'-kor a támadás végrehajtására a 29. ho.-nak Na Stobach és 689 vonalban álló jobbszárnyát (Haas-csop.), valamint az A.-almádon levő hdt. tartalékot (41. czernowitzi menetzlj 860 puskával és III/II. zlj 450 puskával) parancsom alá helyezte. A III/11. zlj tulajdonképen a 99. ezr.-nek

(znaimi) menetzljából állt; a 11. ezr.-ből (cseh, piseki) csak annak maradványai voltak jelen, miután az ezr.-nek 1—1 zlja az előbbi harcokban (márc. 11-én Smolniknál és április 4-én a Bugnie Wierchen) egyszerűen megadta magát a támadó oroszoknak.

A hdt. parancsa alapján: 1. d. e. 10^h 30'-kor utasítottam a 29. ho. útján Haas alez.-t, hogy csoportjával (2 szd/69., 4 szd/42., 1—1 szd. 29. és 74., 28. vadászlj = 800 p.) csatlakozva Colerus ezds. csoportjához, mely a 754 magaslatra vesz irányt, d. u. 3^h-kor támadja a 748 magaslatot s onnan oldalazva a Kicursky grunt; a 41. menetzlj. parancsa alá lép; telefonai összeköttetést létesítsen Colerus ezds. álláspontjához (kb. 1000^x ÉK.-re a Plisky vrchtól); 2. megkértem a 29. ho.-t irányítaná a 11/99. zljat úgy, hogy az d. u. 2^h-kor Telepóc déli végéhez érjen, hol ho. tartalék, tüzéségével pedig lövesse d. u. 2^h-tól kezdve alaposan a 748—754 közti térséget; végül 3. kiadtam a csapatoknak a következő kiegészítő parancsot:

«A 29. ho. Haas-csoportja és a hdt. tartalék a mai támadásra parancsom alá rendeltetett; utóbbiból a 11/99. zlj Telepóc déli végére kerül mint ho. tart.

Ezek után a ho. tartalékból a %I11/20. zlj Halper alezds. parancsa alá lép (a Skura vrch-szakaszban így az egész III/20. zlj egyesítve) s 602-ön át azonnal a Skura vrchre menetel; a V₂ 86. menetzlj. pedig mint ho. tart. az 592 magaslaton foglal állást, honnan Halper alezds. által sürgős esetben igénybe vehető utólagos bejelentés mellett.

A hegyi üteg azonnal állásba menjen a 602 magaslaton».

A 3/9. taracküteg a 3/8. taracküteg által (4 löveg) helyettesített; előbbi — melynek már egy használható lövege sem volt — Papházára vonult.

Míg így a délutáni támadás előkészítettet, az arcvonal nem maradt nyugalomban: az oroszok azt élénken foglalkoztatták. Már az éjjel áttörni iparkodtak a Skura vrch vonalán; szándékuk meghiúsult. Kora reggel pedig egy rohamuk a 788 magaslatra visszaverett. Nem sikerült kísérletük után az oroszok az egész Halper-szakasz előtt 150 — 200^x-re mintegy 3 — 4 zlj erősségben beásták magukat; tüzéségük a Czereninről és Solinkáról élénken lőtte Skura vrch—814 vonalunkat. D. e. 9^h-kor egy harmadik támadás következett a 788—803 vonalunk ellen, d. e. 11^h-kor egy negyedik a 788 magaslatra; mindkét támadás újból siker nélkül maradt. Ezek a folytonos támadások a ho. jobbszárnya ellen s ennek következtében annak fenyegetett helyzete arra indított, hogy Halper szakaszát — mint az az előbb mondottakból kivehető — megerősítsem. A hdt. prságot is nyugtalanította a Skura vrch helyzete s a nap folyamán ismételtlen figyelmeztetett, legyen a délutáni támadás végrehajtásánál figyelemmel ho.-m jobbszárnyára.

Ilyen körülmények közt indult meg d. u. 3^h-kor a támadás. A ho pásg a harcot Vendégiről vezette, hadi szállása volt egyszermind a leg-megfelelőbb harcállása, honnan az egész támadási területet részletesen áttekinthette.

A csapatok nagy hévvel mentek előre: a támadó arcvonal, előre-tolt ellenséges erőket lendülettel visszavetve, egy óra múlva — d. u. 4^h-kor — már elérte az 589 ponttól a 788 magaslattól ÉNy.-ra levő erdőszélig húzódó vonalat s közben 300 foglyot ejtett. D. u. 5^h 30'-kor a Schamschula-csop. jobbszárnya bent volt régi állásában, míg a többi támadó arcvonal a Kicera—Kicursky grun gerincvonalát mintegy 800 — 1000^x-re megközelítette. Innen a támadás azonban már csak nehezen nyert tért. Az oroszok a Kicerán több egymás mögötti megerősített sorban álltak; a Kicursky grunt is erősen, megszállták; puska- és tüzértüzük szörnyen pusztította az elkeseredett támadók sorait. Hiába próbálkoztak azok újból és újból rohamra előretörni, a támadás meg-akadt.

Hogy megint előre jussunk, megerősítettem Schamschula csoport-ját a 3411/99. zljjal; valamivel később Colerus csoportját a 11/99. másik felével, utóbbit utasítva, hogy tért nyerve a Kicursky grun felé, onnan a Kicerára oldalozva hasson. D. u. 7^h 15'-kor Kozmovszky őrgy. a 12. h. gy. e.-del rohammal elfoglalja a Kicera és a Kicursky grun közti kúpot, Haas csoportjának jobbszárnya egynéhány perccel később magát a Kicursky grunt; utóbbi csoportnak balszárnya azonban, Na Stobahról a 748-ra támadva, nem tud előre jutni s az oly fontos oldalozó behatás elmaradt.

így szívosan küzdve, lépésről-lépésre tért nyerve, d. u. 9^h 30/-kor a támadó vonal jobbszárnya (Tirschek és Szentgyörgyi alez.) régi állá-sait elérte, közepe (31. h. gy. e. megerősítve, a ^11/99. zljjal) a Kicera előtt 30 — 100^x-re állt, balszárnya (Colerus bal- és Haas jobbszárnya) feljutott a Kicerától ÉNy.-ra fekvő kúptól a Kicursky grunig terjedő hegyhátra; a 748 magaslaton az oroszok megmaradtak.

Éjjelre a harc vonal működésének egyöntetűsége céljából d. u. 9^h 30'-kor következő parancsot adtam ki:

«A támadó csoportok azon részei, melyek régi állásukat még nem foglalhatták vissza, minden eszközzel azon legyenek, hogy vagy az éj folyamán vagy virradatkor ismét annak birtokába jussanak; semmi-esetre sem szabad visszamenni, legalább is az elért állások tartandók, hol azután a csapatok beássák magukat. Utóbbi esetben tartalékok kivonása megadja majd az eszközt, mellyel később újra támadásra lehet átmenni».

A 10-re virradó éj folyamán csapatainknak ismételt rohamai nem tudtak célt érni, nagy veszteségükkel visszaverettek. A 31-es honvédek-

nél helyenként szuronyharcra is került — hiába. D. e. 4^h 15'-kor a 12. h. gy. e. támadása az oroszok ellentámadásától körülfogva összeomlott.

Mindezen akadályozó körülmények és eddig eredménytelen kísérletek dacára a támadás folytatása nem látszott kilátástalannak, mert a támadó vonal jobb- és balszárnya nagyjában már bent volt régi állásában s főleg csak a Kicera állt csökönnyösen ellen. Azért — tartalékok hiányában is — a ho.p.ság szükségesnek találta a csapatokat — d. e. 8^h 20'-kor — a támadási műveletek folytatására buzdítani:

«Miután — egyelőre — tartalékok már nem állnak rendelkezésre, a csoportok iparkodjanak saját erejükből előrejutni és a szomszéd csoportokat támogatni. Támadásunk már eredménnyel járt, melyet nem szabad feladnunk. Szívós kitartással és erélyes előretöréssel el kell érünk a végcélt s visszaszereznünk régi állásainkat teljességükben».

A támadás azonban már nem tudott felélénkülni: túl nagy veszteséget szenvedtek már a csapatok; azonfelül megindult az oroszok ellentámadása. D. e. 9^h-kor a Haas-csop. jobbszárnya és a Colerus-csop. balszárnya lezorult a Kicursky grunról és az attól DK.-re húzódó hegyhátról; d. e. 10^h-kor pedig a 33. ezr. a 788 magaslattól ÉNy.-ra nyúló hegyhátról visszavonulásra kényszerítettett tegnapi állásába; az 1/33. zljból ekkor csak 90 puska maradt, a 3411/28. zlj teljesen szétverett.

A helyzetet d. e. 10^h 15'-kor a ho.-nak a hdt.-hez intézett következő jelentése foglalja össze:

«A 33. ezr., erősen támadva 788-tól ÉNy.-ra, nagy veszteségek mellett visszamenni kényszerült hátulsó állásába.

Colerus-csop. balszárnya visszament 589 felé, miután a Haas-csop. a Kiájrsky-grunról hátrált.

Erős orosz csapatok gyülekeznek Kicera és Kicursky-grun közt, valamint az Udava-völgyben a 436 hídnál.

Nincs kizárva, hogy az oroszok támadásánál az említett két irányból, a Kicerától délre levő vonalunkat is vissza kell venni a tegnapi állásokba, miután a puskaállomány a nagy veszteségek folytán tetemesen leszállt. Ho. tartalék már elfogyott.

A Haas-csop.-ról csak a 29. ho. útján jön jelentés, mert a közvetlen összeköttetés, mely tegnap megszakadt, többszöri sürgetésre sem állítatott helyre.

Az elért vonal tartása és a támadás folytatása csak újabb erők bevetésével volna lehetséges».

Az oroszok mindjobban nehezedtek arcvonalunkra; az elől lévő állások tartása mind kétségesebbé vált s cél nélkül csak teljes pusztulásnak szolgáltatva volna ki a csapatokat. Visszavettem őket tehát — d. e. 10^h 50'-kor — a tegnapi állásokba s azt a hdt.-nek következőkben jelentettem be:

«A ho. támadó arcvonalának közepét is visszavonni kényszerültem tegnapi állásaiba; utóbbiak műszaki kiépítésén a csapatok dolgoznak. Az ellenségről megállapított: 4 zlj a Kicerán, 2 zlj az Udava-völgyben, több zlj a 788 magaslattól É.-ra; a Kicerától ÉNy.-ra nagyobb számú csapatok gyülekeznek.

Habár minden eszköz igénybevételével azon leszek, hogy a mostani állásokat tartsam, igyekvésem eredménye a szemben álló orosz túlerő erélyes támadásánál kétségessé válhat, miután a nagy veszteségek folytán igen megfogyott állományok a széles védelmi vonalnak csak gyér megszállását engedik meg».

Miután a 788 magaslat különösen fenyegetve látszott, az ott álló Tirscek-csoportot megerősítettem az 592 ponton lévő $\frac{1}{2}$ 86. menetzlj-nak egy századával (a 2. század bevonult Telepócra, továbbra is mint ho. tart.), a szakaszhatárt Schamschula felé pedig a taligaút elágazásával — 602-től északra — állapítottam meg.

Schamschula úgy találta, hogy jobb lesz, hacsak a sötétség beálltával megy vissza; nappali visszavonulása, az oroszoktól belátva, túl nagy veszteséggel járna. Indítványát helybenhagytam. Mikor azonban az oroszok d. u. 3^h-kor szakaszát az Udava-völgyben megtámadták, kénytelen volt a visszavonulást azonnal végrehajtani.

Az oroszok visszavonuló vonalainkat a 788 magaslattól Ny.-ra vonuló hegyhátig, a Kicera-erdő déli széléig, valamint az 589 pontig követték; ott beásták magukat.

Ezzel a ho. balszárnyán az arcvonal — egy éjjel 11^h-kor történt orosz tűzrajtaütésen kívül az Udava-völgyben — mára megnyugodott. A Haas-csop. d. u. 10^h-kor visszalépett a 29. ho. kötelékébe.

A ho. kétnapi támadása nem hozta meg a várt eredményt. A támadó arcvonal jobbszárnya elérte ugyan régi állásait, de a Haas-csop. *oldalozó* hatása Na Stobah felől 748 ellen elmaradt s azzal a Kickersky-grunra felért csapatok ereje is megbénított úgy, hogy a Kicera felé nem érvényesülhettek; a Kicera és a 748 az oroszok kezében maradt s ellentámadásuknak biztos alapját képezhette. Így visszamenni kényszerültünk kiindulási állásunkba. Ha ezek szerint támadásunk pozitív eredménnyel ugyan nem járt, régi állásainkat vissza nem nyertük, mégis szívós kitartással vívott harcaink az oroszok erejét ebben a szakaszban annyira megtörték, hogy azok — amint látni fogjuk — a Kicera körül nagyobb akciót már többé nem fejthettek ki.

A ho. jobbszárnya, a Halper-szakasz, úgy 9-én mint 10-én nagyjában véve nyugalomban maradt. Az oroszok tűzérésükkel ugyan többször lőtték a Skura vrchet — 9-én este eredménytelenül támadták a 603 magaslatot — de máskülönben ott állásaikban maradtak.

Nem érdektelen a ho. csapatösszetétele a két támadási napon. A ho.-

nak kb. 9000 puskát kitevő állománya — beleértve az idegen segítő csapatokat, a 29. ho.-nak Haas-csoportját is — 22 csapattest többnyire csak 1 —2 századból álló töredékének az összege. A négy honvédezreden kívül (melyekbe,különbén még 5 más h. ezr.-nek menetalakulata volt beosztva) képviselve volt itt a közös hadsereg részéről a 11., 28., 29., 32., 33., 34., 41., 42., 48., 49., 67., 69., 71., 74., 86., 92., h. ezr. és a 28 vadászlj. összekeverve tehát magyar, német, tót, szerb, ruthén, cseh, oláh. Ha azonkívül még a kétféle szolgálati nyelvet vesszük tekintetbe, tarkább konglomerátumot alig képzelhetünk el. Hogy ez a rögtönzött csapatkeverék támadásban még eredményeket is tudott elérni, csodaszamba megy, különösen ha tudjuk, hogy velünk szemben — a hdt. pság adatai szerint — a Kicursky gruntól az Udava-völgyig az orosz 15. ho.-nak 3 ezrede (57—59), az Udava-völgytől a Skura vrchig a 35. ho.-nak szintén 3 ezrede (137—139) állt, összesen kb. 14.000 puskaállományal, azonfelül a 15. ho. — a foglyok bemondása szerint — az orosz hds. kiváló hadosztályaihoz tartozott, melyet «vas» melléknévvel illettek, miután Ivangorod mellett a németek ellen kitüntette magát.

A kétnapi harcban különben kb. 3000 embert veszítettünk, vagyis az állománynak kb. 30%-át.

Április 11—14. Az imént lezajlott háromnapos nehéz harcok után 1 napon át tartó aránylagos nyugalom következett; nagyon ráfért a csapatokra. Három nap, éjjelnappal, majdnem szünet nélkül talpon voltak ellenséges tűzben, sűrű, havas esőben. Állapotukat jellemzi a többi közt a 32. h. gy. e. pkának jelentése: «.....az ezred erő és erkölcsi állapota nemcsak csökkent, hanem nagyon leromlott. (Persze itt tekintetbe jött a megelőző többheti megpróbáltatás is a Maguryczne körül. A tisztetek, de különösen a meglevő tényleges tisztetek szinte emberfeletti munkája által lehet csak a csapatban a lelket tartani, hogy csüggedés lehetőleg be ne álljon. Ezek azonban kevesen vannak (egy 10-én megsebesült, egy beteg, marad 3) és a meglevők már nagyfokban kimerültek. Megbízható tisztetek, kik segítségükre lehetnének, nagyon kevesen vannak, mert fiatal a menetalakulásokkal bevonult egyének^ akiknek tapasztalataik nincsenek és erélyük is hiányzik.

Esetleges komoly következmények elkerülése céljából az ezred felváltását a lehetőséghez képest rövid időn belül kérem. 1 —2 nap teljes pihenés máris kedvező hatással volna». (Az ezredet megnyugtathattam, hogy felváltása 12 én vagy 13-án meg fog történni.)

A 12. h. gy. e. jelenti, hogy már csak 1 tiszttel, 15 tisztjelölttel 110 puskával rendelkezik; az 1 tiszt — az ezr.-pkon kívül — egy besorozott huszárhadnagy!

Hasonló volt többé-kevésbé a helyzet a többi csapattesteknél.

Nagyon idejében jött tehát a harcszüneten kívül az 51. honvéd.-ho

megérkezése és a IX. menetzljak bevonulása; mindkét tényező lehetővé tette a csapatok legalább egy részének felváltását az első sorban.

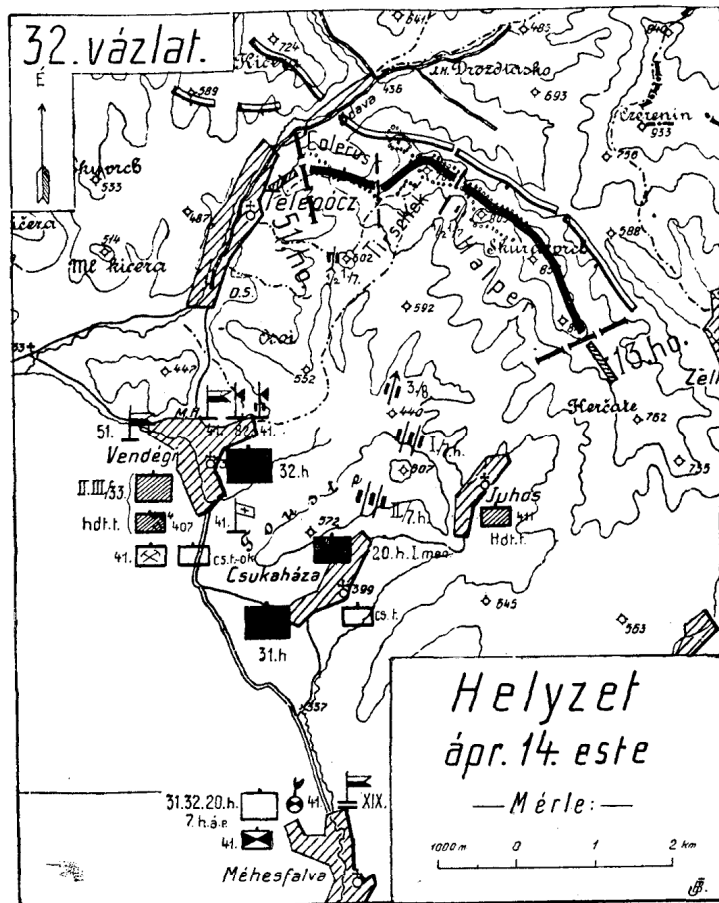
Az 51. honvéd.-ho. (Kornhaber altb.) 11-én lépett a XIX. hdt. kötelékébe s annak intézkedése alapján váltotta fel hadosztályunk bal-szárnyát a teiepóci templomtól 1000^x K.-re húzódó vonalig. A felváltás 12-én este történt. Végrehajtása után a 11/28. és 11/99. zljak bevonultak a 29. ho.-hoz A.-almádra, a 86. menetzlj mint hdt. tartalék F.-almádra. A 12. és 31. h. gy. e., a ½ 32. h. gy. e., a ½III/67. zlj és a 82. dd.pság Vendégire, az 1/20. h. zlj a 602 magaslatra kerültek, mindnyájan egyelőre mint ho.-tartalék. Az új szakaszbeosztás szerint: a) Colerus ezds. átvette Schamschula tb. helyett a szakaszt, mely a telepóci templomtól mintegy 1000^x ÉK.-re fekvő ponttól, a 788 magaslatlaltól kb. 800^x DNy-ra lévő második taligaútelágazásig terjed (IV/34., I. 11/33. és ½ 32. h. gy. e.); b) Tirscek ezds. jobbra csatlakozott a 788-803 közti hegynyeregig (11/20. h., III/33. és 92. ezr.); c) Halper alezds. szakasza egyelőre változatlan maradt.

(Az 51. ho.-ról szólva meg megemlíteni akarom azt a különös esetet, hogy a ho.-nak 300. h. gy. e.-e felváltotta a tőlünk jobbra álló 13. osztrák Landwehr-ho.-nak összes, a harcvonalban lévő csapatait; amellet a 13. hopság megtartotta a parancsot az arcvonalt felett, úgyhogy ebben az esetben egy osztrák Lndw.-pság alatt kizárólag *csak* honvédcsapatok álltak az első sorban!)

Az 51. ho. által történt felváltással kapcsolatosan a tüzérség is — tekintettel a védelmi vonal eltolására — állást változtatott, így került 13-án a 7. h. á. ezr. I. osztálya a 607 magaslatra (Juhostól ÉNy.-ra), az ezr. II. osztálya Csukaháza északi kijáratához, a 3/8. tarack-üteg állásában maradt 440-nél, a hegyi ütegből 1 löveg a 803 magaslaton ment állásba, míg a többi 2 löveg a 602 magaslaton maradt.

A IX. menetzljak bevonulása, azután még más csapatok felváltását és azzal a kötelékek további rendezését is lehetővé tette: 13-án és 14-én felváltatott a 33. ezr. a Colerus és Tirscek-szakaszban s Vendégin egyesülve menetzljjal, A.-almádra menetelt a hdt. pság rendelkezésére; helyébe jött a 12. h. gy. e., miután menetzlját már beolvastotta kötelékébe; az ezr. egyszersmind a Colerus-szakaszban lévő ½ 32. h. gy. e.-et is felváltotta, mely utóbbi azután Vendégin az ezr. másik felével egyesült; a ½III/67. zlj Vendégiről a Halper-szakaszban lévő másik ½ zljhoz csatlakozott, onnan pedig a 34. ézr.-nek egy százada, (a másikat a puskalétszámra való tekintettel még nem lehetett kivonni a szakaszból) átment a ColeruvS-szakaszba, hogy egyesüljön a IV/34. zljjal; a 31. h. gy. e és az 1/20. h. zlj Csukaházán, a 32. h. gy. e. Vendégin sorozta be menetzlját.

A ho. helyzete április 14-én este a 32. vázlaton van feltüntetve.

- Megjegyzés : 1. Csapatelosztás a szakaszokban :
- Colerus-szksz : 1 zlj H 12., 5 szd/34.
 Tirscek- « 1 zlj H 12., II/H 20., 2 szd/92.
 Halper- « III/H 20. 1 szd/34. 2—2 szd/32. 48. ; 71., 3 szd/49. III/67.
 Ho. tart. « H 31. 32., I/H 20.
2. Lovasság lóról szállva a 43. ho.-nál, lovak Pazdicson.
3. Lőfegyverállomány (a 12., 20. és 31. h. gy. e.-nél a besorolt menet alakulással) :
12. h. gy. e.	860 p.	2 gp.	49. menetzlj	440 p.	— gp.
20. h. gy. e.	1540 p.	8 gp.	IV/34. zlj	460 p.	4 gp.
31. h. gy. e.	1070 p.	2 gp.	14. 15/48.	140 p.	3 gp.
32. h. gy. e.	460 p.	2 gp.	1. 2./32.	330 p.	6 gp.
92. ezr.	100 p.	— gp.	1. 2./32.	210	— gp.
III/67. zlj	490 p.	1 gp.			
- Összesen : 6100 p. és 28 gp.

A csapatfelváltások kevés surlódással bonyolódtak le, az oroszok nem igen zavarták. úgy látszott, ők is szenvedtek az időjárás mostoha-

ságától és küzdöttek élelmezési nehézségekkel; leginkább vonalaik megerősítésén dolgoztak és akadályokat raktak ki azok előtt. Aránylag legtevékenyebbek voltak még 11-én, mikor délelőtt folyamán a 803, röviddel rá a 814 magaslatot, délután pedig kétszer is a 788 magaslatot támadták; mindannyiszor visszaverettek. Nem több eredménnyel járt újbóli támadásuk 14-én a 803 -> ellen. A támadásokon kívül csak tüzéségükkel lőtték, különösen a Skura vrch. szakaszt, továbbá Telepócot és Vendégit is, úgyhogy szükséges volt, a 20. és 31. h. gy. e.-et menetzlajaikkal való egyesülés céljából Csukaházára áthelyezni, nehogy a nagy csapatösszevonás Vendégin még inkább a helysége terelje az oroszok tüzt. (Az oroszok különben a Kiceráról teljesen be-látták Telepócot és Vendégit s csodálni lehetett, miért nem zavarják alaposabban az ott elhelyezett csapatokat.)

A hdt. pság a minapi sikertelen kísérlet után is azon a nézetben volt, hogy az elvesztett Kicera-magaslatot mielőbb vissza kell szerezni, a hds. csop. pság ellenben — legalább egyelőre — nem osztotta ezt a nézetet. A hdt. pság erről a nézeteltérésről — még 11-én — az alábbiakban értesített, engem egyszersmind javaslatlételre felszólítva:

«Tersztyánszky Ő Nagyméltósága a tegnapi állományjelentésekből következtetve arra az eredményre jutott, hogy az erőviszony a XIX. hdt.-nél — dacára az 51. ho. alárendelésének — az oroszokkal szemben előnytelen. Meg kellene tehát fontolni, nem volna-e előnyösebb a támadással — mely hasonló körülményekre találva, mint a 41. ho. múltkori támadása — addig várni, míg az oroszok a jól megerősített 748—Kicera-magaslatvonalról leszállnak és azzal erélyesebb tüzerhatásnak lehetőségét is megadják?

A szárnytámpontokat — Na Stobah és 788 — ehhez megfelelően meg kellene erősíteni. A 41. hopság a kérdéshez, mielőbb írásban foglaljon állást».

A ho.pság még ugyanaznap következőkben felelt:

«A ho. támadása 9-én az Udava-völgy két oldalán és a Kicera — Kicursky grun magaslati vonal ellen, főleg az oroszoknak a Kicerán levő jól megerősített vonala előtt akadt meg, mire azután az ellenségnek harcba vetett erős tartalékai által végleg visszaszorítottatott.

Az oroszok részéről a ho. arcvonalával szemben az 57—60. és â 137—139. ezredek álltak. Ha egy orosz század puskaállományát 150-nel tételezzük fel, akkor a 41. ho.-nak kb. 8500 puskájával szemben' 16.800 orosz puska állt.

Az erőknek ez az aránytalanságát az 51. ho. bevetésével, ha nem is egészen, de legalább részben kiegyenlítették. A ho. zljainak egyenkénti puskaállománya kb. 650, összesen tehát az egész ho.-ban 7800; hozzá-

számítva a 41. ho.-nak mostani 4500 puskaállományát, 12.300 puskával állnánk az oroszok 16.800 puskájával szemben, kik ugyan a 9-iki harcban szintén tetemes veszteségeket szenvedtek, de azokat valószínűleg eddig már pótolták.

A számbeli különbség maga azonban — miután valószínűleg nem igen nagy — nézetem szerint nem szólna esetleges támadásunk ellen.

A nehézség inkább abban rejlik, hogy a támadást a Kicursky grun — Kicera magaslati vonalra egyenest, arcvonalba kell előre vinni és hogy a Kicera—Telepóc—788 pontok közti térséget az orosz tüzérség rendkívül hatásos tűz alá foghatja.

Nézetem szerint a támadást okvetlenül Na Stobah felől egy erős csoporttal, oldalozással támogatni kellene, és pedig úgy, hogy a 748-on át a Kicursky grunra irányított lökés az ellenséget állásából kivesse, nem pedig úgy, mint az 9-éi történt, mikor a Haas-csoport erejének egy részével a 74S magaslatot délről megkerülte és az oroszok így — ezen magaslat birtokában — észak felé, a Búgni Wierch irányában támogató erejükkel összeköttetésben maradhattak.

Magától értetődik, hogy a 788 magaslat felől is kellene ilyen oldalozó hatásra törekedni, ami különben 9-én eredménnyel is járt.

Ilyen föltételek mellett a támadást már most nem találnám kilátástalannak, mint, további feltételt még *több* tüzérséget megemlítve. A ho.-nak pl. csak *egy* tarackütege van.

Sok érv szól amellett is az ellenséget előbb leszállni engedni a magaslatról s csak azután rátámadni, csak hogy ebben az esetben a 788 és Na Stobah magaslatok megtartása -- mint ahogy az feltételeztetett — alig volna biztosítható. Mielőtt az ellenség Telepócon előtörne, okvetlenül azon lesz legalább a 788 magaslatot birtokába ejteni, hogy meneküljön a magaslatról fenyegető oldalozó behatástól. Tényleg az oroszok ma erőlködésüket főleg a 788 ellen irányítják.

Ennélfogva a támadásnak ezen másik változatánál azzal kellene számolni, hogy arcvonalunkat visszavesszük talán Plisky vrch— Osoi — 498 (Juhostól É.-ra)—Kercate vonalába, hogy azután, ha az ellenség követ, ellentámadással rátörjünk. Minél előbb történik ez az ellentámadás, annál kevesebb idejük lesz az oroszoknak tüzérségüket a nehezen járható utakon előrehozni és érvényesíteni».

Lényegében előterjesztésem azt mondta, hogy a támadás jelenleg kilátástalan, mert két fölfeltétele: megfelelő erőcsoport, mely Na Stobahról oldalozva hasson és elegendő számú tüzérség hiányzott.

A hdt. pság még 11-én elrendelte egy közbeeső állás (a mostani és a nagyjában már kiépített, Vendégitől és xMéhesfalvától Ny.-ra fekvő 2-ik védelmi vonal közt) berendezését. Az állás a Juhoson keresztül DNy. irányban lejtő mélyvonaltól (itt csatlakozás a 13. ho.-lyal) — 607 —

Osoi 552-ön át Telepóc déli végéhez húzódik — csatlakozás az 51. ho.-hoz 1000 ⇄ Ny.-ra az Osoi 552 ponttól.

Az 1/11. árkászszázad utasított a vonal kiépítéséhez már 12-én hozzáfogni, úgyhogy az erődítési munkálatok a két állásban párhuzamosan folytak: a közbeeső állásban az Osoi-magaslaton dolgoztak árkászaltisztek vezetése alatt orosz foglyok és a 10/61. katonai munkásosztag, a 2-ik védelmi vonalban — Vendégitől Ny.-ra — az árkászszázad. 13-án az Osoi-állás földmunkálatai nagyjában befejeződtek s kb. 1 km drótkadály elkészült.

A hadosztályt ugyan nem érintette közvetlenül a következőkben említett, 14-én leért hds. főparancsnoksági rendelet, de miután a hadsereg nemzetiségi viszonyaira — különösen a csehekre vonatkozólag, — éles világot vet, annak lényeges tartalmát rövidesen közlöm:

« . . . több cseh illetőségű csapattest menetalakulásainak szelleme a háterszágban foganatosított minden elővigyázati rendelkezések dacára hónapról-hónapra mindinkább romlik; besorolásukkal egyes ezredek minősége annyira süllyedt, hogy kiszámíthatlan magatartásukkal veszélyt képeznek harcban a szomszédcsapatok számára.» (Ilyen volt p. o. számunkra all. ezr. a 29. ho. kötelékében!) Ennélfogva a hds. főpság elrendelte, hogy a hdt. pságok tegyék megfontolás tárgyává a kérdést, vajjon az ilyen cseh menetalakulások besorozhatók-e veszély nélkül ezredekhez? Ha nem, akkor őket «más nemzetiségű — különösen német vagy magyar — ezredekhez kell beosztani úgy, hogy minden körülmények közt könnyen szemeltartható kisebbséget képezzenek . . . -a csapatok, melyekhez ilyen cseh legénységet beosztanak, utasítandók, hogy azokat szigorúan ellenőrizzék és velük szükség esetén kíméletlenül elbánjanak».

Mindezek dacára a csehek majdnem a háború végéig bizonyos elnéző, majdnem bátorító elbánásban részesültek.

Április 15—18. A többnapig nyugalmat négy napig harcos időszak váltotta fel. Most a Skura vrch állt a harcok középpontjában, védelmi vonalunknak az a része, melyet eredetileg a 13. ho.-nak kellett volna megszállni s melyre azután mikor a 13. ho. az oroszoktól visszavetve, Zellőre leszorított, egy 7 csapattestből álló keveréket irányítottak Heisegg ezds. psága alatt A szakasz később — mint azt már tudjuk — a 41. ho.-hoz került és fölötte Halper alezds. vette át a pságot; de a megszálló csapatok tarkaságán már nem lehetett segíteni s ez a körülmény flem kevésbé járult hozzá, hogy a Skura vrch az ellenség komoly támadásánál -- amilyen most történt — annak kezébe essék. Csak négy napig harc és nagy veszteségek árán tudtuk aztán megint visszaszerezni.

Hátrányos körülmény volt még, hogy az orosz támadás a ho.-t

épen akkor érte, mikor tartalék nem állt közvetlenül rendelkezésre. Az előtte való napokon a ho. tartalék egyes részei fenn voltak a 602 és 592 magaslatokon, hogy kéznél legyenek a harcvonalat szükség esetén támogatni. Tegnap — 14-én — azonban a 31. és 32. h. gy. e.-et, valamint az 1/20. h. zlját levontam Vendégire, illetve Csukaházára, hogy ott menet-alakulásaikkal teljes nyugalomban egyesülhessenek. Ugyanabból a célból a 33. ezr. is kivonatott a harcvonalból, hogy azután Vendégiről A.-almádra meneteljen a hdt. pság rendelkezésére. Kértem ugyan — már 13-án — a hdt. pságot, engedné át az 51. ho.-nak Vendégire előrevont 407. h. zlját, hogy azt a harcvonalt mögé annak esetleges támogatására előretolhassam, de a hdt. pság úgy találta, hogy ennek a zljnak Vendégin kell maradni s csak konkrét szükség esetén volna nála igénylendő.

Így az oroszoknak *április 15-én* d. e. 4^h-kor váratlanul ért támadása a Skura vrchre harcvonalkat — egyelőre — tartalékok támogatása nélkül találta; csak a Halper-szakasznak csoporttartaléka — 48. ezr.-nek 2 százada — állt a 803 magaslat mögött. A támadás oly meglepetésszerűen történt s oly gyorsan követte azt az oroszok betörése a Skura vrch-magaslaton, hogy Halper az orosz támadással egyidejűleg vonalának áttörését is jelenthette d. e. 4^h 15'-kor.

Azonnal felriasztattam a Vendégin levő 32. h. gy. e.-et — mely menetzlját akkor még nem sorozta be — s az 592 magaslatra irányítottam Halper rendelkezésére, hogy ellentámadással elvesztett állását visszafoglalja. Az eset akkor még nem látszott olyan komolynak s a 32. h. gy. e.-et — kb. 400 puska — egyelőre elegendőnek tarthattam az ellentámadás végrehajtására. Mindamellet elérkezettnek találtam az időt, a hdt. pságtól újból elkérni az 51. ho.-nak Vendégin és Juhoson levő zljait (407. és 411.) annál inkább, mert helyesebbnek véltem a 31. h. gy. e.-et Csukaházán — mely éppen menetzljának besorozásával volt elfoglalva — meg nem bolygatni, hogy azután szükség esetén már mint újból szervezett egészset alkalmazhassam. A hdt. pság a két zljat rendelkezésemre bocsátotta, mire — a beérkezett jelentésekre, hogy az orosz betörés nagyobb méretű, az összeköttetés 814 felé megszakadt és már a 788 magaslatra is támadnak — a 407. h. zljat Vendégiről azonnal (d. e. 5^h30'-kor) a 32. h. gy. e. után az 592 magaslatra küldtem Halper rendelkezésére, míg a 411. h. zljat d. e. 6^h-kor Juhosról a 814 magaslatra irányítottam következő paranccsal:

«Ellenség a Skura vrchen állásunkba betört. Vendégiből a 407. h. zlj és a 32. h. gy. e. az 592 magaslaton át ellentámadásra rendeltetett. 411. h. zlj *azonnal* nyomuljon a 814 magaslatra elő és a Vendégiből előrendelt tartalék ellentámadásával lehetőleg összhangban támadjon a betört ellenség keleti szárnyára, a Skura vrch irányában».

A zlj d. e. 6^h50'-kor indult Juhosról.

A támadás «ezek szerint két csoporttal két irányból rendeltetett el — Halper arcvonalba a Skura vrchre, a 411. h. zlj oldal ózva 814-ről — mert, amint már említettem, Halper és 814 közt az összeköttetés megszakadt, mi egységes vezetést legalább egyelőre kizárt; egységes időpontot a támadás megkezdésére nem állapítottam meg, mert ezáltal esetleg csak késleltetnem volna az ellentámadás kezdetét, azonkívül a terepviszonyok s azok folytán a harc hosszabb tartamának valószínűsége az együttműködést kisebb időeltérés mellett is biztosította.

Miután így a pillanatnyilag rendelkezésre álló erők mind kiadattak, felkértem az 51. ho.pságot, tolna a lehetőség szerint valami erőcsoportot a 602 magaslatra, hogy az szükség esetén a 788 magaslaton megtámadt Tirschek-szakaszt támogathassa (az 51. ho. arra egy századot irányított a 602 pontra); sürgettem továbbá a 31. h. gy. e.-nél d. e. 7^h-kor a menetzlj beolvasztását, hogy az ezred mielőbb menetkész legyen; egy századát az ezrednek pedig a 440, illetve 498 pontokra irányítottam a 607 magaslaton állásban levő tüzérség közvetlen biztosítására.

Az 1/20. h. zlj az éjjel felváltva csak most érkezett Csukaházára, hogy szintén menetszázadát magához vonja; ezzel tehát egyelőre még nem intézkedhettem.

D. e. 10^h20-kor a hdt. pság a 33. ezr.-nek még Vendégín levő s menetzljával már egyesült két zlját is alámrendelte.

Ezalatt az ellentámadás Halper részéről — hóban és esőben — megindult; balszárnyán a 32. h. gy. e. Szentgyörgyi alezds. vezetése alatt nagy lendülettel előretört s csakhamar elérte a 803—788 közti nyeregben a régi állást, 250 foglyot ejtve. Nemsokára az oroszok azonban visszaszorították, mikor Tirschek szakaszában a 788 magaslat is elveszett. Közben a Halper-csoport közepe és jobbszárnya, nehezen küzdve, csak lassan jutott előre; d. e. 11^h-kor kb. a Skura vrch írás «S» betűjének magasságába érve — a támadás itt megakadt.

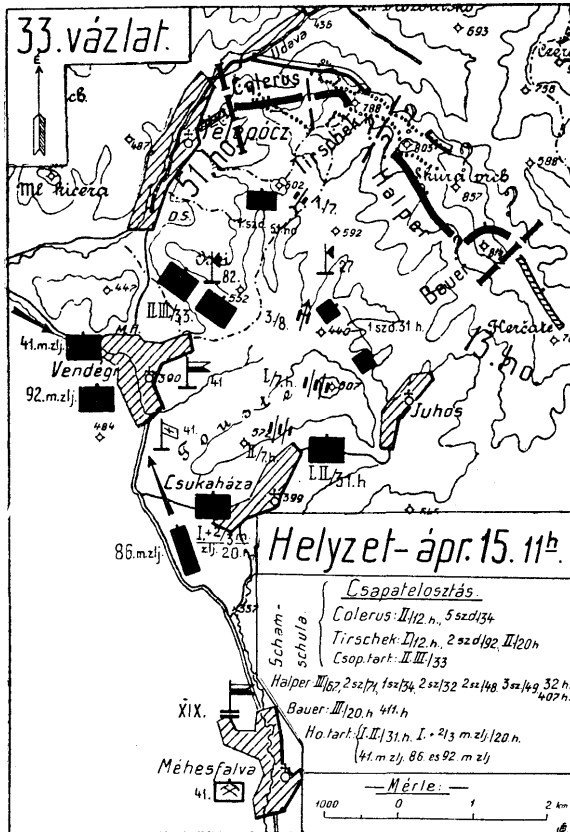
Röviddel előbb a 411. h. zlj. indította meg oldalozó támadását a 814 magaslatról Skura vrch felé. A 814-en Bauer szds. állt a III/20. zlj jal; őt az oroszok reggeli betörése elvágta a Halper-csoporttól s mostanáig az oroszoknak hat támadását verte vissza nagy veszteséget szenvedve, de állását szívósan tartotta, jobbra csatlakozva a 13. ho.-nak — mint már említettem — honvédek által megszállt vonalához. A 411. h. zlj oldalozó támadása nem igen tudott tért nyerni, rövid idő múlva szintén megakadt.

A 788 magaslat előbb említett elvesztése és ennek következtében a Tirschek-csoport visszamenése alkalmával rés támadt a harcvonalba a Halper-szakasz balszárnya felé s azzal lehetővé vált orosz erőknek esetleges előretörése az Osoi irányában, azért az alámrendelt II. III/33. zljakat Vendégiről az Osoira toltam előre; nemsokára rá pedig — mikor

Halper támadása d. e. 11^h-kor megakadt — a két zljat, valamint a Golems- és Tirscek-csoportot Schamschula tb. mindenkor bevált, egységes parancsa alá helyeztem azzal a megbizással, hogy «a régi állások visszacszerzésére és Halper ellentámadásának előbbrevitelére és azzal kapcsolatosan támadjon, jobbszárnyával balra a mélyvonalról, mely az 592-es magaslattól közvetlenül északra a 803—857 közti nyereg felé vonul».

Így most a ho. arcvonala 3 szakaszba tagozódott: 1. Schamschula tb. szakasza Colerus- és Tirscek-alszakaszokkal, kapcsolatban vele 2. Halper szakasza és közvetlen összefüggésen kívül 3. Bauer szakasza a 814 magaslaton.

A ho. helyzete ápr. 15-én d. e. 11^h-kor a 33. vázlaton van feltüntetve.

A 31. h. gy. e.-et d. u. 1^h-kor — miután menetzlját besorozta — mint ho. tartalékot a 440 ponthoz; a 41. menetzlját pedig d. u. 2^h-kor, pihenés után (A. Almádról jött és Vendégin étkezett) a 602 magaslatra irányítottam szintén mint ho. tartalékot.

A támadás, délután az egész arcvonalon lassan tért nyert. Élénkítésére d. u. 3^h 40-kor a 31. h. gy. e. egy zlját Halper parancsa alá helyeztem, az ezred másik zlját pedig a 814 magaslatra küldtem, hogy onnan, erősítve Bauer-csoportját, azzal együtt folytassa az oldalozó támadást a Skura vrch felé. A 31. h. gy. e.-et a 440 pontnál az 1/20. h. zlj helyettesítette mint ho. tartalék.

D. u. 5^h-kor Halper-csoportja a gerincvonalat mintegy 300^x-re megközelítette, helyenként elérte még régi állását is; Schamschula pedig a Tirschek-csoport jobbszárnyával a 788-tól 100^x-re állt, a csoportjához tartozó 33. ezr. a 803 magaslat felé nyomult előre.

A hdt. pság a Skura vrch körüli küzdesnek nehézségéről értesítve, d. u. 6^h-kor még a Vendégire irányított 86. menetzlját — mostanáig hdt. tartalék — is alám rendelte.

Végre d. u. 7^h-kor a támadó Halper-csoportnak sikerült a Skura vrch magaslatára betörni s azt visszafoglalva meg is tartani; abban az időben a Schamschula-csoportból a 33. ezr. a 803 magaslatot 100^x-re megközelítette; a támadó arcvonal többi része változatlanul tartotta elért vonalát.

Tekintve a csapatoknak az egész napon át tartó nehéz küzdelem folytán nagyfokú kimerültségét, éjjelre beszüntettem a támadás folytatását következő paranccsal d. u. 7^h 30-kor:

«Ellentámadásunk által eddig nyert állásaink az éjjelen át okvetlen tartandók. Ajánlatos tartalékokat a harcvonalból kivonni és azokat esetleges ellenséges támadások visszaverésére közelben kéznél tartani.

Az újonnan rendelkezésre bocsátott tartalékokból alárendelem Halper alezrdsnek az 1/20. h. zlját az 592 magaslaton, Schamschula tb.-nak a 41. menetzlját a 602 magaslaton.

Ezek a tartalékok arra szolgálnak, hogy az oroszoknak esetleges éjjeli támadása okvetlen visszavetessék, azért szükség szerint közelebb is vonandók a harcvonalhoz.

Holnap d. e. 6^h-kor mindkét csoport összes erejével folytassa támadását, hogy régi állásait az egész vonalon visszaszerezze. Bauer szds. csoportja egyidejűleg támadni fogja a Skura vrchet a 814 magaslat felő!»!

A támadás esetleg szükséges támogatására még intézkedés történt a rendelkezésre álló menetalakulások előrevonására, és pedig útba indított holnap (16-án) d. e. 4-ra a 20. h. gy. e. két menetszázada Csukaházáról a 440.-hez, a 92. menetzlj Vendégiről 292-re, a 86. menetzlj ugyancsak Vendégiről a 602 magaslatra.

Estefelé Bauer szds. bejelentette szándékát éjjeli rajtaütéssel a Skura vrch birtokába jutni. Indítványát a ho. pság elfogadta.

A késő esti helyzetet — d. u. 9^h 15'-kor — összefoglalja a következő, a hdt.-nek tett jelentés:

«814 magaslaton az ottani csoport jobbszárnya változatlanul tartja régi állását, balszárnya 80 —100^x-re régi állása előtt; Halper csoportja visszafoglalta régi állását a Skura vrchen és biztos kézben tartja; jobbra-balra a nyergekben és a 803 magaslaton még oroszok állanak; saját arcvonalunk 100—150^x-re előttük; egy, a 788—803 közti nyeregből d. u. 9^h-kor előtörő orosz ellentámadás saját támadásunkat megállította; Tirschek- és Colerus-szakaszok változatlanul; a II/7. h.a. osztály Csukaháza északi végéről az A.A.-lmádtól keletre lévő 333 kereszthez állást cserélt».

Még késő este — d. u. 10^h-kor — a VIII. hdt. pság részéről (a VIII. hdt. a Schmidt-hdt. helyében vette át a parancsot az utóbbinak csapatai felett; tehát a szomszéd 13. ho. is alája tartozott) arról értesültünk, hogy a 13. ho.-nak Ma der ezds. dandára (osztr. 1. és 24. Lndw. ezr. mind a kettő bécsi) holnap, 16-án kora reggel a Kercate területére vonul s onnan a 41. ho.-lyal történt előzetes telefoni érintkezés után szükség esetén és egyetértésben vele annak támadását a Skura vrchre támogatni fogja.

Bauer szds. csop.-jának éjjeli rajtaütése — 16-án d. e. 1^h-kor — nem járt a várt eredménnyel; balszárnya ugyan valamivel előbbre jött, de az összeköttetés Halperrel még nem állt helyre. Máskülönb az egész arcvonalon éjjelen át többé-kevésbé élénk tűzharc.

A támadás *április 16-án* d. e. 6^h-kor parancs szerint újból megindult. Schamschula jobbszárnya és Halper balszárnya arcban tört előre, míg Halper jobbszárnyából a Skura vrchen egy zlj a 803 felé eső nyeret oldalazva támadta. Bauer a 844 magaslaton az oroszok által maga támadtatva, nehéz küzdelemben állását szívósan tartotta, de oldalazó hatásra a Skura vrch felé egyelőre nem gondolhatott.

A támadás nem igen tudott tért nyerni; az oroszok szívós ellentállásán minden kísérlet az előrejutásra hajótörést szenvedett, sőt a Skura vrch és a 844 ellen maguk ismételten támadtak, úgyhogy Halper, illetve Bauer csak nehezen tarthatták magukat. A harcok d. e. 11^h-ig csak annyit eredményeztek, hogy Halper és Bauer csoportjai közt megint létrejött a szoros összeköttetés. A harc állt!

A VIII. hdt. által ígért támogatás a Mader dd. részéről egyelőre elmaradt. A dandár d. e. 1^h-kor indult el Szedreskéri, d. e. 5^h 30'-kor ért el Juhosra s ott pihenőt tartva, csak d. e. 10^h 30'-kor volt kész előny omulását onnan a 844 magaslatra megkezdeni.

D. u. 2^h-kor a ho.-nak még az éjjel rendelkezésre bocsátott, de Vendégire csak most ért két zlját a 48. ezr.-nek előrevontam ho. tartaléknak a harcvonal mögé, 1—1 zlját az 502, illetve 602 magaslatra; ugyanakkor átutaltam a 92. menetzljat. Halpernek, veszteségei pótlására; a 20. h. gy. e.-nek még be nem sorozott 2 menetszázadát (a 3-ik már be-

osztatott az 1/20 h.₄zljhoz) pedig felirányítottam, mint ho. tartalékot 844-re Ágoston alezr. vezetése alatt, ki eddig mint ezr. pk. lenn maradt Csukaházán, hogy a menetszdek beosztását a zljakhoz személyesen szabályozza, most azonban, a változott helyzet folytán felment a 814 magaslatra, hogy ott a Bauer-csoport felett (III/h.20.,H.411. és 2 menet-szd h. 20.) átvegye a pságot.

Estére harcvonulunk szívós kitartással vívott harcban helyenként valamivel előbbre jutott, sőt a 33. ezr. a 803—788 közti nyeret is elfoglalta, de a nevezett nyergen s a már tegnap visszanyert Skura vrchen kívül régi állásait a gerincen nem tudta elérni.

A Mader-dd. támogatása még mindig váratott magára Kb. d. u. 3^h-kor felért ugyan a 814 magaslatra (Szedreskéről elindult d. e. 1^h-kor, tehát a 7 km hosszú utat 500 m. emelkedéssel 14 óra alatt tette meg!) s támadásra csoportosult — telefoni megbeszélés alapján — a Skura vrch irányában, de a támadás Mader ezds. kérésére estére, majd másnap reggelre halasztatott. Az osztr. Lndw.-ezredek azonban erre az időre sem tudtak elkészülni, a támadás nem tudott megindulni. Látva, hogy így, egységes vezetés nélkül, csak megbeszélés útján egységes akció nem létesülhet, következő jelentést, illetve indítványt intéztem — miután az egész éjjel hiábavaló várakozással múlt el — *április 17-én* d. e. 6^h-kor a hdt. psághoz:

«Mader ezdsel egyetértésben megállapítottuk, hogy csoportja hadosztályom jobb szárnyával együtt tegnap d. u. támadni fog a 814 Skura vrch közti területre. Kivánságára a támadás elhalasztatott, hogy azt a sötétség beálltával rajtaütésszerűleg végrehajtsuk, az időpont d. e. 2^h-ra, majd d. e. 4^h-ra megállapítva.

A támadáshoz Mader ezds. dandárának 2½ zlját csoportosította a lobbí lent maradt Juhoson mint tartalék. Jelentése szerint támadó csoportja nem igen jut előre, kéri a támadás újbóli elhalasztását estére a sötétség beálltáig.

Miután ezek szerint a támadás ismételen halasztást szenvedett, kérem a hdt. pságot, eszközölné ki, hogy Mader ezds. egész csoportja alámrendeltessék, legalább hogy én a támadás időpontját meghatározhasam és elrendelhessem. A támadás nehéz, de egységes vezetés nélkül kilátástalan.

«Pótlólag még jelentem, hogy Mader ezds. tegnap este Bauer csoportját ½ zlj megerősítette, 2 zlját pedig támadásra csoportosította a Skura vrch felé; azok közül az egyik zlj ma d. e. 5^h-kor még mindig csak gyülekezésben volt. A támadás azután meg se kezdődhetett, mert a 2 zlj még most se érte el harcvonulunkat.

A 2 zlj — jelentések szerint — nagyon kimerült, már két napja hiányosan élelmeztek; 2 század még lent van Juhoson.»

Indítványomra a Mader-csop. d. e. 9^h 20'-kor parancsom alá helyez-' tetett.

A támadást most, késő nappal végrehajtani — kezdésének időpontját nem igen tűzhettem volna ki a déli óra előtt — nem látszott célszerűnek már azért sem, hogy az osztrák Lndw. kimerültsége ne szolgáltasson újból okot a támadás elhalasztására. Tervbe vettem tehát annak éjjeli, azaz inkább holnap reggeli végrehajtását.

Addig is a szakaszokhoz következő parancs ment d. e. 6^h 40'-kor: «A szomszéd ho. támadása a Skura vrch irányában elmaradt. A szakaszok tehát elfoglalt állásaikat tartsák, magukat ássák be s lehetőleg vonjanak ki tartalékot a rajvonalból.

Iparkodjanak az orosz állás gyöngye pontjait megállapítani s azokról jelentést tenni. Szándékom a támadást következő éjjel végrehajtani. Ehhez a szakaszokat újabb tartalékokkal fogom megerősíteni.

Mindenekelőtt szemelőtt tartandó, hogy a régi állást a gerincen mindenáron vissza kell foglalni».

Az éjjel különben — a Mader-dd.-dal való súrlódásokat nem is tekintve — meglehetősen mozgalmas volt; a tűzharc tovább folyt; a Skura vrchen a jobbszárny századunk rohammal visszafoglalta régi állását; orosz ellentámadások a Skura vrchre visszaverettek.

D. e. 7^h 30'-kor Ágoston alezds. átvette a parancsot a Bauer-csop. fölé.

D. e. 10^h 30'-kor értesítettem a szakaszokat az éjjelre tervezett támadás mikéntjéről, hogy ennek alapján tájékozódjanak és előkészíthessék a támadást:

«Az éjszakára tervezett támadást következőképen szándékozom végrehajtani:

A 48. ezr.-nek a 602 magaslaton lévő zlját Schamschula tb.-nak, az ezr.-nek 592-ön lévő zlját Halper alezds.-nek rendelem alá.

Schamschula tb. ezzel a zljjal a 803 magaslatot támadja főképen nyugatról; Halper alezds. a neki alárendelt zljjal egyrészt ugyanazt a magaslatot keletről támadja, másrészt a Skura vrch felé fordul; ugyanabban az időben Mader ezds. a Skura vrch felé keletről támad.

A terv végrehajtására a nevezett zljak pkai azonnal a helyszínen tájékoztatandók; a zljak maguk csak később tolandók közelebb az arcvonaltól; jelentést várok, hogy ez az eltolás lehetséges-e nappal is?

A támadás kezdetét d. e. 3^h-ra tervezem; a szakaszprkok ddigi tapasztalataik alapján az időpont esetleges megváltoztatását javaslatba hozhatják. Támadási parancs még következik».

D. u. 1^h-kor a 32. h. gy. e.-nek ma beérkezett menetzlját a 440 ponthoz toltam ho. tartaléknak.

D. u. 3^h-kor azután következő támadási parancsot adtam ki:

«1. A főgerincen bírt régi állásból már a következő pontokat szereztük vissza:

814 magaslatot, Skura vrchet és a 803—788 közti nyeret.

2. A többi részek, különösen a 803 magaslat és a 814—Skura vrch közti nyereg visszafoglalására ho.-unk a Mader-csoporttal ma éjjel támadni fog.

2. Ehhez 18-án d. e. 3^h-kor a mostani állásból támadnak:

a) Schamscula tb. csop.-jávai és a 48. ezr. egy zljával (a 602 magaslaton) főerejével DNy. felől a 803 magaslatra; biztosítva baloldalát 788 felé; a hegyi üteg a 602 magaslaton parancsa alatt marad;

b) Halper alez. csop.-jávai és a 48. ezr.-nek másik zljával (az 592 magaslaton) — a Skura vrch megbízható tartása mellett — nagyobb erejével a 803 magaslatra, kisebb erejével a Skura vrch keleti lejtőjére; kapcsolatban marad kétoldalt Schamschula tb., illetve Mader ezds. csop.-jávai.

c) Mader ezds. — kinek a 814 magaslaton levő Ágoston-csop. alárendeltetik — csoportjával a Skura vrch és 814 közti ellenséges állásra; a 13. ho. által a 814 magaslat területére irányított hegyi üteg Mader ezds. parancsa alá lép.

d) Ho. tartalék a 32. h. gy. e. menetzlja a 440 pontnál.

4. A csapatokat — amennyire lehet — még nappal, az ellenségtől be nem látva csoportosítani; a támadást d. e. 3^h-kor egyidőben kezdeni.

5. Az összes tüzéség a tűz. ddnok utasítása szerint a támadás kezdetén tüzét a gerinc északi lejtőire, közvetlenül az ellenség állásai mögé irányítja.

b) Telefoni összeköttetés Schamschula tb., Halper alezds. álláspontjához és a 814 magaslatra már lefektetve; Mader alezds. álláspontját maga kapcsolja be a ho. vezetékebe.

7. Országos járművek sebesültek szállítására Juhoson, Csukaházán és 440 pontnál».

Kiegészítésül d. u. 6^h 30'-kor még közöltetett:

«Ellenséges tüzelés — különösen gp.-ból — a Skura vrchen szükségessé teszi az oroszokat mindenekelőtt az egész fennsíkról (a Skura vrch tulaj donképen egynéhány 100^x széles fennsík) leszorítani. Azért a Halper-és Mader-csoportok belső szárnyai támadásukat először is koncentrikusan a 857 magaslati ponton túl irányítsák, hogy azután — nevezett magaslatnak teljes birtokbavétele után — oldalazva támadhassák a 814 felé eső nyeret.

Schamschula csoportja előbb a régi állást a 803 magaslaton foglalja el, hogy *azután* 788 ellen fordulhasson».

Az arcvonalt egész napon át aránylag nyugodt marad; csak a 803 — 788 közti nyeregbe támadtak az oroszok — d. u. 6^h-kor — nagy erővel, de visszavetettek; egy, d. u. 9^h-kor a Skura vrch — 803 vonalunk ellen irányított támadásuk nem járt rájuk nézve több eredménnyel.

Reménykedve vártuk holnapi elhatározó támadásunknak eredményét.

Támadásunk *április 18-án* d. e. 3^h-kor megindult. Halper jobbszárnycsoportja Szentgyörgyi alez. vezetése alatt csakhamar elfoglalta a Skura vrch egész fennsíkját s onnan azután kétoldalt fordult úgy 814, mint 803 felé; ez alkalommal kb. 500 fogoly maradt kezünkben. Mader csoportja az erős ellenséges tüzértűzben nemigen jutott előre; Schamschula csoportjának előremenését az oroszoknak heves géppuskatűze a 803 magaslattól lassította. A szívós elkeseredettséggel vívott harc egész napon át dúlt; arcvonaltunk hol előrejutott egy kissé, hol nehéz küzdelem hiába iparkodott tért nyerni, de vissza nem ment. Schamschula jobbszárnya délben végre felér a 803 magaslatra, onnan bekanyarodik 788 felé, mikor összeütközik az oroszoknak ugyanabból az irányból előretörő ellentámadásával; az oroszok visszavetettek, a 803 magaslattal kezünkben marad, de a 788 elleni támadást már nem lehetett újból felvenni. D. u. 10^h-kor, sötétben, végre a Mader-csoport is hosszas előkészületek után, de rákövetkező élénk támadással a 814—Skura vrch közti gerincvonal birtokába jut.

Ezzel volt állásainkat a hátvonalon elértük; a 4 napos elkeseredett harc befejeződött. 15-én feljutottunk a Skura vrchre, 16-án visszafoglaltuk a 788—803 közti nyeret, 17-én a Mader-dd. elmaradt akciója folytán csak apróbb területnyereségeket értünk el, 18-án végre visszaszereztük a 803 magaslattal, a Skura vrch egész fennsíkját és az utóbbi és 814 közti egész hátvonalt. A 814-től a 803 magaslattig a gerincvonalon álltunk megint, csak a 788 magaslattal maradt az oroszok kezében. Azt már most visszaszerezni hiányzott az erő; birtok a hátvonal többi részének biztos megtartására nem is volt okvetlen szükséges; megvívása későbbi, alkalmasabb időre maradhatott.

A 18-i harcok teljes eredménye még nem volt áttekinthető, csak annyi látszott bizonyosnak, hogy a gerincet nagyjában visszaszereztük, mikor az elért vonal berendezésére estefelé következő parancsot adtam ki:

«1. A mai támadás befejezésével a ho. legközelebbi feladata a 814 — Skura vrch—803—788 vonal tartása lesz.

2. Ott, hol régi állásainkat elértük, azok műszaki megerősítéséhez minden eszközzel azonnal hozzá kell látni s azt lehetőleg gyorsan befejezni. Ezáltal az állások feltétlen tartása biztosítandó.

3. Ott, hol régi állásainkban még oroszok vannak, éjjelre oly vonalra kell választani, melynek tartása biztosítottnak látszik, úgy hogy azt

ellenséges előretörés esetére ne kellessen mindjárt feladni. Ezt a vonalat is műszakilag meg kell erősíteni, de úgy, hogy abban a megfelelő mozgás-szabadság meglegyen, nehogy a legénység élelmezése nehézségekbe ütközzön — ahogyan azt ma jelentették — vagy az egyáltalában lehetlenné váljon.

4. Az állás műszaki kialakítására még különösen elrendelem:

a) a 803, 857 és 814 magaslatokon sürgősen erős támpontok létesítendőek oly elrendezésben, hogy azok egymást szükség szerint támogathassák, de önállóan is védekezhessenek;

b) az összes szakaszok szoros kapcsolatot tartsanak.

c) Kellő mennyiségű drót hiányában ágtorlaszok alkalmazandók kiadós mértékben.

A legürgösebb szükség fedezésére még ma kiutaltatnak Schamschula- és Halper-szakaszok számára 10—10 karika szegesdrót, mely az 592, illetve 602 magaslatra szállítatik; további, minimumra leszállított igénylés telefonon bejelentendő.

A beérkező menet zljak (a 32. h. gy. e.-é és a szegedi kerületnek ismét hozzánk beosztott menet zljai; azonkívül a 12. h. gy. e.-nek 1, a 31. h. gy. e.-nek 2 gp. osztaga) besorolásával minden szakaszból legalább $\frac{1}{2}$ zlj mint ho. tartalék kivonandó a 602, 592 magaslatra, illetve 814-től délre. Azonkívül a raj vonalhoz közel erős szakaszartalékokat elhelyezni.

A ma elfoglalt állásról minden szakaszpk. holnap d. e. 8^h-ig részletes vázlatot küldjön be, melyből kivehető:

a) hol foglaltatott el a régi állás, hol egy új?

b) erők elosztása;

c) ellenséges állás és annak távolsága a saját állástól;

d) a saját állás műszaki kialakítása részletesen (támpont, akadály, összekötőárkok stb.); mindenütt megjelölni, mi kész, mi van készülöben».

Április 18.-a folyamán bevonult betegségéből felépülve Weeber ezds., a 31. h. gy. e. volt pka és átvette ismét az ezr. pságát.

A hdt. pság, ugyancsak 18-án, szállását Méhesfalváról Papházára tette át.

Április 15-én, az oroszok betörése alkalmával a Skura vrchen a hdt. pság — késő este — közölte, hogy a hds. pság «megütközésének (Befremden) adott kifejezést afölött, hogy az ellenség ma reggel a Skura vrchet elfoglalhatta», azzal a hozzáfűzéssel, hogy «az összes tekintetbe jövő pkok személyesen felelősek azért, hogy a helyzet a Skura vrchen minél előbb ismét helyreálljon. Azonkívül a hds. pság kijelentette, hogy helyi kudarcokat nem szabad hiányos megerősítési berendezésekkel mentetgni. A mai események a Skura vrchen mutatták, hogy ilyen, magaslatokon

fekvő állásoknál a szakasztartalékoknak a magaslaton kell lenniök, közvetlenül a harcvonal mögött, «természetes» fedezékekben («Naturunterkünfte»), hogy idejekorán beavatkozhasanak, *mielőtt* még az ellenség betört volna.

Az első vonal összes pkainak és csapatainak kötelessége fokozott figyelemmel és szakaszaik szívós védelmével az ellenségnek ilyen súlyos következményekkel járó betörését saját erejükkel megghiúsítani.

Elvárom, hogy a régi állások visszafoglalása után azok többé nem esnek az ellenség kezébe!»

Megint egy parancs, hangjában hasonló az általam az április 1-én lezajlott eseményekkel kapcsolatosan már közölt hds. parancssal. A parancsra semmi szükség sem volt, mert az oroszok betörése után megtéte-tett minden — mi az adott körülmények közt lehetséges volt — hogy az elvesztett állásokat visszaszerezzük; ami, mint láttuk, meg is történt: a Skura vrch maga már birtokunkban volt, mikor a hds. parancs meg-érkezett! Hogy az oroszoknak betörése sikerült, az minden csapaton megtörténhet és meg is történt, sőt épen a közelmúltban úgy balról a 29. ho.-nál, mint jobbról a 13. és 43. ho.-nál. Ez esetben sem volt a közvetlenül érdekelt szakasz- és csoportoknál szó mulasztásról, sem figyelem, sem bátorság vagy kitartás hiányáról. Inkább a magaslatnak annak idejében tarkán összeszedett csapatrészekkel sebtében történt megszállá-sában rejlett a hiba (mire az előzőkben már rámutattam); ha egyáltalán hibáról akarunk beszélni akkor a hibát máshol kell keresni.

A parancs hangjának kíméletlensége megint jellemző! Úgy látszik, maradványa még a «Landsknecht» időbeli felfogásnak, mely durva kímé-letlenségben katonai erényt látott s amelytől, sajnos, még mai nap is sok polgár és nem kevés katona nem tud szabadulni. De a kíméletlenség még nem erély!

Különben nem igen érthető, mire célzott a hds. pság, mikor «kudar-cok mentegetéséről» szólt? A hopság sem ilyen, sem más mentegetéssel nem élt! Épen úgy nem érthető, mik legyenek azok a «természetes» fede-zékek? (Naturunterkünfte.) A Skura vrchen nem láttunk olyasvalamit. Szakasztartalékok voltak ott, sőt közel a rajvonalhöz, de tudjuk, hogy azok dacára állások gyakran elvesztek. Ha pedig a hds. pság azt gondolta, ~ hogy az *összes* tartalékoknak közvetlenül a rajvonalhöz kell elhelyezkedve lenniök, akkor ellentétbe helyezkedett a hadi tapasztalatokkal, különösen a most lezajlott nagy háborúban, melyek azt mutatták, hogy az egy vonalban elhelyezett védelmi erőket az ellenség támadása sokkal könny-nyebben töri át, mint a mélyen tagolt védelmi vonalat, melynél a hátulsó tartalékok a már betört ellenséget ellentámadásukkal visszavethetik. Igaz, hogy a fennforgó konkrét esetben 15-én, a szakasztartalékokon kívül nem volt közelben ho. tartalék, amire a Skura vrchi harcok leírásá-

nál már rámutattam az okokat is megemlítve. De ez nem a hadosztályon múlt, mely idejekorán kérelmezte a hdt. tartalék egy részének átengedését, hogy azt közelebb tolhassa a harcvonaltól mögé; kérelmének nem adtak helyet. A betörést különben akkor sem lehetett volna megghiúsítani! A hds. parancsot nem adtam tovább.

A hds.prság végül részletes jelentést is kívánt az esemény lefolyásáról. A jelentést megtettük s abból kitűnt, hogy senkit mulasztás nem terhelt; s miután a jelentésből még az is kiviláglott, hogy a betörés helyét *közös* ds.-beli csapatok tartották megszállva, az eset el volt intézve.

Április 19. és 20. Április 19-én és 20-án — derült, szép időben — a harc ugyan szünetelt, de azért a védelmi vonal nem jutott nyugalomhoz. Az oroszok élénk mozgalomban maradtak.

Mindjárt a 19-re virradó éjjelen háromszor is támadták a 803 magaslatot — hasztalan; következő éjjel pedig négyszer ismétlődő tűzrajtaütéssel és apróbb támadásokkal nyugtalanították egész arcvonulatunkat; tüzéségük élénken lőtte ez éjjel, valamint 20-án egész napon át védelmi vonulatunkat és érzékeny veszteséget okozott nekünk.

Eközben hadosztályunk berendezkedett állásában s azt mindenképpen megerősítette, hogy az oroszoknak esetleges újabb nagyobb támadása készen találja.

19-én, mikor a 4 napi harcok befejezését már megállapíthattuk és eredményüket áttekinthettük, következő parancsot adtam ki a kötelékek rendezésére és a védelmi vonal további kialakítására:

«A ho.-nak és a neki alárendelt idegen illetőségű csapatoknak 18-án végrehajtott támadásával sikerült a főhátvonalat 814-től a 803—788 közti nyeregig megint visszafoglalni, a régi állásokat is nagyrészt visszanyerni.

1. A 788 magaslat visszafoglalása későbbi vállalkozás célja marad.

1. Legnagyobb örömmel teljes elismerésemet fejezem ki mindazon csapatoknak, melyek szívós kitartásukkal és a nagy veszteségek dacára lankadatlan támadási kedvvel kivívták a szép eredményt az erősebb ellenséggel szemben.

2. A nehéz harcokban kiküzdött állásnak kell, hogy minden körülmények közt kezünkben maradjon.

3. Ehhez szükséges, hogy állásaink már elrendelt kialakítása a leg-rövidebb idő alatt teljességében végrehajtsák. Azáltal azt is el éadjük, hogy csapataink az állásokban aránylagos nyugalmat találjanak.

Különösen a 788 magaslaton — hol az ellenség az uralkodó magaslatot bírja — szükséges a műszaki berendezés legtökéletesebb végrehajtása.

5. A műszaki berendezésre már kiadott utasítások kiegészítésére még a következőket rendelem el:

a) Ahol az ellenséges állás a miénket túlságosan megközelíti, ott többi — ha a terep azt megengedi — valamivel hátrább veendő anélkül, hogy azáltal az összefüggés és az uraló vonal elveszne;

különös gond fordítandó ellenséges oldalozó tűz elleni védelemre, másrészt törekedni kell géppuskákkal az ellenséges állást oldalazni;

akadályokat nem célszerű közvetlenül az állás elé lefektetni (legalább 30-40^x-re);

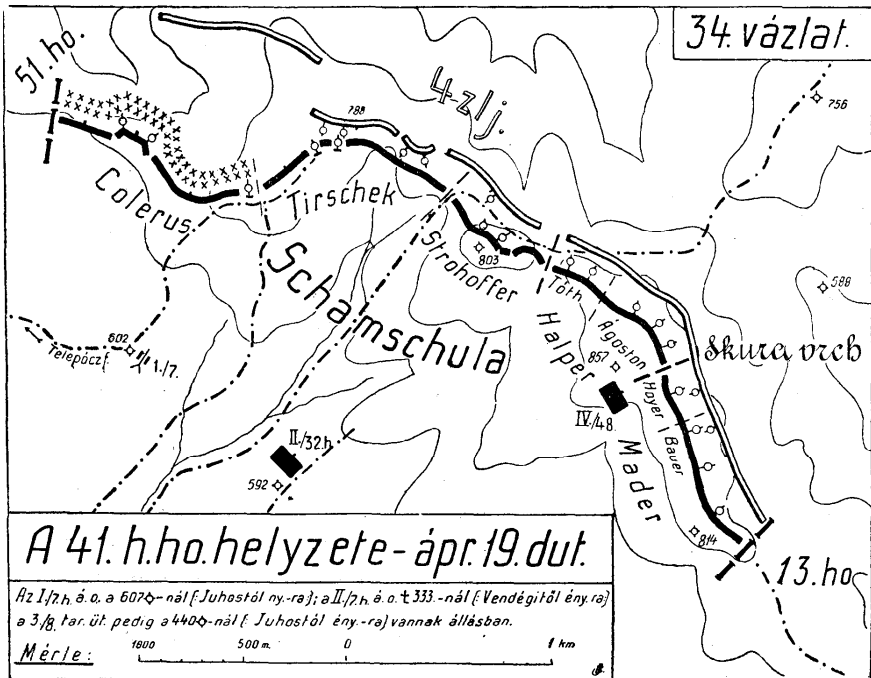
tartalékok számára közel a raj vonalhoz fedezékek rendezendők be; onnan pedig a harcvonalhoz összekötőárkok;

a 814, 857 és 803 magaslaton emelendő támpontok számára a szakaszpkoknak (Schamschula, Halper, Mader) április 20-ra és 21-re egy-egy árkászszakaszt utalok át.

6. Figyelmeztetem a szakaszpkokat különösen a megszakítás nélküli éber őrködés szükségességére a harcvonalban. Ennek fenntartására intézkedés történjék, hogy a rajvonalban lévő osztagok megfelelő időközökben felváltassanak tartalékok által.

7. A szakaszokon belül a kötelékek — amennyire azt a harcviszonyok megengedik — mielőbb rendezendők,

8. A menetzljak besorozása után a harcvonalból kivonandó és mint ho. tart. felállítandó:

a) Schamschula-szakaszból a 48. ezr. zlja a 602 magaslaton;
 b) Halper-szakaszból a 32. h. gy. e.-nek egy zlja (az ezr. fele), azonkívül a 67. és 92. e.-nek otllévő részei az 592 magaslaton.

9. A IX. menetzljak már megérkeztek Vendégire, és pedig az 5. h. gy. e.-től a 20. h. gy. e. számára, a 8-tól a 32., a 7-től a 31. h. gy. e. számára; utóbbi menet-zlj azonban majd csak 20-án érkezik. (A 2. h. gy. e. menet-zlja már tegnap irányított a 12. h. gy. e.-hez.)

10. Tudomásul szolgáljon, hogy a közelebbi időkre tervbe van véve a következő csapatok kivonása a harc vonalból és gyűjtésük Vendégin: 92. e. a 49. menet-zljjal, 86. menet-zlj, 41. menet-zlj és a III/67. zlj». A ho. helyzetét 19-én d. u. a 34. vázlat mutatja:

Megjegyzés: Csapatelosztás a szakaszokban:

Szakasz	Alszakasz	Csapattest	Puska	Puska összesen	Kiterjedés	Géppuska
Schamschula tb.	Colerus , ezrds.	IV/34.	465	4152	4200 X	8
		H. 12.	1226			
	Tirschek ezrds.	H/h. 20.	493			2
		92.	260			
		41. men. zlj	120			
		86. men. zlj	98			
		1 szd.				
		9/48.	144			
	Strohoffer szds.	49. men. zlj	98			2
		II. III/33.	620			
86. men. zlj		197				
2 szd						
		3/4 III/48.	431			
Halper alezrds.	Tóth szds.	I/h. 20.	493	2903	1300 X	5
		HI/67.	70			
		I/h. 31.	655			
	Ágoston alezrds.	H. 407.	260			8
		I/h. 32.	850			
		IV/48.	575			
Madererzds.	Hoyer őrgy.	I/Lw. 1. i/2 I.	872	2222	1200 x	1
		II/Lw. 24.				
	«Bauer» szds.	H. 411	202			8
		H/h. 31.	655			
		III/h. 20.	493			
H. o.	tartalék	II/h. 32.	850	—	—	—

A puskalétszámban már beszámítva az összes menetzljak.
 Az 5. és 8. h. gy. e. menetzljai Vendégin.

A hds. csop. pságtól 20-án egy 15 cm taracküteget kaptunk; különös mód az üteget a hdt. pságnak ajánlották volna fel, de az számára nem talált alkalmazást. Mikor az esetről hallottunk, rögtön elkértem az üteget a ho. számára; vele majd előkészíthetem a 788 magaslat visszavételét!

Estefelé a német «Beskid»-hdt. összekötőtisztje (a «Beskid»-hdt. bal szomszédja volt a XIX. hdt.-nek, illetve a 34. ho.-nak és összekötőtisztjét a nevezett ho. szállásán tartotta) A.-almádról telefonon arról értesített, hogy egy porosz nehéz üteg 21-én d. e. 8^h-kor A.-almádtól keletre a 333 keresztnél a 41. ho. rendelkezésére áll. Eleinte nem tudtam mire vélni a dolgot, miután eziránt a hdt. pság részéről nem volt semmi értesítésünk. Később eszembe jutott, hogy volt tanítványom a hadiskolában, Windischgraetz Otto herceg, ki részünkről mint összekötőtiszt a német «Beskid»-hdt.-nél volt beosztva, tegnap meglátogatott s vele a ho.-nak épen lezajlott többnapos harcairól beszélve megemlítettem, mennyire szeretném a 788 magaslatot, mely még az oroszok kezében maradt, visszaszerezni, de nem áll rendelkezésemre nehéz tüzérség. Valószínűleg erre a kívánságomra közvetítette a herceg a «Beskid»-hdt.-nél a nehéz üteg átengedését s azt az ő figyelmének köszönhettem. Később megtudtam, hogy úgy is volt.

Így most két nehéz üteggel rendelkezve komolyan gondolhattam a 788 magaslat visszafoglalására, hogy azzal a gonosz orosz éket vonalunkból eltávolítsam. Szándékomat bejelentettem a hdt. pságnál, mely azt jóváhagyta.

Tervemet mielőbb végrehajtani iparkodtam, mert egyrészt nem látszott célszerűnek az oroszoknak időt engedni, hogy magukat a 788 magaslaton alaposan befészkeljék, másrészt a kisebb terjedelmű akcióhoz az erők rendelkezésre álltak s a porosz üteg átengedésének véletlen alkalmát is ki kellett használni. Azonfelül tekintetbe jött még az a körülmény, hogy a támadás végrehajtására a ho.-nak már csak kevés idő állt rendelkezésre. A hdt. pság ugyanis indítványt kért tőlem az iránt, miképen lehetne a ho.-nál beosztott idegen illetőségű csapatokat a legújabbban a hdt. parancsa alá került 14. ho. által legegyszerűbben és a legmegfelelőbb módon felváltani? Kaptam az alkalmon, hogy mindjárt a pihenésre nagyon is rászorult 41. ho. felváltását javaslatba hozzam. A felváltást úgy gondoltam keresztülvihetőnek, hogy a 14. (pozsonyi) ho. egyes osztályai, illetve csapattestei védelmi vonalunknak 1—1 szakaszát egyszerre váltják fel (Mader-szak.: a 71. ezr. 3 zlja, Halper-szak.: a 48. ezr. 2zlja és a 71. ezr.-neklzlja, Tirschek- és Strohofer-alszakaszok együtvéve: a 72. ezr. 2 zlja, Colerus alszak.: marad a 12. h. gy. e.) s miután a 14. ho. állománya egymaga nem lett volna elegendő a védelmi vonal biztos tartására, a 41. ho.-tól a 12. h. gy. e. benn marad az eddigi Colerus-

szakaszban, míg a 20. h. gy. ezr.-nek 2 zlja tartalékot képezhetne a 14. ho. számára.

Ezt a tervemet egy «felváltási áttekintésben») összefoglalva, következő jelentéssel terjesztettem a hdt. pság elé:

«A mellékelt «áttekintés» mutatja a ho.-nak tervezett felváltását a 14. ho. csapatai által, valamint a végrehajtott felváltás utáni erőelosztást.

Ehhez megjegyzem, hogy a felváltó csapatok ereje akként van megállapítva, hogy a különösen fontos szakaszokban erős tartalékok alakítása lehetséges legyen.

Miután a javasolt erőelosztás mellett a 14. ho.-nak nem maradna ho. tartalékja, erre a célra a 20. h. gy. ezr.-nek 2 zlja (kb. 900 puska) állna rendelkezésére.

Tekintve az ellenség közelségét s csapatkötelékek jelenlegi nagy szétdaraboltóságát — mi abban leli magyarázatát, hogy az egyes csapatrészeket akkor kellett harcba vetni, amikor azok a válságos pillanatokban épen megérkeztek s ott, hol legsürgősebb szükség volt rájuk — a gyors és veszély nélküli felváltást csak akkor tarthatnám keresztülvihetőnek, ha ezen különböző csapattestekhez tartozó apró csapatrészekből összetett csoportok egészükben, egyszerre váltatnak fel egységes, zárt osztályok által.

A javasolt új megszállás és csapatelosztás alap gondolata és célja a 41. ho.-nak nagyobb részét egy időre kivonni a harc vonalból.

A ho. február közepe óta megszakítás nélkül harcban áll összes csapataival mindig első sorban és mindig kietlen, zord vidéken, 800—900 m magasságban. A szivós harcok, a gyakran ismételt támadások, különösen pedig a kemény tél annyi veszteséget okoztak, hogy dacára 16 menet-zlj beosztásának, a ho. ütközetállományának még most is alig felét éri el. Hogy a ho. nevezett idő alatt nyugalomhoz nem jutott, általánosan ismeretes, így ezen körülmény illusztrálására csak arra szorítkozom, hogy rámutatok a tényre, hogy az oroszok összes erőlködése a Kicursky grun — Kicerára volt irányítva, ameddig a 41. ho. ott állt s most ott nagyjában véve csend uralkodik, míg a ho. arcvonalán a Skura vrchen megint se nappal, se éjjel nyugalom nem volt.

A háború e súlyos szakának hátrányos kihatása elsősorban a tisztikarnál érezhető, melynek számbeli megfogyatkozása menetalakulásokkal nem pótolható, különösen nem a magasabb rendfokozatokban.

A tisztek, kik elejétől kezdve vagy csak rövid megszakítással arcvonalban álltak, annyira kimerültek és elfáradtak, hogy további szolgálattevélük lehetősége kérdésessé vált.

Hasonló jelenségek szintén észlelhetők a legénység azon részénél, mely az utolsó súlyos időszakot átharcolta.

Tekintettel a felsorolt körülményekre, kérem az indítványozott felváltást elfogadni s közbejárni, hogy a ho.-nak legalább egy része pihenés céljából egy időre tartalékvizonyba helyeztessék.

Tekintetbe jönnének a 31. és 32. h. gy. e., a 20. h. gy. ezr.-nek 1 zlja és 2 dandártörzs. Azok elhelyezését javaslom:

82. dd. pság és 31. h. gy. e. Méhesfalván,

40. dd. pság, 32. h. gy. e. és 1/20 h. zlj Csukaházán.

Bizonyos idő múlva azután a ho.-nak harc vonalban maradt részei felválthatók lennének a ho.-n belül, úgyhogy azok is részesülnének az annyira szükségelt nyugalomban».

A hdt. pság indítványomat változás nélkül elfogadta s így hadosztályunk a legközelebbi napokban a megérdemelt pihenést élvezhette. Előbb azonban, mint látni fogjuk, kísérletet tett a 788 magaslat visszafoglalására.

A napokban kegyelmezési jogomat gyakorolhattam. A ho.pk. háborúban úr élet és halál felett; hozzá kerülnek a hadbíróság Ítéletei, melyeket helybenhagy vagy megváltoztat, esetleg meg is kegyelmez a bűnösnek.

Utóbbi időben több esetben fordult elő öncsonkítás, vagy legalább is annak gyanúja. Az emberek meg akartak szabadulni a lövészároknak ellenség és zord időjárás ellen vívott, egészséget és ideget ölő nehéz küzdelmétől, talán a halálfélelemtől is; ha megsebesültek, kórházba kerülnek, talán haza is. Példát kellett statuálni! De a legtöbb esetben nem lehetett az öncsonkítás szándékát bebizonyítani; hisz ellenséges golyó vagy szerencsétlen véletlen is okozhatta a sebesülést. Elitélni törvény és lelkiismeret szerint csak azt lehet, kinek bűnös szándéka iránt kétség nincs. Most azonban az eset világos, a legény maga vallotta be öncsonkítási szándékát. A törvény egyhangúlag halálra Ítélte. Az ítélet hozzám került helybenhagyásra.

Magam megnéztem az embert: vézna, magával jóformán tehetetlen ember volt, kinek amúgy is kevés testi és lelki erejét a lövészárók súlyos megpróbáltatásai teljesen letörték. Ez az ember nem, hogy nem *akarta* volna kötelességét tovább is teljesíteni, ez az ember nem *tudott* tovább kitartani! Itt nem volt helye a törvény kíméletlen alkalmazásának; halálát nem követelte a törvény szelleme. Megkegyelmeztem neki.

Miután sebe nem volt súlyos, rövid kezelés után visszaküldtem az arcvonalba; a rámért fogházbüntetést majd a háború befejezése után fogja leülni. A csapatoknak az eset kihirdtetett azzal a megjegyzéssel, hogy újabban bekövetkező hasonló bűnesetben kénytelen volnék a törvény teljes szigorát alkalmazni. Több eset azután nem adódott elő.

Még egy esetet akarok megemlíteni, mely a Skura vrchi nehéz és hosszú küzdelmekkel kapcsolatban világot vet a háború lelki életére.

19-én éjféltájt, tehát 4 napi heves, éjjel-nappal tartó küzdelmek után lelkendezve beront egy honvéd a ho.pság szállására Vendégin: «Meneküljünk! Az oroszok egy osztrák őrmestertől vezetve állásainkban termettek, azokat áttörték! Kozákok is vannak köztük, azok mindjárt itt lesznek!» Persze az oroszok «betörésén», vagyis helyesebben «támadásán» kívül, a többi mind csak az ember túlfeszített idegeinek rémlátása volt; de az kergette a Skura vrchról Vendéigiig. Egynéhány óra alatt megnyugodott, akkor visszaküldtük az arcvonalba. Ezzel a dolog elintéződött. De így keletkeznek az annyira pusztító, jó csapatokat is némelykor elvesztő «pánikok!»

Április 21—22. Már említettem, hogy a ho.-nak 2 nehéz taracküteg bocsátatott rendelkezésre s hogy ezek bevonulásával a ho.-hoz a 788 magaslat visszafoglalását terveztem. Tervemet ma — 21-én — szándékoztam végrehajtani.

A támadás előkészítésében a 2 nehéz tarackütegnek jutott a főszerep. Parancsnokaik már d. e. 8^h-kor megkapták utasításukat Vendégin, melyeknek alapján állásba mentek, a helyzetet szemrevételezték s megfigyelőiket a 788 magaslattal szemben a lövészárokban elhelyezték. A 4. nehéz taracküteg Vendégi északi kijáratánál, a német nehéz taracküteg a 333 keresztnél, Vendégitől ÉNy.-ra ment állásba; a ho. többi ütege (7. h. á. ezr., 3/8. tarack- és 1/7. hegyi üteg) azelőtti állásából tüzelt; azonkívül közreműködött az 51. ho.-nak 2 ágyús ütege az Osoi és a Vendégitől É.-ra fekvő 447 magaslaton, továbbá a 29. ho.-nak egy tarackütege szintén a 447 magaslaton. A német nehéz taracküteg lőtte a 788 magaslatnak nyugati, a miénk a magaslatnak keleti kúpját (lásd a 34. vázlatot), illetve az azokon elhelyezett orosz támpontot; a többi üteg tűz alatt tartotta a két támpont közti, valamint az azoktól jobbra és balra, valamint hátra eső területet. Az ütegek d. u. 1^h-kor kezdték a belövést, d. u. 4^h-kor a hatáslövést.

Azalatt a támadó csapatok következő, d. u. 12^h 45'-kor kiadott parancs szerint csoportosultak:

«A 788 magaslaton volt régi állásunk visszafoglalására — megfelelő nehéz tüzérségi tüzélkészület után — azt megtámadjuk.

Ezen támadáshoz készenlétbe helyezkednek:

a) Kozmovszky őrgy. alatt 9/48., 1/86., II/h. 20., I/h. 12. (a 602 magaslaton) és a 12. h. gy. ezr.-nek még tartalékban álló részei a 788-tól délre eső térségben;

b) Strohofer százados alatt szakaszának balszárnya (33. ezr.), 2 szd/34. a 602 magaslatról és az összes szakasztartalék (2 szd/86.); mindkét támadó csop. a mostani állásban, illetve szorosan mögötte.

Támadási irány Kozmovszky őrgy. számára a 788 magaslat nyugati, Strohofer szds. számára annak keleti kúpja.

A Tirschek-szakasz mindazon részei, melyek a két támadó csop. közé esnek, a támadáshoz csatlakoznak.

A Strohofer-szakasz jobbszárnya a támadás alatt a szembenfekvő ellenséges arcvonalat élénk tűz alatt tartja.

A készenléthehelyezés és a támadás kezdetének időpontját még külön elrendelem; az valószínűleg d. u. 3^h, illetve 6^h-kor lesz.

De már most meg kell tenni minden előkészületet, hogy rövid értesítésre a készenléthehelyezés megtörténhessék, illetve a támadás megkezdődhessék.

Ehhez elsősorban a 602 magaslaton elhelyezett tartalékszázadok közelebb vonandók a harcvonalhoz».

A d. u. 4^h-kor kezdett hatásos tüzértűz felvevése után d. u. 4^h 45'-kor elrendeltetett a csapatok készenléthehelyezése. A tüzértűz hatása azonban nem érvényesült a kívánt mértékben d. u. 8^h-ig tartó tüzelés után a 788 magaslaton levő két orosz támpont — különösen a nyugati kúpon fekvő — még mindig nem látszott támadásra érettnék. Azért — a sötétség beálltával — elrendeltem a támadás elhalasztását holnapra a következő paranccsal:

«A támadás végrehajtása előtt még a nehéz tarackok további hatását kell bevárni.

A hatásos tüzértűz holnap d. e. 4^h-kor kezdődik, a támadást d. e. 5^h-ra terveztem. A csapatok készenléthehelyezése fennmarad.

A felváltó csapatok (a 14. ho.-tól) egyelőre a 602 magaslaton maradnak».

A lassú tüzértűz egész éjjelen keresztül tartott; d. e. 4^h-kor megint megélenkült. Sajnos, nem sokára a német taracküteg beszüntette tüzelését; lőszerkészlete elfogyott! Nehéz ütegünk tehát egymaga folytatta a 2 orosz támpont lövetését; ezáltal elhalasztódott a támadás kezdete d. e. 11^h-ra, mikor úgy a támadó csoportok pkai, mint a tüzermegfigyelők jelentették, hogy az orosz támpontok támadásra megérettek.

A támadás tehát megindult. De mindjárt kezdetén a Kozmovszky-csop. előnyomulása az oroszoknak erős, különösen oldalozó géppuska-tűzében megakadt; Strohofer pedig csak igen lassan tudta nehéz küzdésben a keleti kúpot megközelíteni s d. u. 3^h-ig — nagy veszteségek mellett — csak az ellenséges akadályokig ért.

Miután így a nyugati kúp elfoglalása kilátástalannak látszott, a keleti kúpot pedig — ha el is foglaljuk — nem tarthattuk volna, mert a nyugati kúpról oldaloztatott, elrendeltem — d. u. 3^h 30'-kor — a visszavonulást a kiinduló állásba. A sötétség beálltával a támadó csoportok oda beérkeztek.

A támadás meghiúsult! Eredménytelenségének okai, hogy egyrészt az oroszoknak — a terepnek rájuk nézve előnyös alakulatánál (igen meredek északi lejtők) — sikerült rajvonalukat a támpontok lövetése közben hátulsó fedezékekbe visszavonni s azt így tüzértűzünk hatása alól kivonni; másrészt a német nehéz taracküteg lőszerhiány folytán idő előtt beszüntette tüzét, ágyú- és táborig tarackütegeink pedig az általam már a zebrai harcok alkalmával említett okokból elégtelen tüzerhatásukkal az orosz vonalakat nem tudták eléggé letartani, úgyhogy az ott elhelyezett orosz géppuskák előrontó támadó csoportjainkat oldalozó tűzhatásukkal azonnal megállították vagy legalább is előnyomulásukat lényegesen lassították; végül, hogy nagyon nehéz az időpontot biztossággal megállapítani, mikor a tüzértűzhatás elérte azt a fokot, melynél a roham eredménytel végrehajtható. Jelen esetben a támadó csoportok pkai maguk figyelték meg a tüzértűz hatását a rajvonalból és csak az ők, valamint a tüzermegfigyelők jelentései alapján rendeltetett el a támadás. Mégis csalatkozhattak és a támadás — mint a következmények mutatták — korai volt vagyis a tüzértűzhatás nem volt elégséges.

Hogy a tüzértűz az orosz arcvonal egyik-másik részére eredménnyel járt, mutatja az a körülmény, hogy 23-ra virradó éjjel 140 orosz átszökött hozzánk, akik egyhangúlag kijelentették, hogy nem bírták tovább gyilkos tüzértűzünket és hogy az oroszok igen nagy veszteséget szenvedtek.

A 788 magaslatot tehát nem sikerült elfoglalni; visszaszerzését későbbi alkalmas időpontra kellett halasztani.

A 14. ho. felváltó csapatai még 21-én d. u. a 602 magaslatra, illetve 440 ponthoz meneteltek, 22-én reggel pedig felváltották a Mader-szakasz, majd este a Halper-szakasz, éjjel pedig a Tirscheke-és Strohofer-alszakaszok csapatait; utóbbiak még 23-án reggelig az állásban maradtak s csak azután vonultak el új szálláshelyükre, különösen a 20. h. gy. e. Méhesfalvára, a 31. h. gy. e. Csukaházára, a 32. h. gy. e. Juhosra. A német nehéz taracküteg bevonult ho.-jához; a ho. összes többi tüzérsege állásában maradt.

Ezzel a 41. ho. harci tevékenysége a Kárpátokban befejeződött. A 14. ho. pság átvette a ho. volt arcvonala fölött a pságot, a 41. ho. pság pedig — d. u. 7^h-kor — új szállására, Méhesfalvára ment.

Április 23-tól május 15-ig. A ho. majdnem¹/₂-része élvezhette a teljes nyugalmat. Pihenés lecsendesítette a túlfeszített idegeket, rendes élelmezés új erőt adott; fegyver, ruházat rendbe jött; mérsékelt gyakorlatozás pótolta a nemrég bevonult menetalakulatok kiképzésének hiányait és szilárdította a kissé meglazult fegyelmet. Másnap, 24-én ugyan kirendelték már a 32. h. gy. ezr.-et Juhosról 1—1 zljjal a602, illetve 592 magas-

latra mint hdt. tartalékot, de az ezr. ott sem volt igénybe véve, miután volt arcvonalunk ezentúl csendes maradt; az oroszok nem mozgolódtak s részünkről is a 788 elleni támadás képezte utolsó nagyobb akciónkat ezen a területen. így a lövészárkokban visszamaradt 12. h. gy. e. is aránylagos békességben maradt.

Május 4-én a 20. h. gy. e. felváltotta a 12. h. gy. e.-et a lövészárkokban, a 31. h. gy. e. a 32. h. gy. e.-et hdt. tartalék viszonylatában a 602, illetve 592 magaslaton.

Már előzőleg, május 1-én a «Tersztyánszky-hds.csoport» feloszlott. A 41. ho. a 14. és 51.ho.-lyal együtt a VIII. (prágai) hdt. kötelékébe lépett; a XIX. hdt.-nél csak a 29. és 34. ho.-k maradtak. A XIX. hdt. pka ez alkalommal a kötelékéből távozó 41. ho.-hoz következő meleg hangú búcsúztatóját intézte:

«Abból az alkalommal, hogy a 41. ho. a XIX. hdt. kötelékéből távozik, köszönetemet és elismerésemet fejezem ki parancsnokának hadosztálya a legsúlyosabb viszonyok közt bevált, körültekintő, erélyes és eredményteljes vezetéseért; az összes tiszteknek és a legénységnek a legelőnytelenebb viszonyok közt tanúsított áldozatkész, mindenkor példás magatartásáért. Kívánom, hogy a derék ho. a jövőben is babérokat arasson!»

Pihenése közben része volt a ho.-nak vendéglátásban is. Április 26-án Lipót Salvator fh. tüzérségi felügyelő meglepetésként a Vendégi körül állásba ment tüzérséget s a ho. törzsénél ebédelt. Május 3-án pedig Sven Hedin, a híres svéd utazó köszönt be hozzánk. Kalauzolva egy vezérkari tisztinktől, meglepetésként a Csukaházától nyugatra fekvő magaslatokról telepőci állásainkat s azután szintén nálunk ebédelt. A központi hatalmak meleg barátjának mutatkozott s ebéd közben még azok támogatását a svédek által sem találta lehetetlennek.

Május 1-én a hds. pk. — Böhm-Ermolli gy. tb. — meglepetésként Méhesfálván a kivonult 20. h. gy. e.-et. Dicsérettel emlékezett meg a ho. működéséről s felszólított engem, szavait a fogadásra sorakozott legénységnek magyarul tolmácsolni és az egész ho.-nak is parancsban közölni. A ho. parancsban közzétett dicséret következőképpen hangzott:

«A hds. pk. úr Ó Nagyméltósága ma a 20. h. gy. e. felett tartott szemléje alkalmával a legnagyobb dicsérettel és elismeréssel emlékezett meg a ho. működéséről, kezdve azon időponttól, midőn a ho. a 2. hds. kötelékébe lépett a legutóbbi harcokig bezárólag.

Ezen időszakba esnek a Maguryczne, Chryszczata, Czartoryja, Zebrák, Kraglica és Dilec birtokáért vívott nehéz harcok, nemkülönben az országhatár mentén legutóbb lefolyt események, melyekben a ho. a szenvedett súlyos veszteségek és zord időjárás minden nehézségei dacára a magas előljárók legteljesebb megelégedésére állta meg helyét.

Ezen kitüntető dicséretnek a legmelegebb szavakban való tudtuladása és az elért eredmények teljes elismerése mellett kifejezést adott Ő Nagyméltósága azon biztos reményének, hogy a ho. eddigi működéséhez méltón fogja részét a további küzdelmekben és harcokban is kivenni.

Ő Nagyméltósága ehhez szívből szerencsét kívánva, teljes bizalommal számít az eddigi harcokban kipróbált és mindenkor bevált 41. ho.-ra!»

Délben a hds. pk. nálunk ebédelt s tőle tudtam meg, hogy e napokban várható hadseregeink döntő akciója Grybownál. Tényleg épen május 1-én történt a nevezetes gorlicei áttörés. (Grybowtól keletre.)

A hds. pk. azután még megtekintette a VIII. hdt.-hez tartozó 14. és 51. ho.-t. (Figyelemreméltó, hogy a cseh hdt. pság alatt 2 honvéd és 1 közös *magyar* ho. állt) Érdekesnek tartom a hds. pknak a 3 magyar ho. megtekintéséről kiadott hds. parancsát következőkben közölni:

«Tegnap katonaszívemet rendkívüli örömmel betöltő napot élveztem. A VIII. hdt. hadosztályai megtekintésének volt az szentelve.

Amit láttam és tapasztaltam, minden vonatkozásban kiválóan kiélegített. Mindenekelőtt kiemelendő a kitűnő szellem, amely a 41. honvéd, az 51. honvéd és a 14. ho. csapatait lelkesíti, a példás rend mindenben és mindenhol, a kemény fegyelem és a szilárd bizalom, mellyel mindenki a jövő elé tekint.

Boldog vagyok, hogy magasfokú várakozásomat a legteljesebb mértékben beigazolvva találhattam.

Éljen a császár és király!»

Ez utóbbi mondat a parancsban *magyarul* volt írva.

Tehát szükség szerint a magyar, jobban mondva «honvéd» csapatokat is meg lehetett dicsérni, őket magyar szóval legyezgetni.

A következő esetet — melyről Méhesfalván a hds. pság révén értesültem s amely azután közbelépésemnek tárgyát képezte — nem akarnám megemlítés nélkül hagyni, mert mutatja, mily termékeny talajt szolgáltat rémhírek keltésére és elterjedésére a háború, különösen annak súlyosabb, az idegeket hosszú időn át túlfeszítő szakaszaiban. Mindjárt másnap azután, hogy a ho.pság Vendégiről visszament Méhesfalvára, az oroszok lőtték a 14. ho. szállását (utódja a 41. ho.-nak Vendégin) és ott a gránát egy embert meg is ölt. Persze a mende-monda felkapta a dolgot, rémhíreket hozzáfűzve, hogy valami kém lehet sorainkban, valószínűleg magában a 41. ho. törzsében; mert miért nem lőtték az oroszok előbb a szállást; miért csak akkor, mikor a 41. ho. épen az előtte való estén onnan kivonult?

Magától értetődő dolog, hogy az egész nem volt, de nem is lehetett igaz s csak a felhevült vér, a háborús pszichózis szüleményének bizonyult. Valószínűleg az oroszok érdemesebbnek találták előbb más, nekik fontosabb célokat tűz alá venni, p. o. az 51. ho.-nak nem eléggé fedezett tüzér-

állítását az Osoi-magaslaton, a közelebb fekvő Telepócot stb. vagy lövegeiket nem hozhatták előbb megfelelő állásba stb. Mindenesetre csak véletlen volt, hogy tüzelésük a ho. törzsek változásának idejével összevágott.

A gorlicei áttörés mindjobban érezte hatását; az oroszok az áttörés helyétől kezdődőleg fokozatosan visszavonultak; vonalaink követték őket. így május 8-ára virradó éjjel telepóci állásaikat is kiürítették. A VIII. hdt. az első sorban lévő 14. és 51. ho.-lyal nyomon követte őket — egyelőre Maniow—Zubracze irányában — a 41. ho. második sorban Telepócra, majd 9-én Balnicára, 10-én Kalnicára (Cisnától keltre) mentelt. Itt érte a ho.-t a parancs, hogy menjen vissza Nagybereznára; ott vasúti szállításra berakják.

A ho. G. Rostoki, Cirókaófalú és Kispereszlő állomásokon át 13-án Nagybereznára ért s itt egyesült a VIII. hdt. psága alatt a 37. honvéd ho.-lyal, (melyet szintén a 2. hds. arcvonalából, csak annak más szakaszából kivontak). Most tehát 2 honvéd ho. egy cseh hdt. pság alatt!

Már május 13-án kezdődött a berakás a 12. h. gy. e-el s 15-én indult a ho.pság. 52 lépcsőben robogott a ho. ismeretlen rendeltetése felé; vitte a vonat új feladatok, új küzdelmek elé!

Visszapillantás.

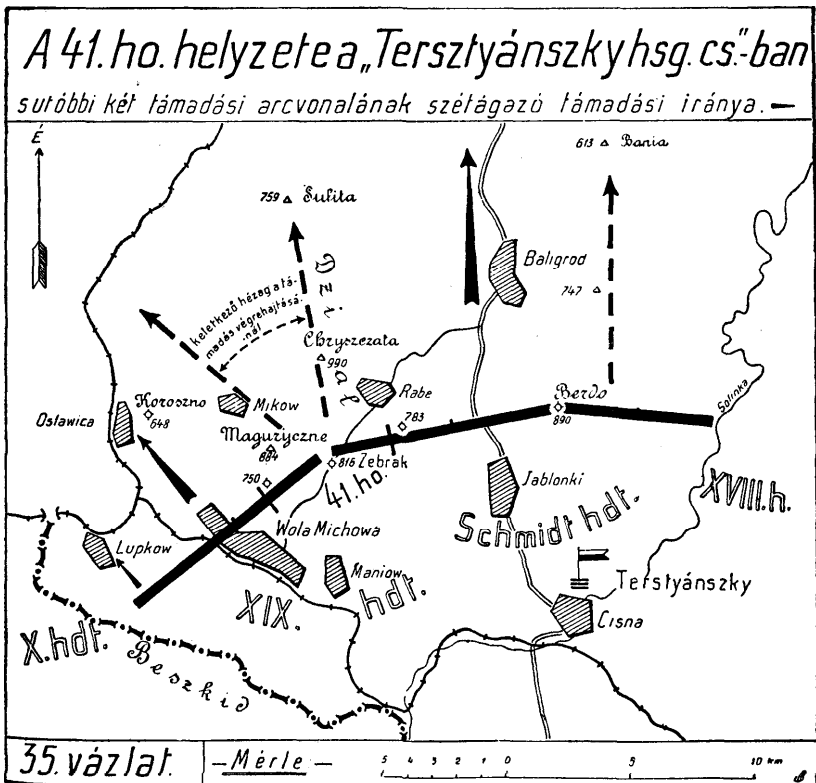
Ha a 41. h. ho. kárpáti harcainak az előbbieken vázolt részleteit céljukban, összefüggésükben, jelentőségükben áttekinteni és megérteni akarjuk, akkor előbb a Tersztyánszky-hds. csop. feladatát és akciója megalapozásának és végrehajtásának körülményeit kell megismernünk. A hds. csop. keretében, szerves összefüggésben annak működésével játszódtak le a ho. ténykedései; ennél fogva sok esetben csak itt, ebben a keretben találjuk meg az egymagukban nehezen megérthető eseményeknek magyarázatát. Természetesen a hds. csop. működésével csak annyit foglalkozom, mennyit a ho. tevékenységének megvilágítása és megértése okvetlenül követel; bővebb tárgyalása — amennyire érdekesnek és tanulságosnak is tetszik — túlhaladná munkám keretét.

Mint a bevezetésből tudjuk, a Tersztyánszky-hds. csop.-nak feladata — a 2. hds. keretén belül — az előnyomulás Przemyslre volt. Ezt a feladatot a 2. hds. pság következőképen formulázta: a hds. csop. «támadólag nyomuljon előre a baligrodi országot mentén az oroszoknak Liskó körüli összeköttetései ellen s tegee azáltal lehetővé az együttműködést a Przemysl várából kitoró összes mozgó erőekkel».

Miután pedig ezt az előnyomulást a Lupkownál álló oroszok baloldalon fenyegették, szükségesnek látszott egy erőcsoporttal ebben az irányban is támadni, hogy ezáltal — együttműködésben a 3. hds.-nek

jobbszárnyával Mezőlaborcnál — egyfelől az oroszok oldalozó behatása a baligródi támadó csoportra elháríttassék, másfelől, hogy a pótlási célokra igen fontos lupkow — cisnai szárny vasút felszabaduljon s így az egész Liskóra irányuló hadművelet anyagi ellátása széles alapon biztosítva legyen. Tekintettel utóbbi körülményre, kívánatosnak látszott, hogy a Lupkow felé irányított mellékakció megelőzze a Baligródon át tervezett főakciót. (A XIX. hdt. azért is kezdte támadását már febr. 26-án, 2 nap előbb, mint a baligródi csop.) Már itt megjegyzem, hogy ez az időbeosztás nem érvényesült, a Lupkowra irányított támadás nem ért célt idejében és az egész támadási időszakon keresztül tovább folyt párhuzamosan a baligródi támadással.

A két támadási iránynak megfelelően csoportosult azután a hds. csop.: a XIX. hdt.-tel (a41.ho.-lyal jobbszárnyán) Lupkow, a Schmidt-hdt.-tel (egyelőre 3 ho., melyek rövidesen hatra felszaporodtak) Baligród felé, mint azt a 35. sz. vázlat mutatja.

A Tersztyánszky-hds. csop. támadása az első szép sikerek után csakhamar megakadt, erejének teljes kimerülésével véget ért. Miért? Mik voltak azok a tényezők, melyek a nagy reménnyel kezdett offenzívát megghiúsították, kihatásukban a hds. csop. erejét idő előtt felmorzszolták úgy, hogy az a támadás folytatására képtelenné vált?

Közülük talán elsősorban említhetjük a váratlanul beállt *rendkívülien kedvezőtlen időjárást*. Egy kivételesen kemény utótél méteres hóval borította a hegyeket, betemette a lövészárkokat, majdnem lehetlenné tett minden mozgást a terepen; dermesztő hidegek, éles viharok fagyasztották az embereket, betegséggel megtizedelték a csapatok sorait, megakasztották az ágyúkat, a géppuskák működését, bénították az összes támadási erőket. Csak vasakarat és tántoríthatlan kötelességtudás tarthatta fenn a csapatban a lelket.

Egy másik tényező volt *az oroszoknak aránytalan nagy túlsúlya* erőinkkel szemben. Ez nemcsak harcban vált érezhetővé, az ellenséges tömegek leküzdésében tűzharcban és kézitusában; majdnem még jobban nehezedett csapatainkra az a körülmény, hogy az oroszok legnagyobb veszteségeiket is jóformán másnapra pótolták közelben tartott kiegészítő legénységgel; mint a hydra leütött feje ismét kiújul, úgy álltak a megtizedelt orosz századok másnapra megújult erővel velünk szemben, akik soraink hézagjait nem tölthettük ki. Emberfölöslegük megengedte az oroszoknak, hogy lövészárkaik védőit kíméljék, amennyiben őket időnként felváltották vagy megerősítési munkák alól felmentették, azokat a kiegészítő legénységgel végeztetve. A mi embereink kevés pihenéssel mindig talpon voltak; vagy harcoltak vagy a lövészárkok kiépítésén dolgoztak, felváltásukra nem igen került sor; ez a folytonos igénybevétel, a nyugalomhiány nagymértékben fogyasztotta erejüket.

Ha az imént említett két tényezőben a vezetőség hatáskörén kívül álló, attól függetlenül érvényesülő erőket látunk, akkor a következőkben meg fogjuk ismerni magának a vezetőségnek a hadműveletek menetét és eredményét irányító működését, látni fogjuk, mennyiben befolyásolták annak intézkedései vagy abbanhagyásai a siker kilátását.

Ebben a tekintetben megállapíthatjuk, hogy a *hds. csop. támadási akciója — anyagi ellátás szempontjából — hiányosan volt megalapozva*. Amint már a részletek bemutatásánál láthattuk; túlkevés volt a tüzéség; a meglévő kevés is már érezhetően megcsökkent hatásképességgel bírt; elégtelen volt a tűzérőlszer; elégtelenek az állások megerősítésére szolgáló anyagok, mint p. o. szeges drót; az utak, melyeken a pótlás lebonyolított, rossz állapotban és — tekintettel mindezen hiányokra — túlkevésnek is mondható a támadási akcióra összpontosított csapaterő, mert ennek kellett volna saját élő erejével pótolni, ellensúlyozni az anyagi hiányokat.

A tüzéség elégtelensége háború előtti áldatlan politikai viszonyaink következménye: a népképviseltek évről-évre elzárkóztak hadügy-miniszterünk a hadsereg kiépítését célzó sürgős követeléseinek megszavazása elől; az igényelt összegeknek végre az utolsó évben történt folyósítása már nem segíthetett gyökeresen a hiányokon. Ugyanabból az okból ipari berendezkedésünk a háborúra is elmaradt, úgy, hogy annak teljesítő-képessége szükség idejében nem tudott lépést tartani a lő és az erődítési anyagok elhasználásával: nem tudta az elhasznált anyagot idejében pótolni, a szükségelt anyagot kívánt mennyiségben előállítani. Végül csapatot, de tüzéséget is más frontokból még nagyobb számban — mint ahogyan az már ügyis történt — kivonni azok túlságos gyengítése nélkül nem igen lehetett.

Ezek a hiányok minden valószínűség szerint a hds. főparancsnokság (A. O. K.) előtt sem voltak ismeretlenek. Hogy mégis a támadási akció mellett határozott, onnan magyarázható, hogy elhatározása bizonyos pszichológiai kényszer hatása alatt állt. Przemysl helyzete a felszabadítási akció kezdetét sürgősen követelte; a hds. főpság nem vállalhatta a felelősséget annak esetleges elmaradásaért; hátha a támadási hadművelet a hiányok dacára mégis sikerül? Kedvező körülmények között annak lehetősége nem volt teljesen kizárt! Hogy egy rendkívülien kemény utótél viharai elsöprik a lehetőség kevés esélyeit is — jégbe-hóba temetik a nagy reményekkel kezdett vállalatot — azzal nem lehetett előre számolni.

Hasonló lelki presszió alatt álltak az összes parancsnokságok a hdt.-tól felfelé; Przemysl felszabadításának gondolatán kívül előrehajtotta őket még a hds. főparancsnokság parancsa, melynek, amennyire csak lehet eleget tenni, kötelességük volt; ilyen lelki diszpozícióval eltelve — kicsikarni a sikert — rendelték azután a csapatokat támadásról-támadásra s fogyasztották mértéken felül azok erejét.

S itt bekapcsolódott még egy másik tényező, mely szaporította az erőszakolt támadások számát: a *szélsőségig fokozott támadószellem*, mely a felsőbb pságokat eltöltötte s kihatásában nagy, célnélkül hozott áldozatokat követelt. Én evvel a jelenséggel valamivel behatóbban szándékozom foglalkozni, mert benne látom egyik főokát aránytalan nagy veszteségeinknek, melyek — erőinket mérték nélkül megapasztva — nem ritkán sikereinket is veszélyeztették.

A támadó szellemnek túlhajtása békenevelésünk eredménye volt. Béke idejében a katonai nevelés a támadó szellem erősítésére, növelésére irányult, nagyon helyesen: «a legjobb kivédés a támadás!» De ezt a magában véve teljesen helyes elvet gyakran túlságba vitték, mint egyedül helyeset hirdették, ellentétbe helyezkedve a szolgálati szabályzat határozmányaiival is, melyek céltudatos, a körülmények által okada-

tolt védelmet ismertek. Ezzel azután nagyon egyszerűsítették az elhatározás sokszor nehéz feladata; a parancsnoknak, ha ellenséggel találkozott, nem kellett sokat gondolkodni: támadás mellett határozott és biztos lehetett elüljárói dicséretéről és elismeréséről. Magam emlékszem béketapasztalataimból a szertelenségig növelt támadási szellemnek egy különösen klasszikus példájára s azt sok hasonló közül kiemelve, a következőkben elmondom: Egy gyakorlati megbeszélés alkalmával a terepen, Budapest környékén, egy ho. előnyomulását és rákövetkező harcát tárgyaltuk a Péceltől DK.-re fekvő «Bai-temetés» magaslatán. A ho., feltevés szerint, egy oszlopban menetelt rendes elővéddel. Az elővéd pka — egy kiváló csapatezredes — Mende felől megközelítve a «Bai-temetést», hírszerző járőrei révén tudja, hogy a «Bai-temetést» egy egész ellenséges ho. tartja megszállva megerősített állásban; az ellenséges állás egyes részeit ő maga látja; a térképből (a gyakorlat alkalmával persze a helyszínen) kivehető, hogy a «Bai temetés»-ről kitűnő kilátás és több ezer lépés szabad kilövés nyílik a Mende felé lassan lejtő előterületre: egy valószínű glaxis. Ilyen körülmények közt az ezredes megkérdezve, mit szándékozik tenni az elővéddel, mire határozza el magát? — azt feleli: *támadni!* És a gyakorlatvezető hadtestparancsnok úgy találta, hogy ez nagyon jó, nagyon helyes elhatározás; a jelenlevő tábornokok és törzstisztek majdnem összessége ugyanazon nézeten volt! Kommentár ehhez, azt hiszem, nem kell. Mert hogy egy feladatot, melyet a ho. egész erejével alig tudott volna megoldani, az elővéd egymaga akar végrehajtani, az nem támadó szellemről, hanem — enyhén mondva — elfogult gondolkodásról tanúskodik.

És ez az eset nem állt egymagában, mint kivétel; az tipikus volt a «támadó szellem» (Offensivegeist) nevelésére: «Támadás minden körülmények közt», volt a jelszó; jaj annak, ki védelemről is beszélt: kitétte magát a lágyság, az erélytelenség gyanújának. így azután a *felelősségvállalás* fontos katonai erénye is csorbát szenvedett: minek felelősséget vállalni az adott helyzetben még oly helyesnek és szükségesnek talált védelem vagy — pláne — visszavonulás mellett, ha támadásért nemcsak felelősség nem jár, ellenkezőleg dicséret! Hogy a támadásnak, a végsőkig való kitartásnak esetleg helye nincs, mert nem okadatolt, az nem baj, azt nem kutatja senki, mint ahogyan a háborúban sok erőszakolt támadásnak nagy veszteségeivel senki sem törődött.

De akkor minek volt katonai tanulmány, magasabb tiszti kiképzés? Akkor minden káplárban megvan az elhatározás képessége: «Ott az ellenség! Mit teszel? Támadok!» Ez lehet talán elfogadható elv lovasági harcban, a rohamban, de nem modern gyalogsági harcban, annak minden technikai segédeszközeivel szemben.

A békenevelés ezen vérbe átment túlzásaitól a felsőbb pságok

nagyrésze — a hds. főpságtól kezdve le a dd. pságokig — nem tudott szabadulni, dacára a háború elején szerzett szomorú tapasztalatoknak, még a háború vége felé sem. Hozzájárult egyik-másik esetben — hisz általános emberi vonás s a háborús atmoszférában majdnem természet-szerűleg sarjadzó lelki jelenség — a felsőbb pkok *személyes ambíciója, hiúsága*: nagy eredményeket elérni, nagyobbakat, előbb, mint a szomszéd! Az volt a vágy, mely egynémelyik esetben elhallgattatta a komoly megfontolást s szemet hunyt az áthághatlan akadályok előtt is. Ezen diszponáltságnak következménye volt azután a támadásoknak egyik-másik esetben hiányos előkészítése, sőt az előkészítés teljes elmaradása is, mikor az intézkedések úgy adtak, mintha *mozgó harcról* volna szó, nem pedig támadásról állásában jól megerősített ellenségre.

Mindezen tényezők természet-szerűleg a hds. csop. keretében harcoló 41. ho. működését is lényegesen befolyásolták. A zord időjárás, az oroszok túlereje, a harcművelet hiányos megalapozása külön-külön éreztették nyomasztó súlyukat; a támadási szellem túltengése pedig kifejezést talált a hdt. parancsaiban, kezdve február 20-tól (mikor az élével a harctéren még alig megjelent 41. ho.-lyal támadni szándékoztak ismeretlen, nehezen áttekinthető, erdős, hegyes terepen, tűzér előkészület nélkül az oroszoknak megerősített állása ellen) egész március 11-ig (mikor a megelőző harcokban állományának negyedére lefogyott ho.-t hóban, lágyban, viharban támadásra rendelték egy, messze az oroszok arcvonala mögött fekvő magaslatra), a XIX. hdt. támadási akciójának végéig.

Mindezekon felül a 41. ho.-nál még egy külön körülmény nehezítette a helyzetet: *előnytelen beillesztése az általános arcvonalba*. A ho. í{lásd a 35. számú vázlatot) a Tersztyánszky-hds. csop. két támadási frontjának épen törési pontjára — a Zebrákra — került akként, hogy fele a baligródi, fele a lupkowi támadó csoporthoz tartozott; így a ho. hol az egyik, hol a másik, hol egyszerre minkét csoporttal kényszerült szétforgácsolva támadni, idő előtt felemészítve erejét. A hdt. és hds. csop. gyakran ellentétes intézkedései is ebben a körülményben lelik magyarázatukat.

A ho. elhelyezéséből folyó súrlódások azonban nemcsak a ho. működését érintették, kihatottak közvetve az egész hds. csop. akciójára is; a ho.-nak két irányban igénybe vett ereje egyfelől nem támogathatta elég erélyesen a baligródi támadó csoport balszárnyát a Chryszczata és Rabe irányában, másfelől nem tömhetette be csapataival az előrehaladás mérvében a Mików-völgy táján támadó rést; ehhez idegen csapatok váltak szükségessé, melyek válságos időkben a baligródi támadó arcvonalnak hadosztályaitól elvonva, azok akcióját bénították. Pedig a annak csak csekély eltolása az általános arcvonalban — ami később, de túlkésőn, úgyis megtörtént — segített volna a helyzeten: ha a ho.

valamelyik *szárnyával* kerül a Zebrákra, úgy, hogy *egész erejét* — vagy a baligródi, vagy a lupkowi csoporttal kapcsolatban — *egy cél* felé összpontosíthatja, akkor előreláthatólag nem szorul idegen csapatok támogatására és a súrlódások a parancsadásban is elmaradnak.

De mind e súlyosító, hátráltató tényezők nem akadályozták a 4L ho.-t lendületes előretörésében: magaslat magaslat után esik szívós támadásban, szilaj rohamban birtokába; az oroszok visszavetve, arcvonaluk megingatva, még a szomszéd ho.-k előtt is visszavonják vonalait; a kapu bedöntve, az áttörés lehetőségének reménye ébred! A ho. ereje azonban elfogyott, megtört; végsőkéig kimerülve a támadás folytatására képtelen. A ho. csop. — kevéssel később — szintén erejének végére ér, támadási akciója végelgyengülésben kimúl.

Most az oroszok mennek át támadásba. Más arcvonalukból kivont ho.-kal, Przemysl elestével felszabadult csapataikkal megerősödve rázúdulnak a hds. csop., az egész 2. hds., a 3. hds. meggyengült soraira s azokat visszaszorítják a Kárpátok gerincén túl aztok déli lejtőire; itt azután sikerül az oroszok áradatát feltartóztatni, azt végkép megállítani.

A visszavonulásban úgy, mint a megelőző, valamint a rákövetkező védelemben a fent felsorolt, a harci működést befolyásoló tényezők szintén éreztették hatásukat, de enyhébb, változott alakban. Az időjárás zordsága lassacskán engedett; az oroszok túlereje támadásban megerősített állásainkra nem érvényesülhetett teljességében annál kevésbé, mert most ők küzdöttek — hátukban a Kárpátok gerincével — a pótlás nehézségeivel, míg mi, közelebb lévén a vasúthoz, segélyforrásainkhoz, csapatainkat jobban láthattuk el, kielégítőbb mennyiségben rendelkezettünk a szükséges hadianyaggal; a tüzéség hiányát és fogyatékoságát sem éreztük annyira súlyosnak, mert nem kellett ellenséges megerősített állásokon, azok akadályain át rést törni.

A támadó szellem túlhajtásai egyes esetekben ugyan még mutatkoztak — nem tudott egyikönnyen beletörődni a változott viszonyokba (lásd a 41. ho.-nak célnélküli visszatartását a zebraki állásban, március 30-án; továbbá az egész hds. csop. késői és tervszerűtlen visszavonását — április 2-től 4-ig — és erőinek elpocsékolását közbeeső állások védelmében) — de előtérbe léptek most a békében nagyra nevelt támadó szellemnek előnyös oldalai is, mint ahogy általában emberi működésünkben és mivelünkben ritkán tapasztalunk kizárólag csak fogyatékoságokat; közelebről tekintve a dolgok összefüggését, mindenütt értékeket is találunk s csak a kettő közti arány változik esetenként. Itt is a helyes mederbe terelt támadó szellem megnyilatkozásaiban nem engedte lábra kapni a csüggedést még oly válságos helyzetben sem; fenntartotta és élesztette a felsőbb pságokban a bizalmat a véggyőzelemben az oroszok

tömegével szemben is és letörte végre azok erejét szüntelenül ismételt ellentámadásaival.

A 41. ho. a védelmi harcokban is teljes mértékben megtette kötelességét, vetekedett a 2. hds. többi ho.-ival a közös cél elérésében. Pedig belső szerkezete, tartalma, csapatainak összetétele más volt már, mint a kárpáti harcok elején: a régi tisztikar, az öreg legénység a támadási időszak (február 20-tól március 11-ig) viharában elfogyott, elpusztult, helyét fiatal, tapasztalatlan tisztek, fiatal, hiányosan kiképzett honvédek, foglalták el, kik — megtizedelve a védelmi harc nehéz küzdelmeiben — idővel megint idegen, közöshadseregbeli, sőt osztrák Landwehr-csapatok támogatására szorultak, hogy kiterjedt védelmi vonalukat tarthassák; ezen idegen csapatok a kárpáti harcok végéig a ho. állományának majdnem felét képezték. De a változó csapatösszetétel, a változott tartalom dacára, a ho. derekasan megállta helyét: a fiatal honvédek, egy testté összetartva és lelket nyerve a régi tisztikar maradványaitól, latba vetve saját lelkesedésüket és elszántságukat, SZÍVÓS küzdelemben, lankadatlanul ismételt ellentámadásokkal visszavetik az ellenséget s betörését magyar földre végleg megakadályozzák; két teljes orosz ho.-t (15. és 35.) tartottak így fel, a saját ho. hadilétszámának kétszeresét! Vállvetve működött e cél elérésében — a honvéd csapatok keretében s azoktól gerincet nyerve — a közöshadseregbeli; a cseh kivételével mindegyik megtette kötelességét.

Drágán fizették meg a honvédek az elért eredményeket. A február 15-től április 15-ig terjedő időszakban (a még fennmaradó napokról április 22-ig nincsenek adataim), tehát két hónap alatt a ho. vesztesége (a veszteségi kimutatások szerint; idegen csapatok nélkül):

halottakban és sebesültekben	123 tisztt	7832 legény
eltűntekben és foglyokban	76 »	7188 »
betegekben	143 »	4235 »
Összesen	342 tisztt,	19255 legény,

tehát a ho. hadilétszámának majdnem kétszerese. Ugyanabban az időszakban a ho. e. ü. oszlopának kezelése alatt állt 5876 sebesült és 4041 beteg. A betegek közt nagyszámban a fagyás sokszor súlyos esetei (kb. 1200); aránylag kevés az infekciós beteg (kb. 150 vérhas, 12 typhus).

Ezzel szemben a ho. a 2 hónap alatt 34 orosz tisztet és 5360 legényt foglyul ejtett; az *egész* 2. hds. ugyanarra az időszakra eső fogolyfámának (80 tisztt, 11.000 legény) tehát majdnem felét.

S itt rátérek a csapatok magatartására a kárpáti harcok alatt, azoknak harcban megnyilvánult szellemére. Róluk szól ugyan — kimondottan és kimondatlanul — a leírt események összessége, munkám

minden oldala; hiszen ők voltak a parancsok végrehajtói, az ő feláldozásuknak köszönhető a ho. legnagyobbbrészt a sikereket, melyeket feladata teljesítésében elért. Most azonban külön akarok rámutatni a csapatok teljesítményeinek minden képzeletet felülmúló méreteire, melyekre, hogy ember egyáltalában képes, a háború előtt nem tudtuk volna elhinni. Lelkem mélyében megrendülve tanúja voltam derék honvédeink odaadó, lelkes küzdelmének; támadás, védelem egyformán helyén találta őket; a tél minden zordsága, hó, fagy, nem csökkentette kitartásukat. Bámulatraméltó magatartásuk jellemzésére csak ismételhetem azokat a szavakat, melyeket egy, a 41. ho. kárpáti harcairól írt cikkemben, — honvédeimről megemlékezve — már használtam: «Két hónapon keresztül első vonalban állt a ho. s majdnem megszakítás nélkül harcolt a legádázabb időjárásban. Mit izzó lelkesedés, elszánt bátorság, szívós kitartás, megtörhetlen kötelességtudás, vasakarat és csendes tűrés időviszontagságok elviselésében elérhet, azt a honvédek fényes harcaikban elérték. Nemcsak a katonai nevelés eredménye, hanem a nép valódi lelkülete mutatkozott így legszebb, leggazdagabb kifejlésében. Itt nem volt kivétel: tiszték úgy, mint legénység, egy szellemtől áthatva és összetartva vetekedtek és diadalmaskodtak a közös cél elérésében: megvédeni a magyar földet az ellenségtől!»

A 41. ho.-nak kárpáti harcairól írt értekezésemet ezzel befejeztem s leteszem tollamat azzal a mély megrendüléssel, mely mindenkor elfog, mikor honvédeim hősi időszakában elmerülök. Kötelességemnek tartottam, tetteiket a történelem számára fenntartani s csodálattal vegyült tisztelettel emlékülüknek áldozni.

A DOBERDÓI HARCCSOPORT TÉNYKEDÉSE.¹

Az első-Isonzó csata.

Események 1915. VI/23 -VII/5.-ig.

Írta: *báró Somorjai Lukachich Géza* ny. altábornagy.

Több napi, majdnem teljes pihenés után, június 23-án, korán reggel, az ellenséges tüzérség minden űrméretű ágyújával megkezdte állásaink lövését. Jelentékeny lőszerkészletek felhasználása mellett és csak rövid szünetek közbeiktatásával ez a többnyire még az éjjelen át is folytatott tüzelés egészen június 30-ának reggeléig tartott.

A csatának ezen első hét napja alatt az ellenség az arcvonal különböző részein és naponként többször támadta állásainkat, mikoris tüzérsége közvetlenül előtte erősen fokozta, majd röviden félbeszakította tüzét hogy arra gyalogsága azonnal — legtöbbször több század, legfeljebb egy zászlóalj erővel — támadhasson. E gyalogság lövetésünk alatt állásainkat megközelítette, majd ennek félbeszakításakor hirtelen támadásra tört elő. Saját gyalogságunk és tüzérségünk tüzelése által fogadva, csakhamar visszafordulnak és fedett területekre vonulnak, mialatt az ellenséges tüzérség újból elkezd tüzelni.

Ez az előrenyomulás legtöbbször nem birt olyan támadás jellegével, melynél az állásokba való behatolás és befészkelésnek mindenáron való erőszakolása domborodott volna ki, inkább olybá tűnt fel, mintha az ellenség csak arról akart volna meggyőződni, hogy az állásokat megszállva tartjuk-e? Ez valószínűleg azon szándékával is párosult, hogy bennünket az állások erősebb megszállására ösztönözzön s ily módon rákövetkező lövetésénél veszteségeinket növelje.

Utóbbi az ellenségnek kétségtelenül sikerült is. Mind etámadásoknál u. i. az árkok megszállására a védőcsapatunk egyes részeit be kellett vetnünk, miáltal veszteségeink növekedtek, de ez előnnyel is járt, mert katonáink bátorsága, önbizalma jelentékenyen emelkedett, mindannyiszor, midőn az ellenfél támadásának megghiúsulását és visszavonulását láthatták.

Június 30-án kezdődtek meg a nagy gyalogsági támadások.

¹ A dolgozat első részét a Magyar Katonai Közlöny 1925. évi karácsonyi külön mellékletében közzöltük.

Az ellenség 7 napig tartó, eddig soha nem ismert hevességre fokozott tüzérségi tüzelésétől joggal várhatta, hogy a védő erkölcsi <és fizikai tekintetben összeroppan s így az állás rohamra éretté válik. Kétségtelen, hogy anyagilag igen érzékeny veszteségeket szenvedtünk, ha azonban halottaink és sebesülteink számát az ellenség által kilőtt lőszerkészlettel összehasonlítjuk, úgy látni fogjuk, miszerint veszteségeink viszonylag igen csekélyek voltak. Az ellenséges tüzérség 200—300 lövésére — mint azt később fogjuk kimutatni — csupán egy embernek az elvesztése jut. Erkölcsi tekintetben pedig mitsem szenvedtek csapataink, mert azok — mint az alszakaszparancsnokok jelentették — oly önbizalommal és győzelembe vetett hittel várták az olaszok támadását, hogy állásaink megtartása egy percig se vált kétségessé.

Az olaszoknak egész arcvonalunk ellen intézett tömegtámadásai június 30-tól július 5-ig tartottak, mely idő alatt állásainkba tényleg sehol sem sikerült tartósan befészkelődniük, habár számbelileg jóval fölényben lévő erői állásainkba több ízben behatoltak, de vitéz csapataink őket mindannyiszor és mindenütt a fensíkról végül mégis ledobták.

A nagy gyalogsági támadások e napjaiban sem szünetelt természet-szerűleg a nehéz tüzérség, mely lövéseivel állásainkat minden roham előtt, vagy annak visszaverése után legintenzívebb módon elárasztotta; a gyalogság harcai alatt pedig a hátsó területeket tűz alatt tartotta.

Július 5-étől kezdve a támadások heve napról-napra alább csökkent, végül az olaszok lélekzete kifogyott. Július 8-án csaknem teljes nyugalom állott be, amely július 17-ig tartott. Csak az olasz tüzérség működött, mint az első Isonzó csata kezdő napjaiban, aztán később is, midőn állásaink naponként többször tüzérségi tűzben állottak. Július 18-án kezdődött a második Isonzói csata.

Térjünk át azonban most az események vázolására.

Június 23. Délelőtt 4^h30'-tól kezdve összes állásaink erős tüzérségi tűz alatt állanak, amikor nemcsak legelső vonalaink, hanem még közlekedési utaink is lövettek. Becslés szerint a doberdói csoportra 10 — 12 nehéz és 20 tábori üteg ontotta tüzeit. A lödözés óráról-órára fokozódik. Délelőtt 9^h-tól 9^h30'-ig, aztán 12^h 30'-tól 1^h-ig a tüzelés hevessége valamivel enyhül, de még az estére, sőt az éjszakára sem szűnik meg egészen.

A csoportparancsnokság részéről a lövések számolásával megbízott tisztak adatai szerint az ellenséges tüzérség kb. 12—13 ezer lövést zúdított e napon állásainkra, melyből a tüzelés legélénkebb tartama alatt 15'-en belül 510 lövés felcsapódását figyelték meg.

Az egész arcvonal tűz alatt tartása mellett gondja volt az ellenségnek váltakozva egyes kisebb frontrészeket nehéz gránátaival és bombáival is felkeresni.; mindegyik ily lövést tábori ütegek 1—2 sortüze követett. A selzi alszakasz is erősebben lövetett, mint a többi.

A fensik fölött egész napon át keringő ellenséges repülők tüzer-ségüknek jeleket adogattak és bombákat dobáltak.

A nap folyamán az ellenséges gyalogság a redipugliai alszakasz ,ellen kétszer, a vermeglianói és selzi alszakaszok mindegyike ellen pedig háromszor intézett támadást. E mindannyiszor több századból álló .gyalogság röviddel előretörése után saját fegyver és tüzer-ségi tűzünkbe jut, mire csakhamar visszavonul, mialatt tüzer-sége tüzelését tovább folytatja.

Az ellenséges gyalogságnak szakadatlan előre való gyülekezése Fogliano, Polazzo, Redipuglia és a Selztől délkeletre fekvő mészegető 'fedett területeire az egész napon át megfigyelhető. Redipugliánál dél-utánra több zászlóaljra becsült gyalogságot saját tüzer-ségünk lövi, Selz-nél szintén igen erős gyülekezések észlelhetők, míg a 61 -φ és La Rocca magaslat az azokat megszállva tartó ellenséges gyalogság fegyverzajától rhangosak.

A csoport menetszázadai parancs szerint kora reggel Vojscicara, meneteltek, az arcvonal előtt észlelt eseményekre azonban úgy ezek, mint a 22-én délután visszarendelt menetszázadok délelőtt 11^h-tól ismét előreirányítatnak és a csoportparancsnokság rendelkezésére bocsáj-tatnak.

Minden észlelet szerint nagyobb gyalogsági támadással kellett számolni, mégis a menetszázadok beérkezése csak késő estére volt vár-ható. Ezért a vermeglianói és selz-i alszakaszokat és pedig az előbbit a tartalékban álló 70/11. zászlóalj 2, utóbbit 1 századával megerősíteni kellett. A redipugliai alszakasznak 8 százada volt, így elég erős, estére azonban mégis a chinai (hegyi ágyús) üteg egy lövegszakaszát kapta.

A sötétség beálltával valamennyi alszakasz legelső vonalai erősen megszállatnak s a tartalékok ezekhez egészen közel előrevonatnak. Ezen eljárás ugyanígy megismétlődik naponként. Kora reggel nemcsak a csoporttartalék, hanem az alszakasz, zászlóalj és századtartalékok is messze hátul fekvő területekre vonatnak vissza, úgyhogy az első vonal-ban rajonként csak 1—2 ember marad, mint megfigyelő; estére azután -az egész megszálló csapat észrevétlenül ismét elől helyezkedik el.

Mivel a csoportparancsnokság rendelkezésére a vermeglianói és selzi alszakaszok megerősítése után Doberdó déli kijáratánál mint tartalék csupán a 70/11. zászlóalj 4 százada áll a hadosztályparancsnokság-tól további erősítés odairányítását annyival is inkább kéri, mert arc-vonala előtt megállapított 6 ellenséges gyalogezred támadásától tart.

A hadosztályparancsnokság erősítésül Rivo ezredes népfölkelő ezredét rendeli ki, majd a csoportparancsnokságot utóbb értesíti, hogy a hadosztálytartalék Vidale ezredes csoportja Oppacchiassella-nál nyert felállítást, mely adott esetben onnan azonnal irányítható.

Jelzett népfőlkelőezred, mely a 155. népfőlkelő zászlóalj 3, továbbá a 42. népfőlkelőzászlóalj 2 századából állott, Doberdóra 9^h-kor délután' érkezett be. A 440 puskát számláló előbbi zászlóalj Doberdótól délre mint tartalék áll rendelkezésre, míg a 240 puskából álló utóbbi zászlóalj a helységtől északra marad felállításban. Az ezredparancsnok egyidejűleg azon parancsot kapja, hogy 24-én kora reggel, amennyiben addig semmi alkalmazást nem nyer, ezredét Marcottini-től északra levő területre vonja vissza.

A menetszázadok — a 81/IV. zászlóaljbelinek kivételével — délután 10^h-ig bevonultak s így zászlóaljaikhoz irányíthatók voltak.

Az ellenséges tüzérség tüzeinek e napon való gyengítése céljából csoporttüzérségünk vajmi keveset tehetett, mert hiszen viszonylag csekély számú lövege közt elegendő messzehordó ágyú sem szerepelt,, mindenképp pedig a lőszerrel kellett takarékoskodnia. Egész napon át tüzérségünket általában olyan ellenséges ütegek foglalkoztatták, melyek közelfekvő állásuknál fogva gyalogságunkra különösen kellemetleneknek bizonyultak. Ezeknek leküzdése néhányszor sikerrel is járt.

A csoportparancsnokság felsőbb helyről a tüzérség megerősítését kéri, mire még 23-án estére a 44. Landwehr tábori ágyúezred egy ütege bocsájtatik rendelkezésére. Még az éj folyamán ezen üteg 4 lövege Mt., dei sei Busitól keletre a 7/7 tábori ágyúsüteg szomszédságában, míg 2 lövege a Ml. Cosichtól délre levő völgy hosszantozására — Sablicinél — kerül állásba.

A 61 ⇨ és La Rocca magaslati vonulatán levő ellenség hatásosabb lödőzésére a csoportparancsnokság a 38/1. tábori ágyúsütegnek Debeli vrh.-re állásváltóztatást rendel el. Ugyancsak e nap délutánján a 4. bosniai-hercegovinai ezred V. zászlóaljának parancsnokát, Polz századost Indra százados helyett a redipugliai alszakasz parancsnokságával bízza meg.

A csoport veszteségei 23-tól 21 halott és 65 sebesültet tesznek ki; a 8/III. zászlóalj — selzi alszakaszban — szenvedett legtöbbet.

A Sagradónál megghiúsult előretörés után a 93. hadosztály védőszakaszában június 23-ára következő éjszaka a 76/III. zászlóalj egy százada a hidnál, azon feladattal hagyatott vissza, hogy az addig ott állott és erősen kimerült századot felváltsa. Ez meg is történt, de a felváltott század a korán reggel kezdődő nehéz tüzérségi tűz miatt zászlóaljához már be nem vonulhatott, hanem Sagradónál megmaradt, hol többé-kevésbé fedezéket talált. Ilyenformán ott 2 század és a 76/III. zászlóalj géppuskás osztaga van elhelyezve.

Ezen századok kora reggel egy délnyugati irányból előretört zászlóalj támadását — az ellenség 57 halott és sebesültnek s 1 tiszttel 4 emberének (34. olasz gyalogezredbeliek) fogoly gyanánt való otthagynya mellett — visszautasították.

Délután 8^h-kor az ellenség a 92⇄ és a 64 △ közt húzódó magaslati vonulatot szállja meg, nemsokára rá onnan 2 zászlóalj Castello vrhre előretörve az ottani erdőcskében veti meg lábát, részei pedig kelet felé tolják el magukat, miáltal a sagraói két századot hátulról fenyegetik.

Az ellenséges tüzérség délután Sagrado helységét igen hevesen lövi. Sdraussina-nállevő század estére a főállásba kénytelen visszavonulni.

A sagraói különítmény ilyenképen mindkét oldalában fenyegetve van, minek következtében 24-ére következő éjszaka állását ott-hagyva Castello Nuovora zászlóaljához bevonul.

Sgrado helység kiürítésével az előretolt részek ez utolsója is immáron a védelmi szakasz mögé került vissza. Mindez az ellenségeskedések megkezdése után csak egy hónapra következett be! Fényes eredménynek kell tekintenünk ezt, ha figyelembe vesszük, hogy csupán egy előretolt század — amely csak az utolsó napon nyer erősítést — képes volt többszörösen túlerős ellenséggel szemben egy hónapon át Sagrado helységet tartani és a híd, továbbá, a zsiliptelepek birtokbavételét megakadályozni.

Június 24.

Az ellenséges tüzérség az éj folyamán kb. negyedórás szünetekkel állásunkra srappel sortüzeket adott, anélkül, hogy az árkokat javító munkálatainkban megzavart volna s így azokat akadálytalanul folytatva, napfélkéltig be is fejezhattük. Csupán az arcvonalt déli részében, a 70 ⇄ és a kőbánya közötti helyreállítási munkálatainkat nem vihettük tökéletesen keresztül, mivel az ellenséges gyalogság Selz házaiból állandóan tüzelt. 1^h és 2^h közt sikerül az ellenséges gyalogságnak a 70⇄ közelében levő 8/III. zászlóalj állásának drótkadályáig két, ízben is előrejutnia, mindakétszer azonban tüzelésünkkel visszautasítjuk.

A Rivo népfölkelőezred délelőtt 5^h-kor Marcottininél gyülekezik, majd délelőtt 7^h-kor — miután alkalmazása nem valószínű — a csoportparancsnokság Valloné-völgybe irányítja azzal, hogy Mikoli nyugati lejtőjein századonként és repülőktől fedve táborba szálljon.

Délelőtt 5^h-kor az ellenséges tüzérség tüzelése kezdődik meg, melynek hevessége teljesen azonos a június 23-ival. Délelőtt 7^h30'-kor hirtelen az egész vonalon elnémul, de 8^h 15'-kor újult erővel neki fog; a késő délutáni órákban erőssége valamit alábbhagy, végre este 8^h-kor teljesen elcsendesedik. Különösen balszárnnyunkon volt a lödőzés nagyon heves. A selzi alszakasz, főként azonban a Mt. Cosichon levő állások igen megrongálódtak, több fedezék összeomlott, a drótkadályokon 20, sőt 50 m csapásokat is nyitott. Ugyancsak a redipugliai alszakasz nehéz mozsártűz következtében jócskán szenvedett. Az ellenséges tüzérség e napon kb. 20.000 lövést tett a doberdói szakaszra.

Saját tüzérségünknek a délelőtti órákban feladata volt a Mt. Co-

sichern levő ellenséges ütegek tűz alávétele és elnémítása, melynél a szomszédos 6. hegyi dandár ütegei is közreműködtek, mindazonáltal még azok elhallkítása sem sikerült. Ezzel szemben a 92 ⇨ és Foglianonál dolgozó ellenséges gyalogság, nemkülönben a Pierris-Beglianói úton menetelő oszlop tűzalávételénél jó eredményt ért el. Délután Frattaról Villesse-re menetelő hosszú tűzérési oszlopot veszi sikeresen tűz alá.

A csoportparancsnokság újból jelenti, hogy tűzérési a legcsekélyebb mértékben se képes az ellenséges ütegeket elnémítani, amiért a gyalogságnak igen nagy veszteségei vannak, fedezékei pedig mind tönkrefognak menni. A tűzérési megerősítése sürgősen szükséges, különösen mozsarak volnának kívánatosak.

Az ellenséges gyalogság eléggé csendesen viselkedett, csak itt-ott próbálkozott vonalaink felé előre jutni, hogy tűz alá véve mindjárt vissza is forduljon. Az ellenségnek szakadatlan előremunkálkodása egyeseknek és csoportoknak az arcvonal előtt minden fedező hely felé való előre gyülekezése újból az egész napon át megfigyelhető volt. Legtöbb mozgás a redipugliai alszakasz előtt volt, itt a vasúti töltés túlsó oldalán már kora reggeltől ellenséges gyalogság egyenként szakadozva Redipuglia felé menetelt, majd a töltés hosszában és Foglianonál jelentékeny erők gyülekeztek. A csatornán át három új bürüt készítettek, melyeken olasz katonák egyenként folytonosan áthaladtak.

Mindenütt ellenséges erősítési munkálatok láthatók; 92 ⇨ 64 Δ. Foglianonál, a csatorna és műút között és a vasúttöltésen szorgalmasan ásnak.

Délután 3^h-kor Foglianótól északkeletre levő erdőből egy ellenséges zászlóalj a 64 Δ -on keresztül Castello Nuovo irányában támadásra indul. Ütegeink tűz alá veszik és e zászlóalj, mely az olasz tűzéréstől is nagy veszteségeket szenved, hanyathomlok visszafut.

Az esti órákban ellensége gyalogság Redipugliánál a csatornát átlépi, majd pedig az ellenfél lövegeket is szállít Fogliano közelébe.

A napközbeni különösen heves tüzelés az ellenséges gyalogság látszólagos nyugalma, majd frontunk felé eső területekre való szakadatlan előredolgozása egy bekövetkezendő nagyobb ellenséges támadás benyomását keltik.

A sötétség beálltával az első vonalak újlagos erősebb megszállására, valamennyi tartalék közelebb vonására, az előkészületek megtörténnek. A Rivo népfőlkelő ezred 153. népfőlkelőzászlóalj Doberdónál készenlétbe helyeztetik, míg a 70/11. zászlóalj, mely a menetszázadok beérkezése következtében még 24-ére következő éjszaka századait magához vonhatta, Doberdótól délre nyer felállítást.

Az újonnan beosztott 6/4. árkászszázad éjszakára a 8/III. zászlóaljhoz rendeltetik ki, miután fedezékei a legtöbb kárt szenvedték.

A 24-i veszteségek 41 halott és 102 sebesültet haladtak meg, valamennyien gránát teli találatok következményei. A selzi alszakaszban állott 8/III. zászlóaljnak magának 19 halott és 74 sebesültje volt.

A csoportparancsnokság újból elrendelte, hogy az állások nappal csak gyengén szállandók meg, és az ellenséges tüzérség tüzelése alatt azokban csupán figyelő őrszemek hagyandók meg. A megszálló csapat egyébként a hátulsó raj és félraj nagyságú fedezékekbe vonassék vissza. A csapatokat egyidejűleg kioktatta, hogy ellenséges gyalogsági támadás esetén a megszállóknak és tartalékoknak ezáltal szükségessé váló előre-futása kevesebb fizikai, de főleg soha annyi erkölcsi veszteséggel nem jár, mint az ellenséges tűzhatásnak erősen kitett fedezékekben való tisztán passzív kitartás.

Túlnyomóan fölényes ellenséges erők nagyobb általános támadását mutató, egyre növekvő jeleire tekintettel az ellenfél kényszere következtében a nyugati fensíkrész kiürítésének lehetőségével kellett számolni. Ezen esetben a saját tüzérségnek visszavétele — különösen a 12, 15. és 24 cm-es ütegeknél — komoly meggondolásra adott okot. Gyalogságunkat hamarosan meg kellett állítani, hogy a lövegek elszállítása biztosítható legyen. Ezért a S. Martinói védőszakasz parancsnokával egyetértésben még a doberdói fensíkon húzódó vonal megerősítése határozhatott el. A S. Martinói védőszakasz S. Michele-doberdói védőszakasz Cerni-hribhegye képezte u. i. azon két természetes támpontot, amelynek birtokában az ellenség előnyomulása a fensíkon át megakadályozható volt. Mindkét magaslat jó kilátást és megfelelő kilövést nyújtott a nyugati irányban menedékesen eső fensíkrészre.

Már a 25-ére következő éjszaka megkezdődtek az erődítési munkálatok. A 43. sz. népfőlkelő zászlóalj a Cerni-hriben dolgozott, míg a 155. Jiépfőlkelőzászlóalj még éjszaka Doberdó közelében egyelőre tartalékként készenlétbe volt helyezve. Június 27-től kezdődőleg további erősítések beérkezte következtében azonban e zászlóalj is az erődítési munkálatokhoz rendeltetett ki azzal, hogy ellenséges betörés esetén a magaslatot az egész népfőlkelőezred megszállja és tartsa az ott állandóan beépített ütegekkel egyetemben.

Még 24-én korán érkezett be az a parancs, hogy a 81/IV. zászlóalj és a 6. hegyi dandárnál levő 101/11. zászlóalj kölcsönösen kicserélendők. Ez okból 25-re következő éjszaka a vermeglianoi alszakaszban levő SI/IV. zászlóalj a 70/11. zászlóaljjal váltott fel s egyidejűleg kellett a Redipugliai-alszakaszbeli 70. menetszázad és a 70/11. zászlóaljnál levő 4. b. h./V. zászlóaljbéli menetszázad felváltásának végbemenni.

Június 25.

Az éjszaka nyugodtabban folyt le, mint az előző napokéi; az ellenséges tüzérség csak itt-ott lőtt, a puskatűz szintén gyérebb volt. Ezen

kedvező körülmények folytán úgy a megrongált drótkadályok, mint az összelőtt fedezékek szükségszerűleg helyreállíthatók voltak.

Az éj folyamán járőreink Lemberg elestéről olaszul írott híradásokat helyeztek el az ellenséges vonalak elé.

Az elrendelt felváltások az éj leple alatt hajtottak végre, amelyek után az egyes alszakaszokban a következő megszálló csapatok voltak:

a) a redipugliai alszakaszban: 4. b. h. ezred V. zászlóalja, (3 tabui, 1 menetszázad és egy géppuskás osztag), a 76/111. zászlóalj 3 menetszázada a 20. vadászzászlóalj menetszázada, egy állandó géppuskás osztag, 1 árkászszakasz, két 75 m 9 cm-es üteg 2—2 löveggel.

b) a vermeiglianói alszakaszban: 70/11. zászlóalj (4 tábori, 3 menetszázad és 1 géppuskásosztág) 1 állandógéppuskás osztag, % utászszázad, egy 75 m 9 cm-es üteg.

c) a selzi alszakaszban: 8/III. zászlóalj (4 tábori, 2 menetszázad, 1 géppuskásosztág) 1 árkászszakasz.

d) Csoporttartalék Doberdó déli kijáratánál a 81/IV. zászlóalj (4 tábori, 2 menetszázad és 1 géppuskásosztág), azután a Mikoli melletti Valloné völgyben a Rivó népfölkelőezred.

Délelőtt 4^h-kor a 17. olasz gyalogezred két zászlóalja megerősítve egy bersaglieri századdal a Mt. Cosichon levő állásainkat támadja meg. A támadás akadályaink előtt megáll; az ellenség gyalogsági és tüzérségi tüzünk — nemkevésbé a sablicii félüteg erős oldalozása következtében sem előre, sem hátra mozdulni nem tud, így a Mt. Cosich lejtőin asztalnagyságú sziklatömbök között keres úg, amennyire oltalmat. Szakadatlanul lődözve igen nagy veszteségei vannak, egyik részének a dél-előtt folyamán sikerül La Rocca magaslat mögé kisebb csoportokban visszavonulni, míg a maradék délután 2^b-kor megadja magát és 1 őrnagy, 1 százados 3 alantos tiszt és 150-et meghaladó ember fogságba jut. Ezek ellenséges tüzérségi tűz következtében védőszakaszunkon keresztül nem hozhatók be és ezért a 8/III. zászlóalj 3 altisztjének vezetése alatt a völgyben oldalt a 6. hegyi dandár védőkörletén át vitetnek hátra.

Az ellenséges tüzérség tevékenységét e napon délelőtt 9^h-kor kezdi meg és lő — két órai ebédszünet által megszakítva — délután 7^b-ig, miközben figyelmét és lövedékeinek nagyobb számát a selzi és redipugliai alszakaszokra irányította. Megállapítható volt, hogy az ellenséges ütegek néhány 21 cm nehéz mozsárüteggel egészítődtek ki.

A védőszakaszra 8—10.000 lövés esett, fedezékeink és akadályaink több helyen erősen megrongálódtak.

A 92 -φ- közelében lévő hegyháton újonnan megjelent ellenséges hegyi ágyúsüteg leküzdéséhez, miután ránk igen terhessé kezd válni, nehéz tarackjaink fognak hozzá.

Délután 2^h 30'-kor Polazzóból állásainkra 2 ellenséges század tör elő, rövid tűzharc után azonban visszautasítjuk őket. Más helyeken az ellenséges gyalogság semmiféle vállalkozásba nem bocsátkozott s az előterepen is az előző napokhoz képest kevés mozgás volt észlelhető, bár az ellenségnek állásaink felé való előredolgozása e napon se szünetelt.

Veszteségeink csekélyek voltak: 3 halott, 25 sebesült. Ebből is látszik, hogy az ellenségnek 300-nál is több lövést kellett tennie, míg nálunk egy ember harcképtelenségét előidézni bírta. Azon parancs, hogy az állások a tüzérségi tűz tartama alatt a megfigyelők kivételével kiürítendőek, ismét igen jól bevált, tehát azt a csoportparancsnokság újólaj kiadta.

Az alkonyat beálltával a csoportosítás az éjszakának megfelelően vétetik fel; a 155. népfölkelőzászlóalj ezért Doberdo déli szegélyére vonul és a selzi alszakasz tartalékául utaltatik ki, míg a 42. népfölkelőzászlóalj a Cerni-hriben dolgozik.

Tüzérségünk az egész napon át keveset lőtt, mégis több ellenséges üteget, gyalogságot és vonatoszlopot tűz alatt tartott.

Június 26.

Az éj folyamán mérsékelt tüzérségi és gyalogsági tűz uralkodott, aminek következtében a helyreállítási munkálatok nem voltak teljesen végrehajthatók. Felsőbb parancsra a 20. vadászászlóalj menetszázada 26-ával a 93. hadosztálynak adandó át, ezért felváltása az éj folyamán megy végbe, majd napközben a redipugliai alszakasz tartaléka gyanánt szerepel, végül délután S. Martinoba nyer irányítást.

Délelőtt 4^h-kor az alszakaszok a nappali csoportosítást veszik fel, a Rivo népfölkelőezred ennélfogva a Valloné völgyben helyezkedik el.

Délelőtt 6^h-kor kezdődik meg a tüzérség tüzelése, mely a délelőtti órákban rendkívül hevesse válik, a selzi alszakasz 21 cm-es nehéz mozsarak tűzhatása alatt áll. Délre a lödözés megszűnik; azonban délután 2^h-kor újra folytatódik és csak délután 6^h-kor ér véget. A fedezékek és akadályok ismét nagy károkat szenvednek.

Délelőtt 10^h-kor a hadosztályparancsnokság abbeli értesítése érkezik be, hogy a 18. menetezred 2 zászlóaljával Paljkiscere, 1 zászlóaljával Marcottinire menetel, mely 3 zászlóaljat a csoportparancsnokság szükség esetén alkalmazhatja.

A redipugliai alszakasz előtt az ellenség egész napon át való élénk mozgása, valamint Fogliano Polazzo és Redipuglia helységek sűrű megszállása észlelhető. Délután 2^h-kor állásunkat Polazzónál két ellenséges század támadja meg, azonban tüzérségi és gyalogsági tűzünk vissza, utasítja. Délután 3^h 30'-kor erősebb csapatok második támadása következik be, amely épen úgy megghiúsul, mint az első; állásaink előtt az ellenség 120—150 embert hagyott vissza.

A redipugliai alszakasz előtti gyülekezések nagyobb támadás jeleire mutatnak, ezért a csoportparancsnokság intézkedése szerint a kilátásba helyezett 18. menetezred élzászlóalj három százada, mint a redipugliai alszakasz tartaléka vonatik előre azon parancscsal, hogy e századok kora reggel — amennyiben az általános helyzet megengedi — Virintinire visszavonassanak, míg a zászlóalj másik két százada Marcottininél maradjon, végül az ezre4 másik két zászlóalja az éjen át a Valloné völgyben táborozzék. A 18. menetezred csak 27-re következő éjfélkor érkezik be, így a Marcottinit elért 18. menetezred II. zászlóaljának előbbi rendelkezés szerinti felosztása azonnal végbemeegy.

A Rivo népfölkelőezred estére ugyanoly alkalmazást nyer, mint június 25-én, azaz a 155. népfölkelőzászlóalj ismét a selzi alszakasz rendelkezésére áll, míg a 42. népfölkelőzászlóalj a Cerni-hriben folytatja munkálatait.

A nap folyamán a 81/IV. és 101/11. zászlóalj kicserélése nyer végrehajtást, utóbbi estére mint csoporttartalék Doberdo délnyugati kijáratánál helyezkedik el.

A selzi alszakasz állásai a tüzérségi tűz következtében ismét megromogálódtak, a helyreállítási munkálatokat Selz házait megtöltő ellenséges gyalogságnak az ablakok és padláslyukakon át való szakadatlan tüzelése nagy mértékben gátolja, pedig azok végzésében egy árkászmenetszázadon kívül a csoporttartalék 101/11. zászlóaljának egy százada is közreműködött. Ezen ellenség leküzdése csak meredek pályájú lövegekkel volt lehetséges, amilyenekből a csoport csupán négy darabbal rendelkezett s ezért 10 cm-es tarackok kiutalását kérte. Hogy a munkálatok estére kevésbé akadályoztassanak, e négy nehéz tarack még délután a szomszédos 6. hegyi dandár néhány nehéz és tábori ütegétől támogatva Selzre tüzmegrohanást intézett, ami az ellenséges gyalogságnak Ronchi felé csoportonkénti visszafutását eredményezte. Ilyformán a rákövetkező éjszakai munkát csak gyengébb ellenséges behatás hátráltatta.

E nap estéjén a csoportparancsnokság alá rendelt alszakaszoknak következő parancsot adja ki:

«Az alszakaszok megszálló erői jelenleg oly erősek, hogy napközben körülbelül azok felét minden további nélkül messze hátul fekvő térségekbe helyezhetik el, ahol ellenséges tüzérségi tüztől teljesen zavartalanul pihenésnek adhatják át magukat. A szakaszparancsnokok tehát állásaik nappalon át való megtartását megszálló csapatuk felével olyképen biztosítsák, hogy ebből is egyes részeket hátul fedezékekben helyezzenek el. Az erőknek napközbeni mélység és szélességben való illetén elosztása még oly heves tüzérségi tűz kitarását is lehetővé teszi, másrészt ezen megnagyobbított térségeken belül fedezékek készí-

tésére alkalmas helyek is könnyebben találhatóak lesznek. (Dolinák, lyukak stb.)

Éjszakára valamennyi tartalék előbbrevonásáról s a legelső vonal sűrítéséről feltétlenül gondoskodni kell.

Jól fektetett összeköttetésekkel (telefon, küldőncvonal stb.) az alszakaszparancsnokok rendelkezési egységeire gyakorolt befolyása ezen legnagyobbított csoportosítás dacára is mindenkor fenntartható.»

Június 27.

Az éjszaka elég csendesen telt el; az ellenséges tüzérség csak egyes lövéseket tett, a gyalogsági csatározás is mérsékelt volt.

A tartalékszázadok bevonásával valamennyi erő az egész éjszaka alatt a károk kijávitásán dolgozott, ami viszonylag sikerült is s a drótakadály ismét bezárult.

A Redipuglia alszakaszban idejekorán felszabadult 18. menetezred II. zászlóaljának három százada Marcottinire vonul vissza. A csoportparancsnokság javaslatára ezen zászlóalj további rendelkezésre állván, azon parancsot veszi, hogy Paljkisce nyugati lejtjén századcsoportonként és repülőktől fedve táborozzék. A 18. menetezred másik két zászlóalja az 57. hadosztályparancsnokság parancsa szerint napfelkeltekor Rupara indul el.

Az ellenséges tüzérség, miután lőszerállományát — úgy látszik — kiegészítette, tevékenységét e napon már del. 5^h-kor egészen gyors ütemben kezdi meg s azt délelőtt folyamán annyira fokozza, hogy délre rendkívüli hevességet ér el. A selzi alszakasz egész délelőttön át a legnehezebb lövedékek által valósággal elárasztva igen nagy károkat és veszteségeket szenved. Ugyancsak erőstűzhatás alatt áll a redipugliai alszakasz is, míg Vermeigliano állásaival az ellenséges tüzérség e napon kevesebbet törődött. Délután 4^h-kor a tüzelés valamivel alább hagy, 6^h30'-kor még inkább, majd 7^h30'-kor majdnem teljesen megszűnik.

A redipugliai alszakasz Castello-Nuovo irányából igen érzékenyen ható ellenséges üteg oldaltűzét kapta.

Tüzérségünk e napon se mutathatott fel sokat, bár egy pár nagyon kellemetlenné vált üteget elnémított, ami az ellenséges tüzérség tömegénél fogva azonban nem igen volt érezhető. Két 30%-es mozsarunk tüzét délelőtt 5^h30'-kor repülő figyelés mellett néhány nehéz ütegre nyitja meg. Repülőnkkel szikratávíró útján való összeköttetést a nagyszámú ellenséges üteg közül lövendő cél s a leadott lövések megállapítása körüli nehézségek rendkívül gátolják.

Az ellenség gyengébb erőivel a redipugliai alszakasz ellen ismételtén támadásokat kísérel meg, azonban ezek egytől-egyig megghiúsulnak. Ezen alszakasz parancsnokának, Polz századosnak, délelőtt 11^h 30'-kor bekövetkezett súlyos sebesülésére való tekintettel, a csoport-

parancsnokság úgy intézkedik, hogy az alszakaszparancsnokságot Indra századosnak, a 70/11. zászlóalj parancsnokának, délután 4^h-ig várható beérkeztéig Puteani százados (4. b. h/V.) vegye át.

Az ellenséges gyalogság egyenként és csoportokban való szakadatlan előremozgása S. Pietro területéről Foglianóra, valamint eltolódásai Gastellonuovótól Fogliano és Polazzo felé láthatók, amelyek az éjszakán át is tartanak. Egy ellenséges zászlóalj, mely S. Pietrotól Foglianóra harcalakzatban előrejönni próbálkozik, saját s az olasz tűzéréség igen eredményes tüzelésére visszafordul, ugyancsak tűzéréségünk tüze következtében ellenséges gyalogság a 92 ⇨ és 64 Δ közt húzódó hegyhátat — melyet eddig megszállva tartott — kiüríti.

Az ellenség kisebb osztagaival a vermeglianói alszakasz drótakadályaig ismételtelen szintén előrejönni próbálkozik, azonban mindannyiszor visszavonulni kényszerül. Vermegliano házai az előző éjszaka védelmi állapotba helyeztetek, melyekből ellenséges gyalogság állásainkat szakadatlanul lövi, sőt egyik házból két kisüremetű löveg is tüzel.

Redipugliától északra levő erdőcske a folytonos lödőzés következtében délutánra tüzet fog, sőt helyenként a fedezékek farészei is meggyulladnak, a fejtű kb. 80 m hosszúságban beomlik s így az állás egy részét ki kell üríteni. Ellenséges gyalogsági és tűzéréségi tűzben az oltási munkálat nagyon nehéz, mégis estére a tüzet sikerül elnyomni, míg a károk helyreállítása az éjszakára vár.

Tűzéréségünk e napon valamivel élénkebb tevékenységet fejtett ki és pedig különböző ellenséges ütegeket keresett fel, melyek közül Ronchitól délre Soleschianonál és Raspa Villánál, továbbá a 92 -φ- közelében levő hegyi ágyús üteget el is némította. Ezenkívül a Polazzo-Fogliano úton egy ellenséges zászlóaljat, S. Eliánál előremenő gyalogságot, a 92 ⇨ és La Rocca-hegy hátán meghúzó olaszokat igen jó eredménnyel lőtt, végül Polazzo egy házát — melyben géppuskák voltak — romba döntötte.

Mindezek dacára elegendő számú hajlítottpályájú lövegeink hiánya egyre jobban érezhetővé válik; hiszen biztos tudomás szerint az arcvonal előtti összes fedett terek, ú. m. Polazzo, Redipuglia, Vermegliano, Selz, La Rocca-magaslat déli lejtője és Monfalcone környéke ellenséges gyalogságtól zsúfoltak, azonban a rendelkezésre álló négy darab 15 cm-es tarack leküzdésükre nem alkalmas, miután ezek az erős igénybevétel folytán a szándékolt célpont körül nem ritkán 400—500 m-nyi szórással is bírnak. Ezen csövekkel saját csapataink veszélyeztetése nélkül közel az arcvonal előtti gyülekezőhelyekre löni nem lehetett.

Az ellenséges tűzéréség leküzdésére ugyancsak messzehordó lövegek is hiányoztak; volt ugyan öt darab 12 cm.-es ágyú, de azok közül csak kettő teljesen tüzelőképes. E két löveg persze nem is mutathatott

fel eredményt az ellenséges tüzérséggel szemben, amelynél pontos megállapítás szerint 16 nehéz üteg — köztük 21 cm-es mozsárütegek — is volt, míg kis űrméretű tábori lövegei három hadosztály és egy-két hadtest tüzérési anyagának felelhetek meg.

A tüzérség e tömegével szemben mi csak 11 tábori, 4 kínai hegyi ágyút, 4 darab 15 cm-es tarackot és 5 darab 12 cm-es ágyút mutathattunk fel, melyeknek — különösen a nehezeknél — még elegendő lőszer se állott rendelkezésükre, hozzá június 26-án este érkezett parancs szerint az utánpótlásnál beállott nehézségek miatt még e csekély lőszer mennyiséggel is a legmesszebbmenő módon takarékoskodni kellett.

Az ellenséges tüzérség heves tüzelése alatt a mienk vázolt alárendeltségénél fogva tehát többnyire hallgatásra kényszerül s így az ellenfél figyelmének elkerülésével nagyobb veszteségeknek sem teszi ki magát.

Június 23—26. közti napokban az ellenségnek állásainkra kb. 50.000 lövése esett, melyeknek $\frac{1}{2}$ — $\frac{1}{2}$ -e a nehéz és legnehezebb lövegektől eredt. Veszteségünk e négy nap alatt összesen 71 halott és 216 sebesült volt. (Június 26-án 6 halott és 24 sebesültet veszítettünk.) Mind e veszteségeket kizárólagosan tüzérési tűz okozta, melyek bizonyára kisebbek, ha az ellenséges tüzérségen bizonyos mértékig felülkerekedni bírtunk volna.

Gyalogságunknak az eddigtől eltérő más elhelyezése nem vezethet jobb megoldáshoz. Az alszakaszok védőőrsége az arcvonál közelében levő erős ellenséges gyalogságra való tekintettel éppen, hogy csak szükségből elegendő. A 11.000 lépés széles arcvonalkiterjedésre 4400 löfegyver esik, melyből nappal rajonként csak 1—2 ember van a lövészárokból, míg a többi védőőrség kb. egy 21 km mélységű övben szélesség és mélység szerint kis csoportokban széttagoltan raj- és félrajnagyságú repeszdarabok ellen biztosított állásokban húzza meg magát. Gránátmentes fedezékek eddig előállíthatók nem voltak; a sziklás talaj miatt készítésük a jövőben is lehetetlenné válik.

Az erőknek szélességben és mélységben való e felosztása nem sokat segített, miután az ellenséges tüzérség lövéseivel nemcsak a legelső állásokat, hanem 2—3 km-es övben a hátulsókat is elárasztotta, minek következtében hátul többnyire még nagyobb veszteségek álltak elő. Azonkívül folytatólagos lödözések alatt a veszteségek azért is növekszenek, mert a megrongált fedezékek teljes mértékben nem állíthatók helyre.

Az erőknek mélységben való további széthúzása, vagyis a tartalékok még hátrábbi eltolása tanácsosnak nem látszott, mert az első állás meg-
lepetésszerű elfoglalására vezethet.

Ha a kimutatott veszteségek számszerint nem is tűnnek fel nagyoknak, mégis meggondolandó, hogy az emberek folytonos véráldozathozatala a védelemben levő csapatot erkölcsileg is befolyásolja, annál is inkább, mert az állásban több mint egy hónapja fizikailag kimerült.

A csoportparancsnokság mind c mérlegelések szem előtt tartásával több nehéz üteg és nagyobb löszermennyiség kiutalását kéri. Egyidejűleg az ellenségnek tengerfelőli lövetését, aztán nagyobb gyalogsági erőinknek La Rocca 121 Δ és Monfalcone felől Stranzano irányában való előretörését javasolja, hogy a már nagyon közel felállított túlerős tüzérség visszavételét kikényszerítse.

Továbbá kéri egy tábori zászlóaljjal való megerősítését, mert az állásban levő három zászlóalj felváltására csak egy ilyen áll rendelkezésre, miáltal ezen csapatok igénybevétele túlon túl nagy; a menetzászlóaljak és a népfölkelő ezred parancs értelmében u. i. csak mint tartalék alkalmazhatók.

Délután 4^b-kor érkezik be Marcottinire a 4. b. h./V. zászlóalj még eddig be nem vonult I. százada; a redipugliai alszakaszba zászlóaljához való csatlakozására a parancsot azonnal megkapja.

Marcottinitől délre a 116 Δ közelében délután 5^h 30'-kor állásba ment újonnan kiutalt gépkocsis repülőelhárító ágyú már délután 6^h 30'-kor egy nagyon alacsonyan jövő ellenséges repülőgépet talált el, amely siklórepüléssel La Rocca túlsó oldalára szállt le.

Délután 7^h-kor a csoportparancsnokság a 18. menetezred II. zászlóaljától a redipugliai alszakasznak két századot, a selzi alszakasznak pedig három századot tartalékként azzal utalja ki éjszakára, hogy a reggeli órákban Marcottinin legyenek. Ezen ezred másik két zászlóalja délután 8^h-kor Vizintininél a Valloné-völgybe érkezik, hol az éj folyamán mint csoporttartalék felállítást vesz. Egyidejűleg a 48. és 28. menetezredek század-, zászlóalj- és ezredparancsnokai a csoportparancsnoksághoz jönnek, hogy csapataik netáni alkalmazása esetére a védőszakaszról tájékozódjanak.

A *Rivo népfölkelő ezred* 27. estéjétől már mindkét zászlóaljával a Cerni-hrib erődítési munkálatain dolgozik.

Az ellenséges tüzérségnek igen erős és folytonos tűzhatása következtében a védelmi állások, különösen a fedezékek és fejtédek rendkívül tönkrementek, melyeknek helyreállítása már napok óta lehetetlenné vált úgyannyira, hogy egyes helyeken azok betemetve állanak. Az akadályoknak éjeken át való helyreállítása csak oly módon sikerült, hogy az erre a célra nagymennyiségben készített spanyol lovasok töltötték ki a támadt réseket. Minden egyes ember a károk kijavításán fáradozott, az ellenségnek azonban soha teljesen nem szünetelő tüzérségi és gyalogsági tüze nagymértékben akadályozta azt.

A vermeglianói alszakasz előtti árterület vize mindjobban visszahúzódóban van, mert a 24. reggelétől Sagrado birtokában levő olaszok módjában állott már az Isonzó további kiöntéseit meggátolni. Cadorna

26-án délután 7^h-i harctéri jelentéséből olvasható, hogy a csatorna elzárása Monfalconenál befejezést nyert. Az olaszok azonban magán az árterületen éjszakákon át már régebb idő óta dolgoznak, hogy a víz lefolyását lehetővé tegyék.

27-ről veszteségünk 10 halott és 37 sebesült volt, melyből a redipugliai alszakasznak egyedül 10 halott és 31 sebesült jutott.

Június 28.

Az ellenségnek néhány rövid tűzrajtaütése srappnellet és mérsékelt puskatűzharca zavarta csupán az éjszakát. A 18. menetezred II. zászlóalja Marc ottininél idejekorán gyülekezik, úgyhogy délelőtt 8^h-ra a Valloné völgybe érkezik, mialatt ezen ezred másik két zászlóalja délelőtt 6^h-kor Rupára menetel el. Délelőtt 8^h-kor Vermeiglianóból több ellenséges század állásainkra meglepetésszerűen támad, azonban tűzünk által tetemes veszteségeket szenvedve, visszavonul.

A reggeli órákban az ellenség helyzete körülbelül a következő: .Jobbszárnyunkon az ellenség akadályainkhoz nagyon közel jutott, itt falak mögé dugva két löveget is készenlétbe helyezett, Polazzo és Redipugliában valamennyi ház védelemre berendezve és erősen megszállva van, a házakban géppuskák is vannak, melyeket embereink megfigyelése szerint olasz egészségügyi személyzet betakart hordágyakon szállított oda. A 92 ⇨ és 64 Δ hegyháti ismét erősen meg vannak szállva, Fogliano, Redipuglia, Ronchi vasúttöltései mindenütt megerősítve és ugyancsak megszállva vannak. Hasonlóan igen erős ellenséges gyalogság és géppuskás osztagok szállták meg Vermeigliano és Selzet, valamint a megerősített 61 ⇨ és La Rocca magaslatait.

Az ellenséges tüzérségi tűz ma távolról sem olyan erős, mint az előző napokban, ismételten nagyobb szünetek állnak be, sőt délelőtt 11^h-től délután 1^h-ig úgyszólván egyetlen lövés sem esik, majd délután 2^h-kor nagy heveséget ér el, de hamarosan el-elcsendesedik, végül délután 7^h-kor teljesen megszűnik. Redipuglia és Selz alszakaszok ismét 21 cm-es bombák nagy tömegét kapták. Az esti órákban csend áll be.

Saját tüzérségünk is keveset lőtt, mert a lőszerrel takarékoskodik. A reggeli órákban a 6. hegyi dandár 24 cm-es mozsárütege Selz helységet kiadósan bombázta.

Saját helyzet a csoportparancsnokság 28-án délelőtt 468/op. szám alatt kiadott parancsából tűnik ki, mely következőképen hangzik:

«Az alárendelt erők elosztását tartalmazó eddig kiadott összes parancsok összefoglalására és kiegészítésére, továbbá a jövőben még erősítésül beérkező parancsnokok tájékoztatására elrendelem:

1. *Reclipugliai alszakasz*: Polazzotól északra levő mély vonaltól (bezárólag) Monte dei sei Busi «M» írásánál levő taligaútig bezárólag.
Parancsnok: Indra százados.

Védőrsége: 4. b. h/V. zászlóalja (5 század), 76/III. zászlóaljától 3 menetszd., 18. m/II. zászlóaljának 2 százada, 4. b. h/V. zászlóaljának 1 géppuskásosztaga, Mayershausen állandó géppuskásosztag, 4 oldalozó löveg, 3. árkász zlj. y_4 százada.

2. *Vermeglianoi alszakasz:* Előbb megjelölt taligaúttól, a Selz-től keletre levő kőbányáig.

Parancsnok: Zloch alezredes.

Védőrsége: 70/11. zászlóalja (7 század), 70. géppuskásosztag, Singer állandó géppuskásosztag, 3 oldalozó löveg, ezek között 2 kínai hegyi ágyú, 3. ut. zlj $\frac{1}{2}$ százada.

3. *Selzi alszakasz:* A kőbányától Mt. Cosich magaslatáig bezárólag.

Parancsnok: Unger őrnagy.

Védőrsége: 8/III. zászlóalja (6 század), 18. m/III. zászlóaljának 3 százada, 8. géppuskásosztag, 6. ár. zlj % menetszázada, 3. ár. zlj, y_4 árkászszázada.

4. A 18. menetezred Redipuglia és Selz alszakaszaiba kirendelt századai — amennyiben a harchelyzet megengedi — kora reggelenként mindig Marcottinire irányítandók, honnan minden további parancs bevétele nélkül délután 8^h 30'-ig alszakaszaikhoz ismét bevonulni tartoznak.

5. *Doberdo-csoport főtartaléka:* Nappal Doberdótól északra, éjjel délnyugatra az úton.

Parancsnok: Kautecky őrnagy a 101. gyalogezred II. zászlóaljával (7 szd.).

Ezenkívül a csoport rendelkezésére fog állni a 6. hegyi dandár 42. zászlóalja is, amely a 8. zászlóalj felváltására jön tekintetbe. E zászlóalj valószínűleg már ma délután beérkező menetszázadai azonnal Unger őrnagy alszakaszába nyernek irányítást. A felváltásra jövő tábori zászlóalj beérkezése 29-ére vagy 30-ára várható. Unger őrnagy a beérkező menetszázadokat már a ma éjszaka folyamán leginkább kimerült századok felváltására használja fel. Ezáltal a viszonyoknak jobban megfelelő fokozatos felváltás érhető el. Teljesen végrehajtott felváltás után a 8. zászlóalj is Doberdo-csoport főtartalékához vonul; ellenben géppuskásosztaga továbbra is Selz-alszakasz kötelékében marad.

6. *Marcoiini-csoport főtartalék:* Marcottinél a Devetekire vivő úton a 18. menetezred 2 zászlóalja.

7. A 18. menetezred rendelkezésem alatt álló összes részei a következő nap folyamán a 48. menetezred által felváltásra kerülnek.

8. *Rivo ezredes csoportja:* 42. és 155. népfelkelő zászlóaljak és a 44/2. Landwehr ágyúsüteg Doberdótól keletre levő magaslatot és a Cerni-hribet már napok óta erősíti. Az első vonalnak az ellenség általi elfoglalása esetén csoportjával ezen magaslatokat szállja meg s azokat mindenáron tartsa. Tájékoztatólag szolgáljon, hogy délen a Dobeli vrh.,

északon Brestovac magaslata és 209 -> ugyanezen célból meg vannak szállva.

9. Védőszakaszom *tüzérségét* képezik:

- 5 darab 12 cm-es nehéz ágyú,
- 8 « 15 « nehéz tarack,
- 15 « tábori ágyú,
- 4 « kínai hegyi ágyú.

10. Mint előbbiekből látható, a legelső vonal oly erősen van meg szállva, hogy minden ellenséggel szemben dacolni képesek vagyunk. Ezen kívül hátul erős tartalékok állnak rendelkezésre, amit minden embernek a legfiatalabb közkatonáig tudni kell. Mi a reánk támadó ellenséget össze akarjuk és fogjuk is zúzni! Ha minden várakozás ellenére az ellenségnek mégis sikerülne valamely helyen betörni, úgy a közvetlen szomszédos részek azt oldalba kapva dobják vissza, vagy addig tartóztatják fel, amíg a tartalékok beérkeznek.

Egyetlen lépést sem szabad hátrálnunk!

Elvárom a rajparancsnokokig bezárólag valamennyi parancsnoktól a legnagyobb erélyt és szükség esetén a fegyveres erőszak alkalmazását is.

11. A védőszakasz helyzetéről valamennyi tiszt és tisztjelölt tájékoztatandó!»

A tüzérség erősítésére irányuló kérésekre a csoport rendelkezésére bocsáttanak: a 6. hegyi dandárhoz eddig tartozó s Pietra Rossanál álló 38/2. tábori ágyúsüteg, mely a Mt. Cosichtól délre hosszantozza a völgyet és a Doberdo tavától délre állásban lévő 2 darab 24 cm-es mozsara Mindkét üteg állásában természetesen továbbra is megmarad. Azután a 44. Landwehr-ezred 2. tábori ágyúsütege, melyből 4 löveg a Cerni-hrib-en megy állásba, míg 2 löveg repülő elhárításra alkalmaztatik. Végül egy 15 cm-es nehéz tarack ütegnak közeli beérkezése is kilátásba helyeztetik.

E kiutalás következtében a 44. L. t. e/l. tábori ágyúsüteg löveg-szakasza Pietra Rossanál lévő eddigi állásából Polazzotól nyugatra a S. Elia hegyhát hosszantozása céljából 143-as romtól keletre megy állásba. A kőbányától északkeletre állásban lévő 75. m. 9 cm-es oldalozó ütegnak a La Roccaról való betekintetősége miatt ugyancsak állást kellett változtatni.

A 42/IV. zászlóalj megerősítésére kiutalt menetszázadok estére beérkeztek és mindjárt a selzi alszakaszba vesznek irányítást.

A csoportparancsnokságnak kiutalt 5 darab mozsarat számoló 28 cm-es nehéz aknavetőosztágból következő éjszaka folyamán 3 darab a redipugliai, 2 darab a selzi alszakaszban kerül beépítésre.

A 18. menetezred éjszakára újból a csoport rendelkezésére áll. Délután 8^h-kor Marcottiniban való beérkezése után az úttól keletre mint

csoporttartalék vesz felállítását. Ezen ezred II. zászlóalja már előbb Selz* és Redipuglia alszakaszaiban volt felosztva.

Az 57. hadosztályparancsnokság rendelete szerint 29-én kora reggel — amennyiben a harcviszonyok megengedik — a 18. menetezred mindhárom zászlóalja Rupara indítandó útba, viszont pótlásul aznap délelőtt 4^h-kor Marcottinire a 48. menetezred egy zászlóalja érkezik be.

A csoportparancsnokság nagyszámú tartalékával az éj folyamán minden valószínű mozgási irányban a Karst-terepen különösen fontossággal bíró oszloputakat készített, miután a sok fal- és kötőrmelék a mozgást rendkívül korlátozzák.

Délután 11^h-kor az ellenség Redipugliára támad, visszaverése után csend áll be. E napon 6 halott és 13 sebesültünk volt, ezenkívül a 27-én észlelt két eltűntet holtan találtuk fel.

Június 29.

Az éjszaka aránylag csendesesen telt el. A csapatok úgy a szétzaggatott akadályokat, mint a megrongált fedezékeket valamennyire helyreállították.

Délelőtt 3^h-kor Marcottiniba érkezett a 48. m./III. zászlóalja — parancsnok Wuich százados — és mint tartalék, előbbi helység és Devetaki közt vesz felállítását. Az előző napon kapott parancs értelmében a 18. menetezred 2 zászlóalja tehát azonnal útbaindul Rupára, míg a redipugliai és selzi alszakaszokra felosztott III. zászlóalj gyülekezését a csoportparancsnokság délelőtt 6^h-ra Vizintinibe rendeli el, honnan ezredét 10^h-kor tartozik követni.

Délelőtt 3^h 30'-kor a 42/IV. zászlóalj is beérkezik, melyet a csoportparancsnokság Doberdo északi végére küld, hogy ott kisebb csoportokban táborozzék.

Délelőtt 7^h-tól a 48. menetezred további 3 zászlóalja is a csoport rendelkezésére bocsátott; ezek a Marcottini—Devetaki út hosszában csoportonként felállításra kaptak parancsot. Az 57. hadosztályparancsnokság rendelete szerint az ezred két zászlóalja azonban június 30-án kora reggel a 16. hegyi dandárhoz Mernara indítandó útba s így a csoportparancsnokság rendelkezésére csak 2 zászlóalj — egyik a Vizintinél lévő — marad vissza.

Az olasz tüzéség tüzelése röviddel délelőtt 5^h után kezdődik meg és tart váltakozó hevességgel az egész napon át. Különösen a redipugliai alszakaszt keresi fel legnagyobb ürméretű gránátaival és bombáival, melyeket közvetlenül rá srapsortűzek követnek, sőt a 65Δ-ről lövegs a 92 ϕ ról pedig géppuskatűz is hat oda, úgyhogy ezen alszakaszt füst és tűz borítja be. A tüzelés délután 4^h és 7^h között a legnagyobb Hevességre fokozódik.

A másik 2 alszakasz kevésbé szenved, ellenben a selz — doberdói út mindkét oldala és a Selz alszakaszbeli kőbánya, valamint a Mt. Cosich erős gránát- és srapneltüzben áll.

A lődözés a védőszakasz északi részében igen nagy károkat okozott és az akadályt több helyen tönkretette; a gyalogság tetemes veszteségeket szenvedett, a 70/11. zászlóalj géppuskásosztagát pedig egy gránát telitalálat semmisítette meg; délután 8^h-kor az ellenséges tüzérség tüze-lése megszűnt.

Az ellenséges gyalogság egész napon át állásainkhoz közelebb húzódik; a foglianói bürükön át egyesével kelnek át s a vasúti töltés mentén Polazzo felé nyernekté; Sagrado és Foglianóból Polazzo és Redipuglia területeire állandó eltolódások észlelhetők, amit tüzérségünk tüzevel zavar is. Ronchi-, Vermeigliano-és Selzben nagyon sok ellenséges gyalogság van összegyűjtve.

Tüzérségünk bár meg van erősítve, de löszere nem elegendő. A csoport löszerosztálya jelenti, hogy csak kevés készlettel rendelkezik és 4—5 napnál előbb utánpótlásra nem számíthat. Tüzérségünk egyes ellenséges ütegeket s a gyalogság gyülekező térségeit lövi.

A redipugliai alszakasz 28 cm-es aknavetői a parancsnok tapasztalatlansága miatt 28-ára következő éjszaka sem helyeztettek tűzkész állapotba s midőn egy nap múlva — 29-én éjjel — tüzelésüket megkezdték, mindjárt 2 cső hasznavehetetlenné vált. A selzi alszakasz aknavetői kifogástalanul működtek, miért is a csoportparancsnokság ezeknek átszállítását a redipugliai alszakaszba július 1-re következő éjszakára rendeli el.

Az újonnan beépített s az ott épen maradt aknavető — összesen 3 — később ismételten igen jó hatást ért el.

A június 30-ára következő éjszaka nagyobb gyalogsági támadás megindulása volt várható, miért is a 42/IV. zászlóalj a selzi és a 48. m./III. zászlóalj a redipugliai alszakaszba nyer beosztást. Utóbbi zászlóalj 5½ századából délután 9^h-kor beérkező 2½ század Indra századosnak közvetlenül alárendeltetik, míg a zászlóaljparancsnoknak — Wuich századosnak — parancsnoksága alatt maradó többi 3 század az alszakasz jobbszárnya mögött csoporttartalék azzal az utasítással, hogy ellenséges betörés esetén, mely akár saját jobbszárnyunkon, vagy a 93. hadosztály balszárnyán következik be, minden további parancs bevárása nélkül ellentámadásba menjen s az ellenséget visszaverje; majd június 30-án napfölkeltével — amennyiben a harchelyzet megengedi — az egész 48. m./III. zászlóalj Marcottinire menjen vissza.

A csoporttartalékul Doberdo délnyugati kijáratánál felállított 101/III. zászlóalj éjszakára Vermeigliano alszakasz tartaléka gyanánt a 88-cJ)--nál lévő útra vonatott elő.

Mint csoporttartalék a 48. menetesred három zászlóalj Marcottini-nál áll. A Rivo népfőkelőezred, mint eddig is, a Cerni-hriben dolgozik.

Délután 10^h0'-kor több olasz zászlóalj a redipugliai alszakasz jobb-szárnyát támadja meg, azonban a legközelebbi távolságig előrejutott ellenséget az oldalozó lövegek közreműködése mellett rövid, de erőteljes tüzünk visszaveri.

E napon a Vallone-völgy helységei kiürítettnek s a polgári lakosság eltávolíttatik.

Június 30.

Az állás egész éjen át megszakítás nélkül az ellenséges tüzéség srappelltüzében állott, amelyből Doberdo helysége s a közlekedési utak se maradtak ki.

Saját tüzéségi csoportosításunkban az éjszaka folyamán változások állottak be, melyek a csoport június 30-án délelőtti helyzetét feltűntető 1. sz. vázlatból vehetők ki.

Helyzet és harctagozódás 1915 június 30-án délelőtt.

I. Redipuglia alszakasz: Indra százados 76/III. 3 menetszázad 4. b. h.V. (5 század és 2 gp.), 1 állandó gp.-osztag, 4 oldalozólöveg, 3.¼ árkász század.

Összesen: 8 század, 4 géppuska, 4 oldalozó löveg, ¼ műszaki század.

II. Vermegliano alszakasz: Zloch alezredes 70/11. 7 század és 2 gp., 101/11.7 század és 2 gp., 1 állandó gp. osztag, 1 oldalozólöveg, 2 kínai hegyi ágyú 3.½ árkász-század.

Összesen: 14 század, 6 géppuska, 3 oldalozólöveg, % műszaki század.

III. Selz alszakasz: Unger őrnagy 8/III. (6 század és 2 gp.) 42/IV. (6 század és 2 gp.) 6.¼ árkászmenetszázad, 3¼ árkászszázad.

Összesen: 12 század, 4 géppuska, 1 műszaki század.

IV. Csoporttartalék Marcottininél: 48 m./III. IV. zlj (10 század).

Valloné-völgyben: Rivo ezredes népfőkelőezrede (5 század és 4 gp.)

Összesen: 15 század, 4 géppuska.

Csoporttüzéség: 7/7., 38/1., 38/2., 44 L/1., 44 L/2., tábori ágyúsütegek,

1/3. kínai hegyi ágyúsüteg,

6/14, 6/15—12-es nehéz ágyúsüteg,

8/30, 2/4—15 cm-es nehéz tarack üteg,

1/2—24 cm-es mozsárüteg.

(A vázlaton minden berajzolt löveg egy lövegszakasszal egyenértékű.)

Összesen: 49 század, 18 géppuska, 34 lovas, 31 ágyú, 5 nehéz ágyú, 8 nehéz tarack, 2 mozsár, 1 % műszaki század.

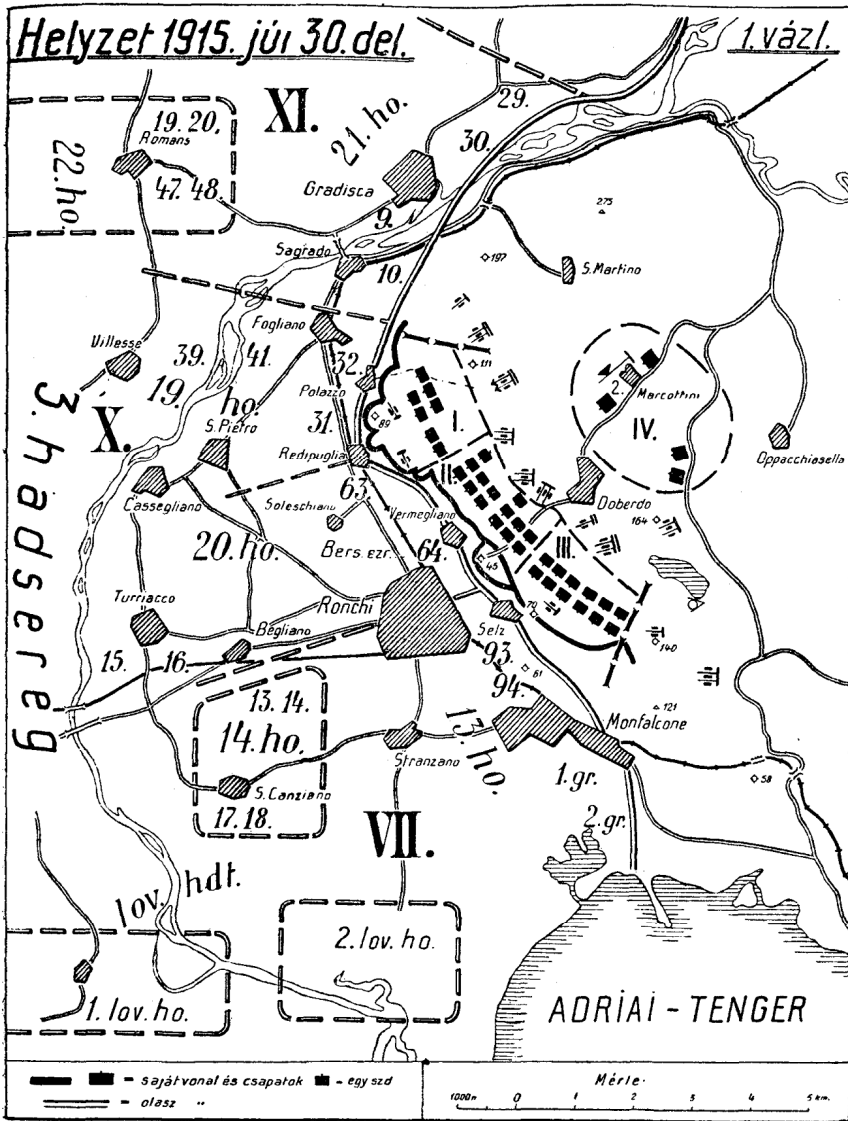
Ütközet állomány: 8200 puská, 18 géppuska, 34 lovas, 46 löveg, 10 fényszóró, 8 könnyű, 3 nehéz aknavető, 2 lángszóró.

Ellenséges helyzet:

A délnyugati hadszíntér parancsnoksága által kiadott «Az olasz hadsereg valószínű hadrendje» a következőből állott: 3. olasz hadsereg (parancsnok Aosta herceg), beosztva: a VII., X. és XI. hadtestek Turini gróf lovas hadteste, 1 bersaglieri ezred, végül 8 bersaglieri kerékpáros zászlóalj.

VII. hdt.: 13. ho. Sardegná dd. (1. 2. gy. e.)

Messina dd. (93. 94. gy. e.)

	14. ho. Pincolo	dd. (13. 14. gy. e.)
	Aqui	dd. (17. 18. gy. e.)
X. hdt.:	19. ho. Siena	dd. (31. 32. gy. e.)
	Bologna	dd. (39. 40. gy. e.)
	20. ho. Savona	dd. (15. 16. gy. e.)
	Cagliari	dd. (63. 64. gy. e.)
XI. hdt.:	21. ho. Regina	dd. (9. 10. gy. e.)
	Pisa	dd. (29. 30. gy. e.)
	22. ho. Brescia	dd. (19. 20. gy. e.)
	Ferrara	dd. (47. 48. gy. e.)
Lovas hdt.:	1. 1. ho. : 1. dd. (13. 20.)	2. dd. (4. 5.)
	2. 1. ho. : 3. dd. (7. 10.)	4. dd. (6. 25.)

Áttekinthetőség okából úgy a hadosztálytüzérség, mint a hadtestnek közvetlenül alárendelt csapatok kihagyattak. A felsorolt egységek jelenléte megbízhatóan megállapított.

Június elején a fensikkal szemben csak a VII. és XI. hadtestek állottak, június 10-én a Cagliari dandár, június 20-án a Bologna-dandár is megjelent arcvonalunk előtt s így a X. hadtest a VII. és XI. hadtestek között vett felállítást.

Délelőtt 4^h-tól a védőszakasz egész terjedelmében igen élénk gránát- és srappelltüzből áll, amely egyre erősebbé válik, végre a déli órákban oly hevességre fokozódik, mint eddig egy napon se.

Az állásokra valóságos gránátosó zúdul, mely azokat szakadatlanul tűz és füstbe burkolja. Ami az árkokból és fedezékekből még ép volt, összeomlott, az akadályok több helyen valósággal el vannak söpörve, az arcvonal előtt fekvő legtöbb akna pedig felrobbant.

Tüzérségünk úgyszólván alig mozdulhatott, miután megfigyelőhelyei annyira tűz alatt voltak, hogy a megfigyelés lehetetlenné vált, amellet a legtöbb telefonvezeték tönkrement s így összeköttetése mindenfelé hiányzott. Ezenkívül nagy lőszerhiánnyal is küzdött. Néhány üteget ugyan lőtt, azonban az ellenséges tüzérség letartásáról vagy tüzének korlátozásáról szó sem lehetett.

Mindjárt e helyen azonban felemlítem, hogy derék tüzérségünk, ha a számra nézve sokkal hatalmasabb tüzérellel szemben mostoha viszonyainál fogva nem is bírt zöldágra vergődni, a támadó ellenséges gyalogság tüzzel való leküzdésében annál kimagaslóbb módon vette ki részét. Ha az olasz ütegek csak megközelítőleg olyan hatást értek volna el az élő célok lövésénél, mint tüzérségünk, úgy védőrségünknek biztosan egy embere se maradt volna életben. Az olaszok lövedékeik tömegével, míg a mieink mindig idejében alkalmazott és nagyon pontos tüzükkel érték el hatást.

Az ellenséges gyalogság e gyilkos tüzelés védelme alatt állásainkhoz egészen közel jutott.

A selzi alszakaszban az ellenség támadásához való előkészületei már az éj folyamán azáltal váltak észrevehetőkké, hogy olasz árkászok megkísérelték akadályainkat több ízben széjjelrombolni, de tüzünk mindannyiszor elűzte onnan őket. Délelőtt 4^h30'-kor Selz helységéből meglepetésszerűen egy olasz zászlóalj tört elő, a támadást azonban idejekorán felismerve, erőteljes tüzelésünkkel visszautasítjuk. Az ellenség támadásait még délelőtt 8^h és 10^h-kor ismétli meg, de mindig sikertelenül.

A vermeglianói alszakasz parancsnoka délelőtt 5^h-kor kéri, hogy erősebb ellenséges erők várható támadására való tekintettel a 101/11. zászlóalj, amely előző napi intézkedés szerint Doberdóhoz nappali állásba volna küldendő, továbbra is nála hagyassék. E kérésnek a csoportparancsnokság eleget is tesz azzal a kikötéssel, hogy a helyzet enyhültével a zászlóalj rendeltetési helyére útbainditandó.

Délelőtt 9^h-kor tényleg megindul az ellenség erőteljes támadása a selzi út mindkét oldalán; Singer főhadnagy, az állandó géppuskásosztag parancsnoka délelőtt 10^h-kor jelenti is, hogy arcvonalunk Vermeiglianonál át lett törve, gyalogságunk onnan visszavonulóban van. Az azonnal megindított tudakozódásokra azonban megállapítást nyert, hogy az úttól északra álló 70/11. zászlóaljának 10. menetszázada az ellenséges tüzérség legnagyobb ürméretű lövegeinek elviselhetetlen tüze elől kitérve, mert majd minden lövés az árkot találta, azt tényleg el is hagyta — tehát az első vonalból visszavonult — de ahhoz közel ismét megállt s elsáncolta magát.

A redipugliai alszakasz parancsnoka, Indra százados délelőtt 9^h30'-kor jelenti, hogy jobbszárnyán s a középben majdnem minden fedezék elpusztult s azok sok embert betemettek. Úgy a jobbszárnyán, mint a csatlakozó 76/III. zászlóaljnál is egyes embereket visszafutni lát, míg közvetlen előtte állásainkhoz igen közel nagy ellenséges erők jelenlétéről tud. Erre tüzérségünk azt a parancsot kapja, hogy a redipugliai alszakasz előtt az ellenséges gyülekező helyeket lőjje.

Bár valamennyi alszakaszból az ellenség támadását jelzik, a csoportparancsnokságnak az a benyomása, hogy a fő lökés mégis csak a redipugliai alszakasz ellen fog irányulni. Ennélfogva a 48. menetesred III. zászlóalját, amely szürkületkor a jobbszárnyról Marcottinire tért vissza, arra utasítja, hogy délelőtt 10^h30'-kor 2½ századát, miután a legénység ebédjét megkapta, a redipugliai alszakaszunk újból rendelkezésére bocsássa. A hadosztályparancsnokságnál egyidejűleg a 48. menetesred Mernára irányítandó 2 zászlóaljának további visszatartására kér engedélyt, amit meg is kap, úgyhogy mindkét zászlóalj felriasztás útján Marcottinira — az út erős tűzben léte miatt csoportonként — útbaindítható volt. Ezek utolsó lépcsője Marcottinira délután 2^h-ra érkezett be, hol a 48. m/IV. zászlóalja is állott.

Az ellenség egyenlő hevességgel szakadatlanul tovább tüzel, tűzősszpontosítása főként Polazzo és Redipugliától keletre eső arcvonalunk azután, a selzi út állásai, végül Cosich-hegy ellen irányul. Valamennyi alszakasz jelenti, hogy az árkok és akadályok legnagyobb része tönkrement, embereik be vannak temetve.

Délután 1^h-kor Indra százados jelenti, hogy erős támadásnak kitett jobbszárnyán az utolsó tartalékot is be kellett vetnie, a rendelkezésére bocsájtott 2½ század pedig még nem érkezett meg. A csoportparancsnokság e jelentésre a 48. m./III. zászlóalj másik három századát is, Wuich századosnak adott abbeli paranccsal, indítja útba, hogy a 111-φ-οη, mint csoporttartalék vegyen felállítást s minden további parancs bevárása nélkül a betört ellenséget ellentámadással űzze ki, s hogy az odamenet alatt felállítandó küldöncvonalon gyakori helyzetjelentéseket küldjön.

Délután 1^h-kor a telefonösszeköttetés az erős tűzhatás következtében sokhelyt megszakadt, a még megfelelő vonalakat viszont a déli órákban keletkezett vihar, zuhogó eső és szakadatlan villámlás miatt ki kellett kapcsolni. Az eső oly erősen ömlött, hogy minden kilátás lehetetlenné vált. A dandárparancsnoksági épület padlásablakaiból jó időben úgyszólván az állások legnagyobb része látható volt, most e zivatarban alig 100^x-ig lehetett csak látni. Minden összeköttetést járőrökkel kellett helyreállítani.

Délután 2^h-kor az egész arcvonal felől, de különösen annak északi részéből folytonos, egyre erősödő harci láрма hallatszik, sehonnan sem jön azonban jelentés s a villámlások és mennydörgésektől kísért szakadó esőben misem látható.

Délután 2^h után a 48. menetezred éle érkezik be Marcottinibe s a csoportparancsnokság a bizonytalan helyzetre való tekintettel 48. m./IV. zászlóalj (Jakubicka főhadnagy 5 századdal) azzal küldi a jobbszárnyra, hogy Ruinetől délkeletre a III-φ-ra vegyen irányt s ott lépjen Wuich százados parancsnoksága alá. Nevezettnek egyúttal megismételteti azt az utasítását, hogy az igen heves tűzérzési tűzben amúgy is erősen megszállott I. vonalbeli árkokat semmiesetre se sűrítse, csak az ellenség betörése esetén lépjen közbe, de akkor minden erejével erélyes ellen-támadást intézzen.

Délután 2^h20'-kor a redipugliai alszakasz mögött álló 6/14. sz. 12 cm-es nehéz ágyúsüteg tisztjei és legénysége Marcottinire vonulnak vissza. A parancsnok jelenti, hogy e visszavonulásra állítólag parancsot kapott — kitől eredt, nem bírta megállapítani — mert az egész jobbszárnyról a gyalogság visszavonulóban van s így ott a helyzetet "tart-hatatlanak látta.

A harci zajból ítélve a csoportparancsnokság nem látja beigazolt-alak, hogy az ellenséges gyalogság már a nehéz ágyúsüteg magasságában volna s ezért a visszajött tisztek magatartása fölött rosszalását kifejezve elrendeli, miszerint az üteg egész személyzete a lövegállásba térjen vissza s addig tartson ki, míg a saját gyalogság az ágyúkhöz nem érkezik, amikor a csövek hasznavehetlenné tétele után csak a gyalogsággal együtt vonulhat vissza.

Délután 3^h-kor Indra százados jelenti, hogy erős ellenséges gyalogsági támadást vert vissza.

Délután 4^h-kor Zloch alezredes kerékpáros útján írásbelileg jelenti:

«37 órai heves, csak rövid szünetek által megszakított ellenséges tűzérzési tűz a fedezékeket és az akadályokat szétrombolta. Saját tűzérzésnek elégtelen támogatása miatt nem áll módomban az állást tovább tartani. Az ellenséges tűzérzési és gyalogsági tűz okozta súlyos veszteségek következtében a 101/11. zászlóalj 2 századát is be kellett vetnem. Utolsó

jelentés szerint ellenség a 8. zászlóalj jobbszárnyán betört. A második vonalat még birtokomban tartom és a Mt. dei sei Busi szakaszt!»

A helyzet nagyon válságosnak látszott. A jobbszárnyon ismét igen erős harci láрма volt hallható, az ottani eseményekről nem lehet azonban tiszta képet alkotni: az a benyomásom, hogy ott kisebbségre hátrahagyott mozgás mehetett végbe. Ehhez járult, hogy a közép is, a védőszakasz legérzékenyebb részén Selz —Doberdo út mindkét oldalán megingott; csak a selzi alszakasz tartja még biztosan állását. Castello-Nuovonálsem ismeretes a helyzet, minekutána a 93. hadosztály összeköttetés hiányában felvilágosítást nem adhatott.

Egyre világosabbá válik, hogy csak az összes erők latbavetésével kíméletlenül véghezvitt erélyes ellentámadás mentheti meg csak a helyzetet!

Zloch alezredes tehát parancsot kap, hogy az első állást feltétlenül tartsa, illetőleg a 101/11. zászlóalj egész bevetésével visszafoglalja s azt utolsó emberéig védelmezze. Selz alszakasznak egyidejűleg elrendeli a csoport, hogy az út mindkét oldalán előnyomuló ellenséget minden rendelkezésére álló erővel oldalában támadja meg. A 111. zászlóaljnál; álló csoporttartalék parancsnokát, Wuich századost pedig utasítja, hogy csapatának egy részével Mt. dei sei Busi keleti lejtjén előnyomulva — körülbelül a Busi szó «B» betűjén át — az útnál betört ellenséget bal-szárnyán támadja meg. Zloch alezredes természetesen mindkét utchbi parancsról értesítést nyer.

Egyidejűleg a 48. m./I. zászlóalj az időközben fccéikezett ezredparancsnok — Sieba százados — vezetésével előrendeltetik azzal, hogy nevezett az előbb említett zászlóalj, valamint a jobbszárny mögött be nem vetett ezredrészei, végül "Wuich százados csoportja felett is átveszi a parancsnokságot s a helyszínen nyert tájékozódás alapján a betört ellenséget akár Redipuglia vagy Vermeiglianonál erélyesen megtámadja s azt a fensíkről ledobja.

Ezekután a csoportparancsnokság rendelkezésére Marcottinél csak a 48. m./II. zászlóalja marad, mely körülményt a csoport előljáró 57. hadosztály parancsnokságának is jelenti,

Ugyanis a Rivo népfőkelőezred még délelőtt 11^h-kor feliasztva,, a Cerni-hriben oly módon kapott fedett felállításra parancsot, hogy az ellenségnek Doberdo elleni esetleges előnyemulására a megerődített Aonalat gyorsan szállja meg s azt a legmakacsabbul védelmezze. Csekély létszámánál fogva — összesen 680 puskát számolt — az ezred ellentámadás végrehajtására nem jöhetett tekintetbe, csak mint utolsó tartalék végső esetben

Térjünk azonban most az egyes alszakaszokban valóban lefolyt eseményeknek vázolására.

A redipugliai alszakaszban az elviselhetlenségig fokozódott mozsártűz délre a legelső századok egyes részeinek visszafutását eredményezi. Az alszakaszparancsnok tartalékának egy részével a visszavonulókat felveszi s az egészet az állásba újból visszavezeti, minthogy az ellenséges gyalogság támadása közvetlenül küszöbön áll. Tényleg ez nemsokára rá be is következik s az Indra-csoport jobbszárny százada oldalozó géppuskatűz miatt nem tudja tartani magát és délután 12^h 30'-kor visszavonul, mire a nyomába beözönlött ellenséges gyalogság a csatlakozó századot is kiszorítja állásából. Indra százados a visszavonulók felvétele céljából megmaradt tartalékát is bevetette, de közben a balszárnyon, Redipugliától közvetlenül keletre is betört az ellenség. E válságos helyzetben délután 1^h30'-kor érkezik be a 48. menetezred 2½ menetszázada s az élszázad azonnali bevetése után az egész vonal újból előre nyomul. Erre az ellenség főként a 89 -> -ra irányított igen erős tűzérési és géppuskatűzzel válaszol, úgyhogy az egészen füst és tűzben áll. A menetszázad csupa fiatal, harcban még sohasem volt legénysége ezt a pokoli tüzet nem bírta kitartani s így rendetlenül vissza-özönlött, magával rántva a másik 1½ menetszázadot is. Ez lehetett az a hátramozgás, amely a 12 cm.-es nehéz ágyúsüteg személyzetét is visszasodorta. Indra százados ekkor nagyon erélyesen közbelépve, a visszafutók közül négy embert a helyszínén agyonlövetett, ilymódon fegyelmet és rendet teremtett s a csapatot újból előrevitte. Súlyos harc után, miközben a 48. m./IV. zászlóalj három százada is ellentámadást intézett, végre sikerült az állást újból elfoglalni és délután 6^h-kor az ellenséget onnan teljesen kiverni. Indra százados is megsebesült s az alszakasz parancsnokságot Puteani százados vette át.

Ezalatt a szomszédos 76/III. zászlóalj is véres harcok árán veri vissza az ellene irányuló erős támadást, mely közben közte s az Indra-csoport közt nagy hézag is keletkezik, mit Wuich százados csoportjának egy százada tölt ki.

Vermegliano alszakaszban Zloch alezredesnek a 101/11. zászlóalj teljes bevetése s a Selz alszakaszbeli 42/IV. zászlóalj részeinek oldalozó beavatkozása által sikerült az ellenséget súlyos veszteségek okozása mellett kiverni s a régi állásokat újból elfoglalni. A bekerített ellenség nagy része eközben lemészároltatott, a 13. olasz gyalogezred 1 tisztje és 18 embere pedig foglyul esett. Bemondásuk szerint Selzben ezredüknek mozsaraink tűzhatása következtében igen nagy veszteségei voltak.

Eközben Sieba százados a 48. menetezred I. zászlóalját Mt. dei sei Busitól keletre ellentámadásra csoportosította. Délután 6^h-kor jelenti, hogy e zászlóalj Busi «B» betűjén át Vermeglianora van előnyomulóban, míg Wuich százados — kivel összeköttetésben áll — csoportjával jobbszárnya biztosítására 111 ->-nál maradt vissza. Mielőtt a 48. menet-

ezred I. zászlóalj még beavatkozhatott volna, Vermeigliano alszakaszban a helyzet újból helyreállott s így a zászlóalj délután 9^h-kor a 111 ⇨-ra ismét visszatért.

Sieba százados a 111 ⇨-on a 48. menetzred 9 századát egyesíti, miután a Jakubicka zászlóalj három százada még beérkezte előtt a csoporttartalék kötelékéből parancs folytán kilépett, hogy a Redipuglia alszakaszt ellentámadása végrehajtásában támogassa.

Selz alszakaszban az erős lövöldözés miatt a jobbszárny délben valamennyire szintén visszavonult. A Cosich-hegy állásaira délután 1^h-kor több ellenséges zászlóalj támad, azonban kénytelen véres fővel visszavonulni. Erősítéseket magához véve az ellenség, délután 2^h-kor újból támad. Ez is olyannyira kudarcba fulladt, hogy a sebesültek és halottak száza hevernek a drótkadályok előtt, az ellenség összecsúszása csak az utóbbi támadásnál — becslés szerint — több mint 1000 emberre rúgott.

A Cosich-hegy birtokáért folytatott e véres harcok alatt az ellenséges tüzérség nehéz gránátjaival a selzi kőbánya magaslatot rendkívül hevesen lövi. A még kevés, életben maradt kénytelen délután 3^h-kor az első vonalat kiüríteni. Erre az ellenség tüzét áthelyezve, a kőbánya, valamint 70 ⇨ ellentámadásra indul s az állásokat birtokába is veszi, azonban a 8/III. zászlóalj bravúros ellentámadása e könnyű sikerétől csakhamar megfosztja.

Alkonyat beálltával állásainkat mindenütt visszafoglaltuk és sikerült ily módon az ellenség túlerejű támadásait, igen súlyos veszteségeket okozva, az egész arcvonalon visszaverni.

Az alszakaszokban a viszonyok mindennek dacára nem valami megnyugtatóak voltak; a kötelékek teljesen összekeveredtek, a fiatal t menetalakulatokat pedig a harc eddig ismeretlen fáradalmi és borzalmi úgy kimerítette és megrázkódtatta, hogy ezek következő napi ellentállóképességére számítani egyáltalában nem lehetett. A csoportparancsnokság ezért elhatározza, hogy az éj folyamán valamennyi alszakaszban eddig az első vonalban állott zászlóaljat pihentebb csapattal váltja fel s egyidejűleg a kötelékeket is rendezi. Ez okból az alábbi parancsot adja ki:

«1. Selz alszakaszban (Unger őrnagy) az eddig legelső vonalban állott 8/III. zászlóaljat 42/IV. zászlóalj váltja fel; mindkét zászlóalj azonban továbbra is az alszakasz védőrségét képezi.

2. Vermeiglianói alszakaszban 70/11. zászlóalj a 101/11. zászlóaljjal váltandó fel. A parancsnokságot Kautecky őrnagy veszi át s védőszakaszát 101/11., 48. m./II. zászlóaljjal, továbbá 70/11. zászlóalj és Rivo népfőkelőezred egy-egy géppuskás osztagával, végül egy állandó géppuskásosztaggal tartja.

3. Redipuglia alszakasz parancsnokságát Sieba százados veszi át. Védőrségét képezik: a 48. menetzred három zászlóalja, 4. b. h./V. zászlóalja és Rivo népiölkelőezred egy-egy géppuskás osztaga, végül egy állandó géppuskásosztag. 4. b. h./V. zászlóalja és 76/III. zászlóalja három menetszázada felváltandók.

A felváltott csapatok július 1-én kora reggel Doberdo északkeleti végénél összegyűjtve Zloch alezredes parancsnoksága alatt csoporttartalékot képeznek. Ehhez tartozik július 1-ére következő éjjel Marcottininél Bily prnagy parancsnoksága alatt beérkező s a csoportnak rendelkezésére bocsájtott 18. menetzred két zászlóalja is.

Június 30-iki veszteségek állottak: 123 halott, 514 sebesült és 104 eltűntből. Ha kétségtelenül áll is az, hogy egy része az eltűnteknek meg nem állapított halottak, azért mégsem lehet szem elől téveszteni, miszerint a harcban először állott menetalkulatoknál — a nehéz viszonyok közepette — helyét sok ember nem állotta meg.

Az összes csapatok példátlanul derekasan és vitézül harcoltak s június 30-ika a Doberdo fennsík védelmének történetében mindig egyik legnagyobb és legdicsebb napot fogja jelenteni, amikor rendkívül nehéz viszonyok között öt heti kimerítő állásharc után az ellenséges tüzéség eddig nem ismert öldöklő tüzelése ellenére körülbelül két hadosztály támadását visszavertük s a fensíkot birtokunkban tartottuk meg.

A csoporttüzéség az ellenség valamennyi gyalogsági támadásainak visszaverésében kiválóan közreműködött.

Foglyok bemondása szerint, Monfalcone-ban az 1. és 2. gránátoszred, tőle északra a 93. és 94. gyalogezred, végül Ronchi Vermeiglianóban a 13. és 14. gyalogezred.

Következő nap folyamán alábbi elismerő táviratok érkeztek be:

«Valamennyi parancsnoknak és csapatnak a történelemben eddig páratlanul álló bombázásban tanúsított csodálatraméltó állóképességéért, majd az ellenséges gyalogsági támadásoknak pozdorjává töréséért legmelegebb köszönetem és különös elismerésemet fejezem ki. Boroc-vic gyalogsági tábornok.»

«Az 5. hadsereg derék csapatainak, melyek több napi igen erős tüzéségi tűzhatásnak kitéve a tenger és Wippach közti állásaikban vitézül kitartottak, majd tegnap fölényes ellenséges erők ismételt támadását fényesen visszautasították, vitéz magatartásukért köszönetemet és legteljesebb elismerésemet fejezem ki. A csapatoknak kihirdetendő. Jenő főherceg vezérezredes.»

«Az utolsó napok fényes sikereihez vitéz hadtestének szerencsekívánataimat fejezem ki és köszönetet mondok a derék csapatoknak, melyek napokon át tartó legnehezebb lövegtűzben kitartottak, majd

pedig minden ellenséges támadást visszavertek. Szilárd bizalommal délnyugat védelme iránt Frigyes főherceg tábornagy.» (Goisinger Henrik altábornagyhoz intézett távirat.)

Július 1.

Az éj folyamán két ütegünk állást változtatott, miután telitalálattal egy-egy lövegük tönkrement és pedig a 6/14. 12 cm-es ágyú-üteg Marcottinitől északra 110 m -nál; a 2/4. 15 cm-es nehéz tarack-üteg előbbi állásától délre körülbelül 1000 lépésre ment állásba.

Az éjszaka viszonylag csendesen múlt el, az ellenséges tüzérség csak néhány lövést tett, ellenben szakadatlan gyalogsági puskatüz volt.

A fedezékek nagyon tönkrementek s az éjszaka csak kis részük volt kijavítható.

A június 30-iki harcok után az ellenség általában előbbi vonalaiba húzódott vissza, csak a Mt. dei sei Busi lábánál fészkelte be magát, hová eddig az áradás miatt nem juthatott, ami most legnagyobb részét megszűnt.

Selz és Vermeigliano alszakaszaiban a 8/III. és 70/11. zászlóalj-
nak elrendelt felváltása s utóbbinak Doberdo északi kijáratára való gyülekezése reggelre befejezést nyert. Ugyancsak kora reggel az elől-
járó hadosztályparancsnokság parancsára a Wippach-völgybe indult vissza a 18. menetezred egy zászlóalja.

A redipugliai alszakaszban ezzel szemben a felváltás a kiadott rendelkezések szerint nem volt végrehajtható, mivel Sieba százados a felváltásra vonatkozó intézkedést — mert az éj folyamán a parancs-
örtszt nem találta meg — csak délelőtt 5^h-kor kapta meg. Viszont Puteani századost — felváltandó parancsnok — annak idejekorán birtokába jutott, s mikor látta, hogy a leendő felváltót hiába várja, elhatározta alszakaszának legjobban kimerült századait a tartalékban voltakkal kicserélni, így a 4. b. h./V. zászlóalj és a 76/III. menetzászlóalj századai tartalékba kerülnek a 48. menetezred századai helyett úgy, hogy vég-
eredményben csak két század marad felváltatlanul.

A csoportparancsnokság reggelre tudomást szerez, hogy Sieba százados nem kapta meg a felváltó parancsot, elrendeli tehát, hogy veszteségek elkerülése végett nappal minden további felváltás abba-
maradjon és csak július 2-ára következő éjszaka hajtassék végre.

Időközben Sieba százados Puteanival már érintkezésbe lépett s előbbi délben az alszakaszparancsnokságot átvehette, míg Puteani százados a felváltott századokkal Doberdóra indulhatott el. Menet-
közben délután 2^h30'-kor Polazzo irányából erős harci lármát hall, majd mikor onnan visszafutókat is lát, ezek felvétele és esetleges áttö-
rés meggátolása végett Puteani százados csapatát Mt. dei sei Busi «u» betűjénél ellentámadás végrehajtására készenlétbe helyezi.

Doberdo északkeleti végénél ilyformán Zloch alezredes parancsnoksága alatt mint csoporttartalék csupán a 70/11. zászlóalj és a 76/III. zászlóalj két menetszázada állott, mely utóbbiakat Puteani százados már nem fordított vissza.

Az ellenséges tüzérség délelőtt 6^h-tól igen élénken lövi Redipuglia területét, a Selz—doberdói út mindkét oldalát, továbbá a kőbánya és 70 -φ-menti állásokat. Délelőtt 10^h-kor a tűz legnagyobb hevességre fokozódik. Ez időben négy ellenséges hadihajó Panzano öbölből is lövi a kőbánya-magaslatot. Délfelé a tüzelés átmenetileg alábbhagy, délután 1^h felé az ismét legerőteljesebbé válik.

A szomszédszakaszban délelőtt 11^h-kor a 76/III. zászlóalj állásai ellen gyalogsági támadás indul meg, de visszavetik s ott aztán csend áll be.

Délután 2^h 30'-kor több ellenséges zászlóalj Polazzo és 89 -φ-beli állásainkat támadja meg, melyeket könnyű szerrel birtokába is vesz, minekutána a megsemmisítő tüzérségi tűz előzetesen azok elhagyására kényszerítette védőrségünket. Sieba százados 1½ zászlóaljnyi teljes tartalékát bevetve, ellentámadást intéz, ami délután 5^h-ra az ellenség kiverésére s így az állások visszafoglalására vezet. E kudarc után az ellenség állásainkat nehéz gránátok és srapnelek egész tömegével árasztja el, majd 6^h 45'-kor még erősebb támadást indít, azonban azt is visszaverjük.

A redipugliai harcok arra indítják a csoportparancsnokságot, hogy még délután 4^h-kor «Zloch alezredest Redipuglia alszakasz parancsnokságával megbízva, zászlóaljnak három századával oda útbaindítsa. Egyidejűleg a 4. b. h./V. zászlóaljat is alája rendeli, melynek meghagyja, hogy ott, ahol pillanatnyilag van, állva maradjon.

A csoportparancsnokság a szomszédos 93. hadosztályparancsnoksággal délután 4^h 30'-kor aziránt lép érintkezésbe, hogy tartalékának egy részével a Polazzonál benyomult ellenség kiverésénél oldalozólag közreműködjék, azonban délután 5^h-kor már értesíti, miszerint a beavatkozás többé nem szükséges. Ugyanis az előresiető Zloch alezredes délután 5^h 10'-kor az alszakaszparancsnokságot átvette és mire csapatai is beérkeztek, az ellenség támadása már visszavetett úgy, hogy a 4. b. h./V. zászlóaljat 111 -φ- -ra rendeli és ezt, mint a 70/11. zászlóaljat is, ott tartalékul fedetten elhelyezi.

Az erről szóló jelentés beérkezte után a csoportparancsnokság az ellenségtől megtisztított redipugliai alszakasz kötelékeinek rendezését tartja sürgős fontosságúnak s ezért elrendeli: .

«í. Sieba százados — ki alá a jobbszárnyon elhelyezett 48. menet-zászlóalj három zászlóalja tartozik — az alszakaszban még ottlevő idegen századokat az éj folyamán felváltja; kötelékeit rendezi sa redipugliai alszakaszparancsnokságot átveszi.

2. Zloch alezredes a 111 ⇨ közvetlen közelében a 70/11. zászlóalj nála levő részeivel, 4. b. h./V. zászlóaljjal, továbbá a felváltásra kerülő 70/III. zászlóalj menetszázadaival csoporttartalékot képez.

3. Mindaddig e csoportosítás az 1. és 2. pontok szerint teljesen befejezést nem nyer, Zloch alezredes úgy az alszakasz, mint a csoporttartalék parancsnokaként szerepel.

Végül újból felhívom következőkre a figyelmet: nappal rajonként csak 1 —2 ember tartózkodjék az első vonalban, a tönkrement akadályok éj folyamán feltétlenül s az árkok annyira helyreállítandók, hogy figyelő őrk és egyes rajok fedett elhelyezést találhassanak. A Crni-hrib erődítési vonala északra meghosszabbíttatik és pedig oly módon, hogy a kápolnánál keresztezi a műutat és onnan északi irányba halad.

Délre a 18. menetere két zászlóalja Marcottinira érkezett be, délután 7^h-kor pedig értesítés jött, hogy az 58. menetere még egy zászlóalja-fog rendelkezésre bocsájtani, mely Marcottinire már útban van. Az 57. hadosztályparancsnokság egyidejűleg tudatja, hogy a 6. hegyidandár 38/III. zászlóalja a doberdói-tó déli végénél áll, melyet a csoport indokolt esetben szintén alkalmazhat. E zászlóaljnak a csoportparancsnokság tehát elrendeli, hogy egyelőre felállítási helyén maradjon, Marcottinira azonnal összekötetést létesítsen.

Eddig a 18., 48. és 58. menetere részei voltak a csoportparancsnokság rendelkezésére bocsájtva, szükséges tehát a csapatokról egymást megemlíteni. E menetere mindegyike az azonos számú gyaloghadosztály valamennyi menetszázadát foglalta magában. Ezek a hadosztályok hegyidandárokból állottak, minden hegyidandár különböző ezredek zászlóaljaiból állított össze. Ennélfogva mindegyik menetere menetszázadaiban két országrész 10, sőt ennél több ezrede is képviselve volt, minden ezredben a monarchia csaknem valamennyi nyelvét beszélték.

A 48. menetere hús százada volt, tisztjei csak olyanok, kik a menetszázadokkal együtt jöttek. Az öt századból egyesített zászlóalj parancsnoka a legidősebb tiszt, rendszerint egy főhadnagy volt, ezredparancsnok e négy zászlóalj legidősebbje, a 48. meneterenél egy százados. Zászlóalj- és ezredtörzsek nem voltak, az ezred az embernél levő felszerelésen kívül nem bírt semmiféle élelmezési, egészségügyi és vonatfelszereléssel.

Ezekből az állapotokból kifolyólag e csapat alkalmazásánál nagy nehézségek támadtak. Az átmenetileg alakított kötelékek nem élték bele magukat a helyzetbe, a legénység, ha ezrede iránt tudakozódtak azt az ezredszámot mondotta, melynek pótzászlóaljánál kiképezték, egy ember sem tudta, hogy ő most a 48. meneterehez tartozik, még a zászlóalj-kötelékek is ismeretlenek voltak.

A menetszázadok legénysége csaknem teljesen újoncokból állott, kik rövidebb-hosszabb kiképzés után csak rövid ideje voltak a harctéren és elsőízben voltak tűzben.

Ha mindezen káros körülmények tekintetbevételével meggondoljuk, hogy ezeket a fiatal, ki nem elégítő tisztjes kerettel bíró csoportokat egészen váratlanul oly tüzéségi tűzbe kellett vetni, mely harcban edzettebb derék csapatok idegeire nézve is különös megpróbáltatást jelentett, akkor e menetzredek teljesítményeit általában csak dicsérni lehet. Mindezek után nem lehet csodálni, hogy a menetszázadok némelyike nem állta a tüzet, meghátrált, úgy, hogy ismét előre kellett vinni; a harcban állott menetszázadoknál az eltűntek nagy számát, kiknek egy része valószínűleg fogságba jutott, szintén ezekkel az állapotokkal kell mentenünk. A csapat mint egész kötelességét derekasan teljesítette.

A saját tüzéség délelőtt Selz helységet 24 cm-es bombákkal lövi, a hatás igen nagy, öt találat a helységet éri, az olaszok kisebb-nagyobb csoportokban hátramenekülnek, egy telitalálat a Ronchinál álló ellenséges üteget éri.

A csoporthoz egy kétegységből álló német 13 cm-es ágyúsüteg ostromolt be, ez Doberdótól északra vonul állásba.

Julius 2.

A redipugliai alszakaszt délután 11^h-kor és délelőtt 1^h 15'-kor, a selzi alszakaszt délelőtt 2^h-kor gyengébb ellenséges gyalogság támadta meg, mely mindenütt visszaveretett.

Az ellenséges tüzéség az állásokat az éj folyamán ismételten lövi, az ellenséges gyalogság az akadályok előtt közvetlen közel fekszik és állandó tüzet tart fenn, minek folytán különösen a redipugliai alszakasztnál teljesen szétrombolt fedezékeink és akadályaink rendbehozatala lehetetlen.

Az éj folyamán a 4. b. h. gyalogezred V. és a 76. gyalogezred III. zászlóaljának még a tűzvonalba álló további részei felváltatnak; a 4. b. h./V. zászlóalj és a 76/11. zászlóalj 1—1 százada a Redipuglia alszakasz déli szárnyán azonban a szakadatlan lövés miatt ez éjszaka sem volt visszavonható s így továbbra is tűzvonalba marad. A 4. b. h./V. zászlóalj délelőtt 4^h 13'-kor Doberdóra menetel, hol két 76-os menetszázad a helység északi végén már délután 1^h óta áll.

A 89. ϕ on két oldalozólöveg teljesen el van temetve, az ellenség közelsége miatt többé nem használhatók s az éjjel felrobantainak.

Délelőtt 7^h-kor az ellenséges tüzéség megnyitja a tüzet, a redipugliai alszakaszt nehéz mozsarakkal hevesen lövik, a saját gyalogság a 89. ϕ -nál és Polazzótól keletre kiüríti a lövészárkokat, hogy kivonja magát a gyilkos gránátüzből és a fedezővonal mögé vonul vissza.

Beérkezett hírek szerint a Selz, Redipuglia és Polazzo körzetében

erős ellenséges erők állnak támadásra készen. Tüzérségünk nem tud hatá-
sos tüzelést kifejteni, miután még július 1-én csaknem minden vezetőek
szétromboltatott s az még mindég nem volt helyreállítható.

Zloch alezredes ismételten jelenti, hogy a 48. menetezredtől a
legénység egyenként és csoportonként hátra megy. A csoportparancsnok-
ság ezen ezred ingadozó magatartása miatt délután 9^h-kor Doberdóból
a 70/11. zászlóalj még fennmaradott századait küldi a 111. ↻-hoz, hová
ez délelőtt 11^h-kor érkezik meg. Zloch alezredes tehát végre az egész
70/11. zászlóaljjal rendelkezik, feladata azt egy esetleges ellentámadás-
hoz készen tartani. A csoportparancsnokság a csoporttartalékból egy szá-
zadot küld ki széles arcvonalban, iránnyal a 111. ↻-ra, hogy a számtalan
dolinában és lyukban tartózkodó maradozókat összegyűjtse és előre-
vigye; Zloch alezredes megbízást kap, hogy hasonló célból saját körzetébe
is küldjön ki járőröket, s hogy az összegyűjtött osztagokat felügyelet
alatt a harcvonalba állítsa be.

A tűz erőssége a délelőtt folyamán egyre jobban növekszik és délre
rendkívüli" hevességűvé válik; a Polazzóból és Redipugliától keletre eső
állás ellen a legnehezebb kaliberek hatnak, a 48. menetezred balszárnya
meghárít, de Zloch alezredes a 70./11. zászlóalj egy szakasza által ismét
előreviszi. Délelőtt 10 órakor a 92, ↻ és Polazzo irányából több szá-
zad támadja meg az állásokat, de tűzünk következtében a drótakadá-
lyoknál visszafordulnak és sok halottat és sebesültet hagynak hátra.

Déli 12^h után még nagyobb erővel ismétli meg az ellenség a támadást,
a 48. menetezred tekintélyes része meghárít; Zloch alezredes átlátva e
veszélyt, zászlóaljából egy századot küld ki, hogy a menetezredbeli csap-
otokat ismét előrevigye. Az ellenség eközben nagy tömegekben hatolt
be állásainkba, az egész redipugliai alszakaszban már csak egy század
tartózkodik, még pedig a 4. b. h./V. zászlóaljnak a déli szárnyon maradt
százada. Az ellenfél előrenyomulása ezen század oldalozó tüze és az
oldalozólövegek hatása következtében megáll s az újból előremenő men-
etezrednek sikerül az ellenséget elűzni s állásainkat ismét birtokba venni;
Sieba százados ezalatt megsebesült.

Arra a jelentésre, hogy Sieba százados megsebesült, a csoport-
parancsnokság délután 3^h 15'-kor elrendeli, hogy Zloch alezredes a jobb-
szárny összes csapatainak, Wuich százados pedig a 48. menetezrednek
parancsnokságát vegye át. Az állást *okvetlenül* tartani kell s Zloch alezre-
des felhatalmaztatik, hogy a 4. b. h./V. zászlóalj Doberdó északi kijáratánál
álló négy századát és a 76./III. zászlóaljnak két menetszázadát szükség
esetén — közvetlen paranccsal — szintén igénybe vehesse. Az ellenség
délután 5^h 30'-kor az egész redipugliai alszakasz ellen egy még erősebb
támadást indít, minek folyománya, hogy Redipugliánál és a 89. ↻ -nál
állásainkba behatol; a 48. menetezred visszaözlök.

Zloch alezredes az egész 76/11. zászlóaljat ellentámadásra vezeti, az ellenséget délután 7^h-ig igen véres kézitusa után az egész arcvonalon visszaveti. Az olaszok tetemesen nagy veszteséget szenvednek és rendtelenségben vonulnak vissza, a 70/11. zászlóalj egyes részei által az akadályvonalakon is túl üldözötve. A harc délután 8^h-ig tart, a visszavetett ellenség két ép géppuskát, sok fegyvert és anyagot hagyott hátra, ami régi arcvonalunk az egész vonalon — kivéve egy darabkán, a 89. -tól délre az erdőcskénél, hol még mindig tart a harc — helyreállítva lett.

Az ellenség e napon a csoportnak a déli szakaszon levő arcvonalát is megpróbálja áttörni. A selzi alszakasz ellen délután 5^h-kor igen erőteljes tüzérségi lövés után mintegy 3000 ember nyomul támadásra; az ellenségnek itt is sikerül fedezékeinkbe behatolnia, azonban a 8/III. és 42/IV. zászlóaljak egyes részeinek igen erélyes ellentámadása menekülésre készíti őket. Itt is kitűnt épen úgy, mint egyéb ellentámadásainknál is, hogy az olasz katona a szuronyharcot nem szereti s ha szuronyal erélyesen támadtatnak meg, bármily túlsúlyban is legyenek, visszahúzódnak. Erre a visszavert támadásra ismét élénk tüzérségi tűz következett.

A Monte Cosich lejtője oszlásnak indult hullákkal és sebesültekkel van tele, az egészségügyi személyzetet nem lehet az arcvonal elé küldeni — ezt az olaszoknak sem engedjük meg — meg kell elégedni a holtaknak mésszel való leöntésével.

A csoportparancsnokság az 58. menetezrednek délután 12^h 30'-kor beérkezett II. zászlóalját, a selzi alszakaszba irányítja, hová délután 5^h-kor beérkezik, de már nem kerül alkalmazásra.

A vermeglianoi alszakaszban az ellenség a délután folyamán kétszer támadja meg állásainkat, minden esetben 1—2 zászlóaljjal, azonban visszaveretik.

Marcottini helységet, a csoportparancsnokság álláshelyét, az ellenség tüzérség egész napon keresztül nehéz gránátokkal lövi.

A csoportparancsnokságnál egy pillanatra sincs kétség aziránt, hogy a vermeglianoi és selzi alszakaszok minden ellenséges támadásnak ellent fognak állni, csupán a redipugliai alszakasznál vannak bizonytalan állapotok, hol a 48. menetezred az összes jelentések szerint ingadozni kezd. Ennél az ezrednél élelmezési téren is nehézségek vannak; az ebédet konyhakocsik és főzőládák hiányában nagy katlanokban kell elkészíteni és a legénységnek az állásba szállítani, mely alkalommal sok ételhordó megsebesülése miatt az élelem egy része elkallódik. A sebesültek ellátása is nehéz, ennél más csapatok orvosait és egészségügyi személyzetét is segítségül kellett hívni. A menetezred legénysége nagyon ki volt merülve minden század erősen el volt csigázva s mindegyiknek sok szétugrasztott ja volt, az ezred felváltása sűrűn szükséges.

A csoportparancsnokság ennél fogva elhatározza ezen ezred felváltását a 18. menetezred által, mely mindhárom zászlóaljával a csoportparancsnokság rendelkezésére állíttatván, Marcottinál volt. Közben a 16. menetdandár parancsnoka, Mitlacher ezredes is a csoport alá rendeltetett. Délután 4^h 30'-kor adatott ki a felváltási parancs, mely így hangzott:

1. Tájékoztató a saját helyzetről szóbelileg adatott ki.

1. Mitlacher ezredes a 18. menetezreddel azonnal induljon el, a menet csoportokban történjék, úgy hogy minden következő század 7—8 perccel később soroljon a meneteszlopba és Doberdón keresztül a 111. -φ- körzetébe vonuljon A doberdói templomnál fegyverenként 40 töltny vételezendő fel. (Lőszertelep a felrobbantott templom mellett, ahol őrség is van.)

2. A 111. -φ-pontnál Mitlacher ezredes átveszi a saját jobbszárnyon található összes erők felett a parancsnokságot, ezek: 48. menetezred három zászlóaljjal, a 70-es zászlóalj hat századdal és 18. menetezred. Egy esetleges ellenséges betörés ellenlökemmel háritandó el.

A 93. gyaloghadosztály felkéretik, hogy e célból a maga részéről is állítson legalább egy zászlóaljat a romtól délkeletre délután 7^h-ra készenlétebe. Az összeköttetés ezzel az erőcsoporttal felveendő.

4. Ha ellenséges támadás nem következik be, vagy az ellenség visszavetése után, a 48. menetezred felváltása a 18. menetezred által még ma éjjel végrehajtandó. A felváltott részek fokozatosan a korábbi táborhelyekre Marcottinibe irányítandók, ahol az ezred gyülekeznek.

5. A telefonösszeköttetés Doberdón keresztül a 111. -φ- hoz helyre van állítva Egy második vonal közvetlen Marcottiniból fog építtetni a 111 -φ- hoz. Az élelmezésre vonatkozólag szóbeli utasítások adtak.

6. A szakasz okvetlenül tartandó. Ezt minden tisztnek és embernek tudnia kell.

7. A megerősített állás csak éjjel szállandó meg erősebben. Nappal csak egész gyenge erők hagyandók ott. Erős megszállás nappal az ellenség tüzéség hatása miatt, hogy veszteségekre vezet.

8. Az akadályok újra helyreállítandók. Csak másodsorban a fedezékek A szakaszban már beosztva levő árkászszakaszhoz ma este még egy fél árkászszázad irányítatik Melzer századossal

Ezenkívül egy második, hátrább fekvő vonalmellvéd kiemelése által futólagosan megerősítendő és pedig: elsősorban azokon a helyeken, ahol ellenséges betörés lehetséges.

9. Az 1/3. kínai hegyi üteg egy szakasza ma délután a 111. -φ- hoz menetel Mitlacher ezredesnek rendelkezésére.

10. A 70-es zászlóalj a csoport részére segélyhelyet állítson fel, egy másikat a 4. b. h./V. zászlóalj Doberdónál a kocsiúton. Doberdó templomá-

nál egy váltóállomás van felállítva, mely a továbbszállítást eszközli. A 2. dandár egészségügyi intézet Mikoliban a 60. Vizintiniben van felállítva.

11. A dandár élelmező hivatal Palikkceben van elhelyezve, ahol sürgős szükség esetén a 18. menetezred felvételezéseit — kenyéren kívül — eszközölheti.»

A 93. gyaloghadosztály parancsnokság fenti (lásd 3. pont) megkeresés értelmében balszárnya mögött, esetleges ellentámadás céljára az 58. menetezred két zászlóalját állította fel.

A csoportparancsnokság előterjesztésére a Doberdónál álló 38/III. zászlóalj, mely neki a redipugliai alszakaszban való esetleges felhasználás végett bocsátott rendelkezésére, délután 6^h-kor azt a parancsot kapja, hogy Doberdó északi kijáratához meneteljen és a Doberdóból a Mt. dei sei Busire vezető oszloputat szemrevételezze és javítsa ki.

Mitlacher ezredes délután 7^h-kor a redipugliai alszakaszhoz beérkezik és ott átveszi a parancsnokságot; az ellenség ez időben már vissza volt vetve.

A felváltás röviddel a sötétség beállta után vette kezdetét.

Bár a július 1. és 2-iki harcokban halottakban 146, sebesültekben 1391 embert veszítettünk és 930, a 48. menetezredhez tartozó ember eltűnt, mégis véresen visszavertük legalább is két ellenséges gyaloghadosztálynak, tehát sokszoros túlerőben levő ellenségnek ismételt támadását.

Július 3.

A redipugliai alszakaszban a július 2-án visszavetett ellenséges gyalogság egészen közel, akadályaink előtt fekszik és egész éjszaka szünet nélkül lő.

Ebben az alszakaszban mindenütt tartjuk régi állásainkat, egy kis darabot kivéve a 89. ↵-tól délre, ahonnan este az ellenség elűzetett, de melyet friss tartalékok bevetésével újból megszállt.

Az ellenséges tüzérség az éjszakán keresztül meglehetősen élénk tüzelést folytatott.

Ezen körülmények folytán az elrendelt felváltást nem lehetett tökéletesen keresztülvinni, a 70/11. és 76/III. zászlóaljaktól és a 48. menetezredtől egész szakaszok és rajok továbbá a 4. b. h./V. zászlóalj egy százada továbbra is az állásban maradtak. A kötelékek erős összekeveredése és a szakadatlan tűzharc folytán nem volt lehetséges az összes részeket az arcvonalból kivonni.

A vermeglianói és selzi alszakaszokban az éjszaka járőrcsatározások leszámításával nyugodtan telt el.

Július 3-án a hajnali órákban a helyzet a következő:

A redipugliai alszakaszban első vonalban áll a 18. menetezred, mö-

götte a 70/11. zászlóalj és az 58. menetzred öt százada. Az 58. menetzrednek a 93. gyaloghadosztály balszárnya mögött állott két zászlóalj július 2-án délután Mítlacher ezredesnek rendeltetett alá, ki is ezen zászlóaljakból három századot a 93. gyaloghadosztály szárnyzászlóaljának (76/III.) megerősítésére használt fel és egy századot az 58. gyaloghadosztály részére adott le s így öt század maradt meg nála.

A vermeglianói alszakaszban a 101/11. zászlóalj áll elől, mögötte mint tartalék a 48. menetzred II. zászlóaljja.

A selzi alszakasz első vonalát a 42/IV. zászlóalj tartja megszállva, mögötte állnak az 58. menetzred II. zászlóaljja és a 8/III. zászlóalj.

Unger őrnagy az alszakasz parancsnokságot a 42/IV. zászlóalj parancsnokának, Kastell századosnak adja át és zászlóaljává délelőtt 8^h-kor Doberdóba menetel, ahol a templomtól mintegy 500^x-re északnyugatra mint csoporttartalék táborba száll.

A csoporttartalékhoz tartozik még a 4. b. h./V. zászlóalj és Doberdó északi kijáratánál, a július 2-án este beérkezett 152. népfelkelő zászlóalj . Marcottinínél, valamint a 38/III. zászlóalj. Utóbbi zászlóalj éjjélkor érkezett Doberdóba s innen délelőtt 3^h-kor a 118. Δ és a «Busi» szótól északra (részletes térkép) levő körzetbe tolatott el, hogy a redipugliai alszakaszban esetleges alkalmazásra jobban kéznél legyen. Végül 70/11. zászlóalj is, amely a redipugliai alszakaszból délelőtt 6-kor Doberdóba elindult és két menetzszázad a 78/III-től Doberdónál.

A július 2-án nagyrészt szétugraszott 48. menetzrednek az volt a parancsa, hogy Marcottini és Devctaki között a régi táborhelyeken gyülekezzenek. A redipugliai alszakaszban állott három teljes hadilétszámú zászlóaljból délig mintegy 1000 ember jött össze, ezzel az ezreddel tehát egyelőre nem lehetett számítani.

Az összes csapatok erősen meg vannak viselve, az állandó harc-készültség, a szakadatlan harcok, a lehetetlenség, hogy nappal élelemmel és vízzel láttassanak el, valamint az elviselhetetlen hőség erejüket erősen igénybe vette.

A Rivo-népfelkelő ezred a Valloné-völgyben Mikolinál áll.

A csoportparancsnokságnak említett erőkön kívül még 28 ágyú, öt nehéz ágyú, nyolc nehéz tarack és két darab 24 cm-es mozsár állott rendelkezésére. Nehéz aknavetőink az éj folyamán Redipuglia helységet igen jó eredménnyel lőtték.

Az ellenséges tüzérségi tűz délelőtt 5^h 30'-kor az egész szakasz ellen megindult, legerősebben azonban a redipugliai alszakasz került tűz alá.

A 18. menetzred újonnan bevetett századai nem képesek ennek a tűznek ellentállni. Délelőtt /^h-kor az emberek elkezdnek egyenként és csoportosan visszazaladni, Mítlacher ezredes kénytelen a tartalék egy részét bevetni, hogy újból előrevigye őket.

Délelőtt 8^h-kor ugyanez az eset megismétlődik.

A csoportparancsnokság arra a meggyőződésre jut, hogy ez a menetzred sem fog sokáig kitarítani s ezért 8^h-kor alárendeli Mitlacher ezredesnek a 38/III. zászlóalját. Mitlacher ezredes elrendeli, hogy e zászlóalj két százada a 111. -tól mintegy egy km-re délnyugatra a 18. menetzred parancsnokának bocsáttassék rendelkezésére, míg a többi négy század a a 111. -tól keletre mint alszakaszának tartaléka vegyen felállítást.

Egyelőre azonban a 38/III. zászlóalj nem tud helyéről elmozdulni, a fensík egy része a La Rocca magaslatról, valamint az ellenség kötött léggömbjeiből teljesen betekinhető, a legcsekélyebb mozdulat azonnal erős tüzérési tüzet vonna maga után.

Az eltolódást ennél fogva szinte egyenként kell végrehajtani s ezért a zászlóalj jelzett helyekre csak 5^h-kor délután érkezik be. Nincs géppuskás osztága, ez a 6. hegyi dandár szakaszában van bevetve s a zászlóalj elindulásakor nem volt kivonható.

A csoportparancsnokság a 18. menetzred magatartását jelenti a 57. gyaloghadosztály parancsnokságnak és javasolja, hogy úgy ez az ezred, mint a 48. menetzred is, teljesen visszarendeltessék, mert harci értékük minimális, ezzel ellentétben azonban kedvezőtlen befolyásuk a szomszédos csapatokra igen nagy. A menetzcsapatokkal szemben az ellenség könnyű sikert arat.

Saját tüzérségünk délelőtt 8^h 30'-kor tüzrelvő rajtaütést indít az ellenség gyülekező helyei ellen, különösen a nagyobb ürméretűekkel; Selz, Vermegliano, Redipuglia és Polazzo helységeket és a 92. -tól nyugatra eső területet igen jó eredménnyel lövik, az ellenséges puskatűz az egész vonalon elnémul, délelőtt seholsem mutatkozik ellenséges gyalogság.

Délben Redipugliánál erős csapatösszevonásokat jelentenek, mire tüzérségünk azonnal tűz alá veszi őket.

Az előbb említett jelentésre az 57. gyaloghadosztály parancsnokság a csoport rendelkezésére bocsátja a 81/IV. zászlóalj a menetzszadokkal együtt, ezek helyett az erősen megviselt 4. b. h./V. zászlóalj a 6. hegyi dandárnak adandó át. E zászlóalj 11^h-kor délelőtt Doberdóból Jamianóba menetel, a redipugliai alszakaszban egy százada marad vissza.

A 81/IV. zászlóalj délben Doberdóba érkezik, mire a 8/III. zászlóalj ismét a selzi alszakaszba irányítatik.

A redipugliai alszakaszban az ellenséges tüzérég általi lövetése délután egyre hevesebb lesz, nagyobb gyalogsági támadás várható. Ezért a 81/IV. zászlóalj Mitlacher ezredesnek utaltatik ki s oda útba indítatik.

A redipugliai alszakaszban az elviselhetetlen tüzérési tűz következtében, a mi jobbszárnyunk és a 93. gyaloghadosztály balszárnya között egy kb. 700 méter széles rés keletkezik, a menetzszadok a tüzet nem tudván elviselni, hátrafelé kitérnek.

Az olaszok délután 4^h-kor megkísérik e résben lábukat megvetni, tüzérségünk igen hatásos tüze azonban elzavarja onnan őket.

Mitlacher ezredes a délután 5^h-kor beérkező 38/111. zászlóalj élszázadának megparancsolja, hogy töltsé ki a részt. Mielőtt azonban ez megtörténhetett volna, erős ellenséges erők Polazzóból e résen át betörték állásainkba. Mitlacher ezredes erre a 38/III. zászlóaljnak újabb három, tehát összesen négy századát rendeli ellentámadásra. Ezen ellentámadáshoz úgy megszálló csapataink, mint a szomszédos 76/111. zászlóalj egyes részei is csatlakoztak. Az ellenség véres kézitusában megverve, visszavonulni kényszerül, mely alkalommal mögöttük jövő tartalékaikat is magukkal rántják s a 38/III. zászlóalj az első vonalat egész terjedelmében megszállja.

Csaknem egyidejűleg a 89. Φ -nál is erős ellenséges erők törtek be állásainkba. Mitlacher ezredes először az 58. menetezred III. zászlóalját, majd délután 6^h-kor az éppen beérkezett 81/IV. zászlóaljat veti elébük, az ellenség kézitusában ismét megveretik s az akadályvonalon túl visszamenni kényszerül.

Az imént leírt támadásokat négy olasz gyalogezred hajtotta végre, az ellenség egymás mögött 8—10 rajvonalban vonult támadásra.

Délután 7^h-kor az ellenség mindenütt vissza van verve, ismét teljesen zárt akadályaink előtt fekszik; délután 7^h30'-kor a harci láрма elnémul.

A Doberdo körüli terep, továbbá a vermeglianói és selzi alszakaszok egész nap ellenséges tüzérségi tűz alatt állottak, de a délutáni több századdal Vermeglianónál végrehajtott előretörésen kívül itt nem történt ellenséges támadás.

Az első délutáni órákban az 57. gyaloghadosztálytól parancs jön, mely szerint az összes menet és népfölkelő alakulásokat ki kell vonni s hogy további tábori alakulatok kiutalásával új csoportosítás eszközlendő.

E parancs szerint v. Boog tábornok az eddig is alája rendelt csapatokkal, továbbá a 152. népfölkelő zászlóalj és a Rivo népfölkelőezred a szakaszt a Polazzótól északra húzódó mély vonalig biztosítja. Lukachich tábornok a 101., 8., 70., 42., 38., valamint 81. zászlóaljakkal, az eddig is alárendelt tüzérséggel és egyéb csapatokkal, végül a Sipos alezredes csoportjához tartozó 4½ zászlóaljjal és 6 üteggel v. Boog tábornokhoz csatlakozva bezárólag Mt. Cosichig terjedő szakaszt védi.

Hellebronth ezredes az 50., 6., 4. b. h./V. zászlóalj és a 87. menet-zászlóaljjal, valamint az eddig alárendelt tüzérséggel a szakaszt S. Giovanniig bezárólag védi. Báró Kudelka ellentengernagy két menet-zászlóaljjal, a tengerész-zászlóaljjal és a partvédelmi fél zászlóaljjal,

továbbá két tábori ágyúsüteggel bezárólag a Sistianai öbölíig terjedő szakaszt tartja.

A 48. menetezred a Vallone-völgy északi bejáratánál, a 18. menetezred Devetaki körül, az 58. menetezred Paljkisce közelében állítandó fel, ez a menetdandár a hadosztályparancsnokság tartalékát képezi.

A csoportparancsnokság e parancs értelmében következőképpen rendelkezik:

«A 18. menetezred a két következő éjjelen a 38. és 81. zászlóalj által fokozatosan felváltandó és hátrairányítandó. Egyidejűleg a már előbb felváltott csapatoknak még mindig az elől levő vonalakban található részei, valamint a 4. b. h./V. zászlóalj géppuskás osztaga kivonandók és zászlóaljaikhoz küldendők. Az 58. menetezrednek Mitlacher ezredesnél levő részei július 4-én reggel ezredükhöz visszaküldendők. Mitlacher ezredes július 4-én este átadja a parancsnokságot Budiner alezredesnek, ki a redipugliai alszakaszt a 38. és 81. zászlóaljjal (mindkettő menetszázadokkal) tartani köteles.

A vermeglianói alszakaszban Zloch alezredes veszi át a parancsnokságot, a 48. m./II. zászlóalja 5-én reggel ezredéhez bevonultatandó, helyette a 70/11. zászlóalj fog odautaltatni, mely július 4-ére még két menetszázadot fog magához sorolni.

A selzi alszakaszban ismét Unger őrnagy veszi át a parancsnokságot.»

Sipos alezredes csoportja a 46. ezred II. és $\frac{1}{2}$ I^r., továbbá a 17. honvéd gyalogezred II. és III. zászlóaljából, összesen 4330 lőfegyverből, 12 géppuskából, két lovasszázadból 250 lovassal, a 8. honvéd tábori ágyús ezredből 24 ágyúval és a 20. honvéd tábori ágyús osztályból 12 ágyúval állott.

Sipos alezredes és csoportjának éle délután 5^h-kor érkezett Marcottinihez és azt a parancsot kapja, hogy a csoportot a devetaki—doberdói műút mentén és mindkét oldalán állítsa fel. Tüzérsége Rupánál és Meránánál állott s onnan közvetlenül foglalta el a kiutalt állásokat.

Midőn Sipos alezredes csoportjának éle megérkezett, a 48. menetezred parancsot kapott, hogy a Vallone-völgy északi kijáratához induljon el; az ezrednek további három nap alatt gondoskodnia kell, hogy a szétugraszottak Marcottininál összegyűjtessenek és utána kiserítsenek.

A Redipugliánál történt harcokról szóló jelentés a csoportparancsnoksághoz este érkezett be, így felismerte annak a szükségességét, hogy a jobbszárny mögött tartalékot kell készenlétben tartani. Bár az ellenség itt visszaveretett, ez mégis igen nagy megerőltetésbe került, Mitlacher ezredes minden csapata be lett vetve, a kötelékek erősen össze vannak zavarva. E célból a 17. honvéd gyalogezred II. és III. zászló

alja még az éj folyamán a 111. ↯ -hoz irányítatik s ott úgy állítandó készenlétbe, hogy az ellenségnek az állásba való újabbi betörése esetén azonnal ellentámadásra legyen indítható.

A 93. gyaloghadosztálynak leadandó zászlóaljok este elvonulnak és pedig Rivo ezredes ezredtörzse és a 42. népfelkelő zászlóalj San Marti-
nóba, a 155. népfelkelőzászlóalj Coticibe, a 152. népfelkelőzászlóalj a Marcottinótól északra levő 110 ↯ -hoz.

A július 3-iki harcokban érzékeny veszteségeket szenvedtünk; Budiner alezredes, Bily őrnagy és még két más zászlóaljparancsnok, valamint igen sok tiszt megsebesült.

Július 4.

Az éjszaka feltűnően nyugodtan telt el s ezért az erősen össze-
keveredett kötelékek rendezése keresztülvihető volt.

A Sipos alezredes csoportjához tartozó 46. gyalogezred csak éjfél-
kor érkezett Marcottinibe, az újonnan hozzáutalt tüzérség hat ütegé-
ből az éj folyamán két-két üteg a Cerni-hribre és a 197. ↯ -tól délre 1500
lépésre ment állásba, mind Redipuglia-Polazzo körzetére való hatással,
a fennmaradó két üteg Rupán maradt s a Mt. Cosich és Debeli vrh.-nál
kiutalt állásokat csak július 4-én este foglalta el.

A vermeglianói alszakaszban Zloch alezredes délelőtt 6^h-kor veszi
át a parancsnokságot. Az ellenséges tüzérség délelőtt 3^h 45'-kor erre az
alszakaszra és a Mt. Cosichra igen élénk tüzet nyit. Röviddel reá selzi
állásainkat erős ellenséges gyalogság támadja meg, visszavettetik, de
a támadást még két izben megismétli és pedig délelőtt 7^h és 9^h-kor,
mindkét esetben hasonló balsikerrel.

A 70/11. zászlóalj, mely a július 1. és 2-iki harcokban csaknem
500 embert veszített, két menetszázadot sorol be és délelőtt 7^h-kor
Doberdo déli szegélyén vesz állást.

A redipugliai alszakaszban délelőtt 9^h-ig teljes nyugalom van,
ekkor hirtelen, rajtaütésszerűen igen intenzív nehéz tüzérségi tüzet
kap, mely lankadatlanul délelőtt 11^h30'-ig tart. Ebben az időben két-
három olasz gyalogezred indul Redipugliából és Polazzóból állásaink
ellen, azonban visszavettettek, mire az ellenséges tüzérség oly hevesen
kezd ismét a tüzelésbe, hogy még az arcvonalban levő kipróbált zászló-
aljak is kéuytelenek — túl nagy veszteségek elkerülése végett — az
állásokat helyenként elhagyni.

Délután 1^h-kor a friss csapatokkal megerősített ellenséges gyalog-
ság újból támadásba megy át és több helyen behatol állásainkba. A derék
38/III. és 81/IV. zászlóaljak bámulatraméltó teljesítményt mutatnak
fel. A többszörös túlerőben levő ellenséggel való szakadatlan vad kézi-
tusa után, melynek folyamán ezt az állásból ismételtelen kiverik, de
melybe ez tartalékokkal erősítve, mindannyiszor újból benyomul, mégis

sikerül e két zászlóaljnak az esti órákban az ellenséget az állásból végleg kiverni. A 38/III. zászlóalj egyes részei a menekülő olaszokat ellentámadással messze állásainkon túl üldözik s ez alatt három tisztet és 25 embert ejtenek foglyul.

Ezeknél a harcoknál mindkét zászlóalj igen nagy veszteségeket szenvedett.

Foglyok vallották, hogy a Redipuglia—Polazzo körzetben a 31., 32., 39. és 40. olasz gyalogezredek támadtak, s hogy ebbe a harcba a hátrább álló 63. és 64. gyalogezredek is beavatkoztak.

A mai támadás is nyolc raj vonalban volt mélységbe tagozva.

A vermeglianói alszakasz előtt az ellenség már délelőtt nagy erőt gyűjt támadáshoz, Vermeigliano és Ronchi helységeket mozsaraink déli 12^h-kor és délután 5^h-kor tűz alá veszik, mire itt nyugalom áll be. Támadásra nem kerül sor.

A selzi alszakaszban a kőbánya környékét délután 2^h—4^h-ig az ellenséges tüzérség hevesen lövi, az erre Selzből támadásra előretörő ellenséges gyalogságot gyalogsági és tüzérségi tüzünk visszaveti.

A redipugliai alszakaszhoz északról csatlakozó 76/III. zászlóalj balszárnya az ellenség betörésére délután 1^h-kor visszahajolt. A csoportparancsnokság a 93. gyaloghadosztály kívánságára e zászlóaljnak Doberdónál álló két menetszázadát délután 5^h-kor Castello Nuovora indítja útba és a zászlóaljnak rendelkezésére bocsátja.

Az 57. gyaloghadosztály egyúttal intézkedik a doberdói csoport és a 93. gyaloghadosztály közötti szakaszhatárnak ahhoz a taligaútlroz való áthelyezése iránt, mely Polazzo északi végétől kelet felé vezet.

Délután 8^h és 12^h között Polazzóból az ellenség még két ízben indul támadásra, mindkét alkalommal véresen veretik vissza.

Hogy az ellenségnek Polazzónál, Redipugliánál vagy Vermeigliánónál bekövetkezhető esetleges éjjeli betörésével szembe lehessen állni, a csoportparancsnokságnak ismét alárendelt 4. b. h./V. zászlóalj és a 48. m/II. zászlóalja a szürkület beálltával a Mt. dei sei Busi körzetétől északkeletre készenlétbe helyeztetik.

Délután 7^h-kor a 46/1. zászlóaljat felsőbb parancsra a 93. gyaloghadosztálynak kell leadni, miután az ellenség Sdraussinánál betört.

Mitlacher ezredesnek a 16. menetdandár csapatainak az arcvonalból való kivonása folytán a vermeglianói alszakasz parancsnokságát július 4-én este Budiner alezredesnek, a 81/IV. zászlóalj parancsnokának keltett volna átadnia, azt azonban továbbra is meg kellett tartania, mivel Budiner alezredes megsebesült és Sipos alezredes még nem volt tájékozottatva.

Veszteségeinket ez utóbbi napokban pontosan megállapítani nem lehetett, mindazonáltal a dandár egészségügyi intézetből június 30-tól

július 4-ig 1618 sebesült továbbítatott, de a sebesültek nagy része ezenfelül valószínűleg a 93. gyaloghadosztály egészségügyi intézetéhez is, Devetakiba került.

Július 5.

Éjfél körül egy ellenséges léghajó 17 bombát vet a Fensíkra, veszteség egy ember és két ló. E bombáknak igen erős hatásuk volt, a sziklás talajt két méter mélyen felforgatta.

A 81/IV. zászlóalj jobbszárnyát a 89. -φ- körül délelőtt 1^h-kor erős gyalogság támadja meg és veti vissza; súlyos harc árán azonban sikerül az ellenséget pz állásból kiszorítani.

A Mt. dei sei Businál álló 4. b. h./V. és a 48/11. zászlóaljak virradtkor Doberdóba, illetőleg Marcottinibe rendeltetnek vissza. A 48. m./II. zászlóalja délután ezredéhez, Babrije-gomira menetel, a zászlóalj egy szakasza azonban a vermeglianói alszakasz jobbszárnyán maradt, hová egy rés kitöltésére még július 3-án vettetett be.

A 38/111. és 81/IV. zászlóaljak erősen ki voltak merülve, fel kellett váltani őket. Evégből a csoportparancsnokság délelőtt 9^h-kor megparancsolja, hogy a 46. gyalogezrednek Marcottininél álló 1 ½ zászlóalja Mitlacher ezredeshez meneteljen, aki június 6-ára virradó éjjel a 38. és 81. zászlóaljakat, azután a 18. és 58. menetezredeknek még az arcvonalban álló részeit a 17. honvéd gyalogezred által váltsa fel. Ezután július 6-án reggel Sipos alezredes veszi át a redipugliai alszakasz fölötti parancsnokságot. A felváltott csapatok Marcottinibe küldendők vissza.

Rivo népfőkelőezredéből a redipugliai és vermeglianói alszakaszokban még egy-egy géppuskásosztág állott, ezek július 6-ára virradó éjjel kivonandók és San Martinóba, illetőleg Coticiba küldendők.

A 18. m./I. zászlóalja nappal a Valloné-völgyben Mikolinál áll és az éjjel a Cerni-hriben tartozik dolgozni, hol szükség esetén a megerősített vonalat meg is kell szállnia. Itt van még az 58. m./II. zászlóalja is, melyből ½ zászlóalj Mitlacher ezredesnél, ½ zászlóalj pedig Doberdo déli kijáratánál van, mint csoporttartalék.

Ez az éjjel is igen nyugodtan telik el, csak a redipugliai alszakaszban folynak csatározások, mindazonáltal az arcvonal előtt, különösen a jobbszárnyon és Selznél sok mozgás, menetelő csapatok, tehergépkocsik zaja hallható.

Az olasz tüzéség délelőtt 4^h-kor megnyitja a tüzet s egész nap nem szünteti azt be.

Délelőtt 9^h-kor Redipugliából erős ellenséges gyalogság indul állásaink ellen, ez a támadás tüzéségünk kiváló közreműködése folytán visszaveretik, kisebb részei az ellenségnek egyes helyeken behatolnak az arcvonalunkba, de ismét kiveretnek s nagyrészt felkoncoltatnak.

Mitlacher ezredes jelenti, hogy az ellenség — jelek szerint — újból erős támadásra készülődik. Ugyanez a benyomása a szomszédos San Martinói szakasz parancsnokának is. Erre az összes útegek parancsot kapnak, hogy lőjék az ellenséges gyülekező helyeket.

Az 57. gyaloghadosztályparancsnokság délelőtt tudomásul hozza, hogy a szakaszhoz felváltás végett friss csapatok fognak utaltatni, a 14. hegyidandár éle Nabresinára már be is érkezett. A fenyegető ellenséges támadásra való tekintettel a hadsereg tartalékhoz tartozó 93/1. zászlóalj egyidejűleg a Devetakinál levő csoportparancsnokság rendelkezésére bocsátatik, azonban csak végső esetben szabad bevetni.

Ellenséges gyalogság délután 1^h-kor nagy tömegekben támad a redipugliai alszakaszra. A 38/III. zászlóalj arcvonalának egy részével szemben az ellenség cselhez folyamodik: fogolyszállítmányt alkot, mintegy két század Bersagliert (látszólag fegyvertelenek, mert fegyvereiket körgallérjaik alá rejtették) több, a mi egyenruháinkba öltözött katona vezet magasra tartott kezekkel s közelednek állásainkhoz.

Ez az ellenség egészen közel eresztve, gyalog és tüzérségi tüzrelvvel való rajtaütéssel nagyrészt megsemmisül. Az ellenség visszaözönlik, még a tartalékaik sem képesek a menekülőket feltartóztatni. Egy tiszt és 20 ember kerül fogságba csupán, mivel a zászlóalj előtt, a drótakadályok között, körülbelül 250 hullá fekszik.

A támadás az arcvonal többi részén is teljesen vissza lett verve.

Délután 5^h-kor ismételten több zászlóalj támadja meg saját jobb- s a 76/III. zászlóalj balszárnyát, ezáltal is véresen veretnek vissza.

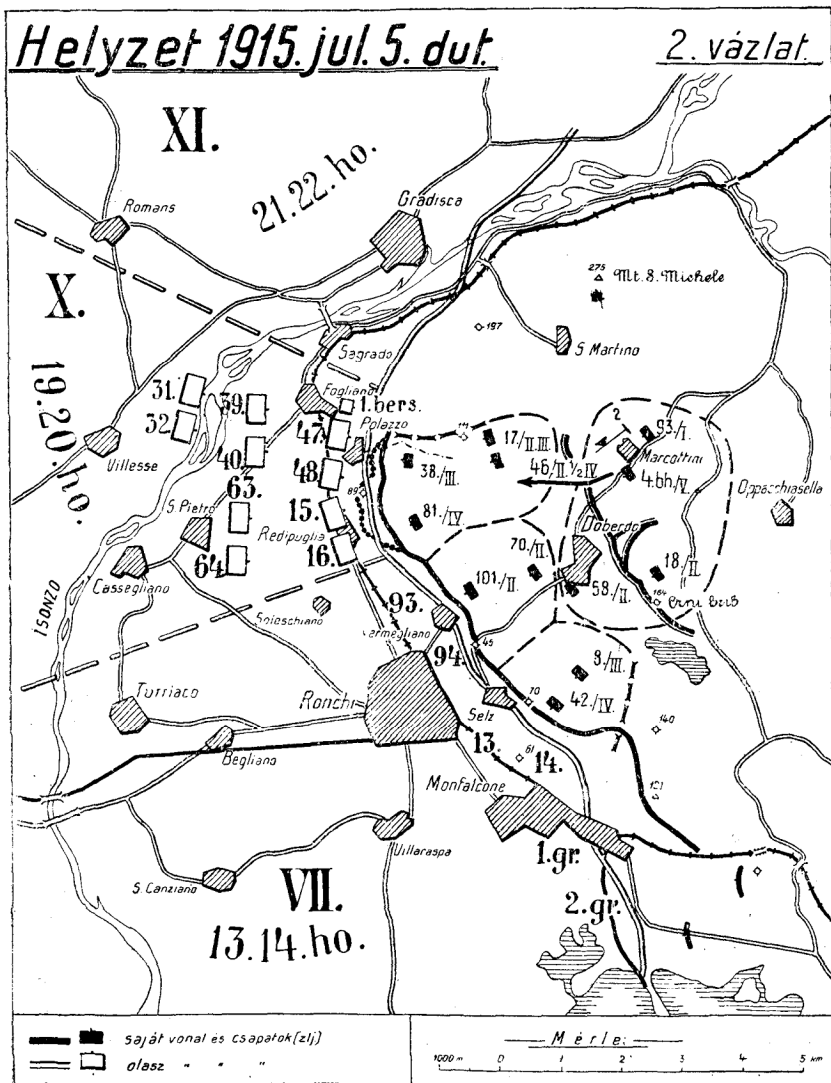
Foglyok vallják, hogy július 5-én a redipugliai alszakaszban a 31., 32., 47. és 48. gyalogezredek, valamint az 1. bersaglieri kerékpároszászlóalj támadtak. Megtudjuk tőlük, hogy az olasz tisztek, csapataik visszavonulásakor kíméletlenül közibe lőnek a legénységnek, s hogy ma is mintegy 30 ember lövetett így agyon. Az olasz veszteségek igen nagyok, tüzérségünk kiváló hatástértei. Olasz részről afensík ellen állítólag mintegy 300 löveg állott tűzben.

Az 1. bersaglieri ezredből csak a kerékpároszászlóalj volt itt, a többi Lybiában van.

Délután 9^h-kor az ellenség a redipugliai alszakaszban ismételten erős támadást intéz, mely — mint az összes többi — megtörik. A 38/III. zászlóalj jelenti, hogy 400 olasz maradt a csatatéren.

Az arcvonal többi részei e nap folyamán változatos élénkségű tüzérségi tűz alatt állanak, de gyalogsági vállalkozások itt nem voltak.

Az az értesítés érkezik be, hogy a 14. hegyidandár beérkezése után Gorjansko Vojscica —Oppacchiasellán át Marcottinibe irányítatik s alá lesz rendelve a csoportparancsnokságnak. Az élzászlóalj beérkezése 6-án délutánra várható.

337

A délnyugati arcvonal parancsnoksága a csapatoknak a következő licséretet küldi:

«A doberdói fensik hősi védelmezésében résztvett összes csapatok-
iak csodálatomat és elismerésemet fejezem ki, immár öt napon át kimu-
;atott bátorságukért és fáradhatatlanságukért. A fensik a miénk kell,
logy maradjon. Jenő főherceg vezérezredes s. k.»

A július 5-iki esti helyzet a 2. számú vázlaton van feltüntetve.

A Doberdo csoport helyzele 15)15 július 5-én délután.

1. A vázlat szerint kimutatott gyalogságon kívül tüzérségből rendelkezésre állott: 52 tábori ágyú, 4 kínai ágyú, 4 hegyi tarack, 5 nehéz ágyú, 8 nehéz tarack, 2 darab 24 cm-es mozsár és 3 darab 9 cm 75 mintájú oldalozólöveg, összesen: 82 löveg.

A Doberdo csoport július 4-től tüzérségben oly erős volt, mint még soha azelőtt; július 7-től kezdve a tüzérség egy részét más helyen való alkalmazása okából ismét elveszti.

2. Július 5-ről 6-ára következő éjszaka a Redipuglia alszakaszba a 17. honvéd gyalogezred megy állásba és így a felváltott 38/III. és 81/IV. zlj Marcottinitől keletre csoporttartalékot képez, míg a 46. gyalogezred 1 ½ zászlóalja a 111. - ζ^{\wedge} -nál, mint az alszakasz tartaléka marad.

3. A vázlaton már fel van tüntetve a védőszakasz azon északi határa, melyet az 57. ho.-pság július 4-én este újolag meghatározott, vagyis a taliga út, mely Polazzo északi végétől keleti irányban vezet.

4. A vázlatból az is kivehető, hogy a június 30-tól július 5-ig tartó harcokban a Redipuglia alszakaszban mennyi terepet veszítettünk. Július 5-én este csupán egy 300—600 lépéssel hátrább fekvő vonalban állunk, melyet a csapatok már az előző éjszakák alatt futólagosan megerősítettek.

5. A vázlat a Cerni-hribben s tovább északnyugatra a 93. ho.-hoz való csatlakozásig kiépített erődítéseinket is feltünteti.

6. A július 5-iki esti ellenséges helyzetről megállapítást nyert: A Redipuglia alszakasz előtt a 15., 16., 31., 32., 39., 40., 47., 48., 63. és 64. olasz ezredek, továbbá 1 bersaglieri zlj. Ezek az ezredek az 5. hds.-pság által kiadott «Az ellenség július 5-iki támadó csoportosítása»-ban is szerepeltek.

A 47. és 48. ezredek szervezetszerűleg a 22. ho.-hoz tartoztak ugyan, de foglyok egybehangzó bemondása szerint július 5-én kora reggel mindkét ezred északi irányból valószínűleg Lucinicoból—Foglianoba érkezett be.

Az egyes ezredek felállítása nem volt teljesen tisztázható s így feltüntetésük csak hozzávetőleges.

Események 1916. július 6-ától 12-ig.

Július 6.

Az éj igen élénk volt. Az ellenséges tüzérség a vermeglianói alszakasz t délután II^h-tól 12^K-ig lövi, délelőtt 2^h—3^h-ig a redipugliai alszakaszU azután ismételten Doberdo körzetét. Ellenséges gyalogság az éj folyamán különböző helyeken tör előre, ezek azonban mindenütt visszaveretnek. Mozsaraink több ízben lövik Redipuglia helységet.

A felváltás a redipugliai alszakaszban megtörtént, a 17. honvéd gyalogezred állásban van, a felváltott 38/III. és 81/IV. zászlóaljak délelőtt 3^h-kor Marcottinibe menetelnek. Nagy veszteségük miatt mindkét zászlóalj július 6-án 2—2 menetszázadot sorol be. A nap anélkül múlik el, hogy az előző napok nehéz tüzérségi tüze bárhol is ismét megindult volna, nagyobb gyalogsági támadás sem történt.

Arra a meggyőződésre jut mindenki, hogy az első Isonzó-csata befejeződött, az olaszok lélekzete kifogyott az utolsó nagy erőfeszítési július 5-én tette, a Polazzonál és Redipugliánál már napok óta rohamozó olasz X. hadtest július 5-én még a szomszédos XI. hadtesttől is kapott

megerősítésre két ezredet, a 47. és 48-at s így sem tudott a fensík birtokába jutni. A nagy gyalogsági támadásokat előkészítő hét napos mindedig nem is álmodott erejű tüzérségi tömegtűz, majd az erre következő hat napig tartó rohamozás az olasz hadseregnek csaknem semmi sikert nem hozott. A redipugliai alszakaszban valamit mégis elértek, ami eredeti első vonalunk akadályai és küzdő árcai immár csak egy tömeg kő és drótból állottak s ezért legelői levő állásunkat 1 ½ km szélességben, innen mintegy 300— 600^x-re vissza kellett vonnunk, tovább délre azonban mindenütt régi állásainkban maradtunk.

A nagy siker a mi oldalunkon volt. Új ellenségünknek megmutattuk, hogy számítása hamis volt, mert mi sokszoros túlerővel is szembetudunk állani. Sikerünknek saját csapatainkra, de szövetségeseinkre s az ellenségre is gyakorolt erkölcsi hatását kellőleg értékelni nem is lehet.

Önbizalommal lehetett a 2. és következő Isonzó-csatáknak elébe nézni.

A július 6-tól 12-ig történt eseményeket alább röviden összefoglalva vázoljuk, miután a doberdói csoport július 12-én mint olyan, még fennállott.

Az ellenséges tüzérség július 6-án és a következő napokon állásainkat naponta lövi különböző időkben, az arcvonal váltakozó helyein, éjjel azonban különösen rajtaütésszerűleg. Az ilyen tüzzel való rajtaütések 10—15 percig tartanak s igen élénkek. A vermeiglianoi alszakaszt 7-én este igen hevesen lövik. Július 9-én délután az egész szakaszt és a mögötte fekvő terepet több órán keresztül erős tűz alatt tartják, melyben ismét nehéz lövegek is közreműködnek. E napon Doberdó helységben egy telitalálat következtében 21 embert veszítünk halottakban s 21-et sebesültekben. Július 10-én déltől délután 7^h-ig az egész szakasz, különösen a redipugliai rész erősen lövetik, az arcvonal mögötti terep huzamos ideig srappelltüz alatt áll, emellett sok repülő is tevékenykedik.

Az ellenséges gyalogság tevékenysége szintén erősen alábbhagyott. A redipugliai alszakaszban ismételten előfordultak, többnyire éjjel, erősebb ellenséges gyalogsági előretörések, melyek azonban mind visszaverettek.

A többi alszakaszban július 6-tól kezdve az ellenséges gyalogság passzive viselkedik.

Az ellenség mindenütt szorgalmasan fedezékeket készít, az ellenséges arcvonal mögött meglehetősen sok a mozgolódás, tüzérségünknek sok célpontot nyújtva s ez ismételten tüzel Redipugliánál és Polazzonál csoportosulásokra és ellenséges gyalogságra a 89. ϕ -tól délre fekvő erdőcskében. Mozsaraink néhányszor a selzi körzet ellen működnek.

A redipugliai alszakaszban július 6-án Mitlacher ezredestől Sipos alezredes veszi át a parancsnokságot.

A csoportparancsnokság július 6-án este a redipugliai alszakaszt a 4. b. h./V. zászlóaljjal a vermeglianói alszakaszt meg az 58. menetezred fél II. zászlóaljával erősíti meg.

Délután 4^h-kor a 14. hegyi dandár élzászlóalja, a 45. gyalogzászlóalj, beérkezik Marcottinhez és Doberdó déli kijáratához helyeztetik. A 101/11. zászlóalj tervbevett felváltása a 70/11. zászlóalj által visszavonatott, miután e célra július 7-én este a 45. zászlóalj fog felhasználtatni.

Sipos alezredes azt a megbízást kapja, hogy a 38/111. zászlóaljnak még az arcvonalban álló maradványait és a 48. menetezred 3. századát az új folyamán felváltsa és Marcottiniba küldje.

Július 7-én bekísért foglyok jelentik, hogy Polazzonál a 32., Redipugliánál pedig a 63. gyalogezredük áll.

A csoportparancsnokság tudomására jut, hogy a 14. hegyi dandáron kívül még a 20. honvéd gyaloghadosztály és a 16. honvéd hegyi dandár is be fog érkezni az eddig harcban állott csapatok felváltására.

Július 8-án a csoportparancsnokság alá tartoznak: a 2., 6. és 14. hegyi dandár, valamint Sipos alezredes csoportjának zászlóaljai, melyek ütközetlétszáma: 14.550 lőfegyver, 30 géppuska, továbbá 55 ágyú, 4 tarack, 4 nehéz ágyú, 8 nehéz tarack, 2 mozsár és 3 drb 75 m 9 cm-es ágyú., összesen 76 löveg.

8-án este megkezdődnek a felváltások, egyidejűleg új átcsoportosítás is történik.

A 14. hegyi dandár, melynek utolsó zászlóalja július 8-án délután érkezik be, átveszi a redipugliai alszakaszt, melynek déli határa a Mt. dei sei Busiig bezárólag tolatik el. Grossmann ezredes július 9-én reggel átveszi Sipos alezredestől a parancsnokságot. A felváltott 17. honvéd gyalogezred és a 46. gyalogezred fél IV. zászlóalja július 9-én reggel a 20. honvéd gyaloghadosztályhoz menetel, a 46/11. zászlóalj meg július 11-én a 93. gyaloghadosztályhoz, hová a 93/1. zászlóalj már július 7-én elindult.

A 4. b. h./V. zászlóalj július 8-án a redipugliai alszakaszból a 6. hegyi dandárhoz menetel s helyébe az 58. menetezred egy zászlóalja lép. Az 58. menetezred a felváltás tartamára, mint csoporttartalék a csoportparancsnokságnak rendeltetik alá, álláspontja Paljkisce mellett, július 8-án reggel két zászlóalj, 10-én reggel meg a harmadik zászlóalj is Racoglianora indul el.

A 18. és 48. menetezredekben július 10-én reggelig 1—1 fél zászlóalj áll a csoportparancsnokság rendelkezésére a Cerni-hrib és a Doberdotól északra lévő műútnál lévő második vonal megerősítésére.

Július 9-én délután 10^h-kor a 7. hadtest parancsnoka, ő cs. és kir. Fensége József főherceg az 57. gyalog hadosztály parancsnokságtól átveszi a szakasz feletti parancsnokságot.

A 81/V. zászlóalj július 11-én a 6. hegyi dandárhoz távozik.

E napon érkezik be a 16. honvéd hegyi dandár, július 12-ére virradó éjszaka felváltja a vermeglianói alszakasz megszálló csapatait és átveszi a selzi alszakaszt is, ahol a 38/III. és 42/IV. zászlóaljok egyelőre még megmaradnak.

Július 12-én délelőtt 9^h-kor a 2. hegyi dandár parancsnoka az eddigi Doberdo-csoport kötelékében való parancsnokságát átadja a 61. gyaloghadosztály parancsnokának.

Ezzel a doberdói csoport fennállása megszűnt.

A 2. hegyi dandár 12-e folyamán Lokvicánál gyülekezett, ahová a 76/III. és 4. b. h./V. zászlóaljok is bevonultak.

A szervezetszerűleg a 2. hegyi dandárhoz tartozó öt zászlóalj vesztesége az 1. Isonzó-csatában 271 halott, 1181 sebesült és 349 eltűnt. Ezen eltűntek legnagyobb része bizonyára halott, kik a Karst sok dolinájában és gránáttölcséreiben nem voltak feltalálhatók és beszállíthatók, már csak azért sem, mert a redipugliai alszakaszban némi tért is veszítettünk.

A védő szakaszparancsnok parancsa a felváltás alkalmából kivonatolatosan a következőképen hangzott:

«A hosszantartó, nehéz harcokban, melyek hevességben folyton fokozódva, az alsó Isonzónál többnapos csatában csúcsosodtak ki, a gyalogság minden egyes zászlóalja hősiiesen harcolt és a túlerőben lévő ellenséggel szemben nemcsak vitézül és derekasan helytállt, hanem azt, ahol csak túlközel merészkedett, irtózatosságot okozva vissza is verte.

A zászlóaljok kiváló bátorsága, SZÍVÓS, megingathatatlan kitartása a még eddig példátlanul álló ellenséges legnehezebb tüzérségi tűzben, a hadtörténelemben minden időkre világító példaként lesz megörökítve a következő nemzedékek számára.

A tüzérségnek végtelen gondosság és a gyalogsággal való benső együttműködés által sikerült a fölényben lévő tüzérségi tüzet mérsékletre bírni és a súlyos ellenséges támadások leküzdésében a gyalogságot határozatosan támogatni.

A műszaki csapatokat is a legteljesebb elismerés illeti meg. Legnehezebb körülmények között, szakadatlan ellenséges tűzben sikerült a gyalogságot és tüzérséget a leghathatósabbban támogatniuk. Ők is nem kevésbé járultak hozzá a kiküzdött eredményhez.

Az alsó Isonzó-csatával lezárult harcok örvendetes alkalmat nyújtanak nekem, hogy minden csapatnak, parancsnokságnak és intézetnek bátor, hősies küzdelmükért és a sokszoros túlerőben lévő ellenséggel szembeni bámulatraméltó kitartásukért a legfelsőbb szolgálat nevében legmelegebb köszönetemet fejezzem ki. Goiginger altábornagy s. k.»

Zárszó.

A vázolt harcokban néhány század egész ezredek- és néhány zászlóalj egész hadosztályok támadásait verte vissza. Miben rejlett oka eme fényes eredménynek? A megbotránkozásban, melyet Itália hitszegése fölött Ausztria-Magyarországban minden egyes ember és a csapatok utolsó katonája is érzett és mely mindenki szívében azt az erős akaratot érlelte meg, hogy ennek az új ellenségnek semmiféle sikert elérni ne engedjen s az olaszok hitszegésével a magát hazájáért feláldozó katona hűségét állítsa szembe. A kétség 10 hónapja alatt, vajjon fogja-e szövetségünk velünk a barátságot tartani, avagy nem, megérlelődött katonáink csodálatraméltó állhatatossága s a legszebb eredményeket hozta meg számunkra. Itália csalódott!

Végezetül vezérkarunk 1915. június 24. és július 12.-e közötti időben kiadott hivatalos jelentéseinek a doberdói fensíkra vonatkozó részét közöljük:

Hivatalos jelentés. Kiadatott június 24-én délben:

«Az immár elmúlt 1. háborús hónapban az olaszok semmi eredményt nem értek el.

Csapataink délnyugaton állásaikat a határon, vagy annak közelében épügy birtokukban tartják, mint a háború kezdetekor.

Az Isonzó fronton minden ellenséges előnyomulási kísérlet súlyos veszteségek közben omlott össze».

Hivatalos jelentés. Kiadatott június 25-én délben:

«A part vidéki határterületen Rqncshitól keletre a reggeli órákban két ellenséges támadás veretett vissza. A łomeni fensík magaslati vonalára heves ellenséges tüzérségi tűz irányul».

Hivatalos jelentés. Kiadatott június 27-én délben:

«A monfalconei öbölben Sagradotól délre tegnap egy ellenséges támadás veretett vissza. Különben az Isonzónál csak löveg harcok voltak».

Hivatalos jelentés. Kiadatott június 28-án délben:

«Az olasz hadszíntéren a helyzet változatlan, az ellenség csaknem teljesen tétlen. Csak a löveg harcok folynak tovább».

Hivatalos jelentés. Kiadatott június 29-én délben:

«Az olasz hadszíntéren tegnap sem történt semmi jelentőségteljes.

Az ellenség ismét sok tüzérségi löszert lőtt a görzi hídfőre.

Az olasz egészségügyi személyzet a genfi konvencióval visszaélve géppuskákat szállít hordagyakon».

Hivatalos jelentés. Kiadatott június 30-án délben:

«Az olaszok többnapos szünet után ismét élénk tevékenységet fejtenek ki az Isonzó-vonalon.

A Sagra do—Monfalconei szakaszban az ellenség több kisebb és hiábavaló előtörését az elmúlt éjjel általános támadása követte. Ez mindenütt visszaveretett.

Ép ily eredménytelenek maradtak az ellenség ma reggeli támadási kísérletei is Selznél és Monfalconénál.

A tüzéségi harcok az egész délnyugati arcvonalon tovább tartanak s különösen az Isonzón igen hevesek».

Hivatalos jelentés. Kiadatott július 1-én délben:

«Tegnap délután a doberdói fensík szegélyén lévő állásaink ellen több ellenséges gyalog hadosztály által újólag intézett általános támadás mindenütt az olaszok súlyos vesÉteségével veretett vissza.

Az ellenség főlokeme aSagrado—Mt. cosichi arcvonal ellen irányult (Monfalconétól északkeletre), Selznél és Vermegliánónál az olaszok behatoltak legelői lévő árkaikba, vitéz gyalogságunk ellentámadása azonban az ellenséget ismét a völgybe szorította vissza.

A Mt. Cosich lejtjei olasz hullákkal vannak borítva.

Egy este a Monfalconétól keletre fekvő magaslatok ellen irányított lökém s egy támadás Sagradótól északkeletre szintén összeomlott.

Az ellenség ezen veresége után ismét nyugalom állt be.

Megingathatatlan csapataink összes állásaik birtokában emelkedett hangulatban készek új harcokra».

Hivatalos jelentés. Kiadatott 1915. július 2-án délben:

«Tegnap megismétlődött az olasz támadás a doberdói fensík ellen.

Nehéz lövegtűz általi többórás előkészítése után délután és este Sdraussina és Vermegliano között több előtörés történt. Az ellenség jia gy veszteségei mellett mind visszaveretett.

Derék csapataink ütközet után is ép úgy, mint azelőtt eredeti állásaik birtokában vannak.

A lövegharc tovább folyik».

Hivatalos jelentés, kiadatott 1915. július 3-án:

«A tegnapi nap az olaszoknak a partvidéki arcvonalon új veszteséget hozott.

Hiábavaló előtörések után Sagrado és Polazzónál, estefelé ismét egy — legalább két gyaloghadosztály által intézett — támadás indult meg a doberdói fensík ellen Polazzótól a Mt. Cosich-ig.

Utolérhetetlenül bátor és lelkes csapataink, mint mindig, visszaverték az ellenséget. Veszteségei már tegnap is súlyosak voltak».

Hivatalos jelentés. Kiadatott 1915. július 4-én délben:

«Az olaszok tegnap is megismételték erőfeszítéseiket, hogy a doberdói fensík szélén megvessék lábukat.

A redipugliai szakasznak egész napon át nehéz lövegekkel való lövetése után, itt délután legalább 4 gyalogezred támadott, mely heves közelharcokra vezetett.

A bátor védők támadása végül elűzte az ellenséget a magaslatokról.

Az ellenség veszteségei ismét igen súlyosak».

Hivatalos jelentés. Kiadatott 1915. július 5-én délben:

«A doberdói fensík szélén a harcok hasonló hevességgel ismétlődtek meg tegnap. Este két olasz gyalog hadosztálynak a Polazzotól délre lévő arcvonalszakasz ellen intézett támadása visszaverett, tovább észak felé az ütközet tovább tart».

Hivatalos jelentés. Kiadatott 1915. július 6-án délben:

«A görzvidéki harcok, melyek az utóbbi napokban mind nagyobb és nagyobb mérvet öltöttek, tegnap az olasz 3. hadsereg általános támadása folytán csatává fejlődtek.

Mintegy 4 ellenséges hadtest nyomult hatalmas tüzérségi támogatás mellett a görzi hídfő és a tenger közti állásaink ellen.

Teljesen visszaverettek és irtózatosságot szenvedtek.

Minden dicséreten felül álló, kiváló harcedzett csapatainknak — különösen vitéz gyalogságunknak — hála, összes állásaink változatlanul kezeinkben maradtak.

Így állnak erős és hű őrséget a hősök a monarchia délnyugati határán, túlnyomó ellenség ellen.

Hazájuk minden népe s az északon győzelemről-győzelemre siető hadseregek hálájáról meg lehetnek győződve».

Hivatalos jelentés. Kiadatott 1915. július 7-én délben:

«A görzvidéki ütközetarcvonalon legutóbb meglehetősen nyugalmat állt be.

A tegnapelőtti győzelem után csapatainknak még néhány a fensíki állások ellen irányított bátorosan támadást kellett visszautasítaniuk.

Az ellenség tegnap újból heves lövegtüzet indított, melyet éjjel ismét gyengébb erők hiábavaló lökemei követtek.

Állásunk előtt hulláhegyek vannak».

Hivatalos jelentés. Kiadatott július 8-án délben:

«A Görz-vidéken az olaszok tegnap ismét egyes támadásokat intéztek.

Csapataink az ellenség összes támadásait — mint mindig — leverték».

Hivatalos jelentés. Kiadatott 1915. július 9-én délben:

«A partvidéki arcvonalon tegnap aránylag nyugalom volt».

Hivatalos jelentés. Kiadatott 1915. július 10-én délben:

«A partvidéki arcvonalon a nyugalom általában tovább tart».

Hivatalos jelentés. Kiadatott 1915. július 11-én délben:

«A helyzet minden hadszíntéren változatlan».

Hivatalos jelentés. Kiadatott 1915. július 12-én délben:

«A partvidéki arcvonalon az olaszok ismét megkíséreltek egyes támadásokat, melyek, mint mindig, visszaverettek, így Vermeiglianonál és Redipugliánál is».

AZ 1914. ÉVI SZERB-MONTENEGRÓI HADJÁRAT AZ OSZTRÁK-MAGYAR MONARCHIA ELLEN.

A szerb nagyvezérkar munkája után írta: *Mimmich Oszkár* ny. vk. ezredes.
(Fenti harcokban a 42. honv. gy. no. vezérkari főnöke.)

ELŐSZÓ.

Az osztrák-magyar hadsereg működése 1914-ben a Szerbia és Montenegró ellen folytatott háborúban nagyjában ismeretes. Erről kitűnő munkák jelentek meg. Legutóbb doberdoi Breit József altábornagy úr adott ki a táborigények alapján «Osztrák-Magyar-Szerb-Montenegrói Hadjárat» címmel jeles művet.

Az *audiatur et altera pars* elve alapján mindenki iparkodni fog, aki a hadtörténelemből tanulni akar, a másik fél intézkedéseit és nézeteit megismerni. E tekintetben a nehézségek természetesen nagyok, mert a szerb vezérkari mű és a többi munka szerb nyelven jelennek meg és így mivel még nincsenek lefordítva világnyelvekre, a magyar katonai szakörök is kevés hasznukat veszik.

Kire és mire támaszkodva vette fel a kis Szerbia a harcot a nagy és hatalmas Osztrák-Magyar Monarchia ellen? Azt a harcot, melynek elvesztésével előreláthatólag el kellett veszítenie önállóságát is. A mai megcsontított kis Magyarország nincsen-e hasonló helyzetben, mint 1914-ben Szerbia volt? Nem kellene éppen nekünk ezt a háborút szerb megvilágításban alaposan ismernünk? Az elmúlt év végével kezeimbe akadt Pavlovié 2 vko szerb tábornok — vojvoda Putnik jobb keze — «Bitka na Jadr» (Jadar-menti ütközet) című munkája, valamint a szerb nagy vezérkar «Veliki rat Srbije za oslobodjenje i njeđinjenje Srba, Hrvata i Slovenca» (Szerbia nagy háborúja a szerbek, horvátok és szlovének felszabadítására és egyesítésére) című műve. Ezeket átolvasva és áttanulmányozva, eszembe jutottak a fenti gondolatok és kérdések.

A m. kir. Hadtörténelmi Levéltár főigazgatósága hajlandónak nyilatkozott e kérdéssel és gondolattal foglalkozni és nemsokára rá felszólítást kaptam, hogy írjam meg szerb megvilágításban ennek a háborúnak történetét. Ennek a felszólításnak eredménye ez a kis munka.

Az események tárgyilagosan vannak megírva, minden szépítetés mellőzésevel. Kritikus megjegyzésektől tartózkodtam. Utólagosan — jöjjakva, meleg szobában — minden felelősség nélkül kritizálni, könnyű dolog. De a parancsnokok intézkedései majdnem mindig teljesen fel nem

derített helyzetben, a sürgősség nyomása alatt és számos egyéb nehézségek közepette jönnek létre. Aki a hadieseményekből tanulni akar, vegyen elő térképet és körzőt, rajzolja be azt a helyzetet, melyet az illető parancsnok ismert és így döntsön, hogy mit lehetett volna parancsolni ez esetben. Ha elhatározását összehasonlítja a valóságban kiadott intézkedéssel, a két felfogás közötti különbségből igen sokat tanulhat.

A nemzeti tradíció volt Szerbiának az a kútforrása, melyből merített, midőn az Osztrák-Magyar Monarchia ellen felvette a harcot. A szerbek megveretése a Rigómezőn, az ötszázéves török rabság viszontagságai mélyen be voltak vésve minden szerb emlékezetébe s ezért a hosszú élmények és tapasztalatok erőt kölcsönöztek nekik a legkritikusabb és legnehezebb időkben s nagy nemzeti összetartásra és hatalmas cselekedetekre serkentették őket. A «Rigómezei megtorlás» mint szent kötelesség lebegett minden szerb szemei előtt. *Az egészséges és tiszta nemzeti tradíció* a jövőben is a legbiztosabb és leghatásosabb erőforrása lesz a nemzeteknek. Budapest, 1926.

Jellegzetes, hogy még a szerb vezérkari munka is mindenütt, ahol a Monarchia haditervéről, csapatainak működéséről tesz említést, mindig csak «Ausztriai» kifejezést használ.

Rövidítések.

hfp.	= hadseregfőparancsnokság,
hsg.	= hadsereg,
hdt.	= hadtest,
ho.	— hadosztály,
dd.	= dandár,
ezer.	= ezred,
zlj.	== zászlóalj,
szd.	= század,
Drina I.	= első vonalbeli Drina I. hadosztály,
Drina II.	= második vonalbeli Drina II. hadosztály,
tbszgy.	= táborszernagy,
tbk.	= tábornok,
gy.	= gyalogság,
lov.	= lovas,
é.	= észak,
ny.	= nyugat,
d.	= dél,
k.	== kelet,
honv.	= honvéd,
Ldw.	= Landwehr,
nfk.	= népfelkelő,
kül.	= különítmény,
h. dd.	= hegyi dandár,
lf.	= létszámfeletti,

(«-2-4) = 6 gyalogzászlóalj = 2 lcvasszázad = 4 táborig

Megjegyzés: A szerb térképek nem voltak a mieinkkel azonosak. A leírásoknál az általános térkép 1: 200.000 segítségével minden mozdulatot és harcot követni lehet.

A háború előzményei.

A háború előzményeit csak rövid pár szóval ismertetem a következőkben, hogy az olvasónak mintegy eszébe juttassak többé-kevésbé ismeretes eseményeket, melyek azután végeredményben a nagy háborúra vezettek.

Szerbiában 1903 VI/15-én a meggyilkolt Obrenovic Sándor után Karagyorgyevic Petárt választották meg királynak. Ettől kezdve a Monarchia — a gyűlölt Svába — elleni hangulat egyre izzóbb lett, különösen mikor az orosz-japán háború befejeztével az oroszok figyelme megint a Balkán-félszigetre irányult.

1905-ben lejárt a Szerbia és a Monarchia között 1892-ben kötött kereskedelmi szerződés és 1906-ban megkezdődött a két fél között a vámháború. Szerbia iparkodott a Monarchia gazdasági nyomásától szabadulni és tengerre való kijutást keresett.

A monarchia Szandzsák-vasútépítési tervét, valamint 1908-ban Bosznia és Hercegovina anektálásának tervét Oroszországban és Szerbiában a legnagyobb ellenszenvvel fogadták. Szerbia tiltakozott, de Ehrenthal még a tiltakozó jegyzéket sem fogadta el.

1909-ben Friedjung Henrik eredmény nélkül iparkodott a Neue Freie Presse-ben bebizonyítani, hogy nagyszerb propagandát üznek a Monarchia területén; ugyanakkor Zágrábban a nagy hazaárulási per 53 szerb és horvát elítélésével végződött.

A macedóniai kérdés Abdul Hamid szultán trónvesztése után intéződött el és 1912-ben az első Balkán-háború kitérésének okát képezte. Ugyanez év novemberében Hartwigot nevezték ki Szerbiába orosz követségnek s Isvolski — Oroszország külügyminisztere —, a Balkán-szövetség megalapítója, kijelentette, hogy minden eszközzel meg kell gátolni a Monarchiának további előnyomulását a Balkánon.

1912-ben kötötték meg a szerb-bolgár szerződést és katonai konvenciót, melyet az orosz cár is jóváhagyott. Ugyanez évben Bulgária és Görögország szintén szövetséget kötöttek, Montenegró pedig mindig kész volt, hogy egy Törökország ellen irányuló szövetséghez csatlakozzék.

Az 1912. évi Törökország elleni első Balkán-háború célja nemcsak a török járom alatt élő szerbek felszabadítása volt, hanem fontos szerepet játszottak gazdasági szempontok is. A Monarchia megakadályozta Szerbiának az Adriai-tengerre való kijutását, miért is utóbbinak Szaloniki felé terelődött a figyelme. A kumanovói, kirkilisi, lileburgasi fényes győzelmek még a San-Kosice-i (Monarchia és Olaszország között 1912-ben kötött Albániát érintő) szerződést is megdöntötték. A balkáni status quo ante felborult, Szandzsákot felosztották Szerbia és Montenegró között, a szerbek Albánián keresztül az Adriáig törtek előre és elfoglalták Durazzot.

A londoni konferencián Montenegro követelte Scutarit és minden nagyhatalom tiltakozása ellenére (nagy nemzetközi haditengerészeti tüntetés) 1913 V/1-ig Scutariban maradt.

A török hadizsákmány felosztása miatt felmerült ellentétek vezettek az 1913. évi második Balkán-háborúra Bulgária ellen. Bulgária visszautasította ugyanis a szerbek ajánlatát, hogy a viszályban fogadják el az orosz cár döntését. A Bregalnica-menti ütközet a szerbek javára dőlt el és a bukaresti béke, később pedig a londoni konferencia Szerbiának nemcsak területi előnyöket hozott, de erkölcsileg is hatalmas befolyást biztosított neki az egész Balkáni-félszigeten.

1913 őszén kitört az albán felkelés; az albánok betörték szerb területre.

Az albánok visszaverése után Szerbia egy kedvező hadászati határ megteremtésének céljából bevonult Albániába és csakis a Monarchia ultimátuma következtében vonult ki onnan.

A Monarchiának magatartása a londoni konferencián, ahol a bukaresti béke revízióját követelte s Albánia önállóságának kérdésében tanúsított viselkedése azt eredményezték, hogy most már Románia és Olaszország is elhidegült vele szemben.

Szerbia katonai eredményei az 1912/13. balkáni háborúban a Monarchiának természetesen nem voltak inyére, hiszen a Vardár völgyében Szaloniki felé való törekvése (Drang nach Osten) most már majdnem leküzdhetetlen akadályokba ütközött. A balkáni Piémont erősebb volt, mint valaha!

1914 június 28-án Ferenc Ferdinánd főherceg és neje áldozatul estek Princip Gávró fanatizmusának. A Monarchia — véleménye szerint — kétszer szalasztotta el az alkalmat a Szerbia ellen való fellépésre és pedig Bosznia és Hercegovina annektálása és a Balkán-háború alkalmával, ami mindenesetre igen káros befolyással volt tekintélyére. Azonkívül abban a hiszemben volt, hogy a két előző háború teljesen kimerítette Szerbiát és hogy a Szerbia elleni háború lényegében csak egy büntetőexpedícióval volna egyenlő és Szerbia gyors elfoglalásával végződne.

Az 1914 július 2-án gróf Berchtold elnöklésével megtartott miniszteri konferencia, gróf Tisza ajánlatára elhatározta, hogy a Szerbia elleni háború megnyerése után tudtul kell adni a hatalmaknak, hogy a Monarchia nem akar területi hódítást. Egyúttal megszövegezték azt az ultimátumot, melyet Giesl követ VI/23-án nyújtott át a szerb kormánynak. Szerbia hajlandó volt a 10 pontból álló ultimátum követeléseinek eleget tenni, de az 5-ik pont követelését elutasította. Ennek szövege volt: «Szerbia elfogadja a cs. és kir. kormány szervének szerb területen való közreműködését a Monarchia területi integritása ellen irányuló mozgalmak megfékezésére».

Július 25-én délután 6 órakor a diplomáciai összeköttetés a két állam között megszakadt.

Szerbiának egyetlen reménye és támasza az orosz cárnak július 27-ről kelt sürgönye volt: «Oroszország semmi körülmények között sem hagyja cserben Szerbiát».

Július 28-án a Monarchia megüzente Szerbiának a háborút.

A háború előkészítése. Erőviszonyok. Haditervek. Hadászati felvonulások.

(1. sz. melléklet.)

A háború kitörésekor Szerbia a lezajlott Balkán-háborúk következtében fizikailag fáradt és legyöngült, anyagilag pedig teljesen kimerült állapotban volt. A Monarchia elleni gyűlölet azonban a nemzet minden rétegében felébresztette a legnagyobb energiát és a haditapasztalatokban rejlő önbizalmat. Ez a háború Szerbiában népszerű volt; a létért való küzdelem lebegett minden szerb férfi és asszony szeme előtt. A felszerelés és fegyverzet hiányosságával szemben a «Ha rövid a kardod, toldd meg egy lépéssel!» — költői kitéveléssel érveltek.

A gyalogság felfegyverzésére (a tábori hadseregnél) kb. 120.000 drb gyorstüzelőpuska, valamint nagyszámú géppuska hiányzott. A gyalogság fegyverete a legkülönfélébb volt. A legrégebb 8-es m Mauser—Koka mellett a törököktől zsákmányolt gyorstüzelő Mauser, az orosz gyorstüzelő, a Manlicher gyorstüzelő is szerepelt, míg a 3. vonalbeli csapatok még a Berdán-rendszerű feketelőporos fegyverrel voltak felfegyverezve.

A tüzérség fegyverete szintén elégtelen volt. A modern 75 mm-es Schneider-gyorstüzelő és a törököktől zsákmányolt Krupp-féle gyorstüzelő ágyúk mellett a feketelőporos tábori és hegyi Debange-rendszerű ágyúkat is használták. Tarackokban nagy hiány volt. Összesen 15 taracküteg állott rendelkezésre. Nehéz tüzérsége Szerbiának nem volt.

A lőszerpótlás a legnagyobb nehézséggel járt, hiszen azt Creuzotból kellett Szalonikin át Szerbiába hozatni.

A ruházat és felszerelés több mint hiányos volt, mert még az 1-ső vonalbeli ho.-kat sem lehetett teljesen felruházni és felszerelni; a 3. vonalbelieknek egyáltalán nem maradt semmi. Ezek közül sokakat agyon is lőttek emiatt, mint úgynevezett komitácsiakat. Csak 1915 folyamán kapott Szerbia új ruházatot Barcelonából.

A tüzérség és lovasság nagy hiányt szenvedett lovakban (ökörfogatok), a gyalogságnak alig volt tábori felszerelése. Az egészségügyi-, műszaki- és élelmezési-intézetek több mint hiányosak voltak.

Egy első vonalbeli szerb gyalog ho. állott: 4 gyalogezredből (16 zlj.), minden ezred egy 4 géppuskából álló ϕ osztaggal; 1 hadosztálylovas- ezredből (3 lov. század) és egy 4 géppuskából álló ϕ osztaggal; 1 tábori

ágyúszerezből (9 gyorstüzelő üteg); utász félzászlóaljából, táviróosztagból, egészségügyi századból, 4 táborigyászából és 1 lógyászából, valamint a vonatból.

Egy második vonalbeli gyalog no. állott: 3 gyalogszerezből (12 zlj.), minden ezred egy $\hat{\text{O}}$ osztaggal, 1 táborigyászából (6 gyorstüzelő üteg), 2 lovasszázadból, utász félzászlóaljából, táviróosztagból, egészségügyi századból, 3 táborigyászából és a vonatból.

Dandárkötelék nem létezett. A 3. vonalbeli gyalog no. még nem alakult meg, egyes ezredei azonban igen.

A lovas no. két lovasdandárból (à 2 lovasszereg à 4 lovasjárőr), két lovaglószerzegről, lovas utászszerezből és a vonatból állott.

A szerb hadseregfőparancsnokság figyelme a guerillaharcok vezetésére is kiterjedt, ezért különösen alkalmas törzstisztek parancsnoksága alatt 7 portyázó századot (cetnicki odrét) szervezett, melyek rendes katonai egyenruhában és gyalogsági fegyverzetrel harcoltak. Ezenkívül minden portyázó századnak legalább 1000 elrejtett gyalogsági fegyvere volt a lakosság felfegyverzésére. Az ellenség ezeket komitácisznak nevezte el és mindenütt látni vélte őket.

Haditerv.

Szerbiának haditerve a Monarchiával szemben, földrajzi fekvésénél fogva és számbeli gyengeségére való tekintettel, *védelmi* jellegű volt.

A táborigyászok összpontosítását Svilajnac — Palanka — Arangjelovac—Lazarevac—Váljevo vonalában hajtották végre és ezzel VIII/10-én készültek el.

A határvonal megfigyelésére és közvetlen védelmére, valamint az összpontosítás végrehajtásának fedezésére a Duna, Száva és Dráva fontosabb pontjaira harmadik vonalbeli csapatokon kívül, még különítményeket is rendeltek.

A hadsereg tagozása az összpontosítás alatt a következő volt:

I. hadsereg. (Ráca.)

a) Különítmény: Duna II. (*Pozarevac*) és két harmadik vonalbeli ezred. Megfigyelési és védelmi szakasza: V. Gradiste — a Morava torkolata.

b) Főcsoport: 3 gy. no. (Timok I., Timok II., Morava II. és a hadsereg tüzérsége) Svilajnac—Palanka—Topola környékén.

II. hadsereg. (Arangjelovac.)

a) Különítmény: Duna I. (*Deb rad*), megerősítve harmadik vonalbeli-csapatokkal a Debange-ütegekkel. Megfigyelendő és védelmi szakasza: Grocka — Kolubara torkolata.

b) Főcsoport: 3 gy. no. (Morava L, kombinált, Sumadia I. és a hadsereg tüzérsége) Topola— Arangjelovac— Lazarevac területén.

III. hadsereg. (Valjevo.)

Összeállítása: obrenovaci különítmény Obrenovacnál 6—1—2, a sabaci különítmény Sabacnál 9 — 1—2, a loinica-i különítmény Loínicánál 6—1—3, ljuboviai különítmény Peckánál 3—0 — 1, különítmény Debelo brdon 1—0—0. Főcsoportok: Drina II. Zavlakanál, Drina I. Valjevonál.

Uzicei hadsereg. (Uzice.)

Kikülönítve az uzicei dandár 6—0—3, Bajina Bastánál. Mokragoranál 4—0—1, a limi különítmény 6—0 — 1 Pribojnál és a zlatibori különítmény $\frac{1}{2}$ —0—0; a főcsoport, Sumadia II. Uzicenél volt.

Az önálló lovas ho. 0—16—2, megerősítve 4 zászlóaljjal és 1 üteggel Osipaonicanál volt, megfigyelési és védelmi szakasza a Morava torkolatától Gr o dekáig terjedt.

A D. Milanovac-nál levő különítmény 3 harmadik vonalbeli zlj. és egy üteg a hadsereg főparancsnokságnak volt alárendelve. Idővel megerősítették és krajina-i különítménynek nevezték el.

A hadsereg főparság Kragujevacon alakult meg.

A hadászati felvonulási terület a határtól kb. 50 km-ny távolságra feküdt, szárnyai alkalmas tereptámpontokra támaszkodtak, mélysége és kiterjedése megfelelő volt.

Szerbia földrajzi fekvése, az ellenség betörésének valószínű vonalai, valamint hadseregének számbeli aránytalansága a Monarchia hadseregével szemben azok a tényezők, melyeket mérlegelve ki kell jelteni, hogy a haditerv és hadászati felvonulás, valamint az utóbbinak biztosítása a viszonyoknak megfelelt. És a szerb hadsereg valóban elég rugékonynak és mozgékonynak bizonyult, midőn a Monarchia hadserege megkezdte a támadást a Drinánál és Sabácnál, azaz amikor az új viszonyokhoz kellett alkalmazkodnia.

Hadrend.

Hadsereg főparancsnok: *Alexander* trónörökös.

Vezérkari főnöke: *vojvoda Putnik Radomir*.

Vezérkari segédje: *Misit Zivojin* tbk.

Hadművelleti oszt. főnöke: *Pavlović Živko* vk. ezredes.

1. hadsereg.

Parancsnok: *Bojovic Petar* tbk.

Vezérkari főnök: *Terzić* vk. ezredes.

Duna II. gy. ho.: *Vasić* vk. ezr. (20—3—6).

Lovas ho.: *Jovanovic* vk. ezr. (0—16—2).

Timok I. gy. ho.: *Kondić* tbk (16-3-9).

Timok II. gy. ho.: *Aracić* tbk (12-3-6).

Morava II. gy. ho.: *Milič* ezr. (12—3—6).
 Hadseregtüzérség: 6 különféle fajtájú üteg.
 Ehhez még: egy harmadik vonalbeli zlj és két portyázó szd.
 Az I. hadsereg állománya 61—28—35 volt.

II. hadsereg.

Parancsnok: *Stepanovic* István tbk.
 Vezérkari főnöke: *Zivanovic* vk. ezredes.
 Duna I. gy. ho.: *Andjelkovic* ezredes (16—3—12).
 Morava I. gy. ho.: *Gojkovic* tbk (16—3—6).
 Kombinált gy. ho.: *Rašic* tbk (16-1-5).
 Sumadia I. gy. ho.: *Hadzic* ezredes (16—3—6).
 Hadseregtüzérség: 10 különféle üteg.
 Ehhez még: 2 portyázó század.
 A II. hadsereg állománya: 64—10—39.

/77. hadsereg.

Parancsnok: *Jurisc-Slurm Pál* tbk.
 Vezérkari főnöke: *Pesic* vk. ezredes.
 Drina II. gy. ho.: *Dimilrijevic* ezr. (12—3—6).
 Drina I. gy. ho.: *Stevanovic* vk. ezredes (16—3—9).
 Hadseregtüzérség: 8 különféle üteg.
 Ehhez még: 4/I., 5/II., 18/III. vonalbeli zlj, 2 portyázó század,
 2 lovasszázad és 7 különböző üteg.
 A III. hadsereg állománya 55—8—30.

Uzicei hadsereg.

Parancsnoka: *Bozanović Milo*: tbk.
 Vezérkari főnöke: *Krstic* vk. ezredes.
 Uzicei dandár: *Pavlović* ezredes (8—0—3).
 Sumadia II. gy. ho.: *Milutinovic* ezr. (12—3—3).
 Ehhez még: 5½ harmadik vonalbeli és 5 menetzlj, 3 portyázó század és 4 üteg.
 Az uzicei hadsereg állománya: 30%—3 —10.

Duna melletti D. Milanovacnál lévő különítmény.

Parancsnok: *Belodedic* ezr. 13. harmadik vonalbeli ezred és 1 üteg (3-0-1).

A hadműveleti hadsereg összállománya 213 zlj. 200 géppuskával, 50 lovasszázad és 115 üteg = kb. 250.000 gyalogos (ezek negyedrésze gyalogsági fegyver nélkül), 8000 lovas, 528 ágyú. Ehhez jönne még kb. 100.000 harmadik vonalbeli harcos.

Montenegro az 1914 évi háborúban 4 gy. hadosztállyal (11 gy. dandárral), összesen kb. 400.000 fegyverrel vett részt és főer éjével Niksictől északnyugatra, mellékcsoportokkal Plevljenél, Grabowtól északra és Cetinjetől nyugatra vonult fel.

A Monarchia haditerve, hadászati felvonulása és hadrendje.

A Szerbia elleni haditerv 1907 évből származott és két eshetőségen alapult.

1. A Monarchia hadseregének zömével Oroszország ellen fordul, kis részével és népfelkelőcsapatokkal Szerbiával szemben védelmi magatartást tanúsít, mivel a végleges döntés úgysis a főharctéren történik meg.

2. A háború Szerbiával kezdődik; ez esetben Szerbiával végezni kell, mielőtt más államok beavatkoznak, tehát nagyobb erőt kell alkalmazni s a hadműveletek kifejezetten támadó jellegűek kell hogy legyenek.

Noha már a háború kezdetén valószínű volt, hogy Oroszország is beavatkozik, Szerbia ellen mégis három hadsereggel — a 2., az 5. és a 6. — vonultak fel.

A hadászati felvonulás a következő volt:

Hadseregfőparancsnokság: Sarajevo.

a) *6. hadsereg.*

XVI. hadtest: Sarajevo és ettől délkeletre,

XV. « Sarajevo,

40. h. gy. ho.: Sarajevo.

Előretolva: a XVI. hadtestből 8. h. dd. Focara, 2. h. dd. Gorazdara; a XV. hdt.-ből az 1. ho. Visegrádra.

b) *5. hadsereg.*

11. h. dd. (XV. hdt.-ből) Zwarnik,

XIII. hdt. (2 gy. ho.) Bjelina,

VIII. hdt. (2 gy. ho.) Bjelina-Brcka.

c) *2. hadsereg.*

29. gy. ho. (IX. hdt.-től) Ruma,

IV. hdt. (3 gy. ho.) Ruma-Zimony,

i/2 7. gy. ho. Zimony,

10. lov. ho. a hadsereg nyugati szárnyán.

d) Hercegovina védelmére a 3. h. dd. Nevesinje,

Boccheben a 14. h. dd.

A hadvezetőség hadászati felvonulása alkalmával a főszűlyt a politikai helyzetre fektette. Ha már a Monarchia támadólag akart fellépni, talán célszerűbb lett volna a főerőket Zimony —Báziásnál, a mellékerőket

a Drinán és a Száván felvonultatni. A vasút-és útvonalakat mindkét oldalon szemelött tartva, a viszonyok a Morava völgyében lettek volna a hadműveletekre a legkedvezőbbek. Ez a vonal a legrövidebb, amely gazdag területen át Szerbia szívébe vezet és a Dunán való átkelés után, a bagrdani állásokig, alkalmas védelmi vonalat nem nyújt.

A Drinán át a valjevo—kragujevaci irány hosszabb (Bjelina—Kragujevac 160 km), jóval nehezebb, vasút és műút nincs ezen a területen és a határvonalak nehézségeinek leküzdése után, az előnyomulás a vízválasztókon hatalmas terepakadályokba ütközik (Kolubara, Morava). Ezek a nehézségek ősszel és télen, mikor a természetes talajon vezető utak járhatatlansága miatt az utanszállítás majdnem lehetetlen, végzetes következményekkel járhatnak.

Az erők összpontosítása is megjegyzésre ad okot. A 2. és 5. hadsereg még támogathatták egymást, de a 6. hadsereg túlságosan távol volt és mivel mindent fedezni akart, szét kellett szóródnia; a Visegrádnál levő csoport aránylag gyenge volt és túlságosan távol állt a főerőtől. Képzeljük el a 6. hadsereget Ljubovija—Zworniknál egy megerősített hadosztállyal Visegrádnál összpontosítva; így a három hadsereg összműködése és kölcsönös támogatása biztosítva lett volna. A 6. hadsereg működése a szerb III. hadsereg baloldala ellen igen érzékenyen hatott volna és valószínűleg azzal végződik, hogy az első csatát Valjevonál vívtuk volna meg. Azonban el kell ismernünk, hogy Potiorek tbszgy. felismerte és a második támadásánál eredményesen ki is használta ezt.

A 2. hadsereg a Szerémségben a «sem hal, sem hús» szerepet játszta — s mivel tulaj donképen az oroszok elleni hadműveletekre volt kijelölve — nem tudott megfelelő eredményeket felmutatni.

Nem volt célszerű, hogy a Balkán-haderő parancsnoka egyúttal egy hadseregnek is parancsnoka volt.

Szandzsákkal és Montenegróval szemben elegendő lett volna kis erőt hagyni, mely Mostarra, Trebinjere, Bilecara, Ralinovikra, Stolacra és a cattarói hadikikötőre (külön kb. 20 zlj) támaszkodva, határvédelemre szorítkozott volna.

A Balkán-haderők hadrendje:

Parancsnok: *Potiorek Oszkár* tbszgy.

Vezérkari főnök: *Böliz* tbk.

6. hadsereg.

Parancsnok és vezérkari főnök mint fent.

Állománya: $94 \cdot 5^2 \cdot 53 = 118.000$ ember.

XV. *hadtest*, *Appel* gy. tbk. *Mihaljevic* vk. ezr. (19—1—12).

1. gy. ho. *Bogát* altbgy 7. és 9. h. dd.

48. gy. ho. *Eisler* altbgy 12. és 10. h. dd.
XVI. hadtest, Wurm gy. tbk. *Loefen* ezr. (26½-2-14.)
 1., 2. és 13. h. dd.
 18. gy. ho. *Trollmann* altbgy 3., 8., 4., 5., 6. h. dd.
 47. gy. ho. *Novak* altbgy 14. h. dd.
 40. h. gy. ho. *Braun* altbgy 79. és 80. h. dd.
 109. népf. gy. dd.

5. hadsereg.

Parancsnok: *lovag Frank Liborius* gy. tbk.

Vezérkari főnök: *Csicserics* tbk.

Állománya: 79½-15½-39 = 93.000 ember.

VIII. hadtest: Giesl br. íov. tbk.— *Sündermann* vk. ezr. (26-5½-17).

9. gy. ho. *Scheuchensiuel* altbgy. 17. és 18. gy. dd.

21. honv. gy. ho. *Plzyborszki* altbgy. 41. és 42. Ldw. gy. dd.

Kombinált gy. dd.

XIII. hadtest: Phemen br. gy. tbk. -*Zeidler* vk. ezr. (26-41/4-15).

36. gy. ho. *Czibulka* altbgy. 71. és 72. gy. dd.

42. honv. gy. ho. *Sarkotic* altbgy. 83. és 84. honv. gy. dd.

13. gy. dd.

11. h. dd.

104. npf. gy. dd.

13. menetdd.

2. hadsereg.¹

Parancsnok: *Böhm-Ermolli* lov. tbk.

Vezérkari főnök: *Mecenseffy* tbk.

Állománya: 135-433½-56.

IV. hadtest: Terszlyánszky lov. tbk.— *Dani* vk. ezr. (27—5½—16).

31. gy. ho. *József főherceg* altbgy. 61. és 62. gy. dd.

32. gy. ho. *Fail Griesler* altbgy 63. és 64. gy. dd.

4. menet dd. (14-1-0).

VII. hadtest: Meixner gy. tbk.— *Svihilhawszhy* vk. ezr. (30—5—16).

17. gy. ho. *Henriquez* altbgy. 33. és 34. gy. dd.

34. gy. ho. *Krautwald* altbgy. 67. és 68. gy. dd.

107. npf. gy. dd. (12-4-1).

7. menet dd. (8-1-0).

IX. hadtest: Hortstein gy. tbk.— *Martinék* vk. ezr. (13—2½—9).

29. gy. ho. *Zedtwitz* gr. altbgy. 57. és 58. gy. dd.

¹ 1914 VIII/18-ki kezdettel ezt a hadsereget az északi harctérre szállították.

10. lov. ho. *Maijr* altbgy. (0-21-3), 4. és 8. lov. dd.
 7. gy. ho. *Lüttendorf* br. altbgy. (8—1—5), 14. gy. dd.
 23. honv. gy. ho. *Dämpf* altbgy. (12—2—6), 45. és 46. honv. gy. dd.
 Pétervárad őrsege (7—0—0).
 8. menet dd. (4-1-0).
 Mindhárom hadsereg összes állománya 308%—64%—148.

Az 5. és 6. hadsereg mozgóerőinek harcoló állománya majdnem egyenlő volt a szerb erőekkel; ha a 3-ik vonalbeli erőket nem számítjuk; különben a Monarchia 100.000 fővel gyengébb volt.

Az erőviszonyok rögzítésénél figyelembe kell még venni, hogy a Monarchia hadserege sokkal jobban volt felszerelve és bőségesen el volt látva lőszerrel; a szerbek az ellenségnek ezt az előnyét frissen szerzett haditapasztalataikkal ellensúlyozták.

A monarchia haderejének első támadása Szerbia ellen és annak visszaveretése 1914 VIII/12-23.

A szerb hadseregfőparancsnokság VIII/6-án az ellenségről a következő képet alkotta magának:

A XV. és a XVI. hdt. egy csoportot képez, ez főerejével Dl. Tuzla — Bjelina— Ráca vonalában, mellékcsoportokkal Visegrádnál, Gorazdenél és Montenegróval szemben vonult fel; ereje kb. 70.000 fő. A Szerémségben a XIII. hdt. és valószínűleg a IV. hdt. egy lov. hadosztállyal Zimony—Ráca területén van; ereje kb. 90.000 fő. Bánátban a VIII. hdt. honvédalakulatokkal és 1 lov. hadosztállyal Kovin—Báziás területén van; ereje kb. 50.000 fő. Gyengébb ellenséges erők Vl.-Gradiste, Golubovac, Dl. Milanovac helységekkal szemben, valamint Orsovánál állanak.

A szerb hadsereg főerejével VIII/9-én befejezte összpontosítását Palanka—Arangjelovac—Lazarevac—Valjevo vonalában és mivel a politikai helyzet még nem volt tisztázva, egyelőre védelemre rendezkedett be azzal, hogy később a viszonyoknak megfelelően fog cselekedni. Az összpontosítás biztosítására, a határ védelmére és az ellenség megfigyelésére, a harmadik vonalbeli alakulatokon kívül, különítményeket küldtek a határra.

A hfp. az egyes hadseregek alkalmazását olymódon képzelte, hogy:

a) Az I. hsg. elfoglalja és védi a Stari Adjbegovac—Topola vonalát, megfigyel Gora jaki irányában és megerősíti Palánkat.

b) A II. hsg. elfoglalja és védi Arangjelovac—Lazarevac vonalát. Szerepe manőverszerű lesz az ellenség oldala és háta ellen, ha a az I. vagy II. hsg. ellen fordul.

c) A III. hsg. feladata Valjevo védelme, Slovac—Jautina—Kamenica—Jolina Brera vonalában.

d) Az uzicei hsg. feladata Bajina Baska—Mokra Gora vonalát megfigyelni s ezt a vonalat, valamint az Uzicere vezető utakat, Uzicet, továbbá a Pribojból Növi Pazarba vezető utat védeni.

Midőn látható volt, hogy az ellenség Ljesnicánál és Loznicanál átkelt a Drinán, egy gyengébb csoporttal pedig babáénál tört be az országba, a szerb hfp. kénytelen volt régi tervét megmászítani. Mint-hogy azonban az északi fronton a helyzet még nem volt teljesen tisztázva, a terv megmászítása is csak lépésről-lépésre történhetett meg. A II. és I. hadsereget Arangjelovac—Lazarevac—Ub vonalába tették át és pedig akként, hogy az I. hsg. a Kolubara jobbpártjára, a II. hsg. annak balpártjára került. Midőn később a helyzet tisztázódott és kiderült, hogy az ellenség főereje Sabacnál, Ljesnicánál és Loznicanál áll, a hfp. elhatározta a támadást.

A III. hsg. feladata volt a Jadar völgyében az ellenség előnyomulását Valjevo irányában feltartóztatni és Zvornik és Ljubovia irányból való előretörését is meggátolni.

A II. hadseregnek, mint legerősebb csoportnak, feladata Cer pl. és Iverak irányában az ellenség baloldalát megtámadni, miközben jobboldalát Sabac irányában egy hadosztállal biztosítja oldaltámadás ellen.

Az I. hsg., mint hadászati tartalék, Ubnál marad.

Augusztus 12.

A Monarchia hadseregei, erős tűzérési előkészítés után, megkezdtek a Drinán és Száván való átkelést és pedig a:

A *VII. hdt.* Amajlijánál és este a 9. ho. elővédje már a keleti parton volt, a zöme és Letovszky tbk. dandára Osmin sib szigeten álltak, míg a 21. Ldw. ho. még a nyugati parton éj jelezett.

A *XIII. hdi.* a 36. hadosztállal átkelt Batarnál és este Batár és Sor között hídfőszerű állást foglalt el, míg a 13. gy. és a 11. h. dd. még a balparton álltak.

A 42. h. ho. Zvorniknál 1 zászlóaljjal áthajózott, ennek védelme alatt dut. Jardannál hidat vert, de a zöme még Zvorniktól északra a balparton maradt.

A 2. hadseregnél egy század megszállta reggel Ostrovo Ciganliát, a IX. hdt. áthajóztatott egy különítményt, mely Nocajig és Ravneig jutott előre, egy század különítményt Jaraknál, mely Drenovacig jutott el, de ezek este megint visszamentek a Száva balpártjára. A IV. hdt.-től Dani tbk dd.-a dut. 5^h30-kor elfoglalta Sabacot.

A tervezett 5 helyett csak 3 helyen vertek hidat, az átkelési helyeket övező magaslatok a szerbek kezeiben maradtak.

A Drina II. az ellenség mozgolódásából már a 11—12. közti éjjelen tudta, hogy VIII/12-én az ellenség átkelése Batarnál várható.

VIII/12-én a szerb hfp. értesült, hogy az ellenség erősebb nyomást gyakorol Obrenovac —ääbac—Loznica vonalára. Ezért belátván, hogy a hadsereg mostani állása a viszonyoknak nem felel meg, így intézkedett:

II. hads.-tői Sumadia I. Kocaljevo —Vladimircire, egy ho. (kombinált) Lazarevac —Ub —Stubljinerac vonalába (este Uból északra van); egy ho. (Morava I.) Ubra vonul (este Trbusnicat érte el).

Duna I. marad a helyén.

III. hsg. Drina I. előremegy a Drináig, két ezred marad a helyén.

I. hads. egy ho. Lazarevacra, két ho. Arangjelovacra vonul, idejön a hsg.-parság is. A Branicevski-különítmény a főparság alá tartozik és megmarad Pozarevácnál.

Ov. ho. irány Valjevo, III. hd.-nek lesz alárendelve.

A délelőtt S^h-ig beérkezett jelentésekből a hfp. megtudta, hogy LjtSnicanál és Loznicanál 10.000—15.000 ember átkelt a Drinán és hogy Sabac elesett. Elhatározta, hogy a Sabac és Loznica felől Valjevora vezető utakat jobban elzárja és a hadsereget északnyugati irányba irányítja; ezért fenti intézkedéseit a következőkkel egészítette ki:

III. hsg. lovassága és egy üteg Koceljevon át Sabacra;

egy gy. e. hegyi tűz. oszt.-tal Loznicara megy az 5/II. ezred támogatására;

egy gy. e. tábori tűz. oszt.-tal Koceljevo—Draginjere vonul a 6/II. ezred támogatására;

két gy. e. tábori tüzéroszt.-tal Jautina—Kamienicanál marad.

II. hsg. Sumadia I. Sabacra vonul előre s innen az ellenséget visszaveri, a többi hadosztályt Ubnál azzal összpontosították, hogy támadja meg a Sabac—Obrenovac felől előretörő ellenséget.

Lovas hó. Ubra. Uzicei hsg.: Támadás ViSegrád ellen.

A III. hsg. felkérte a II. hsg.-et, hogy VIII/13-án a Veliki Bosnjak —Brdarica vonalában legyen s itt biztosítsa jobboldalát, Sumadia I. a menetet csak dut. 4^h30-kor kezdte meg és Ubtól délre ért el; lovassága ugyanekkor Ubtól északra.

Látjuk az I. és II. hsg. é.ny. irányba való eltolódását a III. hadsereghez. Ezt az eltolódást a számra nézve leggyengébb III. hsg.-nek —amelytől ezenfelül még egy gyalogezredet és 3 üteget Sabacra rendeltek — kellett fedeznie és különösen szívós ellenállásával a mozdulathoz szükséges időt biztosítania.

A szerb hfp. intézkedéseit a határon levő csapatoknak még elégségesnek mondható ellenállása támogatta. A Monarchia hadseregeinek magasabb vezetősége a hatalmas folyóakadályokon való átkelés nehé-

ségeit lebecsülte. A terep nehézségei, a mocsaras talaj és a rendkívüli hőség is hozzájárultak, hogy a kitűzött célokat elérni nem lehetett.

Augusztus 13.

A VIII. hdt. dut. 2^h-kor a támadáshoz csoportosítva volt és estig a 9. ho.-lyal Ljesnica északi szegélyéig, a 21. Ldw. ho.-lyal Novoselo — Prnjavorig jutott előre; a Letovszky-dandárt Sabacra rendelték.

A XIII. hdt., melynek az 5. hsg.-parság intézkedése szerint várnia kellett, míg a VIII. hdt. nyomása észak felől érvényesül, kényszerűségből egész nap tétlen maradt; a 42. honv. ho. Culineig jutott előre.

A 2. hsg. megerősítette a sabaci csoportot.

A szerb III. hsg.-nél olyképen ítélték meg a helyzetet, hogy babáénál — legalább egyelőre — csak gyengébb erők lehetnek, mivel ezek nem haladtak előre a város déli szegélyén túl, míg Amajlija és Batárnál a csapatok átkelése tovább folyik, tehát itt van a főerő. Ennek alapján elhatározták, hogy a Jadar völgyében a hadseregnek még meglevő részeivel, az ellenség megtámadására, Loznícára menetelnek. A hfp. ehhez hozzájárult.

A II. hsg.-nél a Sumadia I. dél. 11^h30'-kor elérte Koceljevot és hosszú pihenő után V. Bosnjakra menetelt. A kombinált ho. Ubhoz ért, de ezt még este Kozuar—Vuhicevicara tolták előre; a Morava I. Ubnál maradt. Az obrenovaci különítménynél és a Drina I.-nél semmi változás se történt.

A III. hsg.-nél, a Zvorniknál átkelt 42. ho. ellen, melyet egy kb. 500 főből álló irreguláris csapatnak tartottak, Tankovic őrnagy portyázó különítményét és egy század gyalogságot küldtek. Dut. 6^h-15-kor parancsot adtak a Drina I.-nek a Jadar-völgyi Kamenicanál való gyülekezésre, míg Veljkovic ezredest a 17. ezreddel és 2 harmadik vonalbeli zászlóaljjal a Sabacnál lévő ellenség megtámadására irányították. Drina I.-től az 5/1. ezred dut. 6^h30-kor elindult három oszlopban Grncarsko groblje—Dobric felé. A Drina II. parancsnoka dut. 4^h-kor átvette a Grncarsko grobljenél (Δ 238) a parságot a Ljesmcanál és Loznicanál lévő csapatok fölött.

A Gogino brdo—Sanac—Parlog—Gornyi Dobric—Preljevska vrkca ☉ 183 — RunjaniZ 256 — ☉ 337Δ Crni vrch Z 769 vonal mint védőállás igenjői meg volt erősítve. Ennek a vonalnak védelmére a ljesnicai különítmény (2 — ½ — 1), a loznikai különítmény (4 — ½ — 1 — 3) és az ide irányított 5. ezred és 3 üteg állott rendelkezésre. Mivel azonban az egész vonalat (Jogizo brdo—Crni vrch) ezzel az erővel védeni nem lehetett, a Drina II. parancsnoka a Gr. Dobric—Stira p. közötti részt szállotta meg 7 zljjal, a Gogino brdo—Dobric között fekvő szakaszt a ljesnicai különítményre bizta, míg a Zwornik—Krupanji-vonal elzárására, ½ zljt rendelt ki.

A loá.iicai állás átkaroló megtámadásának valószínű iránya az északi szárny, de ennek a támadásnak előfeltétele a Vidojevica elfoglalása; ennek megerősítéséről tehát a III. hadseregnek kellett volna gondoskodnia.

Az I. hsg-nél a hadosztályok a hfp. előző napi intézkedései alapján mozgásban voltak.

Az uzicei hsg, feladata volt az uzicei dandárral a visegrad—uzicei irányt, valamint a bozanica —povljen (debela brdo)—valjevoi irányt fedezni, a Sumadia II. hadosztállyal és a limi különítménnyel pedig, a támadást Visegrad ellen végrehajtani. Ennek a támadásnak célja a XV. és XVI. hdt. lekötése volt. Bozanovic tbk a hfp. VHI/12-én kiadott parancsa alapján intézkedett:

A Sumadia II. (16—2—12 tábori, 30. hegyi ágyú) Sargan—Bare vonalából VIII/14-én elindul Visegrad ellen. Megtámadandó vonal: Stari Brod—Krusevica p.

A limi különítmény (5—0—4 h. ágyú) által megtámadandó vonal: Krusevica p.—a Lim torkolata. A különítmény összekötetést keres a Metalka-nyeregnél levő Gojnic dandárnok, montenegrói plevljei hadosztályával.

Az uzicei dandár (7½ —0—12 ágyú) védi a Tresnjica —(Rogacica és Ljubovija között) Karaula Derventa között fekvő vonalat.

A zlatibori 3 portyázó század Bajina Baskánál átkel a Drinán és igyekszik Boszniában felkelést szítani. A gornjaki portyázó századot Cajetinán át Pribojra irányították.

Augusztus 14.

A VIII. hadtest korán reggel megkezdte támadását a ljesnicai különítmény ellen, melyet a 9. ho. már 8^h-kor visszazorított Jadranska Ljesnica irányába; a 21. Ldw. hadosztálynak sikerült a nap folyamán a Cer Δ 527—Uval a vonaláig előrejutnia. A ljesnicai különítmény Joseva -φ- 354 vonalában tartotta magát.

Míg a délelőtt folyamán LjeSnicanál ez a harc folyt, Loznicanál csend volt. Kora délután azonban a XIII. hdt, nem várva be a VIII. hdt. nyomását, az egész vonalon megkezdte támadását Loznica—Grn Dobric ellen. De ezt a nagy áldozatokkal végrehajtott támadást, melynek főiránya a Z 182 volt, sikerült megghiúsítani, ami elsősorban a kitűnő tüzérségnek volt köszönhető, melynek megfigyelői a gyalogsági vonalban voltak. Este felé az 5—6-szoros túlsúly mégis érvényesült és a csapatok visszavonultak a Z 375 — Z 183 Preljevskaczka—Run jani — Trsic és a 2eravija pótok jobbpartján futó vonalba.

A szerb veszteségek: 13 tiszt, 800 ember, 2 ágyú és 6 géppuska.

A III. hdsp. intézkedése alapján Stevanovic ezredes, a Drina I. para ícsnoka, hadosztályának fennmaradó részét (8 zlj., 3 üteg) Jarebice-re

irányítva, Grncarsko groblye-re előre sietett, hogy csapatainak megérkezése után, átvegye a parancsnokságot Drina I. és II. fölött. Midőn este felé ez az oszlop élével Jarebicere érkezett, Stevanovic ezredes az élen menetelő III. számfelatti ezredet Iverak z 406-ra irányította az ellenség megállítására.

Az ellenség kemény csapásai, melyeket a csapatokra mért a hatalmas túlerő és az általános helyzet — de különösen baloldalának Krupany felőli veszélyeztetése: meggyőzték Stevanovic ezredet, hogy csapatainak nagyobb ellenálló képességére, a loznikai állásokban, immár nem számíthat . . . Ezért újabb védőállásokat tervezett Jarebicenél és a -φ-277—190 Z — Jarebice — & 383 vonal megszállását rendelte el. Drina I. megszállotta az új állásokat, míg a loznikai és ljesnicai különítmények az éj folyamán a vonal mögött gyülekeztek. Az ellenség nem folytatta az üldözést.

A III. hsg. a nap folyamán Zavlakara ment előre; parancsnoksága alatt a Loznica- és Ljesnicánál harcoló csapatokon kívül — mivel a 17/1. ezredet 3 üteggel Sabacra rendelte — mindössze a 3/1. és I/II. ezred maradt. Ez, a hatalmas túlerőben lévő ellenséggel szemben, még védelemre is kevés volt. Ezért mindenekelőtt iparkodott a Sabacra irányított erőket is ide visszarendelni; a hsgp. azonban oly módon intézkedett, hogy a Sumadia I. támadja meg Sabacot, és csak annak bevétele után irányítsa vissza Tekerisen át a III. hsg. kötelékébe tartozó egységeket.

A hadseregfőparancsnokság a helyzet megítélése után elhatározta az ellentámadást. Intézkedése szerint a III. hsg.-nek Loznicara, a II. hsg.-nek először a Dobrava pótokra, azután Sabacra kellett előnyomulnia az ellenség visszaverésére. Az I. hsg. megmaradt 1 hadosztályát Ubra irányították Obrenovac—Ub—Valjevo elzárására és a II. hsg. oldalának és hátának fedezésére; 2 hadosztálynak és a törzsnek Valjevora kellett menetelnie az itt lévő állások megszállására. Az obrenovaci különítményt és a Duna I.-t, az I. hsg.-nek rendelték alá.

Sabacnál az ellenség a város déli szegélyét tartotta megszállva; erejét kb. egy ezredre becsülték. Hogy a nap folyamán a Letowszky dd. nyugatról Zmijak—Stepcevicén át, észak felől pedig menetzászlóaljok is bevonultak Sabacba, ismeretlen volt.

A várossal szemben állt a sabaci különítmény és a 17. gy. ezred, — Veljkovic ezredes parsága alatt, éspedig: Misarnál a 6/III. ezred, 1 üteg és a lovasság", Cerovacnál a 17. ezred 3 üteggel, Jevremovactól északra a 6/11. ezred és 1 üteg.

Ismeretes, hogy a Sumadia I. ho.-nak a hsg. parságtól parancsa volt, hogy a Sabacnál lévő ellenséget megtámadja és visszaverje. Ez a zömével elindulva 6^h 45'-kor, elővédjével 6^h 25'-kor (11/1. és 2 üteg)

Lojanicához érkezett. Mivel a ho. lovasságát célszerűtlen módon keleti szárnyának biztosítására használta fel, a Sabacnál és az é. ny. irányban lévő viszonyokról, igen hiányosan volt tájékozva. Emiatt és mert csapatai igen fáradtak voltak, déli 12 óráig pihenőt tartott és csak most küldte a lovasságát a balszárnyra Maovi—Bogosovac irányában előre. Az elővédtől 1 zlj.-at Misarra irányított, a főcsapatot Vukosicnál való felzárkózásra utasította. Hadzic ezredes terve volt, a harcban álló csapatokkal az ellenséget lekötöni, míg a ho. felfejlődik. D. u. 6^h 45'-kor intézkedik.:

2 gy. ezr. 3 üteg, támadás iránya Cerovac —Misar —Sabac';

1 gy. ezred 3 üteg, támadás iránya Pricinovic— Sabac;

2 gy. ezred 3 üteg, támadás iránya Varna —Jewremovac —Sabac;

2 gy. ezred 1 üteg, tartalék Vukosic—Slatina-nál.

Ezt a fejlődést csak éjjelkor fejezték be, holott a II. hsgp. külön hangsúlyozta, hogy gyors közbelépésre van szükség.

A II. hadseregnél a kombinált ho.-t és a Morava I. ho.-t Ubnál és Ubtól északra összpontosították.

Az I. hadseregnél a Morava II. Lazarevacnál, a Timok I. Strazevicanál, a Timok II. Kljественicanál, a hsg. tüzérség és a hsgp. Arangjelovacnál volt.

Augusztus 15.

Az 5. hadseregnek ma Krupanj—Zavlaka—Tekeris vonalát kellett volna elérnie.

A XIII. hdt. a 36. ho.-val csak délben kezdte meg előnyomulását és Brezjakig jutott előre; a 13. és 11. h. dd. pedig a Krupanj —zavlakai útelágazásig.

A 42. h. hop. — Sarkotic altbgy. — saját elhatározásából Ljubovija helyett Krupanjra menetelt és este bevonult a községbe.

A VIII. hdt. a 9. ho.-val Milina-ig, a 21. Ldw. ho. Trajan rom — Grušic-ig jutott előre, de a Trajan—Divic között lefolyt éjjeli harcok következtében, a 21. Ldw. ho. Novoselo-ig vonult vissza.

Sabacnál, ahol Lütgendorf altbgy., később Hortstein gy. tbk. vette át a parságot, reggel 11 zlj. és 2 üteg, este 25 zlj. és 7 üteg gyülekezett: ezen a napon nem történt semmi, mert mindkét fél másnapra halasztotta el a támadást.

A szerb hsg.-fparság a beérkezett jelentésekből kivette, hogy az ellenség főtámadási iránya a Jadar-völgye — Valjevo, míg Sabacnál és Krupanjnál csak kisebb erők vannak. Ennek alapján a terve volt: A III. hadsereggel a Jadar-völgyében megakadályozni az ellenség előnyomulását, a II. hsg.-gel VI. Bosnjak és Ceren át az ellenséges főerő északi oldalát és hátát megtámadni. A Sumadia I. feladata eközben a

II. hsg. jobb oldalát Sabaccal szemben biztosítani. Krupanj irányában külön biztosításról kellett gondoskodni.

A fenti tervnek megfelelő intézkedések kiadása után, a Valjevora irányított I. hsgparság parancsot kapott, hogy 1 ho.-t Ub-nál, 2 ho.-t Lazarevacnál egyesítsen s a hsgparság Ubnál tartózkodjék. A lov. ho.-t Koceljevo—Draginjere irányították a Macva felderítése végett, de a lov. ho.-t az I. hsgparság már előbb Banjani—Debre—Ohrida vonalára rendelte, ami nem felelt meg a viszonyoknak.

A II. hadseregnek sikerült a jarebicei állásokat megszállani. A Jadar jobbpartján levő csapatok fölött a Drina IL, a balparton levők fölött a Drina I. vette át a parancsnokságot. Ezek mögött gyülekeztek a Ijesnicai és loznici különítmények.

A jarebicei állások megtartására nézve, a különösen fontos szerepet játszó Krupanj község védelmére az 5/II. ezredet és 2 hegyi ágyút különítettek ki, de ez az erő — Tankovic őrnagy 5 századával együtt — a 42. h. hadosztállyal szemben kevésnek bizonyult.

Mivel az ellenség arcban csak nagyon elővigyázatosan, és csak délután kezdte meg az előnyomulást, a rend helyreállítása sikerült. A tüzérségnél azonban már érezhető volt a lövészerhiány.

Délután 3 órakor rövid harc után a Δ 406 magaslat az ellenség kezébe került. Ezáltal most már a jobbszárny is veszélyeztetve volt, a parancsnok mégis az állások tartása mellett döntött, mivel a II. hsg. közbelépésére számított.

A III. hadseregnek ezen a napon előbb a Dobrava jobbpartján kellett összpontosítani a hadosztályait és ezért úgy intézkedett, hogy a šumadia I. szüntesse be Sabac elleni támadását és erejét Vučevica — Zabláče között egyesítse és a tekerisi utat zárja el. A kombinált hadosztályt Vk. Bosnjak—Mrovskan át Metlicre, a Morava I. ho.-t Vk. Bosnjakon át Mrovszara, a lov. ho.-t pedig Banjani—Debren át Ohridara irányította.

Midőn a hadseregfőparancsnokság új intézkedése megérkezett, már minden mozgásban volt, az irányokat meg kellett tehát változtatni, a lovasságot a jobbszárnyról Draginjere kellett irányítani. Az új intézkedés szerint:

A kombinált ho. menetel: Vk. Bosnjak-on át Tekeriäre, ahol 1 ezredet és a szükséges tüzérséget Sabacra való tekintettel vissza kell hagyni; a jobb oldalvéd a Cer-magaslaton át, a főoszlop a Jesnicavölgyében az ellenség baloldala ellen működik.

A Morava I. ho. iránya: Koceljevo— Kamenica— Tekeris — Jugovici—Ivarak, a Jadar-völgyében előnyomuló ellenség baloldala ellen.

A Sumadia I. ho. feladata: a vk. bosnjaki és osecinai irányt minden körülmények között megvédeni.

De déli 12 órakor a II. hsg. pamoka személyesen és szóbelileg újból megváltoztatta parancsát és meghagyta a kombinált ho.-nak, hogy amint Tekeris-re érkezik, 1 ezreddel és 1 üteggel biztosítsa a Tekeris — sabaci irányt, egy ezreddel és egy üteggel Trojan-on át Kosanin grad-ot még ma foglalja el, 2 ezred és a tüzérség Tekerisnél marad.

Délután 2^h 30'-kor a kombinált ho. Vk. Bosnjaknál van, elővédé Tekerishez, a Morava I. ho. Gradojevichez közeledik. A lov. ho. d. u. 6^h 45'-kor Zablace -φ- 205 vonalát érte el s felderítő különítményei Bogosavacon és Radovasnicán voltak.

Rasic tbk., a kombinált ho. parancsnoka, vezérkari főnökével Metlic-től északra a Dobrava p.-hoz sietett, hogy megtekintse az elfoglalandó állásokat; a lispárnoknak a déli órákban kiadott parancsát helyettese, Siskovic ezr. vette át. Ez d. u. 5^h-kor Krivajanál így intézkedett:

I. számf. ezred, 1 üteg £± 272-re igyekszik a sabaci útvonal elzárására,

II. számf. ezred Δ. 368—R. Trojan—R. Kosanin gradra menetel, VI. számf. ezred Tekerisnél, V. számf. ezred Krivajanál marad. Éjjélkor all. számf. ezred Z± 368-tól északra a 21. Ldw. hadosztályal összeütközött¹ s a harcra az I. és VI. számf. ezred is belekeveredett. A legnagyobb elkeseredéssel és mindkét fél részéről a legnagyobb erőmegfeszítéssel vívott, de az egységes vezetésküli éjjeli harc, hajnalban azzal végződött, hogy a kombinált ho. a Sabac—tekerisi útra vonult vissza. Veszteségei e harcban 47 tiszt és 3000 ember. Az ellenség nem ismerte fel az elért eredmény horderejét, mert nem üldözte a szerbeket.

À Morava I. az intézkedés értelmében Tekerisre menetel.

A Sumadia I.-nek intézkedésszerűleg Sabacot meg kellett volna támadnia. Midőn azonban a ho. parnok megtudta, hogy tegnap Slepcevicen át újabb ellenséges erők vonultak be Sabacra és ma már Culjkovicnél ellenséges lovasság és gyalogság is van, lemondott a támadásról és a II. hsgparság intézkedése alapján Dobrava p. jobbpartjára húzódott vissza. Este a ho. Vucevica—Zablace—Sinosevic vonalában éj jelez ett; végül a 17. gy. ezredet és 3 üteget Tekeris-re rendelték vissza.

De Sabac-nál az ellenség is tétlen volt e napon.

Az I. hadseregnél a Morava II. Ubhoz, a Timok II. Zupanjaczara, a Timok I. Lazarevacra ért és itt éjjelezett.

Augusztus 16.

A XIII. hdt. a nap folyamán megtámadta a φ 277—Jarebice — Z 383 vonalban a Jadar-völgyét védelmező III. hadsereget, különösen

¹ A 21. Ldw. ho. csapatai tehát a harc alatt teljesen derekasan viselkedtek, sőt szép eredményeket értek el, amit az ellenség is elismer. A Novoselo-ig történt vissza vonulás más lapra tartozik.

nagy erővel ennek déli szárnyát. A Drina I. ho.-nak azonban sikerült ellentámadásokkal ezeket a legnagyobb erőfeszítéssel és halálmegvetéssel véghezvitt támadásokat véresen visszavernie. A Drina I. ho.-nak e napi vesztesége 7 tiszt, 1048 ember.

A Drina II. ho.-t a Jadar jobbpartján csak a délutáni órákban támadta meg az ellenség, de itt is sikerült a támadást visszaverni. Veszteség 49 ember.

Krupanjnál, ahol a szerbek részéről 4 és ½ zlj. és 7 ágyú harcolt a 42. h. hadosztállyal, a viszonyok minden percben rosszabbodtak, mivel a 42. h. ho. északkelet felé Zavlaka irányában mindinkább tért nyert és a már most is túlerő ellen harcoló III. hsg. visszavonulási vonalát fenyegette.

A hsgfp. ezen veszély ellensúlyozására meghagyta az I hsg.-nek, hogy a Morava II. ho.-t a legrövidebb úton Ubtól Valjevön át úgy indítsa el, hogy ez a Joljna breza —Stave —Sovacki Kik-vonalában a III. hsgparnak rendelkezésére álljon.

A III. hsgparnok, aki arcban a XIII. hdt. támadásait eredményesen visszaverte s a Tekeris—Cer között lefolyt eseményekről teljesen tájékozva volt, jobbszárnyának veszélyeztetésével szemben a legnagyobb hidegvérúséget tanúsította, de a krupanji viszonyok miatt mégis elhatározta s zavlakai állásokba való visszavonulást.

Sturm tbk. Osecináig akart visszamenni, azonban a II. hsg-re való tekintettel — melytől ezáltal teljesen elszakadt volna — elhatározta, hogy Zavlakánál Marjanovica vis—Radjevski kamien —Razstavsko brdo vonalát megvédi. Ennek a vonalnak jobbszárnyát talán célszerű lett volna Strazáig Zx 424 meghosszabbítani.

Ez a — nem harcászati okok miatt végrehajtott — visszavonulás a 16/17-re virradó éjjelen ment végbe s az ellenség ezt nem vette észre. A III. hsg. tehát feladatát — azzal, hogy időt nyert — fényesen oldotta meg.

A III. hsg.-nél a kombinált ho. reggel a Z 368 magaslatot — arccal északnyugatnak — tartotta, míg tőle balra a Morava I. fejlődött fel, mellyel szemben a 9. ho. működött, melynek eleinte sikerült is a déli szárny ellen eredményeket elérni, de az esti órákban intézett támadása meghiúsult. Az ellenség a R. Trojan—Tekeris—Jugovici vonalban maradt éjjelen át. A kombinált ho.-t rendezés végett Z 259 és Zx 330 vonalba vették vissza.

A lov. ho. reggel 6^h-kor Slatinához ért; az itt tartózkodó 19. gy. ezredet és a Sumadia I. lov. ezredét is parancsnoksága alá vonta, mert a jelentések szerint Rela reka Culjkovic irányából egy erősebb ellenséges oszlop közeledett s ezt meg akarta támadni. Grusictól északra történt meg az összecsapás és sikerült az ellenséget visszanyomni.

A Sumadia I. két oszlopban kezdte meg d. e. 6^h 15'-kor Cerovac és Vranjska-n át az előnyomulást Sabac ellen. De ezt már d. e. 8^h-kor megint beszüntette a baloszlopnak arra a jelentésére, hogy Culjkovicnál ellenség van. Ekkor teljesen önkényesen ez ellen fordult, de az átesopor-tosítás és az irányváltoztatás sokáig tartott és csak a délutáni órákban Metkovicnál tudta megtámadni és visszavetni az elővéd (12. gy. e.) a 29. gy. ho.-hoz tartozó egyik ellenséges oszlopot. A ho. zöme Slatina-nál maradt.

Az I. hsg.-tól a Morava I. este erőltetett menetben elindult Ubtól Valjevóra. A Timok I-től egy ezredet Valjevón át Zavlakára irányí-tottak, a többi két ho. elindult Ubra.

Augusztus 17.

A III. hsg. csapatai 16— 17-ére virradó éjjelen visszavonultak a zavlakai állásokra és azokat oly módon szállották meg, hogy a Drina I. a bal-, a Drina II. a jobbszárnyra került; a tüzérség a gyalogsági vonal-ban állott. A Krupanjnál lévő különítmény a Drina II. balszárnyára vonult.

Az ellenség a Drina II.-t arcban egész napon át nem támadta meg; a 42. h.-hadosztálynak sikerült Z 460 Belaczkva vonaláig előre jutni, de a déli szárnyon a késő délutáni órákban a ☉ 383 allen intézett táma-dását visszaverték.

A Valjevóba érkezett Morava II. ho. parancsot kapott, hogy VIII/18-án Pecka—Ostrzany vonalában legyen.

Mivel a II. hsg. arcvonala (Sabac—Cer—Iverak) hosszú volt, a hfp. meghagyta az I. hsgp.-nak, hogy a Timok I. ho.-t irányítsa Vk. Bosnjakra s bocsássa a II. hsgp. rendelkezésére.

A Morava I. balszárnyát, erősebb ellenséges nyomásra, kénytelen a Vk. Cernica p. balpartjára visszavonni, míg a jobbszárny a Z\ 330-nál maradt. Tőle északra a kombinált ho. gyengébb ellenséget visszanyomva, kilenc zászlóaljjal elfoglalta Trojan zv. 368 vonalát, a ho. többi részei megmaradtak a Δ 330-tól északkeletre húzódó állásaikban.

A Sumadia I. tulaj donképen csak ma értesült a foglyoktól, hogy tegnap Metkovic-Beli Kamennél milyen nagy eredményeket ért el. Ma azután elindult Jevremovac —Pricinovic és Cerovac —Misaron át három oszlopban Sabac megtámadására. Az Ohrida —Misar — Jelenca — Jevremovactól északra fekvő vonalban legalább is egyenlő erejű ellen-ség, melyet a Száva balpartján levő tüzérség és a monitorok hathatósan támogattak, meghiúsította a Sabac irányába való előnyomulást. Ha a három oszloppal sikerült is az előtérben lévő csapatokat vissza-nyomni, a támadás a jól védett és megerősített Sabac ellen kilátás-talannak látszott. Ezért a ho.-parnok a hsg.-paraok hozzájárulásával — az egész napon át tartó harc után — lemondott Sabac megtámadása-

ról. Este Misar — Pricinovic északi kijárata, Jevremovac—Bogosavac vonalában megállt és az elért vonal megerősítését rendelte el. A ho. tehát ebben a vonalban elzárta Sabacot azzal a szándékkal, hogy azt, az ellenség átkelési eszközeivel együtt erőteljes tűz alá véve: ártalmatlanná tegye.

A lov.-ho. feladatának tekintette a Sumadia I. és a kombinált ho. között fekvő terület biztosítását. Az ellenség felől úgy volt tájékozva, hogy ez Culjkovic — Dobric — Lipolist— Bogosavacnál van. Azért egy ezredet Grusiéra, a ho. zömét pedig Béli Kamenre rendelte. Midőn arról értesült, hogy az ellenség nyugati irányban visszahúzódik, a 3. lov.-ezredet Grusicról Cokesinara, zömét Kis. Petkovicától délre, előcsapatait a Sabac—ljesncai útra irányította. A lov.-ho. ezredei Béla reka, Lipolist mellett és különösen Prnjavornál erősebb tüzet kapván, a Béla reka p. jobbszárnyára vonultak vissza és Bogosavac— Culjkovicban éjjeleztek. A lov.-ho. működése nagyban elősegítette a kombinált ho. sikerét a Ceren; az ellenség gyorsan és rendetlenségben kezdett visszavonulni.

Az I. hadseregnél a Timok I. és II. hadosztályok Ubra menteltek.

Augusztus 18.

A hadseregfőparancsnokság az előző napon lefolyt eseményekről teljesen tájékozódva, a II. hsg.-parnoknak V. Bosnjakra a következő parancsot küldte: «Ha nem okvetlenül szükséges, hogy az első hsg. által rendelkezésre bocsátott ho. Sabac ellen működjék, akkor ez meneteljen Tekerisre a Morava I. támogatására».

A III. hadseregnél az éj csendesen múlt el és miután végre a 17. gy.-ezred és 3 üteg visszakerült a II. hsg.-tól és mint hsg.-tartalék szerepelt, a jobbszárny biztosnak érezte magát.

A ljuboviai különítmény (3 zlj. —0—1 üteg) Proslop -φ- 688-ról erősebb ellenséges nyomást jelentett, melynek ellensúlyozására a Morava I-től két zászlóaljat Proslopra irányítottak.

A Drina I-et az ellenség már korán reggeltől kezdve hevesen támadta, különösen ennek balszárnyát és közepét, de a hadseregtartalék és később a Morava II. közbelépésével sikerült visszaverni a támadásokat. A Drina II. balszárnya ellen intézett többszörös támadások is az ellenség véres visszaverésével végződtek, de a különösen erős, a tűzértség által jól előkészített támadások Marjanovica vis ellen a magaslatokról való visszavonulást eredményezték. Az ellenség a III. hadsereg jobbszárnyát kb. 2 km-re vetette vissza.

A Morava II. Ubtól két erőltetett éjjeli menetben VIII/18-án reggel 6 órakor Jolina breza—Staveig ért, ahol pihenőt akart tartani, de mivel a III. hsg. balszárnya veszélyben forgott, kénytelen volt a mozgást folytatni. Elővédői a délutáni órákban Sokolskán át megje-

lentek a Drina I. balszárnyán és az ellenséges 13. gy. dd. kénytelen volt Masiovrá visszavonulni, sőt a 42. gy. h. ho. is visszavette jobb-szárnyát.

A II. hadseregnél a Morava I. az ellenség hosszantartó tüze miatt elhagyta a Z 330 magaslatot és délkeleti irányban visszavonult, de del. 9 órakor a hsg.-parság intézkedett a Jugovici \odot 291 vonal megtámadására és ennek elfoglalása után a Jugovicitól északnyugatra levő Z 330 magaslat is kezébe került. A hsgparság a Morava I. működésével nem volt megelégedve.

A kombinált ho. Kosanin grad elfoglalását tűzte ki céljául a mai napra, de a 9. ho. erős ellenállása és a hatalmas eső miatt, a ho. csak nagyon lassan és alig-alig jutott előre.

A lov. ho.-nak — melyhez a Sumadia I. lovas ezrede is be volt osztva — feladata volt Ljesnica irányában működni és a Macvát az ellenségtől megtisztítani. Culjkovicnál reggel 8 órakor értesült — Sumadia I-től — hogy ez az ellenség nyomása következtében Varna—Cerovac vonalában veszi fel a harcot, és hogy emiatt a hsgp. által elrendelt 2 zászlóaljnyi gyalogságot sem tudja a lov. ho.-nak átengedni. Ezáltal Sabac^tói déli irányban a II. hsg. oldalába vezető utak teljesen védtelenek voltak, miért is a lov. ho. kénytelen volt igen hálás feladatának megoldásától — az ellenségnek a Drina irányában való üldözésétől — elállni és a II. hsg. oldalát Brestovac —Metkovic \odot 205 vonalában biztosítani. Grabovac—Lipolist—Dobricnál ismeretlen összetételű és erejű ellenség volt.

A Sumadia I-nél az ellenséges IV. hdt. 6 órakor Sábától déli irányban előretört és a 10. gy. ezredet Pricinovictól délre szorította vissza. Erre a ho.-parság elrendelte a két szárnyezred visszavonulását a Dumaca jobbpártjára, Cerovac —G. Vranjska—Varna vonalába. Az igen óvatosan előrenyomuló ellenség dut. 4 óráig nem mutatkozott; most azután az egész arcvonalon megkezdte a támadást; mivel azonban támadásai mindenütt meghiúsultak, Maovi— Pricinovic— Jelencától délre megállott.

A *Timok II.* Ubról elindult és Brdarica—Vuk. Bosnjakra érkezett, ahol éj jelezni akart, de parancsot kapott, hogy Metlican át Rusniska — Volujac vonalába vonuljon.

Az I. hsg.-nél a *Timok I.* Ubnál, a Duna I. Belgrádnál álltak.

Augusztus 19.

A hsgfp.-nak csak helyeselhető felfogása szerint a II. hsg. feladata: Cer és Iverakon át, valamint a Jadar-völgyében támadni. Hogy tehát minden figyelme ebbe az irányba terelődjék, a Sabac körül folytatott hadműveletek vezetését átruházta az I. hsg.-parságra és pedig azzal, hogy a Timok II-t Vuk. Bosnjakra irányítsa s maga is vonuljon oda.

Az I. hsg.-nek feladata megakadályozni, hogy az ellenség Sabac felől Tekeris—Valjevo irányában tovább nyomuljon. Timok I. marad a II. hadseregnél.

A II. hsgp. a Z[^] 330 magaslatról — Tekeristől délkeletre — vezette a mai harcokat.

Morava I. támadott és 11 órakor elfoglalta a Z 367 magaslatot, de a 9. ho. mégegyszer megállt a Z 367-től nyugatra fekvő magaslaton s ellenállását csak dut. 4 órakor sikerült megtörni. Ezzel azonban az Iverak pl.-án az ellenség ellenállása véglegesen megtört, a VIII. hdt. el volt vágva a XIII. hdt.-tői és megkezdődött a megvert ellenség üldözése. A ho. Siroka Lipa Z 406 vonalban éjjelezett. A ho. — fáradtságára hivatkozva — már este 8 órakor beszüntette az üldözést, amit mulasztásnak kell minősíteni.

A kombinált ho. egy oszloppal a Cer—Vidojevica, egy oszloppal ☉ 426—Kamenica — Jadranska Ljesnica irányában kezdte meg az üldözést. A Veselinov vrchon (Z 587) levő utóvéd ellenállása miatt az üldözés itt is lassan haladt, a jobboszlop Kosanin grad—Z 441-ig jutott előre, míg a baloszlop Jadranska Ljesnica—Slatinát érte el. Midőn a ho.-parság megtudta, hogy a jobboszlop a Cer magaslaton visszamaradt, a baloszloptól egy zászlóaljzat a Vidojevica magaslat megszállására küldött ki.

A lov. ho. Brestovac ☉ 205 vonalból figyelte a Cer pl.-án és a Sumadia I-nél folyó harcokat. Délelőtt 11 órakor figyelmeztette a Sumadia I. parancsnokát, hogy az ellenség, nyugati szárnya előtt visszavonulóban van, s így a délkeleti irányban tervezett visszavonulása teljesen indokolatlan. Mivel a Sumadia I. mégis visszavonult, a Sabac tekerisi útvonal elzárására a lov. ho. ☉ 210 — ☉ 257 — Z 280 vonalát szállta meg. A Culjkovic—Desic—Grusicnál megállapított ellenség kb. egy ho. erejű volt.

A II. hsg.-parság a lov. ho. mai magatartásával nem volt megelégedve és emiatt neki szemrehányásokat tett. A lov ho.-parnok egész helyesen azzal válaszolt, hogy az ő tevékenysége is a Sumadia I. magatartásától függ, de ha a hsg.-parság kívánja, VIII/20-án a lov ho. Ljesnicara fog előretörni, akármilyen áron is.

A Sumadia I-nek feladata volt az elfoglalt állásokat erőteljesen védeni. Az ellenség reggel kezdte meg a támadó előnyomulást először a keleti szárnyon Misar ellen, a közép ellen MI. Vranjskanál és végre a balszárny ellen Maovitól délre. A kifejlődött harcban kb. egy ho. támadt Grn. Vranjska—Vukovic ellen, egy ho. Pricinovic—Varna irányában. Délelőtt 10 óráig a ho. jól tartotta magát, de 11 órakor a ho.-parnok véleménye az volt, hogy állását nem tarthatja tovább és 11 óra 30'-kor elrendelte a Dobrava jobbpartjára való visszavonulást

és pedig Kujavica — Zablace vonalába. Este a visszavonulást, mely 4 óra 30'-kor befejeződött, az ellenség nem zavarta meg, sőt a visszavonuló hadosztálllyal az érintkezést teljesen elvesztette.

A III. hadseregnél a Drina I-el szemben lévő ellenség ma csak állásainak megtartására szorítkozott, míg a Drina II-vel szemben lévő 36. ho. a Radjevski Kamentől északra fekvő magaslat ellen erőteljes tüzérségi tevékenységgel előkészített támadásokat intézett, melyek azonban sikertelenek maradtak, sőt a Drina II-nek sikerült, a Drina I. tartalékainak támogatásával, a Marjanovica vis magaslatokat visszafoglalnia. Délután 1 óra táján ismét megjelent egy ellenséges oszlop, mely kb. 2 zlj.-ből és 2 ütegből állt és Alekszoni brd.-on át északi irányban a Morava I. ellen nyomult elő, de támadása meghiúsult.

A Morava II. Mramorral szemben maradt, megerősítve a Drina I. déli szárnyát. A ljuboviai különítményt is megerősítette egy ezreddel s azt a feladatot bízta rá, hogy a Peckára vezető utat Rozany és Proslop magaslatokról zárja el. A ho.-parság és egy ezred a Jalovikon maradt. Az ellenségnek Rozany magaslat ellen intézett támadásai eredménytelenek maradtak.

Mivel a VIII. hdt.-nek nem sikerült Stepanovié tbk. hsg.-ének támadásait visszavernie, a XIII. hdt. pedig Sturm tbk. ellen szintén nem boldogulhatott s a IV. hdt. Sabacnál még a 29. ho. harcbevételével sem volt képes eredményeket elérni: Frank tbszgy. dut. kiadta a parancsot, hogy a csapatok a Drina balpartjára visszavonuljanak.

Augusztus 20.

A hfp.-nál a II. és III. hsg.-től érkezett jelentésekből kiderült, hogy a Jadar-menti négynapos csatában (VIII/16—19.) az ellenség főerejét megverték s ezért ennek üldözésére kiadták a szükséges irányelveket és pedig:

«A III. hsg. részére üldözési irány: Loznica. A Morava II. elindul Krupanjra, főerejével itt marad, kis erővel üldözi az ellenséget Zvornikra és egy gy. ezredből és egy ütegből álló különítményt kirendel a Ljubovia — Pecka irány fedezésére.

A II. hsg. üldözi az ellenséget a Drináig. A Timok I. gyülekezik Mrovskanál, mert a šabaci viszonyok még nincsenek tisztázva és a hfp. alkalmas helyen nagyobb erőt akar kézben tartani.

Az I. hsg. Vk. Bosnjakon helyezkedik el; figyelme Sabacra irányuljon».

A III. hsg.-parság, mely a balszárnyon (Proslop — Rozany — Krupanj) lévő viszonyokról még nem alkotott magának tiszta képet és a csapatkötelékeket is rendezni akarta: egyelőre a Likodra p. elérését tűzte ki céljának a mai napra. Midőn azonban a hfp. intézkedését megkapta,

d. e. 11^h-kor elrendelte az üldözést olymódon, hogy a Drina I. Miskovacon át, a Drina II. a loznicai úton nyomult előre és mivel az ellenség csak gyenge ellenállást fejtett ki, a hsg. éjjel 11^h-kor Jarebice — Z 475-Φ 439 vonalát érte el. A Drina II., támogatva a Timok I. részei által, Straza Z 424—Zi. 327 vonalából Kik irányába az ellenséges utóvédeket visszaszorítva, Marjanovica vis—Kik vonalában déli 12^h-kor megállott, de este 7^h-kor újból megkezdte az üldözést és éjjélkor Jarebicehez érkezett, lovassága Brezjakig jutott előre. A Morava II. zömével Mramort érte el, lovassága Krupanjban volt. A ljuboviai különítményt, mely egy gy. ezreddel és egy üteggel meg volt erősítve, parancsnoksága alá helyezte és Proslap —Petrina stena magaslatokat tartotta; az ellenség Senokos irányában folytatta a visszavonulást.

Az ellenséges VIII. hdt. az Amajlijanál és Janjanál, a XIII. hdt. a Batarnál és Han Palatonnai lévő hadihidakon VIII/20. és 21-én átkeltek, a 13. gy. dd. VIII/21-én Colopeknél átgázolt a Drinán.

A II. hsg.-nél a Timok I. 50 km menet után del. 10^h-kor *é±* 327 — Z 424 Straza vonalából kiindulva, Kik irányában támadott, ezt el is foglalta; de az ellenség tulajdonképeni üldözésében nem vett részt, mert időközben megkapta hsgp. parancsát, hogy a jarebicei templomnál gyülekezzen s innen Mrovskara meneteljen. A ho. este 7^h-kor együtt volt. A Morava I. reggel 8^h40'-kor Z 375—Z 406 között állt, de teljesen tétlenül nézte az ellenség elvonulását a Jadar völgyében. A ho. mai napi teljesítménye a hsgp. beavatkozásának dacára elégtelen volt; elmulasztotta az ellenség megsemmisítésére kínálkozó rendkívül kedvező alkalmat. A ho. d. u. 5^h-kor elrendelte Gor. Dobric—Bradic—Brnjac megszállását, ahelyett, hogy a legnagyobb eréllyel üldözte volna a megvert ellenséget, ahogy ezt a hsgp. is követelte. Egy zlj. reggel megtámadta a kombinált ho. egy zlj.-át a Vidojavican Z 404, de ezt a támadást visszaverték, mire azután a tüzérség a Janja—Ljesnicai hadihidat kezdte lőni. A ho. Slatina—Jadranska Ljesnicánál visszahagyott egy ezredet és egy üteget, a többivel üldözésre indult és dut. 4^h-kor élével elérte Ljesnicát, de a zömével Vidojavica—Jadranska Ljesnica között gyülekezett és éjjelezett. A lov. ho. parancsot kapott, hogy a rendelkezésére bocsátott öt zászlóaljjal és egy üteggel a vele szemben álló ellenséget űzze el és azután kezdje meg az üldözést Ljesnica irányában. A ho.-parászg 6^h30'-kor két oszlopban megkezdte az előnyomulást és pedig a jobboszloppal (2—4—1) Grusic—Culjkovic—Prnjavor, a baloszloppal (2—4—1) Desic—Bobija—Cokesina irányában, a tartalék (1—0—1) a baloszlopot követte. A tüzérség -φ- 284-en és Grusicától keletre felvonulván, megkezdte a tüzelést a Grusicnál lévő ellenség ellen; a jobboszlop a tartalék zlj.-al megerősítve, végre délben visszanyomta az ellenséget Lipolist irányában. A baloszlop Prnjavorig, élével a Drináig jutott

előre s a jobboszloppal szemben álló ellenségnek déli szárnyát fenyegette. A lov. ho. Bobija—Clujkovicnál éjjelezett.

A Sumadia I. zömével (12—0—7) a Mlakva p. és Zablace között, jobb oldalvéddel (1—4 — 1) Rujavicanál védelmi állásba vonult; tartaléka (4-0-0) -φ- 184-nél állt. Reggel 6-10^h között Cerovactól délre három zlj. és egy üteg erejű ellenség fejlődött fel; egy-egy ellenséges oszlopot Misarnál és Slatinánál jeleztek. Ezeknek az oszlopoknak erejét három gyalog-, egy lovasezredre és három ütegre becsülték. A támadás d. u. 3^h-ig tartott, de miután ez meghiúsult, az ellenség északi irányban eltűnt. A Sumadia I. nem üldözte az ellenséget, mert attól tartott, hogy a Dobrava balpartján nagyobb erővel találkozik. A Timok II. Slatinától délre ☉ 210-ig jutott előre, miután erőltetett menetben e napon 60 km utat tett meg. E ho. felének nem volt fegyvere, az orosz gyors-tüzelőfegyverrel való ellátás még nem volt befejezve.

Augusztus 21.

A III. hadsereg hadosztályai korán reggel megkezdték az előnyomulást. A Jarebice — loznicai vonalon a legnagyobb zúr-zavar és rendetlenség támadt, mert a II. hsg.-hez tartozó csapatok és vonatok is ebben az irányban mentek előre. A hsgfő. végre az esti órákban közbelépett és a Morava I-nek Iverak—Obrez üldözési irányt jelölte ki. Midőn a III. hsg. éle zv. 238 Grncarahoz közeledett, a Morava I. csapatait már ott találta és mivel a 42. h. ho., a XIII. hdt. utóvéde, Krajisnici —Vocnjak— Klupei vonalában sikeresen védekezett,¹ az előrehaladás fölötté lassú volt. A Drina I. elővédé elindult a Δ 383-ról (Cikotetől délre) és csak d. u. 5^h30'-kor érkezett Z 256-hoz; a zöme pedig -φ- 261-et érte el. A Drina II. is csak este jutott el a ☉ 317-hez. A két Drina ho. nem találkozott ellenséggel és a ☉ 261 ☉ 317 magaslatokon éjjelezett. A Morava II. főerejével Sanac Δ 835—Bestica—Krupanjnál maradt és az ellenség üldözésére egy zlj.-at küldött Zvornik irányában előre.

A II. hsg. mai napra úgy intézkedett, hogy a lov. ho. a kombinált ho. jobboldalát Cokesina—Prnjavor vonalában védelmezze, hogy a kombinált ho. foglalja el Ljesnicat, a Morava I. ho. Loznicat és Smrdan-barat, míg a Timok I. gyülekezzen a jarebicei templomnál és innét induljon Mrovskaba. A Morava I. jobboszlopával ☉ 314—Runjani —

¹ A 42. ho.-nak a XIII. hdt.-től parancsa volt, hogy délelőtt 9 órakor, mint utóvéd, Loznica Han Palatornál kelljen át a Drinán. A ho. összes tüzérségét — szintén parancs folytán — már korán reggel a Drina balpartjára küldte, tehát mint utóvéd, tüzérség nélkül harcolt. Midőn 9 órakor élével Loznicara érkezett, a XIII. hdt. legnagyobb része még a Drina jobbpartján állott. A ho. parság saját kezdeményezéséből Visszafordult, újból kelet felé menetelt és megszállotta az átkelési pontot uraló magaslatokat, s ezeket meg is tartotta.

Loznica irányában, baloszlopával Jarebicetől a loznicai úton ment előre Loznicára. Az ellenség, melynek erejét hat gyalogezredre és három ütegre becsülték, reggel 8^b-tól elkeveredett ellenállást fejtett ki egészen este 6^h-ig. A ho. este ☉ 145—Klupei—Ploca vonaláig jutott előre. A kombinált ho. Gogino brdon, a Cer pl. nyugati és délnyugati lejtjén maradt, a Prnjavor és a Jadar torkolata közti területet megtisztította az ellenségtől és előőrseit a Drináig küldte előre. A lov. ho. egy dandárral Prnjavor—Tijaca, egy dandárral Cokesinatól nyugatra fekvő irányban nyomult előre, elérte a Drinát és itt éjjelezett.

A III. és a II. hadsereggel szemben álló ellenség visszavonult a Drina balpartjára, ezzel az 5. hadsereg betörése vissza volt verve.

Az I hsg. parancsnoka Bojovic tbk. a mai napra a Vk. Bosnjakról úgy intézkedett, hogy a Sumadia I. a Mlakva p. és Zablace közti állásaiból, valamint Knjavianánál álló különítményével támadjon arcban, a Timok II. pedig a ☉ 210—Slatina—Vranjan át az ellenség balszárnyát karolja át. A hsg. tüzérségének támogatnia kellett ezt a támadást a Visnja és a Mlaka p. között fekvő állásából. A támadás kezdete reggel 6^h volt. Midőn azonban a hsg.-parnok a Sumadia I. jelentését megkapta, mely szerint az ellenség északi irányban visszavonult, parancsát módosította: a Sumadia I. támadja meg Sabacot délről, a Timok II. pedig északnyugatról. A két ho. között a határ: a Varna—sabaci út.

A Sumadia I. három oszlopban Misar, Pricinovic, Jevremovacon át reggel 6^h-kor kezdte meg az előnyomulást, majd ezt Kormán, Ml. Vranjska, Jevremovactól délre beszüntette, mert nem akarta gyalogságát a hatásos ellenséges tűznek kiszolgáltatni. A hsg.-parnok a megállított baloszlophoz érkezvén, ezt személyesen megindította. Délután 3^b-kor a Jevremovacon előnyomuló baloszlop jelentette, hogy elővédjével a városhoz közeledik, a Timok II-vel érintkezésben van és hogy a Száva balpartjáról újabb ellenséges erők vannak átkelőfélben. Hadziczredes Jevremovacon újból megállította a baloszlopot, egy zlj.-at hagyván Sabac előtt. Az ellenség újabb erőkkel megerősítve támadásba ment át és este 6^h-ig a baloszlopot Jevremovactól délre nyomta vissza. A hsg.-parnok megtudván ezt, meghagyta a Sumadia I-nek, hogy az elért állásokat tartsa meg, a ho.-parnok azonban éjjel mégis visszavonult a -φ- 115 magaslatra, mert ezt az állást jobbnak tartotta.

A Timok II. (összesen 6500 puska és 24 ágyú) jobboszlopa a Varna — sabaci úttól nyomult előre, de az ellenség, a Sumadia I. baloszlopával együtt, visszaverte déli irányba. A késő esti órákban azonban ismét előrement és Sabactól délnyugatra kb. 1000 lépésnyire állt meg. A ho. baloszlopa Maovin át megközelítette a város nyugati részét, de a városból erős tüzet kapott és ezért a város szegélyétől kb. 1000 lépésnyi távolságban megállott és éjjelezett.

Augusztus 22.

Az ellenség elűzése után a ho.-kat rendezték, a kötelékeket kiegészítették, a zsákmányolt felszerelést és hadianyagot a csapatok szükségleteinek fedezésére és kiegészítésére fordították.

A III. hsg.-nél a Drina I. a Δ 238 — Smrdanbara vonaltól délre, a Drina II. ettől a vonaltól északra biztosította a határt.

A hfp. intézkedett, hogy a Morava I. VIII/24-én Tekerisnél legyen; a Timok I-et Mrovskaról Valjevóra irányította.

Az I. hsg.-nél a Sumadia I. Kormán \odot 115, előcsapataival Misar — MI. Vranjska vonalában, a tartalékokkal Cerovacnál éjjelezett. A hsgp. intézkedése értelmében az összes tüzérség számára olyan állásokat kellett keresni, melyekből Sabacot jól lehet löni. Ez eltartott délig. A Timok II. folytatta lassú előnyomulását Sabac ellen, de az ellenség is előnyomult, mire a gyenge ho. a Sumadia I. balszárnyával egyvonalba vonult vissza. Midőn időközben az orosz gyorstüzelő gyalogsági puskákkal felszerelt 13. gy. ezred Ubtól beérkezett, a Timok II. ismét megkezdte az előnyomulást, mire az ellenség d. u. 2^h-kor visszament Sabacba; a ho. pedig Jevremovacig jutott előre. Itt megkapta a hsgp. intézkedését, hogy az elért állásokban álljon meg, tovább ne nyomuljon előre, mivel Sabacot először erős tüzérségi tüzrel fogják elárasztani.

A hsg.-parnok, aki Jevremovactól délre megsebesült, de a parságot továbbra is megtartotta, a Sabac elleni támadás egységes vezetéséből a Sumadia I. és Timok II-ből megalakította a kombinált hadtestet, és annak parancsnokául Aracic tbk.-ot, a Timok II. parancsnokát nevezte ki.

Augusztus 23.

Mivel a Sabac körüli helyzet még nem volt tisztázva, a hfp. intézkedett, hogy a Timok I. Valjevóráról VIII/24-én Koceljevón át Vc. Bosnjakra menjen, ahol az I. hsgp. rendelkezésére fog állani.

E napon Vranjskan haditanács volt, melyen Sabac megvívásának módozatát beszéltek meg. Ennek alapján a kombinált hsg.-parság úgy intézkedett, hogy a Sumadia I. Misar — a Pricinovictól nyugatra folyó patakig — a Timok II., a Sumadia I. két gy. ezredével megerősítve, ettől a pataktól Jevremovacon át a Kamicak patakig húzódó vonalban álljon meg; az egész tüzérség kezdje meg Sabac, a hadihidak és az ellenség ellen a tüzelést.

Sabac lövetése a Sumadia I-nél 6^h30'-kor, a Timok II-nél 10^h-kor kezdődött. Nemsokára kifejlődött a gyalogsági harc is, mert az ellenség — újonnan harcbavetett erőkkel — ismét megkezdte a támadást, mely egész nap tartott és különösen d. u. 5^h-kor Jevremovac ellen igen heves volt. Az összes tartalékok harcbavetésével sikerült az ellenség tárnadását mindenütt visszaverni, de a harc egész éjjel folyt.

Augusztus 24.

Az I. hsg.-nél a tüzérség reggel ismét megkezdte Sabacra a tüzelést, de az előre küldött járőrök már del. 10^h25'-kor jelentették, hogy Sabacon nincs ellenség, mire a kombinált hdt. parnoka déli 12^h-kor elrendelte, hogy a gyalogság Misar.v-Jevremovac — Kamicak p. vonalából kezdje meg az előnyomulást és d. u. 3^h-kor Sabac ismét a szerbek kezében volt. Az ellenség a Száva balpartjára vonult vissza.

A rend fenntartása végett egy gy. ezred Sabacban maradt; a Sumadia I. biztosította a Béla reka és a Dobrava p. közötti területet, a Timok H-t Maovi —Bogosavac —Jevremovac vonalába rendelték.

A Jadarmenti csata eredménye.

A hadizsákmányból és a veszteségekből megállapítható, milyen nagy elkeseredéssel és kitartással vívták meg ezt a csatát mindkét részről.

A hfp.-nál összegyűjtött foglyok száma 1500 fő volt; a hadizsákmány a következőkből állott: 43 tábori ágyú, 5 tábori tarack, 86 lövészereszközi, 3 tábori kórház, 1 egészségügyi intézet, 7 tábori konyha, számtalan fegyver. Ezekon kívül a hadműveletek folyamán a szerbek a kezükbe került hadianyagot mindjárt a helyszínen felhasználták. A zsákmány tehát a fentinel jóval nagyobb volt.

A szerbek veszteségei. I. hsg.: elesett tiszt 8, legény 339; megsebesült tiszt 21, legény 1876; eltűnt tiszt 2, legény 565; összesen: 31 tiszt, 2780 legény.

2. hsg.: elesett tiszt 26, legény 1047; megsebesült tiszt 122, legény 6014; eltűnt tiszt 2, legény 1257; összesen 150 tiszt, 8318 legény.

III. hsg.: elesett tiszt 16, legény 426; megsebesült tiszt 26, legény 2549, eltűnt tiszt 7, legény 625; összesen 59 tiszt, 3600 legény.

Összesen: 240 tiszt, 14.698 legény.

(Az ellenség vesztesége kb. 30.000 emberre becsülhető.)

Elhasznált lövészer:

I. hsg.-nél: gyalogsági 1,100.000 töltény, tüzérségi 5000 töltény;

II. hsg.-nél gyalogsági 3,000.000 töltény, tüzérségi 12.000 töltény;

III. hsg.-nél: gyalogsági 1,300.000 töltény, tüzérségi 12.000 töltény.

Összesen: gyalogsági 5,400.000 töltény, tüzérségi 29.000 töltény.

(Az ellenség lövészer mennyiség elhasználásának megállapítására támpontok nem állnak rendelkezésre.)

Általános áttekintés és észrevételek a Jadar-folyómenti csatához.

A Jadar-folyó menti csatában résztvettek a monarchia részéről az 5. hsg. és a 2. hsg. részei, összesen kb. 9 és $\frac{1}{2}$ ho., erős tüzérséggel és kifogástalan felszereléssel. A 2. hsg. csak fokozatosan — erőteljes támadó szándék nélkül — kelt át a Száván és az 5. hsg.-gel való együttműködésről szó sem volt.

A szerbek a Drinán átkelt erőkkel szemben a III. és a II. hsg.-gel, összesen 6 gyalog és 1 lov. ho.-val harcoltak. Ha az I. hsg.-et is ide vesszük — amely eleinte mint hadászati tartalék szerepelt, később pedig a szükséghez képest alkalmazták — akkor összesen 9 ho. állt szemben a monarchia csapataival.

A Sabac-, Cer-, Iverak-, Zavlaka-, Krupanj- (később Proszop)-on át húzódó arcvonal kb. 60 km, tehát az erőviszonyokhoz képest túlságosan hosszú volt. A jobbszárnyak jó támpontja volt a Száva; a balszárny Zvornik—Lijubarja felől veszélyeztetve volt.

A szerbek csataterve: az ellenséget a III. hsg.-gel Valjevo irányában való előnyomulásában mennél hosszabb ideig feltartóztatni; a II. hsg.-gel — mint legerősebb csoporttal — az arcvonalát áttörni és a Jadar-völgyében előnyomuló ellenség baloldala és háta ellen döntő csapást mérni; az I. hsg.-gel — mint hadászati tartalékkal — egyelőre Ubnál, minden eshetőségre készen állani.

A fenti terv végrehajtásához mindenképpel biztosítani kellett Sabac felé a jobb és Krupanj —Pecka felé a balszárnyat. A jobbszárny fedezését végezte a Sumadia I. ho., megerősítve a sabaci különítménnyel és a III. hsg.-től ide irányított erősítésekkel (17/1. gy. ezred, 3 üteg, Drina lovasezred), a csata vége felé, midőn a veszély ebből az irányból egyre növekedett, az egész I. hsg.-et is ide irányították; a balszárny védelmét először a III. hsg.-nek saját erejéből kellett végeznie, de mikor ennek a feladatnak már nem tudott eleget tenni, ez a Morava II. ho.-ra háramlott.

A Jadar menti csata bevezető harcaiban (VIII/12—16) csak a III. hsg. vett részt, a II. és az I. hsg. Arangelovac— Lazarevac— Ub irányában mozogtak, ahol rövid időre — míg a helyzet nem tisztázódott — meg is álltak. Mikor már világosan látni lehetett, hogy az ellenség főerejével Ljesnica—Loznicanál, gyengébb erőkkel Sabacnál átkelt, az északi arcvonal többi pontjain pedig semmi sem történik, a hfárság harcba vetette a II. hsg.-et négy hadosztállal, míg az I. hsg.-nek még mindig a hadászati tartalék szerepet szánta. Midőn azután a szárnyak védelme mindinkább szükségessé vált, a hfárság nem elégedett meg félrendsabályokkal, hanem hadászati egységeket alkalmazott erre a célra, sőt Sabacnál a hsg.-parancsnok személyét is latba vetette.

A III. hadsereg működése.

A lefolyt harcokban megállapították, hogy a III. hsg.-gel szemben az ellenséges VIII. és XIII. hdt., a 42. h. gy. ho. és a 11. hegyi dandár állott.

Az ellenség ereje jóval túlhaladta a III. hsg. erejét, amely a sok kikülönítésekkel még jobban gyengült. Az ellenség azonfelül jobb hadászati helyzetben is volt, mert a III. hsg. két szárnyát — Vidojevica és Krupanj elfoglalásával — már a kezdő harcokban sikerült átkarolnia. A későbbi hadműveletek folyamán, midőn a II. hsg. VIII/16 és 17-én Sabac—Cer—Iverak vonalában fejlődött, a III. hsg. jobboldala és háta biztosítva volt, de annak balszárnya és háta Krupanj és Ljubovija felől a legérzékenyebben veszélyeztetve maradt. A III. hsg. hadászati helyzetét tehát a Jadar menti harcok egész tartama alatt igen nehéznek» sőt kritikusként lehet mondani.

Midőn az ellenség a Drinán át, főerejével Ljesnica—Loánica, mellékerejével Zvornik—Ljubovija vonalában támadt, a III. hsg.-re, az a feladat hárult, hogy aránylag gyenge erejével, széles arcvonaltól minél hosszabb ideig tartóztassa fel az ellenség előnyomulását a Jadar-völgyében és Valjevo irányában és pedig mindaddig, míg az általános helyzet kellőképpen nem tisztázódott és míg újabb erők nem érkeznek az ellenség megtámadására. A III. hsg. feladata volt a hfárság részére a helyzet megítéléséhez és az erők új csoportosításához szükséges időt megszerezni.

A Debríe—Sabac—Drina — Ljubovija határ arcvonaltól nagy kiterjedése miatt a III. hsg. főerejét kezdetben hátrább kellett tartani* hogy ez a szükséges irányokban, könnyebben mozoghasson. Az ellenség első támadását a határt védő különítményeknek kellett feltartóztatniuk, melyeknek támogatására a hsg. főerejéből fokozatosan érkeztek be az erősbítések, úgy hogy a hsg.

- a) a Ljesnica — loznici állásokban 10 zlj. és 8 üteggel;
- b) a jarebice—krupanji állásokban 19 zlj. és 9 üteggel;
- c) a zavlakai állásokban 22 zlj. és 12 üteggel harcolt.

A III. hsg.-nek tehát sikerült erélyes magatartásával — noha fokozatosan visszavonult — a losnicai, jarebicei és zavlakai védőszakaszokban az erősebb ellenség támadásait addig feltartóztatni, míg a II. hsg. előrejutott Sabac—Cer—Iverak vonalában fejlődhetett, az I. hsg. pedig Ubnál, mint hadászati tartalék, gyülekezhetett. Ettől a pillanattól kezdve a szerbek helyzete többé nem volt kritikus.

A III. hsg. feladatát eredményesen oldotta meg. Sikerült az ellenjéget Loznicanál több mint két napig feltartóztatnia, VIII/ 16-án a sarebicai állásokban az ellenség támadásait visszavernie és a zavlakai

állításokban VIII/18-án a XIII. hdt. támadó erejét véglegesen megtörnie. Csapatainak magatartása általánosságban igen jó, ellenállása kitartó, és a ho.-oknál a kölcsönös összeköttetés és együttműködés megfelelő volt. (Zavlakánál a Drina I. saját kezdeményezésére segítséget küldött a Drina II-nek Marjanovica-vis visszafoglalására.)

Tekintettel Vidojevica nagy fontosságára (szárnytámpont), talán célszerű lett volna ezt a községet jobban megerősíteni és megszállani. Ezáltal Vidojevica—Trcic—Crni Vrch lett volna az a vonal, melyben az ellenségnek a Jadar-völgyében való előnyomulását meg lehetett volna akadályozni. Vidojevicának gyenge erővel történt megszállása (Ijesnicai különítmény) azt eredményezte, hogy a loznici védővonal elvesztette erős szárnytámpontját és ezzel az egész védővonal ereje magyon meggyengült.

A zavlakai harcokban a III. hsg. jobbszárnya Marjanovica-vis Z³¹⁰-re támaszkodott. Ez tekintettel a terepre és a II. hsg.-gel való összeköttetésre, nem szolgáltatott a jobbszárnyaknak kellő támpontot. Ha az ellenség véletlenül nagyobb erővel támad Straza Zi^{>424} ellen, elválaszthatta volna egymástól a III. és a II. hsg.-et és ezzel további működéséhez igen kedvező helyzetet teremthetett volna.

A III. hsg. üldözése minden nehézség és fáradtság figyelembevételével mellett, igen erélytelen és gyenge volt, és csupán terepszakaszonként (Likodra p.—Cernica torkolata—Miskovac—Grncara) jutott előre, holott a helyzet megkívánta, hogy — mihelyst a hsg. a Likodra p. mentén felzárkózott és rendbejött — az üldözés energikusan és megszakítás nélkül haladjon előre. Óriási eredményeket lehetett volna ez esetben itt elérni! . . .

Végül feltűnő, hogy a hsg. tüzérség (3 tarackos üteg) nem vett részt a harcokban. A hsg. ezt azzal indokolta, hogy ezek az ütegek ökörfogatokkal voltak ellátva, csak igen lassan mozogtak és visszavonulás esetén a rossz utakon nem lehetett volna őket megmenteni; ezenfelül lövészer készletük — 240 lövés tarackonként — kevés volt. Ez igaz volt, de az is bizonyos, hogy a hsg. veresége még nagyobb és súlyosabb következményekkel járt volna.

A II. hadsereg működése.

A II. hsg.-gel szemben, melynek ereje 3 gy. és 1 lov. ho. volt, állott az ellenséges VIII. hdt. és a sabaci harcokban a IV. és IX. hdt. egyes csapatai.

A hsg. arcvonalhossza — Ohrid, Sabac, Iverak — kb. 35 km., azaz túlhosszú volt, annál is inkább, mert a II. hsg.-nek majdnem mindig két arcvonalon kellett küzdenie: nyugatra Cer — Iverak és északra Sabac ellen, mely utóbbi irányból állandóan veszélyeztetve volt.

A II. hsg.-nek feladata volt, hogy azalatt, míg a III. hsg. a Jadar-völgyében az ellenség előnyomulását feltartóztatja, Sabac — Cer — Iverak vonalában gyorsan fejlődjön, az ellenség arcvonalát áttörje, annak oldalát és hátát a legnagyobb eréllyel és erővel megtámadja, az ellenséget megverje és így a II. hsg.-et nehéz helyzetéből megmentse. E cél elérésére mindenekelőtt a sabac—valjevói veszélyezett irányt kellett biztosítani, Sabacot eszerint vissza kellett volna foglalni és megszállani; végső esetben — ha az ellenség Sabac-nál túlerős — izolálni kellett volna megfelelő erővel.

A II. hsg. igen kritikus, szinte döntő helyzetben volt a 15/16-a közti éjszakán, amikor a kombinált ho., amely — mint a II. hsg. első ho.-a — Cer irányában 15-én este meglepetésszerűen egy előre meg nem fontolt éjjeli harcba keveredett. Ez a veszteségteljes harc sorsdöntő következményekkel járhatott volna, nemcsak a II. — akkor gyülekező-félben levő — hsg.-re, hanem az egész nyugati arcvonalra is, ha az ellenség jobban felzárkózik és az elért eredményt felismerve, erélyes támadásba megy át.

Ebbe az éjjeli harcba majdnem az egész kombinált ho. belekeveredett, kivéve az V. létszámfeletti gy. ezredet, amely lemaradt. Itt teljesen hiányzott az egységes magasabb vezetés; a csapattestek egymásután siettek a harcba, egymás támogatására. A kombinált ho. harca és végleges eredménye a Cer magaslaton egyedül a csapatok érdeme. A II. hsg. további működése helyes és megfelelő volt, amennyiben a hsg. áttörte az ellenség arcvonalát az Iverak pl.-án és a Jadar-menti csatában kivívta a szerb győzelmet.

A Sumadia I.-nek Sabac ellen vívott harcai általában erélytelenek és határozatlanok voltak, igaz, hogy az ellenség lényegesen erősebb volt.

Midőn a Sabacnál levő ellenség még aránylag gyenge volt, a II. hsg.-nek erélyes támadással valószínűleg sikerült volna már működésének első napjaiban Sabacot visszafoglalnia. Mivel azonban elszalasztotta a kedvező alkalmat, Sabac bevétele napról-napra nehezebbé vált, mert az ellenség is folyton erősödött, úgyhogy e cél elérésére végül az egész I. hsg.-et is sorompóba kellett állítani.

A hadműveletek alkalmával ennek a hsg.-nek hadosztályainál azonban hiányzott a jó összeköttetés és a kölcsönös támogatás; ezt a VIII/17-én lejátszódó eseményeknél, a Morava I. és a kombinált ho.-nál tapasztalhattuk, amikor a Morava I. visszavonult és a kombinált ho. szárnya védtelen maradt. Ugyanez megtörtént VIII/19-én a Sumadia I. és a lov. ho. között, mikor is a Sumadia I. visszavonult, de erről a lov. ho.-t nem értesítette, úgyhogy ez is kénytelen volt támadását beszüntetni és szintén visszavonulni, mivel a Sumadia I. visszavonulásának következtében — északi szárnya védtelen maradt. Az összeköttetés

és a kölcsönös támogatás hiányára vezethető vissza, hogy a II. hsg. hadműveletei bizonyos mértékben lassúak és eléggé erélytelenek voltak.

Az ellenség üldözése tökéletesen erélytelen volt. Ez különösen szembeötlik a Morava I.-nél, amely a hsgp. közbelépésének dacára is habozó magatartást tanúsított. A kombinált ho.-nál üldözés közben teljesen hiányzott az egyöntetű működés és csak erre vezethető vissza, hogy baloszlopa, amely Ljesnica-völgyében nyomult előre, Vidojevicara jött, míg a jobboszlopa, melynek a háton kellett menetelnie Kosanin grad-nál volt. Ez az erélytelenség és lanyhaság időt és alkalmat adott az ellenségnek, hogy megmeneküljön igen veszedelmes helyzetéből. (A fronton teljes eredménytelenség, a rosszul élelmezett csapatok fáradtsága és kimerültsége, háta mögött a Drina elégtelen hidakkal).

Ha az üldözés erélyes s gyors lett volna, akkor a Monarchia hsg.-e, a Drinánál katasztrofális vereséget szenved és ebben az esetben a Jadarmenti csata eredménye természetesen egész más lett volna. A II. hsg. elégtelen felszerelése, különösen a fegyverzet hiánya, hátrányosan befolyásolta a hadműveleteket.

Az I. hadsereg működése.

A Sabac körüli harcok eredménnyel végződtek.

Az I. hsg.-gel szemben a 29., 31. és 32. hadosztályok harcoltak. A Monarchia hadereje itt eszerint erősebb volt, mivel Szerbia részéről csak a Sumadia I. és a Timok II. (ez összesen 62.000 puskával) álltak Sabac-nál. A Timok II. részére ép a harcok alatt érkeztek meg Oroszországból a Dunán az orosz gyorstüzelő fegyverek és csapatok. Azokat, akik eddig az 1880. m. Mauser Roka-fegyverrel voltak felszerelve, most orosz fegyverekkel látták el. A csapatok ismeretlen új fegyvereikkel, zászlóaljanként érkeztek Ubból a harctérre, ahol a szükséghez képest dobták őket harcba, miáltal a kötelékek természetesen összekeveredtek. A Timok II.-nek új fegyverekkel való felszerelése csak Sabac bevétele után fejeződött be. Kétségtelen, hogy ezek a hadműveleteknek gyors és eredményes végrehajtását hátrányosan befolyásolták.

De mindezt tudva és figyelembe véve, meg kell említeni, hogy itt is hiányzott a két ho. közt az együttműködés és a kölcsönös támogatás. A Sumadia I. visszavonult anélkül, hogy a Timok I.-et erről értesítette volna. Így megtörtént, hogy utóbbi VIII/21-én egész nap és a 21-ről 22-re virradó éjjelen egyedül maradt. Ez igen kellemetlen következményekkel járhatott volna. A Timok II. csak VIII/22-én reggel értesült, hogy a szomszédja visszament.

Az I. hsg. a felsorolt nehézségek dacára is eredményesen oldotta meg feladatát. Igaz, hogy ez az általános helyzetenél fogva (a cs. és kir.

5. hsg. eredménytelen támadása és visszavonulása) nem volt túlságosan nehéz. És mégis valóság, hogy támadása elég lassú és határozatlan volt, hiszen a es. és kir. 2. hsg. csapatai minden nagyobb kudarc nélkül visszatérhettek a Száva balpartjára.

Hogy a hadtest alakítása szükséges volt-e, mivel a szerbek ezt a köteléket eddig egyáltalán nem ismerték: felfogás dolga.

Általános észleletek az ellenség magatartásáról a csata folyamán.

Az ellenség általában tüzérségi előkészítés nélkül hajtotta végre támadásait és a tüzérség általános támogatásának hiányát a gyalogság nagy veszteségekkel fizette meg.

A gyalogság és tüzérség között hiányzott az összeköttetés. Különösen kezdetben, de a csata folyamán is látni lehetett egyes szakaszokat, sőt századokat, géppuskásosztásokat és ütegeket is, melyek egész alakot mutatva, fedezékek kihasználása nélkül mozogtak a harctéren. Ez a harcszerűtlen viselkedés természetesen sok veszteséget okozott.

Az ellenség az üldözést csak tűzzel hajtotta végre. Ott, hol a működés eredményes volt, rendszerint maga is ki volt merülve és nemcsak hogy csapatokkal nem üldözte ellenfelét, de előfordultak olyan esetek is, hogy midőn a szerbek éjjel visszavonultak, ő maga is visszament.

Az ellenséges gyalogság bátor és áldozatkész volt, de hiányzott a haditapasztalata, amit elsősorban a tisztikarnál lehetett észrevenni.

* * *

A szerbek megnyerték ugyan a csatát, de nem használták ezt ki mert a Szávánál és a Drinánál megállottak. Igaz, hogy ez katonails g é politikailag egyaránt indokolt volt.

Indokolt volt katonailag pedig azért, mert sem a szükséges hadianyaggal, sem kellőképen kiképzett hidászokkal nem rendelkeztek. A hsg. hiányos felszerelése és az utánszállítás — Boszniába való betörés esetén, az őszi esőzések következtében rossz állapotban lévő utak miatt — biztosan csütörtököt mondott volna. Az 1914 évi őszi hadműveletek alkalmával legnagyobb kárunkra magunk is tapasztalhattuk ennek a vállalkozásnak rendkívüli nehézségeit. És végül nem szabad szem előtt téveszteni, hogy az északi arcvonal még mindig ki volt téve esetleges támadás soknak.

Politikailag indokolt volt a megállás azért, mert Románia magatartása — semlegességének kinyilatkoztatása dacára — ingadozó volt, viszont Bulgária csak az alkalmas pillanatra várt, hogy Macedóniába betörhessen. Albánia pedig (Zjuma, Maca és Debra) Isa Boljetinac alatt máris gyülekeztette haderejét Szerbia ellen.

Az elért katonai és politikai eredmény egyaránt nagy volt. Szerbia magatartásával igen jó benyomást gyakorolt meglévő és leendő szövetségeseire; az ellenség pedig becsülni kezdte Szerbiát. A siker nagyon erősítette a hadsereg önértetét és növelte bizalmát; reményt és erőt oltott belé a jövőre nézve.

Az uzicei hadsereg működése, a háború kitörésétől augusztus 23-ig.

Az uzicei hsg. összeállítását, erejét és elosztását, haditervszerinti szerepét, valamint a parancsnoklási viszonyokat a «Jadar-menti csata» megfelelő fejezetében már ismertettem.

A Sumadia II. három oszlopban nyomult Sarganról Visegrád ellen és VIII/16-án az északi oszlop Stari Brodnál a 10. h. dd.-ra, a közép-oszlop Visegrádnál az 1. ho.-ra bukkant. Az egész napon át tartó harc eredménytelen maradt. A Sumadia II. támadásában megállítva, az elfoglalt harcállásokban éjjelezett; a baloszlop Suha goraig jutott előre. A zlatibori portyázó századok és az uzicei dd. egy zlj.-a Bajina Bastanál átkeltek a Drinán és Z[^] 829 Gradinanál megálltak. A limi különítmény Vk. Vardan állt és itt értesült a XVI. hdt.-nek Gorazdan és Focan át való előnyomulásáról.

VIII/17-én a Sumadia II. támadni akart, de szándékában megelőzte az ellenség, igaz ugyan, hogy minden nagyobb eredmény nélkül, mert a szerbek állásaikat kivétel nélkül — mindenütt megtartották. Az uzicei dd.-nak Gradinanál levő zászlóalja és az ugyancsak itt álló zlatibori portyázó századok a nagyobb erejű ellenség nyomásának engedve, visszavonultak a Drina jobbpartjára. A Priboj —Cajetina —uzicei irány védelmére Cajetinából két zlj.-t irányítottak Pribojra, s ezeket a limi különítmény alá rendelték. A plevljei ho. teljesen szétverve, Plevljere igyekezett.

VIII/18-án a Sumadia II.-nél csak tüzérségi harcok voltak. Mivel a plevljei ho. teljesen meg volt verve és visszavonult, a limi különítmény — melynek déli oldala ezáltal teljesen védtelen volt — parancsot kapott, hogy Pribojra vonuljon vissza. A Növi pazari kiegészítő kerület parancsnoka 2000 katonaköteles polgári ruhás emberrel és 5 Denange-ágyúval, sietve megszállotta a sienicai állásokat. Az uzicei dd. megállapította, hogy Bacevcitől északra egy ellenséges különítmény (12. h. dd.) áll. A plevljei ho. Prijepoljenél gyülekezett.

VIII/19-én a Sumadia II.-nél nem történt semmi nevezetes. A limi különítmény Vk. Varadn volt és várt az alkalomra, hogy a Rudo — Uvac—Priboj felé előnyomuló ellenség baloldalát megtámadhassa. A Bacevcinél megfigyelt 12. h. dd. ott állva maradt.

VIII/20-án az ellenség (az egész XV. hdt.-tel) a Gostiljától Panosig

terjedő vonalban, túlnyomó erővel támadta meg a Sumadia. II. jobbszárnyát és közepét. Az összes rendelkezésre álló erők latbavetésével sikerült ugyan az este 7 órakor elcsendesülő ütközetben az ellenség támadását megállítani, de célszerűtlen lett volna a túlnyomó erővel szemben az állásokat továbbra is tartani. Azért a ho. VIII/20-ról 21-re virradó éjjelen Milosevac — Sargan vonalába vonult vissza. Az ellenség nem üldözte. A limi különítmény kitért a XVI. hdt. nyomása elől és Vk. Vardaról visszavonult Cigla—Ljuljas—Crni vrch vonalába, hogy innen a Cajetina—uzicei vonalat védelmezhesse.

Az ellenséges 12. h. dd. átkelt a Drina balpartjára.

VIII/21-én Sumadia II. megerősítette Milosevac —Sargan —Prope-
liste vonalát; az ellenség egész nap a Gostiljan és az attól délre fekvő
vonalban visszahagyott utóvéddel harcolt. Délután az utóvéd is
Milosevacra vonult vissza, az ellenség pedig Janjac —Gostilja —Karaula —
Zapoljska— Karaula— Stolac—Orlinja vonaláig nyomult előre. A limi
különítmény Cigla Kar—Ljuljas—Orlic—Crni vrch. vonalát védte; az
uzicei dd., miután a 12. h. dd. Boszniába elvonult, elfoglalta régi állásait.

VIII/22-én a Sumadia II.-nél és az uzicei -dd.-nál a helyzet vál-
tozatlan. A limi különítmény kénytelen volt az ellenség nyomásának
engedni és Liska—Tormik vonalába visszavonulni, de az ellenség nem
üldözte a csapatokat.

A hfp. az ellenség további előnyomulásának megakadályozására
egy-egy harmadik vonalbeli ezredet és egy Debange úteget irányított
Nisből Uzicere és Rokin brdora, valamint Ljenicebe.

VIII/23-án az uzicei dandár a ljuboviai különítménnyel Bajina
Bastánál helyreállította az összeköttetést. A Sumadia II.-vel szemben
az ellenség a Kar. Stolac—Vardiste vonalát tartotta. A Prijepoljenél
levő ellenség (8. h. dd.) bevonult Növi városba, de a következő napok-
ban önként Foca—Gorazde vonalába vonult vissza.

Ezekben a harcokban az uzicei hsg. vesztesége a következő volt:

elcsesett 4 tiszt, 202 legény; megsebesült 15 tiszt, 886 legény; el-
tűnt — tiszt, 220 legény; összesen 19 tiszt, 1308 legény.

Elhasznált lövészer: fegyvertöltény: 1,200.000, tüzérségi lövedék:
5.700.

Az uzicei hsg. feladata a kis területen való támadás volt. Visegrád
tervezett elfoglalásával és a felső Drinan való megjelenésével, ezen a
területen minél nagyobb erejű ellenséget kellett lekötnie, hogy az ellen-
ség — főerejének (az 5. hsg.-nek, mely most vívta a döntő csatát)
támogatására — semmit el ne vonhasson. Ezt a feladatot természetesen
csak a legvakmerőbb támadó fellépéssel lehetett megoldani. Támadásá-
val egyidejűleg védte a Visegrád— Mokragora— uzicei fontos irányt is.

Az uzicei hsg. támadása — harcászati szempontból Ítéelve — nem

sikerült, mert az egész XV. és XVI. hdt. nagy része, azaz majdnem az egész 6. hsg. harcolt ellene. Hadászati szempontból azonban ez a hsg. — támadó fellépésével — a fentemlített feladatát teljesen megoldotta.

A két fél előkészületei a további hadműveletekre.

A monarchia hadseregeinek új csoportosítása.

Midón a cs. és kir. 5. hsg. a Drina balpartjára, a cs. és kir. 2. hsg. a Száva balpartjára visszavonult, a cs. és kir. 6. hsg. Uzice irányában való előnyomulását beszüntette: a Balkán haderőt újra csoportosították. A haderő IX/15-én a következő képet mutatta:

a) a Szerémségben báró Lütgendorf altbgy. parancsnoksága alatt állott: Zimonymál a 14. gy. dd. és a nehéz tüzérség, az önálló 29. gy. ho. Sabacnál és Mitrovicával szemben, a 107. npf. dd. biztosította közvetlenül a határt. Ide tartozott még a Duna-hajóraj.

b) Az 5. hsg.: VIII. hdt. és a 104. npf. dd. Ráca, a XIII. hdt. Bjelina körül.

c) A 6. hsg.: XV. hdt.; feladata Zvorniktól délre a Novo Selo — Batartól délnyugatra fekvő Glavicice vonalat védeni. Ide tartozott még a 13. gy. dd. Loznicával szemben, a 48. gy. ho. (10., 11., 12. h. dd.) Zvorniknál, a 40. h. gy. ho. két menetezreddel megerősítve, a 48. gy. ho. mögött áll.

XVI. hdt. megerősítve a 109. npf. gy. dd.-ral Vlasenica és Srebrnicanál. Ez Novo Seltől Slapig; az 1. gy. ho. (7., 8. és 9. h. dd.) pedig Stari brodtól Focaig biztosította a Drinát.

A szerb hadseregről Potiorek tbszgy. a következő képet alkotta magának: 3—3 ho. van a Macvaban és Loznica—Ljesnica—Zavlaka területén, 1 ho. Krupanjnál, 2 ho. Valjevonál, 2 ho. Obrenovacnál, 1 ho. Uzicenél.

A szerb hadsereg új csoportosítása IX/2-án.

1. I. hsg.: A Sumadia I. Sabac körül, Vladimirci Duna I. Obrenovac, lov. ho. Sabac körül.

Feladata: A Sumadia I. és a lov. ho. Sabacnál gyülekeznek és átkel a Száván, a Duna I. és az obrenovaci különítmény helyükön maradnak.

2. II. hsg.: A Morava I. Crnabara—Badovinci, a kombinált ho. Badovincitől délre — Novo Seloig, Bogatic a Timok I. Duvaniste — Lipolist, a Timok II. Bel otic—Dublje.

Feladata: Biztosítani a Drinát, torkolatától Lje&uacaron északi szegélyéig.

3. III. hsg.: a Drina I. Ljesnica és ettől délre Brezjak, a Drina II. Loznica és attól délre, a Morava II. Krupanj.

Feladata: Biztosítani a Drinát Ljesnicától Zvornik-ig.

4. Uzicei hsg.: Kremna.

Feladata: Mokra gora-tól a montenegrói —pléviyei csoporttal együtt-működve, Visegrád ellen támadni.

5. Granicevski különítmény: Pozarevacnál.

A montenegrói hadsereg csoportosítása.

1. Lovceni különítmény: Bojana—Vukovica, 6750 ember,
2. hercegovinai különítmény: Vukovica —Piva, 9000 ember,
3. ramovikai különítmény: mint összekötő csoport, 1400 ember,
4. ó-szerbiai különítmény: Albániával szemben, 7000 ember,
5. Gusinje helyőrsége: 1370 ember,
6. Rozany helyőrsége: 200 ember,
7. Sandzak helyőrsége: Novi-pazari dd. Plevlje és Pevceva glava között 14.600 ember,
8. drinai különítmény: 6200 ember.

Midőn a szerbeknek sikerült a Monarchia csapatait Szerbiából kiszorítani, az orosz hsgf. azzal a követeléssel állott elő, hogy most Szerbia intézzen támadást a Monarchia ellen. Ezt a követelést azzal indokolták, hogy a Monarchia seregeinek tetemes részét a szerb harctérről Galíciába szállította és így erősen megapadt hadseregével, aligha tud ellenállani a szerbek támadásának.

Az általános viszonyok azonban nem kedveztek. Albániában Boljetinac Izo hadsereget gyűjtött, hogy ezzel szerb területre törjön be; Bulgária is csak az alkalmas pillanatra várt, hogy megbosszulhassa az 1913. évi breganicai vereséget. Dél-Szerbiában is vissza kellett tartani egy bizonyos erőt.

És mégis a szerb hsgf. — amint egy kissé rendezte hadseregét — az oroszok követelésének legalább részben eleget akart tenni s az uzicei hsg.-gel és az I. hsg.-gel megkezdte a támadást.

Az uzicei hadsereg támadása Visegrád ellen.

VIII/28-án este az uzicei hsg.-nél a helyzet következő volt:

a) Az uzicei dd. a Drina jobbpartján állt és pedig a Tresnjica p.-tól Kar. Derventaig; vele szemben teljes csend volt.

b) a Sumadia II. Orlinja Z[^] 972—Panos—Trsevina—Pozdercicivel szemben.

c) a Limi különítmény Vk. Varda—Ravno brdo —Ustibarska p. vonalában; arcvonala előtt alig volt ellenség.

Az uzicei hsg. VIII/28-án a hsgf. parancsától parancsot kapott,

hogy készítsen mindent elő a Visegrád elleni támadás megismétlésére; a támadás megkezdésének időpontját később közlik.

Ennek alapján VIII/30-án Bozanovic tbk. így intézkedett:

a) Az uzicei dd. állva marad,
 b) a Sumadia II. feladata: egy ezreddel és egy üteggel megerősíteni Vk. Stolac—Kar, Dikava—Gostilja, egy zlj.-jal és egy üteggel Orlinja—Kar. Stolac vonalát. A ho. Milosevac —Sargan — Prepelistenél gyülekezik.

c) a limi különítmény feladata: VIII/31-én Vk. Varda—Ravno brdo vonalából előnyomulni, megerősíteni Vihra— Varda vonalát és Suha gora—Buják pl. irányában felderíteni. Erejének egy részével, az ibari ho. kiegészítő csapataival Zisic ezr. parsága alatt, aki ekkor Prije-poljeban volt, Timor— Zabrdje—Javocje vonalában előnyomulva, Vjetrenik—Goles—Vucevica pl. vonalát megszállani és megerősíteni.

d) Vukotic szerdár—sandzaki—montenegrói erők parancsnoka — e napon jobbszárnyával Metalka és Gradina, balszárnyával Celebic — Rovac irányában felderítést végez.

IX. 3. Az uzicei hsg. helyzete:

a) Az uzicei dd. (9—0—2) p. Tresnjica—Rogacica—Bajina Basta—Kar. Derventa,

b) a Sumadia II. (16-3-5) Vk. Stolac Z 1673-Stolac 1197-Orlinje vonalában,

c) a limi különítmény jobboszloppal (14—0—2) Vihra—Vardanái, feladata Suha gora-t elfoglalni; baloszloppal (4½—0—1) Vjetrenik-nél, feladata Goles—Vucevica pl.-t elfoglalni; az utóbbi Golesnél harcba keveredett egy kb. egy zlj. erejű ellenséggel, melyet visszanyomott.

IX/15. a Sumadia II. három oszloppal támadta meg ^ 979 Panost és a délutáni órákban harc nélkül el is foglalta. A limi különítmény is előre jutott.

Az uzicei hsg. elérte Babina gora—Panoš—Suha gora— Viogor Z 1375 vonalát; járőrei a Drináig nem találkoztak ellenséggel. A montenegróiak Golo brdo—Zlatorog—Humicig jutottak előre.

IX/6. Mely napon, mint ezt későbbben látni fogjuk — a Száván való átkelés történt — a szerbek megerősítették az előző napon megszállott állásaikat.

IX/8. Az uzicei hsg.-nél nem történt fontosabb esemény. Az ellenség a Szerémségbe való betörésnek ellensúlyozására újabb támadást intézett az alsó Drinán át.

IX/9. A szerb hsgfparság intézkedése szerint az uzicei hsg.-nek 10 zlj.-at és 1 üteget át kellett adnia a III. hsg.-nek Valjevoba.

Emiatt be kellett szüntetni a Visegrád megtámadására folyó elő-

készületeket; így az uzicei hsg. feladata ismét a védelem volt, s csupán az elfoglalt állások megtartásában merült ki.

IX/11. A montenegrói Sandzak hsgparság. Focanál átkelt a Drinán, az ellenség Ralinovik felé vonult előle vissza.

IX/13. Hírszerzés céljából tüzérségi tűzben a szerb hírszerzőkülönítmények az egész vonalon átkeltek a Drinán és pedig:

a) Az uzicei dd.-től egy zlj. és egy portyázó szd. Bajina Bastanál, ez Gradina-ig jutott előre.

b) a Sumadia II. Visegrádnál a Drina jobbpartjáiig jutott el, ahol azt a parancsot kapta, hogy még az éjjel foglalja el a Drina-hidat, Stari brod-nál keljen át a Drinán és Han Semecnél támadja meg az ellenség baloldalát,

c) a limi különítmény jobboszlopa Miriloviénál állt, középszlopa a Lim torkolatánál, baloszlopa Medjedjaig, az ibari különítmény pedig Ustipracaig jutott előre.

IX/14. Az uzicei dd.-től átkelt még egy zlj. a Drinán és az előző napon ideérkezett csapatokkal karöltve, az ellenséges 9. npf. hadtápdandárt Osmace irányában szorította vissza.

A Sumadia II.-nél megállapították, hogy az ellenség az éjjel a visegrádi fahidat felgyújtotta, a kőhidat pedig felrobbantotta. A Visegrádnál megkísérelt átkelés a hatásos ellenséges tűzben nem sikerült. A technikai eszközök elégtelensége miatt Stari Brodnál is csak 2 szakasz gyalogság kelhetett át.

A limi különítmény átkelési kísérletei szintén nem sikerültek és pedig szintén a technikai eszközök hiánya miatt. Az ibari különítmény ezredének azonban Ustipracanál sikerült átkelnie.

A további hadműveleteket a főharctéren lejátszódott eseményekkel együtt tárgyaljuk.

A szerb hadsereg betörése a Szerémségbe.

1914. IX/16. - IX/13-ig.

A szerb hsgfarság elhatározta, hogy betör a Szerémségbe s a végrehajtással az I. hsgparságot bízta meg azzal az utasítással, hogy IX/5. és 6-ika közt Kupinovo tájékán keljen át a Száván. Az átkelés támogatására meghagyták a II. hsg.-nek, hogy a Timok I. a IX/5— 6-a közti éjjelen éjfélkor Mitrovicanál keljen át a Száván, s foglalja el a szerémségi Mitrovicát.

IX/8. Az I. hsgparság intézkedése szerint a Sumadia I. ho.-nak Podgoricka ada-nál, Ml. Kupinovonál és Novo Selonál éjjel 1 óraker kellett átkelni a Száván; az utóbbi helységnél hidat kellett verni. A Duna I. ho.-nak tüntetnie kellett Novo Selo és Skela között, főerejével pedig

a Sumadia I. után a hídon átkelni, ezután ugyancsak a hídon lov. ho.-nak kellett átkelnie és Grabovcin át északnyugati irányban felderítenie. A fenti gy. hadosztályokat és az obrenovaci különítmény lovasságát egyesítették és ez, mint hadsereglovasság hivatva volt, Surcinon át északkeleti irányban felderítést végezni. Az obrenovaci különítménynek, mint hadseregtartaléknak, Obrez —Kupinovonál kellett gyülekeznie.

A Duna I. Usee és Skela között egy-egy ezreddel pontonokon átkelt a Száván, megtámadta Kupinovo-t és miután zömével is átkelt a Novo Selonál vert hídon a Száván, este Progar—Asanja—Kupinovo területén éj jelezett.

A Sumadia I. intézkedésszerűleg három helyen kelt át a Száván és miután a 32. npf. gy. ezrednek kb. egy zlj.-át visszaszorította, Marica salas—Suhi gaj—Vitojevci vonalát érte el.

A lov. ho. d. u. 5. órákor, a hadsereglovasság d. u. 6 órákor keltek át a Novo seloi hídon, előbbi zömével Obreznél, utóbbi pedig Kupinovonál éj jelezett. A felderítő osztagok az ellenséggel érintkezésbe kerültek.

A II. hsg.-nél a Timok I., melynek feladata volt, hogy elfoglalja Mitrovicát, IX/5-én Lipolistnál laktáborozott. Ereje: 17.500 orosz fegyverrel ellátott gyalogos, 24 löveg, 20 ϕ ; összesen 25.000 ember. A gyalogság, új fegyverét nem ismerte, a hadihídanyag rossz állapotban és elégtelen volt. Kondié tbk. 5-én reggel Bogatice-n kapta meg az átkelési parancsot és d. e. 10 órákor kiadta a szükséges intézkedéseket a ho.-nak Glusci—Nocaj-ra való útbaindítására. A Timok I. csapatai 11 órákor indultak el és 30 km.-nyi menet után — késő éjjel — fáradtan érkeztek meg Glusciba. A ho. parnok úgy intézkedett, hogy egy gy. ezred és egy üteg Mitrovica ellen tüntessen, a ho. zöme pedig Mitrovica és Jarak között, a tüzérségi tűz védelme alatt, keljen át a Száván. Az átkelés éjfél helyett reggel 5 órákor kezdődött meg, és d. e. 10 órákor a 13. gy. ezred — a ho. éle — már fejlődött a Jarak—mitrovica-i úton.

A parton levő ellenséget rövid tűzharc után visszaszorították, de a déli órákban Jarak —Saáinek irányából az ellenség (74. gy. ezred) erős támadást intézett, melynek ellensúlyozására csak a 15. gy. ezred két zlj.-át lehetett tűzbe vetni. Az ellenséges tüzérség tűzhatása erősebb volt; a szerb gyalogságnál a lőszerhiány épen akkor kezdte hatását éreztetni, mikor d. u. 6 órákor az ellenség legerősebben támadott. Mivel a híd még mindig nem volt kész és a pontonokon való átszállítás igen lassan haladt, az átszállított tüzérség, hogy el ne fogják — vágóban visszament. A szerb gyalogság támadó ellenséges lovasságnak nézte a vágató tüzérséget és tüzelt rá. A fejetlenség mind nagyobb lett, sokan úszva akartak megmenekülni. Midőn este 10 órákor az ellenséges 57. gy. dd. Jarak felől támadást intézett; a nap sorsa meg volt pecsételve.

Az átkelt csapatokból azok, amelyek a Szávába meg nem fulladtak, fogságba estek. A veszteség kb. 5.000 ember, 4 ágyú és 10 $\hat{\text{O}}$ volt. Kondié tbk.-ot és vezérkari főnökét felváltották és a Timok I. parancsnokául Zivanovic vk. ezredest nevezték ki.

IX/7. A Timok I. ho. kudarca bénítólag hatott az I. hsg.-re. Az egész hsg. az előző napon elért állásokban maradt és csak a lovasság folytatta a felderítést.

Alov. ho. három ezreddel Ogar—Tovarnik, egy ezreddel Grabovci — Klenak irányban haladva, megállapította, hogy az ellenség Nikinci — Budjanovci—Mihaljevci-ben van; tovább előre jutni nem tudott és Tovarnik—Ogar—Grebovci-n éj jelezett. A hsg. lovasság gyalogsággal éjjel Jakovo—Boljeveire ment vissza. A Timok I. a'tegnapi vereség után Zasavica—Sabac vonalát szállotta meg és a Timok II. egy gy. ezredével, egy lov. századával és egy ütegevel megerősödött. Belgrád védőrségéből Ostruznicánál 3 és félszázad kelt át a Száván. A Duna II. ho.-t Raljaból Obrenovacra irányították.

IX/8. Az I. hsg. állásainak megerősítésén dolgozott. A lov. ho.. felderítő csapatait a Nikinci felől jövő ellenség Tovarnik—Platicevora szorította vissza. A hadsereglovasságnak Jakovonál lévő részeit este túlnyomó erő támadta meg és Progarra vetette vissza.

IX/9. A lov. ho. Mihaljevci—Subotiste— Nikinci vonalában állt, mivel Budjanovcinál az ellenség benyomta a vonalát. A Duna I. ho.-nak sikerült Becmen—Dec helységeket elfoglalnia s az egy dd. erejű ellenséget visszaszorította. A hsg. lovasságot Asanja—Dec vonalára vették vissza.

Az I. hsg., amely ekkor Asanjan volt, másnap támadni akart; a hsgfparság meghagyta Belgrád védőrségének, hogy egyes részeivel Ostrovo—Ciganlija és Ostruznica között keljen át a Száván. A Duna I. ho.-nak Surcin—Dobanovci ellen kellett támadnia. A Sumadia I. ho.-nak meghagyták, hogy Tovarnik—Kariovei-ig nyomuljon elő.

Időközben az ellenség két ezreddel betört Parasnicaba, de innen ismét kiűzték, míg a III. hsg. ellen — különösen Radalj-nál és Citluk-nál — eredményeket ért el.

A hsgfparság a drinai támadások miatt elhatározta, hogy megerősíti a III. hsg.-et és az uzicei hsg. állományából 10 zlj.-at és 1 h. üteget Vájlj evön át Br ez jakra rendelt. A Vájlj evön levő kombinált ezredet és a Duna II. ho.-t pedig Obrenovacról Krupanjra (Valjevoig vasúton) irányította.

IX/10. A Duna I. több oszlopban előnyomulva 10^h-kor harc nélkül elérte Surcin—Dobanovci—Dec vonalát. Az ellenség ugyanis az éj folyamán visszavonult Indija—Batajnica vonalára. A ho. folytatta előnyomulását és Zimony— Ugrinovci— Dec vonalában éj jelezett. A Sumadia

I. Karlovcic—Tovarnik—Grabovci helységeket harc nélkül érte el; az ellenség vele szemben Hrtkovci—Budjanovci—Pecinci vonalában volt. A hsg. lovasság, melyet Vojkara irányítottak, harc árán elfoglalta ezt a helységet és a két Párna között a vasúti vonalat szétrombolta. A low ho. gyalogsággal megerősítve Indija— Ruma irányában felderítést végzett s eközben Nikinci és a Budjanovcától délre húzódó vonalat érte el. A jelentések szerint az ellenség Hrtkovci—Jarcina—Kanal—Lumna vonalában állt meg.

A 29. gy. ho. miután meghiúsította Mitrovicanál a Timok I. átkelését, IX/10-én éjjel a 104. npf. dd.-tól követve, a 7. kombinált ho. segítségére sietett, mely túlerővel harcolt és mivel nyugati szárnyát Dec-nél átkarolták, Stara Párnára vonult vissza, ahová a keleti szárny Beranijáról és Zimonyból már előbb megérkezett.

Az I. hsgparság az előnyomulás folytatására a hsgfparságtói erősbítéseket kért, de értesült, hogy ezekre nem számíthat. A II. hsg.-nél csak tűzérési harcok folytak; a III. hsg.-nél Kosutnja stopa—Zdrela vonalában erős harcok fejlődtek, amelyekről később lesz szó.

IX/11 Az I. hsg. összes egységeivel folytatta előnyomulását.

A Duna I. három oszlopban előnyomulva, Stara Banovce—Stara Párna—Golubinci vonalában ellenségre talált és d. u. 4^h-ig Nova Párnától 1 km-re, Stara Párnától délre 1 km-re és a Golubincitől délre fekvő vonalig jutott előre, ahol az üldözés az éj beálltával félbeszakadt. A Sumadia I. szintén három oszlopban nyomult elő Ruma— Susinci ellen, de már Popinci—Hrtkovci vonalában erős ellenállásra talált. Popincit nem sikerült elfoglalnia, de Jarakot éjjeli támadással bevette. A hsg. lovasság Golubincinél tűzharcba bocsátkozott, de este Krnje-sevci-re vonult vissza. A lov. ho.-t Rumara irányították, ez Popincinél erős tüzet kapott, Kontic salas—φ- 84-nél (útkeresztezés Vojka és Popinci között) kitért s az esti órákban az ellenséget Popinci elhagyására kényszerítette. A Belgrád védőrségéből átkelt csapatok Zimony északnyugati irányát tartották.

Időközben a III. hsg. válságos helyzetbe került. Az ellenség a Drina II. kivételével megtámadta az egész arcvonalat s a Morava II.-t és a Drina I.-et visszaszorította. A Duna II. Peckatól Mramorra ment.

Ezen a napon tetőpontját érte el a szerbek betörése a Szerémségbe. A III. hsg.-nél lejátszódott események következtében a szerb hsgfparság elhatározta, hogy a döntő csata megvívásához egyesíti az egész haderőt és hogy minden mellékes céloktól eltekint.¹

A hsgfparság intézkedései a következők voltak:

A II. hsg.-tői a kombinált ho. Tekeris—Zavlakara induljon, helyét

¹ Ennek az elhatározásnak indító oka semmiesetre sem volt a 29. ho. szereplése. (A 29. ho. a megtámadott 7. ho. segítségére sietett.)

Morava I. foglalja el; a Timok I. Dubljenél összpontosíttassék. Az I. hsg.-tól egy ho. még az éjjel Debrere, onnan Valjevora irányítandó.

IX/12. Az I. hsgfparság a Duna I. ho.-t jelölte ki Debre—Valjevora való elindulásra. A lov. ho.-nak kellett — a hsg. tartalék egy gy. ezredével — a Duna I. eddigi arcvonalát megszállni. Parancsa volt, hogy tartózkodjék a támadástól és a legkisebb ellenséges nyomás elől is térjen ki. A Duna I. visszavonulása teljesen sikerült.

Időközben a hsgfparság a Sumadia I. visszavonulását is elrendelte; ennek leleplezése ismét csak a lov. ho.-ra hármlott. Az ellenséges 57. gy. dd. d. u. 2^h-kor megtámadta Popinci helységet, egy ellentámadással azonban sikerült azt visszavetni Petrovci irányába. Sibacnál is megjelent egy ellenséges oszlop, amely elfoglalta ezt a községet. A Sumadia L-nek az éj leple alatt — erős esőben — sikerült Marica sals—Suhi gaj—Grabovci vonalába zavartalanul visszavonulnia.

A lov. hop. a Duna I. felváltására és visszavonulásának fedezésére következőképen intézkedett:

Jobb védőszakasz (1—8—1): Növi Banovci—Nova Párna— Vojka;

bal védőszakasz (1—4—1): Vojka—φ. 84 vonala, a tartalék (2—4—1) Simanovcinál helyezkedik el.

11^h-kor értesültek, hogy a Sumadia I. is visszavonul. Ez igen megnehezítette feladatát, mert most már az ő magatartásától függött az egész hsg. sorsa. Elhatározása: A Növi Banovcitol Hrtkovciig terjedő szakaszban lovas utóvédeket kikülöníteni. A 4 utóvédcsoport lassan — az ellenséggel állandóan érintkezésben — ment vissza, de Limanovci és Krnjesev mégis a szerbek kezében maradtak, mert az ellenség Kraus altbgy. határozott parancsa ellenére — nem üldözte elég erélyesen a visszavonuló csapatokat; a 29. gy. ho. Popinci — Jurkavic, a 7. gy. ho. Vojka—Nova Párnáig jutott előre.

A II. hsg.-nél a Morava I. elfoglalta a kombinált ho. helyét; a Timok I. Dubljenél gyülekezett; a Timok II. megszállotta Vidojevicat és balszárnyával a Jadarra támaszkodott.

A III. hsg.-nél fontosabb események nem fordultak elő.

IX/13. A hsgfparság intézkedett, hogy a Drina I. Peckara, a Sumadia I. és a lov. ho. Sabacba menjen, s hogy a hidakat felbontsák. A Sumadia I. visszavétele a Száva jobbpartjára sikerült, ép így a lov. hadosztályé is.

IX/14. Éjfél után 2^h-kor a Szerémség teljesen ki volt ürítve és a hidak fel voltak bontva.

Megjegyzések.

A szerb hsgfparság csakis az orosz hsgfparság kifejezett és többször hangsúlyozott kívánságának engedve támadott.

A támadás irányát helyesen választotta meg, mert a 2. hsg. fő-

erejének elszállításával gyengített szerémségi erőkkel szemben inkább remélhette, hogy eredményt ér el, mint az 5. vagy 6. hadsereggel szemben. Az átkelési pontnak tovább keletre való áthelyezése, az erők nagy eltolódásával járt volna s növelte volna a technikai nehézségeket is. A gazdag Szerémség segélyforrásai az utánszállítást is hatalmasan megkönnyítették, míg a Boszniába való betörés esetén az utánszállítás — különösen most ősszel — igen nagy nehézségekbe ütközött volna.

Az erő, melyet erre a célra fordítottak, három gy. és egy lov. ho. volt. Ez, az egész erőhöz viszonyítva, több mint elégségesnek mondható. Hogy a hsgfparság meddig akart ezekkel az erőkkel előtörni és hogy a támadásnak mi volt a végcélja, a szerb vezérkari munkából nem tűnik ki. Nem hiszem azonban, hogy nagyon távolfekvő cél lebegtetett szeme előtt. Számítani kellett azzal, hogy a Boszniában lévő — most már helyreállott harckészségű — hadsereg nem fogja tétlenül nézni ezt a betörést, mint ahogyan azt sem lehetett feltételezni, hogy a Szerénységben lévő erőket egykönnyen meg lehet semmisíteni. Az időpontot talán túl későinek lehetne minősíteni. A 2. hsg. elszállítása már megtörtént, a Szerémségben levő erők pedig minden támadás nélkül is le voltak kötve.

Az átkelés végrehajtásával — a Pancsovától Mitrovicáig — sok helyen véghezvitt tüntetéssel egyetértek, de azzal egyáltalán nem, hogy Mitrovicánál egy hadosztállal, a támadó erők egy harmadával tüntettek. Ha itt tüntetésről volt szó, akkor egy ho. sok; önálló fellépésre viszont ez az erő kevés volt. Célszerűbbnek mondanám, ha az egész erő egy szakaszban, természetesen több hídon kelt volna át. A Timok I.-nél a csapatoknak — minden előzetes menetértesítés nélkül — közvetlenül az átkelés előtt 30 km-t kellett menetelniük; a ho. parnok 14 órával az átkelés előtt kapta meg az átkelési parancsot; az átkelési helyet nem ő, hanem a hsgparság közege szemelte és jelölte ki. Itt úgylátszik lebecsülték a folyón való átkelés nehézségeit. A főerő átkelésére Novo Selonál mintaszerű intézkedés történt és a végrehajtás is kifogástalan volt. Helyes volt az is, hogy Skelanál egy második hidat vertek.

Az átkelés után azonban előnyomulás határozottan lassú volt. Lehet, hogy ennek az volt az oka, hogy a betörésnek nem volt határozott célja. Mindenesetre elővigyázatára intett a Timok I. sorsa is.

Midőn a III. hsg.-nél a viszonyok kritikussá váltak, a hsgfparság nem elégedett meg félrendszabályokkal, hanem azonnal beszüntette a szerémségi kalandot és visszarendelte az egész hadsereget, ami csak helyesíthető. A visszavonulás fedezésénél a lov. ho. magatartása példászerű volt.

Ha most a fentiek alapján azt a kérdést adom fel, nem lett-e volna célszerűbb, ha az egész betörés elmarad — akkor erre a feleletem csak «igen» lehet.

A Monarchia hadseregeinek támadásai a közép és alsó Drinán.

A szerb I. hsg.-nek a Szerémségbe való betörésének ellensúlyozására Potiorek tbszgy. IX/8-án Parasnicától Ljubovijaig terjedő szakaszban megkezdte a támadást. Ezzel megkezdődött a Drina-menti csata.

A két fél helyzete IX/7-én este.

a) *A Monarchia hadseregei (szerb nyilvántartás szerint).*

5. hsg. 104. npf. dd. a Száva baipurtján Jarak—Mitrovica — Bosut, VIII. hdt. 21. Ldw. ho. Bosut—Ráca. 9. gy. ho. Ráca—Seliste. XIII. hdt. 36. gy. ho. Medjasi—Amalija. 42. honv. gy. ho. Janja.

6. hg. 13. gy. dd. Glavicice-Sepak turski, XV. hdt. (42*4-4-18) 48. gy. ho. (10., 11., 12. h. dd.) Kozluk-Zvornik. 40. honv. gy. ho. Batar-tól ny.-ra a Tavna-völgyében. 4. és 5. h. dd. a Drinjaca torkolatánál. XVI. hdt. (41-2½-20) 1., 2., 6., 13. h. dd. Zelinje és ettől délkeletre, 109. npf. dd. Bratunac—Biljaca, 8. gh. dd. Cajnice. 7. és 9. h. dd. — hadtesttartalék — Nova-Kasaba.

b) *A szerb csapatok helyzete.*

I. hsg. Morava I. Ráca—Krusik. Kombinált ho. Krusik — Z[^] 100-zal szemben, Novo Selótól ény.-ra Timok I. Sabac—Mitrovica. mitrovicai különítmény (Timok II. két zlja:) Mitrovica—Ráca. Timok II. (1 ½ ezred) Dublje, hsg. tartalék.

II. hsg. Drina II. Novo Selótól ény. — Zeravija p.-ig, Drina I. ZSravija p. — Fnzv. H. Brasinja. Morava II. Borinska r.-től — a Trijesnica p. torkolatáig egy ezreddel, két gy. ezred hsg. tartalék Kostajnicka Mhn.-nál. Misic ezr. kül. kombinált ezred, I/III. zlj. és 2 ütég Trijesnica — Ljub ovija.

III. hsg.: Uzicei dd. Drlace—Derventa, Sumadia II. Vk. Stolac — Panos. Limi különítmény Suha Gora—Buják Viogor.

Potiorek tbszgy. haditerve: Támadás a középén; azaz az δ . hsg. betör a Macvába, a hsg. átkel aDrinán és Gucevo—Boranja—Jagodnja ellen támad, 8. h. dd. védi a felső Drinát.

A szerb hsg. haditerve: védő magatartás a középén, támadás a két szárnyon, vagyis védelem a Drinán Ljubovijaig, támadás a Szerémségben és Visegrád ellen.

Szeptember 8.

Az 5. hsgp. elrendelte, hogy a VIII. hdt. átkarolólag támadja meg Parasnicat, a XIII. hdt. a 36. ho.-val keljen át Medjasinál, a 42. honv. ho. tüntessen az Amajlija—glavicicei szakaszban.

A 6. hsgp. elrendelte, hogy a XV. hdt. támadjon a 48. gy. ho.-val Kozluknál, a XVI. hdt. a 4. és 5. h. dd.-ral — a Drinjaca torkolatánál,

az 1., 2., 6., 13. h. dd.-ral Zelinjenél, a 109. npf. dd.-ral Ljubovijanál, végül a 7. és 9. h. dd. maradjon Nova Kasabanál, mint hadttestartalék.

A II. hsg.-nél, a Morava I.-nél az ellenséges VIII. hdt. reggel 6 órakor megkezdte a Parasnica és Crna bara mellett, a 36. gy. ho. Medjasinál a Drinán való átkelést. Mikor Stepanovic tbk. tudomást szerzett az átkelési kísérletekről — elrendelte, hogy a Timok II. induljon el Klenjebe, a Morava I. támogatására.

A Morava I. parnoka az előző napi tüzérségi tevékenységből azt következtette, hogy 8-án az ellenség meg fogja kísérelni az átkelést, s ezért a Drinán lévő csapatait oly módon erősítette meg, hogy tartalékban csak két zlj.-t hagyott. A 36. gy. ho.-t átkelése közben Medjasinál vérezen visszaverték, míg Parasnica irányában az ellenség eleinte 4 helyen átkelve, némi eredményeket ért el. De midőn a Morava I. parnoka megtudta, hogy a Timok II. segítségére jön, még az utolsó zjl.-át is harcba vetette és különösen az Őmezov cardak irányából kifejtett tüzérségi tevékenységgel végre estig, itt is sikerült az ellenséget (104. npf. dd., 21. Ldw. ho. és 9. ho.) a Száva és a Drina balpartjára visszavernie.

Mivel a Timok I.-nél nem voltak harcok, a II. hsgp. — hogy tartalékot teremtsen magának — meghagyta a Timok I.-nek, hogy egy gy. ezredet és három üteget küldjön Bogaticba. Ezeket Crna baranál részben harcba vetették, mert a Timok II. még nem érkezett meg. Midőn ez végre megérkezett, a Timok I. visszakapta csapatait; a Timok II. parnoka megállapodott a Morava I. parnokával, hogy a Timok II. átveszi a határvédelmet a Drina torkolatától Parasnicaig.

Miután így a II. hsg. az ellenség átkelését visszaverte, szeptember 9—12-e között itt említésre méltó események nem fordultak elő.

A III. hsg.-nél a Drina II.-vel szemben IX/13-ig, a Drina I.-el szemben IX/8-ig csak tüntető tüzérségi harcok folytak.

A Morava II., az előörs-szolgálatot teljesítő 2. gy. ezred három zászlóaljával az első vonalban, a tartalékkal Δ. 890-en állott, míg az 1. és 3. gy. ezred négy üteggel és lovassággal — mint hsg. tartalék — Kostajnicka ml.-nél volt. Misié ezredes különítménye Culine Uzovnica és Ljubovijanál egy-egy zlj.-jal, Sanacnál a tartalékkal (két zászlóaljjal) helyezkedett el.

A 4. és 5. h. dd. reggel 6 óra 30-kor a Drinjaca torkolatánál hidat vert és átkelt a Drinán. Elfoglalta -φ. 529— Culinet s a szerb zlj.-at 11 óra 30-kor Cavcici-re nyomta vissza. Midőn Jurisic tbk. erről értesült, a hsg. tartalékból az I/II. gy. ezredet Crni vrch Δ. 890 és Kosutnja stopa-ra, a lovasságot Sanacra irányította, ahova ő maga is ment. Az ellenségnek Cavcici ellen intézett támadása nem sikerült, de a szerb ellentámadás is fiaskót vallott.

Ugyan e napon reggel 4 órakor a 109. npf. dd. Ljubovijatól dél-

keletre kelt át a Drinán, miért is Misié a tartalék zlj.-át Proslopra irányította. Mivel időközben a 2. h. dd. Rovasicról a Drinán felfelé menve Ljubovijanál átkelt, a kombinált ezred parnoka elrendelte a Dugó magaslat megszállását, ami d. u. 5 órakor sikerült is. Ljubovija elfoglalása után, e napon ez ellenség itt nem haladt előre.

Az ellenséges 11. h. dd. Zvorniknál átkelt és a 2. ezred jobb zászlóalját viaszorítván, fele úton Bobije és Ml. Zvornik között megállott.

Szeptember 9.

Potiorek tbszgy. a mai napon úgy intézkedett, hogy az 5. hsg. tüntessen, a 6. hsg. foglalja el Gucevo—Boranjat—Jagodnjat — Sakolska pl.-t. A XV. hadtestnek Kam—Crni vrch, a XVI. hdt. Kosutnja stopa —Proslop szakaszt kellett megtámadnia.

A Drina I. balszárnyán lévő Brasinski hn.-nál az ellenséges 13. gy. dd. reggel 1 órakor megtámadta az itt levő lovasságot és ezt visszanyomta. A nap folyamán a ho. par. Loznicáról apránként 3 zlj.-at és 2 üteget küldött a ☉ 280 magaslatra és délután 3 órakor Dimitrijevic ezredes támadást intézett Klisar Gucevo—☉280—Brasinja ellen, de ezek a pontok az ellenség kezében maradtak.

A Morava II.-nél a 11. h. dd. átkaroló támadást intézett Markoviéin át Bobije felé, mire a ho. par. megengedte a 2. ezrednek, hogy szükség esetén Radakovac Δ 670—Δ 459-re, esetleg Crni vrch ☉ 890—Lipniéko brdo-ra vonuljon vissza. Délután 5 óra 3'-kor a ho. par. elrendelte a visszavonulást és pedig a jobbszárnyal Biljeg—Kriva jela-ra, a balszárnyal Kriva jela—Kosutnja stopara. A visszavonulás teljes rendben folyt le.

Az ellenség Misié ezr.-nek a Dugón álló különítménye ellen nem intézett erélyes támadást, annál erősebb volt az 1. és 4. h. dd. támadása ^ 813 Cavcici ellen. Itt már a Sanacra irányított 17. gy. ezred két zlj.-át is (a Drina I.-ből) előre kellett rendelni. Végeredményben Cavciéi mégis a szerbek kezében maradt. A hsg.-parság arra a hírre, hogy az ellenség Uzovnicánál is átkelt a Drinán és Sv. Petár ellen nyomul előre, a 17. gy. ezred utolsó zlj.-át is Misié ezredeshez rendelve meghagyta, hogy támadjon. A támadás nem sikerült.

Délután 5 órakor a hsgparnok kiadta a visszavonulási parancsot; elrendelte, hogy a Morava II. 9 zlj.-al és 4 üteggel a Biljeg—Kosutnja stopa, Misió ezr. 8 zlj.-jal és 4 üteggel a Kosutnja stopa φ 813 szakaszt védelmezze.

A hsgfarság aggályosnak tartotta a III. hsg. helyzetét, a több mint kétszeresen nagyobb erővel szemben és ezért annak megerősítéséről sürgősen intézkedett, és pedig azzal, hogy az uzicei tiszg.-ből 10 zlj.-at és 2 üteget Valjevon át Brezjakra, a krusevaci kombinált

ezredet és egy üteget Valjevoból Krupanjra, az I. hsg.-ből a Duna I. ho.-t Váljevön át Krupanjra irányította.

Szeptember 10.

A Drina I. jobbszárnya (6—0—5) a 2eravija p.-tól Koviljaca-ig,, balszárnya pedig (4—4—2) Koviljacától Borinjska r.-ig terjed.

Az ellenséges 13. gy. dd. reggel 1 órakor megtámadta a -φ- 280-tól északnyugatra levő magaslatot és visszanyomta a 3/5. zlj.-at; a nap folyamán Brasinja—Kuliste vonala ellen intézett támadásának célja a Gucevo főgerincének elfoglalása volt. A ho. parnok — a megtámadott balszárny támogatására — a jobbszárnyról két zlj.-at és egy üteget a φ 484 magaslatra rendelt. Az ellenségnek sikerült a φ 280 magaslatot és ennek két oldalát elfoglalnia, Dimitrijevic ezr. — most gucevoicsoportja (4—2—3) megtartotta állását.

A Morava II.-nek nem voltak tartalékai. Védővonala Borinjska r. —φ- 450— él 459—φ- 694 pontokon át húzódott. A ho. par. Kriva jela-nál délelőtt 9 óra 30-kor elrendelte, hogy a jobbszárny előretörjön. Ez azonban csak kb. 1 km. távolságra, azaz a Drina I. balszárnyának vonaláig sikerült. A további előnyomulást be kellett szüntetni, mert a hsg.-parság a ho.-ból két zlj.-at a Sanactól délnyugatra levő φ 784 magaslatra rendelt.

Misic ezr. különítményét az ellenség Uzovnica és Cavcici irányából erélyesen megtámadta. A helyzet, különösen a -φ- 784 magaslaton kirtikussá kezdet válni, midőn este 6 órakor a Morava I.-től iderendelt zlj.-ak helyrebillentették a mérleget.

A 109. npf. dd. megtámadta a Dugón levő ljubovijai különítményt és ezt 11 órakor a -φ- 914 Senokosra és Zelenikre szorította vissza, a négy zlj. erejű különítmény most Proslop —Rozany vonalának megtartására szorítkozott.

Szeptember 11.

A Drina I.-nél az ellenséges 13½ dd. megkezdte az előnyomulást a gucevoici csoport, azaz a Z 769-től délnyugatra levő szakasz ellen. Habár ez a támadás nem volt túlságosan erélyes, a Morava II.-nél beállott helyzet következtében, a III. hsgparnoka mégis megparancsolta a Drina L.-nek, hogy tartsa a Z 769-Z 708-φ 705-Z 768 vonalat, mert a hsg. balszárnyát visszaveszi Miokovac —Z1543 —Mramor vonalába. A gucevoici csoport (most 5—4—2) elfoglalta a fenti vonalat, a Drina I. fennmaradó része pedig (3—0—5) 2eravijatól Brasinjaig terjedő szakaszban maradt.

A Morava II. φ 450-φ621 —Kosutnja stopa vonalában Cavcici, Radahovac és Z 459 felől megtámadva, kénytelen volt — különösen a

◊ 694-nél — a nagyobb erőnek engedni, mire délben 12 órakor a III. hsg.-parnok intézkedett, hogy a ho. jobbszárnyával Kostajnicka ML—Miokovac, balszárnyával Zx 543-ra és ettől délre vonuljon vissza. Ez a visszavonulás zavartalanul, rendben ment végbe.

Misié ezr. különítményénél sem volt virágos a helyzet. A csapatok emberanyaga silány volt. Kosutnja stopa-t parancs ellenére szállták meg és az ellenség épen ide irányította a főtámadást. A krusevaci kombinált ezred ellentámadása nem sikerült. Midőn azután a Crni vrch elleni támadások is mind erősebbek lettek, a III. hdsgparnok elrendelte a visszavonulást Z 432 —Mramor◊ 573 vonalába. Ez a visszavonulás is teljesen sikerült.

A Ljubovijai különítmény e napon ismét harcban állt a 109. npf. dd.-ral. A harc eldöntetlen maradt. A különítménynek, szükség esetén, Pecka irányában kellett volna visszavonulnia.

A szerb hsgfparság a III. hsg. helyzetét továbbra is veszélyeztetve látván, elrendelte, hogy az I. hsg. egy ho.-t Debren át Valjevora, később még egy ho.-t Zavlakara küldjön; hogy a II. hsg.-nél a Timok I. szállja meg Vidojevicat, a kombinált ho. pedig meneteljen Tekerisre. Utóbbinak előőrseit a Morava I. váltsa fel, Timok I. Dubljenél gyülekezék; hogy a III. hdsg.-nél a Dina II.-nek Vidojevica-n levő jobbszárnya Obrezre, a Duna II. Peckából Mramorra vonuljon. Az uzicei hsg.-nek meghagyta, hogy az uzicei dd. 15/III. ezrede—Kadinjaról elindulva, váltsa fel a Bajina bastánál álló 4/III. ezredet, amellyel azután az uzicei dandárnok menjen Ljubovijara a 109. npf. dd. ellen.

Szeptember 12.

A szerb hsgfparság meghagyta a III. hsg.-nek, hogy a kombinált ho.-t küldje Peckara; Drina II.-től két zlj., egy üteg és a lovasság maradjon G. Dobóénál, a többit pedig alkalmazza Kostajniknál vagy Peckánál; Drina I.-ből hagyjon egy ezredet tüzérséggel Loznianál, a többit alkalmazza szükség szerint. Végül az I. hsg.-nek meghagyta, hogy a Drina I. menjen Kamenicen át Peckara.

A Duna I. (tulajdonképen csík a 8. és 9. gy. ezred és három üteg; a 7/II. ezred az obrenovaci különítményénél volt) ma Mramorra érkezett. A kombinált ho. Tekerisre érkezvén, megkapta a III. hsgparság intézkedését, mely szerint az 5. ezredet — mint hadseregterületet — a Likodra p. mentén Lipenovicra kellett irányítania, a többivel pedig Pecka —Rozanyra kellett menetelnie. Ezt, amint látni fogjuk, nem hajtotta végre.

A III. hsgparnok a parancsnoklási viszonyokat és a védőszakaszokat újból rendezte és kiutalta: a Drina II.-nek a Jadar torkolatától — Brusinja Fnzwh.-ig, a Drina L.-nek a Crni vrch—Kuliste közti út közepétől Biljeg—Kostajnik-ig, a Morava II.-nak Kostajnicka ml.— Lipeno-

vig, a Duna II.-nek a Z[^] 432 — Mramorig terjedő szakauzt, a kombinált ho.-ból egy ezred Lipenovic-nál maradt, mint hadseregtartalék; a többi Pecka — Rozanyra irányították.

E napon nem voltak nagyobb harcok.

Szeptember 13.

A 6. hsgparság parancsot adott a XV. hdt.-nek Gucevo, a XVI. hdt.-nek Krupanj elfoglalására. Ennek alapján a XV. hdt. a 11., 12. dd.-ral és a 10. h. dd. részeivel támadást intézett -φ- 670 ellen, a 79. honv. dd., 13. gy. dd. és 10. h. dd.-ral Kuliste, végül a 80. honv. dd.-ral a Crni vrch ellen. A XVI. hdt.-nél Bogát altbgy. a 15. h. dd.-ral támadt Krupanj ellen, Trollmann altbgy. a 3. h. dd.-ral védte a fenti csoportot Pecka irányából jövő meglepetés ellen; a 109. npf. dd. Proslop irányában nyomult előre. Az 5. hsg.-nél a 42. honv. ho.-nak Batarnál át kellett kelnie a Drinán. A Drina II.-vei szemben a 42. honv. ho. Batarnál erős tűzérségitámogatás mellett, már korán reggel megkezdte az átkelést. Smiljanié ezr. (a Drina II. új parnoka) megkérte Aracic tbk.-ot (a Timok II. parnokát), hogy Vidojevicaról törjön előre, ha a Drina II. esetleg kénytelen lenne visszamenni. A Timok II. délelőtt 10 órakor egy zlj.-jal ellentámadást intézett, mely nem sikerült; délután 6 órakor még két zlj.-jal és egy üteggel erősítette meg a Drina II. jobbszárnyát s ezzel az egyensúlyt helyreállította, mert az ellenség is csak 6 zlj.-at tudott áthajóztatni, hidat verni pedig lehetetlen volt.

A III. hsgparság megváltoztatta az előző napon — a kombinált ho.-nak — kiadott parancsát és a batári átkelés miatt a ho.-t délben — az 5. ezred kivételével -- Z^l 238 Grncarara irányította. A ho. 48 óra alatt — esős rossz időben — 70 km-t tett meg. A Drina I. támogatására Grncararól egy zászlóaljra kellett irányítani. A kombinált ho. parnoka átvette a parancsnokságot a Jadar p. és Brasinja közt levő csapatok fölött.

A Morava II. jobbszárnyát Stolicere vette előre, melyet azután a nap folyamán az ellenség megtámadott, de eredményt elérni nem tudott.

Misié ezr. különítménye, azaz Zs 432 ellen az ellenség nem fejtett ki tevékenységet. Ez a különítmény mai nappal beolvadt a Duna II.-be. Ugyanígy a Ljubovijai különítmény is, mely igen hevesen támadott, különösen Petkovo b. ellen, s a 109. npf. dd.-t Rozanyra való visszavonulásra kényszerítette.

A hsgfarság utasította a II. hsgparnokát, hogy a Timok I.-et egyesítse Ljesnicánál, a Timok II. küldjön egy gy. ezredet tűzérséggel G. Dobricra, Smiljanié ezr. rendelkezésére. Az I. hsgparság parancsot kapott, hogy a Szerémséget teljesen ürítse ki és törzsével vonuljon be Valjevoba a hsgfőparsághoz.

Szeptember 14.

A 42. honv. ho. reggel 5 órakor folytatta támadásait Smiljanic ezr. ellen, kinek kérésére a kombinált ho.-ból a 6. számfeletti ezredet a ☉ 196 Runjaniohoz irányították, de Smiljanic ezr. a támadást egyedül is visszaverte, még mielőtt a kért ezred megérkezett.

A Crni vrch ellen támadó 13. gy. dd. délben elfoglalta e fontos pontot, mire a kombinált ho. parnoka meghagyta, hogy a visszaszorított csapatok védjék ☉ 322—☉ 337 vonalát és a III. hsgparnok jóváhagyásával a 6. ezredet és két úteget ± 238 Grncaranál visszahagyván, elindult az 1. és 2. ezreddel Gucevo visszafoglalására. D.u. 3^h-kor az ellenség Crni vrch—Kuliste vonalában volt. Az ellentámadás végrehajtására útbaiadított 1. ezredet azonban időközben a hsgparság intézkedésére Biljeg ☉ 705-re kellett irányítani s helyette a 6. ezredet bocsátották rendelkezésre. A 2. ezred már közel volt Kulistehez; az 1. ezred Carigradhoz érkezett. Az éj beálltával — a nagy sötétségben — minden további mozgás lehetetlen volt; a csapatok az elért állásokban éj jeleztek; Kuliste az ellenség kezében maradt.

A Drina I. a Carigrad—Kostanjik szakaszt védte és estefelé visszafoglalta a Biljeg ☉ 705 magaslatot. A Morava II. eredményesen védte a Stolice — Miokovac — Z± 543 szakaszt. A Duna II., megerősítve az 5. npf.-ezreddel, Mramor —Krupanj vonalából d. e. 11^h30'-kor megtámadta a Sanac — Sokolska pl. védelmi szakaszt, de nem sikerlüt döntést kierőszakolnia; az ellenség állásában maradt, sőt a Duna II. jobbszárnya kénytelen volt Δ 432-re visszavonulni. A hsgfparság erre ide irányította Valjevóból a 4/1. ezredet és egy úteget. A volt ljubovijai különítmény ellen Trollmann altbgy. 3 dd.-ral harcolt. Rozany háromszor jutott az ellenség kezére, de ellentámadással mindig sikerült visszafoglalni. A Duna I. lovasságával este Peckaba, gyalogságának élével Stavebe érkezett.

A II. hsg. Timok II. ho.-ánál, fontosabb esemény nem fordult elő. A Morava I. Amajljanál megsemmisítette a 36. ho.-ból áthajózott 96. gy. ezred két századát, de a 21. Ldw. ho. átkelt és az ellene küldött három zlj. támadása dacára tartotta magát Parasnicaban. A Timok I. Prnjavornál gyülekezett. A lov. ho. három lovasezreddel és két üteggel a Duna torkolatától Sabacig figyelte a határt, egy lov. ezred Bogaticban tartalékban volt. A Sumadia I.-t Debreben és Vlasanicaban rendezték s azután a II. hsgparságnak rendelték alá. E ho. lovasságából s az itt levő két harmadik vonalbeli zlj.-ból és egy ütegből alakult meg a sabaci különítmény.

A hsgfparság újból rendezte a hadseregeket oly módon, hogy az I. hsg.: a Duna I., II. és a kombinált ho. egyesüljön Peckanál; feladata Krupanj irányában az ellenség oldalát megtámadni.

A II. hsg.: a Morava I., a Sumadia I., a Timok I. és II., a lov. ho.; feladata a Drina védelme Ljesnicaig.

A III. hsg.: a Drina I. és II., a Morava II., Misié ezr. különítménye: feladata: a most elfoglalt vonalat védeni, a kombinált ho. — amint lehetséges lesz — csatlakozzzék az I. hsg.-hez.

Azzal, hogy a Monarchia hadseregeinek sikerült Gucevo — Boranja — Jagodnja — Sokolska pl. vonalat elfoglalniuk, a drinamenti csata első szakasza befejeződött. A Szerémség elleni támadás beszüntetésével és az I. hsg.-nek az északi arcvonalból a nyugatira való átkanyarodásával megkezdődött a drinamenti csata második szakasza.

Megjegyzések:

A szerb haditerv: a középén — az ellenség tömörített főerőivel szemben — védelem, a szárnyakon — a gyengébb csapatokkal szemben — támadás. Ezzel természetesen nem lehetett meghozni a döntést.

A Szerémségbe való betörés szándéka szükségessé tette, hogy az esetleg nyugat felől jövő támadások ellen felkészüljenek a védelemre. Ezért a drinamenti állásokat — sok helyütt két vonalban is — a leggondosabban kiépítették és ellátták akadályokkal. A védekező II. hsg. létszáma jóval nagyobb volt, mint az egy hónappal előtti harcokban a III. hadseregé. Úgy látszik, hogy a Drina balpartján levő csapatok magatartása az átkelést megelőző napon olyan feltűnő volt, hogy meglepetésről — a folyón való átkelés előfeltételéről — szó sem lehetett. Ennek köszönhető, hogy az 5. hsg. átkelési kísérleteit IX/8-án mindenütt véresen megghiúsították, dacára annak, hogy a Morava I. a Drina torkolatánál háromszoros túlerővel harcolt.

A II. hsg. védelmét megkönnyítette az is, hogy csak egy helyen — Medjasinál — és itt is csak két zlj.-jal kísér élték meg az átkelést és miután ez a kísérlet megghiúsult, IX/13-ig nem tettek semmit. Ekkor a 42. honv. ho. átkelt ugyan, de megint csak egyedül maradt. Az ellenségnél hiányzott az erős akarat, ez a II. hsg.-gel szembenállók közül, különösen a XIII. hdt.-re vonatkozik. A II. hsgparság ezzel szemben az átkelési kísérletek első hírére elindította a hsg.-tartalékot, hogy az átkelt ellenséges csapatok első lépcsőjét is visszavethesse; egyidejűleg gondoskodott azonban arról is, hogy a nyugalmasabb helyen álló csapatokból új hsg.-tartalékot teremtsen magának. Az ellenségnek úgynevezett tűzzel való tüntetését semmibe sem vették.

A III. hsg.-gel szemben levő 6. hsg.-nél sem volt tökéletes az összhang. A Gucevo—Sokolska pl. ellen végrehajtott hadműveletei arc-támadások voltak, melyeket erős vonalak és egyforma erő ellen hajtottak végre. Krupanjt és Peckat — érzékeny irányok — a második betörésnél sem értékelték kellőképen. Pedig elég lett volna ebbe az irányba néhány dd.-t küldeni, hogy a hsgfarság a III. hsg. helyzetét — a több

mint kétszeres túlerővel szemben — komolynak lássa s ezt visszarendelje. Az alkalmazott ellenrendszabályok igazán radikálisak voltak. Az uzicei dd.-t igen meggyengítették. A hsgfparság a szerémségi I. hsg.-et visszarendelte, a kombinált ho.-t a III. hsg. rendelkezésére bocsátotta. Ez az elhatározás annyit jelentett, hogy a szélső jobbszárnyon lévő csapatokat a balszárnyra rendelték. Ez 60—70 km menetteljesítménnyel járt s ebből látszik, hogy a hsgfparság a III. hsg. csapatainak szívósságában, az I. hsg. menetképességében teljesen bízott. De az ellenség itt is elősegítette a hsgfparság tervének végrehajtását; a XVI. hdt. meglegedett az elért eredményekkel és nem folytatta a támadást; hsgfparság így időt nyert, hogy megtegye az ellenintézkedéseket.

Kiemelendő még, hogy a szerbek nem helyeztek nagy súlyt a hsg., ho., sőt a kisebb kötelékek épségben tartására és hogy a legkisebb gyalogsági egységet is ellátták tüzérséggel.

A drinamenti csata második szakasza.

IX/15-től IX/25-ig.

Potiorek tbszgy. terve: A 6. hsg. folytatja támadását délfelől > az 5. hsg. nyugatról támad a Jadar-völgyébe és a Macvaba; a kombi" nált hdt. a Szerémségből tör be az országba.

A szerb hsgfparság tervét a hsg. kötelékek rendezésénél említettem. Az uzicei hsg. régi feladata most is érvényben volt: támadás, Visegrádon át.

A két fél helyzete szeptember 15-én éjjel.

a) *A Monarchia hadseregeinél:*

A kombinált hdt. (Kraus altbgy.): Jarak—Hrtkovci.

5. hsg. VIII. hdt. 21. Ldw. ho.: Parasnicaban 2 ezred, a többi Ráca. 9. gy. ho.: Crna bara^Tal szemben. XIII. hdt. 36. gy. ho.: Amajlija — Janja. 42. honv. ho.: Kurtovica Klb.-nál 3 ezred, a többi Batárnál.

6. hsg. XV. hdt. balszárny: 13. gy., 80. honv. és 40. honv. ho., menetdd.: φ- 322—φ- 327 és ettől délkeletre. Jobbszárny: 79. honv. dd. Carigraddal szemben; 12., 10., % 11. dd. φ- 670-Biljeg; ½II., ½9. és Sujaric dd. Kostajnikkal szemben. XVI. hdt. balszárny: 4., 5., %9. Stolicevel szemben Mionoviciig; 6. és 7. dd. Kosutnja stopa— -φ- 784. Jobbszárny: 1., 2., 13., 109. dd. -φ- 764-φ-924-φ> 983. Visegrádnál: 8." h. dd.; Vlasenicanál: 9. npf. dd.

b) *A szerb hadseregnél:*

II. hsg. Morava I.: Parasnicától Prnjavorig. Timok II.: Prnjavor-tól a Jadar torkolatáig. Timok I.: Prnjavornál.

///. hsg. Drina II.: Obmer — Runjani. A Drina I. csapatainak azokat a részeit, melyek Zeravijatól Koviljacaig álltak, a Drina II-nek rendelték alá. Drina I.: Stolica—Kostanjik. Komb. ho.: 1—1 ezrede áll Zajaca északi részén, Carigradon, Grncaran és a hsg.-tartalék Krupanjánál. Morava II.: Kostajnicka Mhn,—Miokovac Δ> 543. Misié ezr. különítménye: £± 432.

/ . hsg. Duna I.: Stave. Sumadia I.: IX/5-én 2^h-kor Novo Selóból Vk. Bosnjakra,lov. ho.Sabacba megy; mindkettő a II.hsg.-hez.Duna II.: Sljivovatól északra Petrina stena; 4/1. Rozanj. Ljuboviai különítmény: Zelenik—Proslop.

Uzicei hsg. Uzicei dd.: Bajina Basta—Rogacica. Sumadia II.: Visegrád—Stari brod. Limi különítmény: Lim torkolata—Medjadja.

Szeptember 15.

III. hsg. A kombinált ho. jobbszárnya — éjjel — ok nélkül a Stira p. partjára ment vissza. Batarnál a 42. honv. ho. tovább folytatta az átkelést, míg a 6. gy. ezredet Runjani ☉ 196-ra, ellene irányították. D. u. 2^h-kor az ellenség eredmény nélkül támadta a ☉ 322☉ 337 vonalat, de később az itt álló csapatokat mégis visszavetette a Stira jobbpartjára. A Stira p. és a Zeravija p. közötti állások szerb kezekben maradtak. A Drina I.-nél a Biljeg Kostajnik ellen intézett támadásokat visszaverték, viszont a Morava II-nek Brstica északi része ellen intézett támadásai sem sikerültek.

/ . hsg. A Duna II. megtámadta Sljivovat és az ellenséges 1. h. dd.-t Sokolska pl.-ra nyomta vissza. A ljuboviai különítménynél döntés nélküli harcok folytak ☉ 983 Sokolgrad körül a 2. h. dd.-ral. A különítmény támogatására és Rozany biztosítására, melyet az ellenség egyre hevesebbert támadott, az I. hsgparság d. e. 10^h-kor elrendelte, hogy a Duna I. Staveból folytassa menetét Peckaba. Innen egy ezred és egy üteg menjen ☉ 633-ra, ugyanennyi Proslopra, a többi maradjon Peckaban. A Proslopra irányított erő épen jókor érkezett, hogy visszaverje az ellenség támadását. Az I. hsg. harcvonala: Mramor— Petrina stena — Rozany— Proslop— Bare; az ellenségé: Kosutnja stopa—Sanac — Sokolska pl.—Petkovo brdo—Senokos—Orovicka pl.

II. hsg. A Timok II,-nél és a íov. ho.-nál nem fordult elő semmi nevezetesebb. A Morava I.-nél Parasnica északnyugati csücskében egész n'íp folyt a tüzérségi harc. A Sumadia I. d. u. folytatta menetét Teke-ri sre.

Uzicei hsg. Az uzicei dd. átküldött két zlj.-at a Drina balpartjára, Srebrenica irányában. A Sumadia II. a Stari brodnál és Visegrádnál átkelt részekkel Han Semec irányában iparkodott előre jutni. A limi különítménynél az ellenség lerombolta medjedjai hidat és Romanja pl.

irányában visszavonult, mire a különítmény csapatai Medjedjanál átkeltek a Drinán.

A hsgfparáság a hsg. ruházatának siralmas állapota miatt a hadügyminiszternek szemrehányásokat tett.

Szeptember 16.

A hsgfparáság a Batarnál és az alsó Stira mentén lejátszódott események miatt a III. hsg. helyzetét veszélyesnek látta s ezért elrendelte, hogy az I. hsg. támadja meg Sokolska pl.-t, szükség esetén a Timok I. segítse a Drina II.-t, a Sumadia I. siessen az Iverak déli lejtőjére, hogy a Batarnál lévő ellenséget alkalmas pillanatban vissza lehessen verni.

Az I. hsg. ennek alapján elrendelte a támadást a 6. hsg. délkeleti szárnya ellen. A Duna II. megtámadta a Sokolska pl.-t és az ettől északnyugatra fekvő magaslatokat, a Duna I. Proslopról Rozanyt és Petkovo brdot. De eredményt sehol se értek el, sőt Misié ezr. különítménye, miután a Sanac ellen intézett támadása nem sikerült, Δ 432-re ment vissza!

A III. hsg.-nél egész nap erős tüzérségi harc folyt. A kombinált ho.-nál, mely a Stira p. jobbspártján (Carigrad) tartotta állását, az ellenség három dd.-ral Loznicaig jutott előre, de Plec elleni támadását visszaverték. A Drina I. Biljegen és Kostajnikon a legelkeseredettebb támadásokkal dacolva tartotta magát, viszont a Morava II. a Kriva jela— Bratica között fekvő magaslat ellen intézett támadásával alig jutott előre.

A II. hsg.-nél, a Timok II.-nél nem fordult elő fontosabb esemény. A Morava I.-nél az ellenség két hidat vert és a 21. Ldw., 9. gy. ho., és 36. ho. részeivel Rácánál és a Drina torkolatánál benyomult Parasnicaba. A lov. hadosztálllyal szemben, Kraus altbgy. kombinált hdt. egyes részeinek sikerült Jaraknál átkelni és hidat verni a Száván. Sabacnál a 13. gy. ezred IX/6-án megsemmisült, de később újra megalakult. A Timok I.-et Bogatictól délre, a Dublje és Klenje között fekvő területre irányították. A Sumadia I. Tekeristől Milakovica—Gornja Badanjaig ment előre.

Az uzicei hsg.-nél az uzicei dd. Osmace előtt a 23. Ldw. ezred részeit Srebrenica irányába nyomta vissza. A Sumadia II. öt zlj.-jal és két üteggel átkelt Stari Brodnál; a ho. többi részeivel Visegrádnál és Han Semec irányában nyert tért. A limi különítmény Medjasinál átkelt és Joica Δ 1497 ☉ 1227-ig jutott előre; a montenegrói Vukotic sardar csapatai (18.000 puska, 32 ágyú) Grad ☉ 1093—Jabuka—Ranjen Stl.-ig haladtak előre. A Drinakülönítmény (9 zlj.) elfoglalta Focat.

Szeptember 17.

Az I. hsg. folytatta támadásait a XVI. hdt. ellen, melynek bal-

szárnya megerősítette a Boranyat, jobbszárnya pedig Sanac—Zdrela—Korasica vonalába ment vissza. A Duna I. ekkor Sokolska pl. ☉ 924 — ☉ 624, a Duna II. Sanac—Zdrela ellen támadott s a két ho. — véres harcok árán — ☉ 864—Sanac—Korasica vonaláig jutott előre.

A III. hsg.-nél, a Drina II.-vei szemben a 42. honv. ho. nem boldogulhatott, viszont ez sem volt képes visszaverni a honvédeket. A kombinált ho. támadást intézett Krajisnici—Crni vrch—Kuliste vonala ellen és ☉322—☉377 — Kulistetől 500 lépésnyi távolságra jutott előre. A Drina I. elfoglalta a ☉ 670 magaslatot, míg a Kostajnikkal szembenálló ellenség a Morava II. oldaltámadása következtében Krijava jela—Biljegre vonult vissza.

A II. hsg.-nél, a Timok I.-nél és a Timok II.-nél nem fordultak elő fontosabb események. A lov. ho., a kombinált hdt.-nek már átkelt és azokkal a részeivel szemben, amelyek Sevaricehez és Pricinovicehez közeledtek — a Timok I.-ből rendelkezésre bocsátott négy zlj.-jal és két üteggel — megszállotta Uzvece—Pricinovic—Tabanovic vonalát. A Sumadia I. a hadsfpárság intézkedésére először visszament Tekerisre, azután egy ezredet Lipolistra küldött, majd egy ezredet és egy üteget Tekerisen visszahagyva, Jevremovacra ment, ahová a hsg. nehéz tűzérését is írtották.

Az uzicei hsg.-nél az uzicei dd. Zbanjac—Osmace — Karasic, a Sumadia II. Mednik 1230— Tmor z 1342 vonaláig, a limi különítmény Grad Z 897-ig jutott előre és az E. St. Mesicinél a montenegróiakkal helyreállította az összeköttetést. A hsgpárság Visegrádra ment.

Szeptember 18.

A II. hsg.-nél a Duna II. eredménytelenül támadta Mackov kament (útelágazás Kosutnjatól délre) ,a Duna I. kénytelen volt a ☉ 784—☉674 — ☉ 762 vonalában megállani, mert a 109. npf. dd. a Drina balpartjáról erősen oldalazta.

A III. hsg.-nél a Drina II. és a 42. honv. ho. ellensúlyozták egymást. A kombinált ho.-nak sikerült Krajisnicit elérni és a Crni vrchet és Kulistet csekély távolságra megközelíteni; a Drina I. a -φ- 670 magaslaton maradt. A Morava II. megközelítette a Kriva jela—Crni vrch és Kosutnja stopa vonalát, de ezek a pontok az ellenség kezében maradtak.

A II. hsg.-nél a Timok II. és a Morava I.-nél nem fordult elő fontosabb esemény. A lov. hadosztállyal szemben az ellenséges kombinált hdt. mindnagjobb erőkkal lépett fel és Glusci—Uzvece—Pricinovicig jutott előre; a hsgp. Tabanovic helységbe ment a helyzet megítélése végett. A Sumadia I. Jevremovacnál egyesült a hsg. nehéz tűzérésével. A II. hsgp. IX/19-én elhatározta, hogy megtámadja?z ellenséget és intézkedett: a Sumadia I. támad Jevremovac—Stitar— Pricinovic iránnyal;

a Timok I. támad Belotic—Metkovic vonalából Uzvecen és Pricinovicon át, a lov. ho. Glusci—Radenkovic irányában biztosítja a balszárnyat.

Az uzicei hsg.-nél a szerbek megszállották Srebrenicat. A Sumadia II. és a limi különítmény megállottak az előző napon elért állásokban és Romanja pl. és Vlasenic irányában felderítést végeztek.

Szeptember 19.

Az I. hsg.-nél a főtörekvés Mackov kamennek arctámadásokkal való elfoglalására irányult. György kir. herceg személyesen vezette főliámra zlj.-át, mely alkalommal megsebesült. A Duna II. kettő és a Duna I. egy ezredének végre este felé sikerült a Mackov kament elfoglalniuk.

A II. hsg.-nél a helyzet nem változott. A kombinált ho.-nál Eminove vödénél (útkeresztelés Kulistetől északnyugatra) a két fél lövészárkai 50lépésnyire húzódtak egymástól. A Drina I.-nél és a Morava II.-nél egyik fél sem tudott eredményeket elérni.

A II. hsg.-nél a Timok II.-ből két zlj.-at Beloticra irányítottak; a Morava I.-nél csak kölcsönös tüzérségi harc volt. A lov. ho., a 104. npf. dd.-ral szemben, visszament Radenkovic Glusci nyugati szegélyéig. A Timok I. három oszlopban támadott Glusci— Uzvece—Pricinovic ellen, de csak Gluscit sikerült elfoglalnia; Uzvece és Pricinovic elleni támadásai meg hiúsultak. Terzic ezr., a Sumadia I. parnoka hadosztályával támadást intézett Pricinovic ellen a Jerez mindkét partján, de a községet többszöri kísérletei dacára se tudta elfoglalni.

Az uzicei hsg.-nél a helyzet nem változott.

Szeptember 20.

Az I. hsg.-nél a Duna II. a Mackov kamen két oldalán álló ellenséggel egész nap tűzharcban állt. A Duna I.-nek a XVI. hdt.-nek ☉ 777 ☉ 609 vonalában álló jobbszárnya ellen intézett támadásai, nem vezettek eredményre.

A II. hsg.-nél, a Drina II.-nél a helyzet nem változott. A kombinált ho.-nál a ☉ 484 magaslat ismét elveszett, Crni vrch elleni támadást is teljesen visszaverték, mire a ho. Eminove [vo.de](#) ☉337 – ☉322 vonaláig ment vissza; Drina I. elveszítette a Biljeg magaslatot; a Morava I.-nél a helyzet nem változott.

A II. hsg.-nél: A Timok II.-nél és a Morava I.-nél nem fordult elő fontosabb esemény. A lov. ho. Glusci—Nocajnál a 104. npf. dd.-ral szemben tartotta magát. A Timok I. Glusci keleti szélén és Metkovicnál, a Sumadia I. Tolic polje—Tabanovic északi szélén — Ratkovic vonalában, kénytelen volt megállani.

Az usicei hsg.-nél a helyzet nem változott.

Szeptember 21.

Az I. hsg.-nél a Duna I. átvette a Duna II. állásait is, az utóbbit Krupanjnál összpontosították, hogy Mionovicin át, törjön előre. Az ellenség a Duna L-nek Kosutnja stopa ellen intézett támadásait visszaverte; sőt a Jagodnja (Mackov kamen) körül a legelkeseredettebb és legvéresebb harcok fejlődtek ki, melyeket valaha vívtak. Ez a magaslat este végül is, a szerbek kezében maradt.

A III. hsg.-nél a Drina II., Drina I. és Morava II.-nél a helyzet nem változott. A kombinált ho.-nál, mely Loznica ϕ 145— ϕ 237 — Eminove vode — Kuliste és ϕ -284 magaslattal szemben (17 km kiterjedésben) tartotta állását, a helyzet szintén nem változott.

A II. hsg.-nél fontosabb esemény nem fordult elő.

Az uzicei hsg.-nél: a Sumadia II. megerősítette állásait, mert megtudta, hogy előző napon egy ellenséges dd. Zljebovi—Sokolac területén éj jelezett. A montenegrói Szandzsák ho. (5. zlj.) Vrhlazje— Dobraca vonalában (Rogatictól nyugatra), a plevljei dd. Vranjovinanál, a kolazini dd. (6. zlj.) Ranjen Stl.-nél, a drinji különítmény (3. zlj.) Foca—Kalinovsk között, a lovceni dd. (3. zlj.) Foca és Gorazde között állott.

Szeptember 22.

A Duna II.-nél az ellenség a legnagyobb erőfeszítéssel és irtózatossággal támadta meg a Jagodnját (Mackov kamen). A védők minden lehető elkövettek, a tiszték a legodaadóbb magatartást tanúsították, minden támadásra ellentámadással válaszoltak, de végre az itt harcoló 4. és 18. ezred és a 4. létszámfeletti gy. ezred részei megsemmisültek. A 4. ezred- és valamennyi zlj.-parnok kénytelen volta csapatokat ϕ 864 — Sanac — 2drela — Veles vonalába visszarendelni. A szerbek a Mackov kamen körül IX/19-ig vívott harcokban 107 (25) tisztet, 5585 (748) légénységi sebesültet (elesettet) veszítettek. A Duna II. (8., 9. és a 4. létszámfeletti ezred, összesen 4330 fegyver) Krupanjnál gyülekezett és a hsgfparáság egyenes utasítására Krupanj mindkét oldalán a 543 — Z 432 vonalát szállotta meg.

A III. hsg.-nél, a Drina I.-nek sikerült Biljeget visszafoglalnia, más fontosabb esemény nem fordult elő.

A II. hsg.-nél meg kell említeni, hogy a lov. ho.-t a 19. gy. ezred váltotta fel s a lovasságot Debrere rendelték.

Az uzicei hsg.-nél, a Srebrenicatól nyugatra álló uzicei dd.-nál és a Sumadia II.-nél a helyzet nem változott. A limi különítménynek egy zlj.-a egészen a Paleig jutott előre. A hsgfparáság most meghagyta az uzicei hsg.-nek, hogy Xlebovi—Han Piesak irányában támadjon.

Belgrádnál, Ostrovo Ciganlijánál erősebb tűzértségi és gyalogsági harcok folytak.

Szeptember 23.

Az I. hsg.-nél a Duna II.-t megint előre rendelték. Ez két ezreddel megszállotta a Mionovici—Jovici állásokat.

A III. hsg.-nél a helyzet nem változott. A kombinált ho. ellen intézett ellenséges támadások nem sikerültek, mire az ellenség a Kom magaslatra ment vissza.

A II. hsg.-nél a lov. ho.-t Sabac — Usee, azaz a Száva partjának megfigyelésével bízták meg.

Az uzicei hsg.-nél Bozanovic tbk. Rogacicaban megállapodott Vukotic montenegrói szerdárrel, hogy a montenegróiak Borovac—Klek — Crni vrch —Z 1112— z. 1083 vonalában megállanak; a Sumadia II IX/24-én VI. Paklinak—Babi jak, a limi különítmény Kom—Kozadre vonalában gyülekezik és IX/25-én megkezdzi az előnyomulást Mrkalje — Zlebovi, azaz Sokolac—Gromile irányában. Időközben az ellenséges 9. npf. dd. Müiéinél gyülekezett, Srebrenica irányában előretört és aDzilen át előnyomuló 8. h. dd.-ral egyesülve, az uzicei dd.-t Srebrenicától keletre szorította vissza.

Szeptember 24.

Az I. hsg.-nél a Duna II. Mionovici—Jovici vonalában csak előőrsoket állított és főerejével Z 543—Z 432 vonalában helyezkedett el.

A III. hsg.-nél a kombinált ho. támadásait az ellenség véresen visszaverte; a Drina I. megint elvesztette a Biljeg magaslatot.

A II. hsg.-nél és az uzicei hsg.-nél a helyzet nem változott.

Szeptember 25.

Az I. hsg.-nél fontosabb esemény nem fordult elő.

A III. hsg.-nél, a Drina II.-nél a helyzet nem változott. A kombinált ho.-nál ◊ 145—◊337 — Eminove vóde — Z . 708 Stira p., a Drina I.-nél Carigrad—Stolica—Kostajnik vonalában és a Morava II.-nél csak álló harcok ^ Voltak.

A II. hsgparnok kiadta a Vidojevica—Cokesina —◊185 — Dobnod-Maovi — Jevremovac vonalába való esetleges visszavonulásra az irányelveket.

Az uzicei hsg.-nél a Sumadia II., a Zlebovinál lefolyt rövid harc után előcsapataival Kusace—Mikalje—Kúti, főerejével Studena gora Han Kram, a limi különítmény Δ. Kratelj —Z Palez vonaláig, a montenegróiak jobbszárnya Puhovac 1074-ig jutottak előre.

A hsgfparóság intézkedésére Bajina Bastanál a Ijubovijai különítményből — egy gy. ezred és egy üteg erőben — egy különítmény alakult, melynek feladata volt, előretörni.

Megjegyzések.

A leírt tíz nap eredményeinek mérlegelésénél nem szabad elfelejtenünk, hogy a Gucevo—Boranjan küzdő I. és III. hsg. legalább is kétszeresen nagyobb erővel állott szemben. Ez elsősorban Potiorek tbszgy. érdeme, aki a döntőhelyen igazán harcba dobta az utolsó katonáját is. Hogy ennek dacára sem sikerült a döntést kierőszakolnia, annak talán a támadási irányok helytelen megválasztása és a hsgtartalékok hiánya volt az oka.

A szerb hsgfőparság — nagyon helyesen — az ellenség jobbszárnya ellen indította ellentámadásra a Duna I.-et és II.-t. Ez a támadás nem volt egységes. A csapatteket egyenkint kellett harcba dobni. Itt is hiányzott a hsg., sőt a ho. tartalék is; de ezt a hiánya a harcászati viszonyok hozták magukkal, mert az ellenség támadásainak kivédésére, minden kéznél lévő erőt sorompóba kellett állítani. Egységes nagyobbszabású ellentámadások nem voltak ugyan, de látjuk az egyes ho.-k ellenlökéseit, amelyek közül különösen a Mackó v kamen körül lefolyt harcokat kell kiemelnünk. Mindkét fél felismerte ennek a magaslatnak hadászati és harcászati fontosságát. Ha a szerbeknek sikerült volna az ellenség arcvonalát itt áttörniök, akkor a Gucevo-boranjai arcvonal is felbomlott volna. Taktikailag meg kell jegyezmem azonban, hogy itt helytelen volt,, hogy a szerbek arcban támadták meg az ellenséget; a csapatok tömörítésével pedig csak az ellenséges tüzéségnek szolgáltattak jó célt. Szeptember 25-én Gucevo—Boranjan az volt a helyzet, hogy egyik fél sem tudott döntő eredményeket elérni s a harci tevékenység holtpontra jutott. A csapatok jól beásva, egymással szemben feküdtek, sok helyen alig 50 lépésnyi távolságra egymástól.

Igen érdekes a helyzet a Macvaban. Elismerésre méltó a VIII. hdt. csapatainak kitartása és minden elszenvedett kudarc ellenére újból és újból megisméltődő rohamai a Parasnicaban, másrészt kiemelendő a szerb II. hsg. hidegvérúsége, melyet akkor tanúsított, midőn Kraus altbgy. jobboldalát és a hátát is veszélyeztette. A Sumadia I. és a Timok I. támadásainak sikertelensége azzal magyarázható, hogy nagyobb erővel és igen jó vezetőséggel állottak szemben.

Az uzicei hsg.-gcl és a montenegrói csapatokkal szemben, a felső Drinán, csekély erő állt és így a Drinán való átkelés nem volt nehéz feladat. Ezeknek a mozdulatai határozottan lassúak voltak. A sarajevoi előnyomulás helyett célszerűbb lett volna, ha az uzicei hsg. a montenegróiakkal és a limi különítménnyel Visegrád—Sarajevo irányában biztosította volna baloldalát és a Sumadia II.-t Vlarenicara, az uzicei dd.-t pedig Srebrenicaról Ljubovijara rendelte volna előre.

A drinamenti csata folytatása.

Az uzicei hadsereg támadása a felső Drinán és lövészárokharcok a közép- és alsó Drinán IX/26-tól X/24-ig.

Szeptember 26-tól október 24-ig a két fél főereje Ljubovija— Sokolska pl.— Jagodnja— Boranja— Gucevo — a Drina alsó folyása — a Száva— Ravnje—Nocaj—Uzvece—Pricinovic vonalában a legszorosabb érintkezésben volt. Mindkét fél alaposan ki volt merülve, erősen beásta magát és iparkodott kedvezőbb feltételeket teremteni magának a döntő összecsapásokhoz. Ezzel megkezdődött a lövészárokharc.

A szerb hsgfparság — főképpen a tűzérési lőszerhiány miatt — a főerővel védelemre szorítkozott. Az uzicei hsg.-gel folytatni akarta a támadást.

Potiorek tbszgy.-nak gondoskodnia kellett csapatokról, hogy a Boszniába betört uzicei hsg.-et kiűzhesse. És a tbszgy. e tekintetben igazán mesternek bizonyult.

Szeptember 26-án a Sumadia II. Kúti— Kusase vonalából folytatta előnyomulását Han Pijesak ellen és egész napi harc után visszanyomta Chwostek alezr. két zlj.-ből álló különítményét. A limi különítmény Palez Δ 1037—Crni vrch Z\ 1077-ig, a djakovai montenegrói dd. Puhovac— Z\1074ig jutott előre. A Sumadia II.-nek másnap sikerült ugyan Han Pijesakba bevonulnia, de Andrian tdk. a 8. h. dd.-ral Osmacetől északnyugatra megverte a srebrencai különítményt, mire ez a Drina jobbpartjára vonult vissza.

Szeptember 28-án a Sumadia II. Igriste Z^ 1046 — Vranji kamen Z \pm 1313 vonaláig jutott előre és ebben a vonalban visszaverte e napon Chwostek alezr. és másnap a 13. h. dd. támadásait, de a szerb hsgfparság utasítására beszüntette a további előnyomulást. IX/30.-án Pornóinál a Sumadia II.-nek egy oldalvéd zlj.-át szétverték, a 3. h. dd. — Pongrácz tdk. parsága alatt — Rucniknál (Kalinoviktól északra) megverte a montenegróiakat. X/1-én az uzicei dd. újból átküldött Srebrenca irányában 5 zlj.-at, melyek elől Chwostek alezredes visszavonult. Ez az öt zlj. azután Biljeg Z^837 — Viogor Z 801 vonaláig jutott előre.

A Sumadia II. és a limi különítmény baloldala Sarajevo felől vezsélyezettve volt. Ezért a montenegrói Szandzsákhsg.-nek meg kellett szállania a Romanija pl.-t és a Karolinen Stl.-t. A mozgékony 3. h. dd. a montenegróiakat különben is egészen Focaig üzte vissza. A Sumadia II.-vel szembenálló ellenség a közvetlenül Vlasenicától délkeletre lévő ϕ 901— ϕ - 867 magaslatokat szívósan tartotta.

Október 5-én Chwostek alezr. újból megtámadta az uzicei dd.-t, elfoglalta Karaula Δ 956—Viogor Z 901 magaslatokat és Brezanjig szorította vissza a szerbeket. Andrian tdk. a 8. h. dd.-ral megtámadta

Plocat, a 13. h. dd.-ral Igristet, a vasút mentén is közeledtek újabb csapatok. Ploca —Igriste után a Sumadia II. Han Pijesakra vonult vissza. E napon Martinovic tbk.-nak sikerült Dobropoljenál meglepnie a Sarajevóba menetelő 3. h. dd.-t. Azonban vagy a meglepetés nem volt tökéletes, vagy a dd. csapatai voltak kitűnően fegyelve, mert a dd. azonnal támadásba ment át és végeredményben teljes rendben tért vissza Kalinovikba. Másnap ismét elfoglalta Rucnikot és X/10-ig Kalinovikban maradt.

Az uzicei hsg. elrendelte, hogy az erők Babljak—Sokoloviei —Bandin Odzak vonalában gyülekezzenek, mert az eddigi állások a védelemre nem voltak alkalmasak és Kladno Olovo, sőt Srebrenica felől is veszélyeztetve voltak.

Andrian tbk. üldöző oszlopai X/8-án utóvédekre, X/9-én a fent említett vonalban erős állásokra bukkantak. A Sumadia II. Babljak —Vigova g., a limi különítmény Paklinak—Senkovic, a szandzsáki hsg. Kula Markovo br. Z 1042—Vienac Δ 1025 vonalát tartotta. Az X/9. és 10-iki harcok eldöntetlenül végződtek, habár a montenegróiaknak Kula—Citluk irányában végrehajtott ellentámadása sikerült. Az uáicei dd. viszont ismét kénytelen volt a Drina jobbpartjára visszavonulni.

A szerb hsgfparság Bozanovic tbk.-ot X/10-én felváltotta Aracic tbk.-al. (Eddig a Timok II. parnoka.) Időközben a szerbekre nézve egyre kedvezőtlenebb lett a helyzet. Pongrácz tbk. Barthos alezredest három zlj.-jal visszahagyta Kalinovikban és a többivel Sarajevóba ment, ahol egyesült a Tirolból megérkezett Wieden ezr. dandárával, melyből Kalzer tbk. parsága alatt megalakult az 50. ho.; Trollmann tbk. parsága alatt az 5., 8., 16., 13. és 17. dd. képezte a 18. ho.-t. Ennek az ellenségnek az erejét a szerbek 31 zlj.-ra becsülték. Az idő rosszabbra fordult az utánszállítás egyre nagyobb nehézségekbe ütközött, visszavonulás esetén csak a visegrádi hídra lehetett biztosan számítani. A Sumadia II. és a limi különítmény összes ereje 17.000, a montenegrói Szandzsák hsg. 13.500, a spuzi dd. Kalinoviknál 2000 puskát tett ki.

Október 18-án a 18. ho. Sokolac—Sijerci irányában, az 50. ho. Sarajevóból két oszlopban északkeleti irányban nyomult előre és elérte Mokro—Bijelo gorci vonalát, a Heiler alezr. parsága alatt, a sarajevói különítményből alakult kis különítmény Paleig nyomult előre. A 18. ho. másnap folytatta a támadást a limi különítmény ellen. Ez azonban ellentámadással nemcsak hogy visszafoglalta Bandin Odzakot, hanem a Δ 989-re szorította vissza az ellenséget. X/20-án az 50. ho. jobboszlopának elővédje harcba lépett Bogovicinéi, X/21-én ez az ütközet elérte tetőpontját Siljava plave—Kula vonalában. A XVI. hdt. parnoka utolsó tartalékát, a 16. h. dd.-t Mislovóra irányította, az 50. ho.-t támadásra, A 18. ho.-t pedig a szerbeknek arcban való lekötésére utasította. A 3. h.

dd.-nak Siljava plave, a Wieden dd.-nak ☉ 932 ellen intézett támadásai kizárásával végződtek. Ezekben a harcokban az 50. ho. számbeli túlsúlya érvényesült. A Sumadia II. ugyan kitartott, sőt Stupe elleni rövid ellenlökései sikerültek, de miután a montenegróiakat Siljava plavenál megverték és ezek Jabuka—Ranjen Stl.-ra visszamentek, a limi különítményt is vissza kellett venni.

Október 22-én a Sumadia II., a 17., 13. és 16. h. dd.-ral szemben nagyszerűen tartotta magát; a limi különítmény Kustovice—Grad Z 897 vonalába ment vissza, de az uzicei hsg.-et már ebben a vonalban sem lehetett tartani és ezért éjjel az egész hsg. Mednik ZI 1230—Tmor Δ 1324—☉ 1189 vonalába húzódott vissza azzal a szándékkal, hogy Visegrádnál és Stari brodnál átkeljen a Drinán.

Október 23-án a 18. ho. Mednik—Tmor vonalában a Sumadia II. utóvédjére talált, míg az 50. ho. a pesurici—medjiki útig harc nélkül jutott előre. E napon Sumadia II. Veliko br.—Vracevica—Z 1497, a limi különítmény Joica—Stolac-r-Z 977 vonalában volt. A szandzsáki hsg. Gorazdenál, a Drina különítmény Ustikolinánál átkeltek a Drinán, úgyhogy Kalinoviknál csak a spuzi dd. maradt.

Október 24-én az ellenség erélyes üldözése és főleg számbeli túlsúlya miatt a Drina balpartján lehetetlen volt hosszabb ellenállást kifejteni és ezért a Han Semecnél kifejlődött utóvédharc után, a Sumadia II és a limi különítmény, a 24—25 közti éjjelen főerejükkel Visegrádnál, kisebb részekkel pedig Stari brod-nál és Medjedjenél, átkeltek a Drina jobbpartjára.

Megjegyzések.

Amilyen ügyesen Potiorek tbszgy. elő tudta teremteni a szerbek kiűzéséhez szükséges csapatokat, olyan kevésbé sikerült ez a szerb hsgfparciónak. Ez egyrészt annak tudható be, hogy a Száva—Duna mentén állandóan újabb átkelések előkészítéséről szóló hírek keringtek, másrészt kedvezőtlen hangulatot teremtett, hogy a montenegrói csapatok szerepléséhez fűzött remények nem váltak valóra.

Az uzicei hsg.-nek Boszniába való betörése után, mikor a 6. hsg.-et hátba kellett támadnia, mindenekelőtt mozgékonynak és gyorsnak kellett volna lennie; ezzel szemben határozatlan és lassú volt; midőn azután X/10-én a hsg.-parnokot felváltották, már késő volt. El kell ismerni azonban, hogy az utánszállítási nehézségek, a csapatok gyenge minősége és a montenegróiak szomszédsága hátrányosan befolyásolták a hadműveleteket.

Október 21-én, a Romanija pl.-án vívott csata döntő napján, a Monarchia csapatainak számbeli túlsúlya és a támadásban kifejtett nagyobb mozgékonyága is érvényesült. Ha az 50. ho. északkeleti irány

helyett egyenesen keleti irányban nyomul előre, valószínűleg már pusztán megjelenésével sikerült volna a montenegróiakat és a szerbeket visszavonulásra kényszerítenie. Nem szabad megféledeznünk azonban, hogy a montenegróiak harcértékét nem lehet a rendes mértékegységgel mérni és hogy a két szövetséges haderő nem állott egységes vezetés alatt.

Események a főerőknél és a Drinamenti csata befejezése.

IX/22-től XI/9-ig.

Mialatt a Boszniába betört uzicei hsg. és a montenegrói segédc csapatok minden ok nélkül igen lassan haladtak előre, sőt meg is állottak, a főerőknél a helyzet nagyjában változatlan maradt. A Macvaban levő II. hsg.-gel szemben az ellenség kúszóárkok segítségével iparkodott a szerb hadállásokhoz közelebb jutni. A III. és az I. hsg. az ellenséggel farkasszemet nézve, mindjobban megerősítette állásait. A fenti idő alatt előfordult fontosabb események közül ki kell emelni:

a) hogy IX/28-án Belgrád védőrségéből egy különítmény átkelt a Száván, elfoglalta Zimonyt és Batajnicaig szorította vissza az ott levő csapatokat, de az ellentámadás következtében, melynél a monitorok igen eredményesen működtek közre, kénytelen volt ismét visszavonulni;

b) hogy a III. hsg.-nél az ellenséges XIII. hdt.-nek sikerült Krajisniciig előrejutnia, viszont a kombinált ho. elfoglalta Kuliste -φ- 708 magaslatot;

c) hogy a batári hídfő X/13-án a Drina hirtelen áradása következtében víz alá került; a 42. honv. gy. ho.-nak itt álló csapatai a Drina balpartjára mentek vissza és végül, hogy X/23-án a szerbek a Temes monitort Sabac alatt aknákkal elsüllyesztették.

A szerbeknek Boszniából való kiűzése után rövid pihenőt kellett adni a csapatoknak. Potiorek tbszgy. elhatározta, hogy XI/6-án a 6. hsg.-gel újból megkezdi a támadást a középső Drinán, de az 5. hsg.-nek meghagyta, hogy addig is iparkodjék előrejutni. Ez a hsg. a Lütgendorf altbgy. parsága alatt álló 15 zlj.-jal és 11 üteggel újból megerősödött. X/24-én csakugyan sikerült Salis gróf tbk.-nak Ravnjenél, X/27-én a 9. ho.-nak Crna baranál, a 21. Ldw. ho.-nak Omerov cardaknál, a kombinált hdt.-nek Tabanovicnál eredményeket elérni. Ezeket a sikereket a hatalmas tüzérségi előkészítésnek lehet köszönni. A szerbek — tüzérségi lőszerhiány miatt — nem viszonzhatták az ellenség tüzérségi tüzét. A lőszerhiány annyira felbőszítette Stepanovic vojvodát, hogy felváltását kérte és csak nagyon nehezen sikerült rávenni, hogy maradjon a helyén. X/29-én Stepanovic vojvoda Bogaticba haditanácsra hívta össze

a ho.-parnokokat. A tanácskozás tárgyát az képezte, hogy megmaradjon-e a II. hsg. jelenlegi állásaiban, vagy menjen vissza a Cer pl.-án előkészített állásokba. A haditanács — elsősorban a tüzérségi lőszerhiány miatt — egyhangúlag az utóbbi mellett döntött, amihez azután a hfp. is hozzájárult.

Az új állásban, mely Vidojevica—Dobric—Misar pontokkal jelölhető meg, kiutalták a védőszakaszokat az egyes hadosztályoknak és pedig: a Timok II.-nek Vidojevica—Petkovica, a Morava I.-nek Petkovica—Dobric, a Timok L.-nek Dobric—Jevremovac, a Sumadia I.-nek Jevremovac — Misar területét. A ho.-k — utóvédek visszahagyása mellett — X/31-én éjjel oly ügyesen hajtották végre a visszavonulást, hogy azt az ellenség alig vette észre; legalább is nem zavarta ezt meg. A csapatokkal együtt Macva lakosságának nagyrésze is otthagya lakóhelyét és szarvasmarhaállományával, ingóságait a legkülönfélébb kocsikra rakva, sáros és feneketlen utakon, délkeleti irányban elvonult.

A parancsadás megkönnyítése végett XI/5-én a Timok II.-t a III. hsg.-nek rendelték alá, de a ho. továbbra is megmaradt a helyén; az I. hsg.-nél a Duna II.-t kivették állásaiból és mint hsg.-tartalékot Tekerisre irányították, helyét a Morava II. és a Duna I. foglalták el.

Az 5. hsg. követte a visszavonuló II. szerb hsg.-et és az utóvédekkel vívott harcok után — melyekből különösen a 29. gy. ho.-nak Sabácért vívott éjjeli harcát és XI/4-én a 21. Ldw. ho.-nak Dobric, valamint XI/5-én a 9. ho.-nak Lipolist elfoglalásáért vívott harcait kell kiemelni — elérkezett" az új szerb állások elé.

A Drina jobbpartjára visszahúzódott Sumadia II. Zepa és Rzav p. között, a limi különítmény a Rzav. p. és a Lim között folalta el új állásait; a montenegróiak szandzsáki hsg.-e (23-0-5½ = 13.500 fegyver) a Lim torkolatától az Ogleceviski p.-ig, a Drina-különítmény (15 — 0—3 = 11.000 fegyver) Focaval szemben helyezkedett el.

A XVI. hdt. a XI/5-re virradó éjjelen Ljubovijával szemben gyülekezett, a 15. h. dd. mint hdt. tartalék Srebrenicánál, a 9. htp. dd. Rogacicanál, Snjaric tbk. dd.-a Visegráddal szemben maradt. A hdt.-nek feladata volt Ljubovijanál átkelni a Drinán és Pecka irányában előnyomulni. A 4. h. dd.-nak Rogacican át, iparkodnia kellett előrejutni Valjevo felé.

November 6-án a 6. hsg. támadása, melyet alapos tüzérségi előkészítés előzött meg, eredményes volt. A XIII. hdt.-nek sikerült a kombinált ho.-t és a Drina I. részeit visszaszorítania, a XV. hdt. is előrejutott a Morava I.-el szemben; a XVI. hdt. kombinált hadosztálya — Goiginger tbk. parsága alatt — elfoglalta Javicit és Sv. Petárt; a hdt. főerejével (18. és 50. ho.) Ljubovijanál két helyen, a 4. h. dd.-ral Rogacicanál átkelt a Drinán. Miután a szerb kombinált ho. elvesztette a Gucevo

magaslatot, a Drina II.-vei együtt a Stira p. jobbpartjára vonult vissza és megszállta a -φ-145 Plec—Carigrad vonalát. Az I. hsg.-nél a Morava II. és a Duna I. elvesztették előállásaikat, de a főállásaikat megtartották; a II. hsg.-nél az ellenséges VIII. és a kombinált hdt.-nek Maovi és Princovic ellen intézett támadásai nem sikerültek.

November 7-én az 5. hsg. nem támadott; a 6. hsg.-nél a XIII. hdt. a Stira p.-ig jutott előre, a 40. honv. ho. elfoglalta Carigradot és Stolicat; Kostajnik-Δ. 768-t a szerbek megtartották, noha a 48. ho. ez ellen fordult főerejével; az 1. ho. 2 km-re megközelítette Krupanjt. A cs. és kir. kombinált ho.-nak sikerült délután Sabacot elfoglalnia. Az 50. és 18. ho.-ok nagyon lassan haladtak előre, az utóbbi csak Nemié km-t érte el. A 4. h. dd. az Okletacnál levő -φ- 729 magaslatot foglalta el.

Az I. hsg. este a Morava I.-el Stolice—Miokovac—Krupanj, a Duna I.-el Z 432 — 2drela — Veles—Karacica, a ljubovijai különítménnyel Dugó—Tornik vonalába vonult vissza. A Duna II.-t, mely már Peckaba érkezett, megint az I. hsg.-nek rendelték alá.

Mivel a II. hsg.-nél az ellenség, főerejét a keleti szárnyon tartotta és a Morava I.-el szemben csak alárendelt erőket állított, ez utóbbi Ribari—Lipolist—Dobrićtól nyugatra ellentámadást intézett, mely sikerült ugyan, de a ho. este mégis régi állásaiba ment vissza.

A III. hsg.-nél ki kell emelni, hogy a Drina I. hőiesen kitarzott a Kostajnik magaslaton. Az általános helyzetre való tekintettel a hsgfparáság meghagyta a III. hsg.-nek, hogy Kumovac pl. — ⚡406 — Jarebice — Δ.383 — ⚡- 439 vonalába vonuljon vissza.

Megjegyzések:

Midőn az uzicei hsg. betörése Boszniába nem sikerült és a szerb csapatok megtépázva tértek vissza a Drina jobbpartjára, a szerb hsgfparásznak számolnia kellett azzal, hogy a felszabadult tekintélyes ellenséges erők előbb-utóbb ismét támadni fognak, átkelnek a Drinán és pedig — valószínűleg — Ljubovija—Pecka, vagy Rogacica—Valjevo irányában. Az átkelés iránya tulajdonképpen közömbös volt, mert a szerb hsgfparásznak seholy voltak tartalékai. Amit meg lehetett tenni, megtörtént; a hadosztályokat pótlásokkal igyekeztek kiegészíteni.

A hsg.-nek tüzérségi löszerezéssel való ellátása absolute elégtelen volt. Amíg a gyalogság a tüzérségben segítőtársat talált, addig képes volt minden támadást eredményesen visszautasítani, de midőn ez is csak szenvedő társ lett, a gyalogság ellenálló ereje is meggyengült. A háború későbbi időszakaiban magunk is éreztük, mikor kénytelenek voltunk a tüzérségi löszerezéssel takarékoskodni, hogy ez mit jelent. Az áldozatokra kész gyalogság hiába panaszkodott, hogy az ellenséges tüzérség lövi állásait'anélkül, hogy tűzviszonzásra találja. Hány parancsnoknak szorult

ökölbe a keze, midőn csapatainak ezirányú jogos panaszait nem orvosolhatta. Nem kell tehát csodálkoznunk Stepanovic vojvodának keserű kifakadásán.

A II. hsg. parancsnoka, aki midőn az oldala, sőt a háta is veszélyeztetve volt, nyugodtan kitartott mindaddig, míg megfelelő harceszközökkel rendelkezett, igazán jó idegzetűnek bizonyult. Azt azonban, hogy haditanácsot hívott össze, határozottan elítélem! A parancsnok hivatott a viszonyokat mérlegelve eldönteni, hogy az adott esetben melyik a legcélszerűbb eljárás; haditanács összehívása egyenlő a felelőségek az alárendeltekre való áthárításával, erre pedig Stepanovic vojvodának igazán nem volt szüksége.

A Macva elhagyása után a II. hsg. az önként kínálkozó vonalba vonult vissza, amelyet már előbb berendeztetett a védelemre. A szükséges lövészer hiánya természetesen itt is érezte hatását és midőn az I. hsg.-et Krupanj irányába visszaszorították, a III. hsg. sem maradhatott meg tovább természetellenes helyzetében. Ezért annak visszarendelését harcászatiilag csak helyeselni tudom. Az arcvonalhelyesítésből azonban könnyen lehet visszavonulás és hol van ekkor a megállás? Látni fogjuk, hogy a szerb hsgfparság erre megtalálta a helyes feleletet.

A drinamenti csata, melyet mindkét fél a legnagyobb elismerésre méltó vitézséggel és kitartással vívott meg, IX/8-án kezdődött és 9 hétig tartott. Potiorek tbszgy. nem volt és nem is lehetett megelégedve az elért eredményekkel, mert visszaszorította ugyan a szerbeket, de nem verte meg őket. A visszavonulás elrendelésével a szerb hsgfparság megmentette a hadsereget a megsemmisüléstől. Mivel a szerbeket nem sikerült megverni, most arra kellett törekedni, hogy őket könyörtelen következetességgel és eréllyel végrehajtott üldözéssel gyengítsék, ellenállásukat megtörjék és így végeredményben örökre leszámoljanak ezzel az ellenséggel. De ez nem volt könnyű feladat.

A szerb főerők visszavonulása Valjevoba.

A megkezdett arcvonalhelyesítésekből — mivel a Monarchia hadseregei megszakítás nélkül folytatták a támadást — rendszeres visszavonulás lett. Az ellenség erőbeni túlsúlya, ami legalább 70 zlj.-at és IC úteget tett ki, a lőszerhiány és a csapatok fáradtsága voltak azok a tényezők, melyek a szerb hsgfparságot kényszerítették, hogy a hadseregeknek XI/8-án újabb ellenállási vonalat jelöljön ki.

Az intézkedés értelmében az I. hsg. Mramor — Petrina stena — Bogo — Proslop — Bare, a II. hsg. Kosanin grad — Straza — Zavlaka — Tolisavac vonalába, a II. hsg. pedig a Dobra jobbpartjára került. A következő napon azonban ismét áthelyezték a védelmi vonalat s az I. hsg.-nek 41-

Kik—Jalovik—Bare, a III. hsg.-nek Jankov vis — Belutak — Z 315, a II. hsg.-nek Suvoselo—Vk. Bosnajak—Tamnava p. vonalát utalták ki.

Tekintettel arra, hogy a szerb hsg. főerejének visszavonulására szolgáló utak Ubnál és Valjevonál találkoznak, Potiorek tbszgy. arra számított, hogy sikerülni fog Valjevonál a szerb hsg.-et megállásra és a csata felvételére kényszerítenie. Ezért az 5. hsg.-et abanjani—koceljevoi szakaszra rendelte, a 6. hsg.-nek pedig megparancsolta, hogy az üldözést központilag Valjevora, az erők végső megfeszítésével hajtsa végre.

Ennek következtében XI/10-én az I. hsg. Peckanál elkeseredett harcokat vívott a XVI. hdt.-tel, mely az 50. hadosztállyal Jalovik, a kombinált hadosztállyal Kik és a 18. hadosztállyal Bare ellen intézett támadást. A XV. hdt. Zavlatat, a XIII. hdt. Tekerist, a VIII. és a kombinált hadtestek a Dobrava p. vonalát érték el.

A 6. hsg.-nek aránylag lassú előrehaladása XI/10-én nem tette valószínűvé Potiorek tbszgy.-nak azt a reményét, hogy a szerbek kénytelenek lesznek a döntő csatára való kihívását elfogadni. Az üldöző csapatoknak lövészerrel, élelemmel stb. való ellátása napról-napra nehezebb lett és számolni kellett a csapatok fáradtságával is s azzal, hogy ezeknek pihenőre volt szükségük. Pihenőt azonban csakis a Kolubara-szakasz elérése után lehetett adni, amikor az obrenovac—valjevoi vasút kihasználásával, az utánszállítás könnyebben ment volna. Ezt a nélkülözhetetlen utánszállítási vonalat viszont, csak akkor lehetett kihasználni, ha a Kolubara jobbpartján levő magaslatok Potiorek tbszgy. kezébe kerülnek. Az alapos mérlegelés eredménye ezért megint csak az volt, hogy az üldözést a legnagyobb eréllyel folytatni kell. Az ez értelemben XI/11-én kiadott intézkedések alapján a hadseregeknek a lehető leggyorsabban el kellett érniök a Kolubarat s ennek mentén; a Ljig torkolatától Obrenovacig az 5. hsg.-nek, a Ljig torkolatától Valjevoig pedig a 6. hsg.-nek kellett állásba vonuzlniök.

A szerb hsgfparság XI/11-én elhatározta, hogy folytatja a visszavonulást és megvédi Valjevot. A hsg.-eknek a következő védőszakaszokat utalták ki: az I. hsg.-nek Jolina Breza —Sovacki Kik; a III. hsg.-nek Radija Martinovic -Jautina ☉-346; a II. hsg.-nek ☉ 366 — Bli-zonjski visovi—Ub. A hsgfparnok Kragujevacba ment. Az uzicei hsg.-nek Lim—Visegrád —Stari brodról S'rganra, az uzicei dd.-nak Kadinjacara kellett visszavonulnia. A XI/11 —12. közti éjjelen a hadseregek bevonultak a kiutalt állásokba és megszállották azokat. A Sumadia I. meghosszabbította északi szárnyát Sarbaneig; ettől északnyugatra alov. ho. állt.

November 12-én az ellenséges seregtestek folytatták az üldözést és a 29. ho. Suvoselot, a 7. ho. Kinicet, a VIII. hdt. Gromile — Vk. Bosnajak, XIII. hdt. Stolicc—Odzino brdo, a XV. hdt. Vk. Beljege—Osecina

vonlát érte el, a XVI. hdt. kombinált hadosztálya harcolva megközelítette Jolina brezat, az 50. ho. Stavet, a 18. ho. megtámadta arban Medvenik—Jablonik— Borovnjak vonlát, de eredményt nem tudott elérni; a 4. h. dd. Prosekig jutott előre. A szerb II. és III. hsg., mely utóbbinak az I. hsg.-ből alárendelték Timok II.-t, megerősítette az elért állásokat, az ellenséggel járőrökkel tartotta fenn az érintkezést; nagyobb harcokra azonban nem került sor. Az I. hsg.-nél a Morava II. tartotta Jolina brezat; Duna I. Stavet, Duna II. Sovacki Kik—Medvenik vonlát, a Rogacicaról érkezett csapatok pedig Borovnjakot. Az eddig is nagyon rossz esős idő még rosszabbra fordult; igen erős havazás kezdődött.

November 13-án az ellenséges kombinált hdt. Usee—Banjani, a VIII. hdt. Umka—Vk. Bosnjak, a XIII. hst. Koceljevo—Bresnica, a XVI hdt. Ogladjenovac—Osladic vonlát érte el, a XVI. hdt. elfoglalta Radijat, de másutt nem tudott előrejutni. AIL hsg. csapatai megmaradtak a tegnapi állásokban; az ellenséggel csak a lov. ho. került érintkezésbe Vrebonál, de ezután ez az Ub jobbpártjára és Lisopoljera vonult vissza. A III. hsg.-nél csak a Drina I.-nél Kamenicanál voltak harcok. Az I. hsg.-nél a Morava II. a Jolina brezanál, a Duna I. a Stavenél -φ-518-nál, a Duna II. a Sovacki Kik-nél és a Jablaniknél vívott nagyobb harcok után, megtartották állásaikat. A ragocicai különítmény jobbszárnyával Vilovicara ment vissza, de a közepe és balszárnya, mely egészen a Drináig ért, még tartotta magát. De a szerb csapatok erkölcsi ereje és anyagi állapota immár nagyon gyenge volt; a visszavonulásnak a fegyelemre gyakorlott káros volta, az elégtelen élelmezés, a gyenge felszerelés és nagyfokú kimerültség, kezdték éreztetni áldatlan hatásukat.

A szerb hsgfparság felismerte ezt és XI/11-én este kiadta a Kolubara jobbpártjára való visszavonulásra a szükséges intézkedéseket. A visszavonulás iránya az I. hsg.-nek: Valjevo—Gr. Milanovac, megszáll an dó: egy hadosztállal Bacinovac Z 700, két hadosztállal Mednik — Gukosi; II. hsg. Ubról és Blizonjski visoviról visszavonul a Kolubara jobbpártjára a Lazarevac mindkét oldalán lévő magaslatokra; III. hsg. a Kolubara balpártján haladva Divacnál és Slovacnál átkel és az I. és II. hsg. között vonul állásba a Ljig jobbpártján.

A kolubari csata.

A szerb hsgfparság felismerte, hogy célszerűbb, ha a döntő csatát nem Valjevonál, hanem a Kolubara mögött vívja meg. Ezért feladta Valjevot s ezzel XI/-4-én megkezdődött a kolubaramenti csata, melynek első mozzanata a Kolubara, a Ljig mögé és Suvoborra történt visszavonulása volt. A csata második fázisában a szerb hsgfparság — az arcvonal meg rövidítésének céljából — feladta Belgrádot, Suvobort és Uëicet. A har-

madik nagy eseménye ennek a csatának, hogy a szerbek megkezdték az ellentámadást, Suvobor irányában áttörték a cs. és kir. csapatok arc-vonalát. A negyedik esemény a cs. és kir. csapatoknak a Drináig és a Szávaig való üldözése és Belgrád felszabadítása volt.

A kolubarai csata bevezetése.

A november 13—14. közti éjjelen a szerb hadseregek elhelyezkedése a következő volt:

II. hsg.: A lov. ho. a Tamnava jobbspártján Lisolpolje—Sarbone, a Sumadia I. Sarbone—Tvrdojevac, a Timok I. Tvrdojevac—Karaula, Morava I. Karaula -φ- 375;

III. hsg.: a Timok II. ◊ 375—◊ 366, a Drina II. ◊ 366—Jautina, a kombinált ho. Jautina—◊ 416, a Drina I. Martinovic ◊ 395;

I. hsg.: a Morava II. Jolina breza—◊ 478, a Duna I. ◊ 478 — ◊ 556, a Duna II. ◊ 556—◊998, a rogacicai különítmény ◊ 1131 — Povoljen közötti területen;

uzicei hsg.-tól: az uzicei dd. egyrésze Glarica—Jasenovacnál, egyrésze Bajina Bastanál, a Sumadia II. Sargan —Viorgornál, a limi különítmény Jel ova goránál.

Az obrenovaci különítmény Zabrez— Badjevica, Belgrád védőrsége Umka—Grocka, a branicevi különítmény Grocka — Golubac s a krajainai különítmény Dol. Milanovac—Orsava közötti területen állt.

November 14.

Az ellenséges kombinált hdt.-ből a 104. npf. dd. elfoglalta Obrenovac-ot, a 29. ho. pedig Piromannál a tamnavai hidakat, a 7. ho. Crvena jabuláig jutott előre, a VIII. hdt.-ből a 21. Ldw. ho. az Ub torkolatánál, a Sumadia I.-el érintkezésben volt, a 9. ho. Sudnicat érte el.

Midőn a II. hsgparnoka megtudta, hogy a III. hsg. jobbszárny-hadosztálya — a Timok II. — estefelé megkezdte a visszavonulást, ő is kiadta a visszavonulásra a parancsot, melynek értelmében, utóvédek visszahagyása mellett:

a lov. ho.-nak Skobaljnál kellett átkelnie és a Túrja p.—Komatice között,

a Sumadia I.-nek ugyancsak Skobalinál kellett átkelnie és a Túrja p. és a Pestan p. között kellett állásba vonulnia;

a Timok I. Belibrod és Petkanál kelt át és Pestan p. és a Stubica között,

a Morava I. Lajkovac és Slovacnál kelt át és a Stubica és a Ljig között vonult állásba.

A III. hsg.-gel szemben az ellenséges XIII. hdt. támadást intézett Jautina és Blizonjski visovi ellen, de a magaslatok a szerbek kezében

maradtak, azonban a XV. hdt.-nek Martinovic — Kamenica ellen intézett támadásai eredménnyel jártak. A III. hsg. a legveszedelmesebb helyzetben volt, mert a visszavonulási vonal arcvonalával párhuzamosan sőt a II. hdsg. balszárnya mögött haladt. Miután a hdsgfparáság az előretörés tervét elvetette, Jurisic tbk. kiadta a visszavonulási parancsot melynek értelmében a III. hsg.-nek Valjevtól északra ☉ 289—Jasike — ☉387 — ☉ 329 vonalában mégegyszer meg kellett állania. Ez sikerült is. De, mert a hatalmas létszámú III. és I. hsg. vonatainak időt kellett biztosítani, hogy Vájlj evőn átjussanak, a hsgparnok elhatározta, hogy XI/15-én Valjevo magasságában Zx 289— Jasike — Váljevo nyugati szegélyének vonalában megáll.

Az I. hsg.-nél a Morava II. helyzete Jolina breza — ☉478-nál tarthatatlan volt, miért is ez még 14-én éjjel visszavonult, de az ellenség tovább folytatta az előnyomulást és a 6. hsg. jobbszárnya — a XVI. hdt. — késő este elfoglalta az 50. hadosztállyal Sovacki Kiket, a 18. hadosztállyal a ☉ 998. magaslatot. Az 5. h. dd. Stubicaig, a 4. h. dd. Jasenovacig jutott előre. Ez annál könnyebben ment, mert az I. hsgparnok megtudván, hogy a III. hsg. is visszament, kiadta a 329— z 364 — Visoka — Zx 592—Z 923—Magljes vonalában való visszavonulásra a parancsot. A Duna I. és II. csak este kezdte meg a visszavonulást, ami az éj sötétjében, a különben is nehéz terepen, a legnagyobb zúr-zavarral járt, habár az ellenség nem folytatta erélyesen az üldözést. A két ho. tűzérsege a jablanicai úton ment vissza, a gyalogság önkéntelenül követte ezt az utat, melyen még a visszatoduló polgári lakosság szekerei is mozogtak, úgyhogy a parancsnokoknak a Balinovic és Valjevo közti úton, ahol a visszaözönlő vonatok az egész úttestet több sorban elállották, nagy erélyreés még nagyobb türelemre volt szükségük, hogy a rendet félig-meddig helyre tudják állítani.

A rogacicai különítmény, melyet a 4. h. dd. megtámadott, kénytelen volt Jasenovácot feladni és ☉ 890—Z 1151 vonalába visszavonulni.

Stave—Kamenica feladása után, Valjevo védelméről tovább szó sem lehetett és Ny.-Szerbia egészen a Kolubaraig az ellenség kezébe került. A szerb hdsg. arcvonalának hossza sehogyan sem állt erejével arányban és ezenfelül tartalékokkal sem rendelkezett. A kordonszerű vékony és gyenge vonalon egy ponton véghezvitt betörés, egy egész ho.-t visszavonulásra kényszerített. Az összhang miatt a hsg. is kiigazította arcvonalát, minek következménye volt, hogy a szomszéd hsg.-ek is visszamentek. Az ellenség megállítására irányuló kísérletek nem sikerültek. A visszavonulást folytatni kellett és pedig a legsúlyosabb harcászati, gazdasági, földrajzi és légköri viszonyok között.

November 15-én az üldöző ellenség elérte Obrenovac—Lisopolje —

Brgule — Ub — Tvrdojevica — Karaula — Valjevo — Dl. Bukovica — Paklje — Tubravic — Brezovica vonalát. Ha az ellenségnek sikerült volna a szerb hsg.-et Valjevonál csatára kényszerítenie, reménykedhetett volna, hogy a drinamenti csatában fennállott erőarány megmarad. Tudniillik nem volt valószínű, hogy a szerb hsg. újabb csapatokat tud előteremteni; a betörés folyamán pedig a két fél egyenlő veszteségeket szenvedett. Mivel azonban a szerbek döntő csata nélkül adták fel Vájlj evőt, a Balkán hsgfőparancsnoka — bízván csapatainak ellenálló képességében — azt hitte, hogy az üldözés továbbra is eredményes lesz.

A III. hsg.-nek este kellett volna a visszavonulást Divcinél és Slovacnál végrehajtania, de mivel a II. hsg., melynek leghosszabb ideig kellett volna kitartania (sőt ennek utóvéde is Karauláról), már korán reggel visszamenőben volt, a slovaci hidra már számítani nem lehetett, s ezért azonnal meg kellett kezdeni a visszavonulást. A Timok II. helyén maradt, mint utó- és oldalvéd. Végeredményben a Drina I. és II. a Rabas p. torkolatánál levő hidon, a kombinált ho. és Timok II. a Divcinél levő hidon keltek át és késő este Strmovó—Nonomir—Biela stena — Mionica vonalába éj jeleztek, míg a Timok II. Klanica — Divcinél maradt, mint utóvéd.

Az I. hsg. a legnehezebb viszonyok között volt és mégis kitartott, azonban mikor értesült, hogy a II. és III. hdsg.-ek visszavonulnak, neki is gondoskodnia kellett a visszavonulásról, a Morava II. Obnica és a Jablanica p. mentén, a továbbiakban Valjevon át ment vissza egészen Klincig. A Duna I. a Jablonica p. mentén Valjevon áthaladva Rajkovicen, a Duna II. Bogatican és Prijerdicen éjjelezett. A rogacikai különítmény Leskovican át Bacevciig ment vissza. A visszavonulás sikerült; az ellenséggel való érintkezés megszakadt. Bojovic tbk., kinek sebesült lába újra megsérült, kénytelen volt a hsgparságot Misié tbk.-nak, a hsgfőparancsnok vezérkari főnökhelyettesének átadni. A legnagyobb szerencse az volt, hogy az ellenség Divci—Slovak irányában nem tört erősen előre.

Az uzicei hsg.-nél Uzice védelmére az uzicei dd. megszállotta Crni vrch. Z 900—Varda, a Sumadia II. Vk. Prisedo—Gjakov km.—Bulja—Ponikve vonalát; Mokragoranál maradt egy zlj., a limi különítmény, mint tartalék Uzicenél gyülekezett.

November 16. és 17. Potiorek tbszgy. intézkedései értelmében az 5. hsg. és a XIII. hdt. folytatta az előnyomulást és 16-án a Kolubara balpartján gyülekezett és előkészületeket tett az átkelésre, de a 17-én az Obrenovacnál, Lisopoljenál, Lazarevacnál és Lajkovacnál — kisebb osztagokkal megkísérelt átkelések nem sikerültek. A XV. és XVI. hdt. e két napon intézkedésszerűleg Valjevonál és ettől délre felzárkózott; a 18. ho. Tubravicnál maradt.

A III. hsg.-nél a Drina II. megszállotta a Cibutkovica — barzilovicai szakaszt, utóvédei a Kolubaranál maradtak; a kombinált ho. megszállotta Dudovica —Zakinac —Parlog vonalát, Drina I. a Moravat érte el, utóvédei Milovac —Rakari vonalában maradtak; Timok II., mint hdsg.-tartalék Smrdljikovacnál gyülekezett.

Az I. hsg.-nél a Morava II. Mionican, Rakarin át Gukosira; a Duna I. Plandisten, Gor-Topičan át Vis-Medvikre, a Duna II. Osecinan át Bacinovac—Rudo-Usaljen vonalába ment. A rogacikai különítményt feloszlatták, csapatai beolvadtak a Duna II.-be. Mionican a legnagyobb torlódás és rendetlenség támadt, úgyhogy a Morava I. kénytelen volt Mionica két oldalán, mint utóvéd állásba vonulni, s ezért csak 18-án ért Gusevira.

Az uzicei hsg.-nél csak az uzicei dd. vívott kisebb harcokat Glavicánál.

A visszavonulás a XI/14—17. közti időszakban tehát itt is sikerült, de a csapatok számereje és harcértéke — különösen a Duna II.-é — nagyon meggyengült. A napok óta tartó esőzések, a hegyekben fekvő egyméteres hó, óriási nehézségeket képeztek. A Kolubara-völgye egy sártenger volt, ami majdnem lehetetlenné tette a mozgást; igaz, hogy ezeknek a viszonyoknak volt köszönhető, hogy az ellenség üldöző mozgása is lassú volt.

November 18-21.

Az ellenség kísérlete, hogy a Kolubara jobbpartján levő II. hsg.-gel szemben tért hódítson, nem vezetett eredményre. A VIII. hdt.-nek sikerült ugyan Lazarevac és Béli brodnál átkelni a folyón, de a magaslatok a szerbek kezében maradtak.

A III. hsg.-nél Covka -φ. 259 kiszögellése a Ljig torkolatánál kedvező pontot nyújtott a támadásra, mivel ezt keresztűz alá is lehetett volna venni, de a 9. és 36. ho. minden erőlködése dacára sem tudta a Covka magaslatot a Morava I.-től elvenni.

Az I. hsg.-gel szemben a 42. honv. ho.-nak sikerült Milovacot elfoglalnia. Murkovic szds. az 1/25. honv. gy. zászlóaljjal, Gr. Toplicától Bacinovac irányában végrehajtott felderítése alkalmával, a Duna II.-ből 1000 embert ejtett foglyul. Ennek a ho.-nak 8. ezrede majdnem harc nélkül adta fel Bacinovacot, de ezt a községet XI/20-án sikerült ismét megszállani. A hsgparnoknak a XI/21., 22.-re tervezett és az egész haderővel végrehajtandó ellentámadásról azonban le kellett mondania, mert Milovac elesett és a Ljig magas vízállása miatt csak a meglevő hidakon lehetett közlekedni. Az ellenséges XV. és XVI. hdt., melyek 19-ig az 1. ho. kivételével — mely Cerovo brdoig jutott előre — alig

mozdultak meg, XI/20-án Milovac —Rakari —Struganik —Ruda — Strazava vonaláig nyomultak előre.

Az uzicei hsg. uzicei dd.-a a Crni vrch— Prisedo— Kadinjaca — Ponikve vonalát, a kovjerici különítmény (11 zlj. és 12 löveg) a Sumadia II. parsága alatt — a Duna I. oldalának és hátának biztosítása végett f-Crnakosa—Subjelz 939 vonalát tartotta.

November 21. és 22.

A II. és III. hsg.-gel szemben az ellenség e napokon is iparkodott az átkelést kierőszakolni és a 7. ho. Vk. Crljeninél és a 36. ho. ispánjénál és Dudovicanál különösen erélyesen támadtak, de a Drina II. és a kombinált ho. ellentámadásai Dudovicanál kényszerítették a 36. ho.-t, hogy megint visszamenjen a Ljig balpartjára; viszont a Morava L-nek és a Timok II.-nek Zipanjac ellen intézett ellentámadásai, a Popeljevac irányából jövő tüzéségi tűz következtében, nem sikerültek.

De a harcok súlypontja a balszárnyon levő I. hsg.-nél volt. Midőn az ellenség az I. hsg. balszárnyát kezdte nagyon szorítani, a hsgfparáság — tartalékok hiányában — elrendelte, hogy a III. hsg. hosszabbítsa meg balszárnyát a gukosii állásokig és egy ho. (Drina I.) siessen az I. hsg. segítségére. Ms c tbk. úgy döntött, hogy az érkezőben lévő Drina I. váltsa fel a Morava II.-t s ez mint a legértékesebb és legjobb ho., mint hsg. tartalék helyezkedjék el Lalinci és Sakovica között. Az ű. hsg.-nél e napon nagyobb harcok kezdődtek Majjen— Suvobor—Gukcši vonalában, ahol tudjuk, hogy a gukosii állásokat a Morava II., Mednik — Vis —☉705 vonalát a Duna I. és a Bcc-novac—rudai állásokat a Duna II. tartotta; Majjen egy 6 zlj.-nyi erővel, mint külön csoporttal volt megszállva.

Az ellenséges 48. ho.-nak Bacinovac—Mednik ellen intézett támadásai, délig eredménytelenek maradtak, habár részben a 40. honv. ho.-t is harcba vetették; az 1. ho.-nak, melyet viszont a kombinált ho. is támogatott, sikerült a ☉ 622. Ruda magasla'ot elfoglalnia; a Majjennel szemben lévő ellenség Stn é ira —Kraljev stoig jutott előre. De XI/21-én a délutáni órákban elesett Mednik, Bccinovac is az ellenség kezébe került, a megkísérelt ellentámadások nem sikerültek, mire Mise tbk. elhatározta, hogy a hsg.-nek balszárnyát Gukcsl—Prostruga—Rajac—Suvobor — Majjen vonalába visszaveszi. XI/22-én éjjel úgy hajtották végre ezt a visszavonulást, hogy a Drina I. megszállotta a Gukcūji — Moravci, a Morava II. Bukva — Prostruga, a Duna I. Prostruga—Raj ac, a Duna II. Igriste — Siljak vonalát, a majjeni különítmény a Majjenen maradt.

Mivel az ellenség főerejét (XIII., XV. és XVI. hdt.) az I. hsg.-gel szemben alkalmazta. Ennek helyzete továbbra is veszélyes volt, annál is inkább, mert arcvonala, számerejéhez viszonyítva, túl hosszú volt. A hsg. fparság elhatározta, hogy úgy segít ezen, hogy a II. és a III. hsg.-

gel megindítja a támadást. Ehhez az általános terv a következő volt: a I. hsg. tartja az állásokat, a II. hsg. megtámadja az ub—slovaci, a III. hsg. pedig a kolubara—mionikai arcvonalat, az uzicei hsg.-tól a Sumadia II. Strazarara vesz irányt. De Misié tdk. nem akarta ennek a neki hosszadalmasnak látszó műveletnek eredményét bevárni, mert értesült, hogy újabb erős oszlopok fejlődnek balszárnya ellen és ezért elhatározta, hogy a 23-án megkezdi az ellentámadást. Terve volt, hogy a majjeni csoport és a Duna II. megerősítve a Morava II. egy ezredévei Planinica irányában kezdje meg a támadást, a Duna I. és a Morava II. fennmaradó része, tartsák állásaikat.

Az uzicei hsg.-néi a hfp. intézkedett, hogy a Sumadia II. (most 8 zlj. és 9 löveg) egyesüljön Kosjericitől északra és XI/23-án Strazara Z± 1000 irányában támadjon, a limi különítmény (6 zlj. 19 löveg) szállja meg Subjelt és Dubnicat, a Sumadia II. hátának —à 4. h. dd.-ral szemben való — biztosítására.

Megjegyzések.

Itt mindenekelőtt, különösen kiemelendőnek tartom a rossz időt és az utak állapotának káros kihatását a hadműveletekre. Az akkori esőzések, a hegyekben a havazások és a sártenger, mely itt az utakat borította — örökidőre emlékeztetések maradnak. Az időjárás viszontagságai ellen való védekezés eszközeinek hiánya, az utakon és az azokon kívüleső területeken végrehajtott mozdulatokkal járó nehézségek: a legnagyobb követelményeket támasztották a csapatokkal és a vonatokkal szemben. Csak példának említem, hogy egy lemozdonyozott löveg elé nagyon gyakran 12 lovat vagy ökröt kellett befogni, hogy egyáltalában mozogni tudjon a sártengerrel borított utakon. A Kolubara és a Ljig-völgyében levő csapatoknak pedig majdnem mindegy volt, hogy esik az eső, vagy egy-két napra kisütött a nap, mert ha a nap sütött, a hegyekben megolvadt hó felduzzasztotta a két folyót . . . Ilyen viszonyok között, békében, a zöld asztalnál véghezvitt számítgatások csütörtököt mondtak. A lengyelországi «rarpuciai» viszonyok hű képmásával találkozunk itt. Ezek a viszonyok természetesen kihatással voltak a hadsereg szükségleteinek utánszállítására, helyesebben után *nem* szállítására is, és pedig mindkét félnél. A seregtestek mozdulatainak megbeszélésénél és mérlegelésénél, ezt a jövőben mindig szem előtt kell tartanunk ... A II. és III. hsg. mozgási területén is talált élelmezési forrásokat, de az I. hsg. majdnem teljesen segélyforrás nélküli területen mozgott. Ehhez még hozzájárult a csapatok kimerültsége és a tüzérségi lövészer hiánya, úgy-hogy a viszonyok igazán kétségbeejtők voltak.

Az Ub folyó — Bligonjski visovi— Jautina— Kamcnica— Stava — Medvenik vonaláról a Kolubara —Ljig vonalra való visszavonulás,

Kamenica elvesztésével, elkerülhetetlen volt, de ezt nem készítették kellőképpen elő, mert a Kolubaran át vezető hidak száma igen csekély volt és azok szaporításáról nem gondoskodtak idejekorán. A visszavonulás — különösen a II. hsg. részére — rendkívül nehéz volt, mivel visszavonulásának iránya, harcvonálával párhuzamosan haladt. Elképzelhető, milyen végzetes helyzetbe került volna ez a hsg., ha az ellenség Karaula irányában erősebb nyomást gyakorolva, itt a szerb harcvonalat áttöri. A visszavonulást a II. hdsz.-re és különösen ennek balszárnyára támaszkodva kellett volna végrehajtani, ahogy ezt a hsgfőparancs el is rendelte, de meg nem állapítható okoknál fogva Stepanovic tbk. éppen balszárnyával — és pedig elsőnek — kezdte meg a visszavonulást.

Az I. és III. hsg. vonatoszlopainak torlódása Valjevonál elkerülhetetlen volt, mert az útviszonyok itt a lehető legkedvezőtlenebbek voltak. Az utak nyugatról és északnyugatról Valjevoba, mint központba futnak össze. A fentvázolt viszonyoknál fogva az időnek csak félig-meddig pontos kiszámítása, lehetetlen volt. Egyetlen szerencse volt, hogy ezek a viszonyok az ellenségnél is megvoltak, sőt számára minden keletfelé megtett kilométerrel nagyobbodtak.

A szerb csapatok harci lelkesedése is nagyon alább szállott a folytonos «nappal harc, éjjel visszavonulás», a tűzérségi lövészerhiány és gyenge ellátás következtében. A csapatokkal együtt visszamenő polgári lakosság magatartása is káros hatással volt az amúgyis meglazult fegyelemre. Az engedelmség megtagadása, a szökések, egész országotoknak ellenállás nélkül való megadása, az állások harc nélkül való elhagyása, sőt a fegyveres ellenszegülés is: elég gyakori esetek voltak.

A viszonyokat mérlegelve a hfp., a III. és I. hsgparancsok, akik csapataikkal mindig a legszorosabb személyes érintkezésben voltak és a viszonyokat igen jól ismerték, a bajnak elejét veendő — ellentámadást akartak kezdeni. De a Kolubara—Ljig— Maijen vonalából kiinduló támadásra a viszonyok nem voltak alkalmasak. A felduzzadt folyókon csak a meglévő hidakon lehetett átkelni, a szerb hadianyagot pedig már régen a hátszországba szállították. A tűzérségi lövészerhiány következtében több üteget — mint felesleges és akadályt képező járművet — vissza kellett küldeni. Azonkívül az erőviszonyok (csapat és seregtestek nem kaptak kiegészítést) sem voltak olyanok, hogy ellentámadás esetén, eredménnyel kecsegtettek volna. Itt csak egy maradt hátra: kedvezőbb és jobb viszonyok reményében folytatni a visszavonulást.

Potiorek tbszgy. a Kolubara—Ljig vonalához érve, azt hitte, hogy csak szerb utóvédeket talál az állásokban és mivel az obrenovac — valjevoi vasútra, az utánszállítás érdekében, okvetlenül szüksége volt, harcolnia kellett a folyók jobbpartján levő magaslatokért — bármilyen fáradtak is voltak a csapatok.